Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

25

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

25.

KÖTET

1917 június—szeptember

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1952

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА - ЭНГЕЛЬСА - ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 25. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A huszonötödik kötet V. I. Leninnek azokat a műveit tartalmazza, amelyeket 1917 júniustól szeptemberig, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előkészítésének időszakában írt.

A kötetet Leninnek a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei I. Összoroszországi Kongresszusán mondott beszédei nyitják meg. Ezekben a beszédekben, valamint az „Akik megzavarodtak és megrémültek", „Ellentmondásos álláspont", „Június tizennyolcadika", „A forradalom, az offenzíva és pártunk", „Hová juttatták a forradalmat az eszerek és a mensevikek?", „Osztályeltolódás" c. cikkekben Lenin leleplezi az Ideiglenes Kormány ellenforradalmi politikáját és a mensevikek és eszerek paktálását, megokolja a forradalom legfontosabb kérdéseinek megoldásáért vívott harc bolsevik programját, és megmagyarázza, hogy csak a Szovjetek hatalma vezetheti ki az országot a háborúból és a gazdasági bomlásból, csak a Szovjetek hatalma vívhatja ki a békét és adhat földet a parasztoknak.

„A politikai helyzet", „A jelszavakról", „Az alkotmányos illúziókról", „A forradalom tanulságai" c. cikkekben Lenin kijelölte azt az új taktikát, amelyet a bolsevik pártnak az ország politikai helyzetében a július 3—5-i események után bekövetkezett nagy változásokkal kapcsolatban követnie kellett.

„A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene" c. munkájában Lenin kifejti a bolsevik párt gazdasági platformját, és azt a következtetést vonja le, hogy az egyetlen eszköz, amelynek segítségével az ország meg-

menekülhet a fenyegető katasztrófától — a proletárforradalom.

Ez a kötet tartalmazza az „Állam és forradalom" c. híres munkát, amelyben Lenin kifejtette az államról szóló marxista elméletet és megvédte az opportunisták hamisításaival és elsekélyesítésével szemben.

Ebben a kötetben hét olyan cikk van, amely korábban nem szerepelt V. I. Lenin Műveiben. A „Szövetség a forradalom feltartóztatására", „Az orosz forradalom külpolitikája", „Kormányzó és felelős pártok" c. cikkekben Lenin megmagyarázza, hogy az Ideiglenes Kormány a tőkéseknek a mensevikekkel és eszerekkel kötött és a forradalom felszámolására irányuló szövetsége, hogy az ellenforradalmi kül- és belpolitikáért és az országot fenyegető katasztrófáért a megalkuvó kormányzó pártokat terheli a felelősség. „Hogyan mentegetőzik Rodzjanko" c. cikkében Lenin leleplezi Rodzjankót, a IV. Állami Duma volt elnökét, aki a provokátor Malinovszkijt pártfogolta. „Új Dreyfus-ügy?", „Köszönet G. J. Lvov hercegnek" c. cikkeiben Lenin leleplezi azokat a provokációs módszereket, amelyeket a Kerenszkij-kormány a bolsevikok elleni harcban alkalmazott. „Minden hatalmat a Szovjeteknek!" c. cikkében Lenin megokolja a bolsevik pártnak azt a jelszavát, amely azt követelte, hogy az egész államhatalom a Szovjetek kezébe menjen át.

A kötetnek az 1917 júliusi napok utáni időszakból való műveit Lenin illegalitásban írta, amikor az Ideiglenes Kormány üldözése elől rejtőzködnie kellett.

A MUNKÁS- ÉS KATONAKÜLDÖTTEK SZOVJETJEINEK I. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSA[1]

1917 JÚNIUS 3—24 (JÚNIUS 16 — JÚLIUS 7)

1

BESZÉD AZ IDEIGLENES KORMÁNYHOZ VALÓ VISZONYRÓL
1917 JÚNIUS 4 (17)

Elvtársak, rövid idő áll a rendelkezésemre, ezért csak a Végrehajtó Bizottság szónoka és a következő felszólalók által felvetett alapvető elvi kérdésekkel foglalkozhatom, s azt hiszem ez is lesz a legcélszerűbb.

Az első és legfontosabb kérdés, amely felvetődött, az a kérdés, hogy *hol* is vagyunk most tulajdonképpen, — mik azok a Szovjetek, amelyek most Összoroszországi Kongresszusra gyűltek össze, mi az a forradalmi demokrácia, amelyről itt oly mérhetetlenül sokat beszélnek, hogy annak teljes megnemértését és még teljesebb megtagadását leplezzék. Mert mégiscsak különös dolog, hogy a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusán forradalmi demokráciáról beszélnek és közben elhomályosítják ennek az intézménynek jellegét, osztályösszetételét, a forradalomban betöltött szerepét, hogy mindezekről egyetlen szót sem szólnak s ugyanakkor igényt tartanak a demokrata névre. Felvázolják előttünk egy olyan polgári parlamentáris köztársaság programját, amilyen Nyugat-Európában mindenütt fennáll, felvázolják előttünk azoknak a reformoknak a programját, amelyeket ma valamennyi polgári kormány elfogad, köztük a mienk is, s ugyanakkor forradalmi demokráciáról beszélnek nekünk! Hol beszélnek? A Szovjetek kongresszusán. De kérdem önöktől: van-e Európában olyan ország, olyan burzsoá, demokratikus köztársaság, amelyben létezik valamilyen ezekhez a Szovjetekhez hasonló intézmény? Önök kénytelenek nemmel válaszolni. Sehol sincs hasonló intézmény és nem is lehet, mert csak két eset lehetséges: *vagy* polgári kormány, azokkal a reform-„tervekkel", amelyeket itt előttünk felvázolnak,

s amelyeket minden országban már jónéhányszor javasoltak és amelyek papíron maradtak, *vagy* az az intézmény, amelyhez most fordulnak, az az újtípusú „kormány", amelyet a forradalom hozott létre, amelyhez hasonlót csak a forradalmak legnagyobb fellendülésének történetében találunk, például 1792-ben Franciaországban, 1871-ben ugyanott, 1905-ben Oroszországban. A Szovjet — olyan intézmény, amilyen egyetlen szokásos burzsoá-parlamentáris államban sincs, és polgári kormány mellett nem is lehetséges. Ez az az új, demokratikusabb államtípus, amelyet mi párthatározatainkban paraszt-proletár demokratikus köztársaságnak neveztünk el, s amelyben minden hatalom a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek kezében volna. Hiába gondolják, hogy ez elméleti kérdés, hiába igyekeznek úgy feltüntetni a dolgot, mintha ezt a kérdést meg lehetne kerülni, hiába hozzák fel azt a kifogást, hogy ma ilyen vagy olyan intézmények éppen a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeivel párhuzamosan állanak fenn. Igen, párhuzamosan állanak fenn. De éppen ez szüli a hallatlan sok félreértést, összeütközést és súrlódást. Éppen ez idézi elő azt, hogy az orosz forradalom első fellendülése, kezdeti előnyomulása után tesped, visszaesik, amint ez most koalíciós kormányunkban, az egész bel- és külpolitikában a készülő imperialista offenzívával kapcsolatban tapasztalható.

Két eset lehetséges: vagy a szokásos burzsoá kormány — és akkor a paraszt-, munkás-, katona- és egyéb szovjetek feleslegesek, akkor vagy szétkergetik őket azok a tábornokok, azok az ellenforradalmi tábornokok, akik a hadsereget kezükben tartják, ügyet sem vetve Kerenszkij miniszter szónoklataira, vagypedig dicstelen halállal múlnak ki. Más út nincs ez intézmények számára, amelyek sem visszafelé nem mehetnek, sem egyhelyben nem állhatnak, amelyek csak úgy maradhatnak fenn, ha előrehaladnak. Ilyen az az államtípus, amelyet nem oroszok találtak ki, amelyet a forradalom teremtett meg, mert másképpen a forradalom nem győzhet. Az Összoroszországi Szovjeten belül elkerülhetetlenek a súrlódások, elkerülhetetlen, hogy a pártok ne harcoljanak a hatalomért. De ezáltal kiküszöbölik majd az esetleges hibákat

és illúziókat, mégpedig a tömegek közvetlen politikai tapasztalatai alapján (mozgolódás), s nem azoknak a szónoklatoknak az alapján, amelyeket a miniszterek tartanak, hivatkozva arra, amit tegnap mondtak, holnap megírnak és holnapután megígérnek. Nevetséges ez, elvtársak, amikor arról az intézményről van szó, amelyet az orosz forradalom hozott létre s amely most ez előtt a kérdés előtt áll: lenni vagy nem lenni. A Szovjetek nem maradhatnak fenn tovább úgy, ahogy most fennállnak. Felnőtt embereknek, munkásoknak és parasztoknak össze kell gyűlniök, hogy határozatokat hozzanak és meghallgassanak olyan beszámolókat, amelyek semmiképpen nem ellenőrizhetők! Egy ilyen intézmény — átmenet ahhoz a köztársasághoz, amely szilárd hatalmat hoz létre, rendőrség nélkül, állandó hadsereg nélkül, nem szóban, hanem a valóságban, olyan hatalmat, amilyen Nyugat-Európában még nem lehetséges, olyan hatalmat, amely nélkül lehetetlen az orosz forradalom győzelme, mármint a földbirtokosok legyőzése, az imperializmus legyőzése.

E hatalom nélkül szó sem lehet arról, hogy mi magunk ilyen győzelmet arassunk, és minél alaposabban megvizsgáljuk azt a programot, amelyet nekünk itt javasolnak, és azokat a tényeket, amelyekkel szembenállunk, annál élesebben kiütközik a döntő ellentét. Azt mondják, amint az előadó és a többi szónok is mondotta, hogy az első Ideiglenes Kormány rossz volt! Bezzeg, amikor a bolsevikok, azok a szerencsétlen bolsevikok, azt mondták: „semmiféle támogatást, semmiféle bizalmat ennek a kormánynak", hányszor vádoltak akkor bennünket „anarchizmussal"! Most mindannyian azt mondják, hogy az előbbi kormány rossz volt, de hát milyen ez a koalíciós kormány a maga majdnem-szocialista minisztereivel, miben különbözik az előbbitől? Még mindig nem beszéltek eleget programokról, tervekről, még mindig nem elég ebből, még mindig nem jött el a tettek ideje? Egy hónapja már, hogy május hatodikán megalakult a koalíciós kormány. Nézzék meg a tetteket, nézzék meg a gazdasági bomlást Oroszországban és mindazokban az országokban, amelyek belesodródtak az imperialista háborúba. Mivel magyará-

ható a gazdasági bomlás? A tőkések rablásaival. Ez az igazi anarchia. S ezt olyan beismerések alapján állapítjuk meg, amelyeket nem a mi lapunk, nem valami, isten őrizz, bolsevik lap, hanem a kormánypárti „Rabocsaja Gazeta"[2] közölt: a „forradalmi" kormány *felemelte* az ipari célokra szállított szén árát!! S a koalíciós kormány e tekintetben semmit sem változtatott. Azt kérdezik: lehet-e Oroszországban bevezetni a szocializmust, lehet-e általában egycsapásra gyökeres változásokat végrehajtani — ez mind csak üres mellébeszélés, elvtársak. Marx és Engels tanítása, mint ahogy azt mindig magyarázták, ez volt: „A mi tanításunk nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala"[3]. Tiszta kapitalizmus, amely tiszta szocializmussá alakul át, sehol a világon nincs és nem is lehet háború idején, de van egy közbülső valami, valami új, hallatlan dolog, mert a kapitalisták között folyó bűnös háborúba belerántott emberek százmilliói pusztulnak el. Nem reformok ígérgetéséről van szó — ezek üres szavak, arról van szó, hogy megtegyük azt a lépést, amelyre most szükségünk van.

Ha önök a *„forradalmi"* demokráciára akarnak hivatkozni, akkor különböztessék meg ezt a fogalmat a kapitalista kormány idején érvényesülő *reformista* demokráciától, mert végre is ideje már, hogy a „forradalmi demokráciáról" szóló frázisokról, arról, hogy gratuláljunk egymásnak a „forradalmi demokráciához", áttérjünk az *osztály*jellemzésre, amire a marxizmus és általában a tudományos szocializmus tanított bennünket. Amit nekünk javasolnak, az a reformista demokráciához való átmenet, kapitalista kormánnyal. Ez nagyszerű lehet a szokásos nyugateurópai minták szempontjából. Most azonban számos ország a tönk szélén áll, s azok a gyakorlati rendszabályok, amelyek állítólag oly bonyolultak, hogy nehéz őket életbeléptetni, hogy, mint az előttem szóló posta- és távíróügyi miniszter polgártárs mondotta, azokat előbb külön ki kell dolgozni — ezek a rendszabályok teljesen világosak. A miniszter polgártárs azt mondotta, hogy nincs Oroszországban politikai párt, amely kész volna arra, hogy a hatalmat teljes egészében egymaga átvegye. Én erre azt felelem: „van! Egyetlen párt sem

utasíthatja vissza a hatalmat, és a mi pártunk sem utasítja vissza: minden percben kész a hatalmat teljes egészében átvenni." (T a p s, d e r ü l t s é g.) Csak nevessenek, ha kedvük tartja, de ha a miniszter polgártárs minket a jobboldali párttal együtt ez elé a kérdés elé állít, akkor megfelelő választ fog kapni. Egyetlen párt sem utasíthatja vissza a hatalmat. És ebben a pillanatban, amikor még van szabadság, amikor csak fenyegetnek bennünket azzal, hogy letartóztatnak és Szibériába száműznek, amikor ezzel fenyegetnek bennünket az ellenforradalmárok, akikkel a mi majdnem-szocialista minisztereink egy kabinetben ülnek, — amíg ez csak fenyegetés, minden párt azt mondja: ajándékozzanak meg bennünket bizalmukkal, mi pedig programot adunk önöknek.

Április 29-i konferenciánk megadta ezt a programot[4]. Sajnos, nem veszik figyelembe és nem tekintik irányadónak. Nyilván szükség van arra, hogy közérthetően megmagyarázzuk. Megpróbálom a posta- és táviróügyi miniszter polgártársnak közérthetően kifejteni határozatunkat, programunkat. A gazdasági válságra vonatkozó programunk abban áll, hogy azonnal követeljük — s ez nem tűr semmiféle halasztást — mindazoknak az 500—800 százalékra rúgó hallatlan profitoknak nyilvánosságra hozatalát, amelyeket a tőkések, nem mint tőkések a szabad piacon, a „tiszta" kapitalizmusban, hanem a hadiszállításokon zsebelnek be. Itt aztán valóban szükséges és lehetséges a munkásellenőrzés. Ez az a rendszabály, amelyet önöknek, ha „forradalmi" demokratáknak nevezik magukat, a Szovjetek nevében végre kell hajtaniok és amelyet egyik napról a másikra végre is hajthatnak. Ez nem szocializmus. Ez csak azt jelenti, hogy felnyitjuk a nép szemét és megmutatjuk a népnek az igazi anarchiát és az igazi összejátszást az imperializmussal, a nép vagyonával és annak a száz- meg százezer embernek életével űzött játékot, akik holnap elpusztulnak azért, mert mi tovább fojtogatjuk Görögországot. — Hozzák nyilvánosságra a kapitalista urak jövedelmét, tartóztassák le az 50 vagy 100 leggazdagabb milliomost. Elegendő néhány hétig fogvatartani őket, akár olyan kedvező körülmények között, amilyenek között Romanov Miklós él, egyszerűen

abból a célból, hogy kénytelenek legyenek felfedni azokat a szálakat, azokat a csalárd üzelmeket, azt a szennyet és kapzsiságot, amelyek az új kormány alatt is naponta ezrekbe és milliókba kerülnek országunknak. Ez a fő oka az anarchiának és a gazdasági bomlásnak és ezért mondjuk, hogy nálunk minden a régiben maradt, a koalíciós kormány semmit sem változtatott, csak egy csomó szónoklatot és hangzatos nyilatkozatot tett hozzá. Bármily őszinték is az emberek, bármily őszintén kívánják is a dolgozók javát, lényegében mi sem változott — *ugyanaz az osztály* maradt uralmon. Az a politika, amelyet most folytatnak, nem demokratikus politika.

„A központi és a helyi hatalom demokratizálásáról" beszélnek. Csakugyan nem tudják, hogy ezek a szavak csupán Oroszország számára újak? Hogy a többi országban tucatnyi majdnem-szocialista miniszter fordult már az országhoz efféle ígéretekkel? Mit jelentenek ezek az ígéretek, amikor egy eleven, konkrét tény áll előttünk: a helyi lakosság megválasztja a hatóságokat, a központ azonban megszegi a demokrácia legelemibb szabályait azzal, hogy igényt tart a helyi hatóságok kinevezésére vagy megerősítésére. A kapitalisták továbbra is lopják a nép vagyonát. Az imperialista háború folytatódik. Nekünk pedig reformokat, reformokat és reformokat ígérnek, amelyek e keretek között egyáltalán nem valósíthatók meg, mert a háború mindent elfojt, mindent megszab. Miért nem értenek önök egyet azokkal, akik azt mondják, hogy a háború *nem* a tőkések profitjáért folyik? Mi ennek a kritériuma? Mindenekelőtt az, hogy melyik osztály van hatalmon, melyik osztály az úr továbbra is, melyik osztály keres továbbra is százmilliárdokat bankügyleteken és pénzügyi műveleteken. A régi tőkésosztály — s ezért a háború továbbra is imperialista háború marad. Sem az első Ideiglenes Kormány, sem a majdnemszocialista miniszterekből álló kormány nem hozott semmi változást: a titkos szerződések titkosak maradnak, Oroszország harcol a tengerszorosokért, azért, hogy Perzsiában továbbra is a Ljahov-féle politikát[5] folytassák stb.

Tudom, hogy önök ezt nem akarják, hogy önök közül a többség ezt nem akarja, és hogy a miniszterek sem

akarják ezt, mert ezt nem lehet akarni, hiszen ez — az emberek százmillióinak lemészárlása. De vegyük azt az offenzívát, amelyről most a Miljukovok és a Maklakovok oly sokat beszélnek. Ők kitűnően tudják, miről van szó; tudják, hogy ez összefügg a hatalom kérdésével, a forradalom kérdésével. Azt mondják, hogy meg kell különböztetni a politikai kérdéseket a stratégiaiaktól. Nevetséges még csak fel is vetni egy ilyen kérdést. A kadetok nagyon jól megértik, hogy politikai kérdésről van szó.

Hogy a békéért alulról megindult forradalmi harc különbékéhez vezethetne — ez rágalom. Az első lépés, amelyet megtennénk, ha hatalmunk volna, az, hogy letartóztatnók a legnagyobb kapitalistákat, elvágnók cselszövéseik összes szálait. Enélkül az annexiók és hadisarc nélküli békéről szóló szavak csak üres frázisok. Második lépésünk az volna, hogy a kormányoktól függetlenül kijelentenők a népek előtt, hogy minden kapitalistát rablónak tartunk, Tyerescsenkót is, aki semmivel sem különb Miljukovnál, csak egy kicsit butább, a francia kapitalistákat is, az angolokat is, és valamennyit.

Még az önök „Izvesztyijá"-ja[8] is összezavarodott és az annexiók és hadisarc nélküli béke helyett a status quo* fenntartását javasolja. Nem, mi nem így értelmezzük az „annexiók nélküli" békét. S itt még a Parasztkongresszus[7] is közelebb jár az igazsághoz, amikor „föderatív" köztársaságról beszél és ezzel azt a gondolatot fejezi ki, hogy az orosz köztársaság sem új módon, sem a régi módon nem akar egyetlen népet sem elnyomni és egyetlen néppel sem akarja az együttélést erőszakra alapozni, sem Finnországgal, sem Ukrajnával, amelyekbe annyira belekötött a hadügyminiszter és amelyekkel megengedhetetlen és tűrhetetlen összeütközéseket idéznek elő. Egységes és oszthatatlan oroszországi köztársaságot akarunk, szilárd hatalommal, de a szilárd hatalmat a népek önkéntes beleegyezése hozza létre. „Forradalmi demokrácia" — ezek nagy szavak, csakhogy arra a kormányra alkalmazzák, amely kicsinyes zaklatásaival bonyolulttá teszi Ukrajna és Finnország kér-

* — az eddigi helyzet; itt — a háborúelőtti helyzet. — *Szerk.*

dését, holott ezek az országok még különválni sem óhajtanak, csak éppen azt mondják: ne odázzátok el az Alkotmányozó Gyűlésig a demokrácia legelemibb szabályának alkalmazását!

Annexiók és hadisarc nélküli békét nem lehet kötni mindaddig, amíg önök le nem mondanak saját annexióikról. Hiszen ez különben nevetséges dolog, játék, Európában minden munkás nevet ezen és azt mondja: szavakkal nem fukarkodnak, felszólítják a népeket, hogy döntsék meg a bankárok hatalmát, maguk pedig hazai bankárjaikat a kormányba küldik. Tartóztassák le őket, fedjék fel mesterkedéseiket, bogozzák ki cselszövéseik szálait — önök ezt nem teszik meg, bár hatalommal rendelkező szervezeteik vannak, amelyeknek senki sem tud ellenállni. Önök átélték 1905-öt és 1917-et, önök tudják, hogy a forradalmat nem lehet megrendelésre csinálni, hogy más országokban a forradalmak a felkelések véres, nehéz útját járták, Oroszországban pedig nincs olyan csoport, nincs olyan osztály, amely a Szovjetek hatalmának ellenállhatna. Oroszországban ez a forradalom, kivételképpen, békés forradalomként lehetséges. Ha ez a forradalom maholnap, a tőkések osztályaival szakítva, békét javasol valamennyi népnek, akkor a legrövidebb időn belül Franciaország népe is, Németország népe is beleegyezik majd ebbe, mert ezek az országok tönkremennek, mert Németország helyzete reménytelen, mert nincs menekvés számára, és mert Franciaország...

(Elnök: „Ideje lejárt.")

Egy fél perc alatt befejezem... (Zaj, közbeszólások: „folytassa", tiltakozások, taps.)

(Elnök: „Közlöm a kongresszussal, hogy az elnökség a szónok beszédidejének meghosszabbítását javasolja. Ki van ellene? A többség a meghosszabbítás mellett van.")

Ott hagytam abba, hogy ha Oroszországban a forradalmi demokrácia nemcsak szavakban, hanem a valóságban demokrácia volna, akkor igyekezne előbbre vinni a forradalmat, s nem egyezkedne a tőkésekkel, nem fecsegne az annexió és hadisarc nélküli békéről, hanem véget vetne az oroszországi annexióknak és kereken kijelentené, hogy minden annexiót bűnnek és rablásnak tart. Akkor el lehetne

kerülni azt az imperialista offenzívát, amely Perzsia és a Balkán felosztása kedvéért az emberek ezreinek és millióinak életét fenyegeti. Akkor megnyílnék a békéhez vezető út, amely nem egyszerű út — ezt nem állítjuk —, de nem zárja ki a valóban forradalmi háborút.

Mi nem úgy vetjük fel a kérdést, mint ahogy azt Bazarov ma a „Novaja Zsizny"-ben[8] felveti; mi csak azt mondjuk, hogy Oroszország olyan viszonyok közé került, hogy az imperialista háború végén könnyebb feladatok előtt áll, mint esetleg gondolná az ember. És földrajzi helyzete olyan, hogy azok a hatalmak, amelyek megkockáztatnák, hogy a tőkére és annak rabló érdekeire támaszkodva felkeljenek az orosz munkásosztály és a hozzá csatlakozó félproletariátus, azaz a szegényparasztság ellen, — ha erre rászánnák magukat, rendkívül nehéz feladatuk lenne. Németország a tönk szélén áll, és miután belépett a háborúba Amerika, amely el akarja nyelni Mexikót és holnap valószínűleg Japánnal is hadba lép, Németország helyzete reménytelen, Németországot megsemmisítik. Franciaország, amelynek olyan a földrajzi helyzete, hogy minden más országnál többet szenved és a legnagyobb mértékben ki van merülve, ez az ország, amely kevesebbet éhezik, mint Németország, hasonlíthatatlanul több emberanyagot veszített, mint Németország. És ha önök mindjárt az első lépésnél azzal kezdték volna, hogy megnyirbálják az orosz tőkések profitját és megfosztják őket annak lehetőségétől, hogy százmilliókat harácsoljanak össze, ha *minden* népnek békét javasoltak volna az *egész* világ tőkéseivel szemben, s kereken kijelentették volna, hogy a német kapitalistákkal és azokkal, akik akár közvetlenül, akár közvetve támogatják őket, vagy akiknek bármi közük van hozzájuk, semmiféle tárgyalásba nem bocsátkoznak és semmiféle kapcsolatba nem lépnek, hogy nem hajlandók tárgyalni a francia és az angol tőkésekkel — akkor azért léptek volna fel, hogy vádat emeljenek ellenük a munkások előtt. Akkor önök nem tekintenék győzelemnek azt, hogy útlevelet adtak MacDonaldnak[9], aki a tőke ellen soha forradalmi harcot nem folytatott s akit azért engednek ki, mert nem képviselte sem az eszméit, sem az elveit, sem a gyakorlatát, sem a tapasztalatait annak az angol tőkések ellen folytatott

forradalmi harcnak, amely miatt MacLean elvtársunk más angol szocialisták százaival együtt börtönben ül s amely miatt ül Liebknecht elvtársunk, akit azért börtönöztek be, mert azt mondotta: „német katonák, a saját császárotokra lőjetek!"

Nem volna-e helyesebb, ha az imperialistákat, a kapitalistákat ültetnék abba a fegyházba, amelyet nekünk az Ideiglenes Kormány tagjainak többsége a külön erre a célra visszaállított harmadik dumában — különben nem is tudom, szám szerint hányadik duma, harmadik-e vagy negyedik — állandóan készítget és ígérget, s amelyről az igazságügyminisztériumban már új törvényjavaslatokat fogalmaznak? MacLean és Liebknecht — ez a neve azoknak a szocialistáknak, akik valóra váltják az imperializmus elleni forradalmi harc eszméjét. Ez az, amit meg kell mondani minden kormánynak, ha a békéért akarunk harcolni, vádat kell emelni ellenük a népek előtt. Akkor önök kínos helyzetbe fogják hozni az imperialista kormányokat. Most azonban önök jutottak kínos helyzetbe azáltal, hogy március 14-én békekiáltvánnyal fordultak a néphez[10] és azt mondták: „döntsétek meg cárjaitokat, királyaitokat és bankáraitokat", miközben mi, kezünkben olyan példátlanul álló, létszámát, tapasztalatait és anyagi erejét tekintve roppant gazdag szervezettel, mint a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje, blokkra lépünk bankárainkkal, koalíciós, majdnem-szocialista kormányt alakítunk és olyan reformtervezeteket írunk, amilyeneket Európában évtizedeken át irogattak. Ott, Európában, kinevetik az ilyen békeharcot. Ott csak akkor értik majd meg, amikor a Szovjetek kezükbe fogják venni a hatalmat és forradalmi módon lépnek fel.

A világon csak egyetlen ország van, amely ma az imperialista háború befejezése érdekében a kapitalisták ellen véres forradalom nélkül, osztályméretekben lépéseket tehet, csak egyetlen ilyen ország van, s ez az ország — Oroszország. És Oroszország mindaddig megmarad ilyen országnak, amíg a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje fennáll. Sokáig ez a Szovjet a szokásos típusú Ideiglenes Kormány mellett nem állhat fenn. És csak addig fog megmaradni, amíg meg nem valósítják az offenzívára való

áttérést. Az offenzívára való áttérés fordulat az orosz forradalom egész politikájában, vagyis áttérés a várakozásról, a békének alulról, forradalmi felkeléssel való előkészítéséről a háború felújítására. Áttérés az egy fronton való lövészárok-barátkozásról a valamennyi fronton való lövészárok-barátkozásra, az ösztönös barátkozásról, amikor az emberek egy darab kenyérhéjat tollkésre cseréltek el az éhes német proletárral, amiért fegyházzal fenyegetik őket, a tudatos barátkozásra —, ez az út nyílt meg előttünk.

Amikor kezünkbe vesszük majd a hatalmat, megfékezzük a tőkéseket, s akkor ez *nem olyan* háború lesz, amilyen most folyik, mert a háborút az határozza meg, hogy melyik osztály viseli, és nem az, ami a papíron áll. Eltűri a papír, akármit írnak rá. De amíg a kapitalisták osztálya a kormányban többségben van, akármit írnak is, akármilyen szépeket beszélnek is, akármilyen majdnemszocialista miniszterek ülnek is a kormányban, a háború imperialista háború marad. Ezt mindenki tudja és mindenki látja. Albánia esete, Görögország, Perzsia esete[11] ezt olyan világosan és szemléltetően megmutatta, hogy csodálkozom, miért támadja mindenki az offenzívára vonatkozó írásbeli nyilatkozatunkat[12] és miért nem érinti senki egy szóval sem a konkrét eseteket! Könnyű terveket ígérgetni, a konkrét intézkedéseket azonban egyre halogatják. Könnyű nyilatkozatot írni az annexiók nélküli békéről, de hiszen Albánia, Görögország, Perzsia esete a koalíciós kormány megalakulása *után* történt. Hiszen erről a „Gyelo Naroda"[13], amely nem a mi pártunk lapja, hanem a kormány lapja, a miniszterek lapja, azt írta, hogy gúnyt űznek az orosz demokráciából, amikor fojtogatják Görögországot. És ugyanaz a Miljukov, akit önök isten tudja kinek tartanak — pedig egyszerű tagja pártjának, Tyerescsenko semmiben sem különbözik tőle —, azt írta, hogy a szövetségesek diplomáciája gyakorolt nyomást Görögországra. A háború imperialista háború marad és akármennyire akarják is önök a békét, akármilyen őszintén együttéreznek is a dolgozókkal s akármilyen őszinte is békevágyuk — mély meggyőződésem, hogy a tömegek békevágya csak őszinte lehet —, önök tehetetlenek, mert a háború kizárólag a forradalom továbbfejlesztésével fejezhető be.

Amikor Oroszországban megkezdődött a forradalom, megkezdődött az alulról jövő forradalmi békeharc is. Ha önök a hatalmat megragadták volna, ha a hatalom átment volna a forradalmi szervezetek kezébe, hogy az orosz kapitalisták ellen küzdjenek, akkor más országok dolgozói hinnének önöknek, akkor önök ajánlhatnának békét. Akkor a békénk biztosítva lenne legalábbis két oldalról, két nép részéről, amelyek elvéreznek és amelyeknek ügye reménytelen: Németország és Franciaország részéről. És ha akkor a körülmények forradalmi háborúba sodornának bennünket — ezt senki sem tudhatja, mi ezt a lehetőséget nem tagadjuk —, akkor azt mondanánk: „mi nem vagyunk pacifisták, nem vetjük el a háborút, feltéve, hogy a forradalmi osztály van hatalmon s ez a forradalmi osztály valóban teljesen megfosztotta a kapitalistákat annak lehetőségétől, hogy a dolgok menetét befolyásolják és növeljék azt a gazdasági bomlást, mely lehetővé teszi számukra, hogy százmilliókat harácsoljanak össze." A forradalmi kormány minden népnek kivétel nélkül megmagyarázná és kijelentené, hogy minden népnek szabadnak kell lennie, hogy amint a német népnek nem szabad háborúskodnia azért, hogy megtartsa Elzász-Lotaringiát, éppúgy a francia népnek sem szabad háborút viselni gyarmataiért. Mert ha Franciaország gyarmataiért háborúskodik, Oroszországnak van Khivája és Buharája, ezek szintén gyarmatfélék, és akkor megkezdődik a gyarmatok felosztása. De hogyan osszák fel őket, milyen mérték szerint? Az erőviszonyok szerint. Az erőviszonyok azonban megváltoztak, a kapitalisták helyzete olyan, hogy nincsen más kivezető út, mint a háború. Ha önök megragadják a forradalmi hatalmat, akkor meglesz a forradalmi út a békéhez: forradalmi felhívással fordulhatnak a népekhez, saját példájukon magyarázhatják meg a taktikát. Akkor megnyílik önök előtt az út a forradalommal kivívott békéhez, és meglesz minden valószínűsége annak, hogy elháríthatják újabb százezrek pusztulását. Akkor biztosak lehetnek abban, hogy a német és a francia nép önök mellett foglal majd állást. Az angol, az amerikai és a japán tőkések pedig, még ha akarnák is a háborút a forradalmi munkásosztály ellen — melynek ereje meg fog tízszereződni, mihelyt a

kapitalistákat megfékezik, eltávolítják és a munkásosztály kezébe veszi az ellenőrzést —, még ha az amerikai, angol és japán kapitalisták akarnák is a háborút, 99 százalék a valószínűsége annak, hogy nem lesznek képesek háborút viselni. Elég lesz, ha önök kijelentik, hogy nem pacifisták, hogy köztársaságukat, munkás-, proletárdemokráciájukat védeni fogják a német, a francia és egyéb kapitalistákkal szemben — ez elég lesz a béke biztosítására.

Ezért tulajdonítottunk olyan döntő jelentőséget az offenzíváról szóló nyilatkozatunknak. Az orosz forradalom egész története fordulóponthoz ért. Az orosz forradalom azzal kezdődött, hogy Anglia imperialista burzsoáziája segítette, mert azt hitte, hogy Oroszország afféle Kína vagy India. Ehelyett párhuzamosan azzal a kormánnyal, melyben most a földbirtokosok és tőkések vannak többségben, létrejöttek a Szovjetek, — ez a példátlan, soha nem látott erejű képviseleti intézmény, melyet önök a burzsoázia koalíciós kormányában való részvételükkel megölnek. Ehelyett az orosz forradalom azt eredményezte, hogy a kapitalista kormány ellen alulról folytatott harcot ma mindenütt, minden országban háromszorta nagyobb rokonszenvvel fogadják. A kérdés ez, előre kell-e menni vagy hátra. Forradalmi időben egyhelyben állni nem lehet. Éppen ezért jelent az offenzíva fordulatot az egész orosz forradalomban, nem az offenzíva stratégiai jelentősége, hanem politikai, gazdasági jelentősége folytán. Objektíve, függetlenül ennek vagy annak a miniszternek akaratától és tudatától, ez a mostani offenzíva az imperialista mészárlásnak, százezrek és milliók elpusztításának folytatása Perzsia és más gyenge népek megfojtása érdekében. Amikor a hatalom átmegy a szegényparasztság által támogatott forradalmi proletariátus kezébe, ez átmenet lesz ahhoz, hogy forradalmi békeharcot vívjunk az emberiség történetében példátlanul biztos és síma formákban; átmenet lesz ahhoz, hogy a forradalmi munkások hatalmát és győzelmét biztosítsuk Oroszországban és az egész világon. (A gyűlés egy része tapsol.)

„Pravda" 82. és 83. sz.
1917 június 28. (15.) és 29. (16.)

2

BESZÉD A HÁBORÚRÓL
JÚNIUS 9 (22)

Elvtársak, engedjék meg, hogy mielőtt hozzáfognék a háború kérdésének elemzéséhez, két részletet idézzek abból a március 14-én megjelent felhívásból, amelyet a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetje valamennyi országhoz intézett. „Eljött az ideje annak" — mondja a felhívás —, „hogy döntő harcot indítsunk valamennyi ország kormányának hódító törekvései ellen, eljött az ideje annak, hogy a népek kezükbe vegyék a háború és a béke kérdésének eldöntését." A felhívás egy másik része, amely az osztrák-német koalíció proletárjainak szól, így hangzik: „ne engedjétek, hogy a királyok, a földbirtokosok és a bankárok a hódítás és az erőszak eszközéül használjanak fel benneteket." Ez az a két részlet, amely az oroszországi munkások és parasztok határozatainak tucatjaiban, százaiban, sőt talán ezreiben különböző fogalmazásokban megismétlődik.

Ez a két részlet, meggyőződésem szerint, mindennél világosabban rámutat arra az ellentmondásokkal teli, tarthatatlanul zűrzavaros helyzetre, amelybe a forradalmi munkások és parasztok a mensevikek és narodnyikok jelenlegi politikája következtében kerültek. Egyrészt a háború támogatása mellett vannak, másrészt azoknak az osztályoknak a képviselői közé tartoznak, amelyeket nem fűznek érdekek az országok kormányainak hódító törekvéseihez, s ezt természetesen meg is mondják. Ez a gondolkodásmód és ez az ideológia, bármilyen zavaros is, rendkívül mélyen benne gyökerezik csaknem minden munkásban és parasztban. Tudatában vannak annak, hogy a háború valamennyi ország részéről a kormány

hódító törekvései miatt folyik. De ugyanakkor rendkívül homályosan ismerik fel, vagy egyáltalán nem értik meg azt, hogy a kormány, bármilyen is a kormányforma, bizonyos osztályok érdekeit fejezi ki, hogy tehát a kormány és a nép szembeállítása, amint ezt a fenti idézetek közül az elsőben teszik, rendkívül nagy elméleti zűrzavarról, teljes politikai tehetetlenségről tesz tanúbizonyságot és azt jelenti, hogy azok az emberek, akik ezt teszik, önönmagukat és egész politikájukat szerfölött bizonytalan, ingatag álláspontra és magatartásra kárhoztatják. S pontosan ugyanaz a helyzet az imént felolvasott második idézet befejező szavaival, — ez a nagyszerű felhívás: „ne engedjétek, hogy a királyok, a földbirtokosok és a bankárok a hódítás és az erőszak eszközéül használjanak fel benneteket" — remek, de azt sem szabad engedniök, hogy „a sajátjaik" felhasználhassák magukat, mert ha maguk, orosz munkások és parasztok, felhívással fordulnak Ausztria és Németország munkásaihoz és parasztjaihoz, azoknak az országoknak munkásaihoz és parasztjaihoz, amelyeknek kormányai és uralkodó osztályai ugyanolyan rabló, fosztogató háborút folytatnak, mint az orosz tőkések és bankárok, mint az angol és a francia tőkések és bankárok, — ha maguk azt mondják: „ne engedjétek, hogy bankáraitok eszközül használjanak fel benneteket", saját bankáraikat pedig beengedik a kormányba és odaültetik őket a szocialista miniszterek mellé, minden felhívásukat semmivé teszik, a gyakorlatban megdöntik egész politikájukat. A gyakorlatban mintha nem is lettek volna nagyszerű törekvéseik és óhajaik, mert elősegítik, hogy Oroszország folytassa a régi imperialista háborút, a régi hódító háborút. Ellentmondásba kerülnek azokkal a tömegekkel, amelyeket képviselnek, mert ezek a tömegek sohasem fognak a tőkések álláspontjára helyezkedni, amelyet Miljukov, Maklakov és mások nyiltan hangoztatnak, amikor azt mondják, hogy „nincs bűnösebb gondolat, mint az, hogy a háború a tőke érdekeiért folyik".

Nem tudom, bűnös-e ez a gondolat, nem kételkedem abban, hogy azok szempontjából, akik ma valahogy még csak megvannak, de holnap talán már nincsenek, ez a

gondolat bűnös, de ez az egyetlen helyes gondolat, az egyetlen gondolat, amely kifejezi e háborúról vallott nézetünket, az egyetlen gondolat, amely kifejezi az elnyomott osztályok érdekeit, az elnyomók elleni harcot; s amikor azt mondjuk, hogy a háború tőkés háború, hódító háború, nem szabad ábrándokban ringatnunk magunkat; egy szóval sem mondjuk, hogy egyes személyek, egyes királyok bűnei előidézhettek egy ilyen háborút.

Az imperializmus a világtőke meghatározott fejlődési szakasza; a kapitalizmus, évtizedes előkészítő időszak után, odáig jutott, hogy a rendkívül gazdag országoknak egy kis csoportja — mindössze négy ország: Anglia, Franciaország, Németország és Amerika — akkora, százmilliárdokra rúgó őrült vagyonokat halmozott fel, olyan hatalmat halmozott fel a nagybankok és a nagytőkések kezében — ezek száma egy-kettő vagy legfeljebb egy fél tucat az egyes említett országokban —, olyan gigászi hatalmat, amely az egész világot átfogja, amely területileg, gyarmatok formájában a szó szoros értelmében felosztotta az egész földkerekséget. Ezeknek a hatalmaknak a gyarmatai a világ minden táján egymásba ütköztek. Ezek az államok gazdaságilag is felosztották egymás között a földtekét, hiszen nincs a földkerekségnek egyetlen olyan kis zuga sem, ahová a koncessziók, a finánctőke szálai el ne jutottak volna. Ezek az annexiók alapjai. Az annexiók nem valakinek az agyában fogantak meg, nem azért került sor annexiókra, mert az emberek szabadságszerető emberekből hirtelen reakciósokká lettek. Az annexiók nem egyebek, mint politikai kifejezései és politikai formái az óriásbankok uralmának, amely a kapitalizmusból nőtt ki, szükségszerűen, nempedig egyesek hibájából, azért, mert a részvény a bankok alapja, a részvények felhalmozása pedig az imperializmus alapja. S a nagybankok, amelyek többszázmilliárdos tőkével az egész világ felett uralkodnak és a tőkések és monopolisták szövetségei útján egész iparágakat egyesítenek — íme, ez az imperializmus, amely a roppant gazdag rablók három csoportjára osztotta fel az egész világot!

Az egyik csoportnak, az elsőnek, amely Európában közelebb van hozzánk, Anglia áll az élén, a két másik

csoport élén Németország, illetőleg Amerika áll, a többi szekértoló pedig kénytelen segédkezni mindaddig, amíg fennmaradnak a kapitalista viszonyok. Ha tehát tiszta képet alkotnak maguknak a dolog lényegéről, amelyet minden elnyomott ember ösztönösen felismer, amelyet az orosz munkások és parasztok óriási többsége ösztönösen felismer, ha tiszta képet alkotnak maguknak erről, akkor megértik, hogy milyen nevetséges az a gondolat, hogy a háború ellen szavakkal, kiáltványokkal, proklamációkkal, szocialista kongresszusokkal lehet harcolni. Nevetséges azért, mert akárhány ilyen kiáltványt adnak is ki, akárhány politikai átalakulást hajtanak is végre — Oroszországban megdöntötték Romanov Miklóst és bizonyos mértékig köztársaság jött létre; Oroszország óriási lépést tett előre, talán egycsapásra csaknem utólérte Franciaországot, amely más viszonyok között száz év alatt tette meg ezt az utat és kapitalista ország maradt —, a bankok továbbra is korlátlan hatalommal rendelkeznek. Megmaradnak a tőkések. Igaz, hogy kicsit összébb húzódtak, mint ahogy 1905-ben is összébb húzódtak, de vajjon ez azt jelenti, hogy valami kár esett bennük? Ha az oroszok számára ez újdonságszámba megy is, Európában minden forradalom megmutatta, hogy valahányszor a forradalom hulláma magasba csap, a munkások valamivel többet érnek el, de a tőkések hatalma mégiscsak hatalom marad. Az imperialista háború elleni harc csakis olymódon lehetséges, hogy a forradalmi osztályok világméretekben harcolnak az uralkodó osztályok ellen. Itt általában nem a földbirtokosokra gondolok, jóllehet Oroszországban vannak földbirtokosok és jóllehet nagyobb szerepük van Oroszországban, mint bármely más országban, de nem ez az az osztály, amely az imperializmust létrehozta. A tőkések osztályára gondolok, amelynek élén a leghatalmasabb pénzmágnások és bankok állanak, s amíg ezt az osztályt — amely uralkodik az elnyomott proletárokon és a velük szövetségben álló szegényparasztokon, a félproletárokon, amint programunkban nevezzük őket —, amíg ezt az osztályt meg nem döntöttük, nincsen kivezető út ebből a háborúból. Csak teljesen szűk orosz szempontból kiinduló emberek ringathatják magukat abban az ábránd-

ban, hogy önök a többi néphez intézett kiáltványokkal, felhívásokkal egyesíthetik a világ dolgozóit, csak olyan emberek, akik nem tudják, hogy Nyugat-Európában, ahol a munkások és a parasztok megszokták a politikai átalakulásokat s tucatjával láttak ilyeneket, mennyire kineveti a sajtó az ilyen szólamokat és felhívásokat. A nyugateurópai munkások és parasztok nem tudják, hogy Oroszországban valóban felkelt a munkások tömege, akik többségükben tele vannak bizalommal, elítélik a világ tőkéseinek hódító törekvéseit és azt kívánják, hogy a népek megszabaduljanak a bankároktól. De az európaiak nem értik meg, mi az oka annak, hogy önök, akiknek olyan szervezeteik vannak, mint a világon egyetlen más népnek sem, olyan szervezeteik, mint a Munkás-, Paraszt- és Katonaküldöttek Szovjetjei, amelyek fel vannak fegyverezve, — hogy önök elküldik szocialistáikat a kormányba miniszternek. Önök mégis ezeknek a bankároknak a kezébe adják a hatalmat. Külföldön nemcsak naivitással vádolják önöket, ez volna még a legkevesebb, — az európaiak ugyanis már elszoktak attól, hogy megértsék a naivitást a politikában, már nem értik meg, hogy Oroszországban tízmilliók vannak, akik most ébrednek először életre, hogy Oroszországban nem tudják, mit jelent az osztályok kapcsolata a kormánnyal, mit jelent a kormány és a háború közti kapcsolat. A háború a burzsoá politika folytatása és semmi egyéb. Az az osztály, amely uralkodik, háború idején is megszabja a politikát. A háború minden ízében politika, azt jelenti, hogy ezek az uralkodó osztályok más úton folytatják ugyanazoknak a céloknak a megvalósítását. Amikor tehát önök felhívásaikban, a munkások és parasztok felhívásaiban azt írják, hogy „döntsétek meg bankáraitokat" — az európai országokban minden öntudatos munkás vagy kineveti önöket, vagy keservesen sír, és azt mondja magában: „mit tehetünk, amikor ott megdöntöttek egy félvad idiótát, egy szörnyuralkodót, amilyeneket mi már régen elkergettünk — ez minden bűnünk —, és most «majdnem-szocialista» miniszterekkel az orosz bankárokat támogatják?!"

A bankárok hatalmon maradnak, imperialista háború útján folytatnak külpolitikát és csorbítatlanul fenntartják

azokat a szerződéseket, amelyeket Oroszország részéről Második Miklós kötött. Ez nálunk különösen kirívó. Az orosz imperialista külpolitika alapjait nem a mostani tőkések rakták le, hanem az előző kormány Romanov Miklóssal az élen, akit mi megdöntöttünk. Romanov Miklós kötötte ezeket a szerződéseket, ezek a szerződések titkosak maradnak, a tőkések nem hozhatják őket nyilvánosságra, mert tőkések. De egyetlen munkás és paraszt sem értheti meg ezt a zűrzavart, mert azt mondja magában: ha más országok tőkéseinek megdöntésére szólítunk fel, akkor mindenekelőtt le a mi bankárainkkal, különben nem hisz nekünk senki és senki nem vesz bennünket komolyan, azt fogják mondani rólunk: ti együgyű orosz barbárok vagytok, akik olyan szavakat írtok, amelyek magukban véve nagyszerűek, de nincs politikai tartalmuk, vagy még rosszabbat gondolnak: azt, hogy önök képmutatók. Ilyen dolgokra bukkannának a külföldi sajtóban, ha minden irányhoz tartozó lapok akadálytalanul bejutnának a határon Oroszországba, s Torneóban nem tartanák vissza azokat az angol és a francia hatóságok. Csak egy csokorba való idézetet kellene összeválogatni a külföldi lapokból, s ezek alapján máris meggyőződnének arról, hogy milyen kiáltó ellentmondásokba keverednek, meggyőződnének arról, hogy milyen hihetetlenül nevetséges és téves az a gondolat, hogy szocialista konferenciákkal, kongresszusokon szocialistákkal kötött megegyezésekkel lehet ez ellen a háború ellen harcolni. Ha az imperializmus egyes személyek hibája vagy bűne volna, nem volna szükség a szocializmusra. Az imperializmus a kapitalizmus fejlődésének utolsó szakasza, amelyben a kapitalizmus odáig fejlődött, hogy felosztotta az egész világot és hogy két óriási csoport birokra kelt egymással életre-halálra. Vagy az egyiket szolgálod, vagy a másikat, vagy pedig megdöntöd mindkét csoportot, — semmiféle más út nem lehetséges. Amikor önök azt hozzák fel a különbéke ellen, hogy, mint mondják, nem akarják a német imperializmust szolgálni — ez teljesen helyes, ezért vagyunk mi is a különbéke ellen. Ténylegesen azonban, kívánságuk ellenére, önök továbbra is az angol-francia imperializmust szolgálják, amelynek ugyanolyan hódító, rabló törekvései vannak, mint ami-

lyeneket, Romanov Miklós segítségével, az orosz tőkések is szerződésekbe foglaltak. Mi nem ismerjük ezeknek a szerződéseknek a szövegét, de mindenki, aki figyelemmel kísérte a politikai irodalmat, aki legalább egy közgazdasági vagy diplomáciai tárgyú könyvecskét átlapozott, ismeri ezeknek a szerződéseknek a tartalmát. Ha jól emlékszem, Miljukov is megírta könyveiben ezekről a szerződésekről és ígéretekről, hogy elrabolják Galíciát, elrabolják a tengerszorosokat, Örményországot, hogy fenntartják a régi annexiókat és egy csomó újabb annexióra vezetnek. Ezt mindenki tudja, de a szerződéseket továbbra is titokban tartják, nekünk pedig azt mondják: ha hatályon kívül helyezitek ezeket a szerződéseket, akkor ez azt jelenti, hogy szakíttok a szövetségesekkel.

A különbéke kérdésével kapcsolatban már megmondottam, hogy számunkra szóba se jöhet a különbéke, és hogy pártunk határozata alapján egy percig sem kétséges, hogy visszautasítjuk, mint általában minden megegyezést a tőkésekkel. A mi szemünkben a különbéke megegyezés a német rablókkal, mert ezek ugyanúgy rabolnak, mint a többiek. De ugyanolyan különbéke az orosz tőkével való megegyezés az orosz Ideiglenes Kormányban. A cári szerződések megmaradtak, s ezek szintén más népeket fosztogatnak és fojtogatnak. Amikor azt mondják: „annexiók és hadisarc nélküli békét", s minden orosz munkásnak és parasztnak ezt kell követelnie, mert erre tanítja az élet, mert semmi érdeke nem fűződik a bankok profitjához, mert élni akar, azt válaszolom, hogy az önök vezérei, a mostani Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjének narodnyik és mensevik párti vezérei belezavarodtak ebbe a jelszóba. „Izvesztyijá"-jukban azt mondották, hogy ez a status quo-t, vagyis a háború előtti helyzetet jelenti — visszatérést ahhoz, ami a háború előtt volt. Vajjon ez nem kapitalista béke? De még mennyire kapitalista béke! Amikor önök ilyen jelszót adnak ki, tudniok kell, hogy az események menete hatalomra juttathatja pártjaikat, forradalom idején ez lehetséges, meg kell majd tenniök azt, amit mondanak, s ha most annexiók nélküli békét javasolnak, a németek elfogadják, de nem fogadják el az angolok, mert az angol tőkések egy talpalatnyi földet nem veszítettek

el, hanem a világ minden zugában harácsoltak. A németek sokmindent összeharácsoltak, de sokat el is vesztettek, s nemcsak hogy sokat vesztettek, hanem szembe kerültek Amerikával, ezzel a gigantikus ellenséggel. Ha önök, akik annexiók nélküli békét javasolnak, ezen a status quo-t értik, akkor odáig süllyednek, hogy javaslatuk eredménye — különbéke a tőkésekkel, mert ha önök ezt javasolják, akkor a német tőkések, akik azt látják, hogy ellenük van Amerika és Olaszország, amelyekkel régebben szerződéseket kötöttek, azt mondják majd: „igen, elfogadjuk ezt az annexiók nélküli békét. Ez számunkra nem vereség, hanem győzelem Amerikával és Olaszországgal szemben." Önök ténylegesen odáig süllyednek, hogy különbékét kötnek a tőkésekkel, amivel bennünket vádolnak, mert politikájukban, a valóságban, gyakorlati lépéseikben nem szakítanak végérvényesen azokkal a bankárokkal, az imperialista világuralomnak azokkal a szószólóival, akiket önök és az önök „szocialista" miniszterei az Ideiglenes Kormányban támogatnak.

Ezzel olyan ellentmondásokkal teli és bizonytalan helyzetbe juttatják magukat, hogy a tömegek félreértik önöket. A tömegek, amelyeknek nem érdekük az annexió, azt mondják: nem akarunk semmiféle tőkések miatt sem harcolni. Amikor azt mondják nekünk, hogy a világ szocialistáinak kongresszusaival és megegyezéseivel véget lehet vetni az ilyen politikának, azt válaszoljuk: ha az imperializmus egyes gonosztevők műve volna — talán; de az imperializmus a világkapitalizmus fejlődése, amellyel a munkásmozgalom összefügg.

Az imperializmus győzelme a kezdete annak, hogy a szocialisták minden országban elkerülhetetlenül, szükségképpen két táborra szakadnak. Aki még ma is úgy beszél a szocialistákról, mint valami egészről, mint olyasmiről, ami egységes egész lehet, az becsapja sajátmagát és becsap másokat is. A háború egész menete, a háború két és fél esztendeje idézte elő ezt a szakadást — amióta a Bázeli Kiáltvány[14], amelyet egyhangúlag aláírtak, megállapította, hogy ennek a háborúnak az alapja az imperialista kapitalizmus. Itt, a Bázeli Kiáltványban, egyetlen szó sincs a „haza védelméről". A háború előtt nem lehetett másmilyen

kiáltványt írni, mint ahogy ma sem javasolja egyetlen szocialista sem, hogy írjunk kiáltványt a „haza védelméről" a Japán és Amerika között folyó háborúval kapcsolatban, amikor nem a saját bőréről, nem a saját tőkéseiről és nem a saját minisztereiről van szó. Írjanak hát határozati javaslatot nemzetközi kongresszusok számára! Önök tudják, hogy Japán és Amerika háborúja már tény, ezt a háborút évtizedeken át készítették elő, ez nem véletlen jelenség; a taktika nem függ attól, hogy ki adja le az első lövést. Ez nevetséges. Önök nagyon jól tudják, hogy a japán kapitalizmus ugyanolyan rabló, mint az amerikai. Mindkét fél beszél majd a „haza védelméről"; ez vagy bűn lesz, vagy pedig borzalmas gyengeség, amelynek az az oka, hogy tőkés ellenségeink érdekeit „védjük". Ezért mondjuk, hogy a szocializmus visszavonhatatlanul kettészakadt. A szocialisták teljesen cserben hagyták a szocializmust, mégpedig éppen azok, akik saját kormányuk vagy saját bankáraik, saját tőkéseik pártjára álltak, bármennyire hangoztatják is, hogy semmi közük hozzájuk, bármennyire elítélik is őket. Nem az elítélés a lényeg. Olykor azonban azzal, hogy elítélik a németeket, mert saját tőkéseiket támogatják, azt igyekeznek takargatni, hogy védelmezik ugyanezt a „bűnt", ha azt az oroszok követik el. Ha önök vádat emelnek a német szociálsovinisztáka ellen, vagyis azok ellen az emberek ellen, akik szavakban szocialisták — lehet, hogy sokan közülük lélekben szocialisták —, valójában azonban soviniszták, valójában nem a német népet, hanem a szennyes, haszonleső és rabló német tőkéseket védik, akkor ne védelmezzék az angol, a francia és az orosz tőkéseket. A német szociálsoviniszták nem rosszabbak azoknál, akik kormányunkban a titkos szerződések és a rablás régi politikáját folytatják s ezt jóindulatú jámbor óhajokkal leplezgetik, amelyekben sok a jóindulat, amelyek a tömegek szempontjából, elismerem, egészen őszinték, de amelyekben egyetlen szót nem ismerek el és nem ismerhetek el politikai igazságnak. Ez csak az önök óhaja, a háború pedig továbbra is ugyanolyan imperialista háború marad és ugyanazokért a titkos szerződésekért folyik! Önök más népeket arra hívnak fel, hogy döntsék meg bankáraikat, de sajátjaikat támogatják! Békéről beszél-

nek, de nem mondták meg, hogy milyen békére gondolnak. A status quo-n alapuló békével kapcsolatban senki sem válaszolt nekünk, amikor rámutattunk erre az égbekiáltó ellentmondásra. Határozatukban, amelyben annexiók nélküli békéről fognak beszélni, semmiképpen sem mondhatják majd, hogy ez nem a status quo. Azt sem mondhatják, hogy ez a status quo, vagyis a háborúelőtti állapot visszaállítása. Hát akkor micsoda? El akarják venni Angliától a német gyarmatokat? Próbálják csak meg békés egyezményekkel! Mindenki ki fogja nevetni önöket. Próbálják csak meg Japántól forradalom nélkül elvenni az elrabolt Kiaocsout és a csendesóceáni szigeteket![15]

Önök megoldhatatlan ellentmondásokba keveredtek. S amikor mi azt mondjuk, hogy „annexiók nélkül", egyben azt mondjuk, hogy számunkra ez a jelszó csak alárendelt része a világimperializmus elleni harcnak. Mi azt mondjuk, hogy minden népet fel akarunk szabadítani és hogy a felszabadítást saját népeinken akarjuk kezdeni. Önök az annexiók elleni háborúról és az annexiók nélküli békéről beszélnek, Oroszországban magában pedig folytatják az annexiós politikát. Ez hallatlan. Önök és az önök kormánya, az önök új miniszterei valójában Finnországgal és Ukrajnával szemben továbbra is annexiós politikát folytatnak. Belekötnek az ukrán kongresszusba, minisztereik útján betiltják üléseit[16]. Ez talán nem annexió? Ezzel a politikával gúnyt űznek annak a nemzetnek jogaiból, amelyet a cárok azért kínoztak, mert gyermekei anyanyelvükön akarnak beszélni. Ez azt jelenti, hogy félnek az önálló köztársaságoktól. A munkások és parasztok szempontjából nincs ebben semmi félelmetes. Hadd legyen Oroszország szabad köztársaságok szövetsége. A munkás- és paraszttömegek nem fognak háborút viselni azért, hogy ennek útját állják. Szabaduljon fel minden nép, mindenekelőtt szabaduljanak fel mindazok a nemzetek, amelyek segítségével önök Oroszországban végrehajtják a forradalmat. Ha nem teszik meg ezt a lépést, arra kárhoztatják magukat, hogy szavakban „forradalmi demokrácia" lesznek, valójában pedig egész politikájuk ellenforradalmi.

Az önök külpolitikája antidemokratikus és ellenforradalmi, a forradalmi politika pedig elkerülhetetlenné teheti

az önök számára a forradalmi háborút. De ez nem okvetlenül így van. Az előadó és az utóbbi időben a sajtó is igen sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel. Nagyon szeretnék ezzel részletesebben foglalkozni.

Hogyan képzeljük a gyakorlatban a kivezető utat ebből a háborúból? Azt mondjuk: ebből a háborúból a forradalom az egyetlen kivezető út. Támogassák a tőkések által elnyomott osztályok forradalmát, döntsék meg országukban a tőkések osztályát és ezzel mutassanak példát a többi országnak. Csak ez szocializmus. Csak ez harc a háború ellen. Minden egyéb — ígéret vagy szólam, vagy jóindulatú jámbor óhaj. A szocializmus a világ minden országában kettészakadt. Önök mindjobban összezavarodnak, amikor kapcsolatba lépnek azokkal a szocialistákkal, akik támogatják kormányukat, önök elfelejtik, hogy Angliában és Németországban az igazi szocialisták, akik a tömegek szocializmusát fejezik ki, egyedül maradtak és börtönben ülnek. Márpedig csak ők képviselik a proletármozgalom érdekeit. De mi lenne, ha Oroszországban az elnyomott osztály hatalomra kerülne? Amikor azt mondják nekünk: hogy akarjátok magatokat egyedül a háborúból kitépni, — azt válaszoljuk: ezt egyedül nem tehetjük meg. Pártunk minden egyes határozatában, minden népgyűlési szónokunk minden egyes beszédében megállapítja, hogy ostobaság, ha valaki azt képzeli, hogy egyedül kitéphetjük magunkat ebből a háborúból. Ebbe a háborúba emberek százmilliói, százmilliós tőkék bonyolódtak bele. S nincs belőle más kivezető út, mint az, hogy a hatalom a forradalmi osztály kezébe megy át, amelynek a gyakorlatban az a kötelessége, hogy az imperializmust megszüntesse, vagyis a pénzügyi szálakat, a bankszálakat, az annexiós szálakat szétszakítsa. Amíg ezt a valóságban meg nem tettük, semmit nem tettünk. Az átalakulás arra szorítkozott, hogy önök cárizmus és imperializmus helyett egy velejéig imperialista csaknem-köztársaságot kaptak, amely még a forradalmi munkások és parasztok küldöttei által képviselve sem tudja Finnországot és Ukrajnát demokratikusan kezelni, vagyis nem félve attól, hogy különválnak.

Amikor azt mondják, hogy mi különbékére törekszünk, valótlanságot mondanak. Mi azt mondjuk: semmiféle külön-

békét semmiféle tőkésekkel, legkevésbbé az orosz tőkésekkel. Az Ideiglenes Kormány azonban különbékét kötött az orosz tőkésekkel. Le az ilyen különbékével! (T a p s.) Nem ismerünk el semmiféle különbékét a német tőkésekkel és semmiféle tárgyalásokba nem bocsátkozunk, de az angol és a francia imperialistákkal sem akarunk semmiféle különbékét. Azt mondják nekünk, hogy ha szakítunk velük, az annyi, mintha megegyezésre lépnénk a német imperialistákkal. Ez nem igaz, haladéktalanul szakítanunk kell velük, mert ez a szövetség rablószövetség. Azt mondják, hogy nem lehet nyilvánosságra hozni a szerződéseket, mert ezzel minden munkás és minden paraszt előtt szégyenbe hoznánk kormányunkat, egész politikánkat. Ha nyilvánosságra hoznók ezeket a szerződéseket és világosan megmondanók a gyűléseken az orosz munkásoknak és az orosz parasztoknak, külön-külön minden elhagyott falucskában: lám miért harcolsz most, a tengerszorosokért, Örményország visszatartásáért, akkor mindenki azt válaszolná: ilyen háborút nem akarunk. (E l n ö k: „Az Ön ideje lejárt." F e l k i á l t á s o k: „Halljuk.") Még tíz percet. (F e l k i á l t á s o k: „Halljuk.")

Azt mondom, hogy helytelen az ilyen szembeállítás: „vagy az angol imperialistákkal, vagy a németekkel". Ha a németekkel békét kötünk, akkor ez — háború az angolokkal, és fordítva. Az ilyen szembeállítás megfelel azoknak, akik nem szakítanak saját tőkéseikkel és bankáraikkal, akik velük bármiféle szövetséget is megengedhetőnek tartanak. Nekünk ez nem felel meg. Mi azt mondjuk, hogy fenntartjuk az elnyomott osztállyal, az elnyomott népekkel való szövetségünket. Maradjatok hűek ehhez a szövetséghez, akkor forradalmi demokrácia lesztek. Ez nem könnyű feladat. Ha meg akarjuk oldani ezt a feladatot, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy bizonyos körülmények között elkerülhetetlen a forradalmi háború. Egyetlen forradalmi osztály sem mondhat le a forradalmi háborúról, mert ha erről lemondana, nevetséges pacifizmusra kárhoztatná magát. Mi nem vagyunk tolsztojisták. Ha a forradalmi osztály kezébe veszi a hatalmat, ha államában nincsenek többé annektált területek, ha a bankok és a nagytőke kezében nem lesz hatalom, ami nem egykönnyen

valósítható meg Oroszországban, akkor ez az osztály forradalmi háborút fog viselni, nem szavakban, hanem a valóságban. Az ilyen háború elől nem zárkózhatunk el. Ez tolsztojizmust, nyárspolgáriságot jelentene, azt jelentené, hogy megfeledkezünk a marxizmus egész tudományáról, valamennyi európai forradalom tapasztalatairól.

Oroszország egymaga nem ugorhat ki a háborúból. Oroszországnak azonban hatalmas szövetségesei fejlődnek, akik most nem hisznek önöknek, mégpedig azért nem, mert az önök álláspontja tele van ellentmondásokkal vagy naív, azért nem, mert önök más népeknek azt tanácsolják: „le az annexiókkal", a saját portájukon pedig meghonosítják az annexiókat. Más népeknek ezt mondják: döntsétek meg a bankárokat. A sajátjaikat pedig nem döntik meg. Próbálkozzanak más politikával. Hozzák nyilvánosságra a szerződéseket, s a munkások és parasztok előtt, valamint a gyűléseken pellengérezzék ki ezeket. Jelentsék ki, hogy semmiféle békét nem kötnek a német tőkésekkel és teljesen szakítanak az angol-francia tőkésekkel. Az angolok hordják el az irhájukat Törökországból és ne háborúskodjanak Bagdadért. Takarodjanak ki Indiából és Egyiptomból. Nem akarunk háborút viselni azért, hogy megmaradjon az összeharácsolt zsákmány, mint ahogy szemernyi energiát sem áldozunk arra, hogy a német rablók megtartsák zsákmányukat. Ha önök ezt *megteszik* — márpedig önök ezt csak mondották, de a politikában nem hisznek a szavaknak és jól teszik, hogy nem hisznek —, ha ezt nemcsak mondani fogják, hanem meg is teszik, akkor azok a szövetségesek, akik máris megvannak, meg is mutatkoznak majd. Figyeljék csak meg az elnyomott munkások és parasztok hangulatát, ők fájlalják és sajnálják, hogy önök olyan gyengék, hogy, bár fegyver van a kezükben, mégis meghagyják a bankárokat. Az önök szövetségesei — valamennyi ország elnyomott munkásai. Bekövetkezik majd az, amit az 1905-ös forradalom a gyakorlatban megmutatott. Amikor a forradalom megindult, rendkívül gyenge volt. S mi volt az eredménye nemzetközi viszonylatban? Hogyan határozta meg ez a politika, 1905 története, az orosz forradalom külpolitikáját? Önök ma a tőkésekkel teljes összhangban

folytatják az orosz forradalom külpolitikáját. Pedig 1905 megmutatta, hogy milyennek kell lennie az orosz forradalom külpolitikájának. Kétségbevonhatatlan tény, hogy 1905 október 17-e után Bécsben és Prágában utcai tömegforrongások kezdődtek és barrikádokat kezdtek építeni. 1905 után bekövetkezett 1908 Törökországban, 1909 Perzsiában és 1910 Kínában[17]. Ha valóban a forradalmi demokráciához, a munkásosztályhoz, az elnyomottakhoz fordulnak, s nem fogják összeszűrni a levet a tőkésekkel, akkor nem az elnyomó osztályok lesznek a szövetségeseik, hanem az elnyomott osztályok, nem azok a népek, amelyeknél most ideiglenesen az elnyomó osztályok a hangadók, hanem azok a népek, amelyeket ma darabokra tépnek.

Itt emlegetik a német frontot, amellyel kapcsolatban közülünk senki sem javasolta a legcsekélyebb változtatást sem, kivéve az egyik oldalon német, a másikon orosz nyelvű felhívásaink szabad terjesztését. Ezekben a felhívásokban azt olvassuk: mindkét ország tőkései rablók. Elseprésük — csak egy lépés a béke felé. De vannak más frontok is. A török fronton van egy hadseregünk, amelynek létszámát nem ismerem. Tegyük fel, hogy körülbelül 3 millió fő. Ha ez a hadsereg, amely ma Örményországban állomásozik és területeket annektál, amit önök tűrnek, jóllehet a többi népnek annexiók nélküli békét hirdetnek, és jóllehet erő és hatalom van az önök kezében — ha ez a hadsereg áttérne erre a programra, ha Örményországot független Örmény Köztársasággá tenné, s odaadná nekik azt a pénzt, amelyet Anglia és Franciaország pénzemberei elszednek tőlünk, akkor jobban állnánk.

Azt mondják, hogy Anglia és Franciaország pénzügyi támogatása nélkül nem boldogulunk. Ez a támogatás azonban úgy „támogat" minket, ahogy a kötél támogatja az akasztott embert. Hadd mondja hát meg az orosz forradalmi osztály: le az ilyen támogatással, nem ismerem el azokat az adósságokat, amelyeket francia és angol tőkéseknél csináltak, mindenkit felkelésre hívok fel a tőkések ellen. Semmiféle békét a német tőkésekkel és semmiféle szövetséget az angolokkal és franciákkal! Ha valóban ilyen politikát folytatnának, akkor a török

fronton levő hadseregünk felszabadulna, és más frontokra mehetne, mert Ázsia valamennyi népe látná, hogy az orosz nép nemcsak szavakban hirdeti a nemzetek önrendelkezésén alapuló annexiók nélküli békét, hanem az orosz munkás és paraszt valóban az elnyomott kis népek élére áll, és az imperializmus elleni harc számára nem puszta óhaj és nem tetszetős miniszteri szólam, hanem a forradalom létérdeke.

Olyan helyzetben vagyunk, hogy forradalmi háború fenyegethet ugyan bennünket, de nem okvetlenül kerül sor erre a háborúra, mert az angol imperialisták aligha viselhetnek majd háborút ellenünk, ha önök gyakorlati példával fordulnak az Oroszországot körülvevő népek felé. Mutassák meg, hogy felszabadítják az örmény köztársaságot, hogy minden országban megegyezésre lépnek a Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeivel, hogy önök a szabad köztársaság mellett vannak, s akkor az orosz forradalom külpolitikája valóban forradalmi, valóban demokratikus politikává válna. Ma még csak szavakban ilyen, a gyakorlatban azonban ellenforradalmi, mert önök be vannak fogva az angol és a francia imperializmus igájába és nem hajlandók ezt nyiltan megmondani, félnek ezt beismerni. Jobb volna, ha e helyett a felhívás helyett, hogy „döntsétek meg az idegen bankárokat", nyiltan megmondanák az orosz népnek, a munkásoknak és parasztoknak: „mi túlságosan gyengék vagyunk, nem tudjuk lerázni az angol-francia imperialisták igáját, rabjaik vagyunk, ezért viselünk háborút." Ezzel megmondanák a keserű valóságot, ennek forradalmi jelentősége lenne, ez valóban közelebb hozná ennek a rablóháborúnak a végét. Ez ezerszer többet ér, mint a francia és angol szociálsovinisztákkal való megegyezés, mint kongresszusok összehívása, amihez ők hozzájárulnak, — ezerszer többet ér mint ennek a politikának a folytatása, amely a valóságban azt jelenti, hogy félnek szakítani az egyik ország imperialistáival, és megmaradnak a másik ország imperialistái szövetségesének. Önök támaszkodhatnak az európai országok elnyomott osztályaira, azoknak a gyengébb országoknak elnyomott népeire, amelyeket Oroszország a cárok idején fojtogatott, s amelyeket fojtogat, mint most

Örményországot; ezekre támaszkodva szabadságot adhatnak, munkás- és parasztbizottságaikat támogatva valamennyi elnyomott osztály, valamennyi elnyomott nép élére állnának a német imperializmus és az angol imperializmus elleni háborúban, amelyek nem egyesülhetnek önök ellen, mert élethalálharcot vívnak egymással, mert reménytelenül nehéz helyzetben vannak, míg az orosz forradalom külpolitikájának, az elnyomott osztályokkal, az elnyomott népekkel való őszinte tényleges szövetségnek minden reménye megvan a sikerre, s 99 százalékban bizonyos, hogy sikere lesz!

Nemrég pártunk moszkvai lapjában olvastuk egy paraszt levelét, amelyben programunkat fejtegeti. Engedelmükkel azzal fejezem be beszédemet, hogy egy kis részt idézek ebből a levélből, amely megmutatja, hogy egy paraszt hogyan fogta fel programunkat. Ez a levél pártunk moszkvai lapjának, a „Szocial-Demokrat"-nak[18] 59. számában jelent meg, majd a „Pravda"[19] 68. száma is közölte:

„Erősebben kell szorítani a burzsoáziát, hogy szétlapuljon. Akkor vége szakad a háborúnak. De ha a burzsoáziát nem szorítjuk elég erősen, akkor jaj nekünk." (T a p s.)

„Pravda" 95, 96. és 97. sz.
1917 július 13. (június 30.),
14. (1.) és 15. (2.)

A GAZDASÁGI BOMLÁS ÉS HOGYAN HARCOLJUNK ELLENE PROLETÁR MÓDON

A mai számban közöljük azt a határozatot, amelyet az üzemi bizottságok konferenciája[20] a gazdasági bomlás elleni harc gazdasági rendszabályaira vonatkozólag hozott.

E határozat alapgondolata az, hogy az ellenőrzésről hangoztatott burzsoá és kispolgári-bürokratikus *frázissal* szembeállítja a tőkések és a termelés *tényleges* ellenőrzésének feltételeit. A burzsoák hazudnak, amikor „ellenőrzésnek" tüntetik fel az államnak azokat a tervszerű intézkedéseit, amelyek háromszoros, ha ugyan nem tízszeres hasznot biztosítanak a tőkéseknek. A kispolgárok félig együgyűségből, félig haszonlesésből bíznak a kapitalistákban és a kapitalista államban, és tényleges ellenőrzés helyett megelégszenek teljesen haszontalan bürokratikus tervkovácsolással. A munkások által elfogadott határozat azt állítja előtérbe, ami a *legfontosabb:* 1) mit kell tenni, hogy valóban „ne védjük" a tőkések profitját; 2) hogy letépjük a leplet az üzleti titokról; 3) hogy biztosítsuk a munkások többségét az ellenőrző szervekben; 4) hogy a szervezetet (az ellenőrzés és a vezetés szervezetét), minthogy ez „országos" szervezet, a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei irányítsák, *ne pedig a tőkések.*

Enélkül minden beszéd az ellenőrzésről és a szabályozásról — üres fecsegés, sőt nem más, mint a nép félrevezetése.

És kispolgárságunk vezérei, a narodnyikok és a mensevikek („Izvesztyija", „Rabocsaja Gazeta") éppen ez ellen az igazság ellen szálltak síkra, holott ez minden öntudatos és gondolkodó munkás számára azonnal érthető.

Ezúttal sajnos hozzájuk süllyedtek a „Novaja Zsizny" írói, akik több ízben is ingadoztak már köztünk és ő közöttük.

Avilov és Bazarov elvtársak marxista hangzású érvekkel takargatják azt, hogy „belesüppedtek" a kispolgári hiszékenység, a megalkuvás és a bürokratikus tervkovácsolás mocsarába. Vizsgáljuk meg ezeket az érveket.

Mi, pravdisták, amikor védjük a Szervező Iroda határozatát (amelyet a konferencia elfogadott), állítólag letérünk a marxizmus útjáról a szindikalizmus útjára!! Szégyeljék magukat, Avilov és Bazarov elvtárs — ilyen szórakozottság (vagy ilyen ferdítés) csak a „Recs"-hez[21] és a „Jegyinsztvó"-hoz[22] méltó! Nálunk nyoma sincs az olyan nevetséges dolgoknak, hogy a vasút a vasutasok kezébe, a bőrgyárak a bőrgyári munkások kezébe kerüljenek, de igenis követeljük a *munkásellenőrzést*, amelynek abba az irányba kell fejlődnie, hogy a munkások szabályozzák az egész termelést és elosztást, hogy „állami szervezet" intézze a gabonának termékekre való cseréjét stb. (a „városi és falusi szövetkezetek széleskörű bevonásával"), követeljük, hogy „az *egész* államhatalom a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek kezébe menjen át".

A határozatban tiszta lelkiismerettel csak olyan emberek fedezhetnének fel szindikalizmust, akik azt vagy nem olvasták végig, vagypedig nem tudnak olvasni.

És csak vaskalapos emberek, akik úgy értelmezik a marxizmust, mint ahogy Sztruve és valamennyi liberális hivatalnok „értelmezte", vélekedhetnek úgy, hogy „az államkapitalizmus átugrása — utópia", hogy „magának a szabályozás módjának nálunk is meg kell tartania államkapitalista jellegét".

Vegyük a cukorszindikátust, vagy az oroszországi államvasutakat, vagy az olajkirályokat stb. Mi ez, ha nem államkapitalizmus? Lehet-e olyasvalamit „átugrani", *amiben már benne vagyunk?*

Éppen arról van szó, hogy azok az emberek, akik a marxizmust afféle „merev burzsoá" tanítássá változtatták, *kitérnek* azok elől a konkrét feladatok elől, amelyeket az

eleven élet vet fel, az eleven élet, mely Oroszországban az ipari szindikátusokat gyakorlatilag egyesítette a falusi kisparaszti gazdasággal, — *kitérnek* ezek elől a konkrét feladatok elől a „permanens forradalomról", a szocializmus „bevezetéséről" és egyéb badarságokról szóló látszólag tudományos, valójában pedig teljesen üres elmefuttatásokkal.

Térjünk a tárgyra! Kevesebb kibúvót, gyerünk közelebb a gyakorlathoz! Érintetlenül hagyjuk-e a hadiszállításokon szerzett profitokat, ezeket az 500 százalékos profitokat, és az ehhez hasonlókat, igen vagy nem? Maradjon-e sérthetetlen az üzleti titok, igen vagy nem? Adjunk-e a munkásoknak lehetőséget az ellenőrzésre, igen vagy nem?

Ezekre a gyakorlati kérdésekre Avilov és Bazarov elvtársak nem válaszolnak és — anélkül, hogy ők maguk is észrevennék — a „majdnem-marxista" hangzású „sztruvista" elmefuttatásokkal a burzsoázia szekértolóivá fajulnak. A burzsoá semmit sem kíván jobban, mint azt, hogy a népnek a hadiszállítók botrányos jövedelmeivel és a gazdasági bomlással kapcsolatos kérdéseire a szocializmus „utópikus voltáról" szóló „tudós" elmefuttatásokkal válaszoljanak.

Ezek az elmefuttatások nevetségesen ostobák, hiszen a szocializmus objektív lehetetlensége a *kis*gazdasággal függ össze, amelyet egyáltalán nem szándékozunk kisajátítani, sőt még szabályozni, még ellenőrizni sem kívánunk.

Mi arra törekszünk, hogy az az „állami szabályozás", amelyről a mensevikek, a narodnyikok és az összes bürokraták (akik magukkal ragadták Avilov és Bazarov elvtársat) azért beszélnek, hogy kibúvót találjanak, amelyről azért kovácsolnak terveket, hogy *megóvják* a tőkések jövedelmeit, amelyről azért szavalnak, hogy érintetlen maradjon az üzleti titok, — hogy éppen ez az állami szabályozás *ne csalás* legyen. Ez a lényeg, kedves majdnem-marxisták, nempedig a szocializmus „bevezetése"!

Ne a tőkésosztály szabályozza és ellenőrizze a munkásokat, hanem *megfordítva* — ez a lényeg. Nem arra van szükség, hogy az „államban" bízzunk, az ilyen bizalom

csak Louis Blanc-okhoz méltó, hanem arra, hogy olyan államot követeljünk, amelyet a proletárok és a félproletárok vezetnek, — így kell *harcolnunk a gazdasági bomlás ellen.* Minden más megoldás üres szólam és csalás.

„Pravda" 73. sz.
1917 június 17. (4.)

A TŐKÉSEK EZEREGYEDIK HAZUGSÁGA

A „Recs" mai vezércikkében ezt írja:

„Ha Németországban a Robert Grimmek és a Rakovszkijak szíves külföldi támogatásával egy Lenin működne, akkor fel kellene tételeznünk, hogy az Internacionále nem kívánja akadályozni a nagy orosz forradalmat állásainak megerősítésében és, ami a legfontosabb, medrének mélyítésében. Egyelőre azonban a németek udvariasan azt válaszolták, hogy köztársaságra nincs szükségük és meg vannak elégedve Vilmosukkal. A «Vorwärts»[23] például még szívélyesebben azt bizonygatja, hogy az orosz demokráciának nem szabad titkos szerződéseket megtűrnie; a német demokráciáról ellenben a szocialista lap szerényen hallgat."

Hogy a „Robert Grimmek és a Rakovszkijak" bármiképpen is „támogatják" a bolsevikokat (akikkel *soha* nem értettek egyet), ez hazugság.

A „német" *Plehanovok (ők* és csakis ők írnak a „Vorwärts"-be) összekeverése a német *forradalmi internacionalistákkal*, akik *százával* ülnek a német börtönökben (mint például Karl Liebknecht), ez a „Recs"-nek és általában a tőkéseknek ezeregyedik arcátlan, aljasnál is aljasabb hazugsága.

Két internacionále van: 1) a *Plehanovoknak*, vagyis a szocializmus árulóinak internacionáléja, az olyan emberek internacionáléja, akik átálltak *saját* kormányaik oldalára: Plehanov, Guesde, Scheidemann, Sembat, Thomas, Henderson, Vandervelde, Bissolati és társaik internacionáléja; 2) a *forradalmi internacionalisták* internacionáléja, akik mindenütt forradalmi harcot folytatnak, a háború alatt is, *saját* kormányaik, *saját* burzsoáziájuk ellen.

A „nagy orosz forradalom“ csak abban az esetben *válhat* „naggyá“, csak abban az esetben „erősítheti meg állásait“ és „mélyítheti medrét“, ha szakít az imperialista „koalíciós“ kormány támogatásával, e kormány imperialista háborújának támogatásával, s általában a tőkésosztály támogatásával.

„Pravda“ 73. sz.
1917 június 17. (4.)

JÚNIUS HARMADIKA „HŐSEI" AZ AZONNALI OFFENZÍVA HÍVEI

Június harmadika urai, azok, akik 1905 után segítségére voltak Romanov Miklósnak abban, hogy vérrel öntözze országunkat, hogy eltiporja a forradalmárokat, hogy visszaállítsa a földbirtokosok és a tőkések korlátlan uralmát, a Szovjetek kongresszusával egyidejűleg tanácskozásra ültek össze[24].

Ugyanakkor, amikor Cereteli, aki a burzsoázia foglyává lett, ezernyi kibúvóval próbálta elkenni az azonnali offenzíva politikai jelentőségű kérdésének sürgősségét, fontosságát és aktualitását, június harmadika „hősei", Véreskezű Miklós és Hóhér Sztolipin fegyvertársai, a földbirtokosok és a tőkések, nem riadtak vissza attól, hogy egyenesen, nyíltan vessék fel a kérdést. Íme a legutolsó és leglényegesebb, *egyhangúlag* elfogadott határozatuk az offenzívára vonatkozólag:

„Az Állami Duma (??) elismeri, hogy csak az azonnali offenzíva, a szövetségesekkel való szoros együttműködés lehet záloga annak, hogy hamarosan véget vetünk a háborúnak és örökre biztosítjuk a nép által kivívott szabadságjogokat."

Ez világos.

Ezek bizony politikusok, a tettek emberei, *saját* osztályuknak, a földbirtokosok és tőkések osztályának hűséges szolgái.

És hogyan szolgálják *saját* osztályukat Cereteli, Csernov és társaik? Arra szorítkoznak, hogy szavakban jámbor óhajokat hangoztatnak, valójában pedig a tőkéseket támogatják.

Cereteli azt bizonygatta, hogy az *azonnali* offenzíva

kérdését még felvetni sem lehet, mert ha ő, Cereteli miniszter, tudna „azonnali" offenzíváról, ő, a miniszter, senkinek sem beszélne erről. Amikor Cereteli ezt mondotta, nem is gyanította (óh, micsoda naivitás!), hogy június harmadika „hősei" *rácáfoltak*, megcáfolták *tettekkel*, mert egyáltalán nem riadtak vissza attól, hogy még határozatban is, ország-világ előtt, nem általában az offenzíváról, hanem éppen az *azonnali* offenzíváról beszéljenek. S igazuk volt, mert ez politikai kérdés, egész forradalmunk sorsdöntő kérdése.

Középút itt nincs: az „azonnali offenzíva" mellett, vagy ellene; ebben a kérdésben nem lehet tartózkodni az állásfoglalástól; valósággal méltatlan volna egy felelős politikushoz, ha hadititokra való hivatkozással vagy erre célozgatva kibúvót keresne.

Aki az azonnali offenzíva mellett foglal állást, az amellett van, hogy folytassák az imperialista háborút, hogy Perzsia, Görögország, Galícia, a balkáni népek stb. eltiprása érdekében vágóhídra vigyék az orosz munkásokat és parasztokat, hogy felélesszék és erősítsék az ellenforradalmat, hogy végképpen kihúzzák a talajt az „annexiók nélküli békéről" hangoztatott frázisok alól, hogy háborút viseljenek az annexiók *érdekében.*

Aki az azonnali offenzíva ellen foglal állást, az amellett van, hogy minden hatalom a Szovjetek kezébe menjen át, hogy kibontakozzék az elnyomott osztályok forradalmi kezdeményezése, hogy *valamennyi* ország elnyomott osztályainak *azonnal* „annexiók nélküli békét" javasoljanak, amelynek pontosan megszabott feltétele a tőke igájának lerázása és kivétel nélkül *valamennyi* gyarmat, kivétel nélkül *valamennyi* elnyomott és nemteljesjogú nép felszabadítása.

Ha az első úton haladunk, ez azt jelenti, hogy együtt haladunk a tőkésekkel, a tőkések érdekében, azért, hogy a tőkések elérjék céljaikat, ez azt jelenti, hogy megbízunk a tőkésekben, akik harmadik éve eget-földet és még ennél is többet ígérgetnek, ha „folytatjuk" a háborút a „győzelemig".

Ha a második úton haladunk, ez azt jelenti, hogy szakítunk a tőkésekkel, hogy nem bízunk bennük, hogy

megfékezzük szennyes profithajhászásukat és megakadályozzuk, hogy a hadiszállításokon százmilliókat vágjanak zsebre; azt jelenti, hogy megbízunk *valamennyi* ország elnyomott osztályaiban és elsősorban a munkásokban, hogy bízunk a *tőke elleni* nemzetközi *munkásforradalomban*, hogy minden erőnkből támogatjuk ezt a forradalmat.

Csak e között a két út között lehet választani. Cereteli, Csernov és társaik szeretik a középutat. Ebben a kérdésben középút nem lehetséges, és ha ingadozni fognak vagy üres szólamokra szorítkoznak, végképpen az ellenforradalmi burzsoázia eszközévé süllyednek le.

„Pravda" 74. sz.
1917 június 19. (6.)

SZÖVETSÉG A FORRADALOM FELTARTÓZTATÁSÁRA

Sokan nem értik meg, hogy az új koalíciós kormány a tőkéseknek éppen ilyen szövetsége a narodnyikok és a mensevikek vezetőivel. Lehetséges, hogy ezzel még azok a miniszterek sincsenek tisztában, akik ez utóbbi pártokhoz tartoznak. Márpedig — ez tény.

S különösen szembetűnően mutatkozott meg ez a tény június 4-én, vasárnap, amikor a reggeli sajtó beszámolt azokról a beszédekről, amelyeket Miljukov és Maklakov a III. duma (melyet Romanov Miklós és Hóhér Sztolipin hagyományai alapján „Állami Dumának" neveznek) ellenforradalmárainak gyűlésén mondott, ugyanaznap este pedig a Katona- és Munkásküldöttek Szovjetjeinek Összoroszországi Kongresszusán Cereteli és más miniszterek beszédeikben a kormány védelmére, az offenzíva politikájának védelmére keltek.

Miljukov és Maklakov, mint a tőkések és az ellenforradalom minden valamirevaló vezére, — a tett emberei; kitűnően értik az osztályharc értelmét, amikor az az *ő* osztályukat érinti. Ezért teljesen világosan vetették fel az offenzíva kérdését, egy percet sem vesztegettek üresnél üresebb stratégiai fecsegésekre, amilyenekkel Cereteli ámította önmagát és ámított másokat.

Nem, a kadetok ismerik a dörgést. Tudják, hogy az *élet* ma korántsem stratégiai kérdésként *vetette fel* az offenzíva kérdését, hanem mint politikai kérdést, mint *az egész orosz forradalom fordulópontjának* kérdését. Politikai szempontból vetették fel a kadetok ezt a kérdést az „Állami Dumában", — mint ahogy a bolsevikok és általában az internacionalisták már szombaton este, a Szov-

jetek kongresszusának elnökségéhez benyujtott írásbeli nyilatkozatukban is politikai szempontból vetették fel.

„Oroszország sorsa saját kezében van — jelentette ki Maklakov, Hóhér Sztolipin ismert cinkosa —, s ez a sors igen hamar eldől" (helyes! helyes!). „Ha valóban sikerül offenzívát indítanunk, és nemcsak határozatokkal, nemcsak népgyűléseken elhangzó beszédekkel és a városban körülhordozott lobogókkal viselünk háborút, hanem ugyanolyan komolyan, ahogy mi a háborút azelőtt viseltük" (figyelem! figyelem! ezek — a tőkések vezérének történelmi jelentőségű szavai: „ahogy *mi* a háborút azelőtt viseltük"!), „akkor Oroszország hamarosan teljesen felgyógyul."

Ezek figyelemreméltó szavak — érdemes őket megtanulni és újra meg újra fontolóra venni. Azért figyelemre méltóak ezek a szavak, mert *osztályigazságot* mondanak ki. Egy kicsit más formában Miljukov is megismételte őket, amikor a Petrográdi Szovjet szemére vetette, hogy „miért nincsen nyilatkozatában szó az offenzíváról", — amikor hangsúlyozta, hogy az olasz imperialisták felvetettek „egy szerény" (Miljukov úr iróniája!) „kérdést: indíttok-e offenzívát, vagy sem? S erre a kérdésre szintén nem kaptak határozott választ" (mármint a Petrográdi Szovjettől). Maklakov emellett kifejezte Kerenszkijnek „nagyrabecsülését", Miljukov pedig megmagyarázta ennek értelmét:

„Nagyon félek — mondotta Miljukov —, hogy azt, amit a mi" (helyes! a mi, vagyis a tőkések kezében levő!) „hadügyminiszterünk rendbehozott, ismét el fogják itt rontani, és hogy elszalasztjuk az utolsó pillanatot, amikor szövetségeseinknek arra a kérdésére, hogy támadunk-e, vagy sem, még" (figyeljenek csak, „még"!) „van lehetőségünk mind a mi szempontunkból, mind az ő szempontjukból kielégítő választ adni."

„Mind a mi szempontunkból, mind az ő szempontjukból" — mind az orosz, mind az angol-francia imperialisták és a többi imperialista szempontjából! Az offenzíva „még" „kielégítheti" őket, vagyis segítségükre lehet abban, hogy végleg megfojtsák Perzsiát, Albániát, Görögországot, Mezopotámiát, hogy megtartsák a németektől összeharácsolt zsákmányt és elvegyék a német rablóktól az általuk összeharácsolt zsákmányt. Ez a dolog lényege. Ez az osztályigazság az offenzíva politikai jelentőségét illetően.

Ki kell elégíteni Oroszország, Anglia és más országok imperialistáinak étvágyát, el kell húzni az imperialista, hódító háborút, el kell indulni *nem* az annexiók nélküli béke útján (ez az út csak a forradalom folytatása esetén lehetséges), *hanem az annexiókért folyó háború útján.*

Ez az offenzíva lényege a külpolitika szempontjából. Maklakov pedig fentebb idézett történelmi jelentőségű kijelentésében meghatározta ezt a lényeget a *belpolitika* szempontjából. „Oroszország teljes felgyógyulása" Maklakov nyelvén az ellenforradalom teljes győzelmét jelenti. Aki nem felejtette el Maklakov gyönyörű beszédeit, amelyeket az 1905-ös és az 1907—1913-as időszakról mondott, az csaknem minden beszédében megtalálhatta ennek az értékelésnek az igazolását.

A háború viselése, *„ahogy mi a háborút azelőtt viseltük"* — „mi", vagyis a tőkések, élükön a cárral! — az imperialisták e háborújának viselése Oroszország „meggyógyítását", vagyis a tőkések és a földbirtokosok győzelmének biztosítását jelenti.

Ez az osztályigazság.

Az offenzíva, akármilyen kimenetele lesz is katonai szempontból, politikai szempontból az imperializmus szellemének, az imperialista légkörnek az erősödését, az imperializmusért való lelkesedést, a hadsereg régi, le nem váltott parancsnoki állományának erősítését („a háború viselése úgy, *ahogy mi a háborút azelőtt viseltük"*), az *ellenforradalom kulcspozícióinak* megszilárdulását jelenti.

Cereteli és Kerenszkij, Szkobelev és Csernov — nem mint egyének, hanem mint a narodnyik párt és a mensevik párt vezetői —, teljesen függetlenül attól, hogy akarják-e ezt vagy sem, tudatában vannak-e ennek vagy sem, az ellenforradalmat támogatták, átpártoltak — *ebben a döntő pillanatban* — az ellenforradalom oldalára, ahhoz a szövetséghez csatlakoztak, amely fel akarja tartóztatni a forradalmat és folytatni akarja a háborút úgy *„ahogy mi a háborút azelőtt viseltük"*.

Ebben biztosak lehetünk.

„Pravda" 74. sz.
1917 június 19. (6.)

KÖSZÖNET

Igen köszönjük a „Volja Naroda“[25] című soviniszta lapnak, hogy június 4-i számában közzétette Németországon át történt utazásunk okmányait. Ezekből az okmányokból látható, hogy *már akkor* „kétértelműnek“ tekintettük Grimm magatartását és lemondtunk szolgálatairól.

Ez tény, és tényeket nem lehet letagadni.

A „Volja Naroda“ homályos célzásaira pedig azt válaszoljuk: ne legyenek gyávák az urak, vádoljanak bennünket *nyiltan* egy bizonyos bűncselekménnyel vagy kihágással! Kíséreljék meg! Talán nehéz megérteni, hogy ha valaki homályos célzásokra szorítkozik és nem mer saját nevében vádat emelni — ez *nem becsületes eljárás?*

„Pravda“ 74. sz.
1917 június 19. (6.)

VAN-E OLYAN ÚT, AMELY IGAZSÁGOS BÉKÉHEZ VEZET?

Van-e olyan út, amely békéhez vezet anélkül, hogy a kapitalista rablók kicserélnék annektált (meghódított) területeiket, anélkül, hogy felosztanák egymás között a zsákmányt?

Van ilyen út — a minden ország tőkései ellen irányuló munkásforradalmon át.

Oroszország áll most a legközelebb egy ilyen forradalom kitöréséhez.

Csak Oroszországban lehetséges, hogy a hatalom kész intézmények, a Szovjetek kezébe menjen át egycsapásra, békés úton, felkelés nélkül, mert a tőkések nem lesznek képesek ellenállásra a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeivel szemben.

Ilyen hatalmi változás esetén meg lehetne fékezni a tőkéseket, akik milliárdokat vágnak zsebre hadiszállításokon, fel lehetne tárni üzelmeiket, le lehetne tartóztatni a milliomos kincstárfosztogatókat, meg lehetne törni korlátlan hatalmukat.

Csak miután a hatalom Oroszországban már átment az elnyomott osztályok kezébe, csak ez után fordulhatna Oroszország a többi ország elnyomott osztályaihoz — nem üres szavakkal, nem puszta felhívásokkal, hanem saját példájára hivatkozva és egy azonnali, pontos *javaslattal*, amely az *általános béke* világos feltételeit tartalmazza.

Elvtársak, minden ország munkásai és dolgozói! — így szólna ez az azonnali békére vonatkozó javaslat. Elég volt a vérontásból. A béke lehetséges. Igazságos béke — annexiók, hódítások nélküli béke. Vegyék tudomásul a német tőkés rablók, Vilmosukkal, ezzel a koronás rablóval

együtt, hogy mi nem fogunk velük egyezkedni, hogy hódításuknak tekintjük nemcsak azt, amit a háború után összeharácsoltak, hanem Elzászt és Lotaringiát is, Poroszország dán és lengyel területeit is.

Mi az orosz cárok és tőkések hódításának tekintjük Lengyelországot is, Finnországot is, Ukrajnát is, valamint a többi nem-nagyorosz területet.

Mi az angol, a francia és a többi tőkés hódításának tekintjük *minden* gyarmatukat, Írországot stb.

Mi, orosz munkások és parasztok, *nem* fogunk erőszakkal visszatartani *egyetlen* nem-nagyorosz területet vagy gyarmatot *sem* (például Turkesztánt, Mongóliát, Perzsiát). Le a *gyarmatok felosztásáért*, az annektált (hódított) területek felosztásáért, a tőkések zsákmányának felosztásáért folyó háborúval!

Az orosz munkások példáját elkerülhetetlenül — lehet, hogy nem holnap (a forradalmak nem rendelésre készülnek), de elkerülhetetlenül — *legalább két nagy ország:* Németország és Franciaország munkásai és dolgozói fogják követni.

Mert hiszen *mindkettő tönkremegy*, az első az éhség, a második az elnéptelenedés miatt. Mindkettő *kapitalista kormánya ellenére* a mi igazságos feltételeink alapján fog békét kötni.

Nyitva áll előttünk a békéhez vezető út.

Ha Anglia, Japán, Amerika tőkései majd megkísérlik, hogy szembehelyezkedjenek egy *ilyen* békével, akkor sem Oroszország, sem a többi ország elnyomott osztályai nem fognak visszariadni a *kapitalisták elleni* forradalmi háborútól. És egy *ilyen* háborúban ők legyőzik nemcsak a három, Oroszországtól távoleső és saját versengésükkel elfoglalt ország tőkéseit, hanem legyőzik az *egész világ* tőkéseit.

Nyitva áll előttünk az igazságos békéhez vezető út. Ne féljünk *rálépni* erre az útra.

„Pravda" 75. sz.
1917 június 20. (7.)

A NÉP ELLENSÉGEIRŐL

Nemrégen Plehanov „Jegyinsztvó"-ja (amelyet még az eszer „Gyelo Naroda" is joggal a liberális burzsoáziával egy húron pendülő lapnak nevez) emlékeztetett arra a törvényre, amelyet 1793-ban a francia köztársaság a nép ellenségeire vonatkozólag hozott.

Az emlékeztetés igen időszerű.

Az 1793-as jakobinusok a XVIII. század legforradalmibb osztályának, a városi és falusi szegénységnek a képviselői voltak. Ez ellen az osztály ellen, amely már valóban (nempedig szavakban) leszámolt uralkodójával, földesuraival, mérsékelt burzsoáival, mégpedig a legforradalmibb eszközök alkalmazásával, a guillotine-t is beleértve, a XVIII. századnak ez ellen a valóban forradalmi osztálya ellen háborút indítottak Európa egyesült uralkodói.

A jakobinusok a nép ellenségeinek nyilvánították azokat, akik „az egyesült zsarnokoknak a köztársaság ellen irányuló fondorlatait támogatják".

A jakobinusok példája tanulságos. Ma sem avult még el, csak alkalmazni kell a XX. század forradalmi osztályára, a munkásokra és a félproletárokra. A nép ellenségei a XX. században ennek az osztálynak a szempontjából — nem az uralkodók, hanem a földbirtokosok és a tőkések mint osztály.

Ha a hatalom a XX. század „jakobinusai", a proletárok és félproletárok kezébe menne át, ezek a nép ellenségeinek nyilvánítanák a tőkéseket, akik milliárdokat keresnek az imperialista háborún, *vagyis* a tőkések zsákmányának és profitjának felosztásáért folyó háborún.

A XX. század „jakobinusai" nem fejeznék le a tőkése-

ket — a jó példát nem úgy követjük, hogy lemásoljuk. Elegendő volna, ha letartóztatnók a banktőke 50—100 mágnását és főkolomposát, az államkincstár fosztogatásának és bankok rablásainak fő lovagjait; elegendő volna, ha néhány hétre letartóztatnók őket, *hogy felfedjük üzelmeiket*, hogy minden kizsákmányoltnak megmutassuk, „kinek kell a háború". A bankkirályokat üzelmeik felfedése után ki lehetne engedni, a munkások ellenőrzése alá vonva mind a tőkés bankokat, mind a tőkés szindikátusokat, mind a kincstárnak „dolgozó" szállítókat.

Az 1793-as jakobinusok úgy kerültek be a történelembe, mint akik nagyszerű példát mutattak arra, hogy a *dolgozók és elnyomottak osztálya*, amely az *egész* államhatalmat kezébe vette, hogyan vív valóban forradalmi harcot a *kizsákmányolók osztálya* ellen.

A szánalmas „Jegyinsztvo" (a vele való blokkot még a „honvédő" mensevikek is szégyelték) a jakobinizmus betűjét, de nem a szellemét akarja átvenni — politikájának külső megnyilvánulásait, nempedig tartalmát. Ez lényegében a XX. század forradalmának elárulása, olyan árulás, amelyet a XVIII. század forradalmáraira való hazug hivatkozásokkal takargatnak.

„Pravda" 75. sz.
1917 június 20. (7.)

GLOSSZA

A „Novoje Vremja"[26] június 6-i számából:

„Mi az oka annak, hogy a szabadság napjaiban valahonnan csak idenyúlt ez a fekete kéz és mozgatja az orosz demokrácia bábjait? Lenin!.. De a neve légió. Minden utcasarkon előugrik egy Lenin. S nyilvánvalóvá válik, hogy nem magában Leninben van az erő, hanem abban, hogy az anarchia és az őrültség magvai igen termékeny talajra hullanak."

Anarchiának mi azt nevezzük, hogy a tőkések botrányos hasznot zsebelnek be a hadiszállításokon. Őrültségnek mi azt nevezzük, hogy háborút viselnek az annektált területek felosztásáért, a tőkések profitjának felosztásáért. És ha „minden utcasarkon" éppen ezek a nézetek találnak rokonszenvre, akkor ennek az az oka, hogy ezek a nézetek helyesen fejezik ki a proletariátus érdekeit, valamennyi dolgozó és kizsákmányolt érdekeit.

„Pravda" 75. sz.
1917 június 20. (7.)

A „NAGY VISSZAVONULÁS"

„A burzsoázia nagy visszavonulása a kormányból" — így nevezte vasárnap a Végrehajtó Bizottság előadója a koalíciós kormány megalakulását, azt a tényt, hogy az egykori szocialisták beléptek a kormányba[27].

Ebből a kijelentésből csak két szó helyes. A „nagy visszavonulás" valóban jellemző május hatodika (a koalíciós kormány megalakulása) megértése szempontjából. A „nagy visszavonulás" akkor valóban megkezdődött, vagyis helyesebben, különösen szemléletesen megmutatkozott. Csakhogy ez nem a burzsoáziának a kormányból való nagy visszavonulása, hanem a mensevizmus és a narodnyikság vezéreinek a forradalom*tól* való nagy visszavonulása volt.

A Katona- és Munkásküldöttek Szovjetjei most zajló kongresszusának éppen az a jelentősége, hogy ezt rendkívül világosan megmutatta.

Május hatodika szerencsés nap volt a burzsoázia számára. Kormánya a tönk szélén állott. A tömegek tudatosan és határozottan, szenvedélyesen és engesztelhetetlenül szembenállottak vele. A Szovjet narodnyik és mensevik vezéreinek egyetlen szava elegendő lett volna ahhoz, hogy a kormány ellenkezés nélkül átadja a hatalmát, s Lvov a Mária-palotában tartott ülésen kénytelen volt ezt nyiltan beismerni.

A burzsoázia ügyes cselhez folyamodott, amely ámulatba ejtette az orosz kispolgárokat, sőt általában Oroszország nagy tömegeit, amely megmámorosította a mensevizmus és a narodnyikság intellektuel vezéreit,

amely helyesen számolt ezek Louis Blanc-természetével. Ne felejtsük el, hogy Louis Blanc híres kispolgári szocialista volt, aki 1848-ban belépett a kormányba és 1871-ben ismét nemkevésbbé gyászos hírnévre tett szert. Louis Blanc a „munkademokrácia“ vagy a „szocialista demokrácia“ (ezt az utóbbi kifejezést Franciaországban 1848-ban ugyanolyan gyakran használták, mint az *eszer* és mensevik irodalomban 1917-ben) *vezérének* vélte magát, valójában azonban Louis Blanc a burzsoázia *uszályhordozója* volt, játékszer volt a burzsoázia kezében.

Az azóta eltelt csaknem 70 év alatt ezt a cselfogást, amely Oroszország számára újdonság, Nyugaton a burzsoázia nagyon sokszor alkalmazta. A cselfogás lényege az, hogy a „szocialista demokráciának“ a szocializmustól és a forradalomtól „visszavonuló“ vezéreit a burzsoák számára ártalmatlan *függvényként* odaállítsák a burzsoá kormány mellé, hogy ezt a kormányt a majdnem-szocialista miniszterek segítségével a nép előtt fedezzék, hogy a „szocialista“ miniszterializmus ragyogó, hatásos cégérével eltakarják a burzsoázia ellenforradalmiságát.

Franciaországban különösen jól kidolgozták a burzsoáziának ezt a fogását, amelyet az angolszász, a skandináv országokban és sok latin országban is többízben kipróbáltak. 1917 május hatodika Oroszországban ilyen cselfogás volt.

A „mi“ majdnem-szocialista minisztereink olyan helyzetbe kerültek, hogy a burzsoázia *velük* kapartatja ki a gesztenyét, *velük* végezteti el azt, amit nélkülük sohasem végezhetett volna el.

Gucskov révén nem lehetett a tömegeket az *imperialista* háború, a hódító háború, a gyarmatok és általában az annektált területek *felosztásáért* folyó háború folytatására rábírni. Kerenszkij révén (és Cereteli révén, aki jobban el volt foglalva Tyerescsenko védelmével, mint a posta és táviró dolgozóinak védelmével) a burzsoázia, ahogy azt Miljukov Maklakovval együtt helyesen beismerte, meg tudta ezt tenni, meg tudta „szervezni“ az ilyen háborúnak a folytatását.

Singarjov révén nem lehetett a földbirtokosi földtulajdon fennmaradását biztosítani, még az Alkotmányozó Gyűlés összehívásáig sem (ha sor kerül az offenzívára, „Oroszország teljesen felgyógyul", mondotta Maklakov; tehát az Alkotmányozó Gyűlés is „felgyógyul"). Csernov révén ezt sikerül megvalósítani. A parasztokkal elhitették, bár azok nem nagyon szívesen vették be, hogy ha a földet egyes földbirtokosokkal kötött megállapodás alapján a földbirtokosoktól bérbe veszik, ez „rend", ha pedig azonnal felszámolják a földbirtokosi földtulajdont és a *néptől* bérlik a volt földbirtokosi földet, még az Alkotmányozó Gyűlés összehívása előtt, ez „anarchia". Csakis Csernov révén sikerülhetett ennek a földbirtokosi, ellenforradalmi eszmének a megvalósítása.

Konovalov révén nem sikerült volna megvalósítani a hadiszállításokkal kapcsolatos botrányos profitok védelmét *(és felemelését:* lásd, mit ír a „Rabocsaja Gazeta" című kormánylap a szénipari vállalkozókról). Szkobelev révén vagy az ő részvételével ez a védelem megvalósítható olyan formában, hogy állítólag fenntartják a régi rendet és majdnem-„marxista" módon tagadják a szocializmus „bevezetésének" lehetőségét.

A szocializmus bevezetése lehetetlen, *tehát lehet* a nép előtt elrejteni és titokban tartani a tőkések botrányosan magas profitjait, amelyeket nem tisztán kapitalista gazdaságukban, hanem *katonai szállításokon, kincstári szállításokon* szereznek! — ez az a nagyszerű sztruvista érvelés, amelyben Tyerescsenko és Lvov egyesült a „marxista" Szkobelevvel.

Lvov, Miljukov, Tyerescsenko, Singarjov és társaik révén a népgyűlésekre és a Szovjetekre befolyást gyakorolni nem lehet. Cereteli, Csernov és társaik révén lehet rájuk befolyást gyakorolni, mégpedig a régi, burzsoá irányban, lehet különösen hatásos és különösen „jóindulatúan" hangzó szólamok segítségével folytatni *a régi*, burzsoá-imperialista politikát, egészen annak az elemi demokratikus jognak a megtagadásáig, hogy a helyi hatóságokat *válasszák*, s ne felülről nevezzék ki vagy hagyják jóvá.

Cereteli, Csernov és társaik, akik ezt a jogot meg-

tagadják, ezzel a valóságban, anélkül hogy ezt maguk észrevennék, volt szocialistákból volt demokratákká váltak.

„Nagy visszavonulás“ — ez kétségtelen!

„Pravda“ 76. sz.
1917 június 21. (8.)

AZ ÉRDEMLEGES VITA HASZNOSSÁGÁRÓL

Kedves írótársaim, a „Novaja Zsizny" munkatársai! Önök elégedetlenek bírálatunkkal és ingerültnek nevezik. Igyekszünk enyhék és barátságosak lenni.

Kezdjük két kérdéssel, amelyet önök vetettek fel.

Beszélhetünk-e komolyan a termelés ellenőrzéséről, nem is szólva már a szabályozásról, ha nem szakítunk az „üzleti titok sérthetetlenségével"?

Mi azt állítottuk, hogy a „Novaja Zsizny" erre a „gyakorlati" kérdésre nem válaszol. A „Novaja Zsizny" azzal érvel, hogy „még" a „Rabocsaja Gazetá"-ban is „találunk" választ erre a kérdésre.

Nem találunk, kedves kartársaim! Önök sem fognak sohasem találni. Nézzenek utána alaposabban — nem találnak.

A „Novaja Zsizny", ne vegyék zokon, éppen azt a hibát követte el, hogy „ellenőrzésről" szavalt, de az üzleti titok sérthetetlenségének gyakorlati kérdését gyakorlati módon nem vetette fel.

A második kérdés: szabad-e a szocializmus haladéktalan bevezetését (amivel a „Novaja Zsizny" vitába szállt és amit mi nem javasoltunk) a bankok és a szindikátusok azonnali gyakorlati ellenőrzésével összekeverni? Amikor erre a kérdésre válaszolva utaltunk arra, hogy a kisgazdaságot sem kisajátítani, sem szabályozni, sem ellenőrizni nincsen szándékunkban, a „Novaja Zsizny"-nek az volt az ellenvetése, hogy „értékes beismerés", „jogosult", de valahogy „túlságosan hirtelenül" jött.

Már engedjék meg, kedves kartársak, hogy mondhatják azt, hogy „hirtelenül" — hiszen ez konferenciánk

terjedelmes és részletes határozatának rövid kifejtése. Vagy arra már nem terjedt ki az érdeklődésük, hogy elolvassák ezt a határozatot?

Az érdemleges vita hasznos. Káros az, ha kétértelműségekkel bújnak ki az ilyen vita elől.

„Pravda" 76. sz.
1917 június 21. (8.)

HISZÉKENYSÉGI JÁRVÁNY

„Elvtársak, a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört."

E kellemes hírt Pesehonov miniszter beszédéből vettük. Szenzációs bejelentés! „A tőkések ellenállása megtört"...

És az ilyen miniszteri beszédeket meghallgatják, az ilyen miniszteri kijelentéseknek tapsolnak. Mi ez, ha nem hiszékenységi járvány?

Egyrészt, a legnagyobb mértékben a „proletariátus diktatúrájával" rémítgetik sajátmagukat és rémítgetnek másokat. Másrészt, miben különbözik a „proletárdiktatúra" fogalma a tőkések ellenállásának megtörésétől? Az égvilágon semmiben. A proletárdiktatúra tudományos kifejezés és meghatározza azt az osztályt, amely ebben szerepet játszik, valamint az államhatalomnak azt a sajátos formáját, amelyet diktatúrának neveznek, — nevezetesen azt a hatalmat, amely nem törvényre, nem választásokra, hanem közvetlenül a lakosság egyik vagy másik részének fegyveres erejére támaszkodik.

Mi a proletárdiktatúra értelme és jelentősége? Éppen az, hogy megtöri a tőkések ellenállását! S ha Oroszországban „a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört", akkor ez a mondat pontosan annyit jelent, mintha azt mondanók: Oroszországban „úgylátszik, megvalósult a proletariátus diktatúrája".

„Csak" az a bökkenő, hogy itt csupán egy miniszteri szólammal van dolgunk. Valami olyasfélével, mint Szkobelev hetyke felkiáltása: „a profit 100 százalékát elveszem"[28]. Ez egyik virága annak a „forradalmi demokra-

tikus" ékesszólásnak, amely ma elárasztja Oroszországot, elbódítja a kispolgárságot, lezülleszti és elbutítja a néptömegeket, telimarokkal hinti a hiszékenységi járvány bacillusait.

Az egyik francia vígjátékban — a franciák, azt hiszem, minden más népen túltettek a szocialista kormányosdi játékban — szerepel egy gramofon, amely Franciaország minden zugában ismételgeti a választók gyűlésein egy „szocialista" miniszter ígéretekkel teletüzdelt beszédét. Nézetünk szerint jó volna, ha Pesehonov polgártárs egy gramofonlemezeket terjesztő társaságnak átadná ezt a történelmi jelentőségű kijelentését: „elvtársak, a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört." Igen jó és igen hasznos volna (mármint a tőkések számára), ha ezt a frázist minden nyelven világszerte terjesztenék: lám, mondják majd, milyen ragyogó sikereket értek el az oroszok kísérletükkel: a burzsoázia és a szocialisták koalíciós kormányával!

Mindamellett nem ártana, ha Pesehonov miniszter polgártárs — akit most, *miután Ceretelivel és Csernovval együtt belépett a kormányba*, a mensevikek és eszerek is (akik 1906-ban a sajtóban elhatárolták magukat tőle, mint olyan kispolgártól, aki túlságosan jobbra tolódott) szocialistának neveznek —, ha Pesehonov polgártárs válaszolna a következő egyszerű és szerény kérdésre:

— Már hogy is foghatnánk mi hozzá ahhoz, hogy megtörjük a tőkések ellenállását! Nem kellene-e először a munkások szakszervezetei és a legnagyobb pártok előtt feltárni, hogy milyen hallatlanul nagy profitokat zsebelnek be a tőkések? nem kellene-e először megszüntetni a kereskedelmi titkot?

— Már hogy is beszélhetnénk mi „proletárdiktatúráról" („a tőkések ellenállásának megtörése")! Nem kellene-e inkább *lelepleznünk azokat, akik lopják az állam pénzét?*

Ha a forradalmi kormány *felemeli* az ipari célokra szállított szén árát, mint ahogy a *kormánypárti* „Rabocsaja Gazeta" közölte, vajjon nem hasonlít-e ez az államkincstár meglopására? Nem volna-e jobb, ha legalább

hetenként közzétennék a bankok „garancialeveleit“ és más olyan okmányokat, amelyek a hadiszállításokra és e szállítások áraira vonatkoznak, mintsem hogy arról szónokoljanak, hogy „a tőkések ellenállása megtört“?

„Pravda“ 76. sz.
1917 június 21. (8.)

MA EGY VERÉB VAGY HOLNAP EGY TÚZOK

Pesehonov miniszter igen sok gyönyörű, magasztos dologról szólott beszédében: arról is, hogy „azt, ami a rendelkezésünkre áll, egyenlően kell elosztani", arról is, hogy „a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört", és sokminden ehhez hasonlóról.

De pontos számadatot csak egyetlenegyet említett. Beszédében csak egyetlenegy pontos tényre utal, s ennek nyolchasábos beszédéből hat sort szentelt. Ez a tény a következő: a szög gyári ára fontonként 20 kopejka, a lakosság ellenben fontonként 2 rubelt fizet érte.

Nem volna-e lehetséges, ha már „a tőkések ellenállása megtört", törvényt kibocsátani, amelynek értelmében nyilvánosságra kell hozni: 1) a hadiszállítások áraira vonatkozó garancialeveleket? 2) általában az állami szállítások árait? 3) az államnak szállított termékek önköltségét? 4) nem lehetne-e a munkásszervezeteknek módot nyujtani arra, hogy az ilyen természetű tényeket ellenőrizzék?

„Pravda" 76. sz.
1917 június 21. (8.)

A SZOCIALIZMUS BEVEZETÉSE VAGY AZ ÁLLAMKINCSTÁR MEGLOPÁSÁNAK LELEPLEZÉSE?

Eldöntött dolog, hogy a szocializmust Oroszországban bevezetni nem lehet. Ezt Miljukov úr a „Rabocsaja Gazeta" című mensevik kormánylap nyomán — csaknem teljesen marxista módon — bebizonyította június harmadika „hőseinek" tanácskozásán. Ezzel egyetértett a legnagyobb — Oroszországban általában és különösen a Szovjetek kongresszusán a legnagyobb — párt, a szociálforradalmárok pártja, amely nemcsak a legnagyobb párt, hanem az a párt, amely eszmei alapon (önzetlenül) a legnagyobb mértékben fél attól, hogy a forradalmat a szocializmus irányában folytatják.

Tulajdonképpen az 1917 április 24—29-én tartott bolsevik konferencia határozatának egyszerű átnézése alapján is kitűnik, hogy a bolsevikok is lehetetlennek tartják a szocializmus azonnali „bevezetését" Oroszországban.

Miről folyik hát a vita? Miért csapnak olyan lármát?

Azért, mert amikor ordítozva tiltakoznak az ellen, hogy Oroszországban „bevezessék" a szocializmust, ezzel azoknak az erőfeszítéseit támogatják (sokan nincsenek is ennek tudatában), akik szembehelyezkednek *a kincstár meglopásának leleplezésével.*

Nem fogunk szavakon vitatkozni, polgártársak! Ez nemcsak „forradalmi demokratákhoz", hanem általában felnőtt emberekhez sem méltó dolog. Nem beszélünk a szocializmus „bevezetéséről", amelyet „mindenki" elvet. Beszéljünk a kincstár meglopásának leleplezéséről.

Amikor a tőkések a honvédelem, vagyis a kincstár számára dolgoznak, ez — magától értetődően — már nem

„tiszta" kapitalizmus, hanem a nemzetgazdaság különleges formája. A tiszta kapitalizmus árutermelés. Az árutermelés *ismeretlen* és szabad piac számára végzett munka. A honvédelem számára „dolgozó" tőkés pedig egyáltalán nem piacra „dolgozik", hanem a kincstár *rendelésére*, gyakran az államkincstártól kölcsönkapott pénzzel.

Véleményünk szerint, aki eltitkolja az e sajátos művelet során szerzett profit nagyságát és több profitot zsebel be, mint amennyi egy olyan ember létfenntartásának fedezéséhez szükséges, aki a termelésben ténylegesen részt vesz — *az meglopja az államkincstárt.*

Ha ezzel nem értenek egyet, akkor álláspontjuk nyilvánvalóan eltér a lakosság túlnyomó többségének álláspontjától. A legkisebb kétség sem fér ahhoz, hogy Oroszország óriási munkás- és paraszttömegeinek ez a nézete és hogy ezt nyiltan meg is mondanák, ha felvetnék előttük a kérdést csűrés-csavarás, mellébeszélés, diplomáciai köntörfalazás nélkül.

Ha pedig önök egyetértenek velünk, akkor harcoljunk együtt a csűrés-csavarás és a mellébeszélés ellen.

Minthogy szeretnénk olyan *közös* vállalkozásban, mint ez a harc, a legnagyobb mértékben engedékenyek lenni, minthogy szeretnénk a lehető legelőzékenyebbek lenni, bátorkodunk a Szovjetek kongresszusának a következő határozattervezetet benyujtani:

„A termelésnek és az elosztásnak nemcsak bármiféle szabályozása, hanem még egyszerű ellenőrzése terén is az első lépésnek" (megjegyzés, amely nem tartozik a határozat szövegéhez: hiszen még Pesehonov miniszter is megígérte, hogy azon lesz majd, hogy „azt, ami a rendelkezésünkre áll, egyenlően osszák el"), „a gazdasági bomlás és az országot egyre jobban fenyegető katasztrófa elleni bármiféle komoly harc terén is az első lépésnek egy olyan rendeletnek kell lennie, amely megszünteti az üzleti titkot (egyben a banktitkot is) mindazokban az ügyletekben, amelyek kincstári vagy általában honvédelmi szállításokkal függnek össze. Ez a rendelet kiegészítendő egy olyan azonnal hatálybalépő törvénnyel, amely büntetéssel sujtja azokat, akik közvetlenül vagy közvetve kísérletet tesznek arra, hogy az idetartozó okmányokat vagy tényeket elrejtsék

azon személyek vagy csoportok elől, amelyeknek felhatalmazásuk van:

a) a Munkás-, vagy Katona-, vagy Parasztküldöttek bármely Szovjetjétől;

b) a munkások vagy alkalmazottak stb. bármely szakszervezetétől;

c) bármely nagy politikai párttól (pontosan meghatározandó, akár a választók száma szerint, a „nagy" párt fogalma)."

Mindenki egyetért abban, hogy a szocializmus azonnali bevezetése Oroszországban lehetetlen.

Vajjon mindenki egyetért-e abban is, hogy haladéktalanul le kell leplezni a kincstár meglopását?

„Pravda" 77. sz.
1917 június 22. (9.)

AKIK MEGZAVARODTAK ÉS MEGRÉMÜLTEK

Az ijedelem és rémület légköre uralkodik ma Petrográdban, és ez az ijedelem és rémület valósággal hallatlan méreteket öjt.

Egy kis eseten mutatkozott meg ez, még mielőtt az a nagy eset megtörtént, hogy betiltották a pártunk által szombatra kitűzött tüntetést[29].

Ez a kis eset — a Durnovo-villa elfoglalásával kapcsolatban történt: Pereverzev miniszter először elrendelte a Durnovo-villa kiürítését, a kongresszuson pedig később kijelentette, hogy a villa kertjét meghagyja a népnek és szó sincs arról, hogy a szakszervezeteket kiköltöztetik a szóbanforgó Durnovo-villából! Hiszen csak — úgymond — néhány anarchista letartóztatásáról volt szó[30].

Ha a Durnovo-villa elfoglalása törvénytelen, akkor *nem lehetett* sem a kertet meghagyni a népnek, sem a szakszervezeteket benthagyni a villában. Ha volt törvényes alap a letartóztatásra, akkor *nincs* egyes személyek letartóztatásának semmi köze a villához, mert a letartóztatás a villában *is*, a villán kívül *is* megtörtént volna. Végülis úgy alakultak a dolgok, hogy sem a villát nem „szabadították fel", sem letartóztatás nem történt. A kormány olyan emberek helyzetébe került, akik megzavarodtak és megrémültek. Ha nem idegeskedtek volna ezek az emberek, nem lett volna „incidens", hiszen végülis minden a régiben maradt.

A nagy eset — a tüntetéssel kapcsolatban történt. Pártunk Központi Bizottsága számos más szervezettel, többek között a szakszervezetek titkárságával együtt elhatározza, hogy a fővárosban békés tüntetést, utcai fel-

vonulást rendez. Ilyen tüntetések rendezése minden alkotmányos országban a polgárok teljesen vitathatatlan joga. Egy békés utcai felvonulásban, amelynek jelszavai többek között az alkotmánynak vagy a kormány összetételének megváltoztatását követelik, egyetlen szabad ország törvényhozása sem lát semmi törvényelleneset.

Megzavarodott és megrémült emberek, s különösen a Szovjetek kongresszusának többsége, hallatlanul nagy „ügyet" csinálnak ebből a tüntetésből. A Szovjetek kongresszusának többsége dörgedelmes, pártunk ellen irányuló szörnyen éles szavakkal teli határozatot hoz a tüntetés ellen és három napra *betilt* minden tüntetést, még a békés tüntetéseket is.

Minthogy ilyen hivatalos határozatot hoztak, pártunk Központi Bizottsága már a péntekre virradó éjjel 2 órakor elhatározza, hogy lefújja a tüntetést. Szombaton reggel a kerületi megbízottak sürgősen egybehívott értekezletén le is fújja a tüntetést.

Márcsak az a kérdés, hogy *mivel magyarázza* második „kormányunk", a Szovjetek kongresszusa, tilalmát. Szabad országban persze minden pártnak joga van tüntetések rendezésére, minden kormány megteheti, hogy kivételes állapotot hirdet és betiltja ezeket a tüntetéseket, de nyitva van az a politikai kérdés, hogy miért tiltották be a tüntetést?

Az egyetlen politikai indítóok, amelyet a Szovjetek kongresszusa határozatában világosan kifejt, a következő:

„. . . Tudomásunk van arról, hogy az önök megmozdulását (vagyis a mi pártunk által rendezett megmozdulást) sötétben bujkáló ellenforradalmárok fel akarják használni . . ."

Ez az oka a békés tüntetés betiltásának. A Szovjetek kongresszusának „tudomása van" arról, hogy vannak „sötétben bujkáló ellenforradalmárok" és hogy éppen azt a megmozdulást akarták „felhasználni", amelyet a mi pártunk kitűzött.

Ez a Szovjetek kongresszusának igen fontos kijelentése. S ismételten hangsúlyoznunk kell ezt a *ténymegállapítását*, amely tényszerű jellegével kiemelkedik a ránk szórt szidalmak áradatából. Milyen lépéseket tesz máso-

dik kormányunk a „sötétben bujkáló ellenforradalmárok" ellen? miről is van „tudomása" ennek a kormánynak? hogyan is akarták az ellenforradalmárok ezt vagy azt az alkalmat felhasználni?

A nép nem akar és nem is fog türelmesen és passzívan várni, míg ez a leplezett ellenforradalom előlép.

Ha második kormányunk nem akar olyan emberek helyzetében maradni, akik tilalmakkal és szidalmak áradatával takargatják azt, hogy megzavarodtak és hagyták magukat megrémíteni a jobboldaliaktól, akkor sok mindent *el* kell *mondania* a népnek a „sötétben bujkáló ellenforradalmárokról" és sok mindent *meg* kell *tennie* annak érdekében, hogy komoly harc folyjon ellenük.

„Pravda" 79. sz.
1917 július 24. (11.)

CÉLZÁSOK

Azok az emberek, akik dühöngenek, tombolnak, őrjöngenek, fogaikat csattogtatják, akik ócsárló és pogrommal fenyegető szavak szakadatlan zuhatagát ontják pártunkra, semmivel sem vádolnak bennünket nyiltan, hanem „célozgatnak".

Mire?

Persze csak egyetlen dologra célozhatnak: a bolsevikok államcsínyt akartak végrehajtani, ezek Catilinák[31], *tehát* aljasok és szörnyetegek, akik megérdemelnék, hogy széttépjék őket.

Ellenségeink nem merik nyiltan kimondani ezt az ostobaságot, hát arra kényszerülnek, hogy „célozgassanak", hogy „irodalmilag" tombolják ki magukat. Hiszen ez a vád a végtelenségig ostoba: egy csütörtökön elhatározott és szombatra kitűzött békés tüntetéssel államcsínyt végrehajtani és azt szombat reggel ki is hirdetni! Ugyan kit szándékoznak az urak ostoba célzásaikkalámulatba ejteni?

„Az Ideiglenes Kormány megdöntésének követelése" — olvassuk a Szovjetek kongresszusának határozatában. A miniszterek egyrészének eltávolítása az Ideiglenes Kormányból (az egyik transzparensen terv szerint a következő felírás lett volna: le a kormány burzsoá tagjaival) talán államcsíny??

Vajjon mi az oka annak, hogy senki nem próbált bárkit is bíróság elé állítani a Petrográd utcáin számtalanszor körülhordozott „minden hatalmat a Szovjetnek" jelszóért, sőt, nem is fenyegetőzött azzal senki, hogy ezért bárkit is bíróság elé állít?

Az őrjöngők saját árnyékuktól ijedtek meg.

Olyan kormány, amely tudja, hogy *valamennyi* tagja a nép többségének akaratára támaszkodik, nem félhet előre bejelentett tüntetésektől.

Ilyen kormány nem tiltja be ezeket a tüntetéseket.

Csak aki tudja, hogy nincs többsége, hogy a néptömegek nem értenek vele egyet, csak az képes ily vadul dühöngeni, rosszindulatú cikkekben *ilyen célzásokat* tenni.

„Pravda“ 79. sz.
1917 június 24. (11.)

„A LAKOSSÁGOT IZGATÓ HÍRESZTELÉSEK“

Az Ideiglenes Kormány ma nyugalomra hívja fel a „lakosságot“, „a városban elterjedt és a lakosságot izgató híresztelések“ kapcsán.

Nem gondolja-e az Ideiglenes Kormány, hogy a Szovjetek kongresszusának határozatában van egy mondat, amely ezerszer jobban izgat és kell is hogy izgasson, mint bármilyen „híresztelés“, mégpedig a következő mondat:

„Tudomásunk van arról, hogy az önök megmozdulását (a bolsevikok megmozdulását) sötétben bujkáló ellenforradalmárok fel akarják használni“?

Hogyne izgatnák a lakosságot az ilyen „több mint híresztelések“?

„Pravda“ 79. sz.
1917 június 24. (11.)

TALÁLÓS KÉRDÉS

Miben különbözik egy szokásos polgári kormány egy nem-szokásos, forradalmi kormánytól, amely nem tekinti magát polgári kormánynak?

Azt mondják, hogy a következőkben:

Egy szokásos polgári kormány csak az alkotmány szem előtt tartásával és ostromállapot előzetes bevezetésével tilthat be tüntetéseket.

Egy nem-szokásos és majdnem-szocialista kormány minden feltételtől függetlenül tilthat be tüntetéseket, olyan „tényekre" hivatkozva, amelyek csakis előtte ismeretesek.

„Pravda" 79. sz.
1917 június 24. (11.)

AZ OSzD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A BOLSEVIK FRAKCIÓ VEZETŐSÉGÉNEK BEADVÁNYA A SZOVJETEK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁHOZ A TÜNTETÉS BETILTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

TERVEZET[32]

Nézetünk szerint az a sajátos intézmény, amelyet a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjének neveznek, a legjobban megközelíti a nép többségének akaratát kifejező országos szervet, a forradalmi parlamentet.

Mi elvi alapon amellett voltunk és amellett vagyunk most is, hogy az egész hatalom egy ilyen szerv kezébe menjen át, noha jelenleg ez a szerv a mensevikek pártja és a szociálforradalmárok pártja kezében van, amelyek „honvédő" álláspontot képviselnek és ellenségesek a proletariátus pártjával szemben.

A Szovjetek tele vannak belső ellentmondásokkal, helyzetük ingadozó, bizonytalan, tehetetlenek az ellenforradalommal szemben, s ennek az az oka, hogy megtűrik az ellenforradalom fészkét, a 10 burzsoá minisztert, és nem szakítanak az angol-francia imperialista tőkével. Ebből az ingadozásból fakad a Szovjetek mai többségének idegessége, s ezért ingerültek azokkal szemben, akik erre az ingadozásra rámutatnak.

Mi nem vagyunk hajlandók az ellenforradalom elleni harcunkat a „honvédő" és kormányszocialista pártok „harcával" koordinálni, összeegyeztetni.

A Szovjetek határozatait nem ismerhetjük el egy jogszerű hatalom jogszerű határozatainak mindaddig, míg a kormányban megmarad a teljesen Miljukov szellemében működő és Miljukov osztályához tartozó tíz burzsoá, ellenforradalmi miniszter. De még ha a Szovjetek vennék is kezükbe az egész hatalmat (amit kívánunk és mindig támogatnánk), még ha a Szovjetek teljhatalmú forradalmi

parlamentté is lennének, mi *nem* engedelmeskednénk olyan határozatainak, amelyek korlátoznák agitációnk szabadságát, például betiltanák röplapok terjesztését a hátországban vagy a fronton, betiltanának békés tüntetéseket stb. Ilyen esetben inkább vállalnók az illegális, hivatalosan üldözött párt szerepét, de nem tagadnók meg marxista, internacionalista elveinket.

Ugyanez lesz a magatartásunk, ha a Szovjetek kongresszusának eszébe jutna, hogy hivatalosan Oroszország egész lakossága előtt a „nép ellenségeinek" vagy a „forradalom ellenségeinek" nyilvánítson bennünket.

A háromnapos tüntetési tilalom megokolásai közül csak egyet tartunk feltételesen helyesnek, mégpedig azt, hogy bujkáló ellenforradalmárok, a sötétben megbújva, fel akarták használni ezt a tüntetést. Ha azok a tények, amelyekre ez a megokolás támaszkodik, helyesek volnának, ha az egész Szovjet ismerné az ellenforradalmárok nevét (mint ahogy mi nemhivatalosan ismerjük ezeket Libernek és másoknak a Végrehajtó Bizottságban elhangzott szóbeli közléséből), ezeket az ellenforradalmárokat haladéktalanul a nép ellenségeinek kellene nyilvánítani, le kellene őket tartóztatni és ki kellene nyomozni híveiket és cinkostársaikat.

Minthogy a Szovjet nem tett ilyen lépéseket, helyes indoka is csak feltételesen helyes vagy teljesen helytelen.

A megírás ideje: 1917 június 11. (24.)

Először 1924-ben, a „Biloje" („A Mult") c. folyóirat 24. számában jelent meg.

BESZÉD AZ OSzD(b)MP PETROGRÁDI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉN 1917 JÚNIUS 11-ÉN (24-ÉN) A TÜNTETÉS ELMARADÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A legtöbb elvtárs elégedetlen azzal, hogy lefújtuk a tüntetést, s ez az elégedetlenség teljesen jogos, de a Központi Bizottság két oknál fogva nem tehetett mást: először, a hatalom egyik fél-szerve hivatalosan betiltotta a tüntetést; másodszor, e tilalmat a következőkkel okolták meg: „tudomásunk van arról, hogy az önök megmozdulását az ellenforradalom sötétben bujkáló erői fel akarják használni." Az indokolás alátámasztására megneveztek például egy tábornokot, akit — azt ígérték — három napon belül letartóztatnak, és másokat; kijelentették, hogy június 10-re tüntetést tűztek ki a feketeszázasok, akiknek az volt a tervük, hogy beavatkoznak a mi tüntetésünkbe és komoly verekedést idéznek elő.

Még egy egyszerű háborúban is előfordul, hogy kitűzött támadásokat stratégiai okokból le kell fújni, s még inkább lehetséges ez az osztályharcban, a kispolgári középrétegek ingadozása folytán. Értenünk kell ahhoz, hogy helyesen ítéljük meg a helyzetet és bátran kell határoznunk.

A tüntetést okvetlenül le kellett fújnunk, amint ezt a további események is bizonyítják. Cereteli ma megtartotta históriai jelentőségű és hisztérikus beszédét[33]. A forradalom ma fejlődésének új szakaszába lépett. Ők azzal kezdték, hogy három napra betiltották békés tüntetésünket, de be akarják tiltani a kongresszus egész tartamára, azt követelik tőlünk, hogy vessük alá magunkat a kongresszus határozatának, és azzal fenyegetőznek, hogy kizárnak bennünket a kongresszusról. Mi azonban kijelentettük, hogy inkább kitesszük magunkat a letartóztatásnak, de nem mondunk le az agitáció szabadságáról.

Cereteli, aki beszédében nyilt ellenforradalmárnak mutatkozott, kijelentette, hogy nem szavakban, nem határozatokkal kell a bolsevikok ellen harcolni, hanem meg kell őket fosztani minden rendelkezésükre álló technikai eszköztől. A polgári forradalmak sémája: először felfegyverezni a proletariátust, azután pedig lefegyverezni, hogy tovább ne menjen. Ha szükség volt egy békés tüntetés betiltására, akkor igen komoly a helyzet.

Cereteli, aki az Ideiglenes Kormány részéről jött el a kongresszusra, kifejezte azt a félreérthetetlen kívánságot, hogy a munkásokat le kell fegyverezni. Tombolt a dühtől és követelte, hogy a bolsevikokat a forradalmi demokrácia sorain kívül álló pártnak nyilvánítsák. A munkásoknak józanul be kell látniok, hogy békés tüntetésről most szó sem lehet. A helyzet sokkal komolyabb, mint gondoltuk. Mi békés tüntetésre készültünk, hogy a lehető legnagyobb nyomást gyakoroljuk a kongresszus határozataira — ehhez jogunk van —, s azzal vádolnak bennünket, hogy összeesküvést szőttünk a kormány letartóztatása céljából.

Cereteli azt mondja, hogy a bolsevikokon kívül nincsenek ellenforradalmárok. A gyűlés, amely törvényt ült felettünk, rendkívüli ünnepélyességgel alakult meg a kongresszus elnökségéből, a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjének teljes Végrehajtó Bizottságából, a kongresszuson részt vevő pártok frakcióinak vezetőségeiből, s ezen a gyűlésen kifecsegték az igazságot, bejelentették, hogy támadást indítanak ellenünk.

A proletariátus válasza csak az lehet, hogy a lehető legnagyobb nyugalomról, óvatosságról, kitartásról és szervezettségről tesz tanúbizonyságot, és nem feledkezik meg arról, hogy a békés tüntetések ideje elmúlt.

Nem szabad okot adnunk a támadásra, hadd támadjanak ők, s akkor a munkások megértik majd, hogy ezek egyenesen a proletariátus létére törnek. De az élet mellettünk van, s még nem lehet tudni, hogyan sikerül a támadásuk: a fronton ott vannak a csapatok, a katonák körében igen nagy az elégedetlenség, a hátországban drágaság, gazdasági bomlás van stb.

A Központi Bizottság nem akar nyomást gyakorolni az önök határozatára. Önöknek joguk van tiltakozni a Központi Bizottság tevékenysége ellen, s határozatuknak szabad határozatnak kell lennie.

Először 1923-ban, a „Krasznaja Letopisz" c. folyóirat 9. számában jelent meg.

FORDULÓPONTHOZ ÉRTÜNK

Az orosz forradalom fejlődésének első szakaszában az imperialista burzsoázia kezébe adta át a hatalmat és ezzel a hatalommal párhuzamosan létrehozta a Szovjeteket, amelyekben a többség a kispolgári demokrácia táborához tartozott. A forradalom második szakasza (május hatodika) formálisan eltávolította a hatalomból Miljukovot és Gucskovot, az imperializmus cinikusan nyilt képviselőit, és ténylegesen kormánypártokká tette azokat a pártokat, amelyeknek a Szovjetekben többségük van. A mi pártunk május hatodikáig és május hatodika után is ellenzéki kisebbség maradt. Ez elkerülhetetlen volt, mert mi a szocialista proletariátus pártja vagyunk, amely az internacionalizmus alapján áll. A szocialista proletariátus, amely az imperialista háború alatt internacionalista álláspontot képvisel, szükségképpen ellenzékben van minden olyan hatalommal szemben, amely ilyen háborút folytat, akár egyeduralom ez, akár köztársasági hatalom, akár a „honvédő" „szocialisták" hatalma. S a szocialista proletariátus pártja elkerülhetetlenül maga köré gyüjti majd az elhúzódó háború következtében tönkremenő lakosság egyre nagyobb tömegeit, amelyek már nem bíznak az imperializmus szolgálatában álló „szocialistákban", mint ahogy már régebben nem bíznak a cégéres imperialistákban. A pártunk ellen irányuló harc ezért már a forradalom első napjaiban kezdődött. S bármilyen aljas és visszataszító formákat ölt is a kadetok és a plehanovisták harca a proletariátus pártja ellen, a lényege világos. Ugyanolyan harc ez, mint amilyet az imperialisták és a scheidemannisták Liebknecht és Friedrich Adler ellen

folytattak (hiszen mindkettőjüket „őrültnek" nyilvánította a német „szocialisták" központi lapja, már nem is szólva a polgári sajtóról, amely ezeket az elvtársakat egyszerűen Anglia érdekében működő „árulóknak" nyilvánította). Ez az *egész* polgári társadalom — *a kispolgári demokráciát is beleértve*, bármilyen for-r-radalmi is ez — harca a szocialista, internacionalista proletariátus ellen.

Oroszországban ez a harc eljutott arra a fokra, amikor az imperialisták megpróbálják — a kispolgári demokrácia vezérei, a Ceretelik, Csernovok és mások révén —, hogy egyetlen éles és döntő csapással letörjék a proletárpárt növekvő erejét. És e döntő csapás ürügyéül Cereteli miniszter megtalálta azt a módszert, amelyet az ellenforradalmak már többször is alkalmaztak: az *összeesküvés vádját*. Ez a vád csak ürügy. A dolog lényege az, hogy a kispolgári demokrácia számára, amely az orosz és a szövetséges imperialisták pórázán jár, szükségesség, hogy egyszersmindenkorra leszámoljon az internacionalista szocialistákkal. Úgy vélik, hogy elérkezett a csapás ideje. Izgalmukban, félelmükben, uraik ostora alatt elhatározták: most vagy soha.

A szocialista proletariátusnak és pártunknak össze kell szednie minden higgadtságát, a lehető legnagyobb állhatatosságról és éberségről kell tanuságot tennie: hadd kezdjék előbb a jövőbeli Cavaignacok[34]. Pártunk már konferenciáján előre jelezte eljövetelüket. Petrográd proletariátusa nem fogja számukra lehetővé tenni, hogy elhárítsák magukról a felelősséget. Erőt gyűjtve és az ellenállásra felkészülve vár majd addig, *amíg* ezek az urak rá nem szánják magukat arra, hogy a szavakról a tettekre térjenek át.

„Pravda" 80. sz.
1917 június 26. (13.)

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ

Azt kérdezik tőlem, hogy miért nem vettem részt a Végrehajtó Bizottságnak, a kongresszus elnökségének és valamennyi frakció vezetőségének vasárnap esti ülésén. Ennek az az oka, hogy kitartottam amellett, hogy a bolsevikoknak elvből vissza kellett utasítaniok a részvételt ezen az értekezleten és írásban be kell jelenteniök, hogy semmiféle, ilyen kérdésekkel (tüntetések betiltásával) foglalkozó értekezleteken nem veszünk részt.

N. Lenin

„Pravda" 80. sz.
1917 június 26. (13.)

AZ OROSZ FORRADALOM KÜLPOLITIKÁJA

Nincs tévesebb és károsabb gondolat, mint az, hogy a külpolitikát és a belpolitikát el lehet egymástól szakítani. Éppen háború idején még kiáltóbb az ilyen elszakítás kiáltó helytelensége. A burzsoázia azonban minden lehetőt és lehetetlent elkövet, hogy ezt a gondolatot elhitesse és terjessze. A lakosság tömegei a külpolitika terén sokkal járatlanabbak, mint a belpolitika terén. A diplomáciai kapcsolatok „titkát" még a legszabadabb kapitalista országokban, a legdemokratikusabb köztársaságokban is a legmélyebb tiszteletben tartják.

A külpolitika „kérdéseiben" művészien kidolgozott módszerekkel vezetik félre a néptömegeket, és forradalmunknak igen sok baja van emiatt. A polgári lapok sok millió példánya mindenütt terjeszti a félrevezetés mételyét.

Az imperialista rablók két roppant gazdag és roppant hatalmas csoportjának vagy az egyikével, vagy a másikával — így veti fel a kapitalista valóság a mai külpolitika fő kérdését. Így veti fel ezt a kérdést a tőkések osztálya. Így veti fel a kérdést, természetesen, a kispolgárok nagy tömege is, amely megtartotta régi kapitalista nézeteit és előítéleteit.

Az, akinek a gondolatai nem lépik túl a kapitalista viszonyok határait, nem érti meg, hogy a munkásosztály, ha öntudatos, az imperialista rablók *egyik* csoportja *mellé sem* állhat. Ellenkezőleg, a munkás nem érti meg, miért vádolják a szocialistákat azzal, hogy hajlanak a németekkel való különbékére vagy hogy ténylegesen ezt a békét szolgálják, holott a szocialisták hűek maradnak ahhoz az elvükhöz, hogy a világ munkásainak testvéri szövetségre

kell lépniök a világ tőkései ellen. Az ilyen szocialisták (s köztük a bolsevikok is) semmiképpen nem járulhatnak hozzá semmiféle olyan különbékéhez, amelyet a tőkések kötnek egymással. Nem kell különbéke a német tőkésekkel, sem szövetség az angol-francia tőkésekkel — ez az öntudatos proletariátus külpolitikájának alapja.

Mensevikjeink és eszereink, amikor szembeszállnak ezzel a programmal és félnek az „Angliával és Franciaországgal" való szakítástól, ténylegesen kapitalista külpolitikai programot valósítanak meg, s ezt a programot a „szerződések felülvizsgálásához" hasonló naív szólamokkal, az „annexiók nélküli béke" mellett tett nyilatkozatokkal stb. próbálják szépítgetni. Mindezek a jámbor óhajok sohasem fognak beteljesülni, mert a *kapitalista* valóság élére állítja a kérdést: vagy alávetjük magunkat az imperialisták egyik csoportjának, vagy forradalmi harcot indítunk minden imperializmus ellen.

Vannak-e szövetségeseink ebben a harcban? Vannak. Európa elnyomott osztályai, elsősorban a proletariátus; az imperializmus által elnyomott népek, elsősorban Ázsia népei, amelyekkel szomszédságban vagyunk.

A mensevikek és az eszerek, bár „forradalmi demokratáknak" nevezik magukat, valójában ellenforradalmi és antidemokratikus külpolitikát folytatnak. Ha forradalmárok volnának, azt tanácsolnák Oroszország munkásainak és parasztjainak, hogy álljanak az imperializmus által elnyomott népek és az elnyomott osztályok élére.

„Akkor Oroszország ellen egyesülnek valamennyi többi ország tőkései" — felelik a megrémült nyárspolgárok. — Ez nem lehetetlen. Egy *„forradalmi"* demokratának nincsen joga arra, hogy általában lemondjon a forradalmi háborúról. Az ilyen háború gyakorlati valószínűsége azonban nem nagy. Az angol és a német imperialisták nem tudnak „összebékülni" a forradalmi Oroszország ellen. Az orosz forradalom, amely már 1905-ben is forradalmat robbantott ki Törökországban, Perzsiában, Kínában, igen súlyos helyzetbe hozná mind a német, mind az angol imperialistákat, ha valóban forradalmi szövetségre lépne a gyarmati és félgyarmati országok munkásaival és parasztjaival a deszpoták, a kánok ellen, és egyben azért, hogy

kikergesse a németeket Törökországból, az angolokat Törökországból, Perzsiából, Indiából, Egyiptomból stb.

A francia és az orosz szociálsoviniszták szeretnek 1793-ra hivatkozni, hogy ezzel a hatásos utalással leplezzék a forradalom elárulását. De éppen arra még gondolni sem akarnak nálunk, hogy Oroszország *valóban* „forradalmi" demokráciája az elnyomott és elmaradott népek kérdésében 1793 *szellemében* léphetne fel és kellene is hogy fellépjen.

„Szövetségben" az imperialistákkal, vagyis szégyenletes függőségben az imperialistáktól — ez a tőkések és a kispolgárok külpolitikája. Szövetségben az élenjáró országok forradalmáraival és valamennyi elnyomott néppel minden rendű és rangú imperialista ellen — ez a proletariátus külpolitikája.

„Pravda" 81. sz.
1917. június 27. (14.)

ELLENTMONDÁSOS ÁLLÁSPONT

A kongresszusnak azt a határozatát, amelyet a mai lapok közölnek és amely elítéli pártunkat, minden öntudatos munkás és katona kétségtelenül egybe fogja vetni pártunk nyilatkozatával, melyet 11-én olvastunk fel a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusán és amely ma megjelent a „Pravdá"-ban[35].

Hogy mennyire ellentmondásos a kongresszus vezéreinek álláspontja, az kitűnik határozatukból, s nyilatkozatunk azt rendkívül világosan kidomborítja.

„Az oroszországi forradalom sikerének és erejének alapja az egész forradalmi demokrácia: a munkások, a katonák és a parasztok egysége" — így hangzik a kongresszus határozatának első és legfontosabb pontja. S ez a pont persze vitathatatlanul helyes volna, ha „egységen" itt *az ellenforradalom elleni egységes harcot* értenék. Ámde mi történjék akkor, ha „a munkások, a katonák és a parasztok" egy bizonyos része vezérei révén az ellenforradalommal lép blokkra, az ellenforradalommal egyesül? Nem világos-e, hogy a „demokráciának" *ez* a része a *valóságban* többé már nem „forradalmi" demokrácia?

A narodnyikok (eszerek) és a mensevikek bizonyára felháborodnak majd azon, hogy csak fel is merülhet bennünk az a gondolat, hogy lehetséges, hogy elképzelhető „a munkások, a katonák és a parasztok" egyik vagy másik részének „egyesülése" az ellenforradalommal.

Azoknak, akik ilyesféle felháborodással próbálnák érveinket elhallgattatni és a dolog lényegét elkenni, azzal válaszolunk, hogy egyszerűen hivatkozunk ugyanennek a határozatnak 3. pontjára: „... *növekszik a vagyonos osztá-*

lyok ellenforradalmi rétegeinek *ellenállása*". Ez bizony komoly meggondolás! Ez teljesen igaz is volna, ha azt mondanák: a burzsoázia vagy a tőkések és a földesurak („vagyonos osztályok" helyett, amelyekhez a kispolgárság jómódú része is hozzátartozik).

Kétségtelen, hogy a burzsoázia ellenállása növekszik. De hiszen éppen a burzsoáziának van többsége az Ideiglenes Kormányban, amellyel az eszerek és a mensevikek vezérei nemcsak általános politikai értelemben, hanem szervezetileg is, egyetlen intézményben, a kormányban — *egyesültek!*

Ez a veleje a Szovjet vezérei által képviselt ellentmondásos álláspontnak, ez egész politikájuk ingatagságának fő forrása: a kormány révén szövetségben vannak a burzsoáziával, a kormányban alá vannak rendelve a burzsoá miniszterekből álló többségnek, s ugyanakkor *kénytelenek* beismerni, hogy „növekszik a vagyonos osztályok ellenforradalmi rétegeinek ellenállása"!!

Világos, hogy ilyen körülmények között a forradalmi proletariátus pártja csak „annyiban-amennyiben" ismerheti el a hírhedt „forradalmi" (szavakban „forradalmi" — de nem valójában) demokrácia „egységét". A vele való egység mellett vagyunk, amennyiben harcol az ellenforradalom ellen. *Nem* vagyunk a vele való egység mellett, amennyiben egyesül az ellenforradalommal.

Az élet éppen az ellenforradalmi burzsoázia „növekvő ellenállásának" kérdését tűzte napirendre: illogikus, értelmetlen dolog ezt a fő és alapvető kérdést „a forradalmi demokrácia akcióinak egységéről vagy egybehangoltságáról" szóló általános frázisokkal *megkerülni*, elhallgatva „a forradalmi demokrácia" egy részének az ellenforradalommal való egységét és egybehangoltságát.

Ebből világosan kitűnik, hogy elvi okokból önmaguktól megdőlnek a kongresszus határozatának mindazok a megfontolásai, amelyek alapján tüntetésünket, mint „titkos tüntetést" elítélte és amelyek alapján csak a Szovjetek tudtával vagy beleegyezésével szervezett tömeges megmozdulásokat és tüntetéseket tart megengedhetőnek. Ezeknek a megfontolásoknak semmi jelentőségük sincsen. A proletárpárt sohasem fogja őket elismerni, amint az Össz-

oroszországi Kongresszuson tett nyilatkozatunkban már megállapítottuk. Minden tüntetés ugyanis, ha békés tüntetés, *csupán* agitáció, márpedig az agitációt betiltani vagy az agitáció egységét kikényszeríteni nem lehet.

Formai szempontból a határozat még gyengébb. Valaminek a betiltásához vagy elrendeléséhez az kell, hogy az államban hatalom legyünk. Váljanak hatalommá az urak, a Szovjet mai vezérei — mi emellett vagyunk, bár önök ellenfeleink —, s akkor joguk lesz arra, hogy betiltsanak, vagy elrendeljenek valamit. Egyelőre nincs a kezükben államhatalom, egyelőre megtűrik maguk felett 10 burzsoá miniszter hatalmát — belegabalyodtak saját gyengeségükbe és határozatlanságukba.

A „világosan kifejezett akaratról" stb. hangoztatott frázisokkal nem lehet boldogulni: az akaratnak, ha állami akarat, a *hatalom* által kiadott *törvény* formájában kell kifejezésre jutnia; máskülönben az a szó, hogy „akarat", semmi más mint egy puszta hang által előidézett levegőrezgés. S mihelyt *törvényre* gondolnának uraim, feltétlenül eszükbe jutna, hogy a szabad köztársaságok alkotmánya *nem* tilt*hatja* be semmiféle párt, semmiféle csoport békés tüntetéseit és bármilyen tömegmegmozdulását.

Álláspontjuk ellentmondásos mivoltából fakadtak fölöttébb különös forradalmi eszméik, az ellenforradalom elleni harcra vonatkozó eszméik, az államról (alkotmányról) hirdetett eszméik, általában jogi eszméik. Mihelyt a pártunk ellen irányuló vad szitkozódás lelohadt, semmi, az égvilágon semmi nem maradt!

Az általunk kezdeményezett tüntetés vad szidalmazása után — tüntetést tűznek ki... egy héttel későbbi időpontra.

„Pravda" 81. sz.
1917 június 27. (14.)

UKRAJNA

Az új, a koalíciós Ideiglenes Kormány politikájának csődje egyre világosabban megmutatkozik. Az Ukrajna berendezésére vonatkozó „egyetemes okmány", amelyet az ukrán Központi Ráda adott ki és az Ukrán Országos Katonai Gyűlés 1917 június 11-én elfogadott, e politika teljes leleplezése és csődjének okmányszerű bizonyítéka.

„Az ukrán népnek nem kell különválnia Oroszországtól, nem kell elszakadnia az orosz államtól — olvassuk ebben az okmányban —, de legyen joga arra, hogy saját földjén sajátmaga rendezze be életét... Csak a mi ukrán gyűlésünknek van joga arra, hogy kiadja azokat a törvényeket, amelyek itt, Ukrajnában, megszabják a rendet; azokat a törvényeket viszont, amelyek az egész Orosz Állam rendjét szabják meg, az összoroszországi parlamentnek kell kiadnia."

Ez teljesen világos beszéd. Teljesen félreérthetetlenül kijelentik, hogy az ukrán nép jelenleg nem akar különválni Oroszországtól. Autonómiát követel, de egyáltalán nem vonja kétségbe egy „összoroszországi parlament" legfelsőbb hatalmának szükségességét. Az ukrán követelések teljes jogosságát nem vonhatja kétségbe egyetlen demokrata sem, a szocialistákról már nem is beszélve. Egyetlen demokrata sem tagadhatja Ukrajnának azt a *jogát* sem, hogy szabadon különváljon Oroszországtól: csakis éppen ennek a jognak feltétel nélküli elismerése teszi lehetővé, hogy az ukránok és a nagyoroszok szabad szövetsége mellett agitáljunk, amellett, hogy a két nép *önkéntesen* egy államban egyesüljön. Csakis éppen ennek

a jognak feltétel nélküli elismerése alapján szakíthatunk ténylegesen, visszavonhatatlanul, végérvényesen az átkozott cári multtal, a cárizmussal, amely *mindent* megtett, hogy *elidegenítse egymástól* a nyelvüket, lakóhelyüket, jellemüket, történelmüket tekintve egymáshoz közelálló népeket. Az átkozott cárizmus az ukrán nép hóhéraivá tette a nagyoroszokat, és minden lehető eszközzel szította az ukrán népben a gyűlöletet azokkal szemben, akik még azt is megtiltották, hogy az ukrán gyermekek anyanyelvükön beszéljenek és tanuljanak.

Oroszország forradalmi demokráciájának, ha valóban forradalmi, valóban demokrácia akar lenni, szakítania kell ezzel a multtal, vissza kell szereznie Ukrajna munkásainak és parasztjainak testvéri bizalmát maga iránt, Oroszország munkásai és parasztjai iránt. Ez nem érhető el Ukrajna jogainak, köztük a szabad különválás *jogának* teljes elismerése nélkül.

Mi nem vagyunk hívei annak, hogy az államok kicsinyek legyenek. Mi annak a hívei vagyunk, hogy az egész világ munkásai a legszorosabb szövetségre lépjenek egymással mind „saját" tőkéseik, mind általában valamennyi ország tőkései ellen. De, éppen azért, hogy ez a szövetség önkéntes legyen, az orosz munkás, aki egy percig sem bízik meg semmiféle tekintetben sem az orosz burzsoáziában, sem az ukrán burzsoáziában, most az ukránok különválási joga mellett van, s *nem erőszakolja* rájuk barátságát, hanem *megnyeri* magának barátságukat azáltal, hogy egyenlő félként, szövetségesként és testvérként kezeli őket a szocializmusért folyó harcban.

* *
*

A haragos, dühtől félőrült burzsoá ellenforradalmárok lapja, a „Recs", vadul ráveti magát az ukránokra, „önkényes" határozatukra. Az „ukránok eljárása" szerintük „a törvény nyilt megszegése, amellyel szemben azonnal a legszigorúbb törvényes megtorlást kell alkalmazni". A megvadult burzsoá ellenforradalmároknak ehhez a kirohanásához nincsen semmi hozzáfűzni valónk. Vesszenek

a burzsoá ellenforradalmárok! Éljen a szabad Ukrajna szabad parasztjainak és munkásainak a forradalmi Oroszország munkásaival és parasztjaival kötött szabad szövetsége!

„Pravda" 82. sz.
1917 június 28. (14.)

MILYEN OSZTÁLYFORRÁSBÓL JÖNNEK ÉS „FOGNAK JÖNNI" A CAVAIGNACOK?

„Amikor jönni fog az igaz Cavaignac, vállvetve harcolunk majd önökkel" — írta nekünk 80. számában a „Rabocsaja Gazeta", ugyanannak a mensevik pártnak a lapja, amelynek egyik tagja, Cereteli miniszter, szomorú emlékezetű beszédében nem átallotta lefegyverzéssel fenyegetni a petrográdi munkásokat.

A „Rabocsaja Gazeta" idézett mondása rendkívül szemléletesen feltárja mindkét oroszországi kormányzó pártnak, a mensevikek pártjának és az eszerek pártjának fő hibáit, s ezért figyelemreméltó. Önök nem a megfelelő időben vagy nem a megfelelő helyen keresik a Cavaignacot — ez a kormánylap elmefuttatásának értelme.

Idézzük emlékezetünkbe Cavaignac osztályszerepét. 1848 februárjában Franciaországban megdöntötték a monarchiát. A polgári republikánusok kerülnek hatalomra. Ugyanúgy, mint a mi kadetjaink, „rendet" akarnak, amin a tömegek elnyomását szolgáló monarchikus eszközök: a rendőrség, az állandó hadsereg, a kiváltságos hivatalnoksereg visszaállítását és megszilárdítását értik. Ugyanúgy, mint a mi kadetjaink, véget akarnak vetni a forradalomnak, mert gyűlölik a forradalmi proletariátust és akkoriban még nagyon homályos „szociális" (vagyis szocialista) törekvéseit. Ugyanúgy, mint a mi kadetjaink, kérlelhetetlen ellenségei voltak annak a politikának, amely a francia forradalmat egész Európára ki akarta terjeszteni, annak a politikának, amely a francia forradalmat proletár világforradalommá akarta változtatni. Ugyanúgy, mint a mi kadetjaink, ügyesen felhasználták Louis Blanc kispolgári „szocializmusát": miniszteri székbe ültet-

ték és a szocialista munkások vezéréből, ami lenni szeretett volna, megtették a burzsoázia függvényévé, uszályhordozójává.

Ezek voltak az uralkodóosztály osztályérdekei, ez volt az álláspontja és a politikája.

A másik döntő társadalmi erő a kispolgárság volt, amely ingadozott, meg volt rémülve a vörös kísértettől, és felült az „anarchisták" elleni kiabálásnak. A törekvéseiben ábrándozó és frázisaiban „szocialista" kispolgárság, amely szívesen nevezte magát „szocialista demokráciának" (az eszerek a mensevikekkel együtt most még ezt a kifejezést is átveszik!), nem merte magát rábízni a forradalmi proletariátus vezetésére, s nem értette meg, hogy ez a félelem arra kárhoztatja, hogy megbízzon a burzsoáziában. Abban a társadalomban ugyanis, amelyben elkeseredett osztályharc folyik a burzsoázia és a proletariátus között, s különösen, amikor a forradalom elkerülhetetlenül kiélezi ezt a harcot, „középút" *nem lehetséges.* A kispolgárság osztályálláspontjának és törekvéseinek lényege pedig abban rejlik, hogy lehetetlent akar, lehetetlenre törekszik, vagyis éppen ilyen „középutat" keres.

A harmadik döntő osztályerő a proletariátus volt, amely nem a burzsoáziával való „kibékülésre", hanem a burzsoázia legyőzésére, a forradalmi fejlődés merész előrelendítésére, mégpedig nemzetközi méretekben való előrelendítésére törekedett.

Ez volt az az objektív történelmi talaj, amely Cavaignacot *szülte.* A kispolgárságot ingadozásai „távol tartották" attól, hogy aktív tényező legyen, a francia kadet, Cavaignac tábornok, pedig felhasználta azt a körülményt, hogy a kispolgárság nem meri rábízni magát a proletariátusra, és hozzálátott a párizsi munkások *lefegyverzéséhez,* tömeges lemészárlásához.

A forradalom ezzel a történelmi emlékezetű mészárlással véget ért; a kispolgárság, amely számbeli fölényben volt, a burzsoázia politikailag tehetetlen függvénye volt és az is maradt, s három év múlva Franciaországban visszaállították a császárságot, mégpedig különösen ocsmány formában.

Cereteli június 11-i történelmi jelentőségű beszéde,

amelyet nyilván a kadet Cavaignacok sugalmaztak (lehet, hogy közvetlenül a burzsoá miniszterek, lehet, hogy közvetve a polgári sajtó és a polgári közvélemény sugalmazták, a különbség nem lényeges), ez a történelmi jelentőségű beszéd éppen azért figyelemreméltó, éppen azért történelmi jelentőségű, mert Cereteli felülmúlhatatlan naivitással *kifecsegte* az egész kispolgárság, mind az eszer, mind a mensevik kispolgárság „titkos betegségét". Ez a „titkos betegség", először is, abban rejlik, hogy teljesen képtelen önálló politikára; másodszor abban, hogy nem meri magát rábízni a forradalmi proletariátusra és fenntartás nélkül támogatni *annak* önálló politikáját; harmadszor abban, hogy ebből kifolyólag elkerülhetetlenül odáig süllyed, hogy aláveti magát a kadetoknak vagy általában a burzsoáziának *(vagyis aláveti magát a Cavaignacoknak)*.

Ez a lényeg. Nem személyesen Cereteli vagy Csernov, de még nem is Kerenszkij hivatott arra, hogy Cavaignac szerepét játssza — erre akadnak majd más emberek, akik a kellő pillanatban azt mondják majd az orosz Louis Blanc-oknak: „félre az útból" —, de a Ceretelik és a Csernovok olyan kispolgári politika vezérei, amely lehetővé és szükségessé teszi a Cavaignacok megjelenését.

„Amikor jönni fog az igazi Cavaignac, önök mellett leszünk" — gyönyörű ígéret, nagyszerű szándék! Csak kár, hogy megmutatkozik benne az osztályharc megnemértése, amely jellemző a szentimentális vagy félénk kispolgárságra. Mert Cavaignac nem véletlen jelenség, „eljövetele" nem elszigetelt mozzanat. Cavaignac egy osztály (az ellenforradalmi burzsoázia) képviselője, ennek az osztálynak a politikáját valósítja meg. S éppen ezt az osztályt, éppen ezt a politikát támogatják önök már *ma*, eszer és mensevik urak! *Önök*, akiknek jelenleg az országban vitathatatlan többségük van, ezt az osztályt és politikáját juttatják *túlsúlyra* a kormányban, vagyis ennek biztosítanak kitűnő munkaterületet.

Valóban. Az Összoroszországi Parasztkongresszuson csaknem korlátlan urak voltak az eszerek. A Munkás- és Katonaküldöttek Összoroszországi Kongresszusán az óriási többség az eszerek és mensevikek blokkja mellett volt. Ugyanez volt a helyzet a petrográdi kerületi dumák

választásain. Ami tény, az tény: ma az eszerek és mensevikek a kormányzó párt. S ez a kormányzó párt önként átadja a hatalmat (a többséget a kormányban) a *Cavaignacok pártjának!!*

Csak legyen mocsár, majd akad lidérc is. Ahol van kispolgárság, amely habozó, ingatag és fél a forradalom fejlődésétől, ott bizonyosan megjelennek a Cavaignacok is.

Oroszországban most sok minden van, ami megkülönbözteti a mi forradalmunkat az 1848-as francia forradalomtól: az imperialista háború, fejlettebb országok szomszédsága (nempedig elmaradottabbaké, mint akkoriban Franciaország esetében), agrár- és nemzeti mozgalom. Mindez azonban csak a Cavaignacok színrelépésének formáját, az időpontot, a külső alkalmakat stb. változtathatja meg. A dolog lényegén mindez mitsem változtathat, mert a lényeg az *osztályok kölcsönös viszonya.*

Szavakban Louis Blanc is olyan messze volt Cavaignactól, mint ég a földtől. Louis Blanc is számtalanszor megígérte, hogy „vállvetve harcol" a forradalmi munkásokkal a burzsoá ellenforradalmárok ellen. S ugyanakkor egyetlen marxista történész, egyetlen szocialista sem meri kétségbe vonni, hogy éppen a Louis Blanc-ok gyengesége, ingatagsága, a burzsoázia iránti hiszékenysége hozta létre Cavaignacot, hogy ez biztosított számára sikert.

Kizárólag Oroszország forradalmi munkásainak állhatatosságától és éberségétől, erejétől függ az, hogy győzelemre jutnak-e vagy vereséget szenvednek az orosz Cavaignacok, akiket elkerülhetetlenül létrehoz a kadetok vezette orosz burzsoázia ellenforradalmisága, valamint az eszerek és a mensevikek kispolgári pártjának habozása, félénksége, ingatagsága.

„Pravda" 83. sz.
1917 június 29. (16.)

HOGYAN HARCOLJUNK AZ ELLENFORRADALOM ELLEN

Cereteli miniszter „történelmi jelentőségű" beszédében még néhány nappal ezelőtt azt jelentette ki, hogy nincsen semmiféle ellenforradalom. Ma a „Rabocsaja Gazeta" című kormánylap „Vészjósló jelek" című cikkében egészen más hangot üt meg.

„Minden jel arra vall, hogy az ellenforradalom mozgósítja erőit."

Még szép, hogy végre legalább magát a tényt beismerik.

Csakhogy a továbbiakban a kormánylap ezt írja: „Nem ismerjük az ellenforradalom törzskarát, nem tudjuk, hogy mennyire szervezett."

No lám! Önök nem ismerik az ellenforradalom törzskarát? Engedjék meg, hogy tájékoztassuk Önöket. A szervezkedő ellenforradalom törzskara az Ideiglenes Kormányban van, ugyanabban a koalíciós kormányban, amelynek az urak elvbarátai közül hatan a tagjai! Az ellenforradalom törzskara a IV. Állami Duma tanácskozásán található, ahol Miljukov, Rodzjanko, Sulgin, Gucskov, A. Singarjov, Manujlov és társaik a főkolomposok, — azok a kadetok pedig, akik a koalíciós kormány tagjai, mindenben támogatják Miljukovot és társait. Az ellenforradalom törzskarát néhány reakciós tábornokból toborozzák össze. Az ellenforradalom törzskarában van néhány nyugalmazott magasabbrangú hivatalnok.

Ha nemcsak siránkozni akarnak az ellenforradalom miatt, hanem harcolni is akarnak ellene, akkor kötelesek velünk együtt azt mondani: le a 10 kapitalista miniszterrel . . .

A „Rabocsaja Gazeta“ továbbá utal arra, hogy az ellenforradalom legfőbb fegyvere a sajtó, amely antiszemitizmust szít, amely a tömegeket a zsidók ellen uszítja. Ez igaz. De mi következik ebből? Hiszen önök a kormánypárt, uraim? Mit tettek annak érdekében, hogy megfékezzék az aljas ellenforradalmi sajtót? Lemondhatnak-e önök, akik „forradalmi demokráciának“ nevezik magukat, arról, hogy a fékevesztett, nyiltan ellenforradalmi sajtó ellen forradalmi intézkedéseket foganatosítsanak? És tovább megyek. Miért nem indítanak állami lapot a hirdetések közzétételére, hogy ezáltal megfosszák az aljas ellenforradalmi sajtót legfőbb jövedelmi forrásától, s így egyúttal a nép félrevezetésének legfőbb eszközétől? Valóban, mi indokolja azt, hogy a „Novoje Vremja“, a „Malenykaja Gazeta“[36], a „Russzkaja Volja“[37] és más kitartott lap kiadásához most ezer meg ezer embert kell elvonni a tényleges termelőmunkától?

Mit tettek annak érdekében, hogy harcoljanak az ellenforradalmi sajtó ellen, amely teljes erejéből üldözi pártunkat? Semmit! Önök maguk szolgáltattak anyagot ehhez az üldözéshez. Önöket lekötötte a balról jövő veszély elleni harc.

Ki mint vet, úgy arat, uraim.

Így volt ez, s így is lesz — mindaddig, amíg önök a burzsoázia álláspontja és a forradalmi proletariátus álláspontja között ingadoznak.

„Pravda“ 84. sz.
1917 június 30. (17.)

UKRAJNA, ÉS AZ OROSZORSZÁGI KORMÁNYPÁRTOK VERESÉGE

Az ukrán kérdésben Oroszország kormánypártjai, vagyis a kadetok, akik a kormányban többséggel, a gazdasági életben pedig a *tőke* mindenhatóságával rendelkeznek, továbbá az eszerek és a mensevikek, akiknek ma vitathatatlan többségük van az országban (de erőtlenek a kormányban és a kapitalista ország gazdasági életében), ezek a kormánypártok *valamennyien* nyilvánvaló vereséget szenvedtek, mégpedig országos viszonylatban és egy rendkívül fontos kérdésben.

Az eszerek és a mensevikek tűrték azt, hogy a kadetok, vagyis az ellenforradalmi burzsoák Ideiglenes Kormánya *ne* teljesítse elemi demokratikus kötelességét, *ne* jelentse ki, hogy Ukrajna autonómiája és teljes különválási szabadsága *mellett* van. Az ukránok, mint Csernov miniszter a mai „Gyelo Narodá"-ban közli, sokkal kevesebbet követeltek, ugyanis azt követelték, hogy „az Ideiglenes Kormány külön nyilatkozatban jelentse ki, hogy *nem ellenzi* az ukrán nép autonómiához való jogát". Ez rendkívül szerény és teljesen jogos követelés, s ugyanilyen szerény a másik két követelés is: 1) Ukrajna lakossága *egy* képviselőt választ a központi oroszországi kormányba; hogy mennyire szerény ez a követelés, azt az a tény mutatja, hogy Oroszországban 1897-ben a lakosság 43 százaléka volt nagyorosz és 17 százaléka ukrán, vagyis az ukránok 16 miniszterből nem egyet, hanem hatot követelhetnének!! 2) Ukrajnában kell székelnie „a központi oroszországi kormány egy képviselőjének, akit a helyi lakosság választ" — lehet-e ennél jogosabb követelés? Milyen jogon merészel

egy demokrata eltérni ettől az elmélet által igazolt és a demokratikus forradalmak tapasztalatai által megerősített elvtől: „semmiféle hatóságot sem szabad felülről kinevezni a helyi lakosság számára"??

Ezeknek a rendkívül szerény és teljesen jogos követeléseknek a visszautasítása az Ideiglenes Kormány részéről hallatlan szemérmetlenség volt, az ellenforradalmárok hallatlan szemtelensége, a nagyorosz „pofa be" politika igazi megnyilvánulása, — s az eszerek a mensevikekkel, saját pártprogramjukból gúnyt űzve, tűrték ezt a kormányban és most védelmezik ujságaikban!! Milyen aljasságra vetemedtek az eszerek és a mensevikek! Milyen szánalmas kibúvókhoz folyamodnak ma lapjaik, a „Gyelo Naroda" és a „Rabocsaja Gazeta".

Káosz, zűrzavar, „lenini szellem a nemzeti kérdésben", anarchia — mindkét lap elvadult földesúr módjára szitkozódva ilyeneket vág az ukránok fejéhez.

Hagyjuk a szitkozódást. Hogy állunk a lényegbevágó érvekkel?

Az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása előtt nem lehet sem Ukrajna határai, sem szabadsága, sem adószedési joga stb. stb. tárgyában „jogszerűen" dönteni — ez az egyetlen érvük. A „jogszerűség biztosítékát" követelik, a „Rabocsaja Gazeta" szerkesztőségi cikkének ebben a kifejezésében rejlik érvelésük *egész lényege.*

De hiszen ez nyilvánvaló hazugság, uraim, az ellenforradalmárok nyilvánvaló szemtelensége, hiszen aki ilyen érvvel hozakodik elő, az valójában a forradalom igazi árulóit és júdásait segíti!!

A „jogszerűség biztosítékai" ... gondolkozzanak ezen csak egy pillanatig. Sehol Oroszországban, *sem a központi kormányban,* sem bármilyen helyi intézményben (egy egészen kis intézményt: a petrográdi kerületi dumákat kivéve) *nincs meg* a jogszerűség biztosítéka, sőt nyilvánvalóan jogszerűség *sincs.* Nyilvánvalóan nincsen jogszerűség az Állami Duma és az Államtanács fennállásában. Nyilvánvalóan nincs „jogszerűség" az Ideiglenes Kormány összetételében, mert ez az összetétel az orosz parasztok, munkások és katonák többsége akaratának és öntudatá-

nak kicsúfolása. Nyilvánvalóan nincs „jogszerűség" a Szovjeteknek (a Munkás-, Paraszt- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek) összetételében, mert a választások szigorú hiánytalanságának és szigorú demokratizmusának biztosítékait ezek az intézmények mindeddig nem dolgozták ki, ami nem akadályozza *sem pártunkat*, sem a munkások és parasztok egész tömegét abban, hogy ezekben lássák ma a nép többsége akaratának *legjobb* kifejezőit. A „jogszerűség biztosítékai" sehol Oroszországban nincsenek *és nem is lehetnek* meg — *és ilyenféle biztosítékok forradalmi időkben soha nem is voltak* —, ezt mindenki megérti, senki mást nem követel, mindenki felismeri, hogy ez elkerülhetetlen.

Csak Ukrajna számára követeljük „mi" a „jogszerűség biztosítékait"!

Önök megőrültek a félelemtől, eszer és mensevik uraim, mert felültek a Rodzjanko és Miljukov, Lvov és Tyerescsenko, Nyekraszov, Singarjov és társaik vezette nagyorosz földbirtokosok és tőkések ellenforradalmi jajveszékelésének. Önök már most teljesen olyan emberekre hasonlítanak, akiket megrémítettek az eljövendő *(és „sötétben bujkáló")* Cavaignacok.

Sem az ukránok határozataiban, sem követeléseikben az égvilágon semmi borzalmas nincsen, nyoma sincs az anarchiának és a káosznak. Engedjenek ezeknek a teljesen jogos és igen szerény követeléseknek, s Ukrajnában ugyanúgy meglesz a tekintély, mint bárhol Oroszországban, ahol *csak* a Szovjeteknek van tekintélyük (amelyeknek *nincsenek* meg a „jogszerűség biztosítékai"!!). A „jogszerűség biztosítékát" önöknek és Oroszország minden népének megadják a jövendő országgyűlések, megadja a jövendő Alkotmányozó Gyűlés, mégpedig nemcsak az ukrán kérdésben, hanem *minden* kérdésben, mert ma Oroszországban tudvalevően *egyetlen* kérdésben *sincsen* „jogszerűség".

Engedjenek az ukránoknak — ezt parancsolja az ész, mert különben rosszabb lesz a helyzet, erővel nem tarthatják vissza az ukránokat, csak felbőszítenék őket. Engedjenek az ukránoknak — ezzel utat nyitnak a

két nemzet kölcsönös bizalma felé, afelé, hogy mint egyenjogú felek testvéri szövetségre lépjenek!

Az eszerek és a mensevikek, mint kormányzó pártok, vereséget szenvedtek az ukrán kérdésben, mert felültek az ellenforradalmi kadet Cavaignacoknak.

„Pravda" 84. sz.
1917 június 30. (17.)

BÍRÓSÁG ELÉ RODZJANKÓT ÉS DZSUNKOVSZKIJT EGY PROVOKÁTOR PÁRTFOGOLÁSÁÉRT!

A Malinovszkij provokátor bűnügyével foglalkozó vizsgálóbizottság szakvéleményéből kitűnik, hogy megállapította a következő tényállást:

Dzsunkovszkij is, *Rodzjanko* is legkésőbb 1914 május 7-én *megtudta*, hogy Malinovszkij provokátor[38].

Egyikük *sem figyelmeztette* a dumában képviselt politikai pártokat és elsősorban a bolsevikokat arra, hogy provokátor van közöttük!!

Vajjon ez nem bűncselekmény?

Vajjon ezek után tekinthetjük-e még Dzsunkovszkijt és *Rodzjankót* tisztességes polgárnak?

Gondolkozzék ezen, nyilatkozzék erről minden politikai párt!

„Pravda" 84. sz.
1917 június 30. (17.)

FURCSA IDÉZETELFERDÍTÉS

A „Gyeny"[39] és a „Novaja Zsizny" című lapokban, amelyek tegnap a többi lapnál részletesebben közölték a vizsgálóbizottság szakvéleményét[40], van egy idézet vallomásomból, amely nincs benne a „Birzsovká"-ban[41], bár ez bizonyos tekintetben még teljesebben ismertette a szakvéleményeket.

A két előbbi lapban vallomásomból megjelent egy idézet, amely a következő szavakkal kezdődik: „nem hiszem, hogy itt provokáció esete forog fenn". Az idézet előtt nincsen három pont. Ebből az a hajmeresztő képtelenség sül ki, hogy én ma „nem hiszek" ebben.

Csak az vezethetett ilyen képtelenségre, hogy az idézetet rendkívül furcsa módon elferditették mindkét lapban. Vallomásom valójában így hangzott: „Ami engem illet, én (Malinovszkij provokátorságának leleplezése előtt) nem egyszer *voltam kénytelen* így elmélkedni: az Azef-ügy[42] után már semmi nem lep meg. Mindazonáltal nem hiszem, mondtam, hogy itt provokáció esete forog fenn, mégpedig nemcsak azért, mert nem látok sem bizonyítékokat, sem támpontokat, hanem azért sem, mert" (és a továbbiakban, ahogy a „Gyeny"-ben olvasható: ha Malinovszkij provokátor volna is, az ohrana nem találta volna meg a számitását, mert nálunk minden két legális bázison át történt stb.).

Igy tehát vallomásom a multra vonatkozik. A „Gyeny" és a „Novaja Zsizny"* valamilyen furcsa idézetelferdítéssel

* Mindkét lapban még egy sajtóhiba is van: „a bolsevikok fegyveres felkelést nem fognak szervezni". A „nem" tévesen került be a szövegbe.

azt a képtelenséget varrta a nyakamba, hogy a jelenről beszélek.

Ez szöges ellentéte annak, amit ténylegesen vallottam.

„Pravda" 84. sz.
1917 június 30. (17.)
Aláírás: N. Lenin.

KORMÁNYZÓ ÉS FELELŐS PÁRTOK

A Szovjetek kongresszusa és a Parasztszovjet Végrehajtó Bizottsága a legközelebbi napokban egységes vagy föderatív Központi Bizottságot alakít. A kérdés napirendre került, és maholnap meg is oldják. Azzal a kis „perlekedéssel", amely az eszerek és a mensevikek között a Központi Bizottság összeállításának módszere miatt lezajlott, egyáltalán nem érdemes foglalkozni: annyira jelentéktelen ez a harc két olyan párt között, amelyek egyaránt a „honvédelem" (vagyis a rablóháború támogatása) és a kormányszocializmus álláspontján vannak, vagyis azon az állásponton, hogy támogatni kell az ellenforradalmi burzsoázia kormányát.

A Központi Bizottság megalakulásának óriási jelentősége van, mint az utolsó mozzanatnak, amely a legújabb politikai helyzetnek az előzőktől eltérő vonását jellemzi. A legújabb politikai helyzetet az határozza meg, hogy végérvényesen kitűnt, hogy a lakosság többsége ma az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának a híve, amelyek, mint tudjuk, blokkban vannak egymással.

A Katona- és Munkásküldöttek Szovjetjeinek most ülésező Összoroszországi Kongresszusa és az Összoroszországi Parasztszovjet, a petrográdi kerületi dumák választásaival kapcsolatban, végérvényesen leszögezték azt a tényt, hogy az eszerek és a mensevikek blokkja *Oroszország kormányzó pártja.*

Ennek a blokknak most tudvalevően többsége van a nép körében. Nem lehet kétséges, hogy a Szovjetek most alakuló egységes vagy föderatív Központi Bizottságában

(vagy a Szovjetek Tanácsában — az elnevezés úgy látszik még nincsen eldöntve) szintén többségük lesz.

Az eszerek és a mensevikek — kormányzó és felelős pártok.

Ez a legújabb politikai helyzet alapvető ténye. A petrográdi választások előtt, a parasztkongresszus előtt, a Szovjetek kongresszusa előtt a mensevikek és az eszerek a valószerűségnek legalább a látszatát keltve a mögé az érv mögé bújhattak, hogy a többség akarata ismeretlen, hogy a kadetoknak talán szintén majdnem hogy többségük van stb. stb., most viszont már lehetetlenek az ilyen kibúvók. A köd, amelyet egyesek mesterségesen támasztottak, eloszlott.

Önök többségben vannak, eszer és mensevik urak, önök — kormányzó pártok, helyesebben: az önök blokkja — kormányzó blokk. *Önök a felelősek.*

A propagandában és az agitációban, s különösen az alkotmányozógyűlési választásokkal kapcsolatos választási hadjáratban a legfőbb feladatunk most az, hogy a legrészletesebben, a leggyakorlatibb módon és a legszemléltetőbben megmagyarázzuk a munkások és parasztok nagy tömegeinek, hogy országunk politikájáért mint kormányzó pártok most az eszerek és a mensevikek felelősek. Eddig másképpen volt, mert ezek, mint pártok, nem mutatták ki, hogy többségük van és nagyon szerették magukat a hatalmon levő kadetok „ellenzékének" feltüntetni. Most már kétségtelen: a többség az eszereké és a mensevikeké.

Ők a felelősek az ország egész politikájáért.

Ők a felelősek most a „koalíciós kormány" másfélhónapos uralmának következményeiért.

Ők a felelősek azért, hogy a kormányban a miniszterek többsége az ellenforradalmi burzsoázia pártjából került ki. Mindenki tudja, látja, érzi, hogy a Szovjetek kongresszusának és az Összoroszországi Parasztszovjetnek *beleegyezése nélkül* ilyen miniszterek egy napig sem maradhatnának helyükön.

Az eszerek és a mensevikek felelősek a politika alapvető ellentmondásaiért, amelyek egyre élesebben és egyre fájdalmasabban mutatkoznak meg, egyre jobban szemet szúrnak a tömegeknek.

— Szavakban „elítélik" a hódító háborút és „követelik" az annexiók nélküli békét. A gyakorlatban folytatják a ténylegesen hódító háborút, szövetségben a közismert hódítókkal: Anglia, Franciaország stb. imperialistáival. A gyakorlatban offenzívára készülnek, e szövetségesek követelésére, azoknak a titkos rablószerződéseknek megfelelően, amelyeket II. Miklós kötött az orosz földbirtokosok és tőkések gazdagodása érdekében.

A gyakorlatban annexiós politikát folytatnak, vagyis erőszakkal csatolnak egyes népeket (Albániát, Görögországot) valamely államhoz vagy az imperialisták valamely csoportjához, — annexiós politikát folytatnak a „forradalmi" (de ellenforradalmi úton járó) Oroszországon *belül* is, úgy kezelik Finnországot és Ukrajnát, mint annektált népeket, nempedig mint valóban szabad, valóban egyenjogú népeket, amelyeknek elvitathatatlan joguk van akár autonómiára, akár különválásra.

— Szavakban „a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört", amint azt Pesehonov, a blokk minisztere kérkedve kijelentette. Valójában pedig még a Szovjetek kongresszusának határozata is kénytelen volt elismerni, hogy „növekszik a vagyonos osztályok ellenállása" (vagyis az ellenforradalmi burzsoáziáé, amelynek 10 kapitalista minisztere van a 16 miniszter között és amely ténylegesen korlátlan úr az ország gazdasági életében).

— Szavakban megígérik az ellenőrzést és a szabályozást, valamint azt, hogy elveszik a profit 100 százalékát (Szkobelev miniszter). A gyakorlatban másfél hónap alatt az égvilágon semmi nem történt! Egyetlen, de egyetlen egy gyakorlati és komoly lépést nem tettek sem a munkáskizáráshoz folyamodó tőkések ellen, sem a spekuláns rablók és a hadiszállításokon gazdagodó lovagok ellen, sem a bankok főkolomposai ellen!!

Nem akarjuk hosszúra nyujtani ezeknek a kiáltó ellentmondásoknak a felsorolását. Az említettek is elegendők.

A gazdasági bomlás közeleg. A válság érik. A katasztrófa elkerülhetetlen. A mensevikek és az eszerek próbálják jobb belátásra bírni a tőkéseket, azzal fenyegetik őket, hogy elveszik profitjuk 100 százalékát, azzal kérkednek,

hogy a tőkések ellenállása megtört, határozatokat és tervezeteket, tervezeteket és határozatokat irkálnak.

A katasztrófa közeleg. A katasztrófáért az *egész* felelősség az eszerek és a mensevikek kormányzó blokkjára fog hárulni.

„Pravda" 85. sz.
1917 július 1. (június 18.)

MÉG EGY BIZOTTSÁG

A gazdasági bomlás már megkezdődött. A burzsoázia az egész fronton támad. Erélyes rendszabályok szükségesek.

Mit szándékszik tenni az Ideiglenes Kormány?

Oroszország megmentése, a gazdasági bomlás elleni harc, a gazdasági élet rendezése céljából egy új szervezet tervét, a gazdasági bomlás elleni harc részletes tervét dolgozta ki.

A „népgazdaság és a munka" egész „megszervezésének" élére a *Gazdasági Tanács* kerül.

Végre intézkednek hát és a szavakról áttérnek a tettekre. Nagyszerű, már legfőbb ideje!

De kikből áll ez a *Gazdasági Tanács?*

Ki harcol majd a gazdasági bomlás ellen, ki harcol majd a tőkések, a vállalkozók, a gyárosok bűnös politikája ellen?

Kitűnik, hogy ebben a tanácsban a tőkések lesznek túlnyomó többségben. Nem nevetséges ez?!

Ennek a nagyrabecsült intézménynek az összetétele a következő:

Burzsoá miniszter	6
Tőkések (a bankok tanácsa, a tőzsdések, a mezőgazdasági tőkések stb.) képviselői	9
Összesen	15
A munkások (Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje) részéről	3
A szakszervezetek részéről	3
A parasztküldöttek részéről	3
Összesen	9

Ezenkívül tagjai még a hadügyminiszter, a munkaügyi miniszter és a szövetkezetek három képviselője. Amint látjuk, dönteni a tőkések fognak.

Létrehoznak még egy intézményt, amely a legjobb esetben se nem árt, se nem használ.

Ezen kívül, mint már szokás, alakítanak még számtalan különbizottságot, albizottságot, bizottmányt stb. Így akarnak a gazdasági bomlás ellen harcolni. Olajat öntöttek a tűzre...

„Pravda" 85. sz.
1917 július 1. (június 18.)

JÚNIUS TIZENNYOLCADIKA

Június tizennyolcadika, így vagy amúgy, de bekerül az orosz forradalom történetébe, mint annak egyik sorsdöntő napja.

Az osztályok kölcsönös helyzetét, egymáshoz való viszonyukat az egymás elleni harcban, erejüket, különösen a pártok erejéhez viszonyítva — mindezt a vasárnapi tüntetés olyan pontosan, olyan világosan, olyan meggyőzően tárta fel, hogy bármilyen is a további fejlődés menete és üteme, mindenképpen rengeteget nyertünk öntudat és tisztánlátás tekintetében.

A tüntetés néhány óra alatt úgy szertefoszlatta a bolsevik összeesküvőkről szóló üres fecsegést, mint egy kis porfelhőt, és megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy Oroszország dolgozó tömegeinek élcsapata, a főváros ipari proletariátusa és a fővárosi katonaság óriási többségében azok mellett a jelszavak mellett van, amelyekért pártunk mindenkor síkra szállt.

A munkás- és katonazászlóaljak ütemes léptei. Vagy félmillió tüntető. Egységesek a bátor támadásban. Egységesen támogatják a jelszavakat, amelyek között a leggyakoribb, minden más jelszót elnémító jelszavak ezek voltak: „minden hatalmat a Szovjeteknek", „le a 10 kapitalista miniszterrel", „sem különbéke a németekkel, sem titkos szerződések az angol-francia tőkésekkel" stb. Azok közül, akik a tüntetést látták, senki sem kételkedhetett többé abban, hogy ezek a jelszavak az oroszországi munkás- és katonatömegek szervezett élcsapatában győzelemre jutottak.

A június 18-i tüntetés a forradalmi proletariátus

erejének és politikájának tüntetésévé lett, s a forradalmi proletariátus megmutatta a forradalom irányát, megmutatta, hogyan juthatunk ki a zsákutcából. Ebben rejlik a vasárnapi tüntetés óriási történelmi jelentősége, ebben különbözik elvileg a forradalom áldozatainak temetése napján rendezett tüntetéstől és a május elsejei tüntetéstől. Akkor ez a forradalom első győzelmének és hőseinek általános *ünneplése* volt, a nép visszatekintése a szabadságharc oly gyorsan és oly sikeresen megtett első szakaszára. Május elseje pedig a nemzetközi munkásmozgalom történetével, a béke és a szocializmus eszményével kapcsolatos kívánságok és remények *ünnepe* volt.

Sem az egyik, sem a másik tüntetésnek nem az volt a célja, hogy *irányt* mutasson a forradalom további menetének, és nem is mutathatott irányt annak. Sem az egyik, sem a másik nem vetette fel a tömegek előtt és a tömegek nevében azt a konkrét, meghatározott, égető kérdést, hogy merre és hogyan kell a forradalomnak haladnia.

Ebben az értelemben június tizennyolcadika volt a *cselekvés* első politikai tüntetése, amely megmagyarázta — nem könyvek vagy ujságok útján, hanem az utcán, nem a vezérek, hanem a tömegek útján — azt, hogy a különböző osztályok miképpen cselekszenek, miképpen akarnak és fognak cselekedni, hogy tovább folytassák a forradalmat.

A burzsoázia elbújt. Egy békés tüntetésen, amelyet a nép nyilvánvaló többsége rendezett, olyan körülmények között, amikor biztosítva volt a pártjelszavak teljes szabadsága, amikor a legfőbb cél az ellenforradalom elleni támadás volt, egy ilyen tüntetésen a burzsoázia nem volt hajlandó részt venni. S ez érthető is. Hiszen a burzsoázia — maga az ellenforradalom. Bujkál a nép elől, igazi ellenforradalmi összeesküvéseket sző a nép ellen. Oroszország mostani uralkodó pártjai, az eszerek pártja és a mensevikek pártja, június 18-án, ezen a történelmi jelentőségű napon, világosan megmutatkoztak, mint az ingadozás pártjai. Jelszavaik az ingadozást fejezték ki, s jelszavaikat — ez világosan kitűnt, mindenki láthatta — csak a kisebbség követte. Egy-

helyben kell állni, egyelőre maradjon minden a régiben — ezt tanácsolták *ők* a népnek jelszavaikkal, ingadozásaikkal. S a nép érezte, és ők is érezték, hogy ez lehetetlen.

Elég volt az ingadozásokból — mondotta a proletariátus élcsapata, Oroszország munkás- és katonatömegeinek élcsapata. Elég volt az ingadozásokból. A tőkések iránti bizalom politikája, a *tőkések* kormánya, a *tőkések* reformista erőlködései, a *tőkések* háborúja, a *tőkések* offenzívapolitikája iránti bizalom politikája — reménytelen politika. Csődje küszöbön áll. Csődje elkerülhetetlen. Ez egyben a kormányzó eszer és mensevik párt csődje is lesz. A gazdasági összeomlás egyre közeledik. Ettől *nem lehet* másként megmenekülni, mint a hatalmon levő forradalmi osztály forradalmi rendszabályai útján.

Szakítson a nép a tőkések iránti bizalom politikájával, forduljon bizalommal a forradalmi osztály, a proletariátus felé. A proletariátusban és csakis a proletariátusban van az erő forrása. A proletariátus és csakis a proletariátus biztosíthatja a *többség* érdekeinek szolgálatát, a háború és a tőke által fojtogatott dolgozók és kizsákmányoltak érdekét, akik legyőzhetik a háborút és a tőkét!

Hallatlan méretű válság tör Oroszországra és az egész emberiségre. Az egyetlen kivezető út, ha megbízunk a dolgozók és kizsákmányoltak legszervezettebb élcsapatában, ha támogatjuk politikáját.

Hogy vajjon hamarosan megérti-e majd a nép ezt a tanulságot és hogyan fogja hasznosítani — nem tudjuk. De abban bizonyosak vagyunk, hogy a zsákutcából nincs más kiút, mint ez a tanulság, hogy az esetleges ingadozások vagy az ellenforradalom kegyetlenkedései semmire nem vezetnek.

Nincs más kiút, mint az, hogy a néptömegek bízzanak meg teljesen vezetőjükben, a proletariátusban.

„Pravda" 86. sz.
1917 július 3. (június 20.)

A FORRADALOM, AZ OFFENZÍVA ÉS PÁRTUNK

„Fordulóponthoz ért az oroszországi forradalom" mondotta Cereteli, amikor a Szovjetek kongresszusának bejelentette, hogy megindult az offenzíva[43]. Igen, fordulóponthoz ért nemcsak az oroszországi forradalom, hanem a világháború egész menete is. Az orosz kormány háromhónapos tétovázás után valóban elszánta magát arra a döntésre, amelyet a „szövetségesek" kormányai követeltek tőle.

Az offenzívát a béke nevében indították meg. Minden ország imperialistái „a béke nevében" vetik harcba a csapataikat: a tábornokok minden hadviselő országban minden újabb támadás alkalmával, hogy lelket öntsenek a katonákba, azzal az eleven reménnyel kecsegtetik őket, hogy az újabb offenzíva a legrövidebb időn belül békére vezet.

Az imperialistáknak ezt a szokásos fogását az orosz „szocialista" miniszterek a leghangzatosabb frázisokkal cicomázták fel, amelyekben a szocializmusról, a demokráciáról, a forradalomról szóló szavak úgy csengenek, mint a csörgők az ügyes zsonglőr kezében. Semmiféle hangzatos szólamokkal nem lehet elpalástolni azt a tényt, hogy Oroszország forradalmi hadseregét hadba küldték Anglia, Franciaország, Olaszország, Japán, Amerika imperialistáinak céljai érdekében. Csernov, az egykori zimmerwaldista, aki ma Lloyd George cinkostársa, semmiféle szofizmákkal nem leplezheti el azt, hogy, ha az orosz hadseregnek és az orosz proletariátusnak valóban nincsenek is hódító céljai, ez még egy szemernyit sem változtat a két világtröszt harcának imperialista, rabló jellegén.

Mindaddig, amíg nem vizsgálták felül azokat a titkos szerződéseket, amelyek Oroszországot más országok imperialistáival összekötik, amíg Ribot, Lloyd George és Sonnino, mint Oroszország szövetségesei, továbbra is külpolitikájuk hódító céljairól beszélnek, az orosz csapatok offenzívája az imperialistákat szolgálja és fogja szolgálni.

De hiszen mi többízben is kijelentettük, hogy lemondunk minden hódításról, vetik ellenünk a Ceretelik és a Csernovok. Annál rosszabb, mondjuk mi: önök tehát vizet prédikálnak és bort isznak, mert a valóságban önök mind az orosz, mind az idegen imperializmust kiszolgálják. Amikor pedig aktívan kezdenek együttműködni a „szövetséges" imperializmussal, nagyszerű szolgálatokat tesznek az orosz ellenforradalomnak. Az a tény, hogy a politikájukban beállott döntő fordulat örömmel tölti el a feketeszázasokat és általában az ellenforradalmárokat, a napnál is világosabban tanuskodik erről. Igen, az orosz forradalom fordulóponthoz ért. Az orosz kormány, „szocialista" miniszterei útján, megtette azt, amit az imperialista miniszterek, Gucskov és Miljukov, nem tudtak megtenni: azoknak a vezérkaroknak és diplomatáknak a rendelkezésére bocsátotta az orosz hadsereget, akik a továbbra is érvényben maradó titkos szerződések érdekében és alapján, a Ribot és Lloyd George által nyiltan hirdetett célok érdekében cselekszenek. De a kormány csak azért teljesíthette feladatát, mert a hadsereg megbízott benne, követte. A halálba ment, abban a hitben, hogy a szabadságért, a forradalomért, a mielőbbi békéért hoz áldozatokat.

De a hadsereg azért vállalta ezt, mert csak egy része a népnek, amely a forradalomnak ebben a szakaszában az eszerek és a mensevikek pártját követi. Ez az általános és alapvető tény — az a tény, hogy a többség megbízik a mensevikek és az eszerek kispolgári, a tőkésektől függő politikájában — megszabja pártunk álláspontját és magatartását.

Fáradhatatlan eréllyel fogjuk folytatni a kormány politikájának leleplezését és továbbra is óva intjük a munkásokat és a katonákat az elszigetelt, szervezetlen megmozdulásokba vetett ostoba reményektől.

Az egész nép forradalmának egy szakaszáról van szó.

A Ceretelik és Csernovok, akik az imperializmustól függő helyzetbe kerültek, megnyitották a cinikus imperializmust leplező kispolgári illúziók, kispolgári szólamok szakaszát.

Ennek a szakasznak le kell zárulnia. Segíteni fogunk, hogy ez a szakasz minél hamarabb és minél kevesebb megrázkódtatással záruljon le. Ez a szakasz arra vezet majd, hogy a nép megszabadul az *utolsó* kispolgári illúzióktól, arra, hogy a hatalom a forradalmi osztály kezébe megy át.

„Pravda" 87. sz.
1917 július 4. (június 21.)

MIBEN KÜLÖNBÖZNEK ÖNÖK PLEHANOVTÓL, ESZER ÉS MENSEVIK URAK?

A „Gyelo Naroda“ többízben szociálimperialista lapnak nyilvánította a „Jegyinsztvó“-t, a „Rabocsaja Gazeta“ hivatalosan elítélte a „Jegyinsztvó“-val kötött választási blokkot (az után, hogy már csaknem valamennyi kerületi dumában lezajlottak a választások).

A most megindult offenzíva eloszlatja a szólamok ködét és felfedi a nép előtt a rideg valóságot. Mindenki látja, hogy a megindult offenzíva komoly és gyakorlati kérdésében Plehanov és az eszer és mensevik vezérek *egyek*.

Önök tehát valamennyien „szociálimperialisták“ (a „Gyelo Naroda“ kifejezésével élve), a „Jegyinsztvo“ is, Kerenszkij is Csernovval együtt, Cereteli is Szkobelevvel együtt.

„Pravda“ 87. sz.
1917 július 4. (június 21.)

HOGYAN MENTEGETŐZIK RODZJANKO

A „Russzkaja Volja“ 143. számában megjelent Rodzjankónak egy interjúja, amelyben kijelenti, hogy „igazságtalanul“ vádolják (a „Pravda“ és a „Rabocsaja Gazeta“) Malinovszkij pártfogolásáért. Kiderül, hogy Dzsunkovszkij *már 1914 április 22-én* megmondotta Rodzjankónak, hogy Malinovszkij provokátor, de Rodzjankónak „becsületszavát“ (!!!) kellett adnia, hogy erről nem beszél senkinek.

Hihetetlen, de mégis így van. Rodzjanko „becsületszavát“ adja az ohrana egyik emberének *és nem közli a dumaképviselőkkel*, hogy provokátor van közöttük. Pártunk és azok, akiknek körében továbbra is ott van Malinovszkij, a provokátor, *tévedésben maradnak*... mert Rodzjanko „becsületszavát“ adta az ohrana emberének, hogy *nem árulja el a provokátort.*

Hát lehet ezt tűrni?

Hát lehet Rodzjankót másnak, mint bűnözőnek tekinteni?

„Pravda“ 87. sz.
1917 július 4. (június 21.)

HOVÁ JUTTATTÁK A FORRADALMAT AZ ESZEREK ÉS A MENSEVIKEK?

Odajuttatták, hogy aláveti magát az imperialistáknak. Az offenzíva az imperialista háború felújítása. Semmi lényeges változás nem történt a két egymással harcoló óriási tőkésszövetség kölcsönös viszonyában. Oroszországban a február 27-i forradalom után is korlátlan urak maradtak a tőkések, akiket szövetség és több régi, cári, titkos szerződés köt az angol-francia imperialista tőkéhez. A folytatódó háború gazdasága is, politikája is, ugyanaz, mint volt: ugyanaz az imperialista banktőke az úr a gazdasági életben; érvényben vannak a régi titkos szerződések, folytatják a régi külpolitikát: az imperialisták két csoportja szövetségeket köt egymás ellen.

A mensevikek és az eszerek szólamai üres szólamok maradtak és maradnak, amelyek voltaképpen csak mézesmázos szavakkal szépítgetik az imperialista háború felújítását, melyet természetszerűen helyeslő örömrivalgással fogad minden ellenforradalmár, az egész burzsoázia és Plehanov, aki „a burzsoá sajtó nyomában sompolyog", ahogy a mensevik „Rabocsaja Gazeta" írta, amely maga is a szociálsoviniszták egész bandája nyomában sompolyog.

Csakhogy nem szabad elfelejtenünk azt, hogy melyek az imperialista háború mai felújításának sajátos jellegzetességei. A háborút háromhónapos ingadozás után kezdték meg újra, az után, hogy a munkás- és paraszttömegek ezerszer is elítélték a hódító háborút (bár valójában ugyanakkor továbbra is támogatták Oroszország hóditani és rabolni vágyó burzsoáziájának kormányát). A tömegek ingadoztak, mintha *maguknál otthon* követni készülnének azt a tanácsot, amelyet a világ népeihez intézett március

14-i felhívásban az *idegen* népeknek adtak: „ne engedjétek, hogy a *bankárok* a hódítás és az erőszak eszközéül használjanak fel benneteket." De nálunk otthon, a „forradalmi-demokratikus" Oroszországban a tömegek valójában mégis csak a hódítás és az erőszak eszközei maradtak „a bankárok kezében".

Ennek a helyzetnek az a sajátossága, hogy az eszer és a mensevik párt hozta létre olyan körülmények között, amikor viszonylag igen szabadon lehetett szervezni a tömegeket. Éppen ezek a pártok szereztek maguknak ma többséget: a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusa és az Összoroszországi Parasztszovjet ezt vitathatatlanul bebizonyította.

Éppen ezek a pártok felelősek most Oroszország politikájáért.

Éppen ezek a pártok felelősek az imperialista háború felújításáért, az újabb száz- meg százezer áldozatért, amelyeket ténylegesen csak azért hoznak, hogy a tőkések egyik csoportja „legyűrje" a tőkések másik csoportját, ezek felelősek a gazdasági bomlás újabb fokozódásáért, amely az offenzíva elkerülhetetlen következménye.

A legtisztább formában láttuk, hogy a kispolgári tömegek miképpen csapják be önmagukat és miképpen csapja be őket az eszerek és a mensevikek segítségével a burzsoázia. Szavakban mindkét párt — „forradalmi demokrácia". Valójában ezek, éppen ezek szolgáltatták ki a népet az ellenforradalmi burzsoáziának, a kadetoknak, éppen ezek fordultak el a forradalomtól az imperialista háború folytatása felé, ezek fordultak el a demokráciától és tettek „engedményeket" a kadetoknak mind a hatalom kérdésében (gondoljunk csak például a helyi lakosság által választott hatóságoknak felülről való „megerősítésére"), mind a föld kérdésében (a mensevikek is, az eszerek is lemondtak *saját* programjukról: arról, hogy támogassák a parasztok forradalmi megmozdulásait *egészen* a földesúri földek *elkobzásáig*), mind a nemzeti kérdésben (Ukrajnával és Finnországgal szemben védelmezik a kadet antidemokratizmust).

A kispolgári tömegek szükségképpen ingadoznak a burzsoázia és a proletariátus között. Így volt ez minden

országban, különösen az 1789—1871-es években. Ez a helyzet Oroszországban is. A mensevikek és az eszerek vezetése *odajuttatta a tömegeket*, hogy alávetik magukat az ellenforradalmi burzsoák politikájának.

Ez a helyzet lényege. Ez az offenzíva jelentősége. Ebben rejlik a dolog sajátossága: nem a kényszer, hanem az eszerek és a mensevikek iránti bizalom vezette tévútra a népet.

Vajjon hosszú időre?

Nem hosszú időre. A tömegek okulni fognak saját tapasztalataikon. A háború új (most kezdődő) szakaszának, az offenzíva folytán fokozódott újabb gazdasági bomlásnak szomorú tapasztalatai elkerülhetetlenül az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának *politikai* csődjére vezetnek. A proletárpárt feladata elsősorban az, hogy segítségére legyen a tömegeknek e tapasztalatok felismerésében és helyes számbavételében, az, hogy jól felkészüljön erre a nagy összeomlásra, amely megmutatja majd a tömegeknek igazi vezérüket: a szervezett városi proletariátust.

„Pravda" 88. sz.
1917 július 5. (június 22.)

LEHET-E A MUNKÁSOSZTÁLYT A „JAKOBINIZMUSSAL" MEGRÉMÍTENI?

A burzsoá és soviniszta „Gyeny", amely — nyilván tréfából — a „szocialista gondolat" lapjának nevezi magát, 91. számában visszatér a „Recs" június 18-i számának valóban érdekes vezércikkére. A „Gyeny" egyáltalán nem értette meg ezt a vezércikket, amelyben a haragos ellenforradalmi burzsoá mellett éppen a *történész* szólalt meg. A „Gyeny" azt hámozza ki a vezércikkből, hogy „a kadetoknak eltökélt szándéka, hogy kilépnek a koalíciós kormányból".

Ez badarság. A kadetok fenyegetőznek, hogy megrémítsék a Cereteliket és a Csernovokat. Ezt nem kell komolyan venni.

Komoly és érdekes dolog az, ahogy a „Recs" vezércikkírója június 18-án a hatalom kérdését a történész szemszögéből felvetette.

„A kormány régi összetétele mellett — írta — lehetséges volt, hogy az orosz forradalom menetét legalább némiképpen irányítsák, most viszont az orosz forradalom úgylátszik arra van kárhoztatva, hogy valamennyi forradalom ösztönös törvényei szerint fejlődjék tovább ... Most már nem csak a bolsevikok" (ezt jegyezzék meg: *nem* csak a bolsevikok!) ... „és nem csak a Szovjet többsége ... vetik fel azt a kérdést, hogy vajjon nem célszerűtlen-e egy olyan kormánykombináció további fennállása, amely nem vált be ... Ezt a kérdést maguknak a tőkés miniszteréknek is fel kell vetniök."

Helyes a történésznek az a beismerése, hogy *nem* csak a bolsevikok, hanem az osztályok egész kölcsönös viszonya, a társadalom egész élete tűzte napirendre azt a kérdést,

hogy „vajjon nem célszerűtlen-e egy olyan kormánykombináció további fennállása, amely nem vált be". Ingadozások — ez a valóság. Az offenzíva — az egyik lehetséges kivezető út, amely győzelemre juttatja az imperialista burzsoáziát. És milyen más kivezető út lehetséges?

A történész a „Recs"-ben válaszol erre az utóbbi kérdésre:

„A Szovjetek, ha majd a kezükbe vettek «minden hatalmat», hamarosan meg fognak győződni arról, hogy igen kicsi a hatalmuk. És a hatalom hiányát a történelemben kipróbált ifjú-török vagy jakobinus módszerekkel kell majd pótolniok... Hajlandók lesznek-e, újra felvetve az egész kérdést, lesüllyedni a jakobinizmusig és a terrorig, vagypedig kísérletet tesznek majd arra, hogy mossák kezüket? Ez a soronlevő kérdés, amelyet a napokban meg kell oldani."

A történésznek igaza van. A napokban vagy nem a napokban, de hamarosan meg kell oldani éppen ezt a kérdést. *Vagy* offenzíva, fordulat az ellenforradalom felé, az imperialista burzsoázia ügyének sikere (vajjon hosszú időre?), Csernov és Cereteli „mossa kezét".

Vagy — „jakobinizmus". A burzsoázia történészei a jakobinizmusban züllést („lesüllyedni") látnak. A proletariátus történészei a jakobinizmusban az elnyomott osztály szabadságharcának egyik *csúcspontját* látják. A jakobinusok adták Franciaországnak a demokratikus forradalomnak és az egyeduralkodók köztársaságellenes koalíciójával szemben kifejtett ellenállásnak a legnagyszerűbb példáit. A jakobinusoknak nem adatott meg, hogy teljes győzelmet arassanak, mégpedig főképpen azért nem, mert Franciaország a XVIII. században a kontinensen túlságosan elmaradott országokkal volt körülvéve, és mert magában Franciaországban nem voltak meg a szocializmus anyagi alapjai, nem voltak bankok, tőkés szindikátusok, nem volt gépipar, nem voltak vasutak.

A XX. században Európában vagy Európa és Ázsia határán a „jakobinizmus" a forradalmi osztály, a proletariátus uralmát jelentené, s ez a proletariátus, a szegényparasztság támogatásával és a szocializmus felé való haladáshoz szükséges anyagi feltételekre támaszkodva nemcsak

megvalósíthatná mindazt, ami a XVIII. század jakobinusainak tetteiben nagy, kiirthatatlan és felejthetetlen volt, hanem, világméretekben, a dolgozók tartós győzelmére is vezethetne.

A burzsoázia lényegénél fogva gyűlöli a jakobinizmust. A kispolgárság lényegénél fogva fél tőle. Az öntudatos munkások és a dolgozók hisznek abban, hogy a hatalom a forradalmi, elnyomott osztály kezébe megy át, mert *ez* a jakobinizmus lényege, ez az egyetlen út, amely kivezet a válságból, amely megment bennünket a gazdasági bomlástól és a háborútól.

„Pravda" 90. sz.
1917 július 7. (június 24.)

AZ OROSZORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK SZÖVETSÉGE MEGALAKÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

ELSŐ CIKK

A Petrográdban most ülésező összoroszországi szakszervezeti konferencián[44] egy rendkívül fontos kérdést kell felvetni. A *mezőgazdasági munkások* összoroszországi szövetségének megalakítására gondolok.

Oroszország minden osztálya szervezkedik. A minden más osztálynál jobban kizsákmányolt, a legnyomorúságosabb viszonyok közt élő, leginkább szétforgácsolt és elnyomott osztályról, Oroszország mezőgazdasági bérmunkásainak osztályáról mintha megfeledkeztek volna. Egyes nemorosz határterületeken, mint például a lett határvidéken, vannak mezőgazdasági bérmunkásszervezetek. A nagyorosz és az ukrán kormányzóságok óriási többségében a falusi proletariátusnak nincsenek osztályszervezetei.

Az oroszországi proletárok élcsapatának — az ipari munkások szakszervezeteinek — feltétlenül elsőrendű kötelessége, hogy segítségére siessen testvéreinek, a mezőgazdasági munkásoknak. A falusi munkások szervezése óriási nehézségekbe ütközik, — ez nyilvánvaló, s a kapitalista országokban szerzett tapasztalatok is ezt bizonyítják.

Annál nagyobb szükség van arra, hogy a lehető leggyorsabban és a lehető legnagyobb erélyel hozzálássunk az Oroszországban biztosított politikai szabadság kihasználásához és haladéktalanul megalakítsuk az összoroszországi mezőgazdasági munkások szövetségét. Éppen a szakszervezetek konferenciája tudja ezt megtenni és köteles is ezt megtenni. Éppen a proletariátus tapasztaltabb, fejlettebb és öntudatosabb képviselői, akik most a konferenciára egybegyűltek, intézhetnek felhívást és kell is, hogy

felhívást intézzenek a mezőgazdasági munkásokhoz, nekik kell őket magukhoz hívniok, az önállóan szervezkedő proletárok soraiba, a proletárok szakszervezeteinek soraiba. Éppen a gyárak bérmunkásainak kell kezükbe venniök a kezdeményezést, éppen nekik kell felhasználniok az Oroszországszerte szétszórt sejteket, csoportokat és szakszervezeti helyi csoportokat, hogy önálló életre keltsék a falusi munkást és arra buzdítsák, hogy tevékenyen részt vegyen a helyzetének megjavításáért folyó harcban, hogy osztályérdekei védelmére keljen.

Sokan bizonyára azt hiszik majd, sőt jelenleg talán ez a vélemény lesz a legelterjedtebb, hogy most, amikor a parasztság Oroszországszerte szervezkedik, s a földmagántulajdon eltörlését, a föld „egyenlősítő" használatát hirdeti, a mezőgazdasági munkások szakszervezetének megalakítása nem időszerű.

Éppen ellenkezőleg. Éppen ilyenkor különösen időszerű és halaszthatatlan ez a feladat. Azok, akik proletár osztályálláspontot képviselnek, nem kételkedhetnek annak a tételnek helyességében, amelyet az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Stockholmi Kongresszusán, 1906-ban, a bolsevikok kezdeményezésére a mensevikek elfogadtak, s amely azóta része az OSzDMP programjának. Ez a tétel így hangzik:

„A párt *minden* esetben és a demokratikus agrárreformok *minden* állása mellett azt tűzi ki feladatául, hogy *hajthatatlanul* a *mezőgazdasági proletariátus önálló osztály*szervezetének elérésére törekedjék, megmagyarázza a falusi proletariátusnak, hogy saját érdekei és a paraszti burzsoázia érdekei között kibékíthetetlen ellentét van, óvja attól, hogy a kisüzemű gazdaság rendszerével áltassa magát, amely az árutermelés rendszerében sohasem tudja megszüntetni a tömegek nyomorát, és végül, rámutasson a teljes szocialista átalakulás szükségességére, mint minden nyomor és minden kizsákmányolás megszüntetésének egyetlen eszközére."

Nincs egyetlen olyan öntudatos munkás, egyetlen olyan szakszervezeti tag sem, aki nem ismeri el ezeknek a tételeknek helyességét. Megvalósításuk — mivel *a falusi proletariátus önálló osztályszervezetéről* van szó — éppen a szakszervezetek feladata.

Reméljük, hogy éppen forradalmi időben, amikor általában a dolgozó tömegek, s különösen a munkások között igen erősen él az a törekvés, hogy megmutassák képességeiket, hogy utat törjenek maguknak, hogy ne engedjék meg az élet új módon való berendezését anélkül, hogy ne maguk a dolgozók döntenék el önállóan a munka kérdéseit — éppen ilyen időben a szakszervezetek nem zárkóznak be szűk, céhszerű érdekköreikbe, nem feledkeznek meg gyengébb testvéreikről, a falusi munkásokról, hanem minden erejükkel segítségükre sietnek az oroszországi mezőgazdasági munkások szövetségének megalakításával.

A következő cikkben megkísérlünk néhány erre vonatkozó gyakorlati lépést körvonalazni.

MÁSODIK CIKK

Az előző cikkben az oroszországi mezőgazdasági munkások szövetsége kérdésének elvi jelentőségével foglalkoztunk. Most kitérünk e kérdés néhány gyakorlati vonatkozására.

Az oroszországi mezőgazdasági munkások szövetségéhez kellene tartoznia mindenkinek, aki túlnyomórészt, vagy főképpen, vagy *akár csak részben* bérmunkát végez mezőgazdasági üzemben.

Hogy vajjon szükség lesz-e arra, hogy ezeket a szövetségeket felosszuk a tisztán mezőgazdasági munkások szövetségeire és azoknak a munkásoknak szövetségeire, akik csak részben bérmunkások — ezt a tapasztalat fogja megmutatni. Ez semmiesetre sem lényeges. Lényeges az, hogy *mindazoknak*, akik munkaerejüket eladják, alapvető osztályérdekei azonosak, és hogy feltétlenül tömöríteni kell *mindazokat*, akik megélhetési eszközeiknek akár csak egy részét is bérmunkával, „idegen emberek szolgálatában" szerzik meg.

A városok, a gyárak bérmunkásait sokezer, sokmillió szál fűzi a falu bérmunkásaihoz. Az előbbieknek az utóbbiakhoz intézett felhívása nem lehet eredménytelen. De nem szabad pusztán felhívásra szorítkoznunk. A városi mun-

kások sokkal több tapasztalattal, tudással, anyagi eszközzel és erővel rendelkeznek. *Ezeknek az erőknek egy részét* közvetlenül arra kell fordítaniok, hogy *segítsenek* a falusi munkásoknak a *felemelkedésben.*

Ki kell jelölni egy napot, amelyen minden szervezett munkás a városi és falusi bérmunkások egyesülésének fejlesztésére, megerősítésére áldozza keresetét. Ezen összeg egy bizonyos részének csak az legyen a rendeltetése, hogy a városi munkások támogassák vele a mezőgazdasági munkások osztályegyesülését. Ebből az alapból kell fedezni azokat a kiadásokat, amelyek számos közérthető röplap kiadásával, a falusi munkásokhoz szóló ujság — kezdetben akár csak egy hetilap — kiadásával kapcsolatban felmerülnek, továbbá ezen a pénzen kell legalább kisszámú agitátort és szervezőt falura küldeni, hogy mindenütt *azonnal megalakítsák* a mezőgazdasági bérmunkások szövetségeit.

Csak ezeknek a szövetségeknek a tapasztalatai lesznek segítségünkre abban, hogy megtaláljuk az ügy továbbfejlesztésének helyes útját. Minden ilyen szövetség elsőrendű feladata az, hogy javitson azoknak a helyzetén, akik eladják munkaerejüket mezőgazdasági üzemeknek, hogy magasabb díjazást, jobb lakásviszonyokat, jobb ellátást stb. harcoljon ki.

A legerélyesebb harcot kell indítani az ellen az előítélet ellen, hogy a földmagántulajdon küszöbönálló eltörlése „földhöz juttathat" minden zsellért és napszámost, s a mezőgazdaságban kiirthatja a bérmunkának még a gyökereit is. Ez előítélet, mégpedig rendkívül káros előítélet. A földmagántulajdon megszüntetése óriási, kétségtelenül haladó, a gazdasági fejlődés érdekeinek és a proletariátus érdekeinek feltétlenül megfelelő átalakulás, amelyet minden bérmunkás szívvel-lélekkel és minden erejével támogat, de amely még egyáltalán nem küszöböli ki a bérmunkát.

A földet nem lehet megenni. A földön nem lehet gazdálkodni jószág, munkaeszközök, vetőmag, élelmiszertartalékok, pénz nélkül. Hitelt adni „ígéreteknek", akárki is tenné azokat — azoknak az ígéreteknek, hogy a falusi bérmunkásoknak „segítségére lesznek" a jószág, a munka-

eszközök stb. beszerzésében — végzetes tévedés és megbocsáthatatlan hiszékenység lenne.

Minden szakszervezeti mozgalom legfőbb szabálya, első parancsolata: ne higgy az „államban", csakis *saját osztályod erejében* higgy. Az állam az uralkodóosztály szervezete.

Ne higgy az ígéretekben, csakis osztályod szervezettségének és tudatosságának erejében higgy!

Ezért a mezőgazdasági munkások szakszervezetének azonnal azt a feladatot kell maga elé tűznie, hogy nemcsak általában a munkások helyzetének megjavításáért fog harcolni, hanem különösen *a munkásoknak mint osztálynak érdekeit fogja megvédelmezni* a küszöbönálló nagy agrárátalakulás során.

„A munkáskezeket a járási bizottságok rendelkezésére kell bocsátani" — így vélekednek gyakran a parasztok és az eszerek. A mezőgazdasági bérmunkások osztályának álláspontja ennek épp az ellenkezője: a járási bizottságokat kell a „munkáskezek" rendelkezésére bocsátani! A gazdák álláspontja és a bérmunkások álláspontja ennél a szembeállításnál világosan megmutatkozik.

„A föld az egész népé." Ez helyes. *De a nép osztályokra tagozódik.* Minden munkás ismeri, látja, érzi és átéli ezt az igazságot, amelyet a burzsoázia szándékosan elködösít és amelyet *a kispolgárság állandóan elfelejt.*

Az egyedülálló szegény emberen senki sem segít. Semmiféle „állam" nem segít a falusi bérmunkáson, a béresen, a napszámoson, a szegényparaszton, a félproletáron, ha *ő nem segít magán.* Az első lépés ennek érdekében — a falusi proletariátus önálló osztályszervezete.

Azt kívánjuk, hogy a szakszervezetek összoroszországi konferenciája a legnagyobb eréllyel vegye kézbe ezt az ügyet, harsogjon országszerte felhívása, nyujtsa oda segítő kezét, a szervezett proletár élcsapat erős kezét a falvak proletárjainak!

„Pravda" 90. és 91. sz. 1917 július 7. (június 24.) és július 8. (június 25.)
Aláírás: N. Lenin.

SZÉTZÜLLÖTT FORRADALOM

„Mindennek a bolsevikok az okai" — ebben egyetértenek a kadetok is, akik az ellenforradalom élén állanak, a „szociálforradalmárok" és a mensevikek is, akik „forradalmi demokráciának" nevezik magukat, nyilván azért, mert ez a remek blokk naponta cserbenhagyja a demokratizmust és a forradalmiságot.

„Mindennek a bolsevikok az okai" — annak is, hogy fokozódik a gazdasági bomlás, amely ellen semmi sem történik, annak is, hogy rossz a helyzet az élelmezés terén, annak is, hogy az Ideiglenes Kormány „kudarcot vallott" Ukrajnával és Finnországgal. Az ember azt gondolhatná, hogy a szerény, mérsékelt, óvatos finnek közé befurakodott valami gonosz bolsevik és „megbolygatott" egy egész népet!

Az általános bolsevikellenes kifakadás és dühkitörés, a szennyes Zaszlavszkij uraknak, valamint a „Recs" és a „Rabocsaja Gazeta" szennyes névtelen cikkíróinak szennyes rágalomhadjárata — mindez csak a szétzüllött forradalom képviselőinek elkerülhetetlen törekvése arra, hogy politikájuk sorozatos „kudarcai" miatt „kitombolják dühüket".

A kadetok — az ellenforradalmi burzsoázia pártja. Ezt Oroszország uralkodó blokkja, az eszerek és a mensevikek blokkja is elismerte, amely a Szovjetek kongresszusának határozatában kijelentette, hogy a vagyonos osztályok ellenállása fokozódik és az ellenforradalom alapjának tekinthető. S ugyanakkor ez a blokk, amelyet a „Recs" naponta jellemtelenséggel vádol, maga is blokkban van

a kadetokkal, mégpedig igen eredeti blokkban, amelyet az Ideiglenes Kormány összetétele erősít meg!

Két blokk kormányozza Oroszországot, az eszerek blokkja a mensevikekkel és ennek a blokknak blokkja a kadetokkal, akik blokkban vannak minden olyan politikai párttal, amely náluk jobboldalibb. A forradalomnak ennek következtében feltétlenül szét kellett züllenie. Hiszen ennek a „blokkok blokkjának", amely kezében tartja a hatalmat, minden része — szétzüllött.

A kadetok maguk sem hisznek republikanizmusukban, s még kevésbbé hisznek benne az októbristák és más árnyalatú monarchisták, akik ma a kadetok mögé bújnak és rájuk szavaznak. A kadetok nem hisznek a „szociál-blokkistákban", szívesen használják „kifutóknak" az általuk kiküldött minisztereket mindenféle „lecsendesítésekre", de ugyanakkor dúlnak-fúlnak a dühtől és méltatlankodnak annak a paraszti és részben munkás tömegnek „igényessége" miatt, amely most rábízta magát az eszerekre és a mensevikekre nagyszerű ígéreteik miatt („kielégítjük a dolgozókat, anélkül hogy megsértenők a tőkések érdekeit"), de amely van olyan arcátlan, hogy elvárja és követeli ezeknek az ígéreteknek tényleges teljesítését!

A szociál-blokkisták nem hisznek egymásnak: az eszerek nem hisznek a mensevikeknek és fordítva. Eddig egyik „drága hitvestárs" sem szánta rá magát arra, hogy mindenki fülehallatára hivatalosan csak valamelyest is világosan, nyiltan, elvben megmondja, hogy miképpen, miért, milyen célból, mennyire egyesültek a sztruvei módon megkonstruált „marxizmus" hívei és a „földhöz való jog" hívei. Az egység recseg-ropog minden eresztékében még e „hitvestársak" mindegyikén belül is: az eszereknél kongresszusuk 136 szavazattal 134 ellenében „megbuktatta" Kerenszkijt, ami arra vezetett, hogy maga „nagyanyó"[45] kilépett a Központi Bizottságból, a Központi Bizottság pedig magyarázatot adott, amelynek értelmében Kerenszkijt kizárólag azért nem választották meg, mert (ellentétben Csernovval) túl van terhelve miniszteri teendőivel. A „jobboldali" eszerek a „Volja Narodá"-ban csepülik pártjukat és kongresszusát, a bal-

oldaliak meghúzódnak a „Zemlja i Voljá"-ban[46] és merészelnek arról beszélni, hogy a tömegek nem akarják a háborút, hogy továbbra is imperialista háborúnak tekintik.

A mensevikeknél a jobbszárny átköltözött a Potreszov vezetése alatt álló „Gyeny"-be, Potreszov felé pedig maga a „Jegyinsztvo" is (amely tegnap a petrográdi választásokon még blokkban volt az egész mensevik párttal) „szerelmes pillantásokat vet". A baloldali szárny rokonszenvez az internacionalizmussal és lapot indít. A bankok blokkban vannak a Potreszovokkal a „Gyeny" útján, valamennyi mensevik, Potreszovot és Martovot is beleértve, blokkban van egymással az „egységes" mensevik párt révén.

Hát nem szétzüllés ez?

A „honvédelem" rosszul leplezi a forradalomnak ezt a szétzüllését, mert még most is, az imperialista háború felújítása után is, amikor az offenzíva a lelkesedés mámorát váltotta ki, az egyik szövetségben Potreszov hívei fokozták „az offenzívát" Potreszov ellenfelei ellen, a másik szövetségben pedig Kerenszkij hívei Kerenszkij ellenfelei ellen.

A „forradalmi demokrácia" nem hisz többé a forradalomban, fél a demokráciától, semmitől sem tart annyira, mint az angol és francia tőkésekkel való szakítástól, tart az orosz tőkések elégedetlenségétől. („A mi forradalmunk polgári forradalom" — ebben a Dan, Cereteli és Szkobelev által mulatságos módon eltorzított „igazságban" „maga" Csernov miniszter is szilárdan hisz.) A kadetok gyűlölik a forradalmat és a demokráciát.

Hát nem szétzüllés ez?

Az általános bolsevikellenes kifakadás és dühkitörés — a kadetok, az eszerek és a mensevikek közös panasza saját züllöttségük miatt.

Többségben vannak. Hatalmon vannak. Mind blokkban vannak egymással. S látják, hogy semmire sem mennek!! Hogyne dühöngenének hát a bolsevikokra?

A forradalom rendkívül nehéz, óriási fontosságú, világra szóló jelentőségű kérdéseket vetett fel. Nem vethetünk véget a gazdasági bomlásnak, nem szabadulhatunk ki az imperialista háború borzalmas harapófogójából, ha nem foganatosítjuk a legerélyesebb forradalmi

rendszabályokat, amelyek az elnyomott és kizsákmányolt tömegek odaadó hősiességére támaszkodnak, ha ezek a tömegek nem bíznak meg szervezett élcsapatukban, a proletariátusban, és nem támogatják azt.

A tömegek egyelőre „könnyebb" kivezető utat keresnek: a kadetoknak az eszerek és a mensevikek blokkjával alkotott blokkja útján próbálnak kikászolódni.

Ez azonban nem kivezető út.

„Pravda" 91. sz.
1917 július 8. (június 25.)

OSZTÁLYELTOLÓDÁS

Minden forradalom, ha igazi forradalom, osztályeltolódásra vezet. És éppen ezért annak, hogy felnyissuk a tömegek szemét, és harcoljunk az ellen is, hogy a forradalomra való esküdözéssel félrevezessék a tömegeket, az a legjobb eszköze, ha tisztázzuk, milyen osztályeltolódás ment végbe és megy végbe a jelenlegi forradalomban.

1904 és 1916 között különösen élesen kirajzolódtak a cári Oroszország utolsó éveiben fennálló osztályviszonyok. A feudális földesurak maroknyi csoportja, amelynek élén II. Miklós állott, kezében tartotta a hatalmat, szoros szövetségben a finánctőke mágnásaival, akik Európában példátlanul óriási profitokat zsebeltek be és akiknek az érdekében kötötték a külpolitikai rablószerződéseket.

A liberális burzsoázia, élén a kadetokkal, ellenzékben volt. Minthogy jobban félt a néptől, mint a reakciótól, a monarchiával való paktálás útján tört hatalomra.

A nép, vagyis a munkásság és a parasztság, illegalitásba kényszerített vezéreivel, forradalmi volt, ez volt a proletár és kispolgári „forradalmi demokrácia".

Az 1917 február 27-i forradalom elsöpörte a monarchiát és hatalomra juttatta a liberális burzsoáziát. A liberális burzsoázia, amely az angol-francia imperialistákkal szoros egyetértésben cselekedett, kis palotaforradalmat akart. Semmiképpen sem akart többet egy cenzusos alkotmányos monarchiánál. Amikor pedig a forradalom a gyakorlatban továbbment, teljesen felszámolta a monarchiát és megalakította a Szovjeteket (a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeit), a liberális burzsoázia teljesen ellenforradalmivá lett.

Most, négy hónappal a forradalom után, a napnál is világosabb a kadetok pártjának, a liberális burzsoázia e legfőbb pártjának ellenforradalmisága. Ezt mindenki látja. Ezt mindenki kénytelen beismerni. De korántsem mindenki hajlandó szembenézni ezzel az igazsággal és felmérni jelentőségét.

Oroszországban ma demokratikus köztársaság van, amelyet a nép körében szabadon agitáló *politikai pártok* szabad megegyezés alapján kormányoznak. A február 27-e óta eltelt négy hónap teljesen egybeforrasztott és kialakított *minden* csak valamelyest is jelentős pártot, ezek a pártok bemutatkoztak a választásokon (a Szovjetek és a helyi intézmények választásain) és megmutatták, milyen kapcsolatban vannak a különféle osztályokkal.

Oroszországban ma az ellenforradalmi burzsoázia van hatalmon, amellyel szemben a kispolgári demokrácia, nevezetesen az eszerek pártja és a mensevikek pártja lett „őfelsége ellenzéke". E pártok politikájának lényege az ellenforradalmi burzsoáziával való *lepaktálás*. A kispolgári demokrácia hatalomra tör, s ennek érdekében először a helyi intézményeket szállja meg (mint ahogy a liberálisok a cárizmus alatt először a zemsztvókat hódították meg). Ez a kispolgári demokrácia *meg akarja osztani a hatalmat* a burzsoáziával. de nem akarja a burzsoáziát megdönteni, pontosan ugyanúgy, mint ahogy a kadetok meg akarták osztani a hatalmat a monarchiával, de nem akarták megdönteni a monarchiát. És a kispolgári demokrácia (az eszerek és a mensevikek) ugyanúgy a kisburzsoák és a nagyburzsoák mélyen gyökerező osztályrokonsága folytán paktált le a kadetokkal, mint ahogy osztályrokonságuk késztette a tőkéseket és a XX. század viszonyai között élő földesurakat is arra, hogy összeölelkezzenek az „imádott" uralkodó szárnyai alatt.

Megváltozott a lepaktálás *formája*: a monarchia idején durva formában történt, a cár csak az Állami Duma hátsó udvarára engedte be a kadetokat. A demokratikus köztársaság idején a lepaktálás kifinomult európai formát öltött: a kispolgárokat ártalmatlan kisebbségben és (a tőkére nézve) ártalmatlan szerepben beengedik a kormányba.

A kadetok foglalták el a monarchia helyét. Cereteliék és Csernovék foglalták el a kadetok helyét. A proletár demokrácia foglalta el a *valóban* forradalmi demokrácia helyét.

Az imperialista háború rendkívüli mértékben meggyorsította az egész fejlődést. Ha nem lett volna az imperialista háború, az eszerek és mensevikek évtizedekig epekedhettek volna miniszteri bársonyszékek után. De ugyanez a háború továbbra is gyorsítja a fejlődést. Mert a kérdéseket nem reformista, hanem forradalmi módon *veti fel.*

Az eszerek pártja és a mensevikek pártja a burzsoáziával egyetértésben sok reformot valósíthatna meg Oroszországban. A világpolitikában azonban objektíve forradalmi a helyzet, s ezt reformokkal *nem lehet megúszni.*

Az imperialista háború fojtogatja és megfojtja a népeket. A kispolgári demokrácia rövid időre talán feltartóztathatja a pusztulást. Megmenteni az országot a pusztulástól csakis a forradalmi proletariátus képes.

„Pravda" 92. sz.
1917 július 10. (június 27.)

A FORRADALMI ENERGIA CSODÁI

Majdnem-szocialista minisztereink majdnem hihetetlen energiát fejtenek ki. Pesehonov kijelentette, hogy „a tőkések ellenállása, úgylátszik, megtört" és hogy nálunk a szent Oroszföldön „egyenlően" fognak elosztani mindent, ami van. Szkobelev kijelentette, hogy a tőkésektől el fogják szedni a profit 100 százalékát. Cereteli kijelentette, hogy az offenzíva az imperialista háborúban — mind a demokrácia, mind a szocializmus szempontjából a legigazságosabb dolog.

De a csodálatos energiának mindeme megnyilvánulásai közül a rekordot kétségtelenül Csernov miniszter tartja. Csernov az Ideiglenes Kormány legutóbbi ülésén arra kényszerítette a kadet urakat, hogy meghallgassák beszámolóját a reábízott minisztérium általános politikájáról és bejelentette, hogy kereken *tíz* törvényjavaslatot fog beterjeszteni!

Hát nem a forradalmi energia csodái ezek? Május 6-a óta még hat hét sem telt el, s ilyen rövid idő alatt tíz teljes törvényjavaslatot *Igért meg!* És milyen törvényjavaslatokat! A „Gyelo Naroda" című kormánylap közli, hogy ezek a törvényjavaslatok „teljes összességükben felölelik a falu gazdasági élettevékenységének minden főbb megnyilvánulását".

Se többet, se kevesebbet — „minden megnyilvánulást"... Nem vetették el egy kissé a sulykot?

Valami gyanús: a kormánylap több mint 100 sort szentel annak, hogy ezekből a nagyszerű törvényjavaslatokból *néhányat* felsoroljon, de *egyikről sem* mond semmi világosat. „Hatályon kívül kell helyezni néhány törvény-

erejű rendeletet, amely a parasztokra vonatkozik"... hogy melyeket, azt nem tudni. A „békéltető kamarákról" szóló törvényjavaslat — a legérdekesebb. Hogy kit kivel kell kibékíteni és hogyan, azt nem tudni. A „bérleti viszonyok szabályozása" — teljesen homályos, még azt sem lehet tudni, hogy ezek a bérletek a földesúri földekre vonatkoznak-e, amelyeknek megváltás nélküli kisajátítását ígérték.

„Reform a helyi földbizottságok nagyobb demokratizálása értelmében"... Nem volna-e jobb, ha az urak, akik olyan kecsegtető ígéreteket tettek, azonnal legalább tucatnyi helyi földbizottságot felsorolnának és pontosan megjelölnék mostani, forradalomutáni összetételüket, amely saját bevallásuk szerint, mégsem teljesen demokratikus?

Éppen az a dolog veleje, hogy Csernov miniszternek, s ugyanúgy a többi fentemlített miniszternek, fáradhatatlan tevékenysége a legjobban szemlélteti, hogy mi a különbség a liberális hivatalnok és a forradalmi demokrata között.

A liberális hivatalnok a „feletteseknek", vagyis Lvov úrnak, Singarjov úrnak és társaiknak, terjengős beszámolókat tart törvényjavaslatok százairól, amelyeknek boldoggá kellene tenniök az emberiséget, a népnek pedig... a népnek csak szép szavakat, ígéreteket, nozdrjovi szólamokat tálalnak fel (olyanokat, mint a profit 100 százaléka vagy a „szocialista" offenzíva a fronton stb.).

A forradalmi demokrata, akkor, amikor „felettes hatóságának" jelentést tesz, vagy még mielőtt jelentést tenne, feltár, leleplez a nép előtt minden bajt, minden fogyatékosságot és *a nép* energiájára apellál.

„Parasztok, leplezzétek le a földbirtokosokat, leplezzétek le, hogy mennyit szednek el tőletek «haszonbér» címén, mennyit pereltek el a «békéltető kamarákban» vagy a helyi földbizottságokban, mennyi akadékoskodással és mennyi nehézség támasztásával gáncsolják az egész földterület felszántását és azt, hogy a földesúri felszerelést a nép és különösen legszegényebb része saját szükségleteire felhasználja! Leplezzétek le ezt magatok, parasztok, én pedig, a «forradalmi Oroszország minisztere», «a forradalmi demokrácia minisztere», *segítségetekre* leszek minden

ilyen leleplezés nyilvánosságra hozatalában, abban, hogy minden sanyargatásnak véget vessünk, a ti alulról gyakorolt nyomástokkal, s az én felülről gyakorolt nyomásommal!!!" Vajjon nem ezt mondaná és nem így cselekedne egy igazi forradalmi demokrata?

Ugyan! Hogyisne! Lássuk csak, hogyan ír a kormánylap arról a „beszámolóról", amelyet Csernov Lvov úrnak és társainak tartott. „V. M. Csernov nem tagadja ugyan, hogy több kormányzóságban az agrárviszonyok terén számos kilengés fordult elő, de úgy véli, hogy az orosz falu nagyjában és egészében sokkal kiegyensúlyozottabb, mint várhattuk volna . . ."

Ami pedig az egyetlen, világosan megjelölt törvényjavaslatot illeti, amely a „föld adás-vételének felfüggesztésére" vonatkozik, egy szóval sem említették, hogy miért függesztették fel. Hiszen a parasztoknak már régen ígérték, hogy azonnal felfüggesztik az adás-vételt, már májusban ígérték, most pedig, június 25-én közzéteszik, hogy Csernov „beszámolót" tartott és hogy az Ideiglenes Kormány „még hog hozott végleges határozatot"!!!

„Pravda" 92. sz.
1917 július 10. (június 27.)

FRÁZISOK ÉS TÉNYEK

Szkobelev miniszter felhívást intézett Oroszország munkásaihoz. A „mi" (szó szerint így mondja: mi) szocialista eszményünk nevében, a forradalom nevében, a forradalmi demokrácia nevében stb. stb. stb. „békéltető kamarákat" propagálnak a munkásoknak és élesen elítélnek minden „önkényes" akciót.

Lám milyen lágyan fuvolázik Szkobelev mensevik, a majdnem-szocialista miniszter:

„Ti (munkások) teljes joggal felháborodhattok azon, hogy a vagyonos osztályok a háború alatt állandóan gazdagodtak. A cári kormány milliárdokat fecsérelt el a nép pénzéből. A forradalom kormánya köteles visszajuttatni ezeket a milliárdokat a nép kincstárába."

Lágyan fuvolázik . . . de vajjon mire akar kilyukadni!

Szkobelev úr felhívása június 28-án jelent meg. A koalíciós kormány május 6-án alakult. S ez alatt az egész idő alatt, amikor egyre fokozódik a gazdasági bomlás és amikor az országban hétmérföldes léptekkel közeledik egy hallatlanul súlyos katasztrófa, a kormány egyetlen komoly lépést sem tett a tőkések ellen, akik *„milliárdokat"* zsebeltek be! Ahhoz, hogy ezeket a milliárdokat módjukban legyen *„visszajuttatni a nép kincstárába"*, *május 7-én* törvényt kellett volna kiadniok, amelynek értelmében megszüntetik a kereskedelmi és banktitkot és haladéktalanul ellenőrzés alá veszik a tőkések bankjait és szindikátusait, mert különben ezeket a milliárdokat nemcsak „visszajuttatni", hanem *megtalálni* is *le-he-tet-len.*

Vajjon Szkobelev mensevik miniszter csakugyan

kisgyerekeknek tartja a munkásokat, akiket lehetetlen ígéretekkel ki lehet elégíteni (a „milliárdokat" „visszajuttatni" lehetetlen, jó lesz, ha sikerül a kincstár fosztogatásának véget vetni és legalább néhány százmilliót visszaszerezni), amikor hetekig és hetekig nem történik meg az, ami *lehetséges* és szükséges?

S mit tesz isten, ugyanazon a napon, amikor Szkobelev mensevik miniszter még egy kosárra való rendkívül hatásos köztársasági, forradalmi és „szocialista" frázist szórt a munkások elébe, ugyanezen a napon Avilov elvtársnak, aki a „honvédőket" (vagyis sovinisztákat) „egyesíteni" akarja a munkásokkal, az az igen szerencsés, rendkívül szerencsés ötlete támadt, hogy a „Novaja Zsizny" számára ír egy cikket, amelyben nem lesznek következtetések, *de lesznek tények.*

Nincs a világon semmi, ami ékesebben szólna ezeknél az egyszerű tényeknél.

Május 5-én megalakult a koalíciós kormány. Ünnepélyes nyilatkozatában *megígéri* . . . a termelés *ellenőrzését* is, sőt, még a „termelés megszervezését" is. Május 16-án a Petrográdi Szovjet Végrehajtó Bizottsága miniszteréinek szóló „utasítást" fogad el és azt követeli, hogy „haladéktalanul (figyelem!) lássanak hozzá a termelés állami szabályozásának legerélyesebb megvalósításához" (istenuccse, szó szerint így írták!) stb. stb. stb.

Megkezdődik az erélyes megvalósítás.

Május 19-én Konovalov igen „erélyes" nyilatkozatot ad ki . . . a „szélsőséges szocialisták" ellen és lemond! Június 1-én országos konferenciára gyűltek össze az ipar és a kereskedelem képviselői. A konferencia a leghatározottabban az ellenőrzés *ellen* foglal állást. A Konovalov lemondása után megmaradt három miniszterhelyettes „erélyesen megvalósít": Sztyepanov, az első miniszterhelyettes a donyeci szénbányaipari vállalkozókkal (akik szabotázszsal tönkreteszik a termelést) támadt konfliktusban támogatja . . . a *vállalkozókat.* A vállalkozók ezek után visszautasítják Szkobelev valamennyi békítő javaslatát.

Palcsinszkij, a második miniszterhelyettes szabotálja a „fűtőanyag-tanácskozást".

Szavvin, a harmadik miniszterhelyettes „durva és

amellett nem is szellemes karikatúrát" készít a szabályozásról, valamilyen „hivatalközi tanácskozás" formájában.

Június 10-én Sztyepanov, az első miniszterhelyettes „jelentést" terjesztett az Ideiglenes Kormány elé... s ebben *vitába száll* a Végrehajtó Bizottság programjával.

Június 21-én a Szovjetek kongresszusa még egy határozatot hoz...

Alulról önhatalmúlag élelmezési bizottságokat alakítanak. Felülről megígérik a legfelső „Gazdasági Tanácsot". Palcsinszkij, a második miniszterhelyettes kifejti, hogy „nehéz megmondani, mikor fogja ez (a Gazdasági Tanács) megkezdeni munkáját..."

Ez gúnyolódásnak hangzik, de ezek tények.

A tőkések gúnyt űznek a munkásokból és a népből, folytatják a leplezett munkáskizárásoknak és a botrányos profitok eltitkolásának politikáját, Szkobelevéket, Cereteliéket, Csernovékat pedig azzal bízzák meg, hogy frázisokkal „csendesítsék le" a munkásokat.

„Pravda" 94. sz.
1917 július 12. (június 29.)

HOGYAN REJTIK EL NYERESÉGEIKET A TŐKÉS URAK

(AZ ELLENŐRZÉS KÉRDÉSÉHEZ)

Milyen sokat beszélnek az ellenőrzésről! S ebben a sokban milyen *kevés* a tartalom. Hogy megkerülik a dolog lényegét általános frázisokkal, fennkölt fordulatokkal, ünnepélyes „tervezetekkel", amelyek arra vannak ítélve, hogy örökké tervezetek maradjanak.

A dolog lényege pedig az, hogy ha nem szüntetik meg a kereskedelmi és a banktitkot, ha azonnal nem adnak ki törvényt, amelynek értelmében a kereskedelmi könyveket hozzáférhetővé kell tenni a munkásszövetségek számára, akkor az ellenőrzésről szóló frázisok és az ellenőrzésre vonatkozó tervezetek — mindez csak üres fecsegés.

Íme erre egy kicsiny, de tanulságos példa. Az egyik elvtárs, egy banktisztviselő, közölte velünk a következő adatokat, amelyek megmutatják, hogyan titkolják el a nyereséget a hivatalos zárszámadásokban.

A „Vesztnyik Finanszov" 1917 május 7-i, 18. számában megjelent a Pétervári Leszámítoló és Hitelbank zárszámadása. E szerint a zárszámadás szerint a bank tiszta nyeresége 13 millió rubel volt (pontosan 12 960 000; a szövegben kikerekített számadatokat közlünk, zárójelben pedig megadjuk a pontos számokat).

De minden hozzáértő ember, ha közelebbről szemügyre veszi a zárszámadást, azonnal látja, hogy ez *korántsem az egész nyereség*, hogy a nyereség tetemes részét ügyesen elrejtették más tételekben úgy, hogy semilyen „adó", semilyen „kényszerkölcsön" és általában semilyen pénzügyi rendszabály soha nem csípi el, ha nem szüntetik meg teljesen a kereskedelmi és a banktitkot. Valóban, külön

tartaléktőke-számlán egy 5,5 millió rubeles összeg szerepel. Éppen az úgynevezett tartalékhoz, vagy tartaléktőkéhez írják igen gyakran a nyereséget, hogy eltitkolják. Ha én, a milliomos, 17 millió nyereségre tettem szert, s ebből 5 milliót „rezerváltam" (vagyis magyarul, tartalékként félreraktam), akkor elegendő, ha ezt az 5 milliót „tartaléktőkeként" könyvelem, s minden a legnagyobb rendben van! Kivétel nélkül minden olyan törvényt, amely „állami ellenőrzésre", a „nyereség állami megadóztatására" stb. vonatkozik, *megkerültem!!*

Továbbá. A befolyt kamatok és jutalékok számláján ugyanebben a zárszámadásban csaknem 1 millió rubelt (825 000) mutatnak ki. „Felmerül a kérdés — írja nekünk a banktisztviselő —, hogy tulajdonképpen miből tevődik össze a bank nyeresége, ha a befolyt kamatokat nem a nyereségszámlán mutatják ki??"

Azonkívül. Az elmult évekről áthozott nyereségmaradék számláján egy 300 000 rubeles összeg szerepel, amelyet a *nyereség általános összege nem foglal magában!!* Így tehát az előbb említett összeggel együtt megint valamivel több mint egymilliócska nyereséget titkoltak el. Ugyanúgy a 224 000 rubel „részvényeseknek ki nem fizetett osztalék" szintén *nem* szerepel a nyereség általános összegében, noha mindenki tudja, hogy az osztalékot a tiszta nyereségből fizetik ki.

Továbbá. A zárszámadásban szerepel még egy 3,8 millió rubeles összeg — „átmenő tételek" címén. „Hogy miféle átmenő tételek ezek — írja elvtársunk —, azt nehéz megállapítani olyasvalakinek, aki nem vett közvetlenül részt a dologban. Csak egyet mondhatok: «átmenő tételek» címén a mérleg összeállításánál el lehet rejteni a nyereség egy részét, mégpedig úgy, hogy később onnan a «megfelelő helyre» kerül."

Tehát: 13 millió rubeles nyereséget mutattak ki, holott a nyereség ténylegesen valószínűleg 19 és 24 millió között mozog, vagyis a 30 millió rubeles alaptőkének talán 80 százalékát is eléri.

Nem világos-e, hogy amikor a kormány fenyegeti a tőkéseket, amikor a kormány ígéreteket tesz a munkásoknak, amikor a kormány terveket sző és törvényeket hoz,

amelyek értelmében a legnagyobb tőkésektől a nyereség 90 százalékát fogja elszedni — ezek üres szavak és csak üres szavak, mindaddig, amíg a kereskedelmi és a banktitkot meg nem szüntetik?

„Pravda" 94. sz.
1917 július 12. (június 29.)

KÖZELEDIK A VÁLSÁG, FOKOZÓDIK A GAZDASÁGI BOMLÁS

Naponta félre kell verni a harangot. Mindenféle ostoba emberkék azt vetették a szemünkre, hogy „sietünk" az egész államhatalmat a Katona-, Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek kezébe adni, hogy sokkal „higgadtabban és meggondoltabban" járnánk el, ha rendesen „megvárnók" a rendes Alkotmányozó Gyűlést.

Most ezek közül az ostoba kispolgárok közül még a legostobábbak is láthatják, hogy az *élet nem vár*, hogy nem mi „sietünk", *a gazdasági bomlás siet.*

Az eszerek és a mensevikek pártjában testet öltött kispolgári gyávaság elhatározta: hagyjuk meg az üzleti ügyeket egyelőre a tőkések kezében, a gazdasági bomlás majdcsak „vár" az Alkotmányozó Gyűlésig!

A tények nap mint nap arról tanuskodnak, hogy a gazdasági bomlás aligha vár az Alkotmányozó Gyűlésig, hogy az összeomlás előbb következik be.

Vegyük akár a ma nyilvánosságra hozott tényeket. A Katona- és Munkásküldöttek Petrográdi Szovjetje Végrehajtó Bizottságának gazdasági osztálya határozatot hozott arra vonatkozólag, hogy „az Ideiglenes Kormány tudomására hozza", hogy „a moszkvai vidék (15 kormányzóság) fémipara rendkívül válságos helyzetben van", hogy *„a Goujon-művek igazgatósága nyilvánvalóan dezorganizálja a termelést és tudatosan a vállalat leállítására törekszik"*, hogy tehát „az államhatalomnak" (amelyet az eszerek és mensevikek meghagytak éppen *a Goujonok pártjának*, az ellenforradalmi munkáskizáró tőkések pártjának kezében) „kezébe kell vennie a gyár vezetését ... és forgóeszközöket kell a rendelkezésére bocsátania."

Körülbelül 5 millió rubel összegű forgóeszközre van sürgősen szükség.

A tanácskozás (a Moszkvai Szovjet gazdasági osztályának és élelmezési osztálya megbizottainak tanácskozása) „felhívja az Ideiglenes Kormány figyelmét" (szegény ártatlan, gyermekien tudatlan Ideiglenes Kormány! Ő ezt nem tudta! Ő ártatlan! Meg fogja tudni, a Danok és Cserevanyinok, az Avkszentyevek és Csernovok meg fogják győzni, a lelkére fognak beszélni!) „arra, hogy a moszkvai üzemek tanácskozásának és a moszkvai vidék élelmezési bizottsága ideiglenes vezetőségének *máris meg kellett akadályoznia*, hogy leállítsák a Kolomeai Mozdonygyárat, valamint a Szormovó Gyárat és a Brjanszk Gyárat Bezseckben. A Szormovó Gyár a munkások sztrájkja miatt jelenleg mégsem dolgozik, s bármely nap várható a többi gyár leállása . . ."

Az összeomlás nem vár. Félelmetes gyorsasággal közeledik. A. Szandomirszkij, aki kétségtelenül nagyon alaposan ismeri a tényeket, a donyeci vidékről a „Novaja Zsizny" mai számában a következőket írja:

„A bomlás — a szénhiány, a fémhiány, a mozdony- és gördülőanyag-hiány, a termelés leállása — egyre fokozódik. Ugyanakkor azonban ég a szén, a gyárakban felhalmozódik a fém, amikor ott, ahol szükség volna rá, nem lehet beszerezni."

A kormány, amelyet az eszerek és a mensevikek támogatnak, valósággal *fékezi* a gazdasági bomlás elleni harcot: A. Szandomirszkij tényként közli, hogy Palcsinszkij, a kereskedelmi miniszter helyettese, aki ténylegesen a Ceretelik és Csernovok kollégája, az ipari vállalkozók panaszai alapján, azzal válaszolt a Donyeci Bizottságnak a fém mennyiségére vonatkozólag végzett adatgyűjtésére, hogy betiltotta (!!) az „önhatalmú" (!!) ellenőrző bizottságokat.

Gondolják csak meg, hogy miféle bolondokháza ez: az ország pusztul, a nép az éhínség és a csőd szélén áll, szénben és vasban hiány van, noha lehetne termelni, a Donyeci Bizottság a Katona- és Munkásküldöttek *Szovjetjei útján* adatgyűjtést végez a fém mennyiségére vonatkozólag, vagyis felkutatja a nép számára a vasat. Palcsinszkij

miniszter pedig, az ipari vállalkozók, a tőkések szolgája, Cereteliékkel és Csernovékkal cimborálva, betiltja az adatgyűjtést. S a válság tovább éleződik, egyre gyorsabban közeledik az összeomlás.

Honnan és hogyan lehet pénzt előkeríteni? Nem világos-e, hogy könnyű egy-egy gyár számára 5 milliót „követelni", de meg kell érteni, hogy az összes gyárak számára sokkal többre van szükség?

Nem világos-e, hogy ha nem foganatosítják azt a rendszabályt, amelyet mi *április eleje* óta követelünk és hirdetünk, ha nem olvasztják egybe valamennyi bankot egyetlen bankká és nem ellenőrzik ezt a bankot, ha nem szüntetik meg a kereskedelmi titkot, *nem lehet pénzt szerezni?*

A Goujonok és más tőkések Palcsinszkijék közreműködésével „tudatosan" (ez a kifejezés a gazdasági osztálytól származik) törekednek a vállalatok leállítására. A kormány *az ő oldalukon* van. Cereteliék és Csernovék — csak dekorációul vagy egyszerű sakkfigurákul szolgálnak.

Ideje, hogy az urak végre megértsék, hogy az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának, *mint pártoknak*, felelniök kell majd a nép előtt a katasztrófáért!

„Pravda" 95. sz.
1917 július 13. (június 30.)

HOGY IS LEHETNE EZT NYÉLBEÜTNI?

A „Rabocsaja Gazetá"-t nyugtalanítja az offenzíva *politikai* értelme. Egyik munkatársa még azt is szemére veti egy másik munkatársának, hogy csűrés-csavarásával végeredményben elismeri azt, hogy az orosz forradalmi hadsereg ténylegesen nem az annexiók nélküli béke érdekében, hanem a szövetséges burzsoázia hódító terveinek érdekében ontja most vérét („Rabocsaja Gazeta" 93. sz. 2. old., tárcarovat, 1. hasáb).

Az offenzívának ez a „tényleges" értelme bizony szükségképpen nyugtalanítja a munkástömegeket, amelyek részben még a mensevikeket követik. S ez a „Rabocsaja Gazeta" hasábjain is tükröződik. A lap nem óhajt a munkásokkal nyiltan szakítani és ezért megkísérli, hogy az „offenzívát" valahogyan egybekapcsolja a békéért vívott forradalmi proletárharccal. A furfangos szerkesztőségnek csak az a baja, hogy *negatív* kapcsolaton kívül itt semmiféle más kapcsolatot nem lehet teremteni.

Bizony nehéz szánalmasabb, zavarodottabb embereket elképzelni ennél az igentisztelt szerkesztőségnél, amely megijedt azoktól a szellemektől, melyeket az eszerekkel együtt ő maga idézett fel.

A „Rabocsaja Gazeta" egyrészt közli, hogy „Nyugaton most teljesen félreértik az orosz offenzíva jelentőségét. Az angol és francia burzsoá sajtó a Szovjet «utópikus» terveiről való lemondást lát benne. Soviniszta határozatokat hoznak, amelyekben üdvözlik Kerenszkijt és az előnyomuló forradalmi hadsereget. S az orosz offenzívát kísérő dobpergés harci zaja közepette egyre kíméletlenebbül üldözik azokat, akik ugyanazokat a nézeteket vallják,

mint az orosz demokrácia, és ugyanazt a békeprogramot teszik magukévá, mint az."

Igen értékes beismerés! Különösen, mivel annak a kormánylapnak a hasábjain olvashatjuk, amely tegnap még a bolsevik rosszindulat eredményének tekintette azt, amikor megjövendöltük az offenzívának ezeket az *elkerülhetetlen* következményeit. Kiderül, hogy nem a mi „rosszindulatunkban" van a hiba, hanem abban, hogy annak a politikának, amelyet a Szovjet vezérei magukévá tettek, megvan a maga *logikája* és hogy ez a logika Oroszországon kívül és belül az *ellenforradalmi erők* megerősödésére vezet.

Ezt a kellemetlen tényt szeretné a „Rabocsaja Gazeta" valahogy elkenni. És a szerkesztőség által javasolt eszközök igen egyszerűek: „haladéktalanul szükséges, hogy a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei Kongresszusának Központi Végrehajtó Bizottsága a Parasztküldöttek Szovjetjével együtt határozottan és félreérthetetlenül kijelentse, hogy az orosz demokrácia a háborúban továbbra is ugyanazokat a célokat követi, mint eddig" stb. stb. Lám milyen erélyesen harcolnak a mensevikek az imperialista háború ellen: készek arra, hogy még egy sürgős, határozott nyilatkozatot tegyenek. Már eddig is hány ilyen nagyon „sürgős", nagyon „határozott", nagyon „szenvedélyes" nyilatkozat hangzott el. S hányszor kell még megismételni ezeket a nagyon határozott nyilatkozatokat, mégpedig a legsürgősebben, hogy szavakkal legalább valamelyest enyhítsék annak a kormánynak a *tetteit*, amelyet a „Rabocsaja Gazeta" című kormánylap fenntartás nélkül támogat.

Nem, uraim, a „leghatározottabb" szavakkal, nyilatkozatokkal és jegyzékekkel sem enyhíthetik azokat a tényeket, amelyeket sajátmaguk közölnek. Ezekkel a tényekkel csak *tetteket* állíthatnak szembe, olyan tetteket, amelyek *ténylegesen* az *imperialista* háború folytatásának politikájával való szakítást jelentenék. A Lvov—Tyerescsenko—Singarjov—Kerenszkij—Cereteli-kormány ezt nem tudja megtenni. Finnországgal és Ukrajnával szemben folytatott gyáva, szánalmas politikájával ez a kormány csak azt bizonyíthatja be, hogy teljesen képtelen az „annexiók nélküli békére" és az önrendelkezési „jogra" vonatkozó nagyon „határozott" nyilatkozatainak a megvalósítására.

Márpedig ilyen körülmények között mindezek a beígért deklarációk a tömegek elkábításának eszközéül használt szimbólumok lesznek. A tömegek elkábítása hangzatos nyilatkozatokkal a „békéért vívott proletárharc“ helyett — ez a „Rabocsaja Gazeta“ programja, ez tényleges válasza arra, hogy az offenzívával kapcsolatban nőnek az ellenforradalom erői.

„Pravda“ 95. sz.
1917 július 13. (június 30.)

HOGYAN ÉS MIÉRT CSAPTÁK BE A PARASZTOKAT?

Tudjuk, hogy amikor egész Oroszország parasztküldöttei összegyűltek Petrográdban a Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetjének ülésére, a parasztoknak megígérték — megígérték a szociálforradalmárok, megígérte a kormány —, hogy haladéktalanul megtiltják a föld adás-vételét.

Pereverzev miniszter eleinte valóban be akarta váltani ígéretét és táviratilag felfüggesztette a föld adás-vételével kapcsolatos ügyleteket. De azután valami láthatatlan kéz beleavatkozott a dologba és Pereverzev miniszter visszavonta a közjegyzőknek küldött táviratát, azaz újból engedélyezte a föld adás-vételével kapcsolatos ügyleteket.

A parasztok nyugtalankodni kezdtek. Sőt, ha nem tévedünk, külön küldöttséget is menesztettek a minisztériumba.

A parasztokat megnyugtatták, a parasztokat hitegették, mint ahogy a kisgyerekeket szokták hitegetni. Biztosították őket arról, hogy haladéktalanul kibocsátanak egy *törvényt*, amely megtiltja a föld adás-vételét, hogy *„csak"* e törvény kibocsátása érdekében „halasztották el" Pereverzev ideiglenes intézkedését.

A szociálforradalmárok megnyugtatták a parasztokat, jóllakatták őket ígéretekkel. A parasztok hittek. A parasztok megnyugodtak. A parasztok hazautaztak.

Teltek, múltak a hetek.

Június 24-én (csak június 24-én) megjelenik az ujságokban egy hír, hogy Csernov miniszter, a szociálforradalmárok pártjának vezére, törvénytervezetet (még csak tör-

vénytervezetet) terjesztett a kormány elé a föld adás-vételével kapcsolatos ügyletek megtiltásáról.

Június 29-én az ujságok beszámoltak az Állami Duma június 28-i „magántanácskozásáról". Ezen a tanácskozáson a „Recs" című ujság (annak a pártnak a lapja, amelynek többsége van az Ideiglenes Kormányban) közlése szerint Rodzjanko úr:

„A zárszóban kitért a földügyletek kérdésére a kormány új" (óh igen, rendkívül új! a legnagyobb mértékben új!) „intézkedéseivel kapcsolatban. Azt bizonygatja, hogy ha a földügyleteket megtiltják, a föld elveszti értékét" (kinek a számára? nyilván a földesurak számára!! De hiszen éppen a földesuraktól akarják a parasztok a földet elvenni!), „elértéktelenedik a hitelbiztosíték, és a földbirtokosok számára" (a volt földbirtokosok számára, Rodzjanko úr!) „mindenféle hitellehetőség megszűnik. Ugyan milyen eszközökből — kérdezi M. V. Rodzjanko — fogja a földbirtok megfizetni banktartozásait? A határidők a legtöbb esetben már lejártak, s az ilyen törvénytervezet — árverés nélkül, törvényes alapon — a földtulajdon haladéktalan felszámolására vezet.

Erre való tekintettel M. V. Rodzjanko javaslatot terjesztett a tanácskozás részvevői elé, amely szerint meg kell bízni az Ideiglenes Bizottságot, hogy vitassa meg ezt a kérdést és *próbálja így elejét venni egy olyan törvény bevezetésének*, amely végzetes volna nem a magánbirtokra, hanem az államra nézve."

Végre napvilágra került a „láthatatlan kéz"! Rodzjanko úr, az egykori Állami Duma egykori elnöke, az egykori földbirtokos, Hóhér-Sztolipin egykori bizalmasa, aki annakidején fedezte a provokátor Malinovszkijt, fecsegésével leleplezte a majdnem-szocialista miniszterek részvételével alakult koalíciós kormány „ravasz fortélyait".

Sőt tegyük fel, hogy most, amikor ez a Rodzjanko úr ilyen ügyetlenül elszólta magát, a föld adás-vételével kapcsolatos ügyleteket eltiltó törvényt végre kiadják. Végre!

De nemcsak erről van ám szó. Arról van szó, hogy ebből a világos példából mindannyian megértsük és a parasztság tömegeivel is megértessük, *hogyan és miért csapták be a parasztokat*. Merthiszen vitathatatlan és kétségtelen tény: a parasztokat becsapták, amikor *nem* hajtották haladéktalanul végre azt, aminek haladéktalan végrehaj-

tását a Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetjének ülésén megígértek nekik.

Hogyan csapták be a parasztokat? Jóllakatták őket ígéretekkel. Éppen ebben rejlenek a világ valamennyi koalíciós kormányának, vagyis a szocializmus árulóinak részvételével alakult burzsoá kormányoknak „ravasz fortélyai". Az egykori szocialisták ezekben a kormányokban — teljesen egyre megy, hogy tudatában vannak-e ennek vagy sem — a tömegek becsapásának eszközei a kapitalisták kezében.

Miért csapták be a parasztokat? Mert a becsapás eszközei, a szociálforradalmárok — vegyük a rájuk nézve legkedvezőbb feltevést — *maguk sem értették meg* az osztályuralom és az osztálypolitika ravasz fortélyait Oroszország jelenlegi kormányzatában. A szociálforradalmárokat magukkal ragadták a frázisok. A valóságban pedig, mint ezt Rodzjanko „esete" világosan megmutatta, két blokk blokkja, két szövetség szövetsége kormányozza Oroszországot.

Az egyik blokk a kadetok blokkja a monarchista földesurakkal, s ezeknek a feje Rodzjanko úr. Ez a blokk politikai tény, — ezt egész Oroszország előtt megerősítették azáltal, hogy a petrográdi választásokon a feketeszázak *valamennyi* lapja, *valamennyi* lap, amely jobboldalibb a kadetoknál, a kadetokat támogatta. Ez a blokk van *többségben* a kormányban az eszerek és a mensevikek hibájából. Ez a blokk halogatta a föld adás-vételével kapcsolatos ügyletek megtiltását, ez a blokk támogatja a földesurakat, a *munkáskizáró kapitalistákat.*

A másik blokk az eszerek és a mensevikek blokkja, amely üres ígéretekkel csapta be a népet. Szkobelev és Cereteli, Pesehonov és Csernov temérdek sok ígéretet tettek. Ígérni könnyű. A „szocialista" miniszteréknek az az eljárása, hogy ígéretekkel lakatják jól a népet, a világ *minden* fejlettebb országában ki van próbálva és mindenütt csődhöz vezetett. Oroszország sajátossága abban rejlik, hogy az ország forradalmi helyzete folytán az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának ez a csődje súlyosabb lesz és a szokottnál hamarább következik be.

Minden munkás és minden katona ezen a parasztok

számára különösen tanulságos példán jól magyarázza meg a parasztoknak, *hogyan és miért csapták be őket!*

A parasztok nem blokkban (szövetségben) a kapitalistákkal, hanem csak a munkásokkal szövetkezve érhetik el céljaikat.

„Pravda" 96. sz.
1917 július 14. (1.)

KI A FELELŐS?

N. Rosztov úr a „Rabocsaja Gazeta" című kormánylapban idéz néhány részletet katonák leveleiből, amelyek arról tanuskodnak, hogy a falun borzalmas sötétség uralkodik. Valamennyi levélből — állapítja meg a szerző, akinek, mint mondja, a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje Végrehajtó Bizottságának agitációs osztályán rendelkezésére áll egy vastag köteg levél az ország minden sarkából — valamennyi levélből egyetlen kiáltás tör elő: ujságokat, küldjetek ujságokat!

A mensevik író hirtelen észbekap és rémülten felkiált: „Ha nem fogják világosan látni (mármint a parasztok), hogy a forradalom milyen nagy előnyöket jelent számukra, akkor felkelnek majd a forradalom ellen . . ." A parasztok „változatlanul sötétségben élnek".

Kicsit későn kapott észbe a mensevik és kormánypárti hivatalnok ezzel a levélkötegével. Május hatodika óta, amikor a mensevikek a kapitalisták lakájaivá lettek, több mint 7 hét telt el, s ez alatt az egész idő alatt a túlsúlyra jutott burzsoá lapok, a mensevikek által támogatott kapitalista kormány közvetlen és közvetett szolgái és hívei útján gát nélkül ömlött a falura a burzsoá ellenforradalmi hazugságok és a forradalomra szórt rágalmak áradata.

Ha a mensevikek és eszerek nem árulták volna el a forradalmat, ha nem támogatták volna az ellenforradalmi kadetokat, a hatalom már május eleje óta a Végrehajtó Bizottság kezében volna, amely azonnal bevezethette volna az ujságban megjelenő magánhirdetések állami monopóliumát, amely így *sokmillió* ujságpéldány felett rendelkezhetne, azokat *ingyenesen* falura küldhetné és ott szétoszt-

hatná. A nagy nyomdák és papírkészletek akkor, a Végrehajtó Bizottság kezében, a falu felvilágosításán „dolgoznának", nempedig azon, hogy egy tucatnyi burzsoá, ellenforradalmi ujság, amelyek ténylegesen *magukhoz ragadták a vezetőszerepet* az ujságkiadás terén, butítsa a falut.

A Végrehajtó Bizottság akkor azonnal feloszlathatta volna az Állami Dumát és az ezen megtakarított közpénzen — nem is beszélve a megtakarítás sok más forrásáról — ezer, ha ugyan nem többezer agitátort küldhetett volna a falvakba.

Forradalom idején a késlekedés olykor a forradalom teljes elárulásával egyenlő. Azért, hogy a hatalom még mindig nem ment át a munkások, katonák és parasztok kezébe, hogy késnek a tudatlan falu felvilágosítását szolgáló forradalmi rendszabályok, teljesen az eszereket és a mensevikeket terheli a felelősség. *Ők* árulták el a forradalmat ezen a ponton. Az *ő* művük volt, hogy a munkások és a katonák az ellenforradalmi burzsoá sajtó és agitáció elleni harcban kénytelenek most „kézműves" eszközökre szorítkozni, holott ehhez *állami eszközökkel* rendelkezhettek volna és kellett volna, hogy rendelkezzenek.

„Pravda" 96. sz.
1917 július 14. (1.)

MIRE SZÁMÍTHATTAK A KADETOK, AMIKOR KILÉPTEK A KORMÁNYBÓL?[47]

Ez a kérdés önmagától felvetődik. Ahhoz, hogy az eseményekre megfelelő taktikával helyes választ adhassunk, helyesen kell megértenünk ezeket az eseményeket. Hogyan értelmezzük a kadetok kilépését?

Megsértődtek? Elvileg nem értenek egyet Ukrajna kérdésében? — Szó sincs róla. Nevetséges volna a kadetokat azzal gyanusítani, hogy elvhűek, vagy a burzsoáziát azzal, hogy képes sértődöttségből cselekedni.

Nem. A kadetok kilépése csak számítás eredményének tekinthető. Mi a lényege ennek a számításnak?

Az, hogy egy olyan ország kormányzásához, amely egy nagy forradalmat vitt véghez és nem bír lecsillapodni, mégpedig egy világméretű imperialista háború idején, a valóban forradalmi osztály gigászian bátor, történelmileg nagyjelentőségű, odaadó lelkesedéstől fűtött kezdeményezésére és lendületére van szükség. Vagy elnyomják ezt az osztályt erőszakkal — a kadetok ezt régóta, már május hatodika óta hirdetik —, vagy rábízzák magukat vezetésére. Vagy szövetkeznek az imperialista tőkével — akkor offenzívát kell indítaniok, akkor a tőke engedelmes szolgájának kell lenniök, akkor a tőke igájába kell hajtaniok a fejüket, akkor szakítaniok kell a földtulajdon megváltás nélküli megszüntetésének utópiájával (lásd, a „Birzsovka" tudósítása alapján Lvov beszédeit, amelyekben szembeszáll Csernov programjával), vagy szembeszállnak az imperialista tőkével, akkor haladéktalanul pontos békefeltételeket kell javasolniok valamennyi népnek, mert minden nép kimerült a háborúban, akkor az szükséges, hogy merjék felemelni és képesek legyenek felemelni a tőke ellen a proletár

világforradalom zászlaját, mégpedig nem szavakban, hanem a valóságban, az szükséges, hogy a legnagyobb határozottsággal előrelendítsék a forradalmat magában Oroszországban.

A kadetok üzletemberek és gyakorlati emberek a politikában is, akárcsak a kereskedelmi ügyekben, a pénzügyekben, a tőke védelmében. A kadetok helyesen úgy számítottak, hogy a helyzet *objektíve* forradalmi. Reformokra ők kaphatók és ínyükre van, hogy a hatalmat megosszák a reformista Ceretelikkel és Csernovokkal. Reformokkal azonban nem lehet segíteni a helyzeten. Reformok útján kijutni a válságból — a háborúból, a gazdasági bomlásból — *lehetetlen.*

És a kadetok saját osztályuk szempontjából, az imperialista kizsákmányolók osztályának szempontjából, jól számítanak: lemondásunkkal ultimátumot adunk. Tudjuk, hogy Cereteliék és Csernovék most nem bíznak a valóban forradalmi osztályban, most nem akarnak valóban forradalmi politikát folytatni. Mi pedig, úgymond, megijesztjük őket. Kadetok nélkül — ez azt jelenti, hogy az angol-amerikai világtőke „segítsége" nélkül, ez azt jelenti, hogy vele szemben *is* a forradalom útjára lépnek. Erre a Ceretelik és a Csernovok mégsem szánják rá magukat! Ők engedni fognak nekünk!

Ha pedig nem engednek, akkor a tőke elleni forradalom, még ha meg is indulna, kudarcot vall, és mi visszatérünk.

Ez a kadetok számítása. Ismételjük: a kizsákmányolók osztályának szempontjából számításuk helyes.

Ha Cereteliék és Csernovék a kizsákmányolt osztály — nempedig az ingadozó kispolgárság — álláspontját képviselnék, a kadetok helyes számítására megadnák a helyes választ: csatlakoznának a forradalmi proletariátus politikájához.

A megírás ideje: 1917 július 3. (16.)
Megjelent 1917 július 28-án (15-én), a „Proletarszkoje Gyelo" 2. számában.

MINDEN HATALMAT A SZOVJETEKNEK!

„A természet visszatér, ha vasvillával űzöd is el . . .“ Amint látjuk, a kormányzó pártoknak, az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának, újra meg újra saját bőrükön kell „tapasztalniok“ ezt az egyszerű igazságot. Vállalták, hogy „forradalmi demokraták lesznek“, forradalmi demokraták helyzetébe kerültek — le kell vonniok azokat a következtetéseket, amelyek kötelezőek minden forradalmi demokrata számára.

A demokrácia a többség uralma. Amíg a többség akarata még tisztázatlan volt, amíg akár csak a legkisebb valószínűséggel tisztázatlannak lehetett nyilvánítani, az ellenforradalmi burzsoák kormányát „demokratikus“ kormány cégérével varrhatták a nép nyakába. De ez a huzavona nem tarthatott sokáig. A február 27-e óta eltelt néhány hónap alatt a munkások és parasztok többségének, az ország lakossága túlnyomó többségének akarata nemcsak általános formában nyilvánult meg. Ez az akarat kifejezésre jutott a tömegszervezetekben; — a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeiben.

Hogyan is lehet ellenezni azt, hogy az államban minden hatalom ezeknek a Szovjeteknek a kezébe menjen át? Ennek ellenzése nem egyéb, mint a demokrácia megtagadása! Ez sem többet, sem kevesebbet nem jelent, mint azt, hogy olyan kormányt erőszakolnak rá a népre, amely *demokratikus* úton, vagyis valóban szabad, valóban az egész népre kiterjedő választások útján *nyilvánvalóan* sem létre nem jöhet, sem fenn nem maradhat.

Nyilvánvaló tény, bármennyire furcsának is hat első pillantásra: éppen ezt a rendkívül egyszerű, teljesen nyil-

vánvaló és kézzelfogható igazságot az eszerek és a mensevikek *elfelejtették!* Helyzetük annyira visszás, ez a visszásság annyira megzavarta, annyira megszédítette őket, hogy képtelenek ezt az általuk elvesztett igazságot „felfogni". A pétervári és a moszkvai választások után, az Összoroszországi Parasztszovjet összehívása után, a Szovjetek kongresszusa után az osztályok és a pártok egész Oroszországban olyan világosan, olyan határozottan, olyan kézzelfoghatóan kifejezték álláspontjukat, hogy ebben a tekintetben semmiképpen sem tévedhet az ember, hacsak el nem ment az esze vagy szándékosan összezavart helyzetbe nem keveredett.

Aki megtűri a kadet minisztereket, vagy a kadet kormányt, vagy a kadet politikát, az ujjat húz a demokráciával és a demokratizmussal. Ez a február 27-e után bekövetkezett politikai válságok forrása, ez a forrása kormányrendszerünk bizonytalanságának és ingadozásának. A legtekintélyesebb állami intézmények és kongresszusok nevében lépten-nyomon, naponta, sőt óránként a nép forradalmiságára és demokratizmusára apellálnak, s ugyanakkor mind a kormány általános politikája, mind speciálisan külpolitikája és különösen gazdasági politikája elfordulás a forradalmiságtól és a demokratizmus megszegése.

Ez így nem mehet tovább.

Elkerülhetetlen, hogy az ilyen helyzet bizonytalansága hol ezzel, hol azzal kapcsolatban meg ne mutatkozzék. S a makacskodás egyáltalán nem nagyon bölcs politika. Nehezen és akadozva bár, de végül mégiscsak oda lyukadunk ki, hogy megvalósul az, amit pártunk már régóta hirdet: a hatalom a Szovjetek kezébe megy át.

A megírás ideje: legkésőbb 1917 július 4. (17.)
Megjelent 1917 július 18-án (5-én), a „Pravda" 99. számában.

HOL VAN A HATALOM ÉS HOL AZ ELLENFORRADALOM?

Erre a kérdésre rendszerint igen egyszerű választ adnak: ellenforradalom egyáltalán nincsen, vagy nem tudjuk, hogy hol van. A hatalmat ellenben nagyon jól ismerjük: a hatalom az Ideiglenes Kormány kezében van, amelyet a Katona- és Munkásküldöttek Szovjetjei Összoroszországi Kongresszusának Központi Végrehajtó Bizottsága ellenőriz. Rendszerint ez a válasz.

Mint a legtöbb esetben mindenfajta válság, amely lerombol mindent, ami feltételes, amely szertefoszlat minden illúziót, a tegnapi politikai válság[48] után is csak romjai maradtak meg azoknak az illúzióknak, amelyek a minden forradalom alapvető kérdéseire adott imént idézett megszokott válaszokban jutnak kifejezésre.

Volt a II. Állami Dumának egy tagja, Alekszinszkij, akit az *eszerek* és a *mensevikek*, a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek uralkodó pártjai, *nem voltak hajlandók* a Katona- és Munkásküldöttek Szovjetjének Végrehajtó Bizottságába beengedni, *amíg nem rehabilitálja magát*, vagyis amíg vissza nem szerzi becsületét.

Miről van szó? Mi az oka annak, hogy a Végrehajtó Bizottság nyilvánosan és hivatalosan megtagadta Alekszinszkijtől a bizalmat, s azt követelte tőle, hogy szerezze vissza becsületét, vagyis becstelennek nyilvánította?

Ennek az az oka, hogy Alekszinszkijt olyannyira hírhedtté tették rágalmazásai, hogy Párizsban a legkülönbözőbb pártok ujságírói rágalmazónak nyilvánították. Alekszinszkij nem próbálta a Végrehajtó Bizottság előtt kiköszörülni a becsületén esett csorbát, hanem jobbnak látta, ha megbújik a „Jegyinsztvo" című plehanovi lap-

ban, amelyben eleinte csak neve kezdőbetűit írta alá, később pedig — nekibátorodva — nyiltan is fellépett.

Július 4-én, tegnap, napközben, néhány bolsevikot ismerősök figyelmeztettek arra, hogy Alekszinszkij valami újabb ocsmány rágalmat közölt a petrográdi ujságíró-bizottsággal. Az értesítettek közül a legtöbben ügyet sem vetettek erre a figyelmeztetésre, mert Alekszinszkij és „munkája" undort és megvetést keltett bennük. Az egyik bolsevik azonban, Dzsugasvili (Sztálin), a Központi Végrehajtó Bizottság tagja, aki mint grúz szociáldemokrata régóta ismeri Csheidze elvtársat, a Központi Végrehajtó Bizottság ülésén beszélgetett vele Alekszinszkijnek erről az újabb aljas rágalomhadjáratáról.

Ez késő este történt, de Csheidze kijelentette, hogy a Központi Végrehajtó Bizottság nem fogja közömbösen tűrni, hogy olyan emberek, akik nem mernek a Központi Végrehajtó Bizottság bírósága elé állni és félnek a vizsgálattól, rágalmakat terjesszenek. Csheidze a maga nevében mint a Központi Végrehajtó Bizottság elnöke, és Ceretelinek, az Ideiglenes Kormány tagjának nevében *telefonon* azonnal felvette a kapcsolatot valamennyi szerkesztőséggel s azt javasolta nekik, hogy *tartózkodjanak* Alekszinszkij *rágalmainak közzétételétől.* Csheidze közölte Sztálinnal, hogy a legtöbb lap kész volt eleget tenni kérésének, hogy csak a „Jegyinsztvo" és a „Recs" „hímezett-hámozott" egy ideig (a „Jegyinsztvó"-t nem láttuk, a „Recs" azonban *nem* közölte a rágalmat). Végülis a rágalom csak egy kis, sárga, az értelmes emberek többsége előtt teljesen ismeretlen ujság hasábjain, a „Zsivoje Szlovo"[49] 51. (404.) számában látott napvilágot, amelynek szerkesztőjeként és kiadójaként A. M. Umanszkij szerepel.

A rágalmazóknak most bíróság előtt kell felelniök tetteikért. Ennyiben a dolog egyszerű és világos.

A rágalom képtelensége szembeszökő: a 16. szibériai lövészezrednek bizonyos Jermolenko nevű zászlósát „április 25-én átdobták" (?) „hozzánk a 6. hadsereg frontja mögé, hogy a Németországgal való különbéke mielőbbi megkötése érdekében agitáljon". Úgylátszik, egy hadifogságból megszökött egyénről van szó, s a „Zsivoje Szlovó"-ban meg-

jelent „okmány" vele kapcsolatban hozzáfűzi: „Jermolenko bajtársai nógatására fogadta el ezt a megbízást"!!!

Már ebből is megítélhetjük, mennyire bizalomra méltó egy olyan egyén, aki annyira becstelen, hogy ilyen „megbízást" elfogadhatott!.. A tanú — becstelen ember. Ez tény.

S mit vallott ez a tanú?

A következőket vallotta: „Schiditzki és Lübers, német vezérkari tisztek közölték vele, hogy ugyanilyen agitációt folytat Oroszországban A. Szkoropisz-Ioltuhovszkij, a német vezérkar ügynöke, az «Ukrajna Felszabadításának Szövetsége»[50] ukrán szekciójának elnöke, és Lenin. Lenin megbízást kapott arra, hogy minden erejével törekedjék aláásni az orosz népnek az Ideiglenes Kormány iránti bizalmát."

Tehát a német tisztek, hogy rábírják Jermolenkót becstelen tettére, szemérmetlenül hazudtak neki Leninre vonatkozólag, aki köztudomásúlag, a bolsevikok *egész pártja* hivatalos kijelentésének megfelelően, a leghatározottabban és visszavonhatatlanul, mindig és feltétlenül *elvetette* a Németországgal kötendő különbékét!! A német tisztek hazugsága olyan nyilvánvaló, durva, ostoba hazugság, hogy egyetlen értelmes ember sem kételkedhet egy percig sem abban, hogy ez hazugság. Politikában jártas emberek pedig még kevésbbé kételkedhetnek abban, hogy Lenint egysorba állítani holmi Ioltuhovszkijjal (?) és „Ukrajna Felszabadításának Szövetségével" különösen szembeszökő badarság, mert Lenin és valamennyi internacionalista éppen a háború alatt többízben is *nyilvánosan elhatárolta magát* ettől a gyanús szociálpatrióta „Szövetségtől"!

A németek által megvásárolt Jermolenko, illetve a német tisztek durva hazugsága a legkisebb figyelmet sem érdemelné, ha az „okmány" nem fűzne hozzá ehhez valamilyen „imént érkezett híreket" — amelyekről nem tudni, hogy kihez, hogyan, kitől és mikor érkeztek —, amelyek szerint „az agitációhoz szükséges pénz" a „megbízottak": Fürstenberg (Hanecki) és Kozlovszkij „bolsevikok" „útján" „jut el" rendeltetési helyére (kihez? az „okmány" *nem meri* nyiltan megmondani, hogy ezzel Lenint vádolják vagy

gyanusítják!! az okmány hallgat arról, hogy *kihez* „jut el"). Állítólag arra is vannak bizonyítékok, hogy bankok útján pénzt utaltak át, és a „katonai cenzúra megállapította, hogy a német ügynökök és a bolsevik vezérek között állandó (!) politikai és pénzügyi jellegű táviratváltás folyt"!!

Ez annyira durva hazugság, hogy badarsága szembeszökő. Ha ebben csak egy szemernyi igazság is volna, hogyan történhetett meg, 1) hogy Haneckit *a közelmultban* akadálytalanul beengedték Oroszországba és ugyanúgy kiengedték? 2) hogy sem Haneckit, sem Kozlovszkijt *nem* tartóztatták le, még *mielőtt* a lapokban megjelentek a bűncselekményeikről szóló hírek? Vajjon ha a vezérkarnak valóban volnának a kezében csak féligmeddig hitelt érdemlő adatai pénzátutalásokra, táviratokra stb. vonatkozólag, megengedné-e, hogy az Alekszinszkijek és a sárga sajtó útján terjedjenek az erről szóló hírek, anélkül hogy Haneckit és Kozlovszkijt letartóztatná? Vajjon nem világos-e, hogy a legrosszabb fajtából való rágalmazó ujságírók idétlen mesterkedésével van dolgunk, és semmi egyébbel?

Megjegyezzük, hogy sem Hanecki, sem Kozlovszkij nem bolsevikok, hanem a lengyel szociáldemokrata párt tagjai, hogy Haneckit, aki e párt Központi Bizottságának tagja, a Londoni Kongresszusról (1903) ismerjük, amelyről a lengyel küldöttek kivonultak stb. A bolsevikok *semmiféle* pénzt *nem* kaptak sem Haneckitól, sem Kozlovszkijtól. Mindez nem egyéb, mint a legszemenszedettebb, a legdurvább hazugság.

Mi e hazugság politikai jelentősége? Először is az, hogy a bolsevikok politikai ellenfelei nem lehetnek meg hazugság és rágalom nélkül. Annyira aljasok és becstelenek ezek az ellenfelek.

Másodszor az, hogy választ kapunk a cikk címében felvetett kérdésre.

Az „okmányokról" szóló jelentést még *május* 16-án elküldték Kerenszkijnek. Kerenszkij tagja mind az Ideiglenes Kormánynak, mind a Szovjetnek, vagyis mindkét „hatalomnak". Május 16-tól július 5-ig rengeteg idejük volt. A hatalom, ha hatalom, *maga* megvizsgálhatta volna az „okmányokat", kihallgathatta volna a tanúkat, letar-

tóztathatta volna a gyanús személyeket, s ezt meg is kellett volna tennie. A hatalom, *mindkét* „hatalom", mind az Ideiglenes Kormány, mind a Központi Végrehajtó Bizottság megtehette volna ezt, s meg is kellett volna tennie.

Mindkét hatalom tétlenkedik. A vezérkar pedig, mint kiderül, valamilyen összeköttetésben van Alekszinszkijjel, akit rágalmazásai miatt nem vettek be a Szovjet Végrehajtó Bizottságába! A vezérkar éppen akkor, amikor a kadetok kilépnek a kormányból, megengedi — bizonyára véletlenül —, hogy hivatalos okmányai közlés céljából Alekszinszkij kezébe kerüljenek!

A hatalom tétlenkedik. Sem Kerenszkijnek, sem az Ideiglenes Kormánynak, sem a Szovjet Végrehajtó Bizottságának eszébe sem jut, hogy letartóztassa Lenint, Haneckit, Kozlovszkijt, ha gyanúsak. Tegnap, július 4-én éjjel, Csheidze is, Cereteli is arra kéri a lapokat, hogy ne közöljék a nyilvánvaló rágalmat. És ugyanakkor, később, késő éjjel, Polovcev hadapródiskolásokat és kozákokat küld ki, hogy a „Pravdá"-t szétrombolják, megjelenését megakadályozzák, kiadóit letartóztassák, az üzleti könyveket lefoglalják (állítólag azért, hogy ellenőrizzék, nem szerepelnek-e bennük gyanús pénzek), s ugyanakkor a „Zsivoje Szlovo" című sárga ujságban, ebben a legrosszabbik fajtából való szennylapban közzéteszik az aljas rágalmat, hogy felkorbácsolják a szenvedélyeket, hogy bemocskolják a bolsevikokat, hogy pogromhangulatot keltsenek, hogy tetszetős ürüggyel igazolják Polovcevnek, a hadapródiskolásoknak és a kozákoknak az eljárását, akik szétrombolták a „Pravdá"-t.

Aki nem húnyja be a szemét, *hogy ne lássa az igazságot*, az nem maradhat tévedésben. Amikor cselekedni *kell*, *mindkét* hatalom tétlenkedik — a Központi Végrehajtó Bizottság azért, mert „bízik" a kadetokban és fél, hogy megharagítja őket, a kadetok pedig azért nem cselekednek mint hatalom, mert jobbnak látják, hogy a *színfalak mögött* cselekedjenek.

Íme a színfalak mögött működő ellenforradalom teljes meztelenségében: a kadetok, a vezérkar bizonyos körei (a „hadsereg felső parancsnoki körei", mint pártunk határ-

rozatában mondja) és a gyanús, félig feketeszázas sajtó. Ezek azok, akik *nem* tétlenkednek, akik összefogva „együttműködnek", ezek azok a körök, amelyek tápot adnak a pogromhangulatnak, a pogromkísérleteknek, a tüntetők halomra lövetésének stb. stb.

Aki nem húnyja be szándékosan a szemét, hogy ne lássa az igazságot, az nem maradhat tovább tévedésben.

Hatalom nincs és nem is lesz mindaddig, amíg a Szovjetek kezébe való átmenete nem rakja le egy ilyen hatalom létrejöttének az alapját. Az ellenforradalom kihasználja azt, hogy nincs hatalom, s egyesíti a kadetokat a hadsereg bizonyos felső parancsnoki köreivel és a feketeszázas sajtóval. Ez szomorú valóság, de valóság.

Munkások és katonák! Legyetek állhatatosak, kitartók és éberek!

A megírás ideje: 1917 július 5. (18.)

Megjelent 1917 július 19-én (6-án), a „Lisztok «Pravdi»" c. lapban.

A FEKETESZÁZAS UJSÁGOK ÉS ALEKSZINSZKIJ ALJAS RÁGALMAI

A „Zsivoje Szlovo", ez a nyilvánvalóan feketeszázas lap, ma közzétett egy aljas, alávaló rágalmat, amely Lenin ellen irányul.

A „Pravda" nem jelenhet meg, minthogy hadapródiskolások a július 5-re virradó éjjel szétrombolták; ezért késlekedik az aljas rágalom részletes cáfolata.

Egyelőre kijelentjük, hogy a „Zsivoje Szlovo" közlése *rágalom*, hogy *Csheidze* a július 5-re virradó éjjel *minden nagy lapot* felhívott és megkért arra, hogy ne közöljék a rágalmazó pogromcikkeket. A nagy lapok eleget tettek Csheidze kérelmének, és július 5-én a „Zsivoje Szlovo" című szennylapon kívül egyetlenegy *sem közölte az aljas rágalmat.*

Alekszinszkijt pedig már annyira ismerik mint rágalmazót, hogy *nem vették be* a Szovjet Végrehajtó Bizottságába, *amíg* nem rehabilitálja magát, vagyis amíg *vissza nem szerzi becsületét.*

Polgártársak! Ne higgyenek Alekszinszkijnek és a „Zsivoje Szlovó"-nak, ezeknek az alávaló rágalmazóknak.

Az, hogy a „Zsivoje Szlovo" rágalmaz, már a következőkből is azonnal kitűnik: a „Zsivoje Szlovo" azt írja, hogy a vezérkarból *május 16-án* levelet (3719. sz.) küldtek Kerenszkijnek a Lenin elleni vádról. Világos, hogy Kerenszkij köteles lett volna azonnal letartóztatni Lenint és *hivatalos vizsgálatot* indítani, ha egy pillanatig is hitt volna a vádak vagy a gyanúsítások komolyságában.

A megírás ideje: 1917 július 5. (18.)
Megjelent 1917 július 19-én (6-án), a „Lisztok «Pravdi»" c. lapban.

RÁGALOM ÉS TÉNYEK

Hallatlanul sok szitkot és rágalmat szórnak a bolsevikokra a július 3-i és 4-i tüntetés miatt.

Már azzal is vádolják a bolsevikokat, hogy „hatalmukba akarták keríteni a várost", hogy „erőszakkal" akarták megtörni a Szovjetek akaratát, hogy „merényletet követtek el a Szovjetek hatalma" ellen és a többi és így tovább.

A tények azonban arról tanuskodnak, hogy a bolsevikok, bár a tömegek fel voltak fegyverezve, nemcsak egyetlen városrészt, hanem még egyetlen épületet, egyetlen intézményt *sem* kerítettek hatalmukba (noha megtehették volna) és *nem* is kíséreltek meg hatalmukba keríteni.

A tények azt mutatják, hogy az egyetlen *politikai* eset, amikor egy *intézménnyel* szemben erőszakot alkalmaztak, a július 5-ére virradó éjjel történt és abban állott, hogy hadapródiskolások és kozákok, Polovcev parancsára, a *Szovjetek tudta nélkül, a Szovjetek akarata ellenére,* szétrombolták a „Pravdá"-t.

Ez igen — ez tény.

Ez igen — ez megfontolt, rosszindulatú erőszak egy egész intézménnyel szemben, ez nem kitalált, hanem valóságos „merénylet" és „erőszak". Ha ez a merénylet törvényes lett volna, akkor vagy az Ideiglenes Kormány, vagy a Szovjet jóváhagyta volna ezt a lépést, *ezt azonban egyik hatalom sem tette.* A „Pravda" merénylői sem a Szovjetben, sem az Ideiglenes Kormányban *nem találtak támogatásra.*

A bolsevikok *békés és szervezett* magatartásra szólították fel a katonákat, akik a tüntetést kezdték.

Sem az Ideiglenes Kormány, sem a Szovjet *nem* szólí-

totta fel a hadapródiskolásokat, a kozákokat és Polovcevet békés és szervezett, törvényes akciókra.

* *
*

De hiszen lövöldözés is volt, mondják.

Igen, volt lövöldözés. De ki lövöldözött? Ki merészel vizsgálat nélkül bárkit is lövöldözéssel vádolni?

Hallgassanak meg talán egy *tanút a burzsoázia táborából.*

Ez a tanú: a „Birzsevije Vedomosztyi" című lap július 4-i esti kiadása; ezt a tanút bizonyára senki a világon nem gyanusítja majd azzal, hogy elfogult a bolsevikok irányában! Ez a tanú ezt mondja:

„A Szadovaja utca és a Nyevszkij proszpekt sarkán pontosan déli 2 órakor, amikor elvonultak a felfegyverzett tüntetők és a szép számmal egybegyűlt közönség békésen nézte őket, a *Szadovaja utca jobboldaláról fülsiketítő lövés dördült el,* s utána megkezdődött a lövöldözés."

Tehát még a burzsoá ujság tanúja is kénytelen beismerni az igazságot, vagyis azt, hogy a lövöldözés a *Szadovaja utca jobboldaláról kezdődött!!* Vajjon ez nem félreérthetetlen bizonyíték arra, hogy *a tüntetők közé* lőttek?

Talán nehéz megérteni, hogy ha a tüntetők erőszakot igyekeztek volna vagy akartak volna alkalmazni, akkor *egy bizonyos intézményt támadtak volna meg* (mint ahogy Polovcev a „Pravda" ellen küldte a hadapródiskolásokat és a kozákokat)? Ellenkezőleg, ha vannak legyilkolt matrózok és ha a burzsoá ujság tanúi azt vallják, hogy a lövöldözés „a Szadovaja utca jobboldaláról" kezdődött, „amikor elvonultak a felfegyverzett tüntetők", — vajjon ez nem nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy *éppen a feketeszázak, éppen* a demokrácia *ellenfelei,* éppen a kadetokhoz közelálló körök törekedtek erőszakra, éppen ezek akarták az erőszakot?

A megírás ideje: 1917 július 5. (18.)
Megjelent 1917 július 19-én (6-án), a „Lisztok «Pravdi»" c. lapban.

KÖZEL JÁR A LÉNYEGHEZ

A Központi Végrehajtó Bizottság július 4-i esti ülésén Csajkovszkij polgártárs beszédében bámulatosan közel jutott a dolog lényegéhez.

Ellenezte, hogy a hatalmat a Szovjet vegye kezébe, és többek között ezt a, mondhatnók, „döntő" érvet hozta fel: háborút kell viselnünk, háborút pedig nem lehet pénz nélkül viselni, pénzt meg nem adnak az angolok és amerikaiak, ha a hatalom a „szocialisták" kezében lesz, pénzt csak akkor adnak, ha a kadetok részt vesznek a dologban.

Közel jár a lényeghez.

Nem vehet részt az imperialista háborúban az, aki nem „vesz részt" abban a kapitalista vállakozásban, amelynek célja, hogy a tőkés uraktól vett kölcsönökkel rabságba döntsék a népet.

Hogy valóban felkelhessünk az imperialista háború ellen, szét kell tépnünk *mindazokat* a szálakat, amelyek a tőkével összekötnek és a tőkéhez hozzákötnek bennünket, s a munkásoknak és parasztoknak bátran kezükbe kell venniök a bankok ellenőrzését, a termelés ellenőrzését és szabályozását.

Az angolok és az amerikaiak — nekünk is az a nézetünk — csak akkor adnak pénzt, ha a kadetok vállalják a kezességet. Választanunk kell: vagy szolgáljuk a kadetokat, szolgáljuk a tőkét és imperialista kölcsönöket halmozunk fel (s nem tartunk igényt arra, hogy „forradalmi" demokráciának nevezzenek bennünket, hanem megbékélünk az *imperialista* demokrácia találó gúnynévvel), vagy

szakítunk a kadetokkal, szakítunk a tőkésekkel, szakítunk az imperializmussal és valóban forradalmárokká válunk a háború kérdéseiben is.

Csajkovszkij közel jutott a lényeghez.

A megírás ideje: 1917 július 5. (18.)

Megjelent 1917 július 19-én (6-án), a „Lisztok «Pravdi»" c. lapban.

ÚJ DREYFUS-ÜGY?

Nem akarják-e vezérkarunk egyes „vezérei" megismételni a Dreyfus-ügyet[51]?

Erre kell gondolnunk annak a felháborítóan pimasz és durva rágalomnak a láttán, amely a „Zsivoje Szlovó"-ban jelent meg és amelyet más helyen részletesen tárgyalunk.

A francia vezérkar a Dreyfus-üggyel az egész világ előtt szomorú és szégyenletes hírnévre tett szert, mivel hazug és becstelen, sőt valósággal bűnös (aljas) lépésekhez folyamodott, hogy vádat emelhessen Dreyfus ellen.

A mi vezérkarunk a bolsevikok elleni „ügyben", úgy látszik, nyilvánosan először . . . — ez különös, szemetszúró, szinte hihetetlen dolog — a „Zsivoje Szlovo" című feketeszázas ujságocska útján foglalt állást, amelynek hasábjain megjelent az a nyilvánvaló rágalom, hogy Lenin — kém. Ez a közlemény a következő szavakkal kezdődik:

„A legfelsőbb főparancsnok törzsének parancsnoka 1917 május 16-án kelt 3719. számú levelének mellékletében eljuttatta a hadügyminiszterhez a kihallgatás" (Jermolenko kihallgatásának) „jegyzőkönyvét."

Vajjon elképzelhető-e csak valamelyest is helyes ügyintézés mellett, hogy a kihallgatás jegyzőkönyve, amely a vezérkar birtokában van, megjelenjen a feketeszázas sajtóban, *mielőtt* megindították volna a vizsgálatot, vagy *mielőtt* letartóztatták volna a gyanusított személyeket?

A vezérkar vezeti a kémelhárítást. Ez vitathatatlan. De vajjon elképzelhető-e kémelhárítás, amikor azt az okmányt, amelyet május 16-án küldtek el és amelyet Keren-

szkij réges-régen kézhez kapott, nem *Kerenszkij* teszi közzé, hanem egy feketeszázas lapocska??

Miben különbözik ez, lényegében, a Dreyfus-ügyben alkalmazott módszerektől?

„Lisztok »Pravdi«"
1917 július 19. (6.)

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA (BOLSEVIK) MUNKÁSPÁRT PETROGRÁDI BIZOTTSÁGA VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA

Az OSzDMP Petrográdi Bizottságának Végrehajtó Bizottsága, az OSzDMP Központi Bizottsága tegnap közzétett határozatának végrehajtása során (ezt a határozatot a Petrográdi Bizottság is aláírta), felhívja a munkásokat arra, hogy a holnapi napon, vagyis július 7-én reggel vegyék fel újra a munkát.

A viborgi városrész üzemi kollektívái által kiküldött képviselők értekezlete csatlakozik ehhez a határozathoz.

Az OSzDMP Petrográdi Bizottságának Végrehajtó Bizottsága

A megírás ideje: 1917 július 6. (19.)

Először 1928-ban, a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

DREYFUSIÁDA

A régi párosul a legújabbal — így volt ez mindig a kizsákmányolásnak és a megtorlásnak a cárizmus által alkalmazott módszereiben, így van ez a köztársasági Oroszországban is. Az ellenforradalmi burzsoázia a bolsevikok, a nemzetközi forradalmi proletariátus pártja ellen indított politikai hajszát a legaljasabb rágalmakkal és azzal fűszerezi, hogy a sajtóban teljesen ugyanolyan jellegű „hadjáratot" indít, mint a francia klerikális és monarchista lapok a Dreyfus-ügyben.

Bármibe kerüljön is, Dreyfust kémkedéssel kell megvádolni! — ez volt a jelszó akkor. Bármibe kerüljön is, a bolsevikok közül valakit kémkedéssel kell megvádolni! — ez a jelszó ma. Aljas rágalom, a tények elferdítése, durva hazugság és az olvasók körmönfont megzavarása — a sárga és általában a burzsoá sajtó különösen szívesen folyamodik ezekhez a módszerekhez. Általában őrjöngéssel határos vad ordítást csapnak, amelyből olykor nemcsak érveket, hanem még artikulált hangokat sem lehet kihallani.

Íme legújabb republikánus dreyfusiádánk néhány módszere. Eleinte három fő „érvet" „vetettek be": Jermolenkót, a Kozlovszkij-féle 20 milliót, Parvus belekeverését.

Másnap a „Zsivoje Szlovo", ez a fő pogromlap, már két „helyesbítést" tesz közzé, amelyekben megállapítja, hogy a bolsevikok „vezére" nincs megvesztegetve, hanem fanatikus, és a húsz milliót húszezerre változtatja. Egy másik lap pedig már másodrendű jelentőségűnek nyilvánította Jermolenko vallomását.

A „Lisztok Pravdi“ július 6-i számában már kimutattuk, hogy Jermolenko vallomása a legnagyobb badarság*. Világos, hogy nem látszott ajánlatosnak erre a vallomásra hivatkozni.

Ugyancsak a „Lisztok“-ban megjelent Kozlovszkij levele, amelyben megcáfolja a rágalmat. A cáfolat után a húsz milliót húszezerre csökkentik — pontos számadat helyett ismét „kikerekítenek“!

Belekeverik Parvust és minden erejükkel azon vannak, hogy valamilyen kapcsolatba hozzák a bolsevikokkal. A valóságban éppen a bolsevikok voltak azok, akik már a genfi „Szocial-Demokrat“-ban[52] renegátnak nevezték Parvust**, keményen elítélték, mint német Plehanovot, s egyszersmindenkorra kiküszöbölték az ilyen szociálsovinisztákhoz való közeledésnek bármilyen lehetőségét. Éppen a bolsevikok voltak azok, akik Stockholmban a svéd baloldali szocialisták részvételével megtartott ünnepi ülésen[53] a leghatározottabban visszautasították, hogy Parvus-szal tárgyaljanak, sőt azt is, hogy bármilyen minőségben, akár csak mint vendéget is, az ülésre engedjék.

Hanecki kereskedelmi ügyleteket bonyolított le mint annak a cégnek az alkalmazottja, amelyben Parvusnak is részesedése volt. A kereskedelmi és pénzügyi levelezést persze cenzúrázták és ez teljesen hozzáférhető az ellenőrzés számára. Ezeket a kereskedelmi ügyleteket össze akarják keverni a politikával, bár ezt az égvilágon semmivel sem bizonyítják!!

Olyan nevetséges dolgokra vetemednek, hogy szemére vetik a „Pravdá“-nak azt, hogy a Svédország és minden más ország szocialista ujságaiban közölt táviratait (amelyek persze szintén átmentek a cenzúrán és amelyeket a cenzúra nagyon jól ismer) a német lapok közölték, olykor elferdítve! Mintha bizony bűnéül lehetne felróni azt, hogy átvették vagy hogy rosszindulatúan elferdítették táviratait!

---

* Lásd ebben a kötetben 157—162. old. — *Szerk.*

** *Lenin* Művei. 21. köt. 1951. 429—430. old. — *Szerk.*

Igazi dreyfusiáda, hazugság- és rágalomhadjárat a vad politikai gyűlölet talaján... De milyen szennyes törekvések késztethetnek embereket arra, hogy az eszmék harcát rágalmak terjesztésével helyettesítsék!

A megiras ideje: 1917 július 6—7. (19—20.)

Eloször 1925-ben, a „Leninszkij Szbornyik" IV. köteteben jelent meg

A SÖTÉT HÍRESZTELÉSEK MEGCÁFOLÁSÁRA

A „Lisztok Pravdi" július 6-i számában megjelent azoknak az aljas rágalmaknak részletes cáfolata, amelyeket a feketeszázas lapok Leninről és másokról terjesztenek*. Ugyanilyen cáfolat rövidebb formában, pártunk Központi Bizottságának nevében röplap formájában külön is megjelent.

Ennek kiegészítéseképpen csak arra a sokfelől hozzánk intézett kérdésre kell válaszolnunk: megfelelnek-e a valóságnak azok a hírek, hogy Lenint, Kamenyevet, Zinovjevet és másokat letartóztattak? Nem, ezek a hírek *nem felelnek meg a valóságnak.* A megnevezett bolsevikok, akiket az aljas rágalmazó sajtó különösen üldöz, mindannyian tagjai a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságának. Ismételten kérünk minden becsületes polgárt, hogy ne adjon hitelt a szennyes rágalmaknak és a sötét híresztelésekeknek.

A megírás ideje: 1917 július 7. (20.)
Először 1928-ban, a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

* Lásd ebben a kötetben 157—163. old. — *Szerk.*

HÁROM VÁLSÁG[54]

Minél dühödtebb rágalmakat és hazugságokat terjesztenek ezekben a napokban a bolsevikokról, annál nyugodtabban kell, azon kívül, hogy e hazugságokat és rágalmakat megcáfoljuk, átgondolnunk az események történelmi összefüggését és a forradalom mostani menetének politikai, *vagyis osztály*jelentőségét.

A hazugságok és rágalmak megcáfolására itt csak ismételten hivatkoznunk kell a „Lisztok Pravdi" július 6-i számára, és különösen fel kell hívnunk az olvasók figyelmét az alant közölt cikkre, amely adatszerűen bizonyítja, hogy a bolsevikok július 2-án a tüntetés *ellen* agitáltak (mint ahogy a szociálforradalmárok pártjának lapja be is ismeri), hogy július 3-án a tömegek izgalma a tetőfokra hágott és tanácsaink ellenére megkezdődött a tüntetés, hogy július 4-én röplapban (amelyet az eszereknek ugyanaz a lapja, a „Gyelo Naroda" is közzétett) *békés* és *szervezett* tüntetésre hívtuk fel a tömegeket, hogy július 4-én éjjel határozatot hoztunk a tüntetés beszüntetésére. Rágalmazzatok, rágalmazók! sohasem tudjátok megcáfolni ezeket a tényeket és egész összefüggésükből adódó döntő jelentőségüket!

Térjünk át az események történeti összefüggésének kérdésére. Amikor már április elején állást foglaltunk az Ideiglenes Kormány támogatása ellen, ránktámadtak az eszerek is, a mensevikek is. És mit bizonyított be az élet?

Mit bizonyított be a három politikai válság: az április 20—21-i, a június 10-i és 18-i és a július 3—4-i?

Ezek először is bebizonyították azt, hogy a tömegek

egyre elégedetlenebbek az Ideiglenes Kormány burzsoá többségének burzsoá politikájával.

Nem érdektelen megemlíteni, hogy a kormányzó eszer párt lapja, a „Gyelo Naroda", bármennyire ellenséges is a bolsevikokkal szemben, július 6-i számában kénytelen beismerni a július 3-i és 4-i mozgalom mélyen gyökerező gazdasági és politikai okait. Napról napra egyre világosabban megmutatkozik, milyen ostoba, durva, aljas hazugság az az állítás, hogy ezt a mozgalmat mesterségesen idézték elő, hogy a bolsevikok agitációt folytattak a tüntetés *mellett*.

Mindhárom szóbanforgó politikai válság közös oka, közös forrása, közös mélyrenyúló gyökere világosan látható — különösen ha összefüggésükben vizsgáljuk őket, vagyis úgy, ahogyan a politikát a tudomány követelményeinek megfelelően vizsgálni kell. Ostobaság csak gondolni is arra, hogy három ilyen természetű válságot mesterségesen elő lehetett volna idézni.

Másodszor, igen tanulságos behatóan megvizsgálni azt, ami közös vonása volt e három válságnak, és azt, ami mindegyikben sajátos volt.

A közös — a tömegek kitörő elégedetlensége, felháborodásuk a burzsoázia és a *burzsoázia* kormánya ellen. Aki a *dolognak erről a lényegéről* megfeledkezik, vagy ezt elhallgatja, vagy kisebbíti, az a szocializmusnak az osztályharcról vallott elemi igazságait tagadja meg.

Az osztályok harca az orosz forradalomban — gondolkozzanak ezen azok az emberek, akik szocialistáknak nevezik magukat, akik tudnak egyet-mást arról, hogy milyen volt az osztályok harca az európai forradalmakban.

Sajátos ezekben a válságokban a megnyilvánulásuk: az elsőben (április 20—21-i) — a viharos, ösztönös, egyáltalán nem szervezett kirobbanás, amely arra vezetett, hogy a feketeszázak sortüzet nyitottak a tüntetőkre és hogy hallatlanul vad és hazug vádakkal illették a bolsevikokat. A kirobbanás után — politikai válság.

A második esetben a bolsevikok tüntetést tűztek ki, majd lefújták a Szovjetek kongresszusának fenyegető ultimátuma és nyílt tilalma után, június 18-án pedig

általános tüntetés zajlott le, amelyen a bolsevik jelszavak nyilvánvalóan túlsúlyban voltak. A politikai válság, mint június 18-án este maguk az eszerek és a mensevikek is beismerték, bizonyosan kitört volna, ha nem akadályozta volna meg a fronton megindult offenzíva.

A harmadik válság ösztönösen bontakozik ki július 3-án, annak ellenére, hogy a bolsevikok július 2-án igyekeztek megfékezni, és, miután július 4-én elérte csúcspontját, 5-én és 6-án arra vezet, hogy az ellenforradalom tetőfokára hág. Az eszerek és a mensevikek ingadozásai abban nyilvánulnak meg, hogy Szpiridonova és több más eszer amellett foglal állást, hogy a hatalom a Szovjetek kezébe menjen át, s ugyanebben a szellemben nyilatkoznak az internacionalista mensevikek, akik korábban ezzel szembenálltak.

Végül, az utolsó — és talán a legtanulságosabb — következtetés amelyet levonhatunk, ha összefüggésükben vizsgáljuk meg az eseményeket, az, hogy *mind* a három válságban bizonyos bonyolultabb típusú tüntetésnek valamilyen, forradalmunk történetében új formájával találkozunk, amikor a mozgalom hullámszerű, gyors fellendülésekkel és hirtelen visszaesésekkel jár, amikor kiéleződik a forradalom és az ellenforradalom, amikor hosszabb vagy rövidebb időre „felmorzsolódnak" a közbülső elemek.

Formáját tekintve a mozgalom mind a három válság folyamán *tüntetés* volt. Kormányellenes tüntetés — ez volna, ha a formát nézzük, az események legpontosabb megjelölése. De éppen az a lényeg, hogy ez nem közönséges tüntetés, hanem olyasvalami, ami jóval több mint tüntetés, de kevesebb mint forradalom. Ez a forradalom és az ellenforradalom *együttes* kitörése, ez a közbülső elemek erős, olykor csaknem váratlan „felmorzsolódása" a proletár és a burzsoá elemek viharos felszínretörésével kapcsolatban.

Rendkívül jellemző ebben a tekintetben, hogy valamennyi közbülső elem e megmozdulások *mindegyikéért mindkét* meghatározott osztályerőnek, mind a proletariátusnak, mind a burzsoáziának szemrehányásokat tesz. Nézzük csak meg az eszereket és a mensevikeket;

magukból kikelve torkukszakadtából üvöltik, hogy a bolsevikok szélsőségeikkel az ellenforradalom malmára hajtják a vizet, s ugyanakkor minduntalan elismerik, hogy a kadetok (akikkel kormányblokkban vannak) ellenforradalmárok. „Mély árokkal kell elhatárolnunk magunkat — írta tegnap a „Gyelo Naroda" — mindazoktól az elemektől, amelyek tőlünk jobbra vannak, beleértve a harcos szellemű «Jegyinsztvó»-t (amellyel, tesszük hozzá mi, az eszerek a választásokon blokkban voltak) — ez a mi halaszthatatlan feladatunk."

Hasonlítsák össze ezzel a mai „Jegyinsztvó"-t (július 7), amelyben Plehanov kénytelen vezércikkében megállapítani azt a vitathatatlan tényt, hogy a Szovjetek (vagyis az eszerek és a mensevikek) „két hét gondolkodási időt" vettek maguknak és hogyha a hatalom a Szovjetek kezébe megy át, akkor ez „egyértelmű volna Lenin híveinek győzelmével". „Ha a kadetok nem azt az elvet követik, hogy minél rosszabb, annál jobb" . . . — írja Plehanov — „akkor maguk is kénytelenek lesznek beismerni, hogy nagy hibát követtek el" (amikor kiléptek a kormányból), „mert megkönnyítették Lenin híveinek a munkát."

Hát nem jellemző ez? A közbülső elemek azzal vádolják a kadetokat, hogy megkönnyítik a bolsevikok munkáját, a bolsevikokat pedig azzal, hogy megkönnyítik a kadetok munkáját!! Vajjon nehéz rájönni arra, hogy a politikai megjelöléseket osztálymegjelölésekkel kell helyettesítenünk és hogy akkor előttünk vannak a kispolgárság álmai a proletariátus és a burzsoázia között folyó osztályharc eltűnéséről, a kispolgárság panaszai a proletariátus és a burzsoázia közt folyó osztályharc miatt? Vajjon nehéz rájönni arra, hogy a világ semilyen bolsevikjai sem lettek volna képesek nem három, hanem akár csak egy „népi megmozdulást" is „előidézni", ha rendkívül mélyen gyökerező gazdasági és politikai okok nem hozták volna mozgásba a proletariátust? hogy semmiféle kadetok és monarchisták együttesen sem lennének képesek bármilyen „jobboldali" mozgalmat előidézni, ha ugyanolyan mélyen gyökerező okok nem hozták volna létre a burzsoázia mint osztály ellenforradalmiságát!

Az április 20—21-i mozgalommal kapcsolatban ben-

nünket is, a kadetokat is szidtak, hogy hajthatatlanok, szélsőségesek vagyunk, hogy túlságosan kiéleztük a helyzetet, sőt odáig mentek, hogy a bolsevikokat vádolták (bármilyen ostobaság is ez) a Nyevszkij proszpekti lövöldözésért, — amikor pedig a megmozdulás véget ért, ugyancsak az eszerek és a mensevikek, közös hivatalos lapjukban, az „Izvesztyijá"-ban azt írták, hogy a „népi megmozdulás" „elsöpörte az imperialista Miljukovot és más imperialistákat", vagyis *magasztalták* a mozgalmat!! Hát nem jellemző ez? Hát nem mutatja ez különösen világosan, hogy a kispolgárság nem érti meg a proletariátus és a burzsoázia osztályharcának mechanizmusát, lényegét?

Az objektív helyzet ez: az ország lakosságának óriási többsége életkörülményei és még inkább gondolkodásmódja tekintetében kispolgári. De az országban a nagytőke uralkodik, elsősorban a bankok és szindikátusok útján. Az országban van városi proletariátus, amely eléggé fejlett ahhoz, hogy a maga útját járja, de még nem képes a félproletárok többségét egycsapásra maga mellé állítani. Ebből az alapvető tényből, az osztályerőviszonyokból következik az olyan válságok elkerülhetetlensége, mint az a három válság, amelyeket vizsgálat tárgyává tettünk, s ebből következnek formáik is.

A válságok formái a jövőben persze változhatnak, a dolog lényege azonban nem változik például abban az esetben sem, ha októberben összeül az eszer Alkotmányozó Gyűlés. Az eszerek megígérték a parasztoknak, (1) hogy megszüntetik a föld magántulajdonát; (2) hogy átadják a földet a dolgozóknak; (3) hogy elkobozzák a földbirtokosok földjét és megváltás nélkül átadják a parasztoknak. Ezeket a hatalmas átalakításokat teljességgel lehetetlen megvalósítani a burzsoázia ellen irányuló legerélyesebb forradalmi rendszabályok nélkül, amelyek *csakis* akkor foganatosíthatók, ha a szegényparasztság csatlakozik a proletariátushoz, *csakis* akkor, ha államosítják a bankokat és szindikátusokat.

A hiszékeny parasztok, akik ideig-óráig elhitték, hogy ezek a gyönyörű dolgok megvalósíthatók a burzsoáziával való megegyezés útján, feltétlenül csalódnak majd és...

(enyhén szólva) „elégedetlenek“ lesznek azzal az éles osztályharccal, amelyet a proletariátus az eszerek ígéreteinek tényleges megvalósítása érdekében a burzsoázia ellen vív. Így volt ez, s így is lesz.

A megírás ideje: 1917 július 7. (20.)

Megjelent 1917 július 19-én,
a „Rabotnyica“ c. folyóirat 7. számában.

MEGJELENJENEK-E A BOLSEVIK VEZETŐK A BÍRÓSÁG ELŐTT?[55]

Magánbeszélgetések alapján ítélve, ebben a kérdésben két vélemény alakult ki.

Azok az elvtársak, akik a „Szovjetek légkörének" befolyása alatt állanak, gyakran a felé a vélemény felé hajlanak, hogy meg kell jelenniök.

Azok, akik a munkástömegekhez közelebb állnak, szemmelláthatólag a felé a vélemény felé hajlanak, hogy nem kell megjelenniök.

Elvileg a kérdés lényege elsősorban az, hogyan értékeljük azt, amit általában alkotmányos illúzióknak neveznek.

Ha azon a nézeten vagyunk, hogy Oroszországban van és lehetséges jogszerű kormány, jogszerű bíróság, hogy valószínű az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása, akkor a megjelenés mellett dönthetünk.

De ez a nézet teljesen téves. Éppen a legutóbbi, július 4-e után lezajlott események igen szemléletesen megmutatták, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívása nem valószínű (újabb forradalom nélkül), hogy Oroszországban sem jogszerű kormány, sem jogszerű bíróság nincs, és (most) nem is lehet.

A bíróság a hatalom szerve. Ezt a liberálisok olykor elfelejtik. A marxista azonban bűnt követ el, ha erről megfeledkezik.

S hol a hatalom? Ki a hatalom?

Kormány nincs. Naponta változik. Nem működik.

A katonai diktatúra azonban működik. „Bíróságról" itt beszélni is nevetséges. Nem „bíróságról" van szó, hanem a *polgárháború egy epizódjáról*. Ez az, amit a megjelenés hívei, sajnos, nem akarnak megérteni.

Pereverzev és Alekszinszkij, mint az „ügy" kezdeményezői!! Hát nem nevetséges itt bíróságról beszélni? Hát nem naívság azt gondolni, hogy ilyen körülmények között bármilyen bíróság bármit is kivizsgálhat, megállapíthat, kinyomozhat??

A hatalom a katonai diktatúra kezében van, s ha nem lesz újabb forradalom, ez a hatalom egy bizonyos időre, elsősorban a háború tartamára, csak megszilárdulhat.

„Nem tettem semmi olyat, ami a törvénybe ütközne. A bíróság igazságos. A bíróság kivizsgálja a dolgot. A bírósági tárgyalás nyilvános lesz. A nép meg fog érteni. Jelentkezem."

Ez az okoskodás gyermekien naív. Nem bírósági tárgyalásra, hanem az internacionalisták elleni hajszára van *szüksége a hatalomnak.* Lecsukni és fogva tartani őket — ez kell Kerenszkij úrnak és Társainak. Így volt (Angliában és Franciaországban) — így is lesz (Oroszországban).

Dolgozzanak az internacionalisták illegálisan, amennyire erejükből telik, de ne kövessék el azt az ostobaságot, hogy önként jelentkeznek!

A megírás ideje: 1917 július 8. (21.)

Először 1925-ben, a „Proletarszkaja Revoljucija" c. folyóirat 1. (36.) számában jelent meg.

A POLITIKAI HELYZET[56]

Az ellenforradalom megszerveződött, megerősödött és ténylegesen kezébe vette az államhatalmat.

Az ellenforradalom teljes megszerveződése és megerősödése abban áll, hogy létrejött az ellenforradalom három fő erejének kitűnően átgondolt egyesülése: (1) a kadetok pártja, vagyis a szervezett burzsoázia igazi vezére, a kormányból való kilépésével ultimátumot adott a kormánynak s megtisztította a terepet ahhoz, hogy az ellenforradalom megdöntse ezt a kormányt; (2) a hadsereg vezérkara és felső parancsnoki körei Kerenszkij tudatos vagy félig tudatos segítségével — Kerenszkijt most már a legtekintélyesebb eszerek is Cavaignacnak nevezik — kezükbe vették a tényleges államhatalmat és rátértek arra, hogy a fronton halomra lövetik a hadsereg forradalmi egységeit, lefegyverzik a petrográdi és a moszkvai forradalmi csapatokat és munkásokat, Nyizsnyij Novgorodban elnyomnak és elfojtanak minden megmozdulást, s nemcsak bírói tárgyalás nélkül, hanem még a kormány utasítása nélkül is letartóztatnak bolsevikokat és betiltják ujságaikat. Oroszországban ma ténylegesen a katonai diktatúra a legfőbb államhatalom; ezt a tényt még elhomályosítja számos szavakban forradalmi, de valójában tehetetlen intézmény. Ez azonban kétségtelen tény és annyira fontos, hogy megértése nélkül semmit nem lehet megérteni a politikai helyzetből. (3) A monarchista-feketeszázas és burzsoá sajtó, amely a bolsevikok vad üldözéséről áttért a Szovjetek, a „gyujtogató" Csernov stb. üldözésére, a napnál is világosabban megmutatta, hogy a most uralmon levő s a kadetok és monarchisták által támogatott katonai diktatúra igazi

lényege a Szovjetek szétkergetésének előkészítése. Az eszereknek és a mensevikeknek, vagyis a Szovjetek mostani többségének sok vezére ezekben az utóbbi napokban ezt már beismerte és kimondta, de, mint igazi kispolgárok, üres hangzatos szószátyárkodással próbálják túltenni magukat ezen a szörnyű valóságon.

A Szovjeteknek, valamint a szociálforradalmárok pártjának és a mensevikek pártjának vezérei, élükön Ceretelivel és Csernovval, végkép elárulták a forradalom ügyét, amikor azt az ellenforradalom kezébe adták, s amikor sajátmagukat, pártjaikat és a Szovjeteket az ellenforradalom fügefalevelévé változtatták.

Ezt a tényt bebizonyította az, hogy a szociálforradalmárok és a mensevikek kiszolgáltatták a bolsevikokat és hallgatólagosan jóváhagyták ujságaik szétrombolását, s még arra sem volt bátorságuk, hogy nyiltan és őszintén megmondják a népnek, hogy ezt teszik, s hogy ezt miért teszik. Azáltal, hogy törvényesitették a munkások és a forradalmi ezredek lefegyverzését, megfosztották magukat minden reális hatalomtól. Üres fecsegőkké lettek, akik segítségére vannak a reakciónak abban, hogy „lekösse" a nép figyelmét, amíg be nem fejezi előkészületeit a Szovjetek szétkergetésére. Aki nem ismerte fel a szociálforradalmárok pártjának és a mensevikek pártjának, valamint a Szovjetek mostani többségének ezt a teljes és végleges csődjét, aki nem ismerte fel „direktóriumuk" és egyéb cirkuszaik teljesen fiktív voltát, az az égvilágon semmit sem érthet meg az egész mai politikai helyzetből.

Végérvényesen szertefoszlott minden remény az orosz forradalom békés fejlődésére. Az objektív helyzet ez: vagy a katonai diktatúra győz minden téren, vagy a munkások fegyveres felkelése arat győzelmet, ami csak akkor lehetséges, ha ez a felkelés egybeesik a kormány és a burzsoázia elleni mélyreható tömeges felzúdulással, amelynek alapja a gazdasági bomlás és a háború elhúzódása

Az a jelszó, amely azt követelte, hogy minden hatalom a Szovjetek kezébe menjen át, a forradalom békés fejlődésének volt a jelszava, annak a békés fejlődésnek, mely lehetséges volt áprilisban, májusban, júniusban, egészen

július 5—9-ig, vagyis mindaddig, amíg a tényleges hatalom át nem ment a katonai diktatúra kezébe. Most már helytelen ez a jelszó, mert nem veszi figyelembe, hogy ez az átmenet megtörtént és hogy az eszerek és mensevikek valójában teljesen elárulták a forradalmat. Kalandok, lázongások, részleges ellenállások, kisebb-nagyobb csoportoknak reménytelen kísérletei, hogy szembeszálljanak a reakcióval, — mindez hiábavaló, csak a helyzet világos felismerése segíthet, a munkásélcsapat állhatatossága és kitartása, az erők előkészítése fegyveres felkelésre, amelynek győzelméhez most borzalmasan nehezek a körülmények, de amelynek győzelme az említett tények és áramlatok találkozása esetén mégis lehetséges. Ne legyenek semmiféle alkotmányos és köztársasági illúzióink, ne legyenek többé illúzióink a békés útról, ne folytassunk szétforgácsolt akciókat, ne üljünk fel *most* a feketeszázak és a kozákok provokációinak, hanem gyüjtsük az erőket, csoportosítsuk át az erőket és kitartóan készüljünk fel a fegyveres felkelésre, ha a válság menete lehetővé tesz egy valóban tömeges, össznépi fegyveres felkelést. A föld most nem mehet át a parasztság kezébe fegyveres felkelés nélkül, mert az ellenforradalom, magához ragadva a hatalmat, teljesen egyesült a földesurakkal mint osztállyal.

A fegyveres felkelésnek csak az lehet a célja, hogy a hatalom átmenjen a szegényparasztság támogatását élvező proletariátus kezébe, hogy megvalósíthassuk pártunk programját.

A munkásosztály pártjának, anélkül hogy lemondana a legalitásról, s anélkül hogy csak egy percre is túlozná ennek jelentőségét, *egyesítenie* kell a legális munkát az illegálissal, mint 1912—1914-ben tette.

Egy órára sem szabad lemondanunk a legális munkáról. De nem szabad az alkotmányos és „békés" illúzióknak sem hinnünk. Azonnal mindenütt és minden téren illegális szervezeteket vagy sejteket kell alakítanunk röplapok stb. kiadására. Azonnal mindent át kell szerveznünk, következetesen, állhatatosan, az egész vonalon.

Úgy kell cselekednünk, mint 1912—1914-ben, amikor tudtunk arról beszélni, hogy a cárizmust forradalom és

fegyveres felkelés útján kell megdönteni, anélkül hogy akár az Állami Dumában, akár a biztosítópénztárakban, akár a szakszervezetekben stb. elvesztettük volna legális bázisunkat.

A megírás ideje: 1917 július 10. (23.)
Megjelent 1917 augusztus 2-án (július 20-án), a „Proletarszkoje Gyelo" c. lap 6. számában.
Aláírás: W

LEVÉL A „NOVAJA ZSIZNY" SZERKESZTŐSÉGÉHEZ

Engedjék meg, elvtársak, hogy igénybe vegyem vendégszeretetüket, minthogy pártlapunk megjelenését kénytelenek voltunk beszüntetni. Bizonyos lapok veszett hajszát indítottak ellenünk s azzal vádolnak bennünket, hogy kémkedünk, hogy kapcsolatot tartunk fenn egy ellenséges kormánnyal.

Hogy milyen hallatlan... könnyelműséggel (ez nem megfelelő, túlságosan enyhe kifejezés) folytatják ezt a rágalomhadjáratot, azt a következő egyszerű tények mutatják. A „Zsivoje Szlovo" eleinte azt írta, hogy Lenin — kém, majd, mintha ez a dolog lényegét nem érintő „helyesbítés" volna, kijelentette, hogy kémkedéssel nem vádolják! Először előhozakodnak Jermolenko vallomásaival, majd kénytelenek beismerni, hogy szinte kínos és szégyenletes ilyen emberek ilyen vallomásaira hivatkozni.

Parvus nevét is belekeverik, de hallgatnak arról, hogy senki sem ítélte el olyan kíméletlen élességgel Parvust már 1915-ben, mint a genfi „Szocial-Demokrat", amelyet mi szerkesztettünk és amely „Az aljasság netovábbja" című cikkben megbélyegezte Parvust, mint „Hindenburg talpát nyaló" „renegátot" stb.* Minden értelmes ember tudja, vagy könnyen megláthatja, hogy köztünk és Parvus között szó sem lehet semmiféle politikai vagy más kapcsolatról.

Belekeverik bizonyos Sumenson nevét, akihez sohasem volt semmi közünk, sőt akit még csak nem is láttunk soha. Belekeverik Hanecki és Kozlovszkij üzleti ügyeit,

* Lásd *Lenin* Művei. 21. köt. 1951. 429—430. old. — *Szerk.*

de nem hoznak fel egyetlen tényt sem arra, hogy az üzlet tulajdonképpen miben, hol, mikor, hogyan volt a kémkedés leple. Márpedig mi nemcsak hogy sem közvetlenül, sem közvetve soha nem vettünk részt üzleti ügyekben, hanem sem a magunk részére, sem a párt részére egyetlen kopejkát sem kaptunk egyik szóbanforgó elvtárstól sem.

Odáig mennek, hogy bűnünkül róják fel, hogy német lapok közzétették — elferdítve — a „Pravda" táviratait, de „elfelejtik" megemlíteni, hogy a „Pravda" külföldön német és francia nyelven bulletint ad ki és hogy bárkinek jogában van felhasználni e bulletin anyagát[87]!

S mindez — Alekszinszkijnek a részvételével, sőt kezdeményezésére történt, akit nem vettek be a Szovjetbe, vagyis — más szavakkal — közismert rágalmazónak minősítettek!! Hát akadhat ember, aki nem érti, hogy *ha így* támadnak meg bennünket, ez nem egyéb, mint *jogi orvgyilkosság?* Ha a Központi Végrehajtó Bizottság megvitatja azt a kérdést, hogy egyáltalában milyen feltételek mellett lehet a Központi Végrehajtó Bizottság tagjait bíróság elé állítani, az kétségtelenül a rendnek bizonyos elemét viszi a dologba.

Vajjon hajlandó lesz-e a szociálforradalmárok pártja és a mensevikek pártja bűnrészességet vállalni egy jogi gyilkosság kísérletében? abban, hogy bíróság elé állítanak minket, anélkül hogy leszögeznék, hogy kémkedéssel vagy felforgató tevékenységgel vádolnak-e bennünket? — általában abban, hogy a bűncselekmény bármilyen pontos jogi meghatározása nélkül bíróság elé állítanak? abban, hogy nyilvánvalóan tendenciózus pert indítanak, amely megakadályozhatja, hogy az Alkotmányozó Gyűlésbe jelöljünk olyan személyeket, akikről mindenki tudja, hogy pártjuk jelölni akarja őket? Kaphatók lesznek-e ezek a pártok arra, hogy az oroszországi Alkotmányozó Gyűlés összehívása előtt orosz talajon egy újabb Dreyfus-ügyet rendezzenek?

A közeljövő választ ad majd ezekre a kérdésekre. E kérdések nyilt felvetése szerintünk a szabad sajtó kötelessége.

A burzsoá sajtóról nem beszélünk. Magától értetődik, hogy Miljukov ugyanannyira hisz abban, hogy mi kémke-

dünk, vagy pénzt kapunk a németektől, mint amennyire Markov és Zamiszlovszkij hitt abban, hogy a zsidók gyermekvért isznak.

De Miljukov és Társai tudják, mit csinálnak.

„Novaja Zsizny“ 71. sz.
1917 július 11. (24.)

LEVÉL A „PROLETARSZKOJE GYELO“ SZERKESZTŐSÉGÉHEZ

Elvtársak!

Megváltoztattuk azt a szándékunkat, hogy engedelmeskedünk az Ideiglenes Kormány letartóztatásunkra vonatkozó rendeletének, mégpedig a következő okokból.

Pereverzev volt igazságügyminiszter leveléből, amely vasárnap jelent meg a „Novoje Vremja“ című lapban, teljesen világosan kitűnt, hogy Lenin és mások „kémkedési“ „ügyét“ az ellenforradalom pártja előre megfontolt szándékkal tervelte ki.

Pereverzev teljesen nyiltan beismeri, hogy ellenőrizetlen vádakat terjesztett abból a célból, hogy a katonákat felbőszítse (szószerint így mondta) pártunk ellen. Ezt a volt igazságügyminiszter ismeri be, egy olyan ember, aki tegnap még szocialistának vallotta magát! Pereverzev lemondott. De hogy vajjon az új igazságügyminiszter visszariad-e majd Pereverzev és Alekszinszkij módszereitől, — azt senki sem tudja megmondani.

Az ellenforradalmi burzsoázia új Dreyfus-ügyet próbál nyélbeütni. Ugyanannyira hisz „kémkedésünkben“, mint amennyire az orosz reakció vezérei, akik a Bejlisz-ügyet[58] nyélbeütötték, hittek abban, hogy a zsidók gyermekvért isznak. Jelenleg Oroszországban az igazságszolgáltatásnak semmiféle biztosítékai nincsenek.

A Központi Végrehajtó Bizottság, amely az orosz demokrácia teljhatalmú szervének tekinti magát, már ki is jelölt egy bizottságot a kémkedési ügy kivizsgálására, de az ellenforradalmi erők nyomására ezt a bizottságot feloszlatta. A letartóztatásunkra vonatkozó parancsot nem akarta sem nyiltan jóváhagyni, sem hatályon kívül

helyezni. Mosta a kezét, s közben ténylegesen kiszolgáltatott bennünket az ellenforradalomnak.

Az „összeesküvés" és a lázadásra való „erkölcsi" „felbujtás" vádja, amelyet ellenünk emelnek, már teljesen határozott jellegű. Sem az Ideiglenes Kormány, sem a Szovjet — nem ad meg semmiféle pontos jogi minősítést állítólagos bűncselekményünknek, mert mindkettő nagyon jól tudja, hogy egyszerűen badarság „összeesküvésről" beszélni, amikor egy olyan megmozdulásról van szó, mint a július 3—5-i tüntetés. A mensevikek és az eszerek vezérei egyszerűen úgy próbálják megengesztelni az ellenforradalmat, amely már őket is szorongatja, hogy parancsára kiszolgáltatják neki pártunk jónéhány tagját. Oroszországban ma szó sem lehet semmiféle legális talajról, még olyan alkotmányos biztosítékokról sem, mint amilyenek a rendezett burzsoá országokban vannak. Ha most kiszolgáltatnók magunkat a hatóságoknak, ez azt jelentené, hogy a Miljukovoknak, az Alekszinszkijeknek, a Pereverzeveknek szolgáltatjuk ki magunkat, olyan dühödt ellenforradalmároknak, akik számára minden ellenünk emelt vád nem egyéb, mint a polgárháború egy epizódja.

Azok után, ami július 6—8-án történt, egyetlen orosz forradalmár sem táplálhat már alkotmányos illúziókat. A forradalom és az ellenforradalom döntő mérkőzést vív. Mi továbbra is az előbbi oldalán fogunk harcolni.

Amennyire erőnkből telik, továbbra is segítjük majd a proletariátus forradalmi harcát. Az Alkotmányozó Gyűlés, ha összeül és ha nem a burzsoázia fogja egybehívni, az egyetlen szerv lesz, amely jogosult arra, hogy az Ideiglenes Kormánynak letartóztatásunkra vonatkozó parancsa tárgyában döntsön.

„Proletarszkoje Gyelo" 2. sz.
1917 július 28. (15.)

A JELSZAVAKRÓL

Túlontúl gyakran előfordul, hogy amikor a történelem éles fordulatot tesz, hosszabb-rövidebb ideig még a haladó pártok sem tudnak beleilleszkedni az új helyzetbe, olyan jelszavakat ismételgetnek, amelyek tegnap helyesek voltak, de ma már minden értelmüket elvesztették, mégpedig éppoly „hirtelenül", mint amilyen „hirtelenül" következett be a történelem éles fordulata.

Valami ehhez hasonló ismétlődik meg, úgylátszik, azzal a jelszóval is, amely azt követeli, hogy az egész államhatalom a Szovjetek kezébe menjen át. Ez a jelszó helyes volt forradalmunknak már végérvényesen lezárult szakasza folyamán, mondjuk, február 27-től július 4-ig. Ma ez a jelszó már nyilvánvalóan nem helyes többé. Ha ezt nem értettük meg, semmit sem érthetünk meg napjaink égető kérdéseiből. Minden egyes jelszót valamely meghatározott politikai helyzet sajátosságainak összességéből kell levezetni. Oroszország politikai helyzete pedig most, július 4-e után, gyökeresen különbözik a február 27-e és július 4-e közötti helyzettől.

Akkor, a forradalomnak ebben a már lezárult szakaszában, az államban úgynevezett „kettőshatalom" uralkodott, amely mind anyagilag, mind formailag az államhatalom határozatlan átmeneti állapotát fejezte ki. Ne felejtsük el, hogy a hatalom kérdése minden forradalomnak alapvető kérdése.

Akkor a hatalom ingadozó volt. Az Ideiglenes Kormány és a Szovjetek osztoztak rajta, kölcsönös önkéntes megegyezés alapján. A Szovjetek a szabad, vagyis semmiféle külső erőszaknak alá nem vetett és felfegyverzett

munkások és katonák tömegeinek küldöttségei voltak. A fegyver a nép kezében volt, a nép felett nem volt külső erőszak — ez volt a dolog *lényege*. Ez volt az a körülmény, amely lehetővé tette és biztosította az egész forradalom fejlődésének békés útját. A „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszó a fejlődésnek e békés útján a legközelebbi lépésnek, a közvetlenül megvalósítandó lépésnek a jelszava volt. Ez a forradalom békés fejlődésének jelszava volt, azé a fejlődésé, amely február 27-től július 4-ig lehetséges és, természetesen, a legkívánatosabb volt, s amely jelenleg kétségtelenül lehetetlen.

Minden jel arra vall, hogy a „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszónak nem minden híve gondolta át kellőképpen azt, hogy ez a jelszó a forradalom békés fejlődésének jelszava volt. A békés fejlődésé nemcsak abban az értelemben, hogy akkor (február 27-től július 4-ig) senki, egyetlen osztály, egyetlen komoly erő sem tudott volna ellenszegülni annak, illetve nem tudta volna megakadályozni azt, hogy a hatalom a Szovjetek kezébe menjen át. Ez még nem minden. A békés fejlődés akkor lehetséges lett volna, még abban a tekintetben is, hogy ha az államhatalom a maga egészében idejekorán a Szovjetek kezébe került volna, az osztályok és a pártok harcát a Szovjeteken *belül*, a lehető legbékésebben és a lehető legkevesebb megrázkódtatással lehetett volna megvívni.

A dolognak erre az utóbbi oldalára szintén nem fordítottak még elegendő figyelmet. A Szovjetek, osztályösszetételüket tekintve, a munkások és parasztok mozgalmi szerveit, diktatúrájuk kész formáit alkották. Ha az egész hatalom kezükben lett volna, akkor a kispolgári rétegek legfőbb hibáját, legnagyobb bűnét, a kapitalisták iránti hiszékenységüket, a gyakorlat kiküszöbölte volna, saját intézkedéseik tapasztalatai bírálták volna. A hatalmon levő osztályok és pártok a Szovjeteken belül, a Szovjetek egyeduralmára és teljhatalmára támaszkodva békésen válthatták volna fel egymást; a Szovjetekben képviselt pártok továbbra is tartós és szilárd kapcsolatban maradhattak volna a tömegekkel. Egy pillanatra sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy csakis a Szovjetekben képviselt pártoknak és a tömegeknek ez a rendkívül szoros,

szabadon terjedő és mélyülő kapcsolata segíthette volna elő a burzsoáziával való kispolgári paktálás illúzióinak békés leküzdését. Ha a hatalom a Szovjetek kezébe került volna, az egymagában még nem változtatta és nem is változtathatta volna meg az osztályok kölcsönös viszonyát; mitsem változtatott volna a parasztság kispolgári jellegén. De kellő időben hatalmas lépés lett volna abban az irányban, hogy a parasztok elszakadjanak a burzsoáziától, közeledjenek a munkásokhoz, majd pedig egyesüljenek is velük.

Így történhetett volna, ha a hatalom idejekorán a Szovjetek kezébe kerül. Így lett volna a legkönnyebb, a legelőnyösebb a nép számára. Ez az út lett volna a legkevésbbé fájdalmas, s ezért kellett a legerélyesebben harcolni érte. Most azonban vége ennek a harcnak, amely azért folyt, hogy a hatalom idejekorán a Szovjetek kezébe kerüljön. A fejlődés békés útja lehetetlenné vált. Ráléptünk a nem-békés, a legfájdalmasabb útra.

A július 4-én bekövetkezett fordulat éppen abban áll, hogy utána az objektív helyzet gyökeresen megváltozott. A hatalom ingadozása megszűnt, a hatalom a döntő ponton az ellenforradalom kezébe került. A pártok fejlődése az eszerek és a mensevikek kispolgári pártjának az ellenforradalmi kadetokkal való paktálása következtében arra vezetett, hogy ez a két kispolgári párt az ellenforradalmi hóhérok tényleges bűnrészesévé és segítőtársává vált. A kispolgároknak a tőkések irányában tanusított öntudatlan hiszékenysége a pártharcok fejlődése folyamán odajuttatta őket, hogy most már tudatosan részt vesznek és segédkeznek az ellenforradalmárok hóhérmunkájában. A pártok közötti kapcsolatok fejlődésének ciklusa befejeződött. Február 27-én minden osztály egységben volt a monarchia ellen. Július 4-e után az ellenforradalmi burzsoázia a monarchistákkal és a feketeszázakkal karöltve magához láncolta a kispolgári eszereket és mensevikeket azáltal, hogy részben megfélemlítette őket, s a tényleges államhatalmat a Cavaignacok kezébe adta, egy katonai banda kezébe, amely a fronton agyonlöveti az engedelmességet megtagadó katonákat, Petrográdban pedig szétveri a bolsevikokat.

Az a jelszó, amely azt követeli, hogy a hatalom a Szovjetek kezébe menjen át, most donquijoteizmusnak vagy gúnynak hangzanék. Ez a jelszó valójában a nép becsapása volna, azzal az illúzióval áltatná a népet, hogy a Szovjetek *most* is hatalomra juthatnak, mihelyt akarják, illetve határozatban kimondják a hatalom átvételét, hogy a Szovjetben még vannak pártok, amelyek nem szennyezték be magukat a hóhéroknak való segédkezéssel, hogy azt, ami megtörtént, megnemtörténtté lehet tenni.

Igen nagy tévedés volna, ha azt hinnők, hogy a forradalmi proletariátus, hogy úgy mondjuk, „bosszúból", mert az eszerek és a mensevikek támogatták a bolsevikok szétverését, az agyonlövetéseket a fronton és a munkások lefegyverzését, képes „megtagadni" tőlük a támogatást az ellenforradalommal szemben. A kérdés ilyen felvetése, először is kispolgári erkölcsi felfogást tulajdonítana a proletariátusnak (mert ha *az ügy érdeke úgy kívánja*, a proletariátus mindig támogatni fogja nemcsak az ingadozó kispolgárságot, hanem még a nagyburzsoáziát is); másodszor pedig — és ez a legfontosabb —, kispolgári kísérlet volna a dolog politikai lényegének „moralizálással" való elhomályosítására.

A dolognak ez a lényege abban van, hogy a hatalmat most már nem lehet békés úton megszerezni. A hatalmat csak úgy kaphatjuk meg, ha erélyes harcban legyőzzük azokat, akik ma ténylegesen kezükben tartják a hatalmat, mégpedig a katonai bandát, a Cavaignacokat, akik a Petrográdba vezényelt reakciós csapatokra, a kadetokra és a monarchistákra támaszkodnak.

A dolog lényege az, hogy az államhatalomnak ezeket az új birtokosait csak a nép forradalmi tömegei győzhetik le, amelyek mozgalmának előfeltétele nemcsak az, hogy a proletariátus vezesse őket, hanem az is, hogy elforduljanak a forradalom ügyét eláruló eszer párttól és mensevik párttól.

Aki a politikába kispolgári erkölcsöt visz be, az így okoskodik: lehet, hogy az eszerek és a mensevikek „hibát" követtek el, amikor támogatták a Cavaignacokat, akik lefegyverezték a proletariátust és a forradalmi ezredeket; de lehetőséget kell nekik adnunk arra, hogy hibájukat

„jóvátehessék", nem szabad „megnehezítenünk" számukra „hibájuk" helyrehozását; meg kell könnyítenünk a kispolgárságnak, hogy ingadozásában a munkások felé hajoljon. Az ilyenfajta okoskodás gyerekes naívság vagy egyszerűen ostobaság volna, ha ugyan nem a munkásság újabb becsapása. Mert a kispolgári tömegeknek a munkásság felé való hajlása abban, és csakis abban állhatna, hogy ezek a tömegek elfordulnak az eszerektől és a mensevikektől. Az eszer párt és a mensevik párt ma csakis azzal tehetné jóvá „hibáját", hogy Ceretelit és Csernovot, Dant és Rakitnyikovot a hóhérok segédeinek nyilvánítja. Teljesen és feltétlenül helyeseljük a „hiba" ilyen „jóvátételét" . . .

Azt mondottuk, hogy a forradalom alapvető kérdése a hatalom kérdése. Hozzá kell tennünk: éppen forradalmak idején tapasztaljuk lépten-nyomon annak a kérdésnek elhomályosítását, hogy *hol* van az igazi hatalom, tapasztalhatjuk azt, hogy a formális és a reális hatalom nem fedi egymást. Éppen ebben van minden forradalmi korszak egyik fő sajátossága. 1917 márciusában és áprilisában nem lehetett tudni, vajjon a kormány vagypedig a Szovjet kezében van a reális hatalom.

Most azonban különösen fontos, hogy az öntudatos munkások józanul megvizsgálják a forradalom alapvető kérdését: kinek a kezében van a jelen pillanatban az államhatalom. Gondolkozzanak csak azon, hogy milyenek e hatalom anyagi megnyilvánulásai, ne tekintsék a frázisokat tetteknek, s akkor nem lesz nehéz megtalálniok a választ.

Az állam mindenekelőtt felfegyverzett emberek alakulatait jelenti, olyanfajta dologi tartozékokkal, mint például a börtönök — írta Engels Frigyes[59]. Ezt a szerepet most a hadapródiskolások és a reakciós kozákok töltik be, akiket külön erre a célra vezényeltek Petrográdba; ők tartják börtönben Kamenyevet és másokat; ők tiltották be a „Pravdá"-t; ők fegyverezték le a munkásokat és a katonák egy részét; ők lövetik agyon a katonák egy bizonyos részét; ők lövetik agyon a hadseregben a csapatok egy bizonyos részét. Ime, ezek a hóhérok — a reális hatalom. A Ceretelik és Csernovok — hatalom nélküli miniszterek, bábminiszterek, a hóhérokat támogató pártok

vezérei. Ez tény. És ezen a tényen nem változtat az, hogy személyesen valószínűleg sem Cereteli, sem Csernov „nem helyesli" a hóhéruralmat, hogy lapjaik félénken mentegetőznek miatta: a politikai jelmez ilyen változása nem változtat a dolgok lényegén.

Betiltották 150 000 petrográdi választó lapját, a hadapródiskolások meggyilkolták Voinov munkást (július 6), mert elhozta a nyomdából a „Lisztok Pravdi"-t — hát nem hóhérmunka ez? hát nem Cavaignac-munka ez? Sem a kormány, sempedig a Szovjetek „nem bűnösök" ebben — mondják majd.

Annál rosszabb a kormányra és a Szovjetekre nézve — feleljük mi —, mert ezek szerint — nullák, bábok, a reális hatalom nem az ő kezükben van.

A népnek mindenekelőtt és elsősorban tudnia kell az *igazságot* — tudnia kell, hogy kinek a kezében van voltaképpen az államhatalom. Kereken meg kell mondani a népnek az igazságot: a hatalom a Cavaignacok (Kerenszkij, bizonyos tábornokok, tisztek stb.) katonai klikkjének kezében van, ezeket támogatja a burzsoázia mint osztály, élén a kadetok pártjával, és karöltve valamennyi monarchistával, akik valamennyi feketeszázas lap, a „Novoje Vremja", a „Zsivoje Szlovo" stb. stb. útján fejtik ki működésüket.

Ezt a hatalmat meg kell dönteni. Enélkül minden szólam az ellenforradalom elleni harcról csak üres frázis, „önmagunk és a nép becsapása".

Ezt a hatalmat támogatják most mind Cereteli és Csernov miniszterek, mind pártjaik: meg kell magyarázni a népnek hóhérszerepüket és azt, hogy elkerülhetetlen volt e pártok ilyen „finaléja" április 21-i, május 5-i, június 9-i, július 4-i „hibáik" után, az után, hogy jóváhagyták az offenzíva politikáját, azt a politikát, amely kilenctized részben eleve eldöntötte a Cavaignacok júliusi győzelmét.

Az egész agitációt a nép között úgy kell átszervezni, hogy számbavegye éppen a mostani forradalom, különösképpen pedig a júliusi napok konkrét tapasztalatait, vagyis hogy világosan rámutasson a nép igazi ellenségére, a katonai klikkre, a kadetokra és a feketeszázakra, és hogy félreérthetetlenül leleplezze azokat a kispolgári pártokat,

az eszerek pártját és a mensevikek pártját, amelyek a hóhéruralom cinkosainak szerepét játszották és játsszák.

Az egész agitációt a nép között úgy kell átszervezni, hogy mindenki tisztán lássa, mennyire reménytelen, hogy a parasztok földet kapjanak mindaddig, amíg a katonai klikk uralmát meg nem döntötték, amíg az eszerek pártjáról és a mensevikek pártjáról le nem tépték az álarcot és e pártokat meg nem fosztották a nép bizalmától. A kapitalista fejlődés „normális" körülményei között ez igen hosszú és igen nehéz folyamat lenne, de mind a háború, mind a gazdasági bomlás óriási mértékben meggyorsítja a dolgot. Olyan „gyorsító" tényezők ezek, melyek egy hónapot, sőt még egy hetet is egyenlővé tudnak tenni egy évvel.

A fent elmondottakkal szemben valószínűleg két ellenvetést tennének: az első az, hogy döntő harcról beszélni most annyit jelent, mint szétforgácsolt akciókra serkenteni, amelyek éppen az ellenforradalomnak válnának hasznára; a második az, hogy az ellenforradalom megdöntése azt jelenti, hogy a hatalom mégis a Szovjetek kezébe megy át.

Az első ellenvetésre a következőket válaszoljuk: Oroszország munkásai már eléggé öntudatosak ahhoz, hogy számukra nyilvánvalóan kedvezőtlen időben ne üljenek fel provokációnak. Vitathatatlan, hogy ha most lépnének akcióba és ellenállást fejtenének ki, ezzel csak az ellenforradalomnak segítenének. Hogy a döntő harcot csak a legnagyobb tömegeket magával ragadó újabb forradalmi fellendülés teszi majd lehetségessé, az szintén vitathatatlan. Nem elég azonban, ha csak a forradalmi fellendülésről, a forradalom dagályáról, a nyugati munkások segítségéről stb. általában beszélünk; meghatározott következtetéseket kell levonni multunkból, számba kell venni saját tapasztalatainkat. És ha ez meglesz, ez éppen a döntő harc jelszavát adja majd meg az ellenforradalom ellen, amely magához ragadta a hatalmat.

A második ellenvetés sem egyéb, mint a konkrét igazságok felcserélése túlságosan általános elmélkedésekkel. A burzsoá ellenforradalmat nem döntheti meg semmi más, semmiféle más erő, mint a forradalmi proletariátus. 1917 júliusának tapasztalatai után éppen a forradalmi proletariátusnak kell önállóan kezébe vennie az államhatalmat

— enélkül a forradalom győzelme *lehetetlen*. Ha a hatalom a proletariátus kezében van, ha a proletariátust támogatják a szegényparasztok, vagyis a félproletárok — ez az egyetlen kivezető út, s fentebb már válaszoltunk is arra a kérdésre, hogy tulajdonképpen milyen körülmények azok, amelyek ezt rendkívül nagy mértékben meggyorsíthatják.

Szovjetek keletkezhetnek és kell is, hogy keletkezzenek ebben az új forradalomban, de *nem* olyanok, mint a mostani Szovjetek, nem a burzsoáziával való paktálás szervei, hanem a burzsoázia elleni forradalmi harc szervei. Hogy mi akkor is amellett leszünk, hogy az egész állam a Szovjetek mintájára épüljön fel, az bizonyos. Itt nem általában a Szovjetekről van szó, hanem a *jelenlegi* ellenforradalom ellen és a *jelenlegi* Szovjetek árulása ellen folyó harcról.

A forradalomban egyik legfőbb bűn, egyik legveszedelmesebb bűn az, ha konkrét kérdéseket elvont kérdésekkel cserélnek fel. A jelenlegi Szovjetek megbuktak, teljesen csődbe jutottak, mert az eszer és a mensevik párt volt bennük uralmon. Ezek a Szovjetek ma a vágóhídra terelt, leszúrásra váró és panaszosan bégető juhokra hasonlítanak. A Szovjetek *most* erőtlenek és tehetetlenek a győztes és győzedelmeskedő ellenforradalommal szemben. A hatalomnak a Szovjetek kezébe való átadását követelő jelszót úgy lehetne értelmezni, mintha ez „egyszerű" felhívás volna arra, hogy a hatalom éppen a jelenlegi Szovjetek kezébe menjen át, márpedig ezt mondani, erre felhívni, most egyet jelentene a nép becsapásával. Semmi sem veszedelmesebb a csalásnál.

Az oroszországi osztály- és pártharc fejlődésének február 27-től július 4-ig tartó ciklusa befejeződött. Új ciklus kezdődik, amelyben nem a régi osztályok, nem a régi pártok, nem a régi Szovjetek vesznek részt, hanem olyanok, amelyek a harc tüzében megújhodtak, a harc folyamán megedződtek, kitanultak, újjáalakultak. Nem hátrafelé kell nézni, hanem előre. Nem a régi, hanem az új, július utáni osztály- és pártkategóriákkal kell operálni. Az új ciklus kezdetén a győzelmes burzsoá ellenforradalomból kell kiindulni, amely győzelmét annak köszönheti, hogy az eszerek és a mensevikek lepaktáltak vele, s amelyet csak a forradalmi proletariátus győzhet le. Ebben az új ciklusban

természetesen még sok különféle szakasz lesz mind az ellenforradalom végleges győzelméig, mind az eszerek és a mensevikek (harc nélküli) végleges vereségéig, mind az új forradalom új fellendüléséig. Erről azonban csak később lehet majd beszélni, amikor e szakaszok körvonalai egyenként kibontakoznak . . .

A megírás ideje: 1917 július közepe.

Megjelent 1917-ben külön brosúrában, az OSzD(b)MP Kronstadti Bizottságának kiadásában.

KÖSZÖNET G. J. LVOV HERCEGNEK

G. J. Lvov herceg, az Ideiglenes Kormány volt feje, az Ideiglenes Kormány mellett működő ujságíróbizottság képviselőivel folytatott búcsúbeszélgetésében igen értékes beismeréseket tett, amelyekért a munkások köszönettel tartoznak neki.

„Különösképpen alátámasztják optimizmusomat — mondotta Lvov — a legutóbbi napok belföldi eseményei. Az a «mély frontáttörés», amelyet Lenin frontján elértünk, meggyőződésem szerint összehasonlíthatatlanul nagyobb jelentőségű Oroszország szempontjából, mint a németek frontáttörése délnyugati frontunkon."

Hogyne volnának a munkások hálásak a hercegnek az osztályharcnak e józan értékeléséért? A munkások nemcsak hálásak lesznek, hanem tanulnak is majd Lvovtól.

Milyen gátlástalan szószátyárkodással és milyen mérhetetlen képmutatással szónokoltak a burzsoák és a földesurak, s ugyanúgy a mögöttük kullogó eszerek és mensevikek, a „polgárháború" ellen! Nézzük csak meg Lvov herceg értékes beismerését és meglátjuk, hogy a legnagyobb lelkinyugalommal éppen a polgárháború szemszögéből ítéli meg Oroszország belső helyzetét. A burzsoázia, amely az ellenforradalom élén áll, mélyen áttörte a forradalmi munkások frontját, — lényegében ennyi az a kevéske igazság, ami a herceg beismeréseiben fellelhető. Két ellenség, két ellenséges tábor, az egyik áttörte a másik frontját — ebben foglalja össze Lvov herceg Oroszország belső helyzetét. Tiszta szívből köszönjük Lvov hercegnek őszinteségét! Hiszen százszorta inkább igaza van, mint az érzelgős eszer és mensevik nyárspolgároknak, akik azt gondolják,

hogy a burzsoázia és a proletariátus osztályharcának, amely forradalom idején elkerülhetetlenül a végsőkig kiéleződik, átkozódásaikkal és könyörgéseikkel véget tudnak vetni!

Két ellenség, két ellenséges tábor, az egyik áttörte a másik frontját — ez Lvov herceg helyes történetfilozófiája. Igaza van, amikor ténylegesen kihagyja a számításból a harmadik tábort, a kispolgárságot, az eszereket és a mensevikeket. Ez a harmadik tábor nagynak tűnik, valójában azonban semmit sem képes önállóan megoldani; ezt a józanul gondolkodó herceg ugyanolyan világosan látja, mint amilyen világosan látja minden marxista, aki megérti a kispolgárság gazdasági helyzetét, — mint amilyen világosan látja végeredményben mindenki, aki gondolkodott a forradalom történetének tanulságain, amelyek mindig azt igazolták, hogy a kispolgári pártok tehetetlenek, amikor kiéleződik a burzsoázia és a proletariátus harca.

Az országon belül folyó osztályharc még háború idején is sokkal fontosabb, mint a külső ellenség elleni harc — mennyi vad szitkot okádtak a nagyburzsoázia és a kispolgárság képviselői a bolsevikokra azért, mert elismerték ezt az igazságot! Mily buzgón tagadta ezt az igazságot az „egységről", a „forradalmi demokráciáról" stb. stb. szóló hangzatos frázisok nagyszámú kedvelője!

Amikor azonban elérkezett a komoly, a döntő pillanat, Lvov herceg azonnal és fenntartás nélkül elismerte ezt az igazságot, és nyiltan kijelentette, hogy a belső osztályellenség „legyőzése" fontosabb, mint a külső ellenséggel vívott harc frontjának helyzete. Vitathatatlan igazság. Hasznos igazság. A munkások igen hálásak lesznek Lvov hercegnek azért, hogy ezt az igazságot elismerte, emlékezetükbe idézte és terjesztette. S a herceg iránt érzett hálából a munkások a pártot szolgáló erejüket bevetik, hogy a dolgozók és kizsákmányoltak legnagyobb tömegei jobban megértsék és magukévá tegyék ezt az igazságot. A munkásosztálynak szabadságharcában semmi sem tesz olyan jó szolgálatot, mint ez az igazság.

Miben áll az a „frontáttörés" a polgárháború frontján, amely olyan diadalérzettel tölti el Lvov herceget? Erre a kérdésre különös figyelmet kell fordítanunk, hogy a munkások jó sokat tanulhassanak Lvovtól.

A „frontáttörés" a belső háború frontján ez alkalommal először abban állott, hogy a burzsoázia a mocskos rágalmak özönét zúdította osztályellenségeire, a bolsevikokra, s hallatlan állhatatosságról tett tanuságot a politikai ellenfelek megrágalmazásának ebben a rendkívül aljas és szennyes munkájában. Ez, tisztesség ne essék szólván, „eszmei felkészülés" volt az „osztályharc frontjának áttörésére".

Másodszor, a fizikai, a dolog lényegét érintő „frontáttörés" abban állott, hogy az ellenséges politikai áramlatok képviselőit letartóztatták, törvényen kívül helyezték, hogy egyrészüket bírósági tárgyalás nélkül az utcán legyilkolták (július 6-án meggyilkolták Voinovot, mert a „Pravda" nyomdájából kivitte annak kiadványait), hogy betiltották ujságaikat, lefegyverezték a munkásokat és a forradalmi katonákat.

Ez a „frontáttörés az osztályellenséggel vívott háború frontján". A munkások jól gondolják meg ezt, hogy — ha elérkezik az ideje — alkalmazni tudják a burzsoáziára.

A proletariátus sohasem fog rágalmakhoz folyamodni. Betiltja majd a burzsoázia ujságait, s nyiltan, törvényes formában, a kormány nevében kiadott rendeletben kijelenti majd, hogy a nép ellenségei a tőkések és védelmezőik. A burzsoázia, amelyet ellenségünk, a kormány képvisel, és a kispolgárság, amelyet a Szovjetek képviselnek, egyetlen nyilt és őszinte szót sem mer mondani a „Pravda" betiltásáról, betiltásának okairól. A proletariátus nem fog rágalmazni, hanem az igazság szavával fog hatni. Megmondja a parasztoknak és az egész népnek, hogy mi az igazság a burzsoá lapok és betiltásuk szükségessége körül.

A proletariátus a kispolgári fecsegőktől, az eszerektől és a mensevikektől eltérően, pontosan tudni fogja, hogy valójában miben áll a „frontáttörés" az osztályharc frontján, miben áll az ellenség ártalmatlanná tétele, a kizsákmányolók ártalmatlanná tétele. Lvov herceg segítségére volt a proletariátusnak ennek az igazságnak a megértésében. Köszönetünk Lvov hercegnek.

„Proletarszkoje Gyelo" 5. sz.
1917 augusztus 1. (július 19.)

AZ ALKOTMÁNYOS ILLÚZIÓKRÓL[60]

Alkotmányos illúzióknak azt a politikai hibát nevezik, amely abban áll, hogy az emberek létezőnek tartanak egy normális, jogszerű, szabályozott, törvényes, egyszóval: „alkotmányos" rendet, noha az a valóságban nem létezik. Első pillantásra azt hihetné az ember, hogy a mai Oroszországban, 1917 júliusában, amikor még semmiféle alkotmányt nem dolgoztak ki, szó sem lehet alkotmányos illúziók létrejöttéről. Ez azonban — nagy tévedés. Valójában Oroszország egész mai politikai helyzetének éppen az a lényege, hogy a lakosság rendkívül nagy tömegei alkotmányos illúziókban ringatják magukat. Ha ezt nem értettük meg, semmit a világon nem érthetünk meg Oroszország mai politikai helyzetéből. Egyetlenegy lépést sem tehetünk a taktikai feladatok helyes kitűzése felé a mai Oroszországban, ha nem tekintjük a legfontosabbnak azt, hogy rendszeresen és kíméletlenül leleplezzük az alkotmányos illúziókat, feltárjuk ez illúziók valamennyi gyökerét, helyreállítsuk a helyes politikai perspektívát.

Vegyünk három véleményt, amelyek a mai alkotmányos illúziókra a legjellemzőbbek, és vizsgáljuk meg ezeket közelebbről.

Az első vélemény: országunk az Alkotmányozó Gyűlés összeülésének küszöbén áll; ezért mindennek, ami most történik, ideiglenes, átmeneti, nem nagyon lényeges, nem döntő jellege van, az Alkotmányozó Gyűlés hamarosan mindent felülvizsgál és véglegesen eldönt. A második vélemény: bizonyos pártoknak — például az eszereknek, vagy a mensevikeknek, vagy szövetségüknek — nyilvánvaló és kétségtelen többségük van a nép körében vagy a

„legbefolyásosabb" intézményekben, így például a Szovjetekben; ezért ezeknek a pártoknak, ezeknek az intézményeknek az akaratát, mint általában a nép többségének akaratát, a köztársasági, demokratikus, forradalmi Oroszországban nem lehet megkerülni, s még kevésbbé megsérteni. A harmadik vélemény: egy *bizonyos rendszabályt*, például a „Pravda" című lap betiltását sem az Ideiglenes Kormány, sem a Szovjetek nem törvényesítették; ezért ez csak epizód, véletlen jelenség, ezt semmiképpen nem lehet döntő dolognak tekinteni.

Térjünk át az egyes vélemények elemzésére.

I

Az Alkotmányozó Gyűlés egybehívását már az első Ideiglenes Kormány megígérte. Azt tekintette fő feladatának, hogy elvezeti az országot az Alkotmányozó Gyűlésig. A második Ideiglenes Kormány szeptember 30-ra kitűzte az Alkotmányozó Gyűlés egybehívását. A harmadik Ideiglenes Kormány július 4-e után a legünnepélyesebb formában megerősítette ezt a határidőt.

Pedig 99 százalékban bizonyosra vehető, hogy erre a határidőre nem hívják egybe az Alkotmányozó Gyűlést. S ha addig összehívnák, 99 százalékban ismét csak bizonyosra vehető, hogy az is ugyanolyan tehetetlen és haszontalan lesz, mint az első duma, — mindaddig, míg Oroszországban nem győz a második forradalom. Ha meg akarunk győződni erről, akár csak egy pillanatra is, félre kell tennünk azokat a hangos frázisokat, ígéreteket és napi „eseményeket", amelyek eltompítják az ember agyát, és meg kell vizsgálnunk azt, ami a legfontosabb, ami az egész társadalmi életet meghatározza: az osztályharcot.

Világos, hogy Oroszországban a burzsoázia a legszorosabban egybefonódott a földesurakkal. Az egész sajtó, valamennyi választás, a kadet párt és a nála jobboldalibb pártok egész politikája, az „érdekelt" személyek „kongresszusainak" valamennyi megnyilvánulása erről tanuskodik. A burzsoázia nagyon jól megérti azt, amit nem értenek meg az eszer és a „baloldali" mensevik kispolgári fecsegők, hogy ugyanis Oroszországban *nem lehet*

megszüntetni a föld magántulajdonát, és éppenséggel nem megváltás nélkül, ha nem hajtanak végre gigászi méretű gazdasági forradalmat, ha a bankok nem kerülnek az egész nép ellenőrzése alá, ha nem államosítják a szindikátusokat, ha nem foganatosítanak számos kíméletlen forradalmi rendszabályt a tőke ellen. A burzsoázia ezt nagyon jól megérti. S ugyanakkor feltétlenül tudnia, látnia, éreznie kell azt is, hogy Oroszországban a parasztok óriási többsége most nemcsak hogy a földbirtokosok földjének elkobzása mellett fog állást foglalni, hanem sokkal baloldalibb lesz Csernovnál. Hiszen a burzsoázia nálunk jobban tudja azt is, hogy mennyi részleges engedményt tett neki Csernov akár csak május 6-a és július 2-a között is a különféle paraszti követelések halogatása és megnyirbálása kérdésében, valamint azt is, hogy mennyi fáradságába került a *jobboldali* eszereknek (hiszen Csernov az eszerek között „centrumnak" számít!) a Parasztkongresszuson és a Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetjének Végrehajtó Bizottságában, hogy „lecsendesítsék" a parasztokat és üres ígéretekkel hitegessék őket.

A burzsoázia abban különbözik a kispolgárságtól, hogy gazdasági és politikai tapasztalatai alapján megtanulta megérteni, milyen feltételekre van szükség ahhoz, hogy a kapitalista rendszerben fenntartsák a „rendet" (vagyis a tömegek leigázását). A burzsoák üzletemberek, kitűnő kereskedelmi érzékük van, megszokták, hogy a politikai kérdéseket is szigorúan üzleti szempontból vizsgálják: nem hisznek a szavakban és tudják, hogyan kell megfogni a dolgot.

Az Alkotmányozó Gyűlésen a mai Oroszországban olyan paraszti többség lesz, amely baloldalibb az eszereknél. A burzsoázia ezt tudja. És mert tudja, természetszerűleg a legerélyesebben harcol az ellen, hogy a közeljövőben egybehívják az Alkotmányozó Gyűlést. Az imperialista háború folytatása a II. Miklós által kötött titkos szerződések szellemében, a földesúri földtulajdon vagy a megváltás védelme — mindez lehetetlen vagy rendkívül nehéz, *ha van* Alkotmányozó Gyűlés. A háború nem vár. Az osztályharc nem vár. Ezt a február 28-a és április 21-e között eltelt rövid időszak is világosan megmutatta.

A forradalom első pillanatától fogva két nézet alakult ki az Alkotmányozó Gyűléssel kapcsolatban. Az eszerek és a mensevikek, akik alkotmányos illúziók rabjai, az olyan kispolgár hiszékenységével tekintettek a dologra, aki tudni sem akar az osztályharcról: az Alkotmányozó Gyűlést proklamáltuk, Alkotmányozó Gyűlés lesz, és kész! Ami ezen felül vagyon, a gonosztól vagyon! Ámde a bolsevikok azt mondották: az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása és sikere csak olyan mértékben van biztosítva, amilyen mértékben fokozódik a Szovjetek ereje és hatalma. A mensevikek és az eszerek szemében a súlypont áttolódott a jogi aktusra: az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásának proklamálására, megígérésére, deklarálására. A bolsevikoknál a súlypont áttevődött az osztályharcra: ha a Szovjetek győznek, biztosítva lesz az Alkotmányozó Gyűlés, ha nem győznek, nincs biztosítva.

Így is történt. A burzsoázia az egész idő alatt hol leplezetten, hol nyiltan, de szakadatlanul, tántoríthatatlanul harcolt az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása ellen. Ez a harc jutott kifejezésre abban a kívánságban, hogy az Alkotmányozó Gyűlés egybehívását a háború befejezéséig elhalasszák. Ez a harc jutott kifejezésre abban, hogy többször is elhalasztották az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásának időpontját. Amikor végül, június 18-a után, több mint egy hónappal a koalíciós kormány megalakulása után, kitűzték az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásának időpontját, egy moszkvai burzsoá lap kijelentette, hogy ez a bolsevikok agitációjának hatására történt. A „Pravda" szószerint idézte ezt a lapot.

Július 4-e után, amikor az eszerek és a mensevikek szolgálatkészsége és félelme „győzelemre" juttatta az ellenforradalmat, a „Recs"-be becsúszott egy rövid, de rendkívül figyelemreméltó kifejezés: az Alkotmányozó Gyűlés „lehetetlenül gyors" egybehívása!! Július 16-án pedig a „Volja Narodá"-ban és a „Russzkaja Voljá"-ban rövid hír jelenik meg arról, hogy a kadetok az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásának elhalasztását követelik azon az ürügyön, hogy összehívása ilyen „rövid" idő alatt „lehetetlen", s az ellenforradalomnak lakájkodó mensevik Cereteli e hír szerint máris beleegyezik abba, hogy az

Alkotmányozó Gyűlés egybehívását november 20-ra halasszák!

Kétségtelen, hogy egy ilyen hír csak a burzsoázia akarata ellenére csúszhatott át. A burzsoáziának nem előnyösek az ilyen „leleplezések". Csakhogy — kibújik a szeg a zsákból. A július 4-e óta fékeveszetten tomboló ellenforradalom elszólja magát. Amint az ellenforradalmi burzsoázia először kezébe kaparintotta a hatalmat, július 4-e után, azonnal lépéseket tett (mégpedig igen komoly lépéseket) az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása *ellen*.

Ez tény. S ez a tény megmutatja, milyen meddők az alkotmányos illúziók. Ha Oroszországban nem tör ki újabb forradalom, ha nem döntjük meg az ellenforradalmi burzsoázia (elsősorban a kadetok) hatalmát, ha a nép nem tagadja meg a bizalmat az eszerek pártjától és a mensevikek pártjától, a burzsoáziával való egyezkedés pártjaitól, akkor az Alkotmányozó Gyűlést vagy egyáltalán nem hívják egybe, vagypedig „frankfurti fecsegő gyülekezet"[61] lesz, tehetetlen, semmirekellő gyülekezete az olyan kispolgároknak, akiket halálra rémít a háború és az a lehetőség, hogy a burzsoázia „bojkottálja a hatalmat", akik gyámoltalanul ide-oda kapkodnak s hol igyekeznek a burzsoázia nélkül kormányozni, hol pedig félnek, hogy a burzsoázia nélkül kell meglenniök.

Az Alkotmányozó Gyűlés kérdése *alá van rendelve* annak a kérdésnek, hogy milyen lesz a menete és a kimenetele a burzsoázia és a proletariátus osztályharcának. Emlékszem, a „Rabocsaja Gazeta" egy alkalommal azt fecsegte, hogy az Alkotmányozó Gyűlés konvent lesz. Ez iskolapéldája az ellenforradalmi burzsoázia előtt lakájkodó mensevikjeink szánalmas, megvetendő kérkedésének. Hogy ne „frankfurti fecsegő gyülekezet" vagy első duma legyünk, hogy konvent legyünk, ahhoz az szükséges, hogy merjünk, tudjunk, elég erőnk legyen kíméletlen csapásokat mérni az ellenforradalomra, ne pedig paktáljunk vele. Ehhez az szükséges, hogy a hatalom korunk leghaladottabb, legelszántabb, legforradalmibb osztálya kezében legyen. Ehhez az szükséges, hogy ezt az osztályt a városi és falusi szegénység (félproletárok) egész tömege támogassa. Ehhez az szükséges, hogy kíméletlenül le-

számoljunk az ellenforradalmi burzsoáziával, vagyis elsősorban a kadetokkal és a hadsereg felsőbb parancsnoki köreivel. Ezek a konvent reális, anyagi osztályfeltételei. Csak pontosan és világosan fel kell sorolnunk ezeket a feltételeket, s máris megértjük, milyen nevetséges a „Rabocsaja Gazeta" kérkedése, milyen mérhetetlenül ostobák az eszereknek és a menszevikeknek azok az alkotmányos illúziói, amelyek a mai Oroszországban az Alkotmányozó Gyűléshez fűződnek.

II

Marx, amikor az 1848-as kispolgári „szociáldemokratákat" ostorozta, különösen élesen megbélyegezte általában a „népre" és a nép többségére vonatkozó gátlástalan szószátyárkodásukat[62]. Nagyon időszerű, ha visszagondolunk erre, amikor megvizsgáljuk a második véleményt, amikor a „többségre" vonatkozó alkotmányos illúziókat elemezzük.

Hogy a többség valóban döntsön egy országban, ehhez bizonyos reális előfeltételek szükségesek. Mégpedig: egyrészt biztos alapokon meg kell teremtenünk egy olyan állami rendet, olyan államhatalmat, amely lehetővé teszi, hogy a többség akarata szerint intézzék az ügyeket, és biztosítja, hogy ez a lehetőség valósággá váljék. Másrészt pedig az szükséges, hogy ez a többség osztályösszetételénél fogva, az e többségen belül (és ezen kívül) a különböző osztályok között fennálló kölcsönös viszonynál fogva *képes legyen* arra, hogy egyetértésben és sikeresen vezesse az állam szekerét. Minden marxista számára világos, hogy ennek a két reális feltételnek döntő szerepe van a nép többségének kérdésében, valamint abban a kérdésben, hogy miképpen lehet az állami ügyeket e többség akaratának megfelelően intézni. Az eszerek és a menszevikek egész politikai irodalma azonban, s még nagyobb mértékben egész politikai magatartásuk azt mutatja, hogy egyáltalán nem értik ezeket a feltételeket.

Ha a politikai hatalom az államban egy olyan osztály kezében van, amelynek érdekei megegyeznek a többség érdekeivel, akkor lehetséges, hogy az államot valóban a

többség akaratának megfelelően kormányozzák. Ha ellenben a politikai hatalom egy olyan osztály kezében van, amelynek érdekei eltérnek a többség érdekeitől, akkor a többség akaratának megfelelő kormányzás mindig elkerülhetetlenül e többség becsapásává vagy elnyomásává változik. Minden polgári köztársaságban százával és ezrével találunk erre példákat. Oroszországban a burzsoázia uralkodik gazdaságilag is, politikailag is. A burzsoázia érdekei, különösen imperialista háború idején, a legélesebb ellentétben vannak a többség érdekeivel. Ezért a kérdés lényege, materialista, marxista, nempedig formális jogi kérdésfelvetés esetén az, hogy lerántsuk a leplet erről az ellentétről és harcoljunk az ellen, hogy a burzsoázia becsapja a tömegeket.

Eszereink és mensevikjeink ezzel szemben világosan bebizonyították és megmutatták, hogy igazi szerepük az, hogy a burzsoázia eszközeként a tömegek (a „többség") becsapását szolgálják, ezt a becsapást közvetítsék és ebben a becsapásban segédkezzenek. Bármilyen őszinték is egyes eszerek és mensevikek, fő politikai eszméik — az a gondolat, hogy az imperialista háborúból ki lehet jutni és el lehet érni az „annexiók és hadisarc nélküli békét" a proletariátus diktatúrája és a szocializmus győzelme nélkül, hogy a föld megváltás nélkül átmehet a nép kezébe és a nép érdekében megvalósítható a termelés „ellenőrzése", szintén a fenti feltétel nélkül — az eszereknek és a mensevikeknek ezek a fő politikai (és persze gazdasági) eszméi objektíve nem tekinthetők egyébnek, mint kispolgári önámításnak vagy, ami egyremegy, a tömegek (a „többség") burzsoá becsapásának.

Ez az első és legfontosabb „helyesbítésünk" a többség kérdéséhez, ahogyan azt a kispolgári demokraták, a Louis Blanc-féle szocialisták, az eszerek és a mensevikek felvetik: mit ér a gyakorlatban a „többség", amikor a többség magában véve csak formális mozzanat, konkrétan, ténylegesen azonban ez a többség azokból a pártokból áll, amelyek ennek a többségnek burzsoá becsapását megvalósítják?

S természetesen — itt jutunk el a második „helyesbítéshez", a fentemlített fő körülmények közül a második-

hoz —, természetesen ezt a becsapást csak akkor érthetjük meg helyesen, ha tisztázzuk, mik az osztálygyökerei és mi az osztályjelentősége. Ez nem egyéni becsapás, nem „szélhámosság" (hogy ezzel a durva kifejezéssel éljek), hanem félrevezető eszme, amely az osztály gazdasági helyzetéből adódik. A kispolgár olyan gazdasági helyzetben van, életfeltételei olyanok, hogy okvetlenül ámítja magát, önkéntelenül és elkerülhetetlenül hol a burzsoáziához, hol a proletariátushoz húz. Önálló „vonala" *gazdaságilag nem* lehet.

Multja a burzsoáziához, jövője a proletariátushoz vonzza. Ítélete az utóbbihoz, előítéletei (Marx ismert kifejezésével élve) az előbbihez vonzzák. Hogy a nép többsége az állam kormányzásában valóban többséggé, valóban a többség érdekeinek szolgálatává, valóban jogainak védelmévé stb. lehessen, ehhez bizonyos osztályfeltétel szükséges. Ez a feltétel az, hogy a kispolgárság többsége, legalábbis a döntő pillanatban és a döntő helyen, a forradalmi proletariátushoz csatlakozzon.

Enélkül a többség fikció, amely bizonyos ideig fennmaradhat, tündökölhet, ragyoghat, harsoghat, babérokat arathat, de amely mindazonáltal elkerülhetetlenül kudarcra van kárhoztatva. Ilyen volt például az eszerek és a mensevikek mögött álló többség kudarca, amely az orosz forradalomban 1917 júliusában nyilvánvalóvá vált.

Továbbá. A forradalom éppen abban is különbözik az államban uralkodó „szokásos" helyzettől, hogy az állami élet vitás kérdéseit közvetlenül az osztályok harca és a tömegek harca dönti el, beleértve a fegyveres harcot. Másképpen nem is lehet, mihelyt a tömegek szabadok és fel vannak fegyverezve. Ebből az alapvető tényből következik, hogy forradalmi időkben nem elegendő kifejezésre juttatni a „többség akaratát" — nem, a döntő pillanatban, a döntő helyen *erősebbnek* kell *bizonyulni*, *győzni* kell. A középkori németországi „parasztháborútól" valamennyi nagyobb forradalmi mozgalmon és korszakon át egészen 1848-ig és 1871-ig, egészen 1905-ig számtalan példát látunk arra, hogy a szervezettebb, öntudatosabb, jobban felfegyverzett kisebbség ráerőszakolta akaratát a többségre, legyőzte a többséget.

Engels Frigyes külön kiemelte azoknak a tapasztalatoknak a tanulságait, amelyek bizonyos mértékig közösek a XVI. századi német parasztfelkelésben és az 1848-as német forradalomban, nevezetesen az elnyomott tömegek akcióinak szétforgácsoltságát és a centralizáció hiányát, ami kispolgári életviszonyaikkal függ össze[63]. S ha ebből a szemszögből nyúlunk a dologhoz, ugyanerre a következtetésre jutunk: a kispolgári tömegekből álló egyszerű többség még semmit sem dönt és nem is dönthet el, mert a falusi kistermelők szétforgácsolt milliói *csak* akkor lehetnek szervezettek, *csak* akkor lehet politikai öntudat akcióikban, *csak* akkor lehetnek ezek centralizáltak (ami a győzelemhez elengedhetetlen), ha vezeti őket vagy a burzsoázia, vagy a proletariátus.

Végső fokon, mint tudjuk, a társadalmi élet kérdéseit az osztályharc leghevesebb, legélesebb formája, a polgárháború dönti el. Márpedig ebben a háborúban is, mint általában minden háborúban, a döntő — ez szintén közismert és elvben senki által nem vitatott tény — a gazdaság. Rendkívül jellemző és jelentős az a körülmény, hogy bár sem az eszerek, sem a mensevikek nem tagadják ezt „elvben" és bár teljesen tisztában vannak a mai Oroszország kapitalista jellegével, mégsem szánják rá magukat arra, hogy józanul szembenézzenek az igazsággal. Nem merik bevallani az igazságot, azt, hogy minden kapitalista ország, többek között Oroszország is, nagyjában három alapvető, fő erőre: burzsoáziára, kispolgárságra és proletariátusra oszlik. Az elsőről és a harmadikról mindenki beszél, ezeket mindenki elismeri. A másodikat—vagyis éppen azt, amely számbelileg *többségben* van! — nem akarják sem gazdasági, sem politikai, sem katonai szempontból józanul értékelni.

Fáj az igazság — ezzel magyarázható, hogy az eszerek és a mensevikek félnek az önmegismeréstől.

III

A „Pravda" betiltása, amikor ebbe a cikkbe belekezdtünk, még csak „véletlen" eset volt, az államhatalom még nem erősítette meg. Most, július 16-a után, ez a hatalom hivatalosan betiltotta a „Pravdá"-t.

Ez a tilalom, ha történelmi szempontból vizsgáljuk, a maga egészében, e rendszabály előkészítésének és végrehajtásának egész folyamatában, rendkívül éles fényt vet arra, hogy Oroszországban mi az „alkotmány lényege" és milyen veszélyesek az alkotmányos illúziók.

Tudjuk, hogy a kadet párt, élén Miljukovval és a „Recs" című lappal, már április óta megtorló intézkedéseket követel a bolsevikok ellen. A legkülönbözőbb formákban, kezdve a „Recs" „államférfiúi" cikkeitől Miljukov ismételt kiáltásáig: „tartóztassák le" (mármint Lenint és más bolsevikokat), ez a megtorlás-követelés volt a kadetok politikai programjának egyik fő, ha ugyan nem a legfőbb része a forradalom alatt.

Még jóval az előtt, hogy Alekszinszkij és Társai júniusban és júliusban aljas rágalmazó vádat költöttek és koholtak német szolgálatban végzett kémkedésről, a németektől kapott pénzekről; még jóval az előtt, hogy ugyanolyan rágalmazó módon, ugyanúgy fittyet hányva a közismert tényeknek és a nyilvánosságra hozott okmányoknak, „fegyveres felkeléssel" vagy „lázadással" vádolták a bolsevikokat, — már jóval mindezek előtt a kadet párt rendszeresen, hajthatatlanul, szüntelenül megtorló intézkedéseket követelt a bolsevikok ellen. Ha most eleget tettek ennek a követelésnek, milyen véleményünk lehet azoknak az embereknek becsületességéről és értelmi képességéről, akik megfeledkeznek, vagy úgy tesznek, mintha megfeledkeznének e követelés igazi osztály- és pártforrásáról? Mi egyébnek, mint durva hamisításnak vagy szinte hihetetlennek látszó politikai korlátoltságnak nevezhetnők azt, hogy az eszerek és a mensevikek most minden áron úgy akarják feltüntetni a dolgot, mintha hinnének egy „véletlen" vagy „egyedülálló", július 4-én felmerült és a bolsevikok elleni megtorlásokat kiváltó „indítóokban"? Mégis csak van határa a vitathatatlan történelmi igazságok elferdítésének!

Vessük csak össze az április 20—21-i mozgalmat a július 3—4-i mozgalommal, s azonnal meggyőződünk arról, hogy jellegük azonos: a tömegek elégedetlenségének, türelmetlenségének és felháborodásának ösztönös kitörése, jobboldalról jövő provokációs lövések, holttestek a Nyev-

szkij proszpekten, a burzsoázia és különösen a kadetok rágalmazó üvöltözése, hogy lám „a leninisták lövöldöztek a Nyevszkijen", a legelkeseredettebb és legélesebb harc a proletártömeg és a burzsoázia között, a kispolgári pártok, az eszerek és a mensevikek teljes fejvesztettsége, óriási ingadozások politikájukban és általában az államhatalom kérdésében, — mindezek az objektív tények mindkét mozgalomra jellemzők. Június 9—10-e és június 18-a pedig, más-más formában, az osztályok kölcsönös viszonyának pontosan ugyanezt a képét tárja elénk.

Az események fejlődése a napnál is világosabb: egyre nagyobb a tömegek elégedetlensége, türelmetlensége és felháborodása, egyre jobban kiéleződik a proletariátus és a burzsoázia harca, különösen a kispolgári tömegekre gyakorolt befolyásért, s ezzel kapcsolatban két rendkívül nagyjelentőségű történelmi esemény zajlik le, amelyek előkészítették azt, hogy az eszerek és a mensevikek az ellenforradalmi kadetoktól függő helyzetbe kerültek. Ezek az események: a május 6-i koalíciós kormány, amelyben az eszerek és a mensevikek a burzsoázia kiszolgálóiként szerepeltek és egyre jobban belekeveredtek a burzsoáziával való megegyezésekbe és alkukba, a burzsoáziának tett ezernyi „szolgálatba", a legszükségesebb forradalmi rendszabályok halogatásába, s azután — az offenzíva a fronton. Az offenzíva elkerülhetetlenül azt jelenti, hogy ismét kiújul az imperialista háború, hogy az imperialista burzsoázia befolyása, súlya, szerepe óriási mértékben megnövekedik, hogy a tömegek között nagy mértékben terjed a sovinizmus, és végül — last but not least (végül, de nem utolsó sorban), hogy a hatalom, eleinte a katonai hatalom, majd később általában az államhatalom is, a hadsereg ellenforradalmi felső parancsnoki köreinek a kezébe megy át.

Ez a történelmi események menete, amely április 20—21-től július 3—4-ig elmélyítette és kiélezte az osztályellentéteket, s lehetővé tette az ellenforradalmi burzsoáziának, hogy július 4-e után megvalósítsa azt, ami már április 20—21-én egészen világos körvonalakban megmutatkozott mint programja és taktikája, mint legközelebbi célja és „tiszta" módszere, amelynek a célhoz kell vezetnie.

Nincsen semmi, ami történelmi szempontból tartalmatlanabb volna, nincsen semmi, ami elméletileg szánalmasabb és gyakorlatilag nevetségesebb volna, mint a július 4-ével kapcsolatos nyárspolgári sopánkodások (amelyeket a többi közt L. Martov is ismételget) amiatt, hogy a bolsevikok „kiügyeskedték", hogy vereséget mértek sajátmagukra, hogy „kalandorpolitikájuk" idézte elő a vereséget stb. stb. Mindezek a sopánkodások, mindezek az okoskodások, amelyeknek az a lényegük, hogy „nem kellett volna" részt venni (abban a kísérletben, hogy a tömegek teljesen jogos elégedetlenségét és felháborodását „békés és szervezett" jellegűvé tegyék!!) — vagy renegátságra vezethetők vissza, amennyiben bolsevikoktól származnak, vagy a kispolgár megszokott riadalmának és fejetlenségének megszokott megnyilvánulásai. A valóságban a július 3—4-i mozgalom ugyanolyan elkerülhetetlenül nőtt ki az április 20—21-i mozgalomból és e mozgalom után, mint amilyen elkerülhetetlen az, hogy a tavasz után a nyár következik. A proletárpárt feltétlen kötelessége volt, hogy a tömegekkel maradjon, hogy igyekezzen a lehető legbékésebb és legszervezettebb jellegűvé tenni jogos megmozdulásaikat, hogy ne álljon félre, ne mossa Pilátus módjára a kezét azzal a kicsinyes ürüggyel élve, hogy a tömeg nincsen megszervezve az utolsó szálig és hogy mozgalmában vannak kilengések (mintha április 20—21-én nem lettek volna kilengések! mintha a történelemben lett volna akár csak egyetlen olyan komoly tömegmozgalom is, amelyben nem voltak kilengések!).

A bolsevikok veresége pedig július 4-e után történelmi szükségszerűséggel következett az események egész addigi fejlődéséből, éppen azért, mert a kispolgári tömeget és vezéreit, az eszereket és a mensevikeket április 20—21-én nem kötötte még az offenzíva, nem voltak még összegabalyodva a „koalíciós kormánnyal" a burzsoáziával kötött paktumok által, július 4-re azonban annyira megkötötték magukat és annyira összegabalyodtak, hogy szükségképpen odáig kellett süllyedniök, hogy (a megtorlásokban, a rágalmazásokban, a hóhérmunkában) együttműködtek az ellenforradalmi kadetokkal. Az eszerek és

a mensevikek július 4-én véglegesen lecsúsztak az ellenforradalmiság szemétgödrébe, mert már májusban és júniusban feltartóztathatatlanul e szemétgödör felé csúsztak, részt vettek a koalíciós kormányban és helyeselték az offenzíva politikáját.

Látszólag valamelyest letértünk témánkról, a „Pravda" betiltásának kérdéséről, július 4-e történelmi értékelésének kérdéséhez. De ez csak látszat. Az egyik ugyanis nem érthető meg a másik nélkül. Láttuk, hogy a „Pravda" betiltása, a bolsevikok letartóztatása és másféle üldözésük — a dolog lényegét és az események összefüggését tekintve — nem egyéb, mint az ellenforradalom és különösen a kadetok réges-régi programjának megvalósítása.

Rendkívül tanulságos, ha most megvizsgáljuk, hogy tulajdonképpen *ki* valósította meg ezt a programot és milyen módszerekkel.

Vizsgáljuk meg a tényeket. Július 2-án és 3-án a mozgalom növekszik, a kormány tétlensége, a drágaság, a gazdasági bomlás, az offenzíva miatt felháborodott tömegek forronganak. A kadetok kilépnek a kormányból, „francia sakkot" játszanak, ultimátumot intéznek az eszerekhez és a mensevikekhez, s hagyják, hogy ők, akik kötve vannak a hatalomhoz, de nem rendelkeznek hatalommal, lakoljanak a vereségért és a tömegek elégedetlenségéért.

A bolsevikok 2-án és 3-án igyekeznek visszatartani a tömegeket az akciótól. Ezt *még* a „Gyelo Naroda" munkatársa is beismerte, amikor elmondotta, hogy július 2-án mi történt a gránátosezredben. Július 3-án este a mozgalom árja kicsap a medréből és a bolsevikok egy felhívást adnak ki, amelyben hangsúlyozzák, hogy a mozgalmat okvetlenül „békés és szervezett" jellegűvé kell tenni. Július 4-én a jobboldalról eldördülő provokációs lövések mindkét oldalon növelik a lövöldözés áldozatainak számát: hangsúlyoznunk kell, hogy a Végrehajtó Bizottságnak az az ígérete, hogy kivizsgálja a történteket, naponta kétszer jelentéseket ad ki stb. stb., puszta ígéret maradt! Az eszerek és a mensevikek egyáltalán semmit sem tettek, *sőt* a két fél halottainak teljes névsorát sem hozták nyilvánosságra!!

4-én éjjel a bolsevikok megszövegeztek egy felhívást az akciók beszüntetésére, s ezt a felhívást még ugyanaznap éjjel a „Pravdá"-ban ki is nyomatták. De ugyanezen az éjszakán megkezdődik, először is, az ellenforradalmi csapatok bevonulása Petrográdba (nyilván az eszerek és a mensevikek, az ő Szovjetjeik hívására vagy beleegyezésével, s erről a „kényes" pontról, persze, mind a mai napig — bár a legkisebb szükség sincsen már titoktartásra — különösen mélyen és következetesen hallgatnak!). Másodszor, ugyanezen az éjszakán a hadapródiskolások osztagai stb., amelyek nyilvánvalóan Polovcev hadseregparancsnok és a vezérkar utasítására cselekedtek, pogromokat kezdenek a bolsevikok ellen. A 4-éről 5-ére virradó éjjel szétrombolják a „Pravda" helyiségeit, 5-én és 6-án szétrombolják nyomdáját, a „Trud" nyomdát, világos nappal legyilkolják Voinov munkást, mert a nyomdából kihordta a „Lisztok Pravdi"-t, házkutatásokat tartanak bolsevikoknál, letartóztatják őket, lefegyverzik a forradalmi ezredeket.

Ki kezdte mindezt? Nem a kormány és nem a Szovjet, hanem az ellenforradalmi katonai banda, amely a vezérkar köré tömörül és a „kémelhárítás" nevében működik, amely forgalomba hozza Pereverzev és Alekszinszkij koholmányát, hogy „felbőszítse" a csapatokat stb.

A kormány nem látható. A Szovjetek nem láthatók; ezek féltik a bőrüket, számos hírt kapnak, hogy a kozákok jöhetnek és szétverhetik őket. A feketeszázas és a kadet sajtó, amely a bolsevikok elleni hajtóvadászatot rendezte, indít hajtóvadászatot a Szovjetek ellen.

Az eszerek és a mensevikek egész politikájukkal megkötözték kezüket-lábukat. Mint megkötözött emberek, ellenforradalmi csapatokat rendeltek Petrográdba (vagy megtűrték, hogy ezeket a csapatokat Petrográdba rendeljék). Ez pedig még jobban megkötözte őket. Az undorító ellenforradalmi szemétgödör legmélyére süllyedtek. Gyáván feloszlatják saját bizottságukat, amelyet azért küldtek ki, hogy kivizsgálja a bolsevikok „ügyét". Aljas módon kiszolgáltatják a bolsevikokat az ellenforradalomnak. Alázatosan részt vesznek az elesett kozákok temetési tüntetésén, ami egyértelmű azzal, hogy kezetcsókolnak az ellenforradalmároknak.

Megkötözött emberek. A szemétgödör legalján vannak.

Kapkodnak, miniszteri tárcát adnak Kerenszkijnek, Kanosszát járnak[64] a kadetoknál, Moszkvában „Országgyűlést" rendeznek meg, vagyis „megkoronázzák" az ellenforradalmi kormányt[65]. Kerenszkij felmenti Polovcevet.

Ámde ezek a kapkodások kapkodások maradnak, s mit sem változtatnak a *dolog lényegén*. Kerenszkij felmenti Polovcevet és ugyanakkor hivatalos formába önti, törvényesíti Polovcev *rendszabályait*, politikáját, betiltja a „Pravdá"-t, bevezeti a hadseregben a halálbüntetést, betiltja a fronton a gyűléseket, folytatja a bolsevikok letartóztatását (még Kollontajt is letartóztatja!) Alekszinszkij programja szellemében.

Rendkívül világosan megmutatkozik, hogy mi Oroszországban az „alkotmány lényege": az offenzíva a fronton és a kadetokkal kötött koalíció a hátországban az ellenforradalom szemétgödrébe taszítja az eszereket és a mensevikeket. Az államhatalom *valójában* az ellenforradalom kezébe, a katonai banda kezébe megy át. Kerenszkij, valamint Cereteli és Csernov kormánya *ennek csak cégére*, kénytelenek *utólag* törvényesíteni rendszabályait, lépéseit, politikáját.

Kerenszkijnek, Ceretelinek, Csernovnak a kadetokkal folytatott alkudozása másodrendű, ha nem tizedrendű jelentőségű. Hogy ebben az alkudozásban a kadetok kerekednek-e felül, hogy Cereteli és Csernov tudja-e még „egyedül" tartani magát, ez nem változtat a dolog lényegén, az eszerek és a mensevikek az ellenforradalom felé fordultak (ezt a fordulatot május 6-a óta folytatott egész politikájuk elkerülhetetlenné tette), — ez marad az alapvető, fontos, döntő tény.

A pártok fejlődésének ciklusa befejeződött. Az eszerek és a mensevikek fokról fokra lejjebb süllyedtek: február 28-tól, amikor „bizalmat szavaztak" Kerenszkijnek, május 6-ig, amely az ellenforradalomhoz láncolta őket, és július 5-ig, amikor végképpen lecsúsztak az ellenforradalomhoz.

Új szakasz kezdődik. Az ellenforradalom győzelme

kiábrándítja a tömegeket az eszerek és a mensevikek pártjából, ez a győzelem szabaddá teszi számukra az utat, hogy áttérhessenek a forradalmi proletariátus támogatásának politikájára.

A megírás ideje: 1917 július 26. (augusztus 8.)
Megjelent 1917 augusztus 4-én és 5-én, a „Rabocsij i Szoldat" c. lap 11. és 12. számában.

VÁLASZ

I

A július 22-i lapokban megjelent a „Petrográdi Felsőbíróság ügyészének" közleménye a július 3—5-i eseményekkel kapcsolatban lefolytatott vizsgálatról és arról, hogy árulás és fegyveres felkelés szervezése miatt bíróság elé állítanak engem több más bolsevikkal együtt.

A kormány kénytelen volt ezt a közleményt nyilvánosságra hozni, mert már túlságosan nagy botránnyá dagadt ez az aljas ügy, amelyet nyilvánvalóan — minden valamelyest értelmes ember számára nyilvánvalóan — Alekszinszkijnek, ennek a rágalmazónak részvételével koholtak, hogy az ellenforradalmi kadet párt régi kívánságainak és követeléseinek eleget tegyenek.

De Ceretelinek és Társainak kormánya a közlemény nyilvánosságra hozatalával méginkább szégyent vall, mert a hamisítás otrombasága most különösen szembeszökő.

Én június 29-én csütörtökön, betegségem miatt elutaztam Petrográdból és csak július 4-én, kedden reggel tértem vissza. De magától értetődik, hogy mind pártunk Központi Bizottságának, mind általában egész pártunknak kivétel nélkül minden lépéséért és rendszabályáért teljes mértékben és feltétlenül vállalom a felelősséget. Távollétemre azért kellett utalnom, hogy megokoljam tájékozatlanságomat egyes részletkérdésekben és azt, hogy főképpen a sajtóban megjelent okmányokra hivatkozom.

Nyilvánvaló, hogy az ügyésznek éppen az effajta okmányokat — különösen, ha a bolsevikokkal ellenségesen szembenálló sajtóban jelentek meg — kellett volna elsősorban gondosan összegyüjteni, összeállítani és elemezni. De a „republikánus" ügyész, aki Cereteli „szocialista"

miniszter politikáját valósítja meg, éppen erinek a legelemibb kötelességének nem óhajtott eleget tenni!

A „Gyelo Naroda" című kormánylap, néhány nappal július 4-e után, beismerte mint tényt, hogy a bolsevikok július 2-án a gránátosezredben felszólaltak és agitáltak a megmozdulás *ellen*.

Volt-e az ügyésznek joga arra, hogy erről az okmányról hallgasson? Volt-e alapja arra, hogy egy ilyen tanú vallomását ne vegye tekintetbe?

Márpedig ez a tanúvallomás megállapítja azt az elsőrendű jelentőségű tényt, hogy a mozgalom ösztönösen növekedett és hogy a bolsevikok nem meggyorsítani, hanem elhalasztani igyekeztek a megmozdulást.

Továbbá. Ugyanez a lap egy még fontosabb okmányt tett közzé, mégpedig annak a felhívásnak a szövegét, amelyet pártunk Központi Bizottsága írt alá és amelyet július 3-án éjjel fogalmaztak meg. Ezt a felhívást már az *után* fogalmazták meg és szedették ki, hogy a mozgalom, bármennyire is igyekeztünk azt feltartóztatni, vagyis helyesebben, szabályozni, átszakította a gátat, — az után, hogy a megmozdulás már ténnyé lett.

Cereteliék ügyészének mérhetetlen alávalósága, aljassága és álnoksága éppen abban nyilvánul meg, hogy *megkerüli* azt a kérdést, hogy tulajdonképpen mikor, melyik napon és hány órakor, a bolsevik felhívás előtt vagy után *kezdődött meg* a megmozdulás.

A felhívásban ugyanis arról van szó, hogy a mozgalmat okvetlenül *békés* és *szervezett* jellegűvé kell tenni!

Elképzelhető-e nevetségesebb vád, mint az, hogy „a fegyveres felkelés szervezésével" vádolnak egy olyan szervezetet, amely a 4-ére virradó éjjel, vagyis a döntő nap előtti éjszakán, olyan felhívást adott ki, melyben „békés és szervezett fellépésre" szólította fel a tömegeket? S egy másik kérdés: miben különbözik a Dreyfus-ügy vagy a Bejlisz-ügy ügyészétől Cereteli „szocialista" miniszternek az a „republikánus" ügyésze, aki teljesen elhallgatja ezt a felhívást?

Továbbá. Az ügyész hallgat arról, hogy pártunk Központi Bizottsága július 4-én éjjel megfogalmazott egy felhívást, amelyben a tüntetés beszüntetését követelte, és ezt

a felhívást ki is nyomatta a „Pravdá"-ban, amelynek helyiségeit az ellenforradalmi csapatok egyik osztaga éppen azon az éjjelen rombolta szét.

Továbbá. Az ügyész hallgat arról, hogy Trockij és Zinovjev *több* beszédet mondott azok előtt a munkások és katonák előtt, akik július 4-én a Tauriai Palota elé vonultak, és felszólította őket arra, hogy *oszoljanak szét*, miután már kifejezésre juttatták akaratukat.

Ezeket a beszédeket százak és ezrek hallották. Minden becsületes polgár, aki nem akarja, hogy egy „Bejlisz-ügy" rendezésével szégyent hozzanak országára, gondoskodjék arról, hogy azok, akik ezeket a beszédeket hallották, pártállásukra való tekintet nélkül, írásbeli beadvánnyal forduljanak az ügyészhez (és tartsanak meg róla egy másolatot), beadvánnyal arra vonatkozólag, hogy Trockij és Zinovjev beszédeiben felszólította-e őket a szétoszlásra. Egy tisztességes ügyész maga is ilyen felhívással fordult volna a lakossághoz. De hogyan képzelhető el, hogy Kerenszkij, Jefremov, Cereteli és társaik kormányában vannak tisztességes ügyészek? S vajjon nem ideje-e, hogy az orosz polgárok maguk gondoskodjanak arról, hogy országukban lehetetlenné váljanak a „Bejlisz-ügyek"?

Mellesleg. Jómagam betegségem miatt csak egy beszédet mondtam július 4-én, a Kseszinszkaja-palota erkélyéről. Az ügyész említi ezt a beszédet, próbálja ismertetni tartalmát, de nemcsak hogy nem nevez meg tanukat, hanem ismét csak hallgat a sajtóban megjelent tanúvallomásokról! Korántsem minden laphoz tudtam hozzájutni, de mégis láttam a sajtóban két tudósítást: 1) a bolsevik „Proletarszkoje Gyelo"-ban (Kronstadt) és 2) a „Rabocsaja Gazeta" című mensevik kormánylapban. Miért nem ellenőrzik beszédem tartalmát ezeknek az okmányoknak az alapján és a lakossághoz intézett nyilvános felhívás útján?

Beszédem tartalma a következő volt: (1) mentegetőztem, hogy betegségem miatt néhány szóra szorítkozom; (2) üdvözöltem a forradalmi kronstadtiakat a petrográdi munkások nevében; (3) kifejezésre juttattam azt a meggyőződésemet, hogy jelszavunknak, a „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszónak győznie kell és győzni is fog,

bármily zegzugos is a történelem útja; (4) „kitartásra, állhatatosságra és éberségre" hívtam fel a hallgatóságot.

Azért térek ki ezekre a részletekre, hogy ne sikkadjon el az a csekély, valóban ténybeli anyag, amelyet az ügyész futtában, olyan gondatlanul és hanyagul érintett — éppen csak érintett.

De persze, nem a részletek a legfontosabbak, a legfontosabb az általános kép, július 4-e általános jelentősége. Az ügyész teljesen képtelen volt arra, hogy ezen még csak gondolkozzék is.

Mindenekelőtt van ezzel a kérdéssel kapcsolatban a sajtóban egy igen értékes tudósítás, amely a „Rabocsaja Gazeta" című kormánylap tudósítójának tollából származik, aki ádáz ellensége a bolsevizmusnak és csak úgy ontja ránk a szidalmakat és gyűlölködő szavakat. Ez a tudósító néhány nappal július 4-e után közzétette személyes megfigyeléseit. Az általa pontosan megállapított tények abban foglalhatók össze, hogy a szerző megfigyelései és élményei két egymástól erősen különböző részre oszlanak, amelyek közül a szerző a második részt azzal a megjegyzéssel állítja szembe az elsővel, hogy a dolog rá nézve „kedvező fordulatot" vett.

Az élmények első része abban áll, hogy a szerző a háborgó tömeg között próbálja védelmébe venni a minisztereket. Ezért sértegetéseket, tettlegességeket kell eltűrnie, s végül lefogják. A szerző rendkívül indulatos kiáltásokat és jelszavakat hall, amelyek közül különösen élesen emlékezetébe vésődött az egyik: „halál Kerenszkijre" (mert offenzívát indított és „40 000 embert hajtott a vágóhídra" stb.).

A szerző élményeinek második része, amelyben ügye, ahogy ő mondja, „kedvező" fordulatot vett, azzal kezdődik, hogy a háborgó tömeg a Kseszinszkaja-palotába viszi „törvény elé". Ott a szerzőt azonnal szabadon bocsátják.

Ezek azok a tények, amelyek arra késztették a szerzőt, hogy töméntelen szitkot szórjon a bolsevikokra. A szidalmazás politikai ellenfél részéről természetes dolog, különösen, ha ez az ellenfél mensevik, aki érzi, hogy a tőke és az imperialista háború által elnyomott tömegek nem

mellette, hanem ellene vannak. A szitkok azonban nem változtatnak a tényeken, melyek még a bolsevizmus legvadabb ellenségének megvilágításában is arról tanuskodnak, azt bizonyítják, hogy a felháborodott tömegek már a „halál Kerenszkijre" jelszót is hangoztatták, a bolsevikok szervezete pedig nagyjában és egészében a „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszót tűzte a mozgalom elé, hogy a bolsevikok szervezete volt az egyetlen szervezet, amelynek erkölcsi tekintélye volt a tömeg előtt és amely igyekezett a tömeget rábírni arra, hogy tartózkodjék erőszakos cselekedetektől.

Ezek a tények. Hadd kiabáljanak és szitkozódjanak a burzsoázia önkéntes és önkéntelen szolgái a tényekkel kapcsolatban, csak vádolják a bolsevikokat azzal, hogy „ösztökélik az ösztönösséget" stb. stb. Mi, mint a forradalmi proletariátus pártjának képviselői, azt mondjuk, hogy pártunk mindig az elnyomott tömegek oldalán volt és mindig az ő oldalukon is lesz, amikor kifejezésre juttatják ezerszeresen igazságos és jogos felháborodásukat a drágaság, a „szocialista" miniszterek tétlensége és árulása, az imperialista háború és ennek elhúzódása miatt. Pártunk elsőrendű kötelességének tett eleget, amikor július 4-én együtt haladt a jogosan felháborodott tömegekkel és amikor igyekezett mozgalmuknak, akciójuknak a lehető legbékésebb és legszervezettebb jelleget adni. Július 4-én ugyanis *még* volt lehetőség arra, hogy a hatalom békés úton átmenjen a Szovjetek kezébe, *még* volt lehetőség arra, hogy az orosz forradalom békésen fejlődjék tovább.

Hogy mennyire ostoba az ügyész meséje a „fegyveres felkelés szervezéséről", az a következőkből látható: senki sem vitatja, hogy július 4-én a Petrográd utcáin felvonuló fegyveres katonák és matrózok óriási többsége pártunk oldalán volt. A pártnak feltétlenül meg volt a lehetősége arra, hogy hozzálásson a vezető pozícióban levő személyek százainak elmozdításához és letartóztatásához, kincstári és kormányépületek, valamint intézmények tucatjainak elfoglalásához stb. Semmi ilyesmi nem történt. Csak olyan emberekkel, akik annyira összezavarodtak, hogy az ellenforradalmi kadetok által terjesztett dajkameséket ismételgetik, csak ilyen emberekkel fordulhat elő, hogy nem látják,

mennyire nevetséges ostobaság az az állítás, hogy július 3-án vagy 4-én „fegyveres felkelés szervezése" folyt.

Az olyan vizsgálatnak, amely legalább valamelyest hasonlítana vizsgálatra, legelőször azt a kérdést kellett volna felvetnie, hogy ki kezdte el a lövöldözést, majd azt a kérdést, hogy hány halottja és sebesültje volt az egyik félnek és hány a másiknak, milyen körülmények között történt a gyilkosság és a sebesülés minden egyes esetben. — Ha a vizsgálat csak valamelyest is vizsgálatra hasonlítana (nempedig Danék, Alekszinszkijék és a hasonlók lapjainak rágalmazó cikkére), akkor a vizsgálóbíróknak nyilvános, a nyilvánosság számára hozzáférhető tanúkihallgatásokat kellene lefolytatniok ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban, és azonnal közzé kellene tenniök a kihallgatás jegyzőkönyveit.

Angliában mindig éppen így jártak el a vizsgáló bizottságok, amikor Anglia szabad ország volt. Az első pillanatban, amikor a kadetoktól való félelem még nem homályosította el végérvényesen lelkiismeretét, a Szovjetek Végrehajtó Bizottsága is úgy érezte, hogy így vagy körülbelül így kell eljárnia. Tudjuk, hogy a Végrehajtó Bizottság akkoriban a sajtó útján megígérte, hogy naponta kétszer jelentést ad ki vizsgáló bizottságának munkájáról. Tudjuk továbbá azt is, hogy a Végrehajtó Bizottság (vagyis az eszerek és a mensevikek) félrevezette a népet, amikor olyat ígért, amit *nem* tartott be. De ennek az ígéretnek a szövege úgy kerül be a történelembe, mint ellenségeink beismerése, beismerése annak, hogy minden valamelyest becsületes vizsgálóbírónak mit kellett volna tennie.

Mindenesetre tanulságos lesz megállapítani, hogy az egyik legelső *burzsoá*, a bolsevizmust vadul gyűlölő lap, amely beszámolt a július 4-i lövöldözésről, az aznap esti „Birzsovka" volt. És éppen ennek a lapnak a közléséből kitűnik, hogy a lövöldözést *nem* a tüntetők kezdték, hogy az első lövések a tüntetők *ellen* irányultak!! Érthető, hogy a „szocialista" kormány „republikánus" ügyésze jobbnak látta, ha hallgat a „Birzsovká"-nak erről a tanúvallomásáról!! Márpedig a bolsevizmussal feltétlenül ellenségesen szembenálló „Birzsovká"-nak ez a vallomása teljesen beleillik az eseményeknek abba az általános

képébe, ahogy azt pártunk látja. Ha ez az esemény fegyveres felkelés lett volna, akkor a felkelők persze nem az ellentüntetőkre lőttek volna, hanem körülkerítettek volna bizonyos laktanyákat, bizonyos épületeket, megsemmisítették volna a katonaság bizonyos alakulatait stb. Ezzel szemben, ha ez az esemény a kormány ellen irányuló tüntetés és a kormány híveinek ellentüntetése volt, akkor egész természetes, hogy az ellenforradalmárok lőttek először, részben, mert felbőszítette őket a tüntetők óriási tömege, részben provokációs célzattal, s ugyanolyan természetes, hogy a tüntetők a lövésekre lövésekkel válaszoltak.

Néhány lap (ha jól emlékszem a „Recs" és a „Gyelo Naroda") mégis közzétette a halottak névsorát, ha ez a névsor valószínűleg nem is egészen teljes. A vizsgálat közvetlen és legelső kötelessége az lett volna, hogy ezt a névsort ellenőrizze, kiegészítse és hivatalosan közzétegye. Aki ez elől kitér, az el akarja *titkolni* azokat a bizonyítékokat, amelyek arról tanuskodnak, hogy a lövöldözést az ellenforradalmárok kezdték.

Valóban, már a közzétett névsorok futólagos átnézése alapján is megállapíthatjuk, hogy a két fő és különösen világosan körvonalazott csoportnál: a kozákoknál és a matrózoknál körülbelül egyforma a halottak száma. Lehetséges volna-e ez, ha az a 10 000 felfegyverzett matróz, akik július 4-én eljöttek Petrográdba és egyesültek a munkásokkal és katonákkal, különösen a géppuskásokkal, akiknek sok géppuskájuk volt, — fegyveres felkelést akartak volna?

Világos, hogy akkor a kozákok és a felkelés más ellenségei részéről a halottak száma legalább tízszer akkora lett volna, mert senki sem vitatja, hogy július 4-én Petrográd utcáin a fegyveres emberek között óriási többségben voltak a bolsevikok. Erre vonatkozólag a sajtóban pártunk ellenfeleinek töméntelen tanúvallomása jelent meg, s egy csak valamelyest becsületes vizsgálat kétségtelenül összegyüjtötte és nyilvánosságra hozta volna mindezeket a vallomásokat.

Az, hogy a halottak száma mindkét oldalon körülbelül azonos, azt mutatja, hogy éppen az ellenforradalmá-

rok kezdtek lövöldözni a tüntetőkre, a tüntetők pedig csak válaszoltak. Máskülönben nem lehetne azonos a halottak száma.

Végül, a sajtóban megjelent hírek közül rendkívül nagy jelentősége van a következőnek: kozákok meggyilkolására voltak esetek július 4-én, amikor nyílt lövöldözésre került sor a tüntetők és az ellentüntetők között. Ilyen lövöldözések nem forradalmi időkben is előfordulnak, ha a lakosság valamelyest izgatott hangulatban van; például gyakoriak a latin országokban, különösen délen. Bolsevikok meggyilkolására ellenben voltak esetek július 4-e után is, amikor semmiféle összeütközés *nem* volt felindult tüntetők és ellentüntetők között, amikor tehát egy fegyvertelen ember meggyilkolása fegyveres emberek által már valósággal hóhérmunka volt. Ilyen például Voinov bolsevik legyilkolása a Spalernaja utcában július 6-án.

Miféle vizsgálat az, amely még azt az anyagot sem gyüjti össze teljesen, amely mindkét fél halottainak számára, az egyes halálesetek időpontjára és körülményeire vonatkozólag a sajtóban megjelent? Ez nem vizsgálat, hanem komédia.

Világos, hogy amikor ilyen jellegű a „vizsgálat", nem várhatjuk tőle, hogy akár csak meg is próbálja történelmi szempontból értékelni július 4-e jelentőségét. Márpedig az ilyen értékelés elengedhetetlen mindenki számára, aki gondolkodó emberként akar hozzányúlni a politikai kérdésekhez.

Aki megpróbálja történelmi szempontból értékelni július 3-át és 4-ét, az nem húnyhat szemet azon, hogy ez a mozgalom teljesen azonos jellegű az április 20-i és 21-i mozgalommal.

Mindkét esetben ösztönösen tört ki a tömegek felháborodása.

Mindkét esetben kivonulnak az utcára a felfegyverzett tömegek.

Mindkét esetben lövöldözésre került sor a tüntetők és az ellentüntetők között, úgy hogy mindkét félnek bizonyos (körülbelül azonos) számú áldozata volt.

Mindkét esetben a végsőkig kiélezett harc lángolt fel

a forradalmi tömegek és az ellenforradalmi elemek, a burzsoázia között, úgy hogy átmenetileg eltűntek a porondról a közbülső, megalkuvásra hajló középelemek.

Mindkét esetben a kormányellenes tüntetés sajátos formájával van dolgunk (a sajátságokat fentebb felsoroltuk), amely a hatalom mélyreható és tartós válságával függ össze.

A két mozgalom között a különbség az, hogy a második sokkal élesebb mint az első, és az, hogy az eszerek és a mensevikek pártját, amelyek április 20—21-én semlegesek voltak, azóta bonyolult szálak kötik az ellenforradalmi kadetokhoz (a koalíciós kormány és az offenzíva politikája útján) és ezért július 3-án és 4-én az ellenforradalom oldalán állottak.

A kadetok ellenforradalmi pártja április 20—21-e után is arcátlanul hazudott, amikor azt kiabálta: „a Nyevszkij proszpekten a leninisták lőttek", és ugyanolyan színészkedve vizsgálatot követelt. A kadetok és barátaik akkor többségben voltak a kormányban, a vizsgálat tehát teljesen az ő kezükben volt. Megkezdték, de aztán abbahagyták, anélkül hogy bármit is nyilvánosságra hoztak volna.

Miért? Nyilvánvalóan azért, mert a tények semmiképpen nem bizonyították azt, amit a kadetok bizonyítani akartak. Másszóval: az április 20—21-i eseményekkel kapcsolatban megindult vizsgálatot „lefújták", mert a tények azt bizonyították, hogy az ellenforradalmárok, a kadetok és barátaik kezdték a lövöldözést. Ez világos.

Nyilvánvalóan ugyanez volt a helyzet július 3—4-én is, ezért olyan durva és otromba az ügyész úr hamisítása, aki, hogy Ceretelinek és Társainak kedvében járjon, gúnyt űz csak egy valamelyest is lelkiismeretes vizsgálat minden szabályából.

A július 3-i és 4-i megmozdulás volt az utolsó kísérlet arra, hogy tüntetés útján a hatalom átvételére késztessük a Szovjeteket. Ettől a pillanattól kezdve a Szovjetek, vagyis a Szovjetekben uralkodó eszerek és mensevikek, ténylegesen átadják a hatalmat az ellenforradalom kezébe azáltal, hogy ellenforradalmi csapatokat rendelnek Petrográdba, lefegyverzik és feloszlatják a forradalmi ezredeket

és a munkásokat, jóváhagyják és megtűrik a bolsevikokkal szemben alkalmazott önkényt és erőszakoskodást, a halálbüntetés bevezetését a fronton stb.

Ma a katonai hatalom, s következésképpen az államhatalom is, ténylegesen már az ellenforradalom kezébe ment át, amelyet a kadetok képviselnek s az eszerek és a mensevikek támogatnak. Oroszországban most már lehetetlen a forradalom békés fejlődése, s a történelem így veti fel a kérdést: vagy az ellenforradalom teljes győzelme, vagy egy újabb forradalom.

II

Az a vád, hogy kémkedünk és kapcsolatban vagyunk Németországgal, már tisztára Bejlisz-ügy, amellyel csak egészen röviden kell foglalkoznunk. A „vizsgálat" itt egyszerűen megismétli Alekszinszkijnek, ennek a hírhedt rágalmazónak rágalmait és a legdurvább formában meghamisítja a tényeket.

Nem igaz, hogy 1914-ben Ausztriában letartóztattak engem és Zinovjevet. Csak engem tartóztattak le.

Nem igaz, hogy mint orosz állampolgárt tartóztattak le. Kémkedés gyanúja miatt tartóztattak le: a helybeli csendőr „tervrajznak" nézte a füzetemben levő agrárstatisztikai diagrammákat! Úgy látszik, ez az osztrák csendőr teljesen ugyanazon a színvonalon állt, mint Alekszinszkij és a „Jegyinsztvo" csoportja. De az internacionalizmusért való üldöztetés terén, úgy látszik, mégis én tartom a rekordot, mert engem *mindkét* háborút viselő koalícióban üldöztek mint kémet; Ausztriában egy csendőr, Oroszországban a kadetok, Alekszinszkij és Társai.

Nem igaz, hogy az osztrák börtönből való kiszabadításomban Haneckinek volt valami szerepe. Volt benne szerepe Viktor Adlernek, aki az osztrák hatóságokat meggyőzte baklövésükről. Volt benne szerepük a lengyeleknek, akik szégyelték, hogy lengyel földön megtörténhet, hogy egy orosz forradalmárt ilyen aljas módon letartóztatnak.

Aljas hazugság, hogy kapcsolatban voltam Parvus-

szal, táborokat látogattam stb. Semmi ilyesmi nem történt és nem is történhetett. Parvust „Szocial-Demokrat" című lapunkban a „Harang"[66] első számainak megjelenése után renegátnak, német Plehanovnak neveztük*. Parvus ugyanolyan szociálsoviniszta Németország oldalán, mint amilyen szociálsoviniszta Plehanov Oroszország oldalán. Mint forradalmi internacionalistáknak nem volt és nem is lehetett semmi közünk sem a német, sem az orosz, sem az ukrán szociálsovinisztákhoz („Ukrajna Felszabadításának Szövetsége").

Stejnberg — a stockholmi emigránsbizottság tagja. Először Stockholmban láttam. Stejnberg április 20-a körül vagy valamivel később eljött Petrográdba és, ha jól emlékszem, támogatást igyekezett kieszközölni az emigránsok egyesülete számára. Egy ügyész ezt igen könnyen kivizsgálhatta volna, ha ki akarta volna vizsgálni.

Az ügyész arra hivatkozik, hogy Parvus összeköttetésben van Haneckivel, Hanecki pedig összeköttetésben van Leninnel! Ez azonban egyszerűen alávaló fogás, merthiszen mindenki tudja, hogy Haneckinek pénzügyi kapcsolatai voltak Parvus-szal, nekünk pedig semmi kapcsolatunk nem volt Haneckivel.

Hanecki, mint kereskedő, Parvus alkalmazottja volt vagy vele együtt kereskedett. De Parvus vállalatainál és intézményeinél egy sereg orosz emigráns dolgozott, akik a sajtóban jelentkeztek.

Az ügyész arra hivatkozik, hogy a kereskedelmi levelezés kémkedési kapcsolatot leplezhetett. Érdekes volna megállapítani, hogy a kadet párt hány tagja, hány mensevik és eszer ellen kellene e szerint a nagyszerű recept szerint kereskedelmi levelezés miatt vádat emelni!

De ha az ügyésznek rendelkezésére áll több távirat, amelyeket Hanecki Sumensonnal váltott (ezek a táviratok már nyilvánosságra kerültek), ha az ügyész tudja, hogy melyik bankban, mikor, mennyi pénze volt Sumensonnak (márpedig az ügyész nyilvánosságra hozott néhány ilyenféle adatot), akkor miért nem von be a vizsgálatba 2—3

* Lásd *Lenin* Művei. 21. köt. 1951. 429—430. old. — *Szerk.*

irodai vagy kereskedelmi alkalmazottat? Hiszen ezek két nap alatt *teljes* kivonatot készítenének neki valamennyi kereskedelmi könyvből és a bankok könyveiből!

Aligha van még valami, amiben olyan szembeszökő formában megmutatkozott ennek a „Bejlisz-ügynek" a jellege, mint abban, hogy az ügyész csak egyes kiragadott számadatokat közöl: Sumenson egy fél év alatt 750 000 rubelt vett ki folyószámlájáról, s maradt 180 000 rubelje!! Ha már számadatokat közöl, miért nem közli ezeket teljes egészükben: mikor, kitől kapott Sumenson ez alatt a „fél év alatt" pénzt és kinek fizetett? Mikor és milyen árutételeket kapott?

Mi sem könnyebb, mint ilyen számadatokat hiánytalanul összegyűjteni! Ezt 2—3 nap alatt meg lehetett volna és meg is kellett volna tenni! Ez Hanecki és Sumenson kereskedelmi kapcsolatainak egész komplexumát feltárta volna! Így nem maradt volna helye az olyan sötét célzásoknak, amilyenekkel az ügyész manipulál!

Alekszinszkij legpimaszabb és legaljasabb rágalma, amelyet Cereteli és Társai kormányának hivatalnokai „állami" stílusban lemásoltak — ilyen mélyre süllyedtek az eszerek és a mensevikek!

III

A legnagyobb naivitás volna persze, ha valaki azokat a „bírósági eljárásokat", amelyeket Cereteli, Kerenszkij és társaik kormánya a bolsevikok ellen indított, tényleges bírósági eljárásoknak tekintené. Ez teljesen megbocsáthatatlan alkotmányos illúzió volna.

Az eszerek és a mensevikek, azáltal hogy május 6-án koalícióba léptek az ellenforradalmi kadetokkal és elfogadták az offenzívának, vagyis az imperialista háború felújításának és elhúzásának politikáját, elkerülhetetlenül a kadetok fogságába estek.

Mint foglyok kénytelenek a kadetok legszennyesebb ügyeiben, legaljasabb rágalomhadjárataiban részt venni.

A Csernov-„ügy" hamarosan felnyitja a szemét az elmaradottaknak is, vagyis bebizonyítja e nézetünk helyes-

ségét. Csernov után pedig a „Recs“ már Ceretelit is üldözi mint „képmutatót“ és „zimmerwaldistát“.

Most a vakok is látni fognak, a kövek is megszólalnak.

Az ellenforradalom tömörül. Alapja — a kadetok. A vezérkar és a katonai parancsnokok, Kerenszkij, akit a kezükben tartanak, a feketeszázas lapok, amelyek szolgálatukra állanak — ezek a burzsoá ellenforradalom szövetségesei.

A politikai ellenfelekre szórt aljas rágalmak segítségére vannak a proletariátusnak abban, hogy hamarabb megértse, hol van az ellenforradalom, — és *elsöpörje* a szabadság és a béke nevében azért, hogy az éhezők kenyérhez, a parasztok földhöz jussanak.

„Rabocsij i Szoldat“ 3. és 4. sz.
1917 július 26. és 27.
Aláírás: N. Lenin.

A BONAPARTIZMUS KEZDETE

A legnagyobb, a legvégzetesebb hiba, amelyet most Kerenszkij, Nyekraszov, Avkszentyev és társaik kormányának[67] megalakulása után a marxisták elkövethetnének, az volna, ha a szavakat tetteknek, a csalóka külszínt lényegnek vagy általában valami komoly dolognak tekintenék.

Ezt átengedjük a mensevikeknek, az eszereknek, akik a bonapartista Kerenszkij körül jóformán már a paprikajancsik szerepét játsszák. Csakugyan, hát nem bohóckodás-e, hogy akkor, amikor Kerenszkij, nyilván a kadetok parancsára, egy nem nyilvános direktóriumhoz hasonló valamit alakít sajátmagából, Nyekraszovból, Tyerescsenkóból és Szavinkovból, mélységesen hallgat mind az Alkotmányozó Gyűlésről, mind általában a július 8-i deklarációról[68], a lakossághoz intézett felhívásban az osztályok szent egységét proklamálja olyan feltételekkel, melyeket senki sem ismer, egyességet köt a legarcátlanabb ultimátummal fellépő Kornyilovval, és folytatja a felháborítóan botrányos letartóztatások politikáját — Csernovék, Avkszentyevék és Cereteliék fráziscsépléssel és alakoskodással foglalkoznak?

Hát nem bohóckodás-e, ha Csernov ilyen időkben azzal foglalkozott, hogy döntőbíróság elé idézte Miljukovot, ha Avkszentyev a szűk osztályálláspont hasznavehetetlenségéről szaval, ha Cereteli és Dan a Szovjetek Központi Végrehajtó Bizottságával teljesen üres, tartalmatlan frázisokkal teletűzdelt határozatokat fogadtatnak el, amelyek a legrosszabb időkre emlékeztetnek, azokra az időkre, amikor a kadet első duma teljesen tehetetlen volt a cárizmussal szemben.

Mint ahogy a kadetok 1906-ban prostituálták Oroszország első népképviseletét azzal, hogy szánalmas fecsegő gyülekezetté tették a cári ellenforradalom erősödése idején, ugyanúgy az eszerek és a mensevikek 1917-ben prostituálták a Szovjeteket azzal, hogy szánalmas fecsegő gyülekezetté tették akkor, a bonapartista ellenforradalom erősödése idején.

Kerenszkij kormánya kétségtelenül olyan kormány, amely most a bonapartizmus első lépéseit teszi.

Adva van a bonapartizmus legfőbb történeti ismertetőjele: a katonai klikkre (a hadsereg legrosszabb elemeire) támaszkodó államhatalom lavírozása két ellenséges osztály és erő között, amelyek többé-kevésbbé egyensúlyban tartják egymást.

A burzsoázia és a proletariátus osztályharca a legvégsőkig kiéleződött: az országot április 20—21-én, július 3—5-én is csak egy hajszál választotta el a polgárháborútól. Vajjon ez a társadalmi-gazdasági feltétel nem a bonapartizmus klasszikus talaja? S ehhez a feltételhez még más, teljesen hasonló jellegű feltételek is kapcsolódnak; a burzsoázia fékeveszetten tombol a Szovjetek ellen, de *még* erőtlen ahhoz, hogy egycsapásra szétkergesse őket, a Szovjetek ellenben, amelyeket Cereteli, Csernov úrék és társaik prostituáltak, *már* erőtlenek ahhoz, hogy komoly ellenállást tanusítsanak a burzsoáziával szemben.

A földbirtokosok és a parasztok szintén már-már polgárháború előtt állnak: a parasztok földet és szabadságot követelnek, őket csak egy olyan bonapartista kormány tudja fékentartani — ha egyáltalán féken lehet őket tartani —, amely képes arra, hogy a legarcátlanabbul ígéreteket tegyen minden osztálynak és egyetlen ígéretét se váltsa valóra.

Fűzzük még hozzá ehhez az offenzíva kalandja által előidézett katonai vereségek mozzanatát, amikor különösen nagy keletjük van a haza megmentéséről szóló frázisoknak (amelyek a burzsoázia imperialista programjának megmentésére irányuló óhajt takargatják), — s feltárul előttünk a bonapartizmus társadalmi és politikai viszonyainak teljes képe.

Nem fogunk az üres szólamoknak felülni. Nem hagy-

juk magunkat félrevezetni azzal, hogy a bonapartizmusnak még csak az első lépéseivel van dolgunk. Éppen az első lépéseket kell felismernünk, ha nem akarunk az olyan ostoba nyárspolgár nevetséges helyzetébe kerülni, aki a második lépés miatt jajgat, holott maga segítette az elsőt.

Nem volna egyéb a legostobább nyárspolgárságnál, ha most olyan alkotmányos illúziókban ringatnók magunkat, mint például az, hogy a jelenlegi kormány talán baloldalibb minden előző kormánynál (lásd „Izvesztyija"), vagy hogy a Szovjetek jószándékú bírálata kijavíthatja a kormány hibáit, vagy hogy az önkényes letartóztatások és ujságbetiltások elszigetelt esetek voltak és minden remény megvan arra, hogy ezek nem ismétlődnek meg, vagy hogy Zarudnij becsületes ember és a köztársasági demokratikus Oroszországban lehetséges jogszerű bíróság, amely alól senki nem vonhatja ki magát stb. stb.

Ezeknek az alkotmányos nyárspolgári illúzióknak dőresége túlontúl nyilvánvaló ahhoz, mintsem hogy érdemes volna ezeket külön cáfolni.

Nem, a burzsoá ellenforradalom elleni harc megköveteli a józanságot és azt a képességet, hogy meglássuk és megmondjuk azt, ami van.

A bonapartizmus Oroszországban nem véletlen jelenség, hanem természetes terméke az osztályharc fejlődésének egy olyan kispolgári országban, amelynek jelentősen fejlett kapitalizmusa és forradalmi proletariátusa van. Az olyan történelmi fordulópontok, mint április 20—21, május 6, június 9—10, június 18—19, július 3—5, határkövek, amelyek szemléltetően mutatják, miképpen folyt a bonapartizmus előkészítése. Igen nagy tévedés volna, ha úgy vélekednénk, hogy a demokratikus viszonyok lehetetlenné teszik a bonapartizmust. Éppen ellenkezőleg, a bonapartizmus az osztályok és harcuk bizonyos kölcsönös viszonya esetén éppen ilyen körülmények között fejlődik ki (Franciaország története ezt kétszer is bebizonyította).

A bonapartizmus elkerülhetetlenségének elismerése azonban korántsem azt jelenti, hogy megfeledkezünk bukásának elkerülhetetlenségéről.

Ha *csak* azt mondjuk, hogy Oroszországban az ellen-

forradalom bizonyos ideiglenes diadala tapasztalható, ez — nesze semmi fogd meg jól.

Ha elemezzük a bonapartizmus keletkezését és bátran szembenézve az igazsággal megmondjuk a munkásosztálynak és az egész népnek, hogy a bonapartizmus kezdete — tény, akkor ezzel nekikezdünk a bonapartizmus megdöntéséért folyó komoly és kitartó, nagy politikai méretekben vívott, mélyen gyökerező osztályérdekekre támaszkodó harcnak.

Az 1917-es orosz bonapartizmus számos mozzanatban különbözik az 1799-es és az 1849-es francia bonapartizmus kezdetétől, különbözik tőle például abban, hogy a forradalom egyetlen alapvető feladata sincs megoldva. A földkérdés és a nemzeti kérdés megoldásáért folyó harc még csak most lángol fel.

Kerenszkij és az ellenforradalmi kadetok, akik Kerenszkijjel úgy játszanak, mint valami sakkfigurával, nem tudják sem a kitűzött időpontban összehívni az Alkotmányozó Gyűlést, sem elhalasztani összehívását anélkül, hogy mindkét esetben el ne mélyítenék a forradalmat. Az imperialista háború elhúzódásából származó katasztrófa pedig továbbra is, még nagyobb erővel és még gyorsabban közeledik, mint eddig.

Az oroszországi proletariátus élenjáró osztagainak sikerült nagy vérveszteség nélkül túljutniok a mi júniusi és júliusi napjainkon. A proletariátus pártjának minden lehetősége megvan arra, hogy olyan taktikát, olyan szervezeti formát vagy formákat válasszon, hogy a bonapartisták váratlan (látszólag váratlan) üldözéseikkel semmiképpen se tudják megsemmisíteni és semmiképpen se tudják megakadályozni abban, hogy felhívásaival rendszeresen a néphez forduljon.

A párt mondja meg világosan és félreérthetetlenül a népnek a teljes igazságot minden kendőzés nélkül, mondja meg, hogy a bonapartizmus kezdetét éljük át; hogy Kerenszkij, Avkszentyev és társaik „új" kormánya csak cégér, amely mögött megbújnak az ellenforradalmi kadetok és a hatalom birtokában levő katonai klikk; hogy a nép nem kap békét, a parasztok nem kapnak földet, a munkások nem kapnak nyolcórás munkanapot, az éhezők

nem kapnak kenyeret, ha végérvényesen fel nem számoljuk az ellenforradalmat — mondja meg ezt a párt, s az események fejlődésének minden lépése a párt igazát fogja bizonyítani.

Oroszország hihetetlenül gyorsan átment egy egész korszakon, amikor a nép többsége megbízott az eszerek és a mensevikek kispolgári pártjában. És most a dolgozó tömegek többsége máris súlyosan lakol ezért a bizalomért.

Minden jel arra vall, hogy az események továbbra is rendkívül gyors ütemben fejlődnek és az ország a következő korszakhoz közeledik, amelyben a dolgozók többségének a forradalmi proletariátusra kell sorsát bíznia. A forradalmi proletariátus kezébe fogja venni a hatalmat, megkezdi majd a szocialista forradalmat, ebbe belevonja — a fejlődés minden nehézsége és mindenféle lehetséges cikcakja ellenére — valamennyi fejlett ország proletárjait, és legyőzi majd a háborút is, a kapitalizmust is.

„Rabocsij i Szoldat" 6. sz.
1917 július 29.

A FORRADALOM TANULSÁGAI

A cikk megírásának ideje: 1917 július vége, az utószó megírásának ideje: szeptember 6. (19.)

A cikk megjelent 1917 szeptember 12-én és 13-án (augusztus 30-án és 31-én), a „Rabocsij" c. lap 8. és 9. számában.

Aláírás: a 8. számban — N—kov, a 9. számban — N. Lenin.

Az utószó megjelent 1917-ben, Lenin. „A forradalom tanulságai" c. brosúrában, a „Priboj" kiadásában.

Minden forradalom éles fordulat a nép óriási tömegeinek életében. Ha az ilyen fordulat még nem érett meg, nem mehet végbe igazi forradalom. És mint ahogy az életben minden fordulat sok mindenre megtanítja az embert, arra kényszeríti, hogy sok mindent átéljen és átérezzen, a forradalom is rövid idő alatt a legtartalmasabb és legértékesebb tanulságokat nyujtja az egész népnek.

Forradalom idején az emberek milliói és tízmilliói többet tanulnak egy hét alatt, mint a közönséges, álmos életnek egész esztendeje alatt. Mert az egész nép életének hirtelen fordulatánál különösen világosan látható, hogy a népnek mely osztályai milyen célokat akarnak elérni, milyen erővel rendelkeznek, milyen eszközöket alkalmaznak.

Minden öntudatos munkásnak, katonának, parasztnak jól át kell gondolnia az orosz forradalom tanulságait, különösen most, július végén, amikor már világosan látható, hogy forradalmunk első szakasza kudarccal végződött.

I

Valóban, nézzük csak meg, mit akartak elérni a munkások és a parasztok tömegei, amikor forradalmat hajtottak végre? Mit vártak a forradalomtól? Mindenki tudja, hogy szabadságot, békét, kenyeret, földet vártak tőle.

És mit látunk most?

Szabadság helyett kezdik helyreállítani a régi önkényt;

A fronton a hadseregben bevezetik a halálbüntetést, bíróság elé állítják a parasztokat a földesúri földek önhatalmú elfoglalásáért. Szétrombolják a munkáslapok nyomdáit. Bírói ítélet nélkül betiltják a munkáslapokat. Letartóztatják a bolsevikokat, gyakran anélkül hogy bármilyen vádat emelnének ellenük, gyakran pedig nyilvánvaló rágalmak alapján.

Felmerülhetne talán az az ellenvetés, hogy a bolsevikok üldözése nem jelenti a szabadság megsértését, mert csak bizonyos személyeket üldöznek bizonyos vádak alapján. Ez az ellenvetés azonban tudatos és nyilvánvaló hazugság, mert hogyan lehet egyes személyek bűntettei miatt egy nyomdát szétrombolni és lapokat betiltani, még ha a vádak beigazolódtak is és a bíróság megállapította helyességüket. Egészen más volna a helyzet, ha a kormány törvény által üldözendőnek nyilvánítaná az egész bolsevik pártot, a bolsevik irányzatot, a bolsevik nézeteket. De mindenki tudja, hogy a szabad Oroszország kormánya semmi ehhez hasonlót nem tehetett és nem is tett.

Hogy a bolsevikok ellen emelt vádak rágalmak, azt a legjobban az mutatja, hogy a földbirtokosok és a tőkések ujságai már akkor is veszettül szidták a bolsevikokat a háború ellen, a földesurak és a kapitalisták ellen vívott harcukért és már akkor is nyiltan követelték a bolsevikok letartóztatását és üldözését, amikor még egyetlen vádat sem agyaltak ki egyetlen bolsevik ellen sem.

A nép békét akar. A szabad Oroszország forradalmi kormánya azonban újra hódító háborúba kezdett, ugyanazoknak a titkos szerződéseknek alapján, amelyeket II. Miklós, a volt cár kötött az angol és a francia kapitalistákkal azért, hogy az orosz kapitalisták kifoszthassanak idegen népeket. Ezeket a titkos szerződéseket még mindig nem hozták nyilvánosságra. A szabad Oroszország kormánya kifogásokkal tért ki ez elől és nem ajánlott fel igazságos békét valamennyi népnek.

Nincs kenyér. Megint éhínség fenyeget. Mindenki látja, hogy a kapitalisták és a gazdagok lelkiismeretlenül becsapják a kincstárt a hadiszállításoknál (a háború most naponta 50 millió rubelbe kerül a népnek), hallatlan

nyereségeket zsebelnek be a magas árak révén, de semmi sem történt annak érdekében, hogy az élelmiszertermelést komolyan nyilvántartsák és az élelmiszereket a munkások között szétosszák. A tőkések egyre arcátlanabbak lesznek, az utcára dobják a munkásokat — s mindez akkor történik, amikor a nép nyomorog, mert nincs áru.

A parasztság óriási többsége a kongresszusok hosszú során ország-világ előtt világosan kijelentette, hogy a földesúri földtulajdont igazságtalanságnak és rablásnak nyilvánítja. A kormány pedig, amely forradalmi és demokratikus kormánynak nevezi magát, hónapok óta orruknál fogva vezeti a parasztokat, és ígéretekkel és halogatásokkal ámítja őket. A kapitalisták hónapokig nem engedték meg Csernov miniszternek, hogy a föld adás-vételét tiltó törvényeket kibocsássa. És amikor ezt a törvényt végre kibocsátották, a kapitalisták aljas rágalomhadjáratot indítottak Csernov ellen, s ez a hajsza még ma is folyik. A kormány olyan arcátlanságra vetemedett a földesurak védelmében, hogy a parasztokat bíróság elé kezdi állítani a föld „önhatalmú" elfoglalása miatt.

A parasztokat orruknál fogva vezetik, amikor arra akarják őket rábírni, hogy várjanak az Alkotmányozó Gyűlésig. Ennek a gyűlésnek az összehívását viszont a kapitalisták folyton halogatják. Most, amikor a bolsevikok követelésének hatására ezt az összehívást szeptember 30-ra kitűzték, a kapitalisták jajgatnak, hogy ez „lehetetlenül" rövid idő, és az Alkotmányozó Gyűlés összehívásának elhalasztását követelik ... A kapitalisták és földesurak pártjának, a „kadetok" pártjának, vagy a „népszabadság" pártjának legbefolyásosabb tagjai, például Panyina, nyiltan azt hirdetik, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívását el kell halasztani a háború befejezéséig.

A földdel várjatok az Alkotmányozó Gyűlésig. Az Alkotmányozó Gyűléssel várjatok a háború végéig. A háború végével várjatok a teljes győzelemig. Lám mi sül ki ebből. A tőkések és földesurak, akiknek többségük van a kormányban, valósággal csúfot űznek a parasztokból.

II

De hogyan történhetett meg ilyesmi egy szabad országban, a cári hatalom megdöntése után?

Egy szabadságától megfosztott országban a népet a cár és maroknyi földesúr, tőkés és hivatalnok kormányozza, akiket senki sem választott.

Szabad országban a népet csak azok kormányozzák, akiket a nép maga választott meg erre. A választásoknál a nép pártokra oszlik és rendszerint a lakosság minden osztálya külön pártot alakít, így például külön pártot alakítanak a földesurak, a tőkések, a parasztok, a munkások. Ezért a nép kormányzása szabad országokban a pártok nyilt harca és szabad megegyezése útján történik.

1917 február 27-e, a cári hatalom megdöntése után Oroszországot körülbelül négy hónapon át szabad országként kormányozták, vagyis szabadon alakult pártok nyilt harca és szabad megegyezése útján. Ahhoz tehát, hogy megértsük az orosz forradalom fejlődését, mindenekelőtt azt kell tanulmányoznunk, hogy melyek voltak a fő pártok, mely osztályoknak az érdekeit védték és milyen volt ezeknek a pártoknak kölcsönös viszonya.

III

A cári hatalom megdöntése után az államhatalom az első Ideiglenes Kormány kezébe került. Ez a kormány a burzsoázia, vagyis a tőkések képviselőiből állott, akikhez a földesurak is csatlakoztak. Az első helyen a „kadet" párt, a tőkések legfőbb pártja állott, mint a burzsoázia uralkodó és kormányzó pártja.

A hatalom nem véletlenül került ennek a pártnak a kezébe, bár a cári csapatok ellen persze nem a tőkések harcoltak, a szabadságért nem ők ontották vérüket, hanem a munkások és a parasztok, a matrózok és a katonák. A hatalom azért került a tőkések pártjának kezébe, mert ennek az osztálynak a kezében volt a gazdagság, a szervezettség és a tudás ereje. Az 1905 utáni időben és különösen a háború folyamán Oroszországban a szervez-

kedés terén a legnagyobb eredményeket a tőkések és a hozzájuk csatlakozott földesurak osztálya érte el.

A kadetok pártja mindig monarchista párt volt, 1905-ben is, 1905-től 1917-ig is. Miután a nép legyőzte a cári zsarnokságot, ez a párt republikánus pártnak nyilvánította magát. A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy valahányszor a nép legyőzte a monarchiát, a tőkések pártjai mindig hajlandók voltak republikánus pártokká válni, csak hogy fenntarthassák a kapitalisták kiváltságait és a nép feletti korlátlan uralmukat.

Szavakban a kadet párt a „népszabadság" híve. A valóságban a tőkések mellett van, és mindjárt ennek a pártnak az oldalára álltak a földesurak, a monarchisták, a feketeszázasok valamennyien. Ennek bizonyítéka — a sajtó és a választások. A forradalom után valamennyi polgári ujság és az egész feketeszázas sajtó egy követ fújt a kadetokkal. A monarchista pártok, minthogy nem mertek nyiltan fellépni, a választásokon, például Petrográdban, a kadet pártot támogatták.

A kadetok, miután kezükbe vették a kormányhatalmat, minden erejükkel azon voltak, hogy folytassák azt a hódító rablóháborút, amelyet II. Miklós cár kezdett, aki titkos rablószerződéseket kötött az angol és francia tőkésekkel. Ezekben a szerződésekben az orosz tőkéseknek azt ígérték, hogy győzelem esetén birtokukba vehetik Konstantinápolyt is, Galíciát is, Örményországot is stb. A népet viszont a kadetok kormánya mindenféle üres kifogásokkal és ígéretekkel traktálta, s minden fontos, a munkások és a parasztok szempontjából nagyjelentőségű ügynek az eldöntését az Alkotmányozó Gyűlésig halasztotta, a Gyűlés összehívásának időpontját viszont nem határozta meg.

A nép, a szabadságot kihasználva, kezdett önállóan szervezkedni. A munkásoknak és parasztoknak, akik Oroszország népességének túlnyomó többségét alkotják, fő szervezetei a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei voltak. Ezek a Szovjetek már a februári forradalom idején kezdtek megalakulni, s néhány héttel a forradalom után Oroszország legtöbb nagyvárosában és számos kerületében a Szovjetek már a munkásosztály

és a parasztság minden öntudatos haladó elemét egyesítették.

A Szovjeteket teljesen szabadon választották. A Szovjetek valóban a néptömegek, a munkások és a parasztok szervezetei voltak. A Szovjetek valóban a nép óriási többségének szervezetei voltak. A katonamundérba bujtatott munkások és parasztok fel voltak fegyverezve.

Magától értetődik, hogy a Szovjetek kezükbe vehették volna és kezükbe is kellett volna venniök az egész államhatalmat. Az Alkotmányozó Gyűlés összehívásáig a Szovjeteken kívül semmiféle más hatalomnak nem kellett volna lennie az államban. Csak ebben az esetben vált volna forradalmunk valóban népi, valóban demokratikus forradalommá. A dolgozó tömegek, amelyek valóban békére törekednek, amelyeknek valóban nem érdekük a hódító háború, csak ebben az esetben foghattak volna hozzá egy olyan politika határozott és következetes megvalósításához, amely a hódító háborúnak is véget vetett volna és a békéhez is elvezetett volna. Csak ebben az esetben tudták volna a munkások és a parasztok megzabolázni a tőkéseket, akik őrült összegeket kerestek a „háborún" és az országot gazdasági romlásba és ínségbe juttatták. A Szovjetekben azonban a küldöttek kisebb része állott a forradalmi munkások pártja, a bolsevik szociáldemokraták oldalán, akik azt követelték, hogy az egész államhatalmat a Szovjetek kezébe adják át. A Szovjetek küldötteinek nagyobb része a mensevik szociáldemokraták és az eszerek oldalán állott, akik ellenezték azt, hogy a hatalom átmenjen a Szovjetek kezébe. Ezek a pártok a burzsoázia kormányának eltávolítása és a Szovjetek kormányával való felváltása helyett a burzsoázia kormányának támogatása, a burzsoázia kormányával való megegyezés és a közös kormány alakítása mellett szálltak síkra. A forradalom egész fejlődésének fő tartalmát a forradalom kezdete óta eltelt 5 hónap folyamán a nép többségének bizalmát bíró eszer pártnak és mensevik pártnak ez a burzsoáziával folytatott paktáló politikája alkotja.

IV

Nézzük meg mindenekelőtt, hogyan folyt az eszereknek és a mensevikeknek ez a paktálása a burzsoaziával, s azután keressük meg a magyarázatát annak a körülménynek, hogy a nép többsége megbízott bennük.

V

A mensevikek és az eszerek az orosz forradalom minden szakaszában hol ilyen, hol amolyan formában paktáltak a tőkésekkel.

1917 február utolsó napjaiban, alighogy győzött a nép és megdőlt a cári hatalom, a tőkések ideiglenes Kormánya bevette tagjai közé Kerenszkijt, mint „szocialistát". A valóságban Kerenszkij soha nem volt szocialista, hanem csak trudovik volt; „szociálforradalmárnak" pedig csak 1917 márciusától vallotta magát, amikor ez már nem járt veszéllyel, sőt előnyös volt. Kerenszkij révén, aki a Petrográdi Szovjet elnökhelyettese volt, a tőkések ideiglenes Kormánya mindjárt azon szorgoskodott, hogy a Szovjetet magához láncolja és megszelídítse. A Szovjet — illetve a Szovjet eszer és mensevik többsége — engedte magát megszelídíteni és a tőkések ideiglenes Kormányának megalakulása után azonnal beleegyezett abba, hogy „támogatja" ezt a kormányt, „amennyiben" beváltja ígéreteit.

A Szovjet az ideiglenes Kormány működését felülvizsgáló, ellenőrző szervnek tekintette magát. A Szovjet vezérei megalakították az úgynevezett „összekötő bizottságot", vagyis a kormánnyal való összeköttetés, érintkezés fenntartására hivatott bizottságot[69]. Ebben az összekötő bizottságban a Szovjet eszer és mensevik vezérei állandóan tárgyaltak a tőkések kormányával és tulajdonképpen nem is voltak egyebek, mint tárcanélküli vagy nem-hivatalos miniszterek.

Egész március és majdnem egész április folyamán is ez volt a helyzet. A tőkések halogatáshoz és kibúvókhoz folyamodtak, s igyekeztek időt nyerni. A tőkések kormánya ez alatt az idő alatt egyetlenegy csak valamennyire is komoly lépést sem tett a forradalom továbbfejlesztése

érdekében. Sőt, a kormány még a legközvetlenebb feladata, az Alkotmányozó Gyűlés összehívása érdekében sem tett semmit a világon, nem fordult ezzel a kérdéssel a vidékhez, sőt még csak központi bizottságot sem alakított a kérdés előkészítése céljából. A kormánynak csak egyre volt gondja, arra, hogy a nemzetközi rablószerződéseket, amelyeket a cár Anglia és Franciaország tőkéseivel kötött, titokban felújítsa, hogy a forradalmat minél óvatosabban és minél észrevétlenebbül fékezze, hogy mindent megígérjen, de semmit se teljesítsen. Az eszerek és a mensevikek az „összekötő bizottságban" a fajankók szerepét játszották, akiket hangzatos frázisokkal, ígéretekkel, „majd holnap"-okkal traktáltak. Az eszerek és a mensevikek, mint az ismert mesében a holló, felültek a hízelgésnek és élvezettel hallgatták a tőkéseket, akik bizonykodtak, hogy nagyrabecsülik a Szovjeteket és egyetlen lépést sem tesznek nélkülük.

A valóságban pedig telt, múlt az idő és a tőkések kormánya egyáltalán semmit sem tett a forradalom érdekében. Arra azonban volt ideje, hogy ezalatt a forradalom ellen felújítsa a titkos rablószerződéseket, helyesebben, hogy megerősítse és „felélessze" azokat az angol-francia imperializmus diplomatáival ugyancsak titokban folytatott további tárgyalások útján. Arra volt ideje, hogy ezalatt a forradalom ellen lerakja a működő hadsereg tábornokai és tisztjei ellenforradalmi szervezkedésének (vagy legalábbis egymáshoz való közeledésének) alapjait. Arra volt ideje, hogy a forradalom ellen hozzáfogjon a nagyiparosok, gyárosok megszervezéséhez, akik a munkások nyomására kénytelenek voltak egyik engedményt a másik után tenni, de ugyanakkor kezdték szabotálni (rontani) a termelést és előkészíteni leállítását, amire csak az alkalmas pillanatot várták.

Az élenjáró munkásoknak és parasztoknak a Szovjetekben való szervezése azonban szakadatlanul folyt. Az elnyomott osztályok legjobbjai érezték, hogy a kormány a Petrográdi Szovjettel kötött megegyezés ellenére, Kerenszkij ékesszólása ellenére, az „összekötő bizottság" ellenére, továbbra is a nép ellensége, a forradalom ellensége marad. A tömegek érezték, hogy ha nem törik meg

a tőkések ellenállását, a béke ügye, a szabadság ügye, a forradalom ügye menthetetlenül elbukik. A tömegek türelmetlensége és elkeseredése fokozódott.

VI

Ez a türelmetlenség és elkeseredés április 20—21-én kirobbant. A mozgalom elemi erővel tört ki, anélkül hogy bárki is előkészítette volna. A mozgalom annyira élesen a kormány ellen irányult, hogy az egyik ezred fegyveresen kivonult és megjelent a Mária-palota előtt, hogy letartóztassa a minisztereket. Mindenki előtt teljesen nyilvánvalóvá lett, hogy a kormány nem tarthatja magát. A Szovjetek kezükbe vehették volna a hatalmat, anélkül hogy bárki a legcsekélyebb ellenállást is tanusította volna (és ezt meg is kellett volna tenniök). Ehelyett azonban az eszerek és a mensevikek a tőkések bukófélben levő kormányát támogatták, még jobban belegabalyodtak a velük való paktálásba és még végzetesebb lépéseket tettek, amelyek a forradalom pusztulásához vezettek.

A forradalom olyan gyors és alapos iskola valamennyi osztály számára, amilyenre a megszokott, békés időben nincsen példa. A tőkések, akik a legjobban vannak megszervezve, a legtöbb tapasztalattal rendelkeznek az osztályharc és a politika terén, a többieknél gyorsabban tanultak. Amikor látták, hogy a kormány helyzete tarthatatlan, ahhoz a módszerhez folyamodtak, amelyet más országok tőkései 1848 után több évtizeden át alkalmaztak a munkásság elbolondítására, megosztására és gyengítésére. Ez a módszer — az úgynevezett „koalíciós“, azaz a burzsoáziából és a szocializmus renegátjaiból alakított közös kormány.

Azokban az országokban, ahol a szabadság és a demokrácia a forradalmi munkásmozgalommal együtt a leghosszabb ideje fennáll, Angliában és Franciaországban, a tőkések sokszor és nagy sikerrel alkalmazták ezt a módszert. A „szocialista“ vezérek, azzal hogy a burzsoázia kormányába beléptek, múlhatatlanul a tőkések dróton rángatott figuráivá, bábjaivá, cégérévé, a munkások becsapására szolgáló eszközzé váltak. Oroszország „demok-

rata és republikánus" tőkései ugyanezt a módszert alkalmazták. Az eszerek és a mensevikek azonnal hagyták magukat elbolondítani, és május 6-án a „koalíciós" kormány, Csernov, Cereteli és társai részvételével, ténnyé vált.

Az eszer és a mensevik párti tőkefilkók ujjongtak s önelégülten sütkéreztek vezéreik miniszteri dicsfényének sugaraiban. A tőkések dörzsölték kezüket örömükben, hogy segítőtársakat kaptak a nép ellen „a Szovjetek vezéreinek" személyében, hogy ígéretet kaptak tőlük arra, hogy támogatni fogják a „támadó hadműveleteket a fronton", vagyis a már félbeszakadt imperialista rablóháború felújítását. A tőkések ismerték ezeknek a vezéreknek egész felfújt tehetetlenségét, tudták, hogy a burzsoáziának a termelés ellenőrzésére, sőt megszervezésére, a békepolitikára stb. vonatkozó ígéretei sohasem fognak valóra válni.

Így is történt. A forradalom fejlődésének május 6-tól június 9-ig vagy 18-ig terjedő második szakasza teljes mértékben igazolta a kapitalistáknak azt a számítását, hogy az eszereket és a mensevikeket könnyűszerrel el lehet bolondítani.

Mialatt Pesehonov és Szkobelev olyan cikornyás frázisokkal ámították magukat és a népet, hogy a tőkésektől elveszik a haszon 100 százalékát, hogy a tőkések „ellenállása megtört" stb. — a tőkések tovább erősödtek. Valójában semmi, egyáltalán semmi sem történt ez alatt az idő alatt a tőkések megzabolázására. A szocializmus renegátjaiból lett miniszterek az elnyomott osztályok figyelmének elterelésére szolgáló beszélőgépek voltak, az államigazgatás egész gépezete pedig valójában a bürokrácia (a hivatalnoki kar) és a burzsoázia kezében maradt. Palcsinszkij, a hírhedt iparügyi miniszterhelyettes, tipikus képviselője volt ennek a gépezetnek, mely a tőkések ellen irányuló minden rendszabályt fékezett. A miniszterek fecsegtek — s minden maradt a régiben.

Cereteli minisztert különösen kihasználta a burzsoázia a forradalom elleni harcra. Őt küldték ki Kronstadt „lecsendesítésére", amikor az ottani forradalmárok hihetetlen vakmerőségükben arra vetemedtek, hogy merészelték helyéről eltávolítani a kinevezett kormánybiztost. A burzsoázia rettentő lármás, dühös, vad hazugság-, rága-

lom- és uszító hadjáratot indított ujságaiban Kronstadt ellen, s azzal vádolta Kronstadtot, hogy „el akar szakadni Oroszországtól", ezerféleképpen ismételgette ezt és az ehhez hasonló sületlenségeket, rémítgette a kispolgárságot és a filisztereket. Cereteli a korlátolt, rémüldöző nyárspolgárok legjellegzetesebb képviselője, mindenkinél „alaposabban" esett bele a burzsoá hajsza csapdájába, mindenkinél buzgóbban „ostorozta és csendesítette" Kronstadtot, s nem értette meg, hogy az ellenforradalmi burzsoázia lakájának szerepét tölti be. Igy történt, hogy Cereteli eszköze lett a forradalmi Kronstadttal kötött olyan „megegyezés" végrehajtásának, amelynek értelmében a kronstadti kormánybiztost nem egyszerűen a kormány nevezi ki, hanem ott helyben választják és a kormány *megerősíti*. Efféle szánalmas kompromisszumokra pocsékolták idejüket a szocializmustól a burzsoáziához átpártolt miniszterek.

Ott, ahol burzsoá miniszter nem jelenhetett volna meg a kormány védelmében a forradalmi munkások előtt vagy a Szovjetekben, ott megjelent egy „szocialista" miniszter (helyesebben: oda a burzsoázia kiküldött egy minisztert), Szkobelev, Cereteli, Csernov vagy más, és lelkiismeretesen elvégezte a burzsoázia dolgát, törte magát, csakhogy a kormányt megvédje, fehérre mosta a tőkéseket, ígéretek, ígéretek és ígéretek ismételgetésével bolondította a népet, azt tanácsolva, hogy várjanak, várjanak és várjanak.

Csernov miniszter főleg azzal volt elfoglalva, hogy burzsoá kollégáival alkudozott: egészen júliusig, az akkor, a július 3—4-i mozgalom után bekövetkezett újabb „kormányválságig", amikor a kadetok kiléptek a kormányból, Csernov miniszter egész idő alatt azzal a hasznos, érdekes és a nép létérdekeit érintő munkával volt elfoglalva, hogy „rábeszélte" burzsoá kollégáit, lelkükre beszélt, hogy egyezzenek bele legalább a föld adás-vételének eltiltásába. Ezt a tilalmat a legünnepélyesebb formában meg is ígérték a parasztoknak a parasztküldöttek összoroszországi kongresszusán (tanácsán) Petrográdban. De az ígéret — ígéret maradt. Csernov nem tudta beváltani sem májusban, sem júniusban, mindaddig, amíg a július 3—4-i ösztönös forradalmi kirobbanás hulláma, amely egybeesett

a kadetoknak a kormányból való távozásával, lehetővé nem tette e rendszabály megvalósítását. E rendszabály azonban még akkor is elszigetelt intézkedés maradt, és képtelen volt arra, hogy komolyan előbbrevigye azt a harcot, amelyet a parasztság a földesurak ellen a földért folytatott.

A fronton ezalatt az imperialista rablóháború felújításának ellenforradalmi, imperialista feladatát, azt a feladatot, amelyet a nép által gyűlölt Gucskov nem tudott végrehajtani, fényes sikerrel hajtotta végre a „forradalmi demokrata" Kerenszkij, a szociálforradalmárok pártjának újdonsült tagja. Kerenszkij megittasult a saját ékesszólásától, az imperialisták, akik úgy játszottak vele, mint egy bábbal, tömjénezték, hízelegtek neki, istenítették — mindezt azért, mert szívvel-lélekkel szolgálta a tőkéseket és igyekezett rábírni a „forradalmi csapatokat" arra, hogy egyezzenek bele a háborúnak a felújításába, amelyet azért viselnek, hogy II. Miklós cárnak Anglia és Franciaország tőkéseivel kötött szerződéseit teljesítsék, azért, hogy az orosz tőkések megkapják Konstantinápolyt és Lvovot, Erzerumot és Trapezuntot.

Így folyt le az orosz forradalom május 6-tól június 9-ig tartó második szakasza. Az ellenforradalmi burzsoázia a „szocialista" miniszterek fedezete és védelme alatt megerősödött, megszilárdult és felkészült arra, hogy támadást intézzen mind a külső, mind a belső ellenség, vagyis a forradalmi munkások ellen.

VII

Június 9-én a forradalmi munkások, a bolsevikok pártja, tüntetést készített elő Petrográdban, hogy szervezett formában kifejezésre juttassa a tömegek feltartóztathatatlanul növekvő elégedetlenségét és felháborodását. A burzsoáziával való paktálásba belegabalyodott, az offenzíva imperialista politikája által megkötött eszer és mensevik vezéreket elfogta a rémület, amikor megérezték, hogy a tömegek körében elvesztették befolyásukat. Üvöltve tiltakoztak mind a tüntetés ellen, és ez a tiltakozás ezúttal egyesítette az ellenforradalmi kadetokat az eszerekkel és

a mensevikekkel. Az ő vezetésükkel és a tőkésekkel folytatott paktáló politikájuk eredményeképpen teljesen világossá vált és meglepően szemléletes módon kidomborodott a kispolgári tömegek fordulata az ellenforradalmi burzsoáziával való szövetség felé. Ez a június 9-i válság történelmi jelentősége, ez az osztályértelme.

A bolsevikok lefújták a tüntetést, mert egyáltalán nem volt szándékukban, hogy a munkásokat az adott pillanatban, reménytelen harcba vigyék az egyesült kadetok, eszerek és mensevikek ellen. Ez utóbbiak azonban, hogy a tömegek bizalmának legalább egy kis maradványát megtarthassák, kénytelenek voltak június 18-ra általános tüntetést kitűzni. A burzsoázia magánkívül volt dühében, mert joggal látta ebben azt, hogy a kispolgári demokrácia most a proletariátus felé ingadozik, és elhatározta, hogy a fronton megindítja az offenzívát s ezzel megbénítja a demokrácia akcióját.

Valóban, június 18-án a forradalmi proletariátus jelszavai, a bolsevizmus jelszavai igazán nagyszerű, impozáns győzelmet arattak a petrográdi tömegek között, június 19-én viszont a burzsoázia és a bonapartista* Kerenszkij ünnepélyesen bejelentette, hogy éppen június 18-án megindult a fronton az offenzíva.

Az offenzíva ténylegesen azt jelentette, hogy a tőkések érdekében, a dolgozók óriási többségének akarata ellenére felújítják a háborút. Ezért ezzel az offenzívával elkerülhetetlenül együttjárt egyrészt az, hogy a sovinizmus óriási mértékben megerősödött és a katonai hatalom (s következésképpen az államhatalom is) egy bonapartista katonai banda kezébe került, másrészt pedig együttjárt vele az áttérés a tömegek elleni erőszakra, az internacionalisták üldözésére, az agitáció szabadságának eltörlésére, a háború ellenzőinek letartóztatására és agyonlövetésére.

* Bonapartizmusnak (Franciaország két Bonaparte császáráról) az olyan kormány uralmát nevezik, mely párton kívülinek igyekszik látszani, kihasználva a kapitalisták és a munkások pártjai között folyó rendkívül éles harcot. Az ilyen kormány, amely a valóságban a kapitalistákat szolgálja, ígéretekkel és apró alamizsnákkal minden más kormánynál nagyobb mértékben megtéveszti a munkásokat.

Ha május 6-a az eszereket és a mensevikeket kötéllel kötözte a burzsoázia diadalszekeréhez, június 19-e lánccal bilincselte őket oda, mint a tőkések cselédeit.

VIII

A tömegek elkeseredése a felújított rablóháború következtében természetesen még gyorsabban és erősebben növekedett. Július 3—4-én bekövetkezett a tömegek felháborodásának kirobbanása, melyet a bolsevikok igyekeztek fékezni és amelynek magától értetődően igyekeztek a lehető legszervezettebb formát adni.

Az eszerek és mensevikek, a burzsoázia rabszolgái, akiket uruk láncra vert, mindenbe beleegyeztek: abba is, hogy reakciós csapatokat vezényeljenek Petrográdba, abba is, hogy visszaállítsák a halálbüntetést, abba is, hogy lefegyverezzék a munkásokat és a forradalmi csapatokat, abba is, hogy bírói ítélet nélkül embereket letartóztassanak, üldözzenek, ujságokat betiltsanak. A hatalom, melyet a burzsoázia a kormányban nem tudott teljesen kezébe keríteni, s amelyet a Szovjetek nem akartak a kezükbe venni, ez a hatalom a katonai klikk, a bonapartisták kezébe csúszott, akiket persze a kadetok és a feketeszázak, a földesurak és a tőkések teljes mértékben támogattak.

Fokról — fokra. Az eszerek és a mensevikek, mihelyt egyszer a burzsoáziával való paktálás lejtőjére léptek, feltartóztathatatlanul csúsztak lefelé és teljesen lecsúsztak. Február 28-án a Petrográdi Szovjetben feltételes támogatást ígértek a burzsoá kormánynak. Május 6-án megmentették a kormányt a bukástól és hagyták magukat szolgáivá és védelmezőivé változtatni azáltal, hogy beleegyeztek az offenzívába. Június 9-én egyesültek az ellenforradalmi burzsoáziával a forradalmi proletariátus elleni veszett gyűlölet-, hazugság- és rágalomhadjáratra. Június 19-én jóváhagyták a rablóháború akkor már megkezdődött felújítását. Július 3-án beleegyeztek reakciós csapatok felrendelésébe: megkezdődött a hatalom végleges átadása a bonapartistáknak. Fokról — fokra.

Az eszerek és a mensevikek pártjának ily szégyenletes

finánéja nem véletlenség, hanem a kistulajdonosok, a kispolgárság gazdasági helyzetének következménye, amit az európai tapasztalatok sokszor igazoltak.

IX

Kétségtelenül mindenki megfigyelte, hogy mennyire megfeszítik erejüket a kistulajdonosok, mennyire igyekeznek, hogy „felküzdjék" magukat, hogy igazi tulajdonosokká váljanak, hogy felemelkedjenek a „gazdag" tulajdonos, a burzsoázia helyzetéig. Amíg a kapitalizmus van uralmon, a kistulajdonosok számára nincs más kivezető út: vagy maguk is kapitalistákká lesznek (ami száz kistulajdonos közül legjobb esetben is egynek ha sikerül), vagypedig a tönkrement kistulajdonos, a félproletár, majd a proletár helyzetébe kerülnek. Így van ez a politikában is: a kispolgári demokrácia, különösen vezérei személyében, a burzsoáziához vonzódik. A kispolgári demokrácia vezérei ígéretekkel vígasztalják tömegeiket és azzal biztatják őket, hogy a nagytőkésekkel meg lehet egyezni, holott a legjobb esetben is csupán apró engedményeket kapnak a tőkésektől a dolgozó tömegek kisszámú felső rétege számára, azt is csak igen rövid időre, minden döntő, minden fontos kérdésben ellenben a kispolgári demokrácia mindenkor a burzsoázia uszályába került, a burzsoázia erőtlen függvénye volt, engedelmes eszköz a pénzkirályok kezében. Ezt Anglia és Franciaország tapasztalatai már sokszor bebizonyították.

Az orosz forradalomban, amelyben az események — különösen az imperialista háború és a háború okozta igen súlyos válság hatására — rendkívül gyorsan bontakoztak ki, az 1917 február és július között szerzett tapasztalatok különösen világosan és szemléltetően igazolták azt a régi marxista igazságot, hogy a kispolgárság helyzete ingatag.

Az orosz forradalom tanulsága a következő: a dolgozó tömegek csak akkor szabadulhatnak ki a háború, az éhínség, a földesúri és a tőkés rabság vasfogójából, ha teljesen szakítanak az eszerek és a mensevikek pártjával, ha világosan felismerik az eszerek és a mensevikek áruló

szerepét, ha elvetnek minden néven nevezendő kompromisszumot a burzsoáziával, ha határozottan a forradalmi munkások oldalára állnak. Csakis a forradalmi munkások képesek — feltéve, hogy a szegényparasztok támogatják őket — megtörni a kapitalisták ellenállását, s a népet a föld megváltás nélküli megszerzéséhez, a teljes szabadsághoz, az éhínség legyőzéséhez, a háború legyőzéséhez, az igazságos és tartós békéhez elvezetni.

UTÓSZÓ

Ezt a cikket, mint a szövegből látható, július végén írtam.

A forradalom története augusztus folyamán teljes mértékben igazolta a cikkben elmondottakat. Augusztus végén azután a Kornyilov-lázadás új fordulatot adott a forradalomnak, s szemléltetően megmutatta az egész népnek, hogy a kadetok az ellenforradalmi tábornokokkal szövetségben szét akarják kergetni a Szovjeteket és vissza akarják állítani a monarchiát. Hogy milyen erős a forradalomnak ez az új fordulata, hogy sikerül-e végetvetnie a burzsoáziával való paktálás végzetes politikájának, — ezt a közeljövő fogja megmutatni . . .

N. Lenin

1917 szeptember 6.

KAMENYEVNEK A KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGBAN A STOCKHOLMI KONFERENCIÁVAL KAPCSOLATBAN MONDOTT BESZÉDÉRŐL[70]

Kamenyev elvtárs beszédét, amelyet augusztus 6-án a Központi Végrehajtó Bizottságban a stockholmi konferenciával kapcsolatban mondott, a pártjukhoz és elveikhez hű bolsevikoknak okvetlenül vissza kell utasítaniok.

Kamenyev elvtárs már beszédének első mondatában tett egy formális jellegű kijelentést, amely rendkívül visszataszítóvá teszi beszédét. Kamenyev elvtárs előrebocsátja, hogy beszédében személyes nézeteit fejti ki, hogy „frakciónk ezt a kérdést nem vitatta meg".

Először is, mióta szokás egy szervezett pártban, hogy egyes tagjai fontos kérdésekben „személyes nézeteiket fejtik ki"? Ha a frakció nem vitatta meg a kérdést, Kamenyev elvtársnak nem volt joga felszólalni. Ez az első következtetés, amely saját szavaiból adódik.

Másodszor, milyen jogon feledkezett meg Kamenyev elvtárs arról, hogy a Központi Bizottságnak van egy határozata a stockholmi konferencián való részvétel ellen. Ha a kongresszus, vagy a Központi Bizottság újabb határozata nem helyezte hatályon kívül ezt a határozatot, akkor az továbbra is törvény a párt számára. Ha hatályon kívül helyezték volna, Kamenyev elvtárs ezt nem hallgathatta volna el, nem beszélhetett volna mult időben: „mi, bolsevikok, eddig elutasító álláspontot foglaltunk el a stockholmi konferenciával szemben."

Ebből megintcsak az következik, hogy Kamenyevnek nemcsak hogy nem volt joga felszólalni, hanem egyenesen megszegte a párt határozatát, egyenesen a párt ellen beszélt, szabotálta a párt akaratát, s egy szóval sem

említette a Központi Bizottság rá nézve kötelező határozatát. Márpedig ez a határozat annakidején megjelent a „Pravdá"-ban, sőt azzal a kiegészítéssel, hogy a párt képviselője elhagyja a Zimmerwaldi Konferenciát, ha az a stockholmi konferencián való részvétel mellett foglal állást*.

Kamenyev helytelenül fejtette ki azokat az érveket, amelyek alapján a bolsevikok „eddig" elutasító álláspontot foglaltak el a stockholmi konferenciával szemben. Hallgatott arról, hogy ezen a konferencián a szociálimperialisták fognak részt venni, hogy forradalmi szociáldemokratára nézve szégyen ilyenekkel érintkezni.

Bármilyen szomorú is ezt elismerni, mégis el kell ismerni, hogy Sztarosztyin, aki gyakran és sokat tévedett, ezerszerte jobban, hívebben, méltóbban juttatta kifejezésre a forradalmi szociáldemokrácia álláspontját, mint Kamenyev. Tanácskozni a szociálimperialistákkal, a miniszterekkel, az oroszországi hóhérrendszer pribékjeivel — gyalázat és árulás. Akkor aztán igazán ne beszéljünk internacionalizmusról.

Kamenyev lényegbevágó érvei, amelyeket a stockholmi konferenciával kapcsolatban vallott nézeteink „megváltoztatása" érdekében felhoz, nevetségesen gyengék.

„Világossá vált számunkra — mondotta Kamenyev —, hogy Stockholm ettől (??) a pillanattól kezdve már nem (??) vak eszköz az imperialista államok kezében."

Ez nem igaz. Egyetlen tény sem szól emellett, s Kamenyev semilyen komoly érvet sem tudott felhozni. Ha az angol és a francia szociálimperialisták nem mennek el a konferenciára, a németek pedig elmennek, vajjon ez elvileg változtat a dolgon? Egyáltalán változtat ez a dolgon egy internacionalista szempontjából? Csakugyan „megfeledkezett" már Kamenyev pártunk konferenciájának arról a határozatáról (április 29), amelyet egy teljesen hasonló esetben egy dán szociálimperialistával kapcsolatban hozott?

---

* Lásd *Lenin* Művei. 24. köt. 1952. 402. old. — *Szerk.*

„Stockholm felett — mondotta továbbá Kamenyev, a lapok jelentései szerint — hatalmas forradalmi zászló kezd lengeni, amely alatt a világ proletariátusa mozgósítja erőit."

Ez — Csernov és Cereteli szelleméhez méltó üres szóbeszéd. Ez — égbekiáltó valótlanság. A valóságban nem a forradalom lobogója, hanem az alkudozásoknak, az egyezkedéseknek, a szociálimperialistáknak adott amnesztiának, az annektált területek felosztására vonatkozólag a bankárok között folyó tárgyalásoknak zászlaja kezd lengeni Stockholm felett.

Tűrhetetlen, hogy az internacionalisták pártja, amely az egész világ előtt felelős a forradalmi internacionalizmusért, azzal kompromittálja magát, hogy kacérkodik az orosz és a német szociálimperialisták üzelmeivel, a Csernovokból, Szkobelevekből és társaikból álló burzsoá imperialista kormány minisztereinek üzelmeivel.

Mi elhatároztuk, hogy létrehozzuk a III. Internacionálét. Ezt minden nehézség ellenére meg kell tennünk. Egy lépést se teszünk visszafelé, a szociálimperialisták és a szocializmus szökevényei közötti megegyezések felé!

„Proletarij" 3. sz.
1917 augusztus 29. (16.)
Alálrás: N. Lenin.

HÍREK EGY ÖSSZEESKÜVÉSRŐL

Az a kis cikk, amely ezzel a címmel a „Novaja Zsizny" augusztus 17-i, 103. számában jelent meg, igen komoly figyelmet érdemel és (újra meg újra) ki kell rá térnünk, bármennyire komolytalan dolog az, amit ebben a cikkben valami komoly dolognak tüntetnek fel.

A cikk tartalma lényegében az, hogy Moszkvában augusztus 14-én olyan hírek terjedtek el, hogy néhány kozák egység a frontról Moszkva felé vonul, és hogy ezzel egyidőben „bizonyos katonai csoportok, amelyekkel Moszkva bizonyos társadalmi körei rokonszenveznek", „döntő ellenforradalmi megmozdulásokat" szerveznek. Továbbá, a katonai hatóságok állítólag értesítették erről a Katona- és Munkásküldöttek Moszkvai Szovjetjét és „a Központi Végrehajtó Bizottság képviselőinek részvételével" (vagyis a mensevikek és az eszerek részvételével) lépéseket tettek, hogy a katonákat felvilágosítsák a város védelmének szükségességéről stb. „Ezekbe az előkészületekbe bevonták a moszkvai bolsevikok képviselőit is, akiknek befolyásuk van sok katonai egységben — így fejeződik be a cikk —, amelyekbe erre az alkalomra belépést engedélyeztek nekik."

Ezt az utolsó mondatot szándékosan homályosan és kétértelműen fogalmazták meg: ha a bolsevikoknak sok katonai egységben befolyásuk van (ami vitathatatlan és köztudomású), akkor ki és hogyan „engedélyez*hetett* belépést" a bolsevikoknak ezekbe az egységekbe? Hiszen ez nyilvánvaló képtelenség. Ha meg „erre az alkalomra" valóban „belépést engedélyeztek" a bolsevikoknak (ki? nyilván a mensevikek és az eszerek!) *bármilyen* katonai

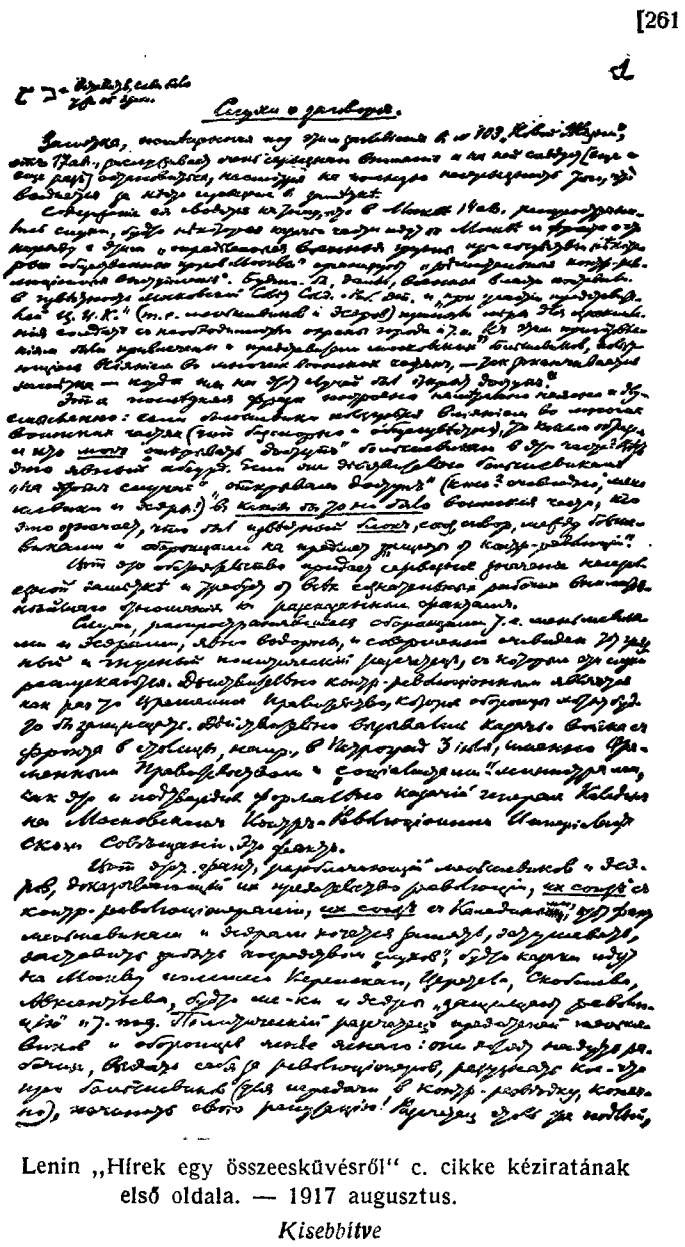

Lenin „Hírek egy összeesküvésről" c. cikke kéziratának első oldala. — 1917 augusztus.

Kisebbítve

egységbe, akkor ez azt jelenti, hogy a bolsevikok és a „honvédők" között bizonyos *blokk*, szövetség, megegyezés jött létre „az ellenforradalommal szembeni védekezés" érdekében.

Ez az a körülmény, amely miatt a komolytalan cikknek komoly jelentőséget kell tulajdonítani, és ez a körülmény minden öntudatos munkástól megköveteli, hogy az elmondott tényeket a legnagyobb figyelemmel megvizsgálja.

A hírek, amelyeket a „honvédők", vagyis a mensevikek és az eszerek terjesztenek, nyilvánvalóan ostobaságok, és teljesen világos, hogy milyen szennyes és aljas számításból hozzák forgalomba ezeket. Hiszen a valóságban éppen az az Ideiglenes Kormány ellenforradalmi, amelyet a „honvédők" állítólag védelmezni akarnak. A valóságban éppen az Ideiglenes Kormány és a „szocialista" miniszterek rendelték fel a kozák csapatokat a frontról a fővárosokba, például Petrográdba július 3-án, mint ahogy ezt Kalegyin kozák tábornok a moszkvai ellenforradalmi imperialista tanácskozáson hivatalosan meg is erősítette. Ez tény.

Ezt a tényt, amely leleplezi a mensevikeket és az eszereket, amely bebizonyítja, hogy elárulták a forradalmat, hogy *szövetségre léptek* az ellenforradalmárokkal, *szövetségre léptek* Kalegyinnel, ezt a tényt a mensevikek és az eszerek el akarják kenni, el akarják ködösíteni, el akarják felejtetni olyan „hírek" terjesztésével, amelyek szerint a kozákok Kerenszkij, Cereteli, Szkobelev, Avkszentyev tudta nélkül vonulnak Moszkva felé, a mensevikek és az eszerek „védik a forradalmat" stb. Nagyon is átlátszó az áruló mensevikek és a „honvédők" politikai számítása: rá akarják szedni a munkásokat, forradalmároknak akarják magukat feltüntetni, meg akarnak tudni egyet-mást a bolsevikokról (természetesen azért, hogy a kémelhárító szolgálat tudomására hozzák), emelni akarják saját tekintélyüket! A számítás rendkívül aljas, és bizony kilóg alóla a lóláb! Olcsó áron, egy ostoba kis „hír" kiagyalásával „belépést" nyerünk — mondják — a bolsevik katonai egységekbe, általában megszilárdítjuk az Ideiglenes Kormány iránti bizalmat és elhitetjük a naív emberekkel, hogy ezt a kormányt a kozákok meg akarják dönteni, hogy ez

nincsen blokkban a kozákokkal, hogy „védi a forradalmat" stb. stb.

A számítás átlátszó. A hírek ostobák és légbőlkapottak. De az Ideiglenes Kormány iránti bizalmat — gondolják — megkapjuk csengő pénzben, és mellesleg a bolsevikokat is bevonjuk egy „blokkba"!

Nehéz elhinni, hogy akadnának a bolsevikok között olyan fajankók és gazemberek, akik most blokkra lépnének a „honvédőkkel". Ezt nehéz elhinni, mert először is, van az OSzDMP VI. kongresszusának egy félreérthetetlen határozata[71], amely megállapítja (lásd „Proletarij"[72] 4. szám), hogy „a mensevikek végérvényesen átálltak a proletariátus ellenségeinek táborába." Olyan emberekkel, akik végérvényesen átálltak az ellenség táborába, nem szokás megállapodást kötni, ilyenekkel nem szokás blokkra lépni. „A forradalmi szociáldemokrácia legelső feladata" — olvassuk továbbá ugyanebben a határozatban — az, hogy „teljesen elszigetelje őket (mármint a „honvédő" mensevikeket) a munkásosztály minden valamelyest forradalmi elemétől". Világos, hogy a mensevikek és az eszerek éppen ez ellen az elszigetelés ellen harcolnak ostoba hírek forgalombahozatalával. Világos, hogy a munkások mind Moszkvában, mind Petrográdban mindinkább elfordulnak a mensevikektől és az eszerektől, mind világosabban látják áruló, ellenforradalmi politikájukat, és a „honvédőknek", hogy „helyrehozzák a dolgot", a legkülönbözőbb „mesterkedésekhez" kell folyamodniok.

Mivel van egy ilyen kongresszusi határozat, az olyan bolsevikokat, akik blokkra lépnének a „honvédőkkel" arra vonatkozólag, hogy „belépést engedélyezzenek nekik", vagy hogy közvetve bizalmat szavazzanak az Ideiglenes Kormánynak (amelyet állítólag meg kell védeni a kozákoktól), az ilyen bolsevikokat érthetően azonnal — és joggal — kizárnák a pártból.

De más okokból is nehéz elhinni, hogy Moszkvában, vagy bárhol másutt akadhatnak bolsevikok, akik képesek arra, hogy blokkra lépjenek a „honvédőkkel", arra, hogy ha csak ideiglenesen is, de mégis közös szervekhez hasonló valamit hozzanak létre, arra, hogy bármilyen egyességet kössenek velük stb. Tegyük fel azt, ami a legjobb eset

ilyen kevéssé valószínű bolsevikoknál: tegyük fel, hogy naivitásból valóban elhitték azokat a híreket, amelyeket a mensevikektől és az eszerektől hallottak, sőt, tegyük fel, hogy valamilyen, szintén koholt „tényeket" közöltek velük, hogy megnyerjék bizalmukat. Világos, hogy egyetlen becsületes bolsevik, egyetlen olyan bolsevik, aki nem vesztette el teljesen a fejét, sem volna kapható még ebben az esetben sem semmiféle blokkra a „honvédőkkel", semmiféle egységre a „belépés engedélyezésére" vonatkozólag stb. Egy bolsevik még ebben az esetben is azt mondaná: munkásaink, katonáink harcolnak majd az ellenforradalmi csapatok ellen, ha azok most támadást indítanak az Ideiglenes Kormány ellen, de *nem* ezt a kormányt fogják védeni, amely július 3-án segítségül hívta Kalegyint és Társait, hanem önállóan fogják védeni a forradalmat és saját céljaikat fogják követni, azon lesznek, hogy a munkások, a szegények győzzenek, hogy a béke ügye győzzön, nempedig azon, hogy az imperialisták — Kerenszkij, Avkszentyev, Cereteli, Szkobelev és társaik győzzenek. Egy bolsevik még abban a kivételesen ritka esetben is, amelyet feltételeztünk, azt mondaná a mensevikeknek: persze, harcolni fogunk, de nem vagyunk hajlandók sem arra, hogy bármiféle politikai szövetséget kössünk veletek, sem arra, hogy a legcsekélyebb mértékben is bizalmat szavazzunk nektek — ugyanúgy, mint ahogy 1917 februárjában a szociáldemokraták a kadetokkal együtt harcoltak a cárizmus ellen, de semmiféle szövetséget sem kötöttek a kadetokkal és egy pillanatig sem bíztak meg bennük. Ha a legcsekélyebb mértékben is megbíznánk a mensevikekben, ugyanúgy elárulnók a forradalmat most, mint ahogy elárultuk volna, ha 1905—1917-ben megbízunk a kadetokban.

Egy bolsevik azt mondaná a munkásoknak és a katonáknak: harcoljunk, de egy cseppet se bízzatok a mensevikekben, ha nem akarjátok megfosztani magatokat a győzelem gyümölcseitől.

A mensevikeknek nagyon is előnyös, ha olyan álhíreket és olyan feltevéseket terjesztenek, hogy a kormány, amelyet támogatnak, megmenti a forradalmat, amikor a valóságban *máris blokkban* van Kalegyinnel, *máris* ellen-

forradalmi, *máris* sok-sok lépést tett és naponta újabb lépéseket tesz annak érdekében, hogy ennek a Kalegyinnel való blokkjának a feltételeit teljesítse.

Ha a bolsevikok hinnének ezekben a hírekben, ha közvetlenül vagy közvetve megerősítenék ezeket, akkor elárulnák a forradalom ügyét. A forradalom sikerének legfőbb záloga most az, hogy a tömegek világosan felismerjék a mensevikek és az eszerek árulását, hogy teljesen szakítsanak velük, hogy minden forradalmi proletár feltétlenül bojkottálja őket, ugyanúgy, ahogy 1905 tapasztalatai után a kadetokat bojkottálta.

((Kérem, ezt a cikket másolják le több példányban, és küldjék el a párt néhány lapjának és folyóiratának közlés céljából, s ugyanakkor terjesszék az én nevemben a Központi Bizottság elé a következő utóirattal:

Kérem, hogy ezt a cikket a Központi Bizottságnak tett beszámolómnak tekintsék, amelyet azzal a javaslattal egészítek ki, hogy a Központi Bizottság, olyan moszkvaiak bevonásával, akik nem tagjai a Központi Bizottságnak, hivatalos vizsgálatot indítson annak a ténynek a megállapítására, hogy voltak-e a bolsevikoknak a „honvédőkkel" ezen az alapon közös szerveik, voltak-e blokkok vagy egyességek, miben állottak ezek stb. Hivatalosan ki kell vizsgálni a tényeket és a részleteket, a legapróbb mozzanatokat is fel kell deríteni. Ha a blokk ténye bebizonyosodna, okvetlenül fel kell függeszteni a Központi Bizottságnak vagy a Moszkvai Bizottságnak azokat a tagjait, akiknek ebben részük volt, és hivatalos felfüggesztésük kérdését a kongresszusig a Központi Bizottság első teljes ülése elé kell terjeszteni. Tudniillik éppen Moszkva válik, vagy válhat *most*, a Moszkvai Értekezlet után, a sztrájk után, július 3—5-e után, *központtá*. Ebben az óriási proletárközpontban, amely mint ilyen, nagyobb Petrográdnál, könnyen lehetséges egy a július 3—5-ihez hasonló mozgalom kifejlődése. Petrográdban akkor a következő volt a feladat: a mozgalmat békés és szervezett jellegűvé tenni.

Ez *volt* a helyes jelszó. Most Moszkvában egészen más feladat *került napirendre;* a régi jelszó tökéletesen helytelen volna. Most az volna a feladat, hogy magunk *vegyük kezünkbe a hatalmat* és kormánynak kiáltsuk ki magunkat azzal, hogy kivívjuk a békét, földet adunk a parasztnak és egybehívjuk az Alkotmányozó Gyűlést a falvak parasztjaival való megegyezés alapján kitűzött időpontban stb. Könnyen lehetséges, hogy a munkanélküliség, az éhínség, a vasutas sztrájk, a gazdasági bomlás stb. talaján Moszkvában kirobban egy hasonló mozgalom. Rendkívül fontos, hogy Moszkvában olyan emberek álljanak a „kormánykeréknél", akik nem hajlanak a jobboldal felé, akik nem képesek arra, hogy blokkra lépjenek a mensevikekkel, akik, ha a mozgalom megindul, megértik az *új* feladatokat, az *új* jelszót: a hatalom megragadását, e jelszó megvalósításának *új* útjait és módjait. Ez az oka annak, hogy a blokk kérdésében „vizsgálatot" kell indítani és meg kell róni a blokkista bolsevikokat, ha voltak ilyenek, s fel kell függeszteni őket, mégpedig nemcsak a fegyelem nevében, nemcsak a már elkövetett ostobaság jóvátétele érdekében, hanem azért is, mert a *jövőbeli* mozgalom legfontosabb érdekei ezt megkívánják. Az augusztus 12-i moszkvai sztrájk bebizonyította, hogy az *aktív* proletariátus a bolsevikok mellett van, annak ellenére, hogy a dumaválasztásokon az eszerek kaptak többséget. Ez igen hasonlít arra a helyzetre, amely Petrográdban 1917 július 3—5 előtt kialakult. Mégis óriási a különbség: akkor Petrográd még fizikailag sem lett volna képes kezébe venni a hatalmat, és ha fizikailag kezébe is vette volna, politikailag nem tudta volna megtartani, mert Cereteli és Társai akkor még nem süllyedtek le annyira, hogy a hóhérokat támogassák. Ez az oka annak, hogy *akkor*, 1917 július 3—5-én Petrográdban, a hatalom megragadásának jelszava *helytelen* lett volna. Akkor még a bolsevikok sem kezelték és nem is kezelhették tudatos határozottsággal Ceretelit és Társait, mint ellenforradalmárt. Akkor sem a katonáknak, sem a munkásoknak nem lehetett meg az a tapasztalatuk, amelyet július havában szereztek.

Most egészen más a helyzet. Moszkvában, ha most kirobban egy spontán mozgalom, a hatalom megragadásá-

nak jelszavát kell zászlajára írnunk. Ezért kétszeresen és százszorosan fontos, hogy Moszkvában megfelelő emberek vezessék a mozgalmat, akik *teljesen* megértették és átgondolták ezt a jelszót. Ezért kell újra meg újra ragaszkodnunk a vizsgálathoz és a bűnösök eltávolításához.))

A megírás ideje: 1917 augusztus 18—19.
(augusztus 31—szeptember 1.)

Először 1928-ban, a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

A FÁKTÓL NEM LÁTJÁK AZ ERDŐT

A Szovjetek Központi Végrehajtó Bizottságának augusztus 4-i ülésén L. Martov azt mondta (a „Novaja Zsizny" tudósítása szerint idézem), hogy „Cereteli bírálata túlságosan enyhe", hogy „a kormány nem fejt ki ellenállást a katonai körök ellenforradalmi próbálkozásaival szemben", és hogy „nem célunk a mostani kormány megdöntése vagy az irányában táplált bizalom aláásása" ... „Ha a reális erőviszonyokat tekintetbe vesszük — folytatta Martov — akkor most nincs alapunk olyan követelésre, hogy a hatalom átmenjen a Szovjetek kezébe. Ez csak polgárháború folyamán történhetne meg, de a polgárháború most megengedhetetlen." „Nincsen szándékunkban megdönteni a kormányt — fejezi be Martov —, de fel kell hívnunk a figyelmét arra, hogy az országban a kadetokon és a katonaságon kívül más erők is vannak. Ezek — a forradalmi demokrácia erői, és az Ideiglenes Kormánynak rájuk kell támaszkodnia."

Martovnak ez az érvelése figyelemreméltó, érdemes vele behatóan foglalkozni. Azért figyelemreméltó, mert rendkívül szemléltető formában nyilvánulnak meg benne a kispolgári tömeg legelterjedtebb, legkárosabb, legveszélyesebb politikai hibái, legtipikusabb előítéletei. Martov, mint közíró, bizonyosan e tömeg leginkább „baloldali", legforradalmibb, legöntudatosabb és legügyesebb képviselői közé tartozik. Éppen ezért hasznosabb, ha éppen az ő fejtegetését vizsgáljuk meg, nempedig az üres szavakkal dobálózó Csernovét, vagy a nehéz felfogású Cereteliét stb. Ha Martov nézeteit vizsgáljuk, azt fogjuk vizsgálni, ami a kispolgári eszmékben ma a legértelmesebb.

Rendkívül jellemzőek először is, Martov ingadozásai a „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszó kérdésében. Július 4-ig Martov e jelszó *ellen* volt. Július 4-e után — *mellette*. Augusztus elején megint ellene van, s figyeljük csak meg, hogy a marxizmus szempontjából milyen szörnyen illogikus, milyen mulatságos az érvelése. Ellene van, mert „ha a reális erőviszonyokat tekintetbe vesszük, akkor most nincs alapunk olyan követelésre, hogy a hatalom átmenjen a Szovjetek kezébe. Ez csak polgárháború folyamán történhetne meg, de a polgárháború most megengedhetetlen."

Szép kis zűrzavar. Kiderül, hogy július 4-ig a hatalom ilyen átmenete lehetséges volt polgárháború *nélkül* (ez szent igaz!), de Martov éppen akkor az átmenet ellen volt... Kiderül, másodszor, hogy július 4-e után, amikor Martov helyeselte azt, hogy a hatalom átmenjen a Szovjetek kezébe, ez az átmenet lehetséges volt polgárháború nélkül: ez nyilvánvaló, égbekiáltó ténybeli valótlanság, mert a bonapartisták éppen a július 4-ről 5-re virradó éjjel a kadetok támogatásával, valamint Csernovék és Cereteliék lakáj-szolgálatainak igénybevételével ellenforradalmi csapatokat vonnak össze Petrográdban. Ilyen körülmények között teljesen lehetetlen lett volna békés úton átvenni a hatalmat.

Végül, harmadszor, Martov érveléséből kiderül, hogy egy marxistának, vagy akár csak egyszerűen egy forradalmi demokratának, joga volt lemondani a nép érdekeit és a forradalom érdekeit helyesen kifejezésre juttató jelszóról azon az alapon, hogy ez a jelszó „csak polgárháború folyamán" valósítható meg... Hiszen ez nyilvánvaló képtelenség, nyilvánvaló lemondás minden osztályharcról, minden forradalomról. Mert ki ne tudná, hogy a világ valamennyi forradalmának története arról tanuskodik, hogy az osztályharc nem véletlenül, hanem szükségszerűen változik polgárháborúvá. Ki ne tudná, hogy Oroszországban az ellenforradalmi burzsoázia éppen július 4-e *után* polgárháborút kezdett, ezredeket fegyverzett le, a fronton katonákat lövetett agyon, bolsevikokat gyilkolt meg. A polgárháború, mint látják, a forradalmi demokrácia számára éppen akkor „megengedhetetlen", amikor az

események fejlődése vasszükségszerűséggel arra vezetett, hogy az ellenforradalmi burzsoázia polgárháborút kezdett.

Martov a leghihetetlenebb, a legnevetségesebb, a leggyámoltalanabb módon összezavarodott.

Ennek a zűrzavarnak a tisztázása érdekében meg kell mondanunk:

Éppen július 4-e előtt az a jelszó, hogy a hatalom menjen át az akkor meglevő Szovjetek kezébe, az egyetlen helyes jelszó volt. Akkor ez lehetséges volt békés úton, polgárháború nélkül, mert akkor a tömeggel, a néppel szemben még nem alkalmaztak rendszeresen erőszakot, mint július 4-e után. Akkor ez biztosította volna az egész forradalom békés fejlődését és különösen annak lehetőségét, hogy az osztályok és a pártok harcát békés formák között a Szovjeteken *belül* vívják végig.

Július 4-e után lehetetlenné vált, hogy a hatalom polgárháború nélkül menjen át a Szovjetek kezébe, mert a hatalom július 4-e és 5-e óta a kadetok és a feketeszázak által támogatott katonai, bonapartista klikk kezébe került. Ebből az következik, hogy most minden marxistának a forradalmi proletariátus minden hívének, minden becsületes forradalmi demokratának *kötelessége*, hogy a munkásoknak és a parasztoknak megmagyarázza a helyzetnek azt a gyökeres változását, amely szükségessé teszi, hogy a hatalom más úton menjen át a proletariátus és a félproletariátus kezébe.

Martov nem hozott fel érveket annak a „gondolatának" védelmében, hogy a polgárháború „most" megengedhetetlen, annak a kijelentésének a védelmében, hogy „a mostani kormány megdöntése" nem tartozik céljai közé. Indokolás nélküli véleménye, különösen, mivel a „honvédők" egyik gyűlésén hangzott el, feltétlenül emlékeztet arra a „honvédő" érvre, hogy a polgárháború az országban megengedhetetlen, mert külső ellenség fenyeget.

Nem tudjuk, merne-e Martov nyiltan ezzel érvelni. A kispolgárság tömegeinek körében ez az egyik legközkeletűbb érv. És persze, egyszersmind az egyik legútszélibb érv. A burzsoázia nem félt a forradalomtól és a polgárháborútól sem 1870 szeptemberében Francia-

országban, sem 1917 februárjában Oroszországban, bár külső ellenség fenyegette az országot. A burzsoázia nem riadt vissza attól, hogy polgárháború árán kezébe ragadja a hatalmat olyan időkben, amikor külső ellenség fenyegette az országot. A forradalmi proletariátus ugyanilyen kevéssé törődik majd a hazudozó burzsoáknak és a burzsoázia lakájainak ezzel az „érvével".

* *
*

Martov egyik legkirívóbb elméleti hibája, amely szintén igen jellemző a kispolgárság egész politikai eszmevilágára, az, hogy összetéveszti a cári és általában a monarchista ellenforradalmat a burzsoá ellenforradalommal. Ebben annak a kispolgári demokratának sajátos korlátoltsága vagy sajátos bárgyúsága nyilvánul meg, aki nem tud kiszabadulni a burzsoáziától való gazdasági, politikai és ideológiai függőségéből, aki átengedi az elsőséget a burzsoáziának, „eszményt" lát benne, komolyan veszi, amikor „a jobboldalról fenyegető ellenforradalom" miatt siránkozik.

A kispolgárságnak ezt az eszmevilágát, vagy helyesebben, korlátoltságát juttatta kifejezésre Martov, amikor beszédében ezt mondotta: „A jobbfelől reá (vagyis a kormányra) nehezedő nyomás ellensúlyozására ellennyomást kell gyakorolnunk."

Ez a nyárspolgári hiszékenység és az osztályharcról való megfeledkezés ékes példája. A kormány eszerint osztályok és pártok felett álló valami; csak éppen túlságosan erős „nyomás nehezedik rá" jobbfelől, ezért valamivel erősebb nyomást kell rá gyakorolni balfelől. Micsoda bölcsesség — méltó Louis Blanc-hoz, Csernovhoz, Ceretelihez és ehhez az egész megvetésre méltó kompániához. És milyen végtelenül előnyös ez a nyárspolgári bölcsesség a bonapartistákra nézve, mennyire szeretnék ezek az „ostoba parasztok" előtt éppen úgy feltüntetni a dolgot, mintha a jelenlegi kormány a jobboldal ellen is, a baloldal ellen is harcolna, csakis a szélsőségek ellen, hogy megvalósítsa az igazi államiságot, életbeléptesse az igazi

demokráciát, holott a valóságban ez a bonapartista kormány az ellenforradalmi burzsoázia kormánya.

A burzsoáziára nézve előnyös (és uralmának megörökítése szempontjából elengedhetetlen), hogy félrevezesse a népet, úgy tüntetve fel a dolgot, mintha ő testesítené meg „általában a forradalmat, jobbfelől pedig, a cár részéről, ellenforradalom fenyegetne". Csak a Danok és Ceretelik határtalan bárgyúságának, a Csernovok és Avkszentyevek határtalan önimádatának köszönhető, hogy ez a kispolgári életfeltételekből fakadó gondolat a „forradalmi demokrácia" körében általában elterjedt.

De mindenkinek, aki csak valamicskét tanult a történelemből vagy a marxista tanításból, el kell majd ismernie, hogy a politikai elemzésben az *osztályok* kérdése a központi kérdés: melyik osztály forradalmáról van szó? S melyik osztály képviseli az ellenforradalmat?

Franciaország története azt mutatja, hogy a bonapartista ellenforradalom a XVIII. század végén (s aztán másodszor 1848—1852-ben) az ellenforradalmi burzsoázia talajából nőtt ki, maga pedig a legitim monarchia visszaállításának útját egyengette. A bonapartizmus olyan kormányzati forma, amely a demokratikus átalakulások és a demokratikus forradalom viszonyai között a burzsoázia ellenforradalmiságából sarjad.

Csak az nem látja, hogy Oroszországban nagyon hasonló viszonyok között hogyan erősödik szemünk láttára a bonapartizmus, aki szándékosan behúnyja a szemét. A cári ellenforradalom ma igen gyenge, nincs a legcsekélyebb politikai jelentősége sem, nincs semmiféle politikai szerepe. Szélhámosok szándékosan előtérbe tolják és felnagyítják a cári ellenforradalom kísértetét, hogy ijesztgessék az ostoba embereket, hogy a nyárspolgároknak politikai szenzációval szolgáljanak, hogy eltereljék a nép figyelmét az igazi komoly ellenforradalomról. Nem állhatjuk meg nevetés nélkül, amikor bizonyos Zarudnij fejtegetését olvassuk, aki fontoskodva mérlegeli a „Szent Oroszhon" szövetség valamelyik jelentéktelen feketeszázasának ellenforradalmi szerepét, és „nem veszi észre" az egész orosz burzsoázia kadet párt nevű szövetségének ellenforradalmi szerepét.

A kadet párt az oroszországi burzsoá ellenforradalom legfőbb politikai ereje. Ez az erő kitűnően maga köré tömörítette a feketeszázakat mind a választásokon, mind pedig (ami még fontosabb) a katonai és polgári közigazgatás apparátusában és a sajtó hazugság- és rágalomhadjáratában, hajtóvadászatában, amely eleinte a bolsevikok, vagyis a forradalmi proletariátus pártja, később pedig a Szovjetek ellen irányult.

A mai kormány fokozatosan, de következetesen éppen azt a politikát valósítja meg, amelyet a kadetok pártja 1917 márciusa óta rendszeresen hirdetett és előkészített. Felújították és elhúzzák az imperialista háborút, elhallgattak a békéről szóló „fecsegéssel", feljogosították a minisztereket arra, hogy ujságokat, majd arra is, hogy gyűléseket betiltsanak, hogy letartóztatásokat és számüzetéseket rendeljenek el, visszaállították a fronton a halálbüntetést, a főbelövetéseket, lefegyverzik a munkásokat és a forradalmi ezredeket, elárasztják a fővárost ellenforradalmi csapatokkal, az önhatalmú „földfoglalásért" kezdik letartóztatni és üldözni a parasztokat, leállítják a gyárakat és munkáskizárásokat rendeznek — a rendszabályoknak e korántsem teljes jegyzéke világos képet nyujt a bonapartizmus burzsoá ellenforradalmáról.

Hát az Alkotmányozó Gyűlés összehívásának elhalasztása és a bonapartista politika betetőzése a moszkvai „Országgyűléssel", ami átmeneti lépés ahhoz, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívását a háború befejezéséig elhalasszák? Vajjon ez nem a bonapartista politika gyöngyszeme? És Martov nem látja, hol van a burzsoá ellenforradalom vezérkara... Csakugyan — a fáktól nem látják az erdőt.

* *
*

Milyen mérhetetlenül piszkos lakájszerepet töltött be a Szovjetek Központi Végrehajtó Bizottsága, vagyis az abban uralkodó eszer és mensevik klikk az Alkotmányozó Gyűlés összehívásának elhalasztásában! A kadetok megadták a hangot, bevetették az elhalasztás gondolatát, sajtókampányt indítottak, javasolták a *kozákkongresszust*

és követelték az elhalasztást. (Kozákkongresszus! Hogyisne lakájkodnának a Liberek, Avkszentyevek, Csernovok és Ceretelik!) A mensevikek és az eszerek szép sorjában futottak a kadetok után, s gazdájuk füttyére odasomfordáltak, mint a kutya, aki fél a korbácstól.

A Központi Végrehajtó Bizottság Titkársága, ahelyett hogy egyszerűen a nép elé tárta volna mindazokat a ténybeli adatokat, amelyek megmutatják, hogy a kadetok március óta milyen szemtelenül és szemérmetlenül halogatták és gátolták az Alkotmányozó Gyűlés összehívását; ahelyett, hogy leleplezte volna a kadetok hazug kibúvóit és azt a bizonykodásukat, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívása a kitűzött időpontban lehetetlen; — ehelyett sebtében elhárította magától azokat a „kételyeket", amelyek még Danban is (még Danban is!) felmerültek, és e lakájtestület képviseletében elküldött két lakájt — Bramszont és Bronzovot — az Ideiglenes Kormányhoz azzal a jelentéssel, hogy „az Alkotmányozó Gyűlés választásait okvetlenül október 28—29-re kell elhalasztani" ... Nagyszerű bevezetés ahhoz, hogy a bonapartisták a moszkvai „Országgyűléssel" betetőzzék művüket. Aki még nem aljasodott le teljesen, annak a forradalmi proletariátus pártja köré kell tömörülnie. A forradalmi proletariátus győzelme nélkül *lehetetlen*, hogy a nép békéhez, a paraszt földhöz, a munkás és általában minden dolgozó kenyérhez *jusson.*

„Proletarij" 6. sz.
1917 szeptember 1. (augusztus 19.)
Aláírás: N. Karpov.

POLITIKAI ZSAROLÁS

Zsarolásnak azt nevezik, amikor valakitől pénzt csikarnak ki azzal a fenyegetéssel, hogy nyilvánosságra hoznak bizonyos tényeket vagy koholt „eseteket", amelyek kellemetlenek lehetnek az illetőnek, vagy hogy másfajta kellemetlenségeket okoznak neki.

Politikai zsarolás az, amikor azzal fenyegetőznek, hogy lelepleznek, vagypedig le is lepleznek bizonyos megtörtént, de gyakrabban csak koholt „eseteket" abból a célból, hogy az ellenfélnek politikailag ártsanak, hogy az ellenfeleket megrágalmazzák, megfosszák a politikai tevékenység lehetőségétől vagy megnehezítsék számára a politikai tevékenységet.

A mi, tisztesség ne essék szólván, republikánus, sőt, demokratikus burzsoáink és kispolgáraink is a politikai zsarolás hőseiként mutatkoztak be, amikor hamis vádakkal, hazugságokkal és rágalmakkal „hadjáratot" indítottak a számukra kellemetlen pártok és politikusok ellen. A cárizmus durván, barbár, vadállati módon üldözte ellenfeleit. A republikánus burzsoázia *szennyes* eszközökkel üldözi őket, rágalmakkal, hazugsággal, gyanúsítással, vádaskodással, pletykákkal stb. stb. igyekszik beszennyezni a gyűlölt proletárforradalmárt és internacionalistát.

A bolsevikoknak különösen sokszor jutott osztályrészül az a szerencse, hogy saját bőrükön tapasztalják a republikánus imperialistáknak ezeket az üldözési módszereit. A bolsevik általában alkalmazhatná magára a költő ismert mondását:

Hatásának elismerése — De ócsárlások jégverése,
Nem édesen zengő dicséret — Melyhez vad bőgés a kíséret[78].

Az ócsárlások jégverése zúdult a bolsevikokra az egész burzsoá és csaknem az egész kispolgári sajtó hasábjairól szinte azonnal az orosz forradalom kitörése *után*. S a bolsevik, az internacionalista, a proletárforradalom híve joggal érzi az ócsárlások e jégverésében az elismerést, mert a burzsoázia vad gyűlölete gyakran a legjobb bizonyíték arra, hogy az, akit rágalmaznak, aki ellen hajszát folytatnak, akit üldöznek, helyesen és becsületesen szolgálja a proletariátust.

A burzsoázia rágalmazási módszereinek zsaroló jellegét különösen szemléltetően mutathatjuk be egy olyan példán, amely *nem* érinti a mi pártunkat — az eszer Csernov példáján. Közismert rágalmazók, a kadet párt tagjai, élükön Miljukovval és Gesszennel, meg akarták félemlíteni vagy el akarták kergetni Csernovot, és üldözni kezdték külföldön megjelent, állítólag „defetista" cikkeiért és azért, mert kapcsolatban állott olyan emberekkel, akik állítólag pénzt kaptak a német imperializmus ügynökeitől. Csernovot egyre vadabbul üldözték. Az egész burzsoá sajtó bekapcsolódott a hajtóvadászatba.

De ekkor a kadetok és az eszerek „kibékültek" és megállapodtak a kormánynak egy bizonyos összetételében. És — csodák csodája! — a Csernov-„ügy" nyomtalanul eltűnt!! Néhány nap alatt, bírósági tárgyalás nélkül, vizsgálat nélkül, az okmányok közzététele nélkül, a tanúk kihallgatása nélkül, szakértői vélemény nélkül — az „ügy" nyomtalanul eltűnt. Amikor a kadetok elégedetlenek voltak Csernovval, létrejött a rágalmon alapuló „ügy". Amikor a kadetok, mégha csak ideiglenesen is, politikailag kibékültek Csernovval, az „ügy" nyomtalanul eltűnt.

Ime — a politikai zsarolás iskolapéldája. Egyes személyek üldözése a sajtóban, rágalmazás, vádaskodás — a politikai harc és a politikai bosszú fegyvere a burzsoázia és olyan gazemberek kezében, mint a Miljukovok, a Gesszenek, a Zaszlavszkijok, a Danok és mások. Mihelyt elérik politikai céljukat, az NN vagy XY „ügy" „eltűnik" s ez mutatja, milyen piszkos jellemű, aljas és becstelen zsaroló az, aki az „ügyet" kiagyalta.

Világos ugyanis, hogy olyasvalaki, aki *nem* zsaroló, semmiféle politikai változások esetén sem hagyná abba

a leleplezést, ha becsületes szándékkal fogott hozzá a leleplezéshez, hogy olyasvalaki, aki *nem* zsaroló, mindenképpen végig folytatná a leleplezést, mindaddig, amíg az ügyben a bíróság ítéletet nem hozott, amíg a közönséget mindenről nem tájékoztatta, amíg *minden* okmányt össze nem gyüjtött és nyilvánosságra nem hozott, vagypedig mindaddig, amíg nyiltan és becsületesen be nem vallja, hogy hibát követett el, vagy hogy félreértés történt.

A nem-bolsevik Csernov példája világosan megmutatja, mi az igazi lényege annak a zsarolási hadjáratnak, amelyet a burzsoá és a kispolgári sajtó a bolsevikok ellen indított. Amikor úgy látszott, hogy a tőkének ezek a lovagjai és lakájai elérték politikai céljukat, amikor a bolsevikokat letartóztatták, lapjaikat betiltották, — akkor a zsarolók *elhallgattak!* A bolsevikok ellen indított hadjárat hőseinek, a Miljukovoknak és Gesszeneknek, Zaszlavszkijoknak és Danoknak minden eszközük megvolt ahhoz, hogy az igazságot felfedjék: a sajtó, a pénz, a külföldi burzsoázia segítsége, az egész orosz burzsoázia „közvéleményének" támogatása, a világ egyik legnagyobb állama államhatalmának baráti segítsége, és bár mindez kezükben volt — *elhallgattak.*

Minden becsületes ember számára világossá válik az, ami az öntudatos munkások számára, akiket egész életük arra tanít, hogy gyorsan kiismerjék a burzsoázia módszereit, azonnal világossá vált, tudniillik az, hogy a Miljukovok és Gesszenek, a Zaszlavszkijok és Danok stb. stb. *politikai zsarolók.* Ezt le kell szögezni, meg kell magyarázni a tömegeknek, erről naponta írni kell az ujságban, össze kell gyüjteni az erre vonatkozó okmányokat egy röpirat számára, bojkottálni kell a zsarolókat stb. stb. Ezek a proletariátushoz méltó harci módszerek a rágalom és a zsarolás ellen!

A zsarolás egyik legutóbbi áldozata Kamenyev elvtárs. Az ügy kivizsgálásáig „félrevonult a közéleti tevékenységtől". Nézetünk szerint — ez hiba. A zsarolóknak éppen ez kellett. Az ügyet nem akarják kivizsgálni. Elég lett volna, ha Kamenyev a gazemberekkel *saját* pártjának bizalmát állítja szembe — s akkor kedvük szerint ugat-

hattak volna a „Recs", a „Birzsovka", a „Gyeny", a „Rabocsaja Gazeta" és más szennylapok ebei.

Ha pártunk beleegyezik abba, hogy vezérei félrevonuljanak a közéleti tevékenységtől, amikor a burzsoázia megrágalmazza őket, akkor a párt óriási kárt okoz önmagának, árt a proletariátusnak, örömet szerez a proletariátus ellenségeinek. Hiszen a burzsoáziának sok lapja van, zsaroló bértollnoka pedig (Zaszlavszkij és Társai fajtájából) még több, túlságosan könnyű lesz neki „félreállítani" pártfunkcionáriusainkat! Eszében sincs kivizsgálni az ügyeket, megállapítani az igazságot.

Nem, elvtársak! Nem dőlünk be a burzsoá sajtó ordítozásának! Nem szerzünk örömet a zsaroló gazembereknek —, a Miljukovoknak, Gesszeneknek, Zaszlavszkijoknak. Rábízzuk magunkat 240 000 internacionalistából álló pártunk proletárjainak, öntudatos munkásainak ítéletére. Ne felejtsük el, hogy az internacionalistákat az egész világon üldözi a burzsoázia a „honvédőkkel" szövetségben, a hazugság, a rágalom, a zsarolás eszközeivel.

Rendületlenül bélyegezzük meg a zsarolókat. Legyünk hajthatatlanok abban, hogy a legcsekélyebb kételyeket is az öntudatos munkások ítélőszéke, pártunk ítélőszéke vizsgálja ki, hiszünk pártunknak, benne látjuk korunk eszét, becsületét és lelkiismeretét, a forradalmi internacionalisták nemzetközi szövetségében látjuk a munkásosztály szabadságmozgalmának egyetlen zálogát.

Semmiféle engedékenységet azoknak az embereknek a „közvéleményével" szemben, akik egy kormányban ülnek a kadetokkal, akik kezet nyújtanak a Miljukovoknak, Danoknak, Zaszlavszkijoknak!

Vesszenek a politikai zsarolók! Megvetés és bojkott legyen az osztályrészük! Fáradhatatlanul leplezzük le aljas nevüket a munkástömegek előtt! Állhatatosan haladjunk a magunk útján, óvjuk meg pártunk munkaképességét, óvjuk meg vezéreit még attól is, hogy aljas csirkefogókra és ezek aljas rágalmaira időt fecséreljenek.

„Proletarij" 10. sz.
1917 szeptember 6. (augusztus 24.)

PAPIROS-HATÁROZATOK

Cereteli úr — a legnagyobb fecsegők egyike a „szocialista" miniszterek és a nyárspolgárság vezérei között. Az ember nehezen szánja rá magát, hogy végigolvassa számtalan beszédét, annyira tartalmatlanok és laposak ezek a semmit nem mondó és semmire nem kötelező, egyáltalán semmi komoly jelentőséggel nem bíró, igazi „miniszteri" beszédek. Különösen tűrhetetlenné teszi ezeket az ékesszóló „megnyilatkozásokat" (amelyek, persze, éppen ürességükkel a burzsoázia kedvencévé avatták Ceretelit) a szónok határtalan önimádata, és általában nehéz eldönteni, hogy ezek a kikent-kifent, síma és mézes-mázos frázisok bődületes ostobaságot vagy cinikus politikai üzérkedést takarnak-e.

Minél tartalmatlanabb Cereteli beszéde, annál nagyobb eréllyel kell rámutatnunk arra a teljesen hihetetlen, rendkívül furcsa balesetre, amely ezzel a szónokkal a Petrográdi Szovjet augusztus 18-i plenáris ülésén történt. Hihetetlen — de tény: Cereteli elszólta magát, mondott egy egyszerű, világos, értelmes, helyes szót. Egy olyan szó csúszott ki a száján, amely helyesen fejez ki egy mély és komoly politikai igazságot, amely nem pillanatnyi jelentőségű, hanem az egész mai politikai helyzet lényeges, alapvető vonásait, alapjait jellemzi.

Cereteli, a „Recs" tudósítása szerint (az olvasó persze emlékszik arra, hogy Cereteli szembeszállt a halálbüntetés eltörlésére vonatkozó határozattal), azt mondotta:

„... Semmiféle határozatuk nem segít. Itt nem papíros-határozatokra, hanem valóságos tettekre van szükség ..."

Ami igaz, az igaz. Okos beszédet szívesen hall az ember . . .

Persze, Cereteli ezzel az igazsággal elsősorban és a legjobban sajátmagát üti. Hiszen éppen ő volt az, aki mint a Szovjet egyik legtekintélyesebb vezére, előmozdította ennek az intézménynek a prostituálását, előmozdította azt, hogy ez az intézmény holmi liberális gyűlés szánalmas színvonalára süllyedjen, amely a mintaszerűen tehetetlen jámbor óhajok tárházát hagyja örökül a világnak. Éppen Ceretelinek, aki a „papiros-határozatok" százait fogadtatta el az eszerek és a mensevikek által kiherélt Szovjettel, éppen neki lett volna a legkevésbbé joga arra, hogy „papiros-határozatokról" beszéljen és lármát csapjon, amikor egy olyan határozat elfogadására került a sor, amely őt magát érzékenyen érinti. Cereteli egy olyan parlamenti képviselő nevetséges helyzetébe került, aki mindenkinél többet bíbelődött „parlamenti" határozatokkal, mindenkinél jobban magasztalta az egekig jelentőségüket, mindenkinél buzgóbban fáradozott velük, amikor pedig egyszer egy olyan határozatról volt szó, amely *ellene* irányult, torkaszakadtából ordítozott, hogy „savanyú a szőlő", vagyis, hogy a határozat tulajdonképpen csak papiros-határozat.

Az igazság azonban akkor is igazság marad, ha hamis ember hamis hangon mondja ki.

A határozat nem azért papiros-határozat, amiért Cereteli volt miniszter annak nyilvánította, abból kiindulva, hogy a forradalom védelme érdekében (ne nevessenek!) szükség van halálbüntetésre. A határozat azért papiros-határozat, mert ismétli azt az 1917 márciusa óta kívülről megtanult és értelmetlenül szajkózott sablonos kitételt, hogy „a Szovjet követeli az Ideiglenes Kormánytól". Megszokták, hogy „követeljenek" és megszokásból ismételgetik, s nem veszik észre, hogy a helyzet megváltozott, hogy a hatalom kicsúszott a kezükből, márpedig az olyan „követelés", amely nem hatalomra támaszkodik, nevetséges.

Sőt mi több, a sablonosan ismételgetett „követelés" azt az illúziót kelti a tömegekben, hogy a helyzet nem változott, hogy a Szovjet hatalom, hogy a Szovjet, miután „követelését" bejelentette, elintézte az ügyet és, mint aki

jól végezte dolgát, nyugovóra térhet és a „forradalmi" (bocsánat . . .) „demokrata" nyugodt álmát alhatja.

Egyik-másik olvasóban felmerülhet a kérdés: talán mégsem kellett volna a bolsevikoknak, akik a politikai józanságnak, az erők számbavételének hívei, a frázisok ellenségei, a határozat mellett szavazniok.

De. Mellette kellett szavazniok, már azért is, mert a határozat egyik pontja (a 3. pont) azt a nagyszerű, helyes gondolatot tartalmazza (azt az alapvető, legfontosabb, döntő gondolatot), hogy a halálbüntetés a *tömegek* ellen irányuló fegyver (más volna a helyzet, ha a földbirtokosok és a tőkések ellen irányuló fegyverről volna szó). A határozat mellett kellett szavazni, jóllehet az eszer nyárspolgárok elrontották Martov szövegét és ahelyett, — hogy „a nép érdekeivel ellenkező imperialista" célokra hivatkoztak volna — belevették „a haza és a forradalom védelméről" szóló frázist, amely feltétlenül hazug, félrevezeti a népet és szépítgeti a rablóháborút.

Mellette kellett szavazniok, de előre kellett volna bocsátaniok, hogy egyes részekkel nem értenek egyet, és ki kellett volna jelenteniök: munkások! ne higgyétek, hogy a Szovjet ma abban a helyzetben van, hogy bármit is követelhet az Ideiglenes Kormánytól. Ne ringassátok magatokat illúziókban. Tudnotok kell, hogy a Szovjetnek *már* nincs meg a hatalma ahhoz, hogy követeljen, a *mostani* kormány pedig teljesen az ellenforradalmi burzsoázia rabja. Gondolkozzatok komolyabban ezen a keserű igazságon. Senki sem akadályozhatta volna meg, hogy a Szovjet tagjai, amikor a határozat *mellett* szavaznak, valamilyen formában ilyen fenntartásokkal éljenek.

S akkor a határozat nem lett volna többé „papíros-határozat".

S akkor elhárítottuk volna Cereteli provokációs kérdését, aki azt kérdezte a Szovjet tagjaitól, hogy meg akarják-e „dönteni" az Ideiglenes Kormányt, — pontosan ugyanúgy, szóról szóra ugyanúgy, mint ahogy III. Sándor idején Katkov megkérdezte a liberálisoktól, hogy meg akarják-e „dönteni" az önkényuralmat. Mi azt válaszoltuk volna az ex-miniszternek: kedves polgártárs, ön csak az imént adott ki egy kényszermunka-törvényt azok ellen,

akik „merényletet követnek el" a kormány ellen vagy akár csak meg is kísérlik a kormány „megdöntését" (arról a kormányról van szó, amely a földbirtokosoknak és a tőkéseknek a demokrácia kispolgári árulóival kötött egyessége alapján alakult). Nagyon jól tudjuk, hogy a burzsoák még jobban dícsérték volna önt, ha ezt a kellemes (önök számára kellemes) törvényt néhány bolsevikra „vonatkoztatta" volna. De ne csodálkozzék azon, ha nem tekintjük feladatunknak, hogy segítségére legyünk önnek abban, hogy alkalmat találjon e „kellemes" törvény alkalmazására.

* * *

Mint vízcseppben a nap, úgy tükröződött az augusztus 18-i incidensben Oroszország egész politikai rendszere. Bonapartista kormány, halálbüntetés, kényszermunka-törvény, e „kellemes" (a provokátorok számára kellemes) dolgok megédesítése ugyanolyan frázisokkal, mint amilyeneket Louis Napoleon pufogtatott — egyenlőségről, testvériségről, szabadságról, a haza becsületéről és méltóságáról, a nagy forradalom hagyományairól, az anarchia elfojtásáról.

Az édeskés, émelyítően édeskés kispolgári miniszterek és ex-miniszterek, akik melldöngetve bizonygatják, hogy van lelkük és ez elkárhozik, amikor a tömegek ellen bevezetik és alkalmazzák a halálbüntetést, hogy eközben könnyeket hullatnak — javított kiadásai a mult század hatvanas évei „pedagógusának", aki hallgatott Pirogov intelmeire és nem az egyszerű, megszokott, régi módon páholta el a nyárspolgárok csemetéit, hanem közben emberbaráti könnyet hullatott a „jogosan" és „törvényesen" megfenyített csemetére.

A parasztok, akiket kispolgári vezéreik félrevezettek, még ma is azt hiszik, hogy az eszer és mensevik blokk és a burzsoázia házasságából megszülethetik... a földmagántulajdon megváltás nélküli megszüntetése.

A munkások... nos, hogy mit gondolnak a munkások, erről hallgatunk, amíg a „humánus" Cereteli hatályon kívül nem helyezi az új kényszermunka-törvényt.

„Rabocsij" 2. sz.
1917 szeptember 8. (augusztus 26.)

A STOCKHOLMI KONFERENCIÁRÓL

Most újra sokan érdeklődnek a stockholmi konferencia iránt. A sajtó igen sokat foglalkozott a konferencia jelentőségének kérdésével. Ez a kérdés elválaszthatatlanul összefügg az egész mai szocializmus alapjainak megítélésével, különösen azzal, hogy milyen álláspontot foglaljon el az imperialista háború tekintetében. Ezért kell részletesebben foglalkoznunk a stockholmi konferenciával.

A forradalmi szociáldemokraták, vagyis a bolsevikok, kezdettől állást foglaltak a konferencián való részvétel ellen. Elvi meggondolásokból indultak ki. Közismert dolog, hogy a szocialisták az egész világon, minden országban, mind a hadviselő, mind a semleges országokban, két nagy, fő táborra szakadtak a háborúk tekintetében elfoglalt álláspont kérdésében. Az egyik táborhoz tartoznak azok, akik saját kormányaik, saját burzsoáziájuk mellé álltak. Ezeket szociálsovinisztáknak nevezzük, vagyis olyanoknak, akik szavakban szocialisták, valójában soviniszták. Sovinisztának azt nevezik, aki a „haza védelme" fogalmával leplezi „saját" uralkodó osztályai rabló érdekeinek védelmét. Ebben a háborúban mindkét hadviselő koalíció burzsoáziájának rabló céljai vannak: a német burzsoázia Belgium, Szerbia stb. megrablásáért harcol, az angol és a francia burzsoázia a német gyarmatok stb. elrablásáért, az orosz burzsoázia Ausztria (Lvov), Törökország (Örményország, Konstantinápoly) megrablásáért.

Ezért azok a szocialisták, akik a mostani háborúban burzsoáziájuk álláspontjára helyezkedtek, nem szocialisták többé, elárulták a munkásosztályt, ténylegesen átmentek a burzsoázia táborába. A proletariátus osztályellenségeivé

váltak. S az európai és amerikai szocializmus története, különösen a II. Internacionále korszakában, vagyis 1889-től 1914-ig, azt mutatja, hogy a szocialisták egy részének, különösen a vezérek és a parlamenti képviselők többségének ez az átpártolása a burzsoázia oldalára — nem véletlen jelenség. Minden országban éppen a szocializmus opportunista szárnyából verbuválódtak a szociálsovinisztáknak fő káderei. A szociálsovinizmus, ha tudományos szempontból vizsgáljuk, vagyis nem egyes személyeket ragadunk ki, hanem az egész nemzetközi áramlatot nézzük fejlődésében, társadalmi kapcsolatai összességében — a maga logikus betetőzéséig eljutott opportunizmus.

A proletártömegek között mindenütt többé-kevésbbé világos és éles formában mutatkozik az a felismerés, hogy a szociálsoviniszták elárulták a szocializmust, tapasztalható, hogy gyűlölik és megvetik a legtekintélyesebb szociálsovinisztákat, amilyenek Plehanov Oroszországban, Scheidemann Németországban, Guesde, Renaudel és társai Franciaországban, Hyndman stb. Angliában stb. stb.

A háború alatt minden országban kezdett kialakulni a forradalmi internacionalizmus áramlata, noha a burzsoázia kíméletlenül üldözte és megpróbálta elnémítani. Ez az áramlat hű maradt a szocializmushoz. Nem vetette magát a sovinizmus karjaiba, nem tűrte azt, hogy a sovinizmust a haza védelméről szóló frázisokkal takargassák, hanem leleplezte mindazt a hazugságot, amely ezek mögött a frázisok mögött rejtőzött, leleplezte, hogy ez a mostani háború, amelyet mindkét koalíció burzsoáziája rabló céljai érdekében folytat, bűnös háború. Ehhez az áramlathoz tartozik például MacLean Angliában, akit a rabló angol burzsoázia ellen folytatott harcáért másfélévi fegyházra ítéltek, Karl Liebknecht Németországban, akit a német imperialista rablók azért a „bűntettért" ítéltek fegyházra, hogy Németországban kiadta a forradalom jelszavát és leleplezte, hogy a háborút Németország rabló célok érdekében folytatja. Ugyancsak ehhez az áramlathoz tartoznak a bolsevikok Oroszországban, akiket az orosz republikánus és demokrata imperializmus ügynökei ugyanolyan „bűntettért" üldöznek, mint amilyenért MacLeant és Karl Liebknechtet üldözik.

Ez az egyetlen irányzat, amely hű maradt a szocializmushoz. Csak ez az irányzat nem árulta el meggyőződéseit, amelyek mellett ünnepélyesen hitet tett, nem szegte meg azt az ünnepélyes ígéretet, amelyet az egész világ, kivétel nélkül minden ország szocialistái egységesen aláírtak 1912 novemberében a Bázeli Kiáltványban. Ebben a kiáltványban nem általában a háborúról van szó — hiszen különféle háborúk vannak —, hanem éppen arról a háborúról, amelyet 1912-ben az egész világ szeme láttára készítettek elő és amely 1914-ben kitört, arról a háborúról, amelyet Németország Anglia és szövetségesei ellen folytat a világuralomért. S amikor ez a háború fenyegetett, a Bázeli Kiáltvány egy szóval sem említi sem azt, hogy a szocialistáknak kötelességük, sem azt, hogy joguk „védeni a hazát" (vagyis igazolni a háborúban való részvételüket), hanem a leghatározottabban kimondja, hogy ennek a háborúnak „proletárforradalomra" kell vezetnie. Az a tény, hogy minden ország szociálsovinisztái elárulták a szocializmust, különösen szemléletesen megmutatkozik abban, hogy most mindannyian, mint a tolvaj a tett színhelyét, gyáván kerülik a Bázeli Kiáltványnak azt a részét, amelyben a mostani háború és a proletárforradalom közti összefüggésről van szó.

Érthető, hogy tátongó szakadék választja el azokat a szocialistákat, akik hívek maradtak a Bázeli Kiáltványhoz és akik a háborúra a proletárforradalom hirdetésével és előkészítésével „válaszolnak", azoktól a szociálsovinisztáktól, akik a háborúra „saját" nemzeti burzsoáziájuk támogatásával válaszolnak. Érthető, hogy teljesen reménytelenek, naívak és képmutatók azok a próbálkozások, amelyek arra irányulnak, hogy az egyik áramlatot a másikkal „kibékítsék", illetve „egyesítsék".

Éppen ilyen minden tekintetben szánalmas próbálkozásokat tapasztalhatunk a világszocializmus harmadik áramlata részéről, az úgynevezett „centrum" vagy „kautskyzmus" (a „centrum" legtekintélyesebb képviselőjéről, Karl Kautskyról nevezték el „kautskyzmusnak") részéről. Ez az áramlat a háború három esztendeje alatt minden országban megmutatta teljes eszmei szegénységét és tehetetlenségét. Németországban például az események

menete arra kényszerítette a kautskystákat, hogy a német Plehanovoktól elszakadjanak és külön, úgynevezett „független szociáldemokrata pártot"[74] alakítsanak, ez a párt azonban mégsem meri levonni a szükséges következtetéseket, nemzetközi méretekben „egységet" hirdet a szociálsovinisztákkal, továbbra is félrevezeti a munkástömegeket, azzal a reménnyel kecsegtetve őket, hogy Németországban ezt az egységet helyre lehet állítani, akadályozza az egyetlen helyes proletártaktikát: a forradalmi harcot „saját" kormányuk ellen, a harcot a háború idején is, a harcot, amely formáit változtathatja, kell is hogy változtassa, de amelyet nem szabad halogatni, elodázni.

Így állnak a dolgok a nemzetközi szocializmuson belül. Ha nem mérlegeljük pontosan ezt a helyzetet, ha nincs elvi álláspontunk a nemzetközi szocializmus mindezen áramlatai tekintetében, akkor még csak érinteni sem lehet egy olyan gyakorlati jellegű kérdést, mint például a stockholmi konferencia kérdése. Márpedig a nemzetközi szocializmus *valamennyi* áramlatát *csak* a bolsevikok pártja vizsgálta meg elvi alapon abban a részletes határozatban, amelyet az 1917 április 24—29-i konferencián fogadtak el és amelyet pártunk VI. kongresszusa augusztusban jóváhagyott. Ha megfeledkezünk erről az elvi állásfoglalásról és ennek figyelmen kívül hagyásával beszélünk Stockholmról, akkor a teljes elvtelenség talajára lépünk.

Jó példa erre a kispolgári demokraták, eszerek és mensevikek körében uralkodó elvtelenségre a „Novaja Zsizny" augusztus 10-i számában megjelent cikk. Ez a cikk éppen azért figyelemreméltó, mert egy olyan ujságban, amely a kispolgári demokraták legszélső balszárnyához tartozik, egy csomóba gyüjti a Stockholmmal kapcsolatos legelterjedtebb hibákat, előítéleteket, az egész gondolatszegénységet.

„A stockholmi konferenciával szemben — írja a „Novaja Zsizny" vezércikke — egy vagy más okból lehet elutasító álláspontot elfoglalni, lehet elvi szempontból elítélni a «honvédő többségek» megegyezési kísérleteit. De minek tagadni azt, ami egészen nyilvánvaló? Hiszen az angol munkások ismert határozata után, amely az országban politikai válságot idézett elő és

amely először ütött mély rést Nagy-Britannia «nemzeti egységén», a konferencia olyan jelentőségre tett szert, amilyennel eddig nem rendelkezett."

Ez a gondolatmenet az elvtelenség iskolapéldája. Valóban, hogyan lehet abból a kétségtelen tényből, hogy a stockholmi konferencia az angol „nemzeti egységen" rést ütött, azt a következtetést levonni, hogy ezt a rést be kell tapasztanunk, ahelyett hogy kiszélesítenők. Elvileg a kérdés így és csakis így vethető fel: vagy szakítunk a „honvédőkkel" (a szociálsovinisztákkal), vagy megegyezünk velük. A stockholmi konferencia egyike volt a sok megegyezési kísérletnek. A kísérlet nem sikerült. Kudarcát az okozta, hogy az angol-francia imperialisták *most* nem hajlandók béketárgyalásokat folytatni, a német imperialisták pedig hajlandók. Az angol munkások jobban érezték saját bőrükön, hogy az angol imperialista burzsoázia becsapja őket.

Az a kérdés mármost, miképpen kell ezt kihasználni? Mi, forradalmi internacionalisták, azt mondjuk: arra kell ezt kihasználni, hogy a proletártömegek és szociálsovinisztáik között meglevő szakadást kimélyítsük, hogy ezt a szakadást teljessé tegyük, hogy minden akadályt eltávolítsunk annak a harcnak a fejlődése útjából, amelyet a tömegek saját kormányaik, saját burzsoáziájuk ellen folytatnak. Ha így cselekszünk, akkor éppen mi és csakis mi szélesítjük ki a rést és szakadást idézünk elő vele.

És mit érnek el a valóságban azok, akik Stockholmba mennek vagy helyesebben, akik azt prédikálják a tömegeknek, hogy el kell oda menni, most, amikor már az élet „elintézte" ezt az ötletet? Csak azt, hogy betapasztják a rést, mert a stockholmi konferenciát tudvalevőleg olyan emberek hívják egybe és támogatják, akik *saját* kormányaikat támogatják, a kormányszocialisták: a Csernovok és Ceretelik, Stauningok, Brantingok, Troelstrák, nem is szólva a Scheidemannokról.

Hát ez az, ami „egészen nyilvánvaló és szembeszökő", ez az, amit elfelejtenek vagy elködösítenek a „Novaja Zsizny" opportunistái, akik teljesen elvtelenül ítélik meg a kérdést, anélkül hogy a szociálsovinizmus mint áramlat

tekintetében általában állást foglalnának. A stockholmi konferencia imperialista kormányok miniszterei nek tereferéje. Bármennyire igyekszik is a „Novaja Zsizny" ezt a tényt megkerülni, ez nem fog neki sikerülni. A munkásokat Stockholmba hívni, arra hívni fel őket, hogy Stockholmra várjanak, hogy Stockholmhoz bármilyen reményeket fűzzenek, annyi, mintha ezt mondanók a tömegeknek: jót várhattok, jót kell várnotok a kispolgári pártok és az imperialista kormányokban részt vevő, az imperialista kormányokat támogató miniszterek megegyezésétől.

Éppen ezt a legnagyobb mértékben elvtelen, káros propagandát folytatja a „Novaja Zsizny", anélkül hogy észrevenné.

Az angol-francia szociálsovinisztá k és kormányaik között kitört konfliktus következtében a „Novaja Zsizny" elfelejti, hogy a Csernovok, Szkobelevek, Ceretelik, Avkszentyevek, Brantingok, Stauningok, Scheidemannok megmaradnak ugyanolyan kormányaikat támogató szociálsovinisztáknak, mint amilyenek voltak. Hát nem elvtelenség ez?

A „Novaja Zsizny", ahelyett hogy azt mondaná a munkásoknak: nézzétek, az angol-francia imperialisták még azt sem engedték meg saját szociálsovinisztáiknak, hogy tárgyalásokba bocsátkozzanak a német szociálsovinisztákkal, — tehát a háború Anglia és Franciaország részéről *is* rablóháború, — tehát nincs más menekvés, mint az, hogy *minden* kormánnyal, *minden* szociálsovinisztával végérvényesen szakítunk, — ahelyett hogy ezt mondaná, a „Novaja Zsizny" illúziókkal vigasztalja a munkásokat:

„Stockholmban — írja — egységre szándékoznak jutni a béke kérdésében és közös *harci* tervet szándékoznak kidolgozni, amely a következőkből áll: a hitelek megszavazásának megtagadása, szakítás a «nemzeti egységgel», a miniszterek visszahívása a kormányokból stb."

Ennek a frázisnak, melynek minden szava hazugság, bizonyító ereje csak abban áll, hogy a „harc" szó ki van benne emelve. Meg kell adni, meggyőző bizonyíték!

Háromévi háború után még mindig üres ígéretekkel

traktálják a munkásokat: „Stockholmban" szakítani „szándékoznak" a nemzeti egységgel...

Kik szándékoznak ezt megtenni? Scheidemannék, Csernovék, Szkobelevék, Avkszentyevék, Cereteliék, Stauningék, Brantingék, vagyis éppen azok az emberek (és pártok), akik hónapokon és éveken át a nemzeti egység politikáját folytatták. Bármilyen őszintén hisz is a „Novaja Zsizny" az ilyen csodában, bármennyire jóhiszeműen vallja is azt a meggyőződését, hogy ez lehetséges, mégis meg kell mondanunk, hogy a „Novaja Zsizny" hatalmas hazugságot terjeszt a munkások között.

A „Novaja Zsizny" becsapja a munkásokat, amikor bizalmat akar kelteni bennük a szociálsoviniszták iránt: úgy állítja be a dolgot, hogy a szociálsoviniszták ugyan eddig tagjai voltak a kormányoknak és a nemzeti egység politikáját folytatták, de Stockholmban a legközelebbi jövőben megegyeznek, megállapodásra jutnak, mindent megbeszélnek és többé nem fognak így cselekedni. Megkezdik a békeharcot, megtagadják a hitelek megszavazását stb. stb...

Mindez elejétől végig a legnagyobb csalás. Mindez csak reakciós kísérlet arra, hogy a munkásokat megvígasztalják és megnyugtassák, hogy bizalmat keltsenek bennük a szociálsoviniszták iránt. De hiszen azok a szocialisták, akik nemcsak szavakkal, nem önámításból, nem a munkások becsapása céljából „küzdenek a békéért", réges-régen megkezdték ezt a harcot, nem vártak semmiféle nemzetközi konferenciára, s éppen a nemzeti egység megbontásával kezdték meg ezt a harcot, éppen úgy, mint MacLean Angliában, Karl Liebknecht Németországban, a bolsevikok Oroszországban.

„Mi tökéletesen megértjük — írja a „Novaja Zsizny"— a bolsevikok indokolt és egészséges szkepticizmusát a Renaudelekkel és Scheidemannokkal szemben, de a «Rabocsij i Szoldat» publicistái doktriner módon nem akarják meglátni a fáktól az erdőt: nem veszik figyelembe, hogy megváltozott azoknak a tömegeknek a hangulata, amelyekre Renaudel és Scheidemann támaszkodott." Nem szkepticizmusról van szó, uraim, — az önök táborában uralkodik az intellektuel szkepticizmus, amely elvtelen-

séget leplez és fejez ki. Mi nem szkeptikusak vagyunk a Renaudelekkel és Scheidemannokkal szemben, hanem ellenségeik vagyunk. Ez „két teljesen különböző dolog". Mi szakítottunk velük és a tömegeket felhívjuk arra, hogy szakítsanak velük. Éppen mi és csak mi „vesszük figyelembe" a tömegek hangulatának megváltozását és még valamit, ami sokkal fontosabb és sokkal mélyebben gyökerezik, mint a hangulat és a hangulat változása: a tömegek alapvető érdekeit, ezeknek az érdekeknek az összeférhetetlenségét azzal a szociálsoviniszta politikával, amelyet a Renaudelek és Scheidemannok képviselnek. Stockholmban a „Novaja Zsizny" uracskái, az orosz imperialista kormány minisztereivel együtt, éppen a Scheidemannokkal, és Renaudelekkel fognak találkozni (mert Stauning és Troelstra, nem is szólva Avkszentyevről és Szkobelevről, igazán semmiben sem különböznek a Renaudelektől). Mi pedig a szociálsovinisták között, a szociálsovinisták táborában lejátszódó stockholmi komédiától éppen azért és abból a célból fordulunk el, hogy a *tömegek* szemét felnyissuk, érdekeiket kifejezésre juttassuk, forradalomra hívjuk fel őket és hangulatuk megváltozását ne az adott hangulathoz való elvtelen alkalmazkodásra használjuk fel, hanem arra, hogy elvi harcot folytassunk a szociálsovinizmussal való teljes szakításért.

„... A bolsevikok — írja a „Novaja Zsizny" — szívesen szemére vetik a Stockholmba menő internacionalistáknak a Scheidemannokkal és Hendersonokkal kötött kompromisszumaikat, de «nem veszik észre», hogy a konferencia kérdésében ők maguk is — természetesen egészen más okokból — együtt haladnak a Plehanovokkal, Guesdekkel és Hyndmanokkal."

Nem igaz, hogy mi a konferencia kérdésében együtt haladunk a Plehanovokkal! Ez nyilvánvaló képtelenség. A mi álláspontunk abban egyezik a Plehanovokéval, hogy nem akarunk a szociálsovinisták egy részével egy felemás konferenciára menni. De a konferencia kérdésében elfoglalt *álláspontunk* egyáltalán nem ugyanaz, mint a Plehanovoké — sem elvileg, sem gyakorlatilag. Önök viszont, akik internacionalistáknak nevezik magukat, önök valóban együtt mennek a konferenciára Scheideman-

nékkal, Stauningékkal, Brantingékkal, önök valóban kompromisszumokat kötnek velük. Ez tény. „A nemzetközi proletariátus egyesülése nagy ügyének" nevezik önök a *szociálsovinisztáknak egyesülését*, ezt az apró, nyomorúságos, nagymértékben intrikajellegű, az egyik koalíció imperialistáitól függő ügyet. Ez tény.

Önök, akik állítólag internacionalisták, nem prédikálhatják a tömegeknek a Stockholmban való részvételt (nagyon valószínű, hogy a prédikáláson túl nem jut a dolog, mert a konferencia nem fog létrejönni, de a prédikálás eszmei jelentősége megmarad), — nem prédikálhatják a tömegeknek a Stockholmban való részvételt anélkül, hogy ne mondjanak egy csomó hazugságot, ne ébresszenek illúziókat, ne szépítgessék a szociálsovinisztákat, ne keltsenek a tömegekben reményt arra, hogy a Stauningok és Brantingok, a Szkobelevek és Avkszentyevek komolyan képesek szakítani a „nemzeti egység" politikájával.

Ellenben mi, bolsevikok, a Stockholm ellen folytatott propagandánkban megmondjuk a tömegeknek a teljes igazságot, folytatjuk a szociálsovinisztáknak és a velük való paktálás politikájának leleplezését, a szociálsovinisztákkal való teljes szakítás felé vezetjük a tömegeket. Ha a helyzet úgy alakult, hogy a német imperializmus az adott pillanatot a maga szempontjából alkalmasnak tartja a Stockholmban való részvételre és elküldi oda ügynökeit, a Scheidemannokat, az angol imperializmus viszont a maga szempontjából az adott pillanatot nem tartja alkalmasnak és most még csak beszélni sem akar a békéről, akkor mi leleplezzük az angol imperializmust és kihasználjuk a közte és az angol proletártömegek között fennálló konfliktust a tömegek osztálytudatának erősítésére, az internacionalizmus fokozott propagandájára, arra, hogy megmagyarázzuk nekik a szociálsovinizmussal való teljes szakítás szükségességét.

A „Novaja Zsizny" állítólagos internacionalistái impresszionista intellektuelek módjára cselekszenek, vagyis az olyan emberek módjára, akik jellemtelenül átadják magukat pillanatnyi hangulatuknak és megfeledkeznek az internacionalizmus alapelveiről. A „Novaja Zsizny" emberei így okoskodnak: minthogy az angol imperializmus

a stockholmi konferencia *ellen* van, nekünk *mellette* kell állást foglalnunk. A konferencia tehát olyan jelentőségre tett szert, amilyennel eddig nem rendelkezett.

Aki így okoskodik, az voltaképpen az elvtelenség hibájába esik, merthiszen a német imperializmus a saját önző és rabló imperialista érdekei miatt most a stockholmi konferencia *mellett* van. Mit ér az olyan „internacionalisták" „internacionalizmusa", akik nem merik nyiltan beismerni ezt a kétségtelen és szemmelláthatő tényt, akik kénytelenek előle elbújni. Hol a biztosíték arra, uraim, hogy amikor a Scheidemannokkal, Stauningokkal és társaikkal együtt részt vesznek a stockholmi konferencián, nem lesznek lényegében játékszer, eszköz a német imperializmus titkos diplomatáinak kezében? Ilyen biztosítékuk önöknek nem lehet. Nincs is. A stockholmi konferencia, ha mégis létrejön, ami igen kevéssé valószínű, a német imperialisták kísérlete lesz arra, hogy kikémleljék a terepet arra vonatkozólag, hogy milyen lehetőség van az annektált területek valamiféle cseréjére. Ez lesz a Scheidemannoknak a Szkobelevekkel és társaikkal folytatott szép megbeszéléseinek reális, tényleges jelentősége. Ha pedig nem jön létre ez a konferencia, akkor az önök prédikálásának lesz reális jelentősége, annak a propagandának, amelyet a tömegek között folytatnak és amellyel hiú reményeket keltenek bennük a szociálsovinisták, a szociálsovinisták küszöbönálló, lehetséges, valószínű „megjavulása" tekintetében.

Önök, akik internacionalisták akarnak lenni, a valóságban mindkét esetben cinkostársai lesznek vagy az egyik, vagy mindkét koalíció szociálsovinisztáinak.

Mi viszont számolunk a politika összes fordulataival és részleteivel, és amellett következetes internacionalisták maradunk, s a munkások testvéri szövetségét, a szociálsovinisztákkal való szakítást, a proletárforradalom érdekében folytatandó munkát hirdetjük.

„Rabocsij" 2. sz.
1917 szeptember 8. (augusztus 26.)
Aláírás: N. K — ov.

EGY PUBLICISTA NAPLÓJÁBÓL

PARASZTOK ÉS MUNKÁSOK

Az „Izvesztyija Vszerosszijszkovo Szovjeta Kresztyanszkih Gyeputatov“[75] augusztus 19-i, 88. számában egy rendkívül érdekes cikk jelent meg, amelyet alapvető fontosságú okmányként kell felhasználnia minden párt-propagandistának és agitátornak, akinek a parasztsággal dolga akad, minden öntudatos munkásnak, aki falura megy, vagy kapcsolatban van a faluval.

Ez a cikk — „A Parasztküldöttek Petrográdban, 1917-ben megtartott első Összoroszországi Kongresszusán a helyi küldöttek által benyujtott 242 választói utasítás alapján összeállított választói utasítás-minta“.

Fölöttébb kívánatos volna, ha a Parasztküldöttek Szovjetje minél több részletes adatot hozna nyilvánosságra mindezekre a választói utasításokra vonatkozólag (ha már teljesen lehetetlen valamennyit kinyomatni, ami természetesen a legjobb lenne). Például, különösen nagy szükség van a kormányzóságok, kerületek, járások teljes jegyzékére annak megjelölésével, hogy hány választói utasítást küldtek az egyes vidékekről, hogy a választói utasításokat mikor állították össze és mikor küldték el, s meg kellene vizsgálni legalább a legfontosabb követeléseket, hogy megállapíthassuk, mutatkoznak-e különbségek az egyes vidékek között az egyik vagy a másik pont tekintetében. Mondjuk, a különtelkes vagy az obscsina-földbirtok vidékei, a nagyorosz és a másnemzetiségű vidékek, a központi és a határszéli vidékek, az olyan vidékek, amelyek nem ismerték a jobbágyságot stb. — különbözőképpen vetik-e fel minden *paraszti* föld tulajdonjoga eltörlésének, a föld időszakos újrafelosztásának, a bérmunka eltiltásának, a földes-

úri mezőgazdasági felszerelés és állatállomány elkobzásának stb. stb. kérdését. A paraszti választói utasítások rendkívül értékes anyagának tudományos vizsgálata az ilyen részletes adatok nélkül lehetetlen. Márpedig nekünk marxistáknak minden erőnkből a politikánk alapjául szolgáló tények tudományos vizsgálatára kell törekednünk.

Jobb anyag hiányában az *összesített választói utasítások* (így fogjuk nevezni a „választói utasítás-mintát"), amíg nem mutatnak ki benne valami ténybeli valótlanságot, a maga nemében egyedülálló anyag marad, amelynek, ismételjük, okvetlenül ott kell lennie pártunk minden egyes tagjának kezében.

Az összesített választói utasítások első részét az általános politikai elveknek, a politikai demokrácia követelésének szentelték; a másodikat — a földkérdésnek. (Reméljük, hogy a Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetje vagy valamely más fórum elvégzi majd azoknak az utasításoknak és határozatoknak az összesítését, melyeket a parasztok a háború kérdésében hoztak.) Az első részre most nem térünk ki részletesen és csak két pontot említünk meg. A 6. §-ban azt követelik, hogy minden tisztviselőt válasszanak; a 11. §-ban azt, hogy a háború után szüntessék meg az állandó hadsereget. Ezek azok a pontok, amelyeknél fogva a parasztság politikai programja a bolsevik párt programjához *közelebb áll*, mint bármely más párthoz. Ezekre a pontokra támaszkodva, egész propagandánkban és agitációnkban rá kell mutatnunk arra és be kell bizonyítanunk azt, hogy a mensevik és az eszer vezetők nemcsak a szocializmust, hanem a demokráciát is elárulták, mert például Kronstadtban, a lakosság akarata ellenére, a demokrácia elvei ellenére, a kapitalisták érdekében, síkraszálltak az olyan biztosi tisztség mellett, amelyet a kormány *erősít meg*, azaz amely nem teljesen választott tisztség. Az eszer és a mensevik vezérek a pétervári kerületi dumákban és más helyi önkormányzati szervekben, a demokrácia elvei ellenére, harcolnak az ellen a bolsevik követelés ellen, hogy haladéktalanul meg kell kezdeni a munkás-milícia bevezetését, utána pedig át kell térni az egész népet felölelő milíciára.

A parasztság földkövetelései, az összesített választói utasítások szerint, elsősorban abban állanak, hogy a földmagántulajdon minden fajtáját — a paraszti földmagántulajdont is beleértve — kártérítés nélkül el kell törölni; azokat a földeket, amelyeken mintaszerű gazdálkodás folyik, az államnak vagy az obscsináknak kell átadni; az elkobzott földek élő és holt felszerelését (kivéve a kevés földdel rendelkező parasztokét) el kell kobozni s az állam vagy az obscsinák kezébe kell átadni; a bérmunkát el kell tiltani; a földet a dolgozók között az egyenlőség elve alapján szét kell osztani és időnként újra fel kell osztani stb. Az Alkotmányozó Gyűlés összehívásáig terjedő átmeneti időszak rendszabályaiként a parasztok követelik, hogy *haladéktalanul* hozzanak törvényt a föld adás-vételének eltiltására vonatkozólag, helyezzék hatályon kívül az obscsinából való kiválásról, a különtelkekről stb. szóló törvényeket, hozzanak törvényt az erdők, továbbá a halászatok és egyéb iparok stb. védelmére, a hosszúlejáratú bérletszerződések érvénytelenítésére és a rövidlejáratú bérleti szerződések felülvizsgálására stb. vonatkozólag.

Elég, ha kissé gondolkozunk ezeken a követeléseken, s azonnal belátjuk, hogy megvalósításuk teljesen lehetetlen, ha *szövetségben* vagyunk a kapitalistákkal, ha nem szakítunk velük teljesen, ha nem harcolunk a legelszántabban és a legkíméletlenebbül a kapitalisták osztálya ellen, ha nem döntjük meg uralmát.

Éppen abban rejlik a szociálforradalmárok önámítása, éppen azáltal csapják be a parasztságot, hogy megengedhetőnek tartják és terjesztik azt a gondolatot, hogy ezek az átalakulások, hogy az *ilyen* átalakulások lehetségesek a kapitalisták uralmának megdöntése nélkül, anélkül hogy az egész államhatalom átmenne a proletariátus kezébe, anélkül hogy a szegényparasztság támogatná a proletár államhatalomnak a kapitalisták ellen életbeléptetett legerélyesebb forradalmi rendszabályait. A „szociálforradalmárok" balszárnyának kialakulása éppen azért jelentős, mert azt bizonyítja, hogy ezen a párton belül is egyre inkább tudatára ébrednek ennek a csalásnak.

A valóságban az egész magántulajdonban levő föld elkobzása azt jelenti, hogy elkoboznak százmilliókra rúgó

banktőkét, hiszen ezeknek a földeknek javarésze bankoknál van elzálogosítva. Hát elképzelhető az ilyen rendszabály anélkül, hogy a forradalmi osztály forradalmi intézkedésekkel szétzúzta volna a kapitalisták ellenállását? Annál is inkább, mert a legnagyobb mértékben központosított tőkéről, a banktőkéről van szó, amelyet milliárdnyi szál fűz a hatalmas ország kapitalista gazdaságának valamennyi fontosabb központjához, s amelyet csak a városi proletariátus nem kevésbbé összpontosított ereje tud legyőzni.

Továbbá.A mintaszerűen vezetett gazdaságok átadása az államnak. Vajjon nem nyilvánvaló-e, hogy az az „állam", amely át tudja venni ezeket a gazdaságokat és ezeket valóban a dolgozók érdekében, nempedig a hivatalnokok és a kapitalisták érdekében tudja vezetni, csak a forradalmi proletárállam lehet.

A méntelepek stb., továbbá az egész élő és holt felszerelés elkobzása — ez nemcsak megannyi újabb óriási csapás a termelési eszközök magántulajdonára. Ez — egy-egy lépés a szocializmus felé, mivel a *felszerelés* átmenete „az állam vagy a faluközösség kizárólagos használatába" azt jelenti, hogy nagyüzemi szocialista földművelesre vagy legalábbis az egyesült kisgazdaságok szocialista ellenőrzésére, gazdálkodásuk szocialista szabályozására van szükség.

S a bérmunka „eltiltása"? Ez üres szólam, a szűk látókörű kisgazdák gyámoltalan, öntudatlanul naiv óhaja, akik nem látják, hogy az egész kapitalista ipar leállna a falusi bérmunkás-tartaléksereg hiányában, hogy falun lehetetlen „eltiltani" a bérmunkát, ha engedélyezik a városban, s hogy végül, a bérmunka „eltiltása" nem más, mint egy lépés a szocializmus felé.

S itt eljutottunk a döntő kérdéshez, a munkások és a parasztok viszonyának kérdéséhez.

Több mint húsz esztendeje létezik Oroszországban a szociáldemokrata munkásmozgalom mint tömegmozgalom (ha az 1896-os nagy sztrájkoktól számítjuk). Ez alatt a hosszú idő alatt, két nagy forradalmon át, Oroszország egész politikai történelmén vörös fonálként húzódik végig ez a kérdés: vajjon a munkásosztály vezesse-e a paraszto-

kat előre, a szocializmus felé, vagy a liberális burzsoázia rángassa őket vissza a kapitalizmussal való kibékülés felé.

A szociáldemokrácia opportunista szárnya mindig a következő, fölöttébb bölcs formula alapján érvel: *mivel* a szociálforradalmárok kispolgárok, „mi" a burzsoázia szocializmusellenessége *nevében* elvetjük a szocializmusra vonatkozó kispolgári utópista nézeteiket. A marxizmust szerencsésen helyettesítik a sztruvizmussal, s a mensevizmus a kadetok lakájává züllik le és „békítgeti" a parasztságot a burzsoázia uralmával. Cereteli és Szkobelev karöltve Csernovval és Avkszentyevvel, akik a „forradalmi demokrácia" nevében a kadetok reakciós földbirtokosi utasításainak aláírásával vannak elfoglalva — ez ennek a szerepnek legújabb és legszemléltetőbb megnyilvánulása.

A forradalmi szociáldemokrácia, amely sohasem zárkózott el az eszerek kispolgári illúzióinak bírálata elől, *sohasem lépett blokkra* velük másként, mint a kadetok *ellen*, állandóan azért küzd, hogy *kiragadja* a parasztokat a kadetok befolyása alól és a szocializmus kispolgári-utópista felfogásával nem a kapitalizmussal való liberális kibékülést, hanem a szocializmus felé vezető forradalmi proletár utat állítja szembe.

Most, amikor a háború rendkívül meggyorsította a fejlődést, hihetetlenül kiélezte a kapitalizmus válságát és azonnali választás elé állította a népeket: vagy a pusztulás, vagy haladéktalanul határozott lépések a szocializmus felé, — most a félliberális mensevizmus és a proletárforradalmi bolsevizmus közötti ellentét egész szakadékszerű mélysége szemléltetően, gyakorlatilag, a parasztmilliók akciójának kérdéseként mutatkozik meg.

Béküljetek ki a tőke uralmával, *mivel* „mi" még nem vagyunk érettek a szocializmusra — ezt mondják a mensevikek a parasztoknak, s az általánosságban felfogott „szocializmus" elvont kérdésével helyettesítik többek között azt a konkrét kérdést, hogy vajjon be lehet-e gyógyítani a háború okozta sebeket anélkül, hogy a szocializmus felé határozott lépéseket tennénk.

Béküljetek ki a kapitalizmussal, *mivel* a szociálforradalmárok kispolgári utópisták — ezt mondják a mensevi-

kek a parasztoknak és az eszerekkel együtt a kadet kormány támogatására sietnek . . .

Az eszerek pedig a mellüket döngetve bizonygatják a parasztoknak, hogy ők ellene vannak a kapitalistákkal való mindennemű kibékülésnek, hogy sohasem tartották az orosz forradalmat polgári forradalomnak — és *ezért* lépnek blokkra *éppen* az opportunista szociáldemokratákkal, ezért sietnek éppen a polgári kormány támogatására . . . Az eszerek a parasztság bármilyen, legeslegforradalmibb programjait is aláírják — hogy azután ne hajtsák végre, hogy elodázzák őket, hogy üres ígéretekkel becsapják a parasztokat, holott valójában a koalíciós kormányban hónapok óta „paktálnak" a kadetokkal.

Az a tény, hogy az eszerek ilyen hallatlan módon, gyakorlatilag, közvetlenül, kézzelfoghatóan elárulták a parasztság érdekeit, lényegesen megváltoztatja a helyzetet. Ezzel a változással számolni kell. Nem lehet kizárólag a régi módon agitálni az eszerek ellen, csupán úgy, ahogy azt 1902—1903-ban és 1905—1907-ben tettük. Nem szabad „a föld szocializálása", az „egyenlősítő földhasználat", a „bérmunka eltiltása" stb. kispolgári illúzióinak elméleti leleplezésére szorítkozni.

Akkor a polgári forradalom előestéjét, illetve a be nem tetőzött polgári forradalom idejét éltük át, és az volt a legfőbb feladat, hogy ezt a forradalmat továbbhajtsuk mindenekelőtt a monarchia megdöntéséig.

Most a monarchia megdőlt. A polgári forradalom befejeződött annyiban, hogy Oroszország demokratikus köztársaság lett, kadetokból, mensevikekből és eszerekből alakult kormánnyal. A háború három év alatt vagy harminc évvel vitt előre bennünket, megteremtette Európában az általános munkakötelezettséget és a vállalatok kényszerszindikátusokban való egyesülését, a leghaladottabb országokra éhínséget és hallatlan pusztulást zúdított s arra kényszerítette őket, hogy egy-egy lépést tegyenek a szocializmus felé.

Csak a proletariátus és a parasztság képes megdönteni a monarchiát — ez volt az akkori időkben osztálypolitikánk alapvető meghatározása. És ez a meghatározás helyes volt. 1917 februárja és márciusa ezt ismételten igazolta.

Csak a szegényparasztságot (mint programunk mondja — a félproletárokat) vezető proletariátus képes befejezni a háborút demokratikus békével, begyógyítani a háború okozta sebeket, megkezdeni a feltétlenül szükségessé és *halaszthatatlanná* vált lépéseket a szocializmus felé — ez most osztálypolitikánk meghatározása.

Ebből adódik ez a következtetés: az eszerek elleni propagandában és agitációban arra a tényre kell áthelyezni a súlypontot, hogy elárulták a parasztokat. Nem a szegényparasztság tömegeit, hanem a kisebbségben levő jómódú gazdákat képviselik. Nem a munkásokkal való szövetség felé, hanem a kapitalistákkal való szövetség, vagyis a kapitalistáknak való alárendelés felé vezetik a parasztságot. Eladták a dolgozó és kizsákmányolt tömeg érdekeit a miniszteri bársonyszékért, a mensevikekkel és a kadetokkal való blokkért.

A történelem, amelyet meggyorsított a háború, olyan nagyot lépett előre, hogy a régi formulák új tartalommal teltek meg. A „bérmunka eltiltása" azelőtt nem volt egyéb, mint *csak* a kispolgári intellektuel üres szólama. Ez az életben most mást jelent: a szegényparasztság millióí a 242 választói utasításban azt mondják, hogy ők a bérmunka megszüntetését akarják, de nem tudják, hogyan kell ezt megcsinálni. Mi tudjuk, hogyan kell ezt megcsinálni. Mi tudjuk, hogy ezt csakis a munkásokkal szövetkezve, a munkások vezetésével, a kapitalisták ellen, nempedig a kapitalistákkal „egyezkedve" lehet megcsinálni.

Ilyen értelemben kell most megváltoznia az eszerek elleni propagandánk és agitációnk fő irányvonalának, a parasztsághoz intézett beszédeink fő irányvonalának.

Az eszerek pártja elárulta magukat, paraszt elvtársak. Elárulta a kunyhókat és átállt a paloták oldalára, ha nem is az uralkodó palotáinak, de azoknak a palotáknak oldalára, ahol a kadetok, a forradalom és különösen a parasztforradalom ádáz ellenségei egy kormányban ülnek a Csernovokkal, a Pesehonovokkal meg az Avkszentyevekkel.

Csak a forradalmi proletariátus, csak az azt egyesítő élcsapat, a bolsevikok pártja, képes *valóban* végrehajtani a szegényparasztságnak azt a programját, amely a 242

választói utasításban ki van fejtve. Mert a forradalmi proletariátus *valóban* a bérmunka megszüntetése felé halad, az egyetlen helyes úton, a tőke megdöntése útján, nempedig úgy, hogy megtiltja, „nem engedi meg" munkások szerződtetését. A forradalmi proletariátus valóban a földek, a felszerelés és a mezőgazdasági üzemek elkobzása felé halad, amit a parasztok akarnak és amit az eszerek *nem képesek* megadni nekik.

Így kell most a munkásnak megváltoztatnia beszédeinek élét, amikor a paraszthoz szól. Mi, munkások, megadhatjuk és meg is adjuk nektek azt, amit a szegényparasztság akar és keres, ha nem is mindig tudja, hol és hogyan keresse azt. Mi, munkások, *a kapitalistákkal szemben* saját érdekeinket és ugyanakkor a parasztság óriási többségének érdekeit védelmezzük, az eszerek viszont szövetségre lépnek a kapitalistákkal és elárulják ezeket az érdekeket.

* * *

Emlékeztetjük az olvasót arra, hogy mit mondott Engels nem sokkal halála előtt a parasztkérdésről. Engels hangsúlyozta, hogy a szocialistáknak eszükben sincs a kisparasztokat kisajátítani, hogy csak *a példa erejével* fogják őket a gépesített szocialista földművelés előnyeiről felvilágosítani[76].

A háború most Oroszországot gyakorlatilag pontosan ilyen természetű kérdés elé állította. A felszerelés kevés. A felszerelést el kell kobozni, a mintaszerűen vezetett gazdaságok „nem kerülnek felosztásra".

A parasztok már kezdik ezt megérteni. A szükség kényszerítette őket arra, hogy megértsék. A háború kényszerítette őket erre, mert nem tudják honnan előteremteni a felszerelést. Takarékoskodni kell vele. Márpedig a nagyüzemű gazdaság azt jelenti, hogy munkát lehet megtakarítani a felszerelés segítségével és sok mással is.

A parasztok fenn akarják tartani a kisgazdaságot, egyenlősítő módon akarják felosztani, időnként újból egyenlősíteni... Ám legyen. Ezen egyetlen értelmes szocialista sem különbözik össze a szegényparasztsággal. Ha a földeket elkobozzák, *az annyit jelent*, hogy megtörték

a bankok uralmát, ha a felszerelést elkobozzák, *az annyit jelent*, hogy megtörték a tőke uralmát — s akkor, ha a *központban a proletariátus uralkodik*, ha a politikai hatalom a proletariátus kezébe megy át, a többi *magától* adódik, a „példa erejénél" fogva, a többit maga a gyakorlat mutatja majd meg.

Az a lényeg, hogy a politikai hatalom átmenjen a proletariátus kezébe. És akkor mindaz, ami a 242 választói utasításban adott programban lényeges, alapvető, életbevágó, *megvalósítható lesz*. Az élet pedig megmutatja, milyen változtatásokkal valósul majd ez meg. Ez tizedrangú kérdés. Nem vagyunk doktrinérek. Tanításunk nem dogma, hanem vezérfonal a cselekvéshez.

Mi nem állítjuk, hogy Marx vagy a marxisták a szocializmushoz vezető utat minden konkrét részletében ismerik. Ez badarság. Mi ismerjük ennek az útnak az irányát, tudjuk, hogy milyen osztályerők vezetnek ezen az úton, de konkrétan, gyakorlatilag ezt csak a *milliók tapasztalata* mutatja meg, amikor majd nekilátnak a dolognak.

Bízzák magukat a munkásokra, paraszt elvtársak, s bontsák fel a szövetséget a kapitalistákkal! Csak a munkássággal szoros szövetségben lesznek *képesek* hozzákezdeni a 242 választói utasításban adott program megvalósításához. A kapitalistákkal szövetkezve, az eszerek vezetésével ítéletnapig várhatnak és mégsem érik meg, hogy akárcsak *egyetlenegy* határozott és visszavonhatatlan lépés is történjék ennek a programnak a szellemében.

Ha azonban a városi munkásokkal szövetkezve, a tőke ellen vívott könyörtelen harcban *hozzáfognak* a 242 választói utasításban adott program megvalósításához, akkor az egész világ segíteni fog maguknak és nekünk, akkor ennek a programnak a sikere — nem mostani megfogalmazásában, hanem lényegében — biztosítva lesz. Akkor vége szakad a tőke uralmának és a bérrabszolgaságnak. Akkor elérkezik a szocializmus birodalma, a béke birodalma, a dolgozók birodalma.

„Rabocsij" 6. sz.
1917 szeptember 11. (augusztus 29.)
Aláírás: N. Lenin.

A RÁGALMAZÓKRÓL

A „Recs" augusztus 20-i számában, s ugyanúgy a „Russzkaja Volja" című lapban — amelyet, mint köztudomású, homályos eredetű pénzen alapítottak és amely azt ajánlja a választóknak, hogy ha „szocialista beállítottságúak", szavazzanak a „Jegyinsztvó"-ra és a „népszocialistákra" — ismét rágalmazó közlemények jelentek meg rólam.

Ezek az információk mindkét lap közlése szerint a „hadügyminisztériumtól" erednek, *sőt* a „Recs" *azt állítja*, hogy „okmányszerű bizonyítékokon és számos tanúvallomáson" alapulnak.

A sajtó útján elkövetett rágalmazásról szóló törvényt Oroszországban gyakorlatilag hatályon kívül helyezték. A rágalmazó urak, különösen a burzsoá sajtóban, teljes szabadságot élveznek: névtelenül írhattok a lapokba, hazudhattok és rágalmazhattok, amennyire csak kedvetek tartja, állítólagos hivatalos, de semmiféle hivatalos személy által alá nem írt közleményekkel takarózhattok, — minden megy, mint a karikacsapás! A szennyes rágalmazók, Miljukov úrékkal az élükön, a sérthetetlenség privilégiumát élvezik.

A rágalmazók azt állítják, hogy bizonyos kapcsolataim voltak „Ukrajna Felszabadításának Szövetségével". Miljukov lapja ezt írja: „A német kormány azzal bízta meg Lenint, hogy folytasson propagandát a béke mellett." „A szocialistáknak Berlinben volt két értekezletük, amelyeken Lenin és Ioltuhovszkij is részt vett." A „Russzkaja Volja" pedig az utóbbi mondathoz még hozzáfűzi: „Lenin Ioltuhovszkijnál szállt meg."

Ha Miljukov úr és más, hozzá hasonló gazfickók, az aljas rágalom lovagjai, büntetlenül garázdálkodhatnak, nem marad más választásom: ismételten hangsúlyoznom kell, hogy ez rágalom, s a zsarolás bajnokaival, akik tanúk vallomásaira hivatkoznak, ismét szembe kell állítanom egy olyan tanút, akit a tömegek ismernek.

Baszokot, az „Ukrajna Felszabadításának Szövetsége" egyik vezetőjét 1906 óta ismerem, amikor ő, aki akkor még mensevik volt, velem együtt részt vett a Stockholmi Kongresszuson. 1914 őszén vagy 1915 elején, amikor Bernben éltem, lakásomon felkeresett Tria, az ismert kaukázusi mensevik, aki Konstantinápolyból utazott Bernbe. Tria elmondta nekem, hogy Baszok részt vesz az „Ukrajna Felszabadításának Szövetségében" és hogy ez a Szövetség kapcsolatban áll a német kormánnyal. Ugyanakkor Tria átadta nekem Baszok levelét, amelyben Baszok kifejezésre juttatta rokonszenvét és azt a reményét, hogy nézeteink közelebb kerülnek egymáshoz. Annyira fel voltam háborodva, hogy azonnal, Tria jelenlétében, megírtam válaszomat Baszoknak és átadtam a levelet ugyancsak Triának, hogy vigye magával, minthogy Tria ismét Konstantinápolyba készült.

Baszokhoz intézett levelemben kijelentettem, hogy, mivel kapcsolatba lép az egyik imperialista hatalommal, útjaink feltétlenül elválnak és semmi közünk egymáshoz.

Ebben merült ki minden „kapcsolatom" az „Ukrajna Felszabadításának Szövetségével".

„Rabocsij" 8. sz.
1917 szeptember 12. (augusztus 30.)
Aláírás: N. Lenin.

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

Lehet, hogy ezek a sorok későn érkeznek, hiszen az események olykor valósággal szédítő ütemben fejlődnek. Én ezt augusztus 30-án, szerdán írom, a címzettek legkorábban szeptember 2-án, pénteken fogják olvasni. De mégis — próba szerencse — kötelességemnek tartom, hogy megírjam a következőt.

Kornyilov felkelésével teljesen váratlan (ilyen körülmények között és ilyen formában váratlan) és valósággal hihetetlenül éles fordulatot vettek az események.

Mint minden éles fordulat, ez is szükségessé teszi a taktika felülvizsgálását és megváltoztatását. És, mint minden felülvizsgálattal, igen óvatosaknak kell lennünk, nehogy az elvtelenség hibájába essünk.

Meggyőződésem szerint azok esnek az elvtelenség hibájába, akik (mint például Volodarszkij) odáig süllyednek, hogy „honvédőkké" válnak, vagy hogy (mint más bolsevikok) *blokkra* lépnek az eszerekkel, *támogatják* az Ideiglenes Kormányt. Ez teljesen helytelen, ez elvtelenség. Mi *csak* akkor leszünk honvédőkké, *ha* a hatalom *már* a proletariátus kezébe ment át, *ha már* békét javasoltunk, *ha már* szétféptük a titkos szerződéseket és felbontottuk a bankokkal való kapcsolatokat, *csak mindezek után.* Sem Riga elfoglalása, *sem Petrográd elfoglalása* nem tesz bennünket honvédőkké. (Nagyon kérem, olvastassák el ezt Volodarszkijjal.) Addig a proletárforradalom mellett vagyunk, ellenezzük a háborút, *nem* vagyunk honvédők.

És Kerenszkij kormányát *még most sem* kell támogatnunk. Ez elvtelenség. Azt fogják kérdezni: hát nem kell

Kornyilov ellen harcolnunk? Persze, hogy kell! De ez nem egy és ugyanaz; van egy határ; ezt a határt egyes bolsevikok átlépik, és a „paktálás" hibájába esnek, hagyják, hogy az események árja magával *sodorja* őket.

Fogunk harcolni, harcolunk Kornyilov ellen, *ugyanúgy mint* Kerenszkij *csapatai*, de nem támogatjuk Kerenszkijt, **hanem** lelepleződ gyengeségét. Ez különbség. Ez eléggé finom különbség, de rendkívül lényeges, és nem szabad róla megfeledkezni.

Miben van hát a taktikánkban Kornyilov felkelése után beállott változás?

Abban, hogy megváltoztatjuk Kerenszkij ellen vívott harcunk *formáját*. Szemernyivel sem gyengül vele szemben ellenséges érzelmünk, egyetlen szót nem vonunk vissza abból, amit ellene mondottunk, nem mondunk le arról a feladatról, hogy megdöntsük Kerenszkijt, de azt mondjuk: *figyelembe* kell *venni* a pillanatnyi helyzetet, mi nem akarjuk azonnal megdönteni Kerenszkijt, most *másképpen* fogunk hozzá a Kerenszkij elleni harc feladatának megoldásához, mégpedig: felvilágosítjuk a népet (amely Kornyilov ellen harcol) Kerenszkij *gyengeségéről* és *ingadozásáról*. Ezt eddig **is** megtettük. De most ez lett a *legfontosabb:* ebben van a változás.

Továbbá abban van a változás, hogy most a *legfontosabb:* fokozott agitáció a Kerenszkijjel szemben támasztott, bizonyos fokig „részletkövetelések" érdekében: tartóztasd le Miljukovot, fegyverezd fel a petrográdi munkásokat, rendeld Petrográdba a kronstadti, viborgi és hélsingforsi csapatokat, kergesd szét az Állami Dumát, tartóztasd le Rodzjankót, törvényesítsd a földesúri földeknek a parasztok kezébe való átadását, vezess be munkásellenőrzést a gabona és a gyárak felett stb. stb. És nem csak Kerenszkijjel, *nem is annyira* Kerenszkijjel **szemben** kell támasztanunk ezeket a követeléseket, mint inkább a munkásokkal, a katonákkal és a parasztokkal szemben, akiket *magával sodor* a Kornyilov elleni harc menete. Tovább kell *sodorni* őket, arra kell őket buzdítani, hogy verjék agyon azokat a tábornokokat és tiszteket, akik Kornyilov mellett foglaltak állást, el kell érni, hogy *ők* követeljék azonnal a földnek a parasztok kezébe való

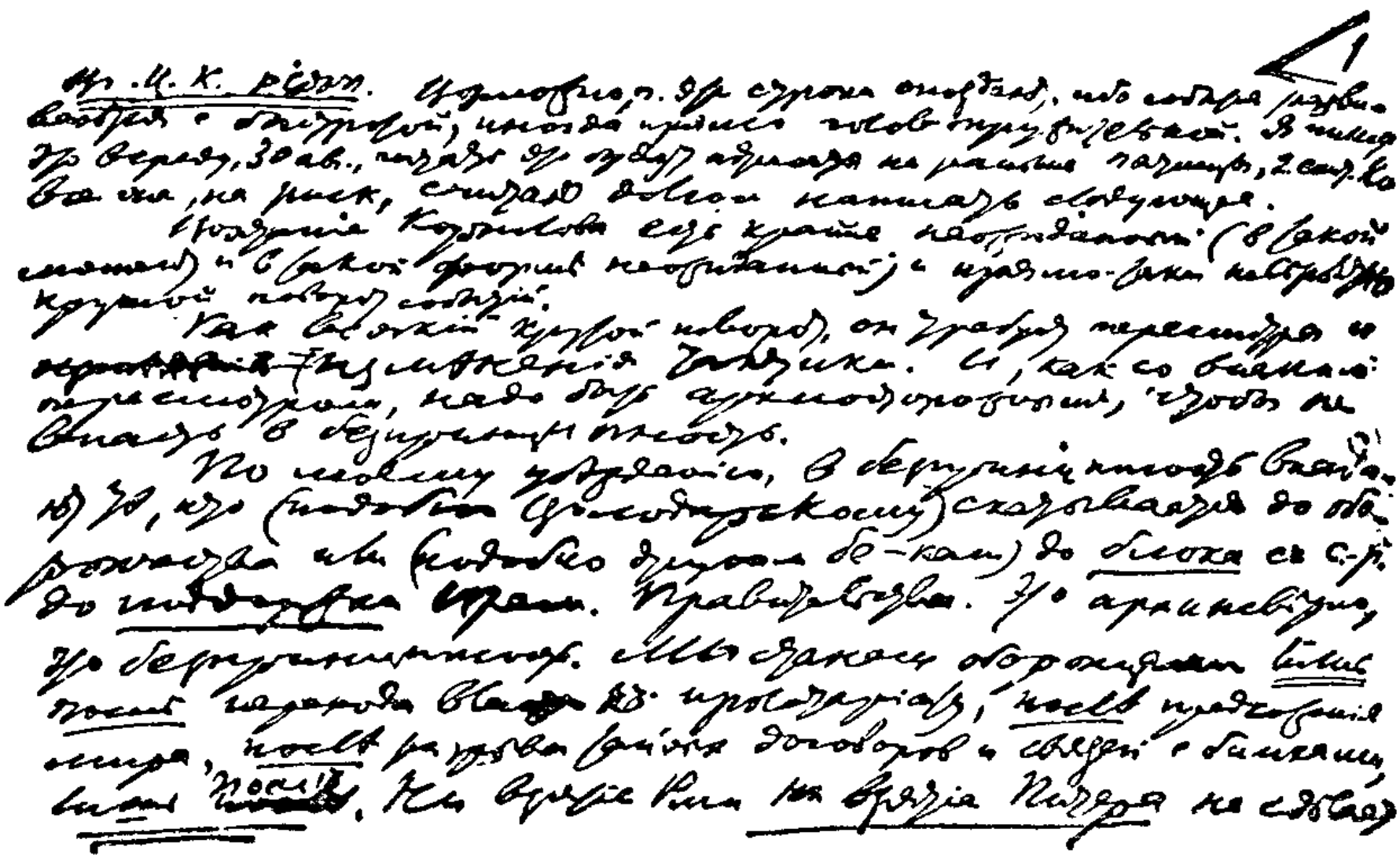

Lenin levele az OSzDMP Központi Bizottságához 1917 augusztus 30-án (szeptember 12-én). A levél első oldala.

Kisebbítve

átadását, rá kell vezetni *őket* arra a gondolatra, hogy okvetlenül le kell tartóztatni Rodzjankót és Miljukovot, hogy szét kell kergetni az Állami Dumát, hogy be kell tiltani a „Recs"-et és a többi burzsoá lapot és hogy vizsgálatot kell indítani ellenük. Különösen a „baloldali" eszereket kell ebbe az irányba terelni.

Helytelen volna, ha valaki azt gondolná, hogy *távolabb* kerültünk attól a feladattól, hogy a proletariátus kivívja a hatalmat. Nem. Sokkal közelebb kerültünk e feladat megoldásához, de nem *egyenesen*, hanem oldalról. S az agitációnak *e pillanatban* nem is annyira közvetlenül kell Kerenszkij ellen irányulnia, mint inkább *közvetve*, ellene, de közvetve, mégpedig olymódon, hogy aktív, a lehető legaktívabb, valóban forradalmi háborút követelünk Kornyilov ellen. Csakis ennek a háborúnak a fejlődése juttathat *bennünket* hatalomra, és agitációnkban erről minél kevesebbet kell *beszélnünk* (de mindig arra gondolva, hogy az események már holnap hatalomra juttathatnak bennünket és akkor ezt a hatalmat nem adjuk ki a kezünkből). Nézetem szerint ezt az agitátorokhoz intézett levélben (nem a sajtóban) kellene közölni az agitátor és propagandista csoportokkal, általában a párttagokkal. Az ország védelméről, a forradalmi demokrácia egységfrontjáról, az Ideiglenes Kormány támogatásáról stb. stb. szóló frázisok ellen a legkíméletlenebbül kell harcolni, éppen mint *frázisok* ellen. Most elérkezett a *tettek* ideje: önök, eszer és mensevik urak, régen elnyűtték már ezeket a frázisokat. Most elérkezett a *tettek* ideje, Kornyilov ellen a háborút forradalmi módon kell folytatni, ebbe be kell vonni a tömegeket, meg kell mozgatni, lelkesíteni kell őket (Kerenszkij pedig *fél* a tömegektől, *fél* a néptől). A németek elleni háborúban éppen most *tettre* van szükség: *azonnal* és *feltétlenül békét* kell **javasolni**, *pontosan* megszabott feltételekkel. Ha ezt megtesszük, akkor *lehetőségünk* van arra, hogy vagy gyorsan békét kössünk, vagypedig a háborút forradalmi háborúvá változtassuk, ellenkező esetben a mensevikek és az eszerek mind az imperializmus lakájai maradnak.

P. S. E levél megírása *u t á n* elolvastam a „Rabocsij" hat számát és meg kell állapítanom, hogy teljesen egyetértünk. Tiszta szívből üdvözlöm a nagyszerű vezércikkeket[77], a sajtószemlét, valamint V. M—n és Vol—szkij cikkét. Volodarszkij beszédével kapcsolatban elolvastam a szerkesztőségnek írt levelét, amely szintén „likvidálja" szemrehányásaimat. Mégegyszer szívből üdvözlöm önöket és kívánom a legjobbakat!

Lenin

A megírás ideje: 1917 augusztus 30. (szeptember 12.)

Először 1920 november 7-én, a „Pravda" 250. számában jelent meg.

EGY PUBLICISTA NAPLÓJÁBÓL

1. A BAJ GYÖKERE

Ha megnézzük N. Szuhanov írót, a „Novaja Zsizny" munkatársát, bizonyára mindannyian egyetértünk abban, hogy ez nem a legrosszabb, hanem egyik legjobb képviselője a kispolgári demokráciának. Őszintén vonzódik az internacionalizmushoz, s erről a vonzalmáról bizonyságot tett a legnehezebb időkben, amikor javában tombolt a cári reakció és a sovinizmus. Van tudása és megvan benne az akarat ahhoz, hogy komoly kérdésekben önállóan tájékozódjék, amit az eszer irányzattól a forradalmi marxizmus felé tett hosszú fejlődésével bebizonyított.

Annál jellemzőbb, hogy még ilyen emberek is, a forradalom legdöntőbb pillanataiban, a forradalom alapvető kérdéseiben olyan könnyelmű elmefuttatásokkal traktálják az olvasókat, mint az alábbi:

„... Bármilyen sok forradalmi vívmányt veszítettünk is el az utóbbi hetekben, az egyik ilyen vívmány, s talán a legfontosabb, mégis érvényben marad: a kormány és politikája csak a Szovjetek többségének akaratára támaszkodva tarthatja magát. A forradalmi demokrácia saját akaratából engedte át egész befolyását; a demokratikus szervek még könnyűszerrel visszaszerezhetnék ezt a befolyást; és ha úgy fognák fel az adott helyzet követelményeit, ahogy kell, könnyen helyes mederbe terelhetnék az Ideiglenes Kormány politikáját" („Novaja Zsizny" 106. sz. augusztus 20.).

Ezek a szavak a forradalom legfontosabb kérdésével kapcsolatban a legkönnyelműbb, a legszörnyűbb valótlanságot tartalmazzák, mégpedig éppen azt a valótlanságot, amelyet a leggyakrabban terjesztettek a legkülön-

bözőbb országokban a kispolgári demokrácia körében és amely a legtöbb forradalmat tette tönkre.

Ha az ember gondolkodik a kispolgári illúzióknak azon a tömkelegén, amelyet az idézett elmefuttatás tartalmaz, önkéntelenül is átvillan az agyán az a gondolat, hogy hiszen a „Novaja Zsizny"-ben működő polgártársak korántsem véletlenül vesznek részt az „egyesítő" kongresszuson[78] a miniszterekkel, a miniszterképes szocialistákkal, Cereteliékkel és Szkobelevékkel, a kormány tagjaival, Kerenszkij, Kornyilov és társaik kollégáival együtt. Korántsem véletlenül. Valóban van egy közös eszmei alapjuk: ostoba, a nyárspolgári környezettől kritika nélkül átvett nyárspolgári hiszékenységgel készpénznek vesznek minden jámbor óhajt. Éppen ezt a hiszékenységet tükrözi ugyanis Szuhanov egész elmefuttatása, valamint azoknak a „honvédő" mensevikeknek minden tevékenysége, akik jóhiszeműen járnak el. Ez a kispolgári hiszékenység — forradalmunk bajának gyökere.

Szuhanov bizonyára szíves-örömest aláírná azt a követelést, amelyet a marxizmus minden komoly politikával szemben támaszt, vagyis azt, hogy a politika olyan *tényeken* alapuljon, olyan tényeket vegyen alapul, amelyek lehetővé teszik a pontos, objektív vizsgálatot. Próbáljuk ebből a szempontból megvizsgálni Szuhanov imént idézett állítását.

Milyen tényeken alapszik ez az állítás? Mivel bizonyíthatná be Szuhanov, hogy a kormány csak a Szovjetek „akaratára támaszkodva tarthatja magát", hogy a Szovjetek „könnyűszerrel" „visszaszerezhetnék egész befolyásukat", hogy „könnyen" megváltoztathatnák az Ideiglenes Kormány politikáját?

Szuhanov, először is, általános benyomására hivatkozhatna, arra, hogy a Szovjetek ereje „nyilvánvaló", hogy Kerenszkij megjelent a Szovjetben, hivatkozhatna egyik-másik miniszter nyájas szavaira stb. Ez persze egészen rossz bizonyíték volna, helyesebben ezzel elismerné, hogy egyáltalán nincsenek bizonyítékai, hogy egyáltalán nincsenek objektív tények.

Szuhanov, másodszor, arra az objektív tényre hivatkozhatna, hogy a munkások, a katonák és a parasztok

határozatainak óriási többsége határozottan a Szovjetek mellett és a Szovjetek támogatása mellett foglal állást. Ezek a határozatok, mondhatná Szuhanov, kifejezik a nép akaratát.

Ez az érvelés nyárspolgári körökben ugyanolyan szokásos, mint az első. Csakhogy ez az érvelés egyáltalán nem helytálló.

A munkások és a parasztok többségének akarata, vagyis, kétségtelenül, a lakosság többségének akarata valamennyi forradalomban a demokrácia mellett volt. S a forradalmak óriási többsége mégis a demokrácia vereségével végződött.

Marx, leszűrve a tanulságot a legtöbb forradalomnak és különösen az 1848-as forradalomnak (amely a leginkább hasonlított a mi mostani forradalmunkhoz) a tapasztalataiból, kegyetlenül kigúnyolta a kispolgári demokratákat, akik határozatokkal és a nép többségének akaratára való hivatkozással szerették volna a győzelmet kivívni.

Saját tapasztalataink még szemléltetőbben bizonyítják ezt. 1906 tavaszán a munkások és parasztok határozatainak többsége kétségtelenül az első duma mellett foglalt állást. A nép többsége, kétségtelenül, mellette volt. S a cárnak mégis sikerült szétkergetnie a dumát, mert a forradalmi osztályok lendülete (munkássztrájkok és parasztzendülések 1906 tavaszán) túlságosan gyengének bizonyult egy újabb forradalomhoz.

Gondolkozzunk csak a jelenlegi forradalom tapasztalatain. A határozatok többsége mind 1917 március—áprilisban, mind július—augusztusban a Szovjetek mellett foglalt állást, a nép többsége a Szovjetek mellett volt. És mégis mindenki látja, tudja, érzi, hogy március—áprilisban a forradalom fellendülőben volt, július—augusztusban pedig hanyatlik. A nép többségére való hivatkozás tehát a forradalom konkrét kérdéseiben még semmit sem dönt el.

Ez a hivatkozás egymaga, mint bizonyíték, éppen a kispolgári illúzió iskolapéldája, azt jelenti, hogy nem akarják elismerni, hogy a forradalomban *le* kell *győzni* az ellenséges osztályokat, hogy *meg* kell *dönteni* azt az államhatalmat, amely védi őket, ehhez pedig nem elegendő

a „nép többségének akarata", ehhez azoknak a forradalmi osztályoknak az *erejére* van szükség, amelyeknek van harci kedvük és harcképességük, olyan erőre, amely a döntő pillanatban és a döntő helyen *felmorzsolja* az ellenséges erőket.

Hányszor előfordult már forradalmakban, hogy az uralkodóosztályok, a földbirtokosok és a burzsoázia kicsiny, de jól szervezett, felfegyverzett és központosított ereje részenként semmisítette meg a rosszul szervezett, rosszul felfegyverzett, szétforgácsolt „néptöbbség" erejét.

Csak a legostobább kispolgár képes arra, hogy az osztályharc konkrét kérdéseit, akkor, amikor a forradalom különösen kiélezi ezt a harcot, a „nép akaratára" való „általános" hivatkozásokkal helyettesítse.

Harmadszor, Szuhanov az idézett fejtegetésben hivatkozik egy „érvre", amely kispolgári körökben szintén eléggé elterjedt. Arra hivatkozik, hogy „a forradalmi demokrácia saját akaratából engedte át egész befolyását". Ebből mintegy arra következtet, hogy a „saját akaratból" átengedett befolyást könnyen vissza is szerezheti...

Ez az érvelés egy fabatkát sem ér. Először is, ahhoz hogy visszaszerezzük azt, amit önként átengedtünk, az szükséges, hogy az, akinek átengedtük, „önként beleegyezzen" a visszaadásba. Ebből az következik, hogy ez az önkéntes beleegyezés megvan. Kinek *„engedték át"* befolyásukat? Ki használta fel a „forradalmi demokrácia" által átengedett „befolyást"?

Igen jellemző, hogy Szuhanov teljesen figyelmen kívül hagyta ezt a kérdést, amely pedig minden, nem teljesen üresfejű politikus számára elsőrendű jelentőségű... Hiszen ez a dolog veleje, ez a lényeg: kinek a kezében van *a valóságban* az, amit a (tisztesség ne essék szólván) „forradalmi demokrácia" „önként átengedett".

Szuhanov éppen a dolognak ezt a lényegét kerüli meg, mint ahogy valamennyi mensevik és eszer, általában valamennyi kispolgári demokrata megkerüli.

Továbbá. Lehetséges, hogy a gyerekszobában az „önkéntes lemondás" arra enged következtetni, hogy könnyű a visszaszerzés: ha Katya önként átengedi labdáját Masának, lehetséges, hogy „könnyűszerrel" „vissza-

szerzi". De az orosz intellektueleken kívül nem sokan vállalkoznának arra, hogy ezeket a fogalmakat a politikára, az osztályharcra átvigyék.

A politikában a „befolyás" önkéntes átengedése arra vall, hogy az, aki átengedte, olyan tehetetlen, olyan nyimnyám, olyan gerinctelen, olyan pipogya fráter, hogy itt általában csak egy „következtetést" vonhatunk le: aki önként átengedi befolyását, az „megérdemli", hogy ne csak befolyását, hanem a léthez való jogát is elvegyék tőle. Vagyis másszóval, a befolyás önkéntes átengedésének ténye magában véve csak annak a szükségszerűségét „bizonyítja", hogy az, aki ezt az önként átengedett befolyást átveszi, szükségszerűen az átengedőnek még a jogait is elveszi.

Ha a „forradalmi demokrácia" önként átengedte befolyását, akkor nem forradalmi, hanem nyárspolgári módon becstelen, gyáva, a szolgalelkűségtől még meg nem szabadult demokrácia volt, amelyet (éppen ez után az átengedés után) ellenségei szétkergethetnek vagy egyszerűen semmivé tehetnek, megengedve neki, hogy ugyanúgy „saját akaratából" haljon meg, mint ahogy „saját akaratából" engedte át befolyását.

Aki a politikai pártok cselekedeteit *szeszélynek* tekinti, az lemond a politika minden *tanulmányozásáról*. Márpedig az olyan cselekedetet, mint a „befolyás önkéntes átengedése" két óriási párt részéről, amelyeknek minden értesülés, közlés és objektív választási adat szerint többségük van a nép körében, az ilyen cselekedetet *meg* kell *magyarázni*. Ez nem lehet véletlen. Ez okvetlenül összefügg a nép valamely nagy osztályának meghatározott gazdasági helyzetével. Ez okvetlenül összefügg e pártok fejlődésének történetével.

Szuhanov elmefuttatása azért olyan rendkívüli módon tipikus példája ezer meg ezer ugyanilyen természetű nyárspolgári elmefuttatásnak, mert lényegében az önkéntesség („saját akarat") fogalmán alapszik és figyelmen kívül hagyja a szóbanforgó pártok *történetét*. Szuhanov egyszerűen kihagyta vizsgálódásaiból ezt a történetet, megfeledkezett arról, hogy a befolyás önkéntes átengedése voltaképpen február 28-án kezdődött, amikor a Szovjet

bizalmat szavazott Kerenszkijnek és jóváhagyta az Ideiglenes Kormánnyal való „paktumot". Május hatodikán azonban valósággal gigantikus méretekben történt meg a befolyás átengedése. Egészében véve világos, sőt nyilvánvaló jelenséggel van dolgunk: az eszerek pártja és a mensevikek pártja mindjárt kezdetben lejtőre lépett és egyre gyorsabban csúszott lefelé. Július 3—5-e után teljesen lecsúsztak a szemétgödörbe.

S ha valaki most azt mondja, hogy az engedményt saját akaratukból tették, hogy a nagy politikai pártokkal „könnyűszerrel" lehet hátraarcot csináltatni, hogy „könnyen" arra lehet késztetni őket, hogy hosszú évekig (és a forradalomban hónapokig) követett irányukkal ellenkező irányban induljanak el, hogy „könnyűszerrel" ki lehet kászolódni a gödörből és fel lehet mászni a lejtőn — vajjon ez nem a felületesség netovábbja?

Végül, negyedszer, Szuhanov véleményének védelme érdekében hivatkozhatna arra, hogy a munkások és a parasztok, akik bizalmat szavaztak a Szovjetnek, fel vannak fegyverezve és ezért „könnyűszerrel" visszaszerezhetik befolyásukat. De éppen ez az alighanem legfontosabb pont különösen gyenge pontja a „Novaja Zsizny" írója által ismételt nyárspolgári elmefuttatásnak.

Hogy minél konkrétabbak maradjunk, hasonlítsuk össze április 20—21-ét július 3—5-ével.

Április 20-án kitör a tömegek felháborodása a kormány ellen. Egy fegyveres ezred kivonul Petrográd utcáira, hogy letartóztassa a kormányt. A letartóztatásra nem kerül sor. A kormány azonban világosan látja, hogy nincsen kire támaszkodnia. Csapatok nincsenek *mellette*. Egy *ilyen* kormány megdöntése valóban „könnyűszerrel" végrehajtható, s a kormány ultimátumot nyujt át a Szovjetnek: vagy lemondok, vagy támogassatok.

Július 4-én ismét kitört a tömegek felháborodása, ezt a kitörést valamennyi párt igyekezett fékezni, de a felháborodás *minden* fékezés ellenére utat tört magának. Ekkor is fegyveres kormányellenes tüntetés zajlott le. Az óriási különbség azonban a következő: az összezavarodott és a néptől elszakadt eszer és mensevik vezérek *már*

július 3-án megegyeznek a burzsoáziával abban, hogy *Kalegyin* csapatait Petrográdba rendelik. Ez a lényeg!

Kalegyin katonás nyiltsággal megmondotta ezt a Moszkvai Értekezleten: hiszen önök, szocialista miniszterek, hívtak segítségül „bennünket" július 3-án!.. A Moszkvai Értekezleten senki nem merte megcáfolni Kalegyint, mert igazat mondott. Kalegyin gúnyolódott a mensevikeken és az eszereken, akik kénytelenek voltak hallgatni. A kozák tábornok szemen köpte őket, ők pedig megtörülköztek és azt mondták: „esik az eső"!

A burzsoá lapok közölték Kalegyinnek ezeket a szavait, a mensevik „Rabocsaja Gazeta" és az eszer „Gyelo Naroda" viszont *eltitkolta* olvasói előtt ezt a Moszkvai Értekezleten elhangzott rendkívül fontos politikai kijelentést.

Így történt, hogy a kormány először jutott katonasághoz, mégpedig éppen kalegyini csapatokhoz; az elszánt, valóban forradalmi csapatokat és munkásokat pedig lefegyverezték. Ez az az alapvető tény, amelyet Szuhanov „könnyűszerrel" elhallgatott és elfelejtett, de amely mégis csak tény. És ez döntő tény a forradalom mostani szakasza, az *első* forradalom szempontjából.

A hatalom a front egy döntő helyén, majd később a hadseregben a *Kalegyinek* kezébe került. Ez tény. A velük szemben ellenséges érzületű csapatok közül a legaktívabbakat lefegyverezték. Hogy a Kalegyinek hatalmukat nem használják fel azonnal a teljes diktatúra megteremtésére, ez mitsem változtat azon a tényen, hogy a hatalom az ő kezükben van. Vajjon a cárnak 1905 decembere után nem volt hatalma? S vajjon a körülmények nem kényszerítették arra, hogy olyan óvatosan éljen hatalmával, hogy két dumát is összehívott, mielőtt az *egész hatalmat* kezébe vette, vagyis mielőtt az államcsínyt végrehajtotta[79]?

A hatalmat a tettek, nempedig a szavak alapján kell megítélni. A kormány tettei július 5-e óta azt bizonyítják, hogy a hatalom a Kalegyinek kezében van, akik lassan, de *szakadatlanul* haladnak mind tovább, s közben naponta „engedményeket" és „engedményecskéket" kapnak: ma úgy, hogy nem büntetik meg a hadapródiskolásokat, akik szétrombolják a „Pravdá"-t, akik pravdistákat gyilkolnak meg, akik önkényesen letartóztatásokat hajtanak

végre, holnap úgy, hogy törvényt hoznak lapok betiltásáról, gyűlések és kongresszusok feloszlatásáról, törvényeket hoznak, amelyek alapján bárkit bírósági eljárás nélkül ki lehet utasítani az országból, börtönbüntetéssel lehet sujtani „baráti országok követeinek" megsértéséért, kényszermunkára lehet ítélni a kormány elleni merényletért, törvényt hoznak a halálbüntetés bevezetéséről a fronton és így tovább és *így tovább.*

A Kalegyinek nem tökfilkók. Miért kellene okvetlenül, ha törik, ha szakad, erővel fejjel a falnak menniök, kockáztatva, hogy kudarcot vallanak, amikor *napról napra* apránként megkapják éppen azt, amire szükségük van? Szkobelevék és Cereteliék, Csernovék és Avkszentyevék, Danék és Liberék, ezek a fajankók meg ordítoznak: „a demokrácia diadala! győzelem!" mindahányszor a Kalegyinek egy lépéssel előbbre jutnak, mert „győzelmet" látnak abban, hogy a Kalegyinek, a Kornyilovok és a Kerenszkijek nem nyelik le őket egyszerre!!

A baj gyökere éppen ott van, hogy a kispolgári tömegeket már a gazdasági helyzetük csodálatos hiszékenységre és öntudatlanságra nevelte, hogy még mindig félálomban vannak és álmukban azt mormolják: „könnyűszerrel" visszaszerezhetjük azt, amit önként engedtünk át! Csak rajta, szerezzétek vissza, vegyétek vissza önként a Kalegyinektől és a Kornyilovoktól!

A baj gyökere ott van, hogy a „demokratikus" publicisztika támogatja ezt az andalító, nyárspolgári, korlátolt, szolgalelkű illúziót, ahelyett hogy harcolna ellene.

Ha úgy vizsgáljuk meg a dolgokat, ahogy ez a politika történetével foglalkozó emberekhez általában, különösen pedig marxistákhoz illik, vagyis, ha az eseményeket összefüggésükben vizsgáljuk, teljesen világossá válik előttünk, hogy a döntő fordulat most nemcsak hogy nem „könnyű", hanem ellenkezőleg, *új forradalom nélkül* teljesen lehetetlen.

Egyáltalán nem érintem itt azt a kérdést, hogy kívánatos-e egy ilyen forradalom, egyáltalán nem vizsgálom, hogy végbe mehet-e békésen és legálisan (a történelemben, általában, voltak példák békés és legális forradalmakra). Csak azt állapítom meg, hogy döntő fordulat újabb forradalom nélkül történelmileg lehetetlen. A hatalom ugyanis *már*

mások kezében van, már nincsen a „forradalmi demokrácia" kezében, a hatalmat *már* megragadták és megszilárdították. Az eszerek pártjának és a mensevikek pártjának a magatartása pedig nem véletlen, ez a kispolgárság gazdasági helyzetének terméke, és a február 28-tól május 6-ig, május 6-tól június 9-ig, június 9-től június 18-ig és 19-ig (offenzíva) stb. lezajlott politikai események hosszú láncolatának eredménye. Itt olyan fordulatra van szükség, amely fordulatot jelent mind a hatalom egész helyzetében, mind összetételében, mind a legnagyobb pártok tevékenységének feltételeiben, mind annak az osztálynak a „törekvéseiben", amely ezeket a pártokat táplálja. Ilyen fordulatok *újabb forradalom nélkül* történelmileg elképzelhetetlenek.

Szuhanov és a kispolgári demokraták nagy zöme, ahelyett hogy a népnek megmagyarázná az új forradalom legfőbb történelmi feltételeit, gazdasági és politikai előfeltételeit, politikai feladatait, azt, hogy az osztályok milyen kölcsönös viszonya felel meg ennek a forradalomnak stb., ahelyett *elaltatja* a népet gyermekded játékokkal, önteltséggel, azzal hogy „mindent könnyen visszaszerzünk", „könnyűszerrel", hogy a „legfontosabb" forradalmi vívmány „érvényben marad" és ehhez hasonló könnyelmű, ostoba, valósággal bűnös badarságokkal.

Megvannak az előjelei egy mélyreható társadalmi fordulatnak. Ezek világosan megmutatják a munka irányát. A proletárok körében nyilvánvalóan csökken az eszerek és a mensevikek befolyása, nyilvánvalóan fokozódik a bolsevikok befolyása. Egyebek közt még az augusztus 20-i választások is *növelték* a bolsevikok százalékarányát az ugyancsak Petrográdban lezajlott júniusi kerületi dumaválasztásokhoz viszonyítva[80], mégpedig annak ellenére, hogy „Kalegyin csapatait Petrográdba rendelték"!

A kispolgári demokrácia körében, amely szükségképpen ingadozik a burzsoázia és a proletariátus között, a fordulat objektív mutatója az, hogy erősödnek, megszilárdulnak, fejlődnek a forradalmi internacionalista áramlatok: Martov és mások a mensevikeknél, Szpiridonova, Kamkov és mások az eszereknél. Mondanunk sem kell, hogy a közeledő éhínség, a gazdasági bomlás, a katonai

vereségek rendkívül meggyorsíthatják ezt a fordulatot, amely a hatalomnak a dolgozó parasztság által támogatott proletariátus kezébe való átmenete felé vezet.

---

2. ROBOT ÉS SZOCIALIZMUS

A szocializmus különösen bősz ellenségei oktalanul buzgó „leleplezéseikkel" olykor szolgálatot tesznek a szocializmusnak. Éppen arra vetik rá magukat, ami rokonszenvet és követést érdemel. Már támadásaik jellegével felnyitják a nép szemét és megmutatják a burzsoázia aljasságát.

Éppen ez történt az egyik legaljasabb burzsoá ujsággal, a „Russzkaja Voljá"-val, amely augusztus 20-i számában egy jekatyerinburgi tudósítást közölt „A robot" címmel. A tudósításban ezt olvashatjuk:

„... A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje városunkban a lovakat tartó polgárokra vonatkozólag bevezette a természetbeni szolgáltatást olyan formában, hogy a Szovjet tagjainak napi szolgálati útjaikhoz sorjában kötelesek rendelkezésre bocsátani lovaikat.

Ezzel kapcsolatban külön szolgálati sorrendet állítottak össze és minden «lótartó polgárral» írásban pontosan közölték, hogy mikor, hol és hány órakor kell lovával szolgálattételre jelentkeznie.

A nagyobb nyomaték kedvéért a «parancs» hozzáfűzi: «Amennyiben nem tesz eleget ezen kötelezettségnek, a Szovjet az ön számlájára kocsit bérel 25 rubel erejéig» ..."

A tőkések védelmezője, persze, felháborodik. A tőkések egészen nyugodtan elnézik, hogy a nép óriási többsége egész életében nyomorban tengődik, s nemcsak hogy „robotol", hanem valósággal kényszermunkát végez a gyárakban, a bányákban és más bérmunkáknál, gyakran pedig munka nélkül van és éhezik. Ezt a tőkések nyugodtan nézik.

De amikor a munkások és a katonák csak egy kis közszolgálatra kötelezték a tőkéseket, a kizsákmányoló urak felhördültek, hogy ez „robot"!!

Kérdezzék meg bármelyik munkástól, bármelyik paraszttól, hogy rossz volna-e, ha a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei volnának az egyetlen hatalom az államban és mindenütt bevezetnék a gazdagok számára a közszolgálatot, például a lovakkal, gépkocsikkal, kerékpárokkal való kötelező szolgálattételt, vagy a kötelező mindennapi irodai munkát az élelmiszerek, az igénylők stb. nyilvántartásánál stb.?

Minden munkás és minden paraszt, talán a kulákok kivételével, azt fogja mondani, hogy ez jó volna.

S ez igaz is. Ez még nem szocializmus, hanem csak egyik első lépés a szocializmus felé, de éppen ez az, amire a szegény népnek égetően és haladéktalanul szüksége van. Ilyen rendszabályok nélkül nem menthető meg a nép az éhségtől és a pusztulástól.

Mi az oka annak, hogy a jekatyerinburgi Szovjet ritka kivétel? Mi az oka annak, hogy ilyen rendszabályokat nem alkalmaznak már régóta egész Oroszországban, hogy nem fejlesztik az ilyenfajta intézkedéseknek egész rendszerét?

Mi az oka annak, hogy miután a gazdagokat kötelezték arra, hogy lovaikkal közszolgálatot teljesítsenek, nem kötelezik őket arra is, hogy teljes jelentéseket adjanak pénzügyi műveleteikről, különösen a kincstári szállításokkal kapcsolatban, mégpedig a Szovjetek ugyanilyen ellenőrzése mellett olymódon, hogy ugyancsak „írásban pontosan közlik" velük, hogy mikor és hol kell benyujtaniok a jelentéseket, mikor, hol és mennyi adót kell befizetniök?

Ennek az az oka, hogy a Szovjetek óriási többségének élén eszer („szociálforradalmár") és mensevik vezérek állanak, akik valójában átálltak a burzsoázia oldalára, beléptek a burzsoá kormányba, kötelezték magukat a kormány támogatására, s így nemcsak a szocializmust, hanem a demokráciát is elárulták. Ezek a vezérek „paktálnak" a burzsoáziával, amely nemcsak hogy nem engedi meg, hogy például Petrográdban közszolgálatra kötelezzék a gazdagokat, hanem hónapok óta sokkal szerényebb reformok bevezetését is gátolja.

Ezek a vezérek becsapják saját lelkiismeretüket és becsapják a népet, amikor arra hivatkoznak, hogy

„Oroszország még nem érett meg a szocializmus bevezetésére".

Miért kell az ilyen hivatkozásokat becsapásnak minősítenünk?

Azért, mert ilyen hivatkozások segítségével a dolgot hazug módon olyan színben tüntetik fel, mintha valamilyen hallatlanul bonyolult és nehéz átalakulásról volna szó, amely felforgatná a nép tízmillióinak megszokott életét. A dolgot hazug módon olyan színben tüntetik fel, mintha Oroszországban valaki egyetlen rendelettel akarná „bevezetni" a szocializmust, nem törődve sem a technika színvonalával, sem a kisüzemek sokaságával, sem a lakosság többségének szokásaival és akaratával.

Mindez merő hazugság. Senki semmi effélét nem javasolt. Egyetlen pártnak, egyetlen személynek sem volt szándékában, hogy egy rendelettel „bevezesse a szocializmust". Kizárólag olyan rendszabályokról van és volt szó, amelyeket, mint a gazdagok közszolgálatának bevezetését Jekatyerinburgban, a szegények tömege, vagyis a lakosság többsége teljes mértékben helyesel, olyan rendszabályokról, amelyek technikai és kulturális tekintetben teljesen megértek, máris megkönnyítik a szegények életét, lehetővé teszik a háborús terhek csökkentését és egyenletesebb elosztását.

Csaknem egy fél éve tart már a forradalom, az eszer és a mensevik vezérek pedig elgáncsolnak minden ilyenfajta intézkedést és a burzsoáziával való „paktálás" érdekei kedvéért elárulják a nép érdekeit.

Amíg a munkások és a parasztok nem értik meg, hogy ezek a vezérek árulók, hogy el kell őket kergetni, minden tisztség alól fel kell őket menteni, addig a dolgozók elkerülhetetlenül a burzsoázia rabszolgái maradnak.

„Rabocsij" 10. sz.
1917 szeptember 14. (1.)
Aláírás: N. Lenin.

A PÁRTPROGRAM KÉRDÉSÉHEZ

Buharin elvtársnak a „Szpartak"-ban[81] megjelent közlése arra vonatkozóan, hogy a pártprogram elfogadása céljából „szűkkörű" kongresszust hívnak össze, mutatja, milyen időszerű ez a kérdés.

A kérdés valóban halaszthatatlan.

Pártunk tovább jutott, mint a többi internacionalista párt, ez ma tény.

S pártunk köteles kezébe venni a kezdeményezést, olyan programmal fellépni, amely *válaszol* az imperializmus kérdéseire.

Botrány és gyalázat lesz, ha ezt nem tesszük meg.

Javasolom a Központi Bizottságnak, hogy határozatilag mondja ki:

Minden pártszervezet azonnal kijelöl egy vagy több bizottságot a pártprogram előkészítésére, *köteles* ezeket a bizottságokat, és ugyanúgy minden teoretikust vagy írót stb., hogy *soronkívül* lásson hozzá ehhez és legkésőbb *3—7* napon belül nyujtsa be tervezetét, vagypedig más tervezetekre vonatkozó módosításait és helyesbítéseit.

Ez szívós munkával feltétlenül megvalósítható.

Ezeket a tervezeteket összefoglalni és kinyomatni vagypedig legépelve szétküldeni a főbb szervezeteknek — ez néhány hét.

Azután *azonnal* be kell jelenteni egy **szűkebbkörű** kongresszus (4 000 vagy 5 000 tag után 1 küldött) összehívását

egy hónapon belül abból a célból, hogy elfogadja a programot.

Pártunk köteles programmal fellépni — csak *így* fogjuk nem szavakban, hanem valójában *előre vinni* a III. Internacionále ügyét.

A többi mind frázis, ígéret, halogatás sohanapjáig. Ha kezünkbe vesszük a kezdeményezést, minden vonatkozásban meggyorsítjuk a munkát, és csak azután készítjük majd elő a III. Internacionále programját.

A megírás ideje: 1917 szeptember első fele.

Először 1928-ban a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

ZIMMERWALD KÉRDÉSÉHEZ

Most különösen világos, hogy hibát követtünk el, amikor *nem* léptünk ki.

Mindenkit azzal áltatnak, hogy reménykedhet Stockholmban. A stockholmi konferencia pedig hónapról hónapra „elhalasztódik".

Zimmerwald pedig „*várja*" Stockholmot! A kautskysták + az olaszok, vagyis Zimmerwald többsége „várja" Stockholmot.

És mi részt veszünk a komédiában és *felelünk* érte a munkások előtt.

Ez gyalázat.

Azonnal ki kell lépni Zimmerwaldból.

Ha csak tájékozódás céljából maradunk ott, semmit sem veszítünk, de *nem vagyunk felelősek* a Stockholmra-„várás" komédiájáért.

Mihelyt kilépünk a rothadt Zimmerwaldból, azonnal, az 1917 szeptember 3-i plenáris ülésen el kell határoznunk: *összehívjuk a baloldaliak konferenciáját*, a stockholmi képviselőket bízzuk meg ezzel.

Így az a színe a dolognak, hogy miután elkövettük azt az ostobaságot, hogy Zimmerwaldban bennmaradtunk, pártunk, a világ egyetlen internacionalista pártja, amelynek 17 lapja stb. van, *paktálgat* a német és az olasz Martovokkal és Ceretelikkel, mint ahogy Martov lepaktál Ceretelivel, Cereteli az eszerekkel, az eszerek a burzsoáziával...

S erre mondják azt, hogy egy III. Internacionále „mellett vagyunk"!!!

A megírás ideje: 1917 szeptember első fele.
Először 1928-ban, a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

A DEMOKRÁCIA MEGSÉRTÉSE A TÖMEGSZERVEZETEKBEN

Olyan határozatot kell hozni, amely mint *hamisítást**, II. Miklóshoz méltó hamisítást, megbélyegzi az olyan módszereket, amilyent a *Katona*küldöttek Szovjetje alkalmaz (a katonáknál 500 után 1, a munkásoknál 1 000 után 1)[82] vagy a Szakszervezetek Titkársága alkalmaz (a kis szakszervezeteknél **a** tag után 1, a nagy szakszervezeteknél **a**—**b** tag után 1).

Miféle *demokraták* vagyunk, ha szó nélkül tűrjük ezt a *hamisítást?*

Mit vethetünk akkor a szemére II. Miklósnak, aki szintén *nem egyenlően* „adott" képviseletet a parasztoknak és a földbirtokosoknak??

Ha ilyen dolgokat tűrünk, prostituáljuk a demokratizmust.

Határozatot kell hozni, **egyenlő** választójogot kell követelni (mind a Szovjetekben, mind a szakszervezetek kongresszusain), az egyenlőségtől való *legkisebb* eltérést is meg kell bélyegezni mint *hamisítást*, éppen ezzel a szóval, mint *II. Miklós módszerét*, és a Központi Bizottság plénumának ezt a határozatát, amelyet népszerű formában kell megírni, röplap formájában terjeszteni kell a munkástömegek között.

Ha „demokratáknak" nevezzük magunkat, nem sza-

---

* „Mindenkor és mindenütt *egyenlő* számú választó után 1 képviselő" = a demokrácia ábécéje. Minden egyéb *hamisítás*.

bad megtűrnünk a demokratizmus *meghamisítását.* Ha ezt megtűrjük, nem demokraták, hanem elvtelen emberek vagyunk!!

A megírás ideje: 1917 szeptember első fele.

Először 1928-ban, a „Leninszkij Szbornyik" VII. kötetében jelent meg.

A KOMPROMISSZUMOKRÓL

Kompromisszumnak a politikában azt nevezik, amikor valaki egy másik párttal létrejött megegyezés alapján enged bizonyos követeléseiből, lemond követeléseinek egy részéről.

A kispolgároknak rendszerint az az elképzelésük a bolsevikokról — és ezt az elképzelésüket a bolsevikokat rágalmazó sajtó támogatja —, hogy a bolsevikok soha, senkivel, semmiféle kompromisszumokra sem kaphatók.

Ez az elképzelés hízelgő ránknézve mint a forradalmi proletariátus pártjára, mert azt bizonyítja, hogy még az ellenség is kénytelen elismerni, hogy hűek vagyunk a szocializmus és a forradalom alapelveihez. De mégis meg kell mondanunk az igazságot: ez az elképzelés nem fedi a valóságot. Engelsnek igaza volt, amikor a blanquista kommunisták kiáltványát bírálva (1873) nevetségessé tette ezt a kijelentésüket: „semmiféle kompromisszumot!"[83] Ez üres szólam, mondotta, mert gyakran a körülmények elkerülhetetlenül rákényszerítik a harcoló pártot arra, hogy kompromisszumokra lépjen, és ostobaság egyszersmindenkorra visszautasítani azt, hogy „részlettörlesztést"[84] fogadjunk el. A valóban forradalmi pártnak a feladata nem az, hogy proklamálja, hogy lehetetlen minden kompromisszumról lemondani, hanem az, hogy *minden kompromisszum ellenére,* amennyiben ezek elkerülhetetlenek, hű tudjon maradni elveihez, osztályához, forradalmi feladatához, ügyéhez: a forradalom előkészítéséhez és a néptömegeknek a forradalmi győzelemre való neveléséhez.

Lássunk egy példát. A III. és IV. dumában való részvétel kompromisszum, a forradalmi követelésekről való

ideiglenes lemondás volt. De okvetlenül szükséges kompromisszum volt, mert az erőviszonyok egy bizonyos időre lehetetlenné tették számunkra a forradalmi tömegharcot, e harc hosszas előkészítése érdekében pedig értenünk *kellett* ahhoz is, hogy ilyen „istállóban" *belülről* fejtsünk ki munkát. Hogy a bolsevikok mint párt teljesen helyesen fogták fel a kérdést, azt bebizonyította a történelem.

Most nem a kényszerkompromisszum, hanem az önkéntes kompromisszum kérdése van napirenden.

Pártunk, mint minden más politikai párt is, arra törekszik, hogy *magának* szerezze meg a politikai uralmat. A mi célunk: a forradalmi proletariátus diktatúrája. A fél éve tartó forradalom rendkívül élesen, rendkívüli erővel és igen meggyőzően mutatta meg, mennyire helyes és elkerülhetetlen ez a követelésünk éppen a *mostani* forradalom érdekében, mert másként nem lehetséges sem a demokratikus béke, sem az, hogy a parasztság földhöz, a nép teljes szabadsághoz (teljesen demokratikus köztársasághoz) jusson. Fél éve tartó forradalmunk eseményeinek menete, az osztályok és a pártok harca, az április 20—21-i, június 9—10-i, 18—19-i, július 3—5-i, augusztus 27—31-i válság fejlődése meg is mutatta, be is bizonyította ezt.

Az orosz forradalomban most olyan éles, olyan eredeti fordulat állt be, hogy mint párt, önkéntes kompromisszumot javasolhatunk, — igaz ugyan, nem a burzsoáziának, közvetlen és fő osztályellenségünknek, hanem legközelebbi ellenfeleinknek, a „vezérlő" kispolgári-demokratikus pártoknak, az eszereknek és a mensevikeknek.

Csak kivételképpen, csak a különleges helyzet folytán, amely minden bizonnyal csak igen rövid ideig fog tartani, van módunk arra, hogy ezeknek a pártoknak kompromisszumot javasoljunk, s azt hiszem, ezt meg is kell tennünk.

Kompromisszum a mi részünkről az, hogy visszatértünk a július előtti követeléshez: minden hatalmat a Szovjeteknek, a Szovjeteknek felelős eszer-mensevik kormányt.

Most, és csakis most, lehet, hogy *mindössze néhány napig* vagy egy-két hétig, egy ilyen kormány egészen békés úton létrejöhetne és megszilárdulhatna. Igen nagy a való-

színűsége annak, hogy ez a kormány biztosíthatná az egész orosz forradalom békés *előre*haladását, és rendkívül nagy az esély arra, hogy a békéért és a szocializmus győzelméért folyó világmozgalom óriási léptekkel haladna előre.

Csak a forradalom e békés fejlődésének érdekében — ennek a történelemben *igen* ritka és *igen* értékes lehetőségnek, ennek a rendkívül ritka lehetőségnek a kedvéért — mehetnek bele, és kell is, hogy belemenjenek, véleményem szerint, a bolsevikok, a világforradalom hívei, a forradalmi módszerek hívei ebbe a kompromisszumba.

A kompromisszum abban állana, hogy a bolsevikok, anélkül hogy igényt tartanának a kormányban való részvételre (ez internacionalisták számára lehetetlen, ha ténylegesen nem valósítják meg a proletariátus és a szegényparasztság diktatúrájának feltételeit), lemondanának arról, hogy haladéktalanul felállítsák azt a követelést, hogy a hatalom a proletariátus és a szegényparasztság kezébe menjen át, lemondanának az ezért a követelésért folyó harc forradalmi módszereiről. A magától értetődő — és az eszerek és mensevikek számára nem új — feltétel az agitáció teljes szabadsága és az Alkotmányozó Gyűlés újabb halasztás nélküli, sőt esetleg még korábbi időpontban való összehívása volna.

A mensevikek és az eszerek, mint kormányzó blokk, beleegyeznének abba (feltéve, hogy a kompromisszum megvalósul), hogy olyan kormányt alakítsanak, amely teljesen és kizárólag a Szovjeteknek tartozik felelősséggel, s hogy vidéken is az egész hatalmat átadják a Szovjetek kezébe. Ebben állana az „új" feltétel. A bolsevikok, úgy vélem, semmiféle más feltételt nem szabnának, számítva arra, hogy a valóban teljes agitációs szabadság és az új demokratizmus haladéktalan megvalósítása a Szovjetek összeállításánál (újjáválasztások) és a Szovjetek működésében önmagától biztosítaná azt, hogy a forradalom békésen halad előre, és hogy a Szovjeteken belül *békés formák között végig vívják* a pártok harcát.

Vagy talán ez *már* nem lehetséges? Meglehet. De ha csak egy százalék remény van erre, akkor mégis minden áron meg kell kísérelnünk, hogy ezt a lehetőséget valóra váltsuk.

Mit nyernének ezzel a „kompromisszummal" a „megegyezésre lépő" felek, vagyis egyrészt a bolsevikok, másrészt az eszerek és a mensevikek blokkja? Ha nem nyer rajta *mindkét* fél, akkor a kompromisszumot lehetetlennek kell tartanunk, s akkor kár is beszélni róla. Bármilyen nehéz is most (július és augusztus után, ez után a két hónap után, amely a „békés", álmos idők két évtizedével ér fel) ez a kompromisszum, azt hiszem, van egy kis esély a megvalósítására, s ezt az esélyt az eszereknek és a mensevikeknek az a határozata teremtette meg, hogy a kadetokkal együtt nem alakítanak kormányt.

A bolsevikok azt nyernék ezzel, hogy lehetőségük nyílna arra, hogy teljesen szabadon agitáljanak nézeteik mellett és a valóban teljes demokratizmus viszonyai között küzdhetnének befolyásért a Szovjetekben. Szavakban ma „mindenki" elismeri a bolsevikoknak ezt a szabadságát. A valóságban azonban ezzel a szabadsággal élni *lehetetlen*, amikor burzsoá kormány van hatalmon, vagy olyan kormány, amelyben a burzsoázia részt vesz, vagy bármily más kormány, amely nem szovjet kormány. Ha szovjet kormány van hatalmon, ezzel a szabadsággal élni *lehetséges* volna (nem mondjuk, hogy ez a szabadság okvetlenül biztosítva volna, de mégiscsak lehetséges volna). E lehetőség kedvéért ilyen nehéz időkben kompromisszumra kellene lépni a Szovjetek mai többségével. *Nekünk* nincs mit félnünk, ha valóban demokrácia van, mert az élet mellettünk van, és még a velünk ellenségesen szembenálló eszer és mensevik párton belüli áramlatok fejlődése is a mi igazunkat bizonyítja.

A mensevikek és az eszerek azt nyernék ezzel, hogy azonnal teljes lehetőségük nyílna *saját* blokkjuk programjának megvalósítására, s ebben a nép nyilvánvalóan óriási többségére támaszkodhatnának és biztosíthatnák maguknak a Szovjetekben meglévő többségük „békés" felhasználását.

Ebből a blokkból persze, amely nem egységes azért sem, mert blokk, azért sem, mert a kispolgári demokrácia *mindig* kevésbbé egységes, mint a burzsoázia és mint a proletariátus, ebből a blokkból, valószínűleg, két hang hallatszana.

Az egyik azt mondaná: sehogyan sem haladhatunk egy úton a bolsevikokkal, a forradalmi proletariátussal. A forradalmi proletariátus úgyis túlságosan sokat követel majd és demagógiájával magával ragadja a szegényparasztságot. A békét és a szövetségesekkel való szakítást fogja követelni. Ez lehetetlen. Közelebb áll hozzánk a burzsoázia és biztonságosabb, ha vele haladunk együtt, hiszen nem szakítottunk vele, csak egy rövid időre *összevesztünk*, mégpedig csak azért, mert egy incidensünk volt Kornyilovval. Összevesztünk — kibékülünk. Amellett a bolsevikok egyáltalán semmi „engedményt" sem tesznek nekünk, hiszen felkelési kísérleteik amúgyis ugyanúgy kudarcra vannak ítélve, mint az 1871-es Kommün.

A másik hang azt mondaná: a Kommünre való hivatkozás igen felületes, sőt ostoba. Hiszen, először is, a bolsevikok mégiscsak tanultak egyet-mást 1871 óta, nem mulasztanák el azt, hogy kezükbe vegyék a bankokat, nem mondanának le a Versailles elleni támadásról; ilyen körülmények között pedig még a Kommün is győzhetett volna. Ezenkívül a Kommün nem ajánlhatta fel a népnek azonnal azt, amit a bolsevikok fel tudnak majd ajánlani, mihelyt hatalomra kerülnek, tudniillik azt, hogy földet adnak a parasztoknak, hogy haladéktalanul békét javasolnak, hogy tényleges ellenőrzés alá veszik a termelést, hogy becsületes békét kötnek az ukránokkal, a finnekkel stb. A bolsevikoknak, köznapi kifejezéssel élve, tízszer annyi „ütőkártya" van a kezükben, mint a Kommünnek volt. Másodszor, a Kommün mindenképpen súlyos polgárháborút jelent, azt jelenti, hogy ez után a békés kulturális fejlődésben hosszas pangás áll be, hogy megkönnyítjük mindenféle MacMahonok és Kornyilovok műveleteit és mesterkedéseit, az ilyen műveletek pedig egész burzsoá társadalmunkat veszélyeztetik. Okos dolog-e egy Kommünt megkockáztatni?

Márpedig a Kommün Oroszországban elkerülhetetlen, ha mi nem vesszük át a hatalmat, ha ugyanolyan nehéz marad a helyzet, mint amilyen május 6-tól augusztus 31-ig volt. Minden forradalmi munkásnak és katonának okvetlenül eszébe fog jutni a Kommün, mindegyik hisz majd benne, okvetlenül kísérletet tesz megvalósítására,

mert így gondolkodik majd: a nép pusztul, egyre erősebben dúl a háború, tombol az éhínség és mind nagyobb a pusztulás. Az egyetlen menekvés a Kommün. Ha mind elpusztulunk, mind meghalunk is, de megvalósítjuk a Kommünt. A munkások soraiban elkerülhetetlenül így gondolkodnak, s a Kommünt ma már nem sikerül majd olyan könnyen leverni, mint 1871-ben. Az orosz Kommünnek százszorta erősebb szövetségesei lesznek világszerte, mint 1871-ben voltak ... Okos dolog-e megkockáztatnunk egy Kommünt? Nem érthetek egyet azzal sem, hogy a bolsevikok lényegében semmit sem adnak nekünk kompromisszumukkal. Hiszen háború idején a kulturált miniszterek minden kultúrállamban igen értékesnek tartanak minden megegyezést a proletariátussal, még a legcsekélyebbet is. Nagyon is értékesnek tartják. Márpedig ezek gyakorlati emberek, igazi miniszterek. A bolsevikok viszont az üldözések ellenére, sajtójuk gyengesége ellenére eléggé gyorsan erősödnek ... Okos dolog-e megkockáztatnunk egy Kommünt?

Biztos többségünk van, a paraszti szegénység ébredése még eléggé messze van, nekünk attól nem kell tartanunk. Nem hiszem, hogy egy paraszti országban a többség a szélsőségeseket követné. A nyilvánvaló többség ellen pedig egy valóban demokratikus köztársaságban lehetetlen a felkelés. Ezt mondaná a másik hang.

Akad talán egy harmadik is, Martov vagy Szpiridonova valamelyik híve, aki azt mondja: felháborít, „elvtársak", hogy mindketten, amikor a Kommünről és lehetőségeiről beszéltek, gondolkodás nélkül a Kommün ellenfeleinek oldalára álltok. Az egyik ilyen formában, a másik amolyan formában, de mindketten azoknak az oldalán vagytok, akik elfojtották a Kommünt. Nincsen szándékomban, hogy a Kommün mellett agitáljak, nem ígérhetem meg előre, hogy soraiban fogok harcolni, mint ahogy ezt minden bolsevik megteszi, de mégis meg kell mondanom, hogy *ha* a Kommün minden erőfeszítésem *ellenére* létrejön, inkább védelmezőit fogom támogatni, mint ellenségeit ...

A „blokkban" nagy és elkerülhetetlen a nézetek zűrzavara, mert a kispolgári demokráciában töménetlen árnyalat van képviselve, kezdve a teljesen miniszterképes

teljes burzsoáktól a nyomorral küszködő emberekig, akik még nem képesek teljesen a proletariátus álláspontjára helyezkedni. S hogy mi lesz minden adott pillanatban a nézetek e zűrzavarának eredménye — ezt nem tudja senki.

* * *

Ezeket a sorokat szeptember elsején, pénteken írtam, s egy véletlen folytán (Kerenszkij idején, mondja majd a történelem, nem minden bolsevik választhatta meg szabadon lakóhelyét) nem kerültek aznap a szerkesztőséghez. A szombati és a mai, vasárnapi, lapok elolvasása után pedig azt mondom magamban: a kompromisszumra vonatkozó javaslat alkalmasint már elkésett. Az a néhány nap, amely alatt a békés fejlődés *még* lehetséges volt, alighanem *szintén* elmúlt. Igen, minden jel arra vall, hogy már elmúlt[85]. Kerenszkij, ilyen vagy olyan formában, ki is lép az eszerek pártjá*ból*, *ott is hagyja* az eszereket, és megszilárdítja pozícióját a burzsoák segítségével az eszerek *nélkül*, tétlenkedésük eredményeképpen ... Igen, minden jel arra vall, hogy azok a napok, amikor véletlenül lehetővé vált a békés fejlődés útja, *már* elmúltak. Nem marad más hátra, mint hogy ezeket a megjegyzéseket azzal a kéréssel küldjem meg a szerkesztőségnek, hogy „Elkésett gondolatok" címmel közöljék őket ... olykor talán még elkésett gondolatok megismerése sem érdektelen.

A megírás ideje: 1917 szeptember 1—3. (14—16.)

Megjelent 1917 szeptember 19-én (6-án), a „Rabocsij Puty" c. lap 3. számában

Aláírás: N. Lenin.

HATÁROZATI JAVASLAT A JELENLEGI POLITIKAI HELYZETRŐL[86]

Az OSzDMP Központi Bizottsága az OSzD(bolsevik)MP Hatodik Kongresszusának a politikai helyzetről hozott határozata alapján, s ezt a határozatot a mai helyzetre alkalmazva, plenáris ülésén megállapítja:

1. Két hónap alatt, július 3-tól szeptember 3-ig, az osztályharc menete és a politikai események fejlődése a forradalom hallatlanul gyors üteme folytán annyira előrelendítette az országot, amennyire békés időben, forradalom nélkül és háború nélkül, hosszú évek sem lendíthették volna előre.

2. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a július 3—5-i események fordulópontot jelentettek az egész forradalomban. Ha nem ítéljük meg helyesen ezeket az eseményeket, nem ítélhetjük meg helyesen sem a proletariátus feladatait, sem a forradalmi események fejlődésének gyorsaságát, amely nem a mi akaratunktól függ.

3. Azokat a rágalmakat, amelyeket a burzsoázia hihetetlen buzgalommal terjesztett a bolsevikokról, és amelyeket a kapitalista ujságokba és kiadóvállalatokba befektetett milliók révén rendkívül széles körben hint el a néptömegek között, ezeket a rágalmakat egyre gyorsabban és egyre szélesebb körben leleplezik. Először a főváros és a nagyobb városok munkástömegei számára, később pedig a parasztok számára is egyre világosabbá vált, hogy a bolsevikok megrágalmazása a földesurak és a tőkések egyik legfőbb fegyvere a munkások és a szegényparasztok érdekeinek védelmezői, vagyis a bolsevikok ellen vívott harcban.

4. A Kornyilov-felkelés, vagyis a tábornokoknak és a

tiszteknek a felkelése, akik mögött ott állnak a földesurak és a tőkések, élükön a kadetok pártjával (a „népszabadság" pártjával), ez a felkelés határozottan mentegetőzni próbált a bolsevikokra szórt régi rágalmak megismétlésével és így hozzájárult ahhoz, hogy a nagy néptömegeknek végképpen kinyíljon a szeme és meglássák, mi az igazi jelentősége azoknak a rágalmaknak, amelyeket a burzsoázia a bolsevik munkáspártra, a szegények igazi védelmezőinek pártjára szór.

5. Ha pártunk megtagadta volna a támogatást a tömegek július 3—4-i megmozdulásától, amely megfékezésére irányuló kísérleteink ellenére ösztönösen kitört, ez a proletariátus nyilt és teljes elárulása lett volna, hiszen a tömegek azért mozdultak meg, mert indokoltan és jogosan fel vannak háborodva az imperialista, vagyis a hódító, rabló háború, a tőkések érdekében folyó háború elhúzása miatt, továbbá amiatt, hogy a kormány és a Szovjetek nem tesznek semmit a burzsoázia ellen, amely fokozza és kiélezi a gazdasági bomlást és az éhínséget.

6. Bár a burzsoázia és a kormány minden erejét megfeszíti, bár százával tartóztatják le a bolsevikokat, lefoglalják a papírjaikat és okmányaikat, bár házkutatásokat tartanak a szerkesztőségekben stb. — mindennek ellenére nem sikerült és soha nem is fog sikerülni bebizonyítani azt a rágalmat, hogy pártunk bármilyen más célt tűzött a július 3—4-i mozgalom elé, mint azt, hogy „békés és szervezett" tüntetés legyen, amelynek az a jelszava, hogy az államban minden hatalom a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek kezébe menjen át.

7. Hiba lett volna, ha a bolsevikok július 3—4-én azt tűzték volna ki feladatukul, hogy megragadják a hatalmat, mert nemcsak a nép többsége, hanem a munkások többsége sem tapasztalta még ki akkor, hogy mit jelent a gyakorlatban az az ellenforradalmi politika, amelyet a tábornokok a hadseregben, a földbirtokosok falun, a tőkések a városban folytatnak, az a politika, amely július 5-e után vált világossá a tömeg számára és amelyet az eszereknek és a mensevikeknek a burzsoáziával való paktálása hozott létre. De pártunk egyetlen szervezete, sem központi, sem helyi szervezete, nem tűzte ki július 3—4-én sem írás-

ban, sem szóban a hatalom megragadásának jelszavát, sőt még csak megvitatásra sem bocsátotta ezt a kérdést.

8. Pártunk a július 3—4-i napokban, amint azt most az események megmutatták, valójában csak azt a hibát követte el, hogy az általános helyzetet *kevésbbé* forradalminak tartotta, mint amilyennek bizonyult, hogy *még* lehetségesnek tartotta a politikai átalakulások békés fejlődését olymódon, hogy a Szovjetek megváltoztatják politikájukat, holott valójában az volt a helyzet, hogy a mensevikek és az eszerek már annyira belegabalyodtak a burzsoáziával való paktálásba, annyira megkötötték ezzel a kezüket, a burzsoázia pedig annyira ellenforradalmivá vált, hogy már szó sem lehetett semmiféle békés fejlődésről. Ezt a hibás nézetet azonban, amely csak azon a reményen alapult, hogy az események nem fognak túlságosan gyorsan fejlődni, ezt a hibás nézetet a párt csak úgy küzdhette le, hogy részt vett a július 3—4-i népi megmozdulásban a „minden hatalmat a Szovjeteknek" jelszóval és azzal a célkitűzéssel, hogy biztosítsa a megmozdulás békés és szervezett jellegét.

9. A Kornyilov-felkelés történelmi jelentősége éppen az, hogy rendkívül élesen rávilágított a tömegek előtt arra az igazságra, amelyet ellepleztek és ma is lepleznek az eszerek és mensevikek kompromisszumos frázisai, arra az igazságra, hogy a földbirtokosok és a burzsoázia, élén a kadet párttal, és az ő oldalukon álló tábornokok és tisztek meg vannak szervezve és készek a leghallatlanabb bűncselekményeket elkövetni és el is követnek ilyeneket: készek Rigát (majd utána Petrográdot) átadni a németeknek, megnyitni a németek előtt a frontot, vágóhídra vinni a bolsevik ezredeket, lázadást szervezni, a „vad hadosztály" vezetésével csapatokat felvonultatni a főváros ellen stb. — s mindezt azért, hogy az egész hatalmat átadják a burzsoázia kezébe, hogy a falun megszilárdítsák a földbirtokosok hatalmát, hogy a munkások és parasztok vérével öntözzék az országot.

A Kornyilov-felkelés Oroszországnak megmutatta azt, amit minden országnak megmutatott a történelem, hogy tudniillik a burzsoázia el fogja árulni a hazát és minden

bűncselekményre hajlandó lesz, csakhogy fenntartsa a nép felett hatalmát és megtartsa profitjait.

10. Oroszország munkásai és parasztjai számára nincs semmiféle más kivezető út mint az, hogy a legelszántabban harcolnak és legyőzik a földbirtokosokat és a burzsoáziát, a kadetok pártját, a vele egy követ fújó tábornokokat és tiszteket. Ilyen harcra és ilyen győzelemre azonban csak a városi munkásosztály vezetheti a népet, vagyis az összes dolgozókat, ha az egész államhatalom átmegy az ő kezébe és ha a szegényparasztság támogatja.

11. Az orosz forradalomban, különösen május hatodika és még inkább július harmadika után olyan hihetetlenül gyorsan, viharos, sőt fergeteges sebességgel fejlődnek az események, hogy a pártnak semmiképpen sem lehet feladata meggyorsításuk; ellenkezőleg, minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy ne maradjunk el az eseményektől és idejében elvégezzük munkánkat, amelynek célja, hogy tőlünk telhetőleg megvilágítsuk a munkások és általában a dolgozók előtt a helyzetben és az osztályharc menetében beállott változásokat. Éppen ez a párt fő feladata ma is: megmagyarázni a tömegeknek, hogy igen válságos a helyzet, hogy minden megmozdulás kirobbanásra vezethet, hogy ezért az időelőtti felkelés igen nagy kárt okozhat. Ugyanakkor pedig a válságos helyzet elkerülhetetlenül — és talán vészes sebességgel — arra kényszeríti a munkásosztályt, hogy az események tőle független fordulata folytán döntő harcba szálljon az ellenforradalmi burzsoáziával és meghódítsa a hatalmat.

12. Kornyilov felkelése teljesen feltárta azt a tényt, hogy a hadsereg, az egész hadsereg *gyűlöli a főhadiszállást*. Ezt még az olyan mensevikek és eszerek is kénytelenek voltak elismerni, akik többhónapos erőfeszítéssel megmutatták, hogy gyűlölik a bolsevikokat, és a munkásoknak és parasztoknak a földbirtokosokkal és a burzsoáziával való megegyezését szolgáló politika mellett szállnak síkra. A hadseregnek a főhadiszállással szemben táplált gyűlölete nem gyengül, hanem fokozódik, amióta Kerenszkij kormánya arra szorítkozott, hogy Kornyilovot felváltotta Alekszejevvel, de meghagyta a helyén Klembovszkijt és más kornyilovista tábornokokat, s egyáltalán semmiféle komolyabb

lépést sem tett a hadsereg demokratizálása és az ellenforradalmi parancsnoki kar eltávolítása érdekében. A Szovjeteket, amelyek megtűrik és támogatják Kerenszkijnek ezt a gyenge, ingadozó, elvtelen politikáját, a Szovjeteket, amelyek ismét elszalasztottak egy alkalmat, azt, hogy a Kornyilov-felkelés felszámolásának pillanatában békésen megragadják a hatalmat, ezeket a Szovjeteket most már nemcsak paktálásért, hanem bűnös paktálásért terheli a felelősség.

A hadsereg, amely gyűlöli a főhadiszállást és nem akar háborút viselni, mert kinyílt a szeme és látja rabló jellegét, elkerülhetetlenül újabb katasztrófákra van kárhoztatva.

13. Csakis a munkásosztály képes, amikor kivívja majd a hatalmat, békepolitikát folytatni, mégpedig nemcsak szavakban, mint a mensevikek és az eszerek, akik valójában a burzsoáziát és titkos szerződéseit támogatják, hanem ténylegesen. Vagyis: azonnal, bármilyen is a hadihelyzet, még abban az esetben is, ha a kornyilovista tábornokok Rigát és utána Petrográdot is feladnák, nyílt, pontosan megállapított, világos, *igazságos* békefeltételeket javasol majd *valamennyi* népnek. A munkásosztály megteheti ezt az egész nép nevében, mert Oroszország munkásainak és parasztjainak óriási többsége a mostani hódító háború ellen és az igazságos feltételekkel kötött, annexiók (hódítások) és hadisarc nélküli béke mellett foglalt állást.

Az eszerek és a mensevikek, akik hónapokon át ilyen békéről beszélnek, ámítják magukat és ámítják a népet. A munkásosztály a hatalom megragadása után egy napot sem vesztegetve békét fog javasolni mindenkinek.

A tőkések minden országban olyan nehezen tudják megfékezni a mindenütt növekvő háborúellenes munkásforradalmat, hogy ha az orosz forradalom, ahelyett hogy tehetetlenül és szánalmasan béke után sóhajtozna, nyiltan javasolja majd a békét, s ugyanakkor nyilvánosságra hozza és felbontja a titkos szerződéseket stb., akkor 99 százalékban megvan az esély arra, hogy a béke hamarosan bekövetkezik, hogy a tőkések nem tudják majd megakadályozni a békét.

Ha pedig bekövetkezik az a legkevésbbé valószínű

eset, hogy a tőkések népeik akarata ellenére visszautasítják az orosz munkáskormány békefeltételeit, akkor Európában százszorta közelebb kerülnek a forradalomhoz, a mi munkásaink és parasztjaink hadserege pedig nem gyűlöletes, hanem tiszteletre érdemes parancsnokokat és hadvezéreket választ majd magának és meggyőződik arról, hogy miután békét javasoltak, a titkos szerződéseket felbontották, a földbirtokosokkal és a burzsoáziával való szövetséget megszüntették, az egész földet átadták a parasztoknak — igazságos a háború. Csak akkor válik a háború Oroszország részéről igazságos háborúvá, csak ilyen háborút fognak a munkások és parasztok nem kényszerből, hanem önkéntesen viselni, s egy ilyen háború még közelebb hozza a fejlett országokban az elkerülhetetlen munkásforradalmat.

14. Csakis a munkásosztály képes, amikor kivívja majd a hatalmat, biztosítani azt, hogy minden földesúri föld kártérítés nélkül a parasztok kezébe menjen át. Ez nem tűr halasztást. Az Alkotmányozó Gyűlés ezt majd törvényerőre emeli, a parasztok azonban nem tehetnek arról, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívását halogatják. A parasztok napról napra jobban meggyőződnek arról, hogy a földbirtokosokkal és a tőkésekkel való megegyezés útján nem juthatnak földhöz. A földet csak akkor kaphatják meg, ha a szegényparasztság áldozatkész, testvéri szövetségben van a munkásokkal.

Csernov kilépett a kormányból, miután hónapokig próbálta a kadet földbirtokosoknak tett kis és nagy engedményekkel megvédeni a parasztok érdekeit és mindezek a kísérletei csőddel végződtek, s ezzel a kilépésével különösen világosan megmutatta a paktálási politika reménytelen voltát. Vidéken pedig a parasztság látja és tudja, érzi és tapasztalja, hogy a földbirtokosok július 5-e után a falvakban pimaszabbak lettek, s hogy meg kell őket zabolázni és ártalmatlanná kell őket tenni.

15. Csakis a munkásosztály képes, amikor kivívja majd a hatalmat, véget vetni a gazdasági bomlásnak és a fenyegető éhínségnek. A kormány május 6-a óta ellenőrzést meg ellenőrzést ígér, de semmit nem tett és nem is tehetett, mert a tőkések és a földbirtokosok meghiúsították egész

munkáját. A munkanélküliség növekszik, az éhínség egyre közeledik, a pénz értéke csökken, Pesehonov lemondása a maximált árak megkétszereződése után még jobban kiélezi majd a válságot és újra megmutatja, mennyire gyenge és tehetetlen a kormány. Csak a termelés és az elosztás munkásellenőrzése mentheti meg a dolgot. Csak a munkáskormány zabolázza meg a tőkéseket, csak a munkáskormány érheti el azt, hogy valamennyi dolgozó hősiesen támogassa az *államhatalom* erőfeszítéseit, csak ez teremthet rendet és biztosíthatja a gabonának más termékekre való helyes cseréjét.

16. A szegényparasztságnak a városi munkásosztály iránti bizalma, amelyet a burzsoázia rágalmai és a paktálási politikába vetett remények egyidőre aláástak, helyreáll, különösen amióta a letartóztatások a falvakban és mindenféle üldözések, amelyeket a dolgozók július 5-e után elszenvedtek, majd pedig a Kornyilov-felkelés felnyitották a nép szemét. Annak, hogy a nép nem bízik már a tőkésekkel való megegyezésben, egyik jele az, hogy a két fő pártban, az eszerek pártjában és a mensevikek pártjában, amelyek ezt a paktálási politikát kezdeményezték és végigvitték, különösen július 5-e óta, egyre erősödik a párton belüli elégedetlenség, a paktálás elleni harc, valamint az ellenzék, amely a szociálforradalmárok pártjának legutóbbi „Tanácsán" és a mensevikek legutóbbi pártkongresszusán körülbelül kétötödöt (40%) ért el.

17. Az események egész menete, valamennyi gazdasági és politikai feltétel, mindaz, ami a hadseregben történik, mind gyorsabb ütemben készíti elő a talajt ahhoz, hogy a munkásosztály sikerrel meghódítsa a hatalmat, a munkásosztály, amely meghozza a békét, a kenyeret, a szabadságot és a többi országban is meggyorsítja a proletariátus forradalmának győzelmét.

A megírás ideje legkésőbb 1917 szeptember 3. (16.)

Először 1925-ben, a „Leninszkij Szbornyik" IV. kötetében jelent meg.

A FENYEGETŐ KATASZTRÓFA ÉS HOGYAN HARCOLJUNK ELLENE

Megjelent 1917 október végén, külön brosúra formájában, a „Priboj" kiadásában.

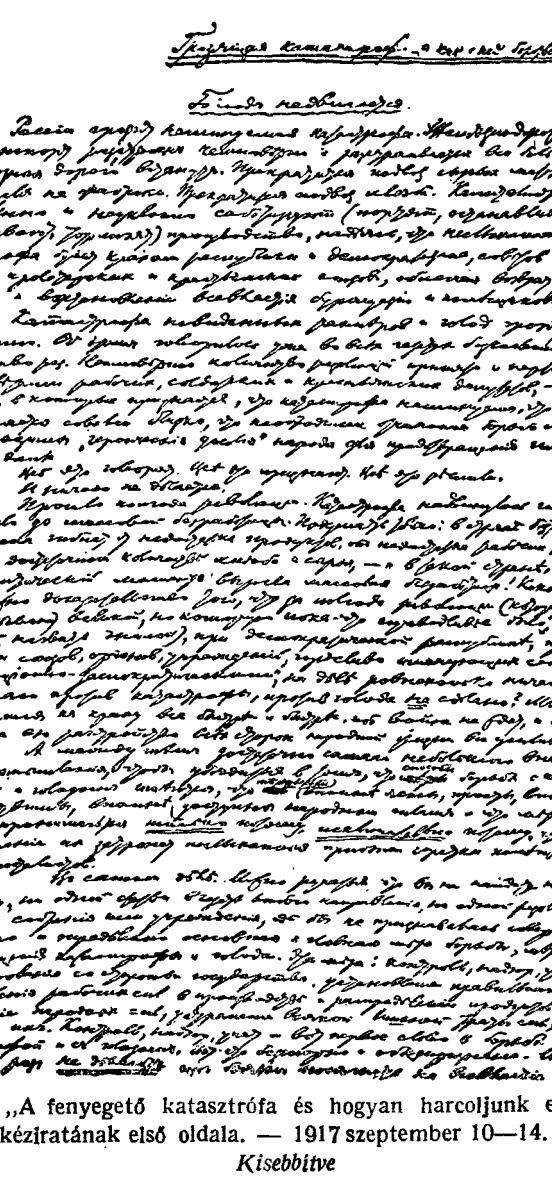

Lenin „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene" c. műve kéziratának első oldala. — 1917 szeptember 10—14. (23—27.)
Kisebbítve

KÖZELEDIK AZ ÉHÍNSÉG

Oroszországot elkerülhetetlen katasztrófa fenyegeti. A vasúti közlekedés hihetetlenül zilált állapotban van és egyre jobban szétzilálódik. A vasutak le fognak állni. Megszűnik a nyersanyag- és szénszállítás a gyárak részére. Megszűnik a gabonaszállítás. A kapitalisták szántszándékkal és állhatatosan szabotálják (rontják, leállítják, aláássák, gátolják) a termelést abban a reményben, hogy a hihetetlen arányú katasztrófa a köztársaság és a demokrácia, a Szovjetek és általában a proletár- és parasztszervezetek bukására fog vezetni és megkönnyíti a visszatérést a monarchiához, megkönnyíti a burzsoázia és a földbirtokosok teljhatalmának visszaállítását.

Példátlan méretű katasztrófa és éhínség fenyeget elkerülhetetlenül. Erről már számtalanszor szó esett minden ujságban. A pártok is, a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei is rengeteg határozatot hoztak — határozatokat, amelyekben elismerik, hogy a katasztrófa elkerülhetetlen, hogy már küszöbön áll, hogy elszántan kell ellene harcolni, hogy a pusztulás elhárításához a nép „hősies erőfeszítésére" van szükség és így tovább.

Ezt mindenki mondja. Ezt mindenki elismeri. Ezt mindenki megállapította.

És mégsem csinálnak semmit.

Fél éve tart a forradalom. A katasztrófa még közelebb ért. Már ott tartunk, hogy a munkanélküliség tömegjelenség. Gondoljuk csak el: az országban áruhiány van, az ország termékek híján, munkáskezek híján tönkremegy, holott elegendő mennyiségben van gabona és nyersanyag — és egy ilyen országban, ilyen válságos pillanatban tömeges

munkanélküliség van! Mivel kell még bizonyítanunk, hogy a forradalom fél esztendeje alatt (ezt a forradalmat némelyek nagy forradalomnak nevezik, de egyelőre talán találóbb volna, ha rothadtnak neveznők) egy demokratikus köztársaságban, ahol tömegével vannak a „forradalmi-demokratikus" elnevezést büszkén viselő szövetségek, szervek, intézmények, a valóságban a szó szoros értelmében semmiféle komoly lépést *nem* tettek a katasztrófa elhárítására, az éhínség megszüntetésére? Egyre gyorsabban és gyorsabban közeledünk az összeomláshoz, mert a háború nem vár, és a népélet minden területének háború okozta zilálsága állandóan nő.

Márpedig csak egy kicsit kell figyelnünk és gondolkodnunk, s máris meggyőződünk arról, hogy a katasztrófa és az éhínség elleni harcnak megvannak az eszközei, hogy a harci rendszabályok teljesen világosak, egyszerűek, teljességgel megvalósíthatók, teljesen hozzáférhetők a népi erők számára, hogy e rendszabályokat *csakis* azért, *kizárólag* azért *nem* vezetik be, mert megvalósításuk veszélyeztetné maroknyi földesúr és tőkés óriási profitjait.

Valóban. Kezeskedhetünk, hogy egyik irányzat lapjában sem akad egyetlen olyan beszéd, egyetlen olyan cikk, és egyetlen gyűlés vagy intézmény sem hozott olyan határozatot, amely egészen világosan és határozottan meg ne jelölné, melyik az alapvető és legfőbb rendszabály a katasztrófa és az éhínség elleni harcban, a katasztrófa és az éhínség elhárítására. Ez a rendszabály: állami ellenőrzés, állami felügyelet, állami nyilvántartás, állami szabályozás, a munkaerő helyes elosztása a javak termelésében és elosztásában, takarékoskodás a nép erejével, minden erőpazarlás kiküszöbölése, az erőkkel való takarékoskodás. Ellenőrzés, felügyelet, nyilvántartás — ez az első teendő a katasztrófa és az éhínség elleni harcban. Ez az, ami elvitathatatlan és amit mindenki elismer. És éppen ez az, amit *nem csinálnak*, mert félnek hozzányúlni a földesurak és tőkések teljhatalmához, minden mértéken felüli, hallatlan arányú, botrányos profitjaihoz, azokhoz a profitokhoz, amelyeket a drágaságon, a hadiszállításokon zsebelnek be (és most, közvetlenül vagy közvetve, csaknem mindannyian a háború számára „dolgoznak"), azokhoz a profitokhoz,

amelyekről mindenki tud, amelyeket mindenki megfigyel, amelyek láttára mindenki szörnyűködik.

És az állam az égvilágon semmit sem tesz a valamennyire is komoly ellenőrzés, nyilvántartás, felügyelet érdekében.

A KORMÁNY TELJES TÉTLENSÉGE

Mindenütt, rendszeresen, állhatatosan szabotálnak minden ellenőrzést, felügyeletet és nyilvántartást, minden kísérletet arra, hogy az állam ezt bevezesse. És hihetetlen együgyűség kell ahhoz, hogy valaki ne értse, s még nagyobb képmutatás ahhoz, hogy úgy tüntesse fel, mintha nem értené, hogy honnan indul ki ez a szabotálás és milyen eszközökkel történik. Mert a bankároknak és a tőkéseknek ez a szabotázsa, mindenféle ellenőrzésnek, felügyeletnek, nyilvántartásnak ez a *meghiúsítása* alkalmazkodik a demokratikus köztársaság államkormányzati formáihoz, alkalmazkodik a „forradalmi-demokratikus" intézmények fennállásához. A tőkés urak nagyszerűen elsajátították azt az igazságot, amelyet szóban a tudományos szocializmus valamennyi híve elismer, de amelyet a mensevikek és eszerek igyekeztek azonnal elfelejteni, mihelyt barátaik miniszteri, miniszterhelyettesi stb. pozíciókba kerültek. És ez az igazság az, hogy a kapitalista kizsákmányolás gazdasági lényegét egyáltalán nem érinti, hogy a monarchista kormányzati formák helyébe köztársasági-demokratikus kormányzati formák léptek, és ebből másrészt az is következik, hogy csak a kapitalista profit sérthetetlenségéért és szentségéért folytatott harc *formáját* kell megváltoztatni, hogy éppoly sikeresen lehessen védeni ezt a profitot a demokratikus köztársaságban, mint amilyen sikeresen védték az önkényuralmi monarchiában.

Mindenféle ellenőrzés, nyilvántartás és felügyelet korszerű, legújabb, köztársasági-demokratikus szabotálása abban áll, hogy a tőkések (valamint — magától értetődik — minden mensevik és eszer is) szóban „lelkesen" elismerik az ellenőrzés „elvét" és az ellenőrzés szükségességét, csak éppen ragaszkodnak ennek az ellenőrzésnek „fokozatos", tervszerű, „államilag rendezett" bevezetéséhez. A való-

ságban pedig e szép szavak mögött az ellenőrzés *meghiúsítása*, az ellenőrzés semmivé tétele, fikcióvá, ellenőrzési komédiává változtatása, minden célravezető és komoly gyakorlati lépés elodázása, rendkívül bonyolult, nehézkes, lélektelen bürokrata ellenőrző szervek megteremtése rejtőzik, amelyek teljesen a kapitalistáktól függenek és a világon semmit sem csinálnak és nem is csinálhatnak. Állításunk alátámasztására mensevik és eszer tanúkra hivatkozunk, vagyis éppen azokra, akiknek többségük volt a Szovjetekben a forradalom első fél éve alatt, akik részt vettek a „koalíciós kormányban" és akik ezért politikailag felelősséggel tartoznak az orosz munkásoknak és parasztoknak a kapitalistákkal szemben tanusított engedékenységükért és azért, hogy minden ellenőrzést meghiúsítottak.

A „forradalmi" demokrácia úgynevezett „teljhatalmú" (ne nevessenek!) szervei közt is a legfőbb szerv (vagyis a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei Összoroszországi Kongresszusának Központi Végrehajtó Bizottsága) hivatalos lapjában, az „Izvesztyija CIK" 1917 szeptember 7-i, 164. számában egy különleges rendeltetésű intézmény *rendeletét* közlik, amely intézményt, ugyancsak a mensevikek és eszerek alapítottak az ellenőrzés céljaira és amely az ő kezükben van. Ez a különleges rendeltetésű intézmény a Központi Végrehajtó Bizottság „Gazdasági Osztálya". Rendeletében hivatalosan, tényként elismeri, hogy *„a gazdasági élet szabályozására a kormány mellett létesített központi szervek teljesen tétlenek"*.

Hát csakugyan, vajjon elképzelhető-e a mensevik és eszer politika csődjének ékesebb bizonyítéka, mint ez, amelyet a mensevikek és az eszerek sajátkezűleg írtak alá?

Már a cárizmus alatt elismerték a gazdasági élet szabályozásának szükségességét és e célból különböző intézményeket hoztak létre. De a cárizmus alatt a gazdasági bomlás egyre nőtt és szörnyű méreteket öltött. Azonnal elismerték, hogy a köztársasági, forradalmi kormány feladata — komoly, határozott intézkedések foganatosítása a gazdasági bomlás felszámolására. Amikor a mensevikek és az eszerek részvételével megalakult a „koalíciós" kormány, május 6-án az egész néphez intézett ünnepélyes nyilatkoza-

tában ígéretet tett és kötelezte magát arra, hogy bevezeti az állami ellenőrzést és szabályozást. Cereteliék is, Csernovék is, s ugyanúgy valamennyi mensevik és eszer vezér, égre-földre esküdöztek és fogadkoztak, hogy ők nemcsak felelősek a kormányért, hanem, hogy a „forradalmi demokráciának" az ő rendelkezésükre álló „teljhatalmú szervei" valóban figyelemmel kísérik és ellenőrzik a kormány munkáját.

Május 6-a óta négy hónap telt el, négy hosszú hónap, s ezalatt Oroszország a katonák százezreit áldozta fel az esztelen, imperialista „offenzíva" érdekében, ezalatt hétmérföldes léptekkel közeledett a gazdasági zűrzavar és a katasztrófa, ezalatt a nyári hónapok kivételes lehetőséget nyujtottak arra, hogy sok mindent megtegyenek mind a folyamhajózás, mind a mezőgazdaság, mind a bányászati kutatás stb. stb. terén — és íme négy hónap multán a mensevikek és eszerek hivatalosan kénytelenek beismerni, hogy a kormány mellett létesített ellenőrző intézmények „teljesen tétlenek"!!

És ezek a mensevikek és eszerek komoly államférfiúi képpel most (e sorokat éppen a szeptember 12-i Demokratikus Tanácskozás előestéjén írjuk[87]) arról fecsegnek, hogy úgy lehetne segíteni a dolgon, ha a kadetokkal való koalíciót a kereskedelmi és ipari tőke Kit Kitics-féle képviselőivel: a Rjabusinszkijokkal, Bublikovokkal, Tyerescsenkókkal és társaikkal való koalícióval helyettesítenék!

Felmerül a kérdés: mivel magyarázható a menseviekeknek és eszereknek ez az elképesztő vaksága? Vajjon politikai csecsemőknek tekintsük-e őket, akik nagyfokú értelmetlenségük és bárgyúságuk folytán nem tudják mit cselekszenek, és jóhiszeműen tévednek? Vagy a miniszteri, miniszterhelyettesi, főkormányzói, kormánybiztosi állások és más tisztségek tömegének az a sajátsága, hogy különleges „politikai" vakságot idéznek elő?

AZ ELLENŐRZÉSI RENDSZABÁLYOK KÖZISMERTEK ÉS KÖNNYEN BEVEZETHETŐK

Felmerülhet az a kérdés, hogy az ellenőrzési módszerek és rendszabályok talán renkívül bonyolultak, nehezek, hogy talán nem próbálták ki, sőt nem is ismerik őket? Nem

azzal magyarázható-e a huzavona, hogy a kadet párt, a kereskedő és iparos osztály, az eszer párt és a mensevik párt államférfiai arcuk verejtékében immár egy fél éve fáradoznak azon, hogy kikutassák, tanulmányozzák és felfedezzék az ellenőrzési rendszabályokat és módszereket, de ez a feladat hihetetlenül nehéz és még mindig nem találtak megoldást?

Dehogy is! A tudatlan, műveletlen és elgyötört parasztoknak, no meg a nyárspolgároknak, akik mindent elhisznek és sohasem hatolnak a dolgok mélyére, igyekeznek „port hinteni a szemükbe" és ilyen színben feltüntetni a dolgot. A valóságban azonban még a cárizmus, még a „régi rendszer" is, amikor megteremtette a hadiipari bizottságokat, *tudta*, hogy mi az ellenőrzés alapvető szabálya, fő módszere és útja: a népesség egyesítése különböző szakmák, a munka célja, a munkaág stb. szerint. De a cárizmus *félt* a lakosság egyesülésétől, és ezért mindenképpen korlátozta, mesterségesen gátolta az ellenőrzésnek e közismert, legkönnyebb, feltétlenül alkalmazható útját és módját.

Valamennyi hadviselő állam, amely szenved a háború rendkívüli terheitől és nehézségeitől, amely — ilyen vagy olyan mértékben — szenved a gazdasági bomlástól és az éhínségtől, már régen *egész sereg* ellenőrzési rendszabályt vett tervbe, szabott meg, léptetett életbe, próbált ki, s e rendszabályok majdnem mindig abban csúcsosodnak ki, hogy az állam képviselőinek részvételével, az állam felügyelete alatt stb. tömörítik a lakosságot, különféle egyesüléseket hoznak létre, illetve előmozdítják megalakulásukat. Mindezek az ellenőrzési rendszabályok közismertek, sokat beszéltek és sokat írtak róluk; azokat az ellenőrzésre vonatkozó törvényeket, amelyeket a haladó hadviselő hatalmak kiadtak, lefordították oroszra, vagypedig részletesen ismertették az orosz sajtóban.

Ha államunk valóban gyakorlati módon és komolyan *akarta* volna megvalósítani az ellenőrzést, ha intézményei a tőkések irányában tanusított szolgai alázatukkal nem kárhoztatták volna magukat „teljes tétlenségre", akkor az államnak csak két kézzel kellett volna merítenie a már ismert, már alkalmazott ellenőrzési rendszabályok rendkívül gazdag tartalékából. Ennek egyetlen akadálya —

melyet a kadetok, az eszerek és a mensevikek ellepleznek a nép előtt — az volt és maradt, hogy az ellenőrzés feltárná a tőkések szédítő profitjait és veszélyeztetné ezeket a profitokat.

Hogy szemléltetőbben megvilágítsuk ezt a rendkívül fontos kérdést (amely lényegében egyértelmű *minden* olyan valóban forradalmi kormány programjával, amely Oroszországot meg akarná menteni a háborútól és az éhínségtől), felsoroljuk e legfontosabb intézkedéseket az ellenőrzés terén és egyenként megvizsgáljuk őket.

Látni fogjuk, hogy elegendő lett volna, ha egy olyan kormány — amelyet nemcsak gúnyból neveznek forradalmi-demokratikus kormánynak — mindjárt megalakulásának első hetében dekretálta (elrendelte, megparancsolta) volna a legfontosabb ellenőrzési rendszabályok bevezetését, ha komoly és nem tréfába illő büntetéseket rótt volna ki a tőkésekre, akik csalárd úton ki akarják magukat vonni az ellenőrzés alól, s magát a lakosságot hívta volna fel arra, hogy vegye felügyelet alá a tőkéseket, őrködjék azon, hogy az ellenőrzésre vonatkozó rendeleteket lelkiismeretesen végrehajtsák — és így az ellenőrzés Oroszországban már régen megvalósult volna.

E legfontosabb rendszabályok a következők:

1) Valamennyi bank egyetlen bankká való egyesítése és e bank műveleteinek állami ellenőrzése, vagypedig a bankok államosítása.

2) A szindikátusok, azaz a legnagyobb monopolista tőkés szövetségek (cukor-, ásványolaj-, szén-, fémipari szindikátusok) államosítása.

3) Az üzleti titok megszüntetése.

4) A nagyiparosok, kereskedők és általában a vállalkozók kényszerszindikátusokban való egyesítése (vagyis kényszeregyesítése szövetségekben).

5) A lakosság kötelező egyesülése fogyasztási szövetkezetekben, illetve az ilyen egyesülés elősegítése és ellenőrzése.

Vizsgáljuk meg, milyen jelentősége lenne minden egyes ilyen rendszabálynak, feltéve hogy azt forradalmi-demokratikus módon valósítják meg.

A BANKOK ÁLLAMOSÍTÁSA

A bankok, mint ismeretes, a modern gazdasági élet központjai, a nemzetgazdaság egész kapitalista rendszerének ideggócai. Ha a „gazdasági élet szabályozásáról" beszélünk és megkerüljük a bankok államosításának kérdését, vagy a legnagyobb tudatlanságot áruljuk el, vagypedig az „egyszerű népet" cikornyás szavakkal és hangzatos ígéretekkel félrevezetjük és már eleve sincs szándékunkban teljesíteni ezeket az ígéreteket.

A gabonaszállításnak vagy általában a termékek termelésének és elosztásának ellenőrzése és szabályozása badarság a bankműveletek ellenőrzése és szabályozása nélkül. Ez olyasvalami, mint amikor az ember a véletlenül eléje guruló „kopejkák" után kapkod és nem veszi észre a milliókat. A modern bankok annyira szorosan és elválaszthatatlanul összenőttek a kereskedelemmel (a gabonakereskedelemmel és a kereskedelem minden egyéb ágával) és az iparral, hogy ha „nem tesszük rá a kezünket" a bankokra, egyáltalán semmiféle komoly, semmiféle „forradalmi-demokratikus" lépést sem tehetünk.

De talán valami igen nehéz és bonyolult művelet az, hogy az állam „rátegye a kezét" a bankokra? A nyárspolgárokat többnyire éppen ilyen mesékkel igyekeznek ijesztgetni, — persze a tőkések és azok védelmezői, mert nekik ez előnyös.

A valóságban a bankok államosítása, amely egyetlen „tulajdonostól" egyetlen kopejkát sem vesz el, egyáltalán nem ütközik semmiféle nehézségbe, sem technikai, sem kulturális tekintetben, és ezt *kizárólag* csak a gazdagok maroknyi csoportjának szennyesen önző érdekei gátolják. A bankok államosítását igen gyakran összetévesztik a magánvagyonok elkobzásával, s e fogalomzavar terjesztésében a polgári sajtó a hibás, amelynek érdeke a közönség megtévesztése.

A bankok által felhasznált és a bankokban összpontosuló tőke tulajdonát nyomtatott és írásos elismervények igazolják, melyeket részvénynek, kötvénynek, váltónak, nyugtának stb. neveznek. Ezek közül az elismervények közül egyetlenegy sem vész el és nem változik,

ha a bankokat államosítják, vagyis ha minden bankot egyetlen állami bankká olvasztunk össze. Aki takarékkönyve szerint 15 rubel tulajdonosa volt, az a bankok államosítása után is 15 rubel tulajdonosa marad, akinek pedig 15 milliója volt, annak a bankok államosítása után is megmarad a 15 milliója részvények, kötvények, váltók, árupapírok és más effélék formájában.

Mi tehát a bankok államosításának jelentősége?

Az, hogy az egyes bankokat és műveleteiket nem lehet semmiképpen ténylegesen ellenőrizni (még akkor sem, ha az üzleti titkot stb. meg is szüntetik), mert lehetetlen nyomon követni azokat a rendkívül bonyolult, rendkívül kuszált és körmönfont módszereket, melyeket a mérlegek összeállításánál, fiktív vállalatok és fiókok alapításánál, strómanok felhasználásánál stb. stb. alkalmaznak. Csak valamennyi banknak egy bankká való egyesítése — ami önmagában véve a legkisebb mértékben sem változtatná meg a tulajdonviszonyokat, ami, ismételjük, egyetlen tulajdonostól egyetlen kopejkát sem venne el — teszi *lehetővé* a tényleges ellenőrzést, természetesen azzal a feltétellel, hogy a többi fent megjelölt rendszabályt is alkalmazni fogják. Csak a bankok államosításával *lehet elérni* azt, hogy az állam tudja, hová és hogyan, honnan és milyen időben vándorolnak a milliók és milliárdok. És csakis a bankoknak, a kapitalista forgalom központjának, fő tengelyének és fő gépezetének ellenőrzése tenné lehetővé, hogy az egész gazdasági életnek, a legfontosabb termékek termelésének és elosztásának ellenőrzését a valóságban és nem szavakban szervezzük meg, hogy megszervezzük „a gazdasági élet szabályozását", amely máskülönben múlhatatlanul arra van kárhoztatva, hogy a nép becsapására szolgáló miniszteri frázis maradjon. Csak a bankműveletek ellenőrzése — feltéve, hogy a bankok egyetlen állami bankban egyesülnek — teszi lehetővé, további könnyen megvalósítható intézkedések foganatosítása esetén, a jövedelmi adó tényleges behajtását, anélkül hogy a vagyont és a jövedelmet el lehetne titkolni, mert jelenleg a jövedelmi adó igen nagy mértékben fikció.

A bankok államosítását éppen csak elrendelni kell

— s maguk az igazgatók és hivatalnokok hajtanák végre. Semmiféle különleges apparátusra, semmiféle különleges előkészítő lépésekre az állam részéről nincs szükség, ez a rendszabály egyetlenegy rendelettel, „egycsapásra" megvalósítható. Mert az ilyen rendszabály gazdasági lehetőségét éppen a kapitalizmus teremtette meg azzal, hogy a váltókig, a részvényekig, a kötvényekig stb. fejlődött. Itt *csak a számvitel egyesítése* marad hátra, és ha a forradalmi-demokratikus állam elrendelné, hogy minden városban azonnal, sürgönyileg egybe kell hívni gyűlésekre, a kormányzóságokban és az egész országban pedig kongresszusokra az igazgatókat és a tisztviselőket, valamennyi banknak egy állami bankká való haladéktalan egyesítése céljából, akkor ez a reform néhány hét alatt megvalósulna. Természetesen éppen az igazgatók és magasabbrangú tisztviselők lennének azok, akik ellenállást fejtenének ki, akik igyekeznének az államot becsapni, a dolgot húzni-halasztani stb., mert ezek az urak elvesztenék különösen jól jövedelmező állásaikat, nem volna többé lehetőségük arra, hogy különösen jövedelmező, csalárd ügyleteket bonyolítsanak le; *ez a dolog lényege*. De a bankok egyesítése a legcsekélyebb technikai nehézséggel sem jár, és ha az államhatalom nemcsak szavakban forradalmi (vagyis nem fél szakítani a megcsontosodott nézetekkel és a maradisággal), nemcsak szavakban demokratikus (vagyis a nép többségének, nempedig a maroknyi gazdagnak az érdekében cselekszik), akkor elegendő volna, ha rendeletet adna ki arra vonatkozólag, hogy a dolgok legcsekélyebb halogatásáért, okmányok és számlák eltitkolásának kísérletéért vagyonelkobzással és börtönnel büntetik az igazgatókat, az igazgatósági tagokat, a főrészvényeseket, elegendő volna például csak az, ha a szegény hivatalnokokat *külön* egyesítenék, és megjutalmaznák azokat, akik a gazdagok csalásait és huzavonáit felfedik — és a bankok államosítása a lehető legsimábban és leggyorsabban menne végbe.

A bankok államosításából óriási előnyei lennének az egész népnek, de legfőképpen *nem* a munkásoknak (hiszen a munkásoknak kevés dolguk akad a bankokkal), hanem a parasztok és kisiparosok tömegének. Roppant

nagy lenne a munkamegtakarítás, s ha feltételezzük azt, hogy az állam nem csökkentené a banktisztviselők számát, akkor ez hatalmas lépés volna a bankok igénybevételének univerzalizálása (általánossá tétele), a bankfiókok számának növekedése, a bankműveletek hozzáférhetősége stb. stb. irányában. Éppen az önálló *kis*tulajdonosok, a parasztok juthatnának sokkal egyszerűbben és könnyebben hitelhez. Az államnak pedig első ízben volna módja arra, hogy először *áttekintse* a legfontosabb pénzműveleteket — ezek előtte nem maradhatnának titokban —, azután, hogy *ellenőrizze* azokat, továbbá, hogy *szabályozza* a gazdasági életet, végül pedig hogy milliókat és milliárdokat *kapjon* nagy állami műveletekre, anélkül hogy a kapitalista uraknak „szolgálataik" fejében szédületes „jutalékokat" fizetne. Ez, és csakis ez az oka annak, hogy a tőkések, a burzsoá professzorok, az egész burzsoázia, annak valamennyi szolgálatkész Plehanovja, Potreszovja és társaik tajtékzó szájjal készek a bankok államosítása ellen harcolni, ezer ellenvetést kieszelni e felette könnyű és égetően szükséges intézkedéssel szemben, noha ez a rendszabály *még* az ország „védelmének" szempontjából, vagyis katonai szempontból is óriási előnyt jelentene, roppant mértékben emelné az ország „katonai erejét".

Itt talán ezt az ellenvetést tehetik: miért van az, hogy az olyan fejlett államok, mint Németország és az Amerikai Egyesült Államok, nagyszerűen „szabályozzák a gazdasági életet", anélkül hogy akárcsak eszükbe is jutna a bankok államosítása?

Azért — feleljük —, mert ezek az államok, bár az egyik monarchia, a másik köztársaság, *mindketten* nemcsak kapitalista államok, hanem imperialista államok is. Mint ilyenek, a számukra szükséges átalakulásokat reakciós-bürokratikus úton valósítják meg, mi pedig itt a forradalmi-demokratikus útról beszélünk.

Ennek a „csekélyke különbségnek" igen komoly jelentősége van. Többnyire „nem szokás" erre gondolni. A „forradalmi demokrácia" kifejezés nálunk (különösen az eszereknél és mensevikeknél) szinte konvencionális frázissá lett, mint például a „hála istennek" kifejezés, melyet olyan emberek is használnak, akik nem olyan

tudatlanok, hogy higgyenek istenben, vagypedig az olyan kifejezés, mint az, hogy „tisztelt polgártárs", amellyel néha még a „Gyeny" és a „Jegyinsztvo" munkatársait is tituláljuk, bár csaknem mindenki sejti, hogy ezeket az ujságokat tőkések alapították és tőkések pénzelik a tőkések érdekében, és hogy éppen ezért az álszocialisták közreműködése bennük vajmi kevéssé „tiszteletreméltó".

Ha a „forradalmi demokrácia" szavakat nem mint sablonos, ünnepélyes frázist, nem mint konvencionális fordulatot használjuk, hanem *gondolkozunk* e szavak jelentésén, akkor demokratán azt értjük, aki valóban a nép többségének, nempedig kisebbségének érdekeit tartja szem előtt, forradalmáron pedig azt, aki a leghatározottabban, a legkíméletlenebbül szétzúz mindent, ami káros, ami idejét múlta.

Tudomásunk szerint sem Amerikában, sem Németországban sem a kormány, sem az uralkodó osztályok nem is tartanak igényt a „forradalmi demokrácia" címére, amelyre a mi eszereink és mensevikjeink igényt tartanak (és amelyet prostituálnak).

Németországban mindössze *négy* magánkézben levő, országos jelentőségű nagybank van, Amerikában mindössze *kettő:* e bankok pénzfejedelmei számára könnyebb, kényelmesebb, előnyösebb, ha magánúton, titokban, reakciós módon egyesülnek, nempedig forradalmi módon, bürokratikusan, nempedig demokratikusan, ha úgy egyesülnek, hogy megvesztegetik az állami tisztviselőket (ez általános szabály Amerikában is, *Németországban is*), hogy fenntartják a bankok magánjellegét, éppen azért, hogy megőrizzék a bankműveletek titkát, éppen azért, hogy az államtól milliókra és milliókra rúgó „extraprofitokat" csikarjanak ki, azért, hogy csalárd pénzügyi manipulációk lehetőségét biztosítsák.

Amerika is, Németország is úgy „szabályozza a gazdasági életet", hogy a munkások (és részben a parasztok) számára *katonai fegyházat*, a bankárok és a tőkések számára *paradicsomot* teremtenek. Az ő szabályozásuk abban áll, hogy a munkásokat annyira „megszorítják", hogy csaknem éheznek, a kapitalistáknak pedig (titokban, reakciós-

bürokratikus módon) a háború előttinél is *nagyobb* profitot biztosítanak.

Ez az út teljességgel járható a köztársasági-imperialista Oroszország számára is; és éppen ezt akarják megvalósítani nemcsak Miljukov és Singarjov, hanem Kerenszkij is, Tyerescsenkóval, Nyekraszovval, Bernackijjal, Prokopovicscsal és társaikkal együtt, akik *szintén* reakciós-bürokratikus módon *óvják* a bankok „sérthetetlenségét", a hallatlan profitokra való szent jogaikat. Valljuk csak be inkább az *igazat:* a köztársasági Oroszországban reakciós-bürokratikus módon akarják szabályozni a gazdasági életet, de „gyakran" nehézségekbe ütköznek, amikor ezt meg akarják valósítani, mert itt vannak a „Szovjetek", amelyeket nem sikerült szétkergetni az 1. számú Kornyilovnak, de amelyeket igyekszik szétkergetni a 2. számú Kornyilov . . .

Ez lenne az igazság. És ez az egyszerű, jóllehet keserű igazság többet használ a nép felvilágosítása ügyének, mint az édeskés hazugság a „mi", „nagy", „forradalmi" demokráciánkról.

A bankok államosítása rendkívül megkönnyítené a biztosítás egyidejű államosítását, azaz valamennyi biztosító társaság egyesítését egyetlen biztosító társasággá, működésük központosítását és állami ellenőrzésüket. A biztosító társaságok alkalmazottainak kongresszusai itt is azonnal és minden fáradság nélkül valóra válthatnák ezt az egyesítést, ha a forradalmi-demokratikus kormány ezt elrendelné és előírná az igazgatósági tagoknak, a fő részvényeseknek, hogy szigorú egyéni felelősségük tudatában a legkisebb halogatás nélkül hajtsák végre az egyesítést. A tőkések a biztosításba százmilliókat fektettek be, az egész munkát az alkalmazottak végzik. A biztosító társaságok egyesítése csökkentené a biztosítási díjakat, rengeteg előnyt és könnyítést jelentene a biztosítottaknak, lehetővé tenné, hogy a meglevő személyzettel és az anyagi eszközök növelése nélkül a biztosítottak körét kiszélesítsék. A jövedelmező állások maroknyi birtokosának renyhesé-

gén, maradiságán és önző haszonlesésén kívül a világon semmi nem állja útját e reformnak, amely szintén csak növelné az ország „védelmi képességét" azáltal, hogy a nép munkájával takarékoskodhatnánk és számos komoly lehetőség nyílna arra, hogy a „gazdasági életet" ténylegesen és ne szavakban „szabályozzuk".

A SZINDIKÁTUSOK ÁLLAMOSÍTÁSA

A kapitalizmus abban különbözik a nemzetgazdaság régi, kapitalizmuselőtti rendszereitől, hogy különböző ágai között egészen szoros kapcsolatot és kölcsönös összefüggést teremtett. Ha nem így volna, akkor — mellesleg szólva — technikailag lehetetlen volna akár egyetlen lépést is tenni a szocializmus felé. A modern kapitalizmus viszont, amelyben a bankok uralkodnak a termelésen, a különböző gazdasági ágaknak ezt a kölcsönös összefüggését rendkívüli módon kifejlesztette. A bankok, valamint az ipar és a kereskedelem legfontosabb ágai elválaszthatatlanul összenőttek. Ez egyrészt azt jelenti, hogy nem lehet a bankokat államosítani anélkül, hogy lépéseket ne tennénk a kereskedelmi és ipari szindikátusok (cukor-, kőszén-, vas-, ásványolaj- stb. szindikátusok) állami monopóliumának megteremtése felé, anélkül, hogy ezeket a szindikátusokat is ne államosítanók. Másrészt azt jelenti, hogy a gazdasági élet szabályozása, ha komolyan akarjuk megvalósítani, megköveteli a bankok és a szindikátusok egyidejű államosítását.

Vegyük például akár a cukorszindikátust. Ez a szindikátus még a cárizmus idején alakult és már akkor kitűnően berendezett gyárakból álló rendkívül hatalmas kapitalista egyesüléssé fejlődött, emellett azonban ezt az egyesülést persze teljesen szélsőséges reakciós és bürokratikus szellem hatotta át, botrányosan magas profitokat biztosított a tőkéseknek, az alkalmazottakat és munkásokat pedig teljes jogfosztottságban, megalázottságban, sötét tudatlanságban, rabszolgasorban tartotta. Az állam már akkor ellenőrizte, szabályozta a termelést — a mágnások, a gazdagok javára.

Itt *csak* az a teendő, hogy a reakciós-bürokratikus

szabályozást forradalmi-demokratikus szabályozássá változtassuk át azáltal, hogy egyszerű rendeletek alapján összehívjuk az alkalmazottak, mérnökök, igazgatók, részvényesek kongresszusát, bevezetjük az egységes számvitelt, a munkásszakszervezetek által történő ellenőrzést stb. Ez a legegyszerűbb dolog — és éppen ez az, ami nem történik meg!! Demokratikus köztársaságban *a valóságban* továbbra is reakciós-bürokratikus módon szabályozzák a cukoripart, minden marad a régiben, a nép munkaerejével folytatott rablógazdálkodás, a maradiság és a tespedés, a Bobrinszkijok és a Tyerescsenkók gazdagodása. Önálló kezdeményezésre kellett volna felhívni a demokráciát, nempedig a hivatalnoki kart — a munkásokat és az alkalmazottakat, nempedig a „cukorkirályokat" —, ezt lehetett és ezt kellett volna megtenni, egycsapásra, néhány nap leforgása alatt, ha az eszerek és mensevikek nem homályosították volna el a nép öntudatát éppen a cukorkirályokkal kötendő „koalíció" terveivel, éppen azzal a gazdagokkal tervezett koalícióval, amelyből, amelynek eredményeként szükségszerűen következik a kormány „teljes tétlensége" a gazdasági élet szabályozása terén*.

Nézzük meg például az ásványolajipart. Ezt már a kapitalizmus előző fejlődése gigászi méretekben „társadalmasította". Néhány olajkirály az, aki forgatja a milliókat és százmilliókat, szelvényvagdosással foglalkozik, mesébe illő nyereségeket zsebel be abból az „üzletből", amely ténylegesen, technikailag, társadalmilag *máris* meg van szervezve állami méretekben, amelyet *máris* az alkalmazottak, mérnökök stb. százai és ezrei vezetnek. Az ásványolajipar államosítása *azonnal* végrehajtható és forradalmi-demokratikus államra nézve kötelező, különösen akkor, amikor ez az állam súlyos válságot él át, amikor a nép munkájával mindenáron takarékoskodni és a fűtőanyagtermelést

* Már e sorok megírása után olvastam a lapokban, hogy a Kerenszkij-kormány bevezeti a cukormonopóliumot, persze reakciós-bürokrata módon, az alkalmazottak és munkások kongresszusai nélkül, a nyilvánosság kizárásával, a kapitalisták megfékezése nélkül!!

növelni kell. Világos, hogy bürokratikus ellenőrzéssel itt semmire sem megyünk, ez semmit sem változtat a dolgon, mert az „olajkirályok" éppoly könnyen elbánnak a Tyerescsenkókkal, a Kerenszkijekkel, az Avkszentyevekkel, a Szkobelevekkel, mint ahogy elbántak a cári miniszterekkel, elbánnak velük halogatásokkal, kifogásokkal, ígéretekkel, azután a polgári sajtó közvetlen és közvetett megvesztegetésével (ezt hívják „közvéleménynek", és ezzel „számolnak" a Kerenszkijek és Avkszentyevek), a hivatalnokok megvesztegetésével (akiket Kerenszkijék és Avkszentyevék meghagytak régi helyükön, a régi érintetlen államgépezetben).

Hogy valami komoly eredményt érjünk el, a bürokráciáról át kell térni, mégpedig valóban forradalmi módon kell áttérni a demokráciára, azaz hadat kell üzenni az olajkirályoknak és a részvényeseknek, rendeletet kell kiadni, amelynek értelmében vagyonelkobzással és börtönbüntetéssel sujtják azokat, akik halogatják az ásványolajipar államosítását, eltitkolják jövedelmüket vagy a mérlegeket, szabotálják a termelést, nem tesznek semmit a termelés fokozására. A munkások és az alkalmazottak kezdeményező készségéhez kell fordulni, *őket* kell haladéktalanul tanácskozásokra és kongresszusokra összehívni, az *ő* kezükbe kell átadni a nyereség egy bizonyos részét azzal a feltétellel, hogy megszervezik a mindenre kiterjedő ellenőrzést és a termelés fokozását. Ha 1917 áprilisában azonnal, tétovázás nélkül megtették volna ezeket a forradalmi-demokratikus lépéseket, akkor Oroszország, amely a folyékony fűtőanyagkészletek tekintetében a világ egyik leggazdagabb országa, a viziutak felhasználásával nyáron rendkívül sokat tehetett volna annak érdekében, hogy ellássa a népet a szükséges mennyiségű fűtőanyaggal.

Sem a polgári, sem a koalíciós eszer—mensevik—kadet kormány az égvilágon semmit sem tett, csupán bürokratikus, reformosdi játékra szorítkozott. Egyetlen forradalmi-demokratikus lépést sem mertek tenni. A régi olajkirályok, a régi tespedés, a munkások és alkalmazottak régi gyűlölete a kizsákmányolókkal szemben, s ezen az alapon a régi züllés, ugyanaz a rablógazdálkodás a nép

munkaerejével — minden úgy maradt, mint a cárizmus alatt volt, csak a kimenő és beérkező iratok *címzései* változtak meg a „köztársasági" hivatalokban!

Ami a szénipart illeti, amely technikai és kulturális szempontból éppoly „érett" az államosításra, amelyet éppoly arcátlanul igazgatnak a szénkirályok, a nép fosztogatói, több rendkívül szemléltető *tény* utal arra, hogy nyilt szabotázs történt, hogy a vállalkozók egyenesen *rongálják* a berendezést és leállítják a termelést. Ezeket a tényeket még a kormánypárti mensevik ujság, a „Rabocsaja Gazeta" is beismerte. És mi történt? Nem történt semmi a világon, csak folytatták a régi „paritásos alapon" folyó reakciós-bürokratikus tanácskozásokat, ahol a munkások és a szénszindikátusban ülő rablók egyenlő számban vannak képviselve!! Egyetlen forradalmi-demokratikus lépést sem tettek, a legcsekélyebb kísérletet sem tettek arra, hogy megszervezzék az egyetlen reális, az *alulról* jövő ellenőrzést, az alkalmazottak szövetsége útján, a munkások útján, terrort alkalmazva azokkal a szénbánya-tulajdonosokkal szemben, akik az országot romlásba viszik és leállítják a termelést! Hogyisne, hiszen mi „mindannyian" „koalíciót" akarunk, ha nem a kadetokkal, akkor a kereskedelmi és ipari körökkel, márpedig éppen ez a koalíció jelenti azt, hogy a hatalmat meghagyjuk a kapitalisták kezében, hagyjuk őket büntetlenül garázdálkodni, engedjük, hogy a munkát gátolják, hogy minden bajért a munkásokat okolják, hogy fokozzák a gazdasági zűrzavart és *ilyenmódon* egy új Kornyilov-lázadást készítsenek elő.

AZ ÜZLETI TITOK MEGSZÜNTETÉSE

Az üzleti titok megszüntetése nélkül a termelés és az elosztás ellenőrzése vagy üres ígéret marad, amely csak arra jó, hogy a kadetok becsapják az eszereket és a mensevikeket, az eszerek és a mensevikek pedig — a dolgozó osztályokat, vagypedig az ellenőrzés csak reakciós-bürokratikus módszerekkel és intézkedésekkel valósítható meg. Akármennyire nyilvánvaló is ez minden elfogulatlan ember számára, akármilyen állhatatosan követelte is az üzleti

titok megszüntetését a „Pravda"* (melyet nem utolsó sorban éppen ezért tiltott be a tőkét kiszolgáló Kerenszkij-kormány) — sem a mi köztársasági kormányunk, sem a „forradalmi demokrácia szuverén szervei" még csak nem is gondoltak a tényleges ellenőrzésnek erre az *első feltételére.*

Minden ellenőrzésnek éppen ez a nyitja. Ez a népet fosztogató és a termelést szabotáló tőke legérzékenyebb pontja. Ezért nem merik az eszerek és a mensevikek ezt a kérdést érinteni.

A kapitalisták szokásos érve, melyet a kispolgárság gondolkodás nélkül szajkóz, az, hogy a kapitalista gazdaság egyáltalán nem tűri el az üzleti titok megszüntetését, mert a termelési eszközök magántulajdona, az egyes vállalatok függése a piactól szükségessé teszi azt, hogy az üzleti könyvek és a kereskedelmi ügyletek, valamint természetesen a banküglyetek „szentek és sérthetetlenek" legyenek.

Azok, akik ezt és az ehhez hasonló érveket ilyen vagy olyan formában ismételgetik, engedik, hogy félrevezessék őket és maguk is félrevezetik a népet, mert nem veszik tudomásul a modern gazdasági élet két alapvető, nagyjelentőségű és közismert tényét. Az első tény: a nagykapitalizmus, vagyis a bankok, a szindikátusok, a nagy gyárak stb. gazdasági sajátosságai. A második tény: a háború.

Éppen a modern nagykapitalizmus, amely mindenütt monopolista kapitalizmussá válik, tünteti el az üzleti titkok észszerűségének még az árnyékát is, teszi az üzleti titkot képmutatássá és olyan eszközzé, amely kizárólag arra szolgál, hogy a nagytőke pénzügyi gazságait és hihetetlen arányú profitjait elleplezze. A kapitalista nagyüzem már technikai jellegénél fogva társadalmasított gazdaság, vagyis millió és millió ember számára dolgozik és műveleteivel közvetlenül és közvetve családok százait, ezreit és tízezreit egyesíti. Ez egészen más, mint a kisiparos

* Lásd *Lenin* Művei 24. köt. 1952. 545—546. old. és ebben a kötetben 138—143. old. — *Szerk.*

vagy a középparaszt gazdasága, amelyek egyáltalán nem vezetnek üzleti könyveket és amelyekre éppen azért nem is vonatkozik az üzleti titok megszüntetése!

Nagyüzemben az üzleti műveleteket úgyis száz meg száz ember ismeri. Az üzleti titkot védő törvény itt nem a termelés vagy a csere szükségleteit szolgálja, hanem a legdurvább formában megjelenő spekulációt és nyerészkedést, sőt éppenséggel a csalást védi, amely, mint ismeretes, a részvénytársaságoknál különösen el van terjedve és amelyet különösen ügyesen lepleznek a jelentések és mérlegek, melyeket úgy állítanak össze, hogy félrevezessék a közönséget.

A kis árutermelő gazdaságban, vagyis a kisparasztoknál és kisiparosoknál, ahol maga a termelés nincs társadalmasítva, hanem szétforgácsolt, elaprózott, az üzleti titok elkerülhetetlen, a kapitalista nagyüzemű gazdaságban ellenben ennek a titoknak a védelme nem más, mint a szó szoros értelmében maroknyi ember előjogainak és profitjainak védelme az egész néppel *szemben*. Ezt maga a törvény is elismeri azzal, hogy bevezeti a részvénytársaságok üzleti jelentéseinek nyilvánosságrahozatalát, de *ez* az ellenőrzés — amely valamennyi fejlett országban, többek között Oroszországban is, már megvalósult — éppen reakciós-bürokratikus ellenőrzés, amely nem nyitja fel a *nép* szemét, amely *nem teszi lehetővé*, hogy a részvénytársaságok műveleteiről *a teljes igazságot* megtudják.

Ha forradalmi-demokratikus módon akarunk cselekedni, azonnal ki kellene adni egy másik törvényt, amely eltörli az üzleti titkot, a nagyvállalatoktól és a gazdagoktól kimerítő jelentéseket követel és feljogosítja az állampolgárok bármely komoly demokratikus számbeli erőt (mondjuk 1 000 vagy 10 000 választót) egyesítő csoportját arra, hogy bármely nagyvállalat *összes* okmányait átvizsgálja. Ez a rendszabály teljesen és könnyen megvalósítható egyszerű rendelettel; *csak* ez a rendszabály fejlesztheté ki a *nép* ellenőrzési kezdeményezését az alkalmazottak szervezetei, a munkások szervezetei, valamennyi politikai párt útján, csak ez a rendszabály tenné az ellenőrzést komollyá és demokratikussá.

Mindezen felül számításba kell venni, hogy háború

van. A kereskedelmi és ipari vállalatok óriási többsége most nem a „szabad piac", hanem a *kincstár*, a háború számára dolgozik. Ezért mondottam már a „Pravdá"-ban, hogy hazudnak és ismételten hazudnak azok az emberek, akik azzal érvelnek, hogy lehetetlen bevezetni a szocializmust, mert hiszen nem a szocializmus azonnali, közvetlen, máról holnapra való bevezetéséről van szó, hanem a *kincstár meglopásának felderítéséről**.

„A háborúra" termelő kapitalista vállalat (azaz a hadiszállításokkal közvetlenül vagy közvetve összekapcsolt vállalat) nem egyéb, mint a *kincstár* rendszeres, törvényesített *meglopása*, és a kadet urak a mensevikekkel és az eszerekkel együtt, akik ellenzik az üzleti titok megszüntetését, voltaképpen a *kincstár fosztogatóinak cinkosai és rejtegetői*.

A háború Oroszországnak most 50 millió rubeljébe kerül *naponta*. Ennek a napi 50 milliónak nagy része a hadiszállítók zsebébe vándorol. Ebből az 50 millióból legalább *napi* 5 millió, de valószínűbb, hogy 10 millió vagy még több, a kapitalisták és a velük valamilyen formában titokban összepaktáló tisztviselők sápja. Különösen a nagy cégek és a bankok, amelyek a hadiszállításokkal kapcsolatos műveletekhez pénzt előlegeznek, hihetetlen nyereségeket vágnak zsebre ezen, és éppen a kincstár fosztogatása által gazdagodnak, merthiszen nem nevezhetjük másnak azt, amikor a népet a háború szörnyűségei „alkalmából", százezer és millió ember pusztulása „alkalmából" így becsapják és kifosztják.

A hadiszállításokon szerzett botrányos nyereségekről, a bankok által titokban tartott „garancialevelekről", arról, hogy ki gazdagodik meg a növekvő drágaságon — „mindenki" tud, mosolyogva beszélnek erről a „társaságban", elég nagy számban jelennek meg erről egyes pontos adatok *még* a polgári sajtóban is, amely rendszerint elhallgatja a „kellemetlen" tényeket és kerüli a „kényes" kérdéseket. Mindenki tud erről — és mindenki hallgat, mindenki tűr, mindenki megbékül a kormánnyal, mely

* Lásd ebben a kötetben 60—62. old. — *Szerk.*

olyannyira ékesszólón beszél „ellenőrzésről" és „szabályozásról"!!

Forradalmi demokraták, ha valóban forradalmárok és demokraták lennének, azonnal kiadnának egy törvényt, amely megszünteti az üzleti titkot, számadásra kötelezi a hadiszállítókat és kereskedőket, megtiltja nekik, hogy hatósági engedély nélkül feladják üzleti tevékenységüket, vagyonelkobzással és főbelövéssel* bünteti őket az eltitkolásért és a nép félrevezetéséért, megszervezi a felügyeletet és ellenőrzést *alulról*, demokratikusan, közvetlenül a nép, a hivatalnokok, a munkások, a fogyasztók stb. szervezetei részéről.

Eszereink és mensevikjeink teljes mértékben megérdemlik a begyulladt demokrata elnevezést, mert ebben a kérdésben azt ismételgetik, amit minden ijedt nyárspolgár mond, azt tudniillik, hogy a kapitalisták „szétszaladnak", ha velük szemben „túlságosan kemény" rendszabályokat alkalmaznak, hogy a kapitalisták nélkül „mi" nem tudunk zöldágra vergődni, hogy alighanem az angol és francia milliomosok is „megsértődnének", akik pedig „támogatnak" bennünket stb. Azt hinné az ember, hogy a bolsevikok olyasvalamit javasolnak, ami egyedülálló az emberiség történetében, amit még sohasem próbáltak ki, valami „utópikusat", holott valójában Franciaországban már 125 évvel ezelőtt voltak emberek, akik valóban „forradalmi demokraták" voltak, akik valóban meg voltak győződve arról, hogy a háború részükről igazságos, védelmi háború, akik valóban a néptömegekre támaszkodtak, amelyek őszintén meg voltak győződve ugyanerről, — ezek az emberek meg tudták szervezni a gazdagok *forradalmi* ellenőrzését és olyan eredményeket értek el, amelyeknek az egész világ tisztelettel adózott.

---

* Már volt alkalmam a bolsevik sajtóban rámutatni arra, hogy a halálbüntetés ellen helytálló érvnek csak azt ismerhetjük el, hogy a kizsákmányolók a dolgozók *tömegei* ellen a kizsákmányolás védelme érdekében alkalmazzák. (Lásd ebben a kötetben 280—283. old. — *Szerk.*) A *kizsákmányolók* (azaz a földesurak és a kapitalisták) ellen alkalmazott halálbüntetés nélkül aligha tud meglenni bármily forradalmi kormány.

Az azóta eltelt ötnegyed század alatt pedig a kapitalizmus fejlődése, mely bankokat, szindikátusokat, vasutakat stb. stb. hozott létre, százszorosan megkönnyítette és egyszerűbbé tette azt, hogy a munkások és parasztok valóban demokratikus ellenőrzést gyakoroljanak a kizsákmányolók, a földesurak és a tőkések felett.

Az ellenőrzés kérdésének voltaképpen az a lényege, hogy ki kit ellenőriz, vagyis, hogy melyik osztály az ellenőrző és melyik az ellenőrzött. Nálunk, a köztársasági Oroszországban, az állítólagos forradalmi demokrácia „teljhatalmú szerveinek" részvételével, még ma is a földesurakat és kapitalistákat ismerik el és hagyják meg az ellenőrzők szerepében. Ennek elkerülhetetlen következménye az a fosztogatás a kapitalisták részéről, amely általános felháborodást vált ki a népből, és az a gazdasági bomlás, melyet a kapitalisták mesterségesen fenntartanak. Át kell térni határozottan, visszavonhatatlanul, merészen szakítva a régivel, merészen újat építve, arra, hogy a munkások és parasztok gyakoroljanak ellenőrzést a földesurak és kapitalisták *felett*. De ettől eszereink és mensevikjeink jobban félnek mint a tűztől.

A VÁLLALATOK KÉNYSZEREGYESÍTÉSE SZÖVETSÉGEKBEN

A kényszerszindikátusok alakítását, vagyis például a nagyiparosok kényszeregyesítését szövetségekben, Németországban már alkalmazták a gyakorlatban. És ebben semmi új nincsen. Az eszerek és a mensevikek hibájából e tekintetben teljesen egyhelyen topog a köztársasági Oroszország, amelyet ezek a nem túlságosan tiszteletreméltó pártok azzal „szórakoztatnak", hogy a kadetokkal, vagy a Bublikovokkal, vagy Tyerescsenkóval és Kerenszkijjel francia négyest lejtenek.

A kényszerszindikátusok alakítása egyrészt azt jelenti, hogy az állam bizonyos tekintetben serkenti a kapitalista fejlődést, amely mindenütt az osztályharc szervezésére vezet, arra, hogy a szövetségek száma, különfélesége és jelentősége növekszik. Másrészt viszont ez a kényszer-„szövetségesítés" elengedhetetlen előfeltétele minden vala-

melyest komoly ellenőrzésnek és annak, hogy a nép munkájában bármily megtakarítást érhessünk el.

A német törvény például arra kötelezi egy bizonyos helység vagy az egész ország bőrgyárosait, hogy szövetségbe tömörüljenek, s az állam képviselője az ellenőrzés biztosítására tagja a szövetség igazgatóságának. Az ilyen törvény közvetlenül, vagyis magában véve, egyáltalán nem érinti a tulajdonviszonyokat, egyetlen fillért sem vesz el egyetlen tulajdonostól sem és nem szabja meg eleve, hogy az ellenőrzés reakciós-bürokratikus vagy forradalmi-demokratikus formában, irányban, szellemben fog-e megvalósulni.

Ilyenfajta törvényeket nálunk haladéktalanul ki lehetne és ki kellene adni, nem vesztegetve egyetlen hetet sem a drága időből, és *magukra a társadalmi körülményekre* bízva, hogy a törvény megvalósításának konkrétabb formáit, megvalósításának ütemét, megvalósítása ellenőrzésének módszereit stb. meghatározzák. Az államnak itt nincsen szüksége sem különleges hivatali szervezetre, sem különleges kutatásokra, sem bármi néven nevezendő előzetes vizsgálatokra, csupán rá kell szánnia magát arra, hogy szakít a kapitalisták bizonyos magánérdekeivel, akik „nem szokták meg" az ilyen beavatkozást, nem óhajtják elveszíteni extraprofitjaikat, melyeket az ellenőrzés hiányán kívül a régi módon folyó gazdálkodás biztosít.

Semmiféle apparátusra és semmiféle „statisztikára" (mellyel Csernov helyettesíteni akarta a parasztság forradalmi kezdeményezését) nincsen szükség egy ilyen törvény kibocsátásához, mert a végrehajtást magukra a gyárosokra és nagyiparosokra, a *meglevő* társadalmi erőkre kell bízni, szintén meglevő társadalmi (azaz nem kormányzati, nem bürokratikus) erők ellenőrzése mellett; ezeket az erőket azonban feltétlenül az úgynevezett „alsóbb rétegekből" kell toborozni, vagyis az elnyomott, kizsákmányolt osztályok köréből, melyek a történelem folyamán hősiességre, önfeláldozásra, bajtársi fegyelemre való képesség dolgában mindig összehasonlíthatatlanul *felette* állottak a kizsákmányolóknak.

Tegyük fel, hogy nálunk valóban forradalmi-demokra-

tikus kormány van és ez a kormány elrendeli, hogy minden termelési ágban a gyárosok és az iparosok, ha mondjuk legalább két munkást foglalkoztatnak, kötelesek azonnal kerületi és kormányzósági szövetségekben egyesülni. A törvény feltétlen végrehajtásáért a felelősség elsősorban a gyárosokat, az igazgatókat, az igazgatósági tagokat, a fő részvényeseket terheli (mert a modern iparnak ők az igazi vezérei, az igazi urai). Ha kivonják magukat a törvény haladéktalan megvalósításához szükséges munka alól, katonaszökevényeknek tekintendők és mint ilyeneket kell őket büntetni az egyetemleges felelősség alapján: valamennyi egyért, egy valamennyiért egész vagyonával felel. Továbbá felelősség terheli az alkalmazottakat is, akik szintén kötelesek lesznek *egy* szövetséget alakítani, valamint a munkásokat szakszervezetükkel együtt. A „szövetségesítés" célja a legteljesebb, legszigorúbb és legrészletesebb számadási kötelezettség bevezetése, és főképpen a nyersanyag vásárlására, a termékek eladására, a nép pénzével és munkaerejével való *takarékosságra irányuló tevékenység egyesítése*. Ez a megtakarítás a szétforgácsolt vállalatoknak egy szindikátusban való egyesülése esetén, mint ahogy a közgazdaságtan tanítja, mint ahogy azt valamennyi szindikátus, kartell és tröszt példája mutatja, óriási méreteket ölt. Emellett ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy önmagában ez a szindikátusokban való egyesülés szemernyit sem változtat a tulajdonviszonyokon, egyetlen fillért sem vesz el egyetlen tulajdonostól sem. Ezt a körülményt nyomatékosan hangsúlyoznunk kell, mert a polgári sajtó állandóan azzal „rémíti" a kis- és középvállalatok tulajdonosait, hogy általában a szocialisták, különösen pedig a bolsevikok ki akarják őket „sajátítani"; ez tudatosan hazug állítás, mert a szocialisták *még a teljes szocialista* forradalom *esetén* sem akarják, nem is tudják és nem is fogják kisajátítani a kisparasztokat. Mi egész idő alatt *csakis* azokról a legközelebbi és égető rendszabályokról beszélünk, amelyeket Nyugat-Európában már megvalósítottak és amelyeket egy valamelyest következetes demokráciának a fenyegető és elkerülhetetlen katasztrófa elleni harc céljából nálunk azonnal be kellene vezetnie.

Mind technikai, mind kulturális szempontból komoly nehézségekbe ütközne a kis- és törpebirtokosoknak szövetségekben való egyesülése, üzemeik rendkívüli szétforgácsoltsága, a tulajdonosok kezdetleges technikája, írástudatlansága vagy műveletlensége miatt. De éppen ezeket az üzemeket zárhatná ki a törvény (ahogy az az általunk fentebb feltételezett példából látható), és ezek kimaradása az egyesülésből, későbbi időpontban végbemenő egyesülésükről nem is szólva, nem okozhatna komoly akadályt, mert az óriási számú kisüzem szerepe a termelés összességében és jelentősége a népgazdaság egészében *elenyészően csekély*, ezenkívül pedig a kisüzemek gyakran ilyen vagy olyan módon a nagyvállalatoktól függenek.

Csak a nagyvállalatoknak van döntő jelentőségük és itt *adva is vannak* a technikai és kulturális eszközök és erők a „szövetségesítésre", csak a *forradalmi* hatalom kemény, határozott, a kizsákmányolókkal szemben kíméletlenül szigorú kezdeményezése hiányzik ahhoz, hogy ezeket az erőket és eszközöket működésbe hozzák.

Mennél szegényebb az ország műszakilag képzett és általában értelmiségi erőkben, annál *égetőbb* szükség van arra, hogy a lehető leggyorsabban és leghatározottabban elrendeljék a kényszeregyesülést, s ennek végrehajtását a nagy és legnagyobb vállalatoknál elkezdjék, mert éppen az egyesítés *takarítja meg* az értelmiségi erőket, teszi lehetővé *teljes* kihasználásukat és helyesebb elosztásukat. Ha még az orosz parasztság is, félreeső zugaiban, a cári kormány alatt, a kormány által támasztott ezernyi akadály ellen harcolva, 1905 után óriási lépést tudott tenni mindenféle szövetségek megteremtése terén, akkor magától értetődik, hogy a nagy- és középipar, valamint a kereskedelem egyesítését néhány hónap alatt vagy még gyorsabban meg lehet valósítani, feltéve, hogy ebben az irányban kényszert alkalmaz a valóban forradalmi-demokrata kormány, amely az „alsó rétegek", a demokrácia, az alkalmazottak, a munkások támogatására, részvételére, érdekeltségére, előnyeire támaszkodik, s *őket* hívja fel ellenőrzésre.

A FOGYASZTÁS SZABÁLYOZÁSA

A háború minden hadviselő és sok semleges államot arra kényszerített, hogy áttérjenek a fogyasztás szabályozására. Megszületett a kenyérjegy, megszokott jelenséggé vált és maga után vonta a többi jegyet. Oroszország nem maradt el mögöttük és szintén bevezette a kenyérjegyet.

De éppen ezen a példán hasonlíthatjuk össze talán a legjobban a katasztrófa elleni harc reakciós-bürokratikus módszereit, melyeknek az a céljuk, hogy minimális reformokra szorítkozzanak, a forradalmi-demokratikus módszerekkel, melyeknek, hogy méltók legyenek nevükre, közvetlen feladatukul az idejétmúlt régivel való erőszakos szakítást és a fejlődés lehető legnagyobb meggyorsítását kell kitűzniök.

A kenyérjegy, a fogyasztás szabályozásának ez a legjellegzetesebb példája, a mai kapitalista államokban, egyet tűz ki feladatául és valósít meg (a legjobb esetben ezt az egyet megvalósítja), s ez az, hogy a meglevő kenyérkészletet úgy osztja fel, hogy mindenkinek jusson. Megállapítják, korántsem az összes, hanem csak a legfőbb „népélelmezési" cikkek fogyasztásának maximumát. És ez minden. Mással nem törődnek. Bürokratikusan összeszámolják a meglevő gabonakészleteket, elosztják lélekszám szerint, megállapítják a fejadagot, bevezetik és ezzel megelégszenek. A fényűzési cikkekhez nem nyúlnak, mert abból „úgyis" kevés van és „úgyis" olyan drágák, hogy a „nép" számára hozzáférhetetlenek. Ezért kivétel nélkül *valamennyi* hadviselő országban, *még* Németországban *is*, amelyet a fogyasztás legpontosabb, legpedánsabb, legszigorúbb szabályozása terén, azt hiszem, vitathatatlanul mintaképnek tekinthetünk, *még* Németországban *is* azt látjuk, hogy a gazdagok állandóan *megkerülnek* minden fogyasztási „fejadagot". Ezt szintén „mindenki" tudja, erről szintén „mindenki" mosolyogva beszél és a német szocialista sajtóban — néha még a polgári sajtóban is —, a kaszárnyaszigorral dühöngő német cenzúra ellenére, állandóan találkozunk hírekkel és közlésekkel a gazdagok „menüjéről", arról, hogy ezen meg azon a fürdőhelyen

(ahova betegség ürügyén mindenki elmegy... akinek sok pénze van) tetszésszerinti mennyiségben kapják a gazdagok a fehér kenyeret, hogy a gazdagok az egyszerű nép által fogyasztott élelmiszereket drága és ritka fényűzési cikkekkel helyettesítik.

A reakciós kapitalista államnak, amely *fél* attól, hogy aláássa a kapitalizmus alapjait, a bérrabszolgaság alapjait, a gazdagok gazdasági uralmának alapjait, *fél* attól, hogy kifejleszti a munkások és általában a dolgozók öntevékenységét, *fél* attól, hogy igényeiket „felsrófolja", — az *ilyen* államnak kenyérjegyen kívül másra nincs szüksége. Az ilyen állam egy pillanatra sem, egyetlen lépésénél sem téveszti szem elől azt a *reakciós* célt, hogy erősítse a kapitalizmust, hogy ne engedje aláásni, hogy „a gazdasági élet szabályozását" általában, és különösen a fogyasztás szabályozását csupán olyan rendszabályokra korlátozza, amelyek feltétlenül szükségesek a nép élelmezése szempontjából, és egyáltalán *nem meri* bevezetni a fogyasztás tényleges szabályozását olyan értelemben, hogy *ellenőrizze a gazdagokat*, hogy rájuk, akik békeidőben jobb helyzetben élnek, kiváltságokat élveznek, jóllakottak és túltápláltak, *nagyobb* terheket rójjon háborús időben.

Annak a feladatnak, mely elé a háború állította a népeket, reakciós-bürokratikus megoldása a kenyérjegyre, a feltétlenül szükséges „népélelmezési" cikkek egyforma elosztására szorítkozik, s hajszálnyira sem tér el a bürokratizmustól és reakciós szellemtől, vagyis attól a céltól, hogy *ne* fokozza a szegények, a proletariátus, a tömegek (a „demosz") öntevékenységét, hogy *ne* engedje meg, hogy *ők* ellenőrizzék a gazdagokat, hogy *minél több* kibúvót hagyjon arra, hogy a gazdagok fényűzési cikkekkel kárpótolhassák magukat. És *minden* országban, ismételjük, még Németországban is — Oroszországról nem is szólva — temérdek sok a kibúvó, az „egyszerű nép" éhezik, a gazdagok pedig a fürdőhelyeket látogatják, a szűkös hivatalos adagot mindenféle más úton szerzett „pótlékkal" egészítik ki és *nem* hagyják, hogy *őket* ellenőrizzék.

Oroszországban, amely éppen most vívta meg a szabadság és egyenlőség nevében a cárizmus elleni forradalmat, Oroszországban, amely tényleges politikai intézményeit

tekintve egycsapásra demokratikus köztársasággá vált, különösképpen szálka a nép szemében és különösen kiváltja a nép elégedetlenségét, ingerültségét, haragját és felháborodását az, hogy a gazdagok *mindenki* szemeláttára olyan könnyűszerrel megkerülik a „kenyérjegyet". Ezt valóban könnyűszerrel megtehetik. „Feketén" és rendkívül magas áron, különösen *„összeköttetéseik"* révén (márpedig összeköttetéseik csak a gazdagoknak vannak) mindent megszereznek, jókora mennyiségben. A nép éhezik. A fogyasztás szabályozása a legszűkebb bürokratikus-reakciós keretek között mozog. A kormánynál nyomát sem látjuk valami elgondolásnak, nyomát sem látjuk annak a törekvésnek, hogy ezt a szabályozást valóban forradalmi-demokratikus alapokra helyezze.

A sorbanállástól „mindenki" szenved, de... de a gazdagok a cselédet küldik a sorba, sőt e célból külön cselédet fogadnak fel! Ez aztán „demokratizmus"!

A forradalmi-demokratikus politika, olyan időben, amikor az ország hihetetlen szenvedéseket él át a közeledő katasztrófa elleni harcban, nem szorítkoznék a kenyérjegyre, hanem ezen kívül elrendelné először azt, hogy az egész lakosság köteles fogyasztási szövetkezetekben egyesülni, mert enélkül nem valósítható meg teljesen a fogyasztás ellenőrzése; másodszor, munkára kötelezné a gazdagokat, úgy hogy ezek díjazás nélkül titkári és egyéb hasonló munkát végezzenek a fogyasztási szövetkezetekben; harmadszor, gondoskodnék arról, hogy valóban minden fogyasztási cikket egyformán osszanak el a lakosság között, hogy a háború terhei valóban egyformán oszoljanak meg; negyedszer, úgy szervezné meg az ellenőrzést, hogy éppen a gazdagok fogyasztását a lakosság szegény osztályai ellenőrizzék.

Ha ezen a téren valódi demokratizmust hoznának létre, ha igazi forradalmisággal szerveznék meg azt, hogy éppen a nép leginkább szűkölködő osztályai gyakoroljanak ellenőrzést — ez óriási ösztönzés volna minden szellemi erő megfeszítésére, az egész nép valóban forradalmi erőinek kibontakozására. Mert most a köztársasági és forradalmi-demokratikus Oroszország miniszterei, pontosan ugyanúgy, mint kollégáik valamennyi többi impe-

rialista országban, fellengős frázisokat hangoztatnak a „nép érdekeit szolgáló közös munkáról", „minden erő megfeszítéséről", de éppen a nép látja, érzi és tapasztalja e szavak képmutató mivoltát.

Az eredmény: egyhelyben topogás, a gazdasági zűrzavar feltartóztathatatlan növekedése, a katasztrófa közeledése, mert a mi kormányunknak nincs módja arra, hogy Kornyilov módjára, Hindenburg módjára, általános imperialista mintára katonai kényszermunkát vezessen be a munkások számára: a népben még túlságosan elevenek a *forradalom* hagyományai, emlékei, nyomai, szokásai, intézményei; márpedig a mi kormányunk nem akar valóban komoly lépéseket tenni forradalmi-demokratikus irányban, mert teljesen átitatja, tetőtől talpig befonja a burzsoáziától való függőség, a burzsoáziával való „koalíció", belerögződött a félelem attól, hogy valahogy hozzányúljon a burzsoázia tényleges kiváltságaihoz.

A KORMÁNY SZÉTROMBOLJA A DEMOKRATIKUS SZERVEZETEK MUNKÁJÁT

Megvizsgáltuk a katasztrófa és az éhínség elleni harc különböző eszközeit és módszereit. Mindenütt azt láttuk, hogy egyrészt a demokrácia, másrészt a kormány, valamint a kormányt támogató eszer- és mensevik blokk között kibékíthetetlen ellentmondások vannak. Annak bizonyítására, hogy ezek az ellentmondások a valóságban és nemcsak a mi beállításunkban léteznek és hogy kibékíthetetlenségüket *ténylegesen* olyan összeütközések igazolják, amelyek az egész nép szempontjából jelentősek, elég, ha forradalmunk féléves történetének két különösen tipikus „eredményére" és tanulságára emlékeztetünk.

Az egyik tanulság — Palcsinszkij „uralkodásának" története. A másik — Pesehonov „uralkodásának" és bukásának története.

A katasztrófa és az éhínség elleni küzdelem fentebb ismertetett rendszabályainak lényege az, hogy mindenképpen előmozdítják (még a kényszertől sem riadva vissza) a lakosság és elsősorban a demokrácia, vagyis a lakosság többsége, tehát mindenekelőtt az elnyomott osztályok,

a munkások és parasztok, különösen a legszegényebb parasztok „szövetségesedését". S a lakosság maga ösztönösen tért erre az útra, hogy a háború okozta hallatlan nehézségek, terhek és nyomor ellen harcba szálljon.

A cárizmus mindenképpen gátolta a lakosság önálló és szabad „szövetségesedését". A cári monarchia bukása után azonban egész Oroszországban kezdtek megalakulni és gyorsan nőttek a demokratikus szervezetek. A katasztrófa elleni harcot demokratikus társadalmi szervezetek vették fel, a különféle ellátási bizottságok, élelmezési bizottságok, fűtőanyag-tanácskozások stb. stb.

És forradalmunk egész féléves története alatt a szóbanforgó kérdésben a legfigyelemreméltóbb az, hogy a magát köztársaságinak és forradalminak nevező *kormány*, amelyet a mensevikek és az eszerek a „forradalmi demokrácia teljhatalmú szerveinek" nevében *támogatnak*, ez a kormány *harcolt* a demokratikus szervezetek *ellen és legyőzte azokat!!*

Palcsinszkij e harccal igen szomorú és igen nagy országos hírnevet szerzett magának. A kormány háta mögött tevékenykedett, a nép előtt nyiltan nem lépett fel (pontosan ugyanúgy, ahogy azt általában a kadetok szerették tenni, akik a „nép számára" szívesen előtérbe tolták Ceretelit, minden fontos dolgot pedig szép csendesen maguk intéztek el). Palcsinszkij gátolta és akadályozta a demokratikus társadalmi szervezetek minden komoly intézkedését, mert egyetlen komoly intézkedést sem lehetett tenni anélkül, hogy a Kit Kiticsek mértéktelen nyereségein és zsarnoki hatalmán „csorba" ne esett volna. És Palcsinszkij igenis a Kit Kiticseknek hűséges védelmezője és kiszolgálója volt. A dolog odáig fajult — s ezt a tényt az ujságok is közölték —, hogy Palcsinszkij egyszerűen *hatálytalanította* a demokratikus társadalmi szervezetek intézkedéseit!!

Palcsinszkij „uralkodásának" egész története — márpedig ő hónapokon keresztül „uralkodott", és történetesen ugyanakkor, amikor Cereteli, Csernov, Szkobelev „miniszter" volt — egyetlen szakadatlan, csúf botrány, a nép akaratának, a demokrácia döntéseinek megszegése a kapitalisták *érdekében*, szennyes haszonlesésük kedvéért. Az

ujságokban persze, Palcsinszkij „hőstetteinek" csak jelentéktelen része láthatott napvilágot, s azt, hogy miképpen *gátolta* Palcsinszkij az éhínség elleni harcot, majd csak a proletariátus valóban demokratikus kormánya tudja teljesen kivizsgálni, amikor a proletariátus megragadja a hatalmat és Palcsinszkij, valamint a hozzá hasonlók ügyét, anélkül hogy bármit is eltitkolna, átadja a nép *törvényszékének.*

Talán azt fogják erre válaszolni, hogy hiszen Palcsinszkij csak kivétel volt, és el is távolították . . . De éppen arról van szó, hogy Palcsinszkij — nem kivétel, hanem *szabály*, hogy Palcsinszkij eltávolításával egyáltalán nem állt be javulás, hogy helyét ugyanolyan, csupán más nevű Palcsinszkijok foglalták el, hogy a kapitalisták egész *„befolyása"*, egész politikájuk, amelynek az a célja, *hogy az éhínség elleni harcot a kapitalisták érdekében meghiúsítsák*, érintetlen maradt. Mert Kerenszkij és Társai — csak a kapitalisták érdekeinek védelmét rejtegető spanyolfal.

A legszemléltetőbb bizonyíték erre Pesehonov közélelmezési miniszter távozása a kormányból. Tudvalevő, hogy Pesehonov — a lehető legmérsékeltebb narodnyik. De a közélelmezés megszervezését lelkiismeretesen akarta elvégezni, a demokratikus szervezetekkel karöltve és rájuk támaszkodva. Pesehonov működésének *tapasztalata* és az ő *távozása* annál is érdekesebb, mert ez a felette mérsékelt narodnyik, a „népi szocialisták" pártjának tagja, aki hajlandó volt minden kompromisszumra a burzsoáziával, mégis kénytelen volt távozni! Mert Kerenszkij kormánya a kapitalisták, földesurak és kulákok kedvéért *felemelte* a gabona maximált árát!!

M. Szmit, a „Szvobodnaja Zsizny"[88] című ujság szeptember 2-i, 1. számában így írja le ezt a „lépést" és annak jelentőségét:

„Néhány nappal az előtt, hogy a kormány rendeletet adott ki a maximált árak emeléséről, az állami Élelmezési Bizottságban a következő jelenet játszódott le: Rolovics, a jobboldal képviselője, a magánkereskedelem érdekeinek állhatatos védelmezője, s a gabonamonopólium és a gazdasági életbe való állami beavatkozás esküdt ellensége, mindenki hallatára önelé-

gült mosollyal kijelentette, hogy tudomása szerint a legközelebbi jövőben felemelik a gabona maximált árát.

A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjének képviselője viszont válaszában kijelentette, hogy neki semmi ilyesmiről nincs tudomása, hogy amíg Oroszországban tart a forradalom, ilyen rendszabály nem lehetséges, és hogy a kormány semmiképpen sem határozhatja el magát ilyen lépésre, amíg a demokrácia teljesjogú szerveivel — a Gazdasági Tanáccsal és az állami Élelmezési Bizottsággal nem tanácskozott. E nyilatkozathoz csatlakozott a Parasztküldöttek Szovjetjének képviselője is.

De jaj! A valóság igen kegyetlenül beavatkozott ebbe a vitába: nem a demokrácia képviselőinek, hanem a vagyonos elemek képviselőjének lett igaza. Kitűnően volt tájékozva arról a merényletről, amely a demokrácia jogai ellen készült, bár a demokrácia képviselői felháborodással utasították vissza egy ilyen merényletnek még a lehetőségét is."

Tehát, a munkásság képviselője is, a parasztság képviselője is a nép óriási többségének nevében határozottan leszögezi álláspontját, Kerenszkij kormánya azonban éppen megfordítva, a kapitalisták érdekében jár el!

Rolovics, a tőkések képviselője, a demokrácia háta mögött nagyszerűen volt tájékozva — pontosan úgy, mint ahogy mindig megfigyeltük és most is megfigyelhetjük, hogy a polgári lapok, a „Recs" és a „Birzsovka" vannak a legjobban tájékozva arról, hogy mi megy végbe Kerenszkij kormányában.

Mire vall ez a kitűnő tájékozottság? Ez világos: arra, hogy a kapitalistáknak megvannak a maguk „titkos útjaik" és *ténylegesen* az ő kezükben van a hatalom. Kerenszkij — stróman, akit úgy és akkor tolnak előtérbe, ahogy és amikor erre szükségük van. A munkások és parasztok tízmillióinak érdekeit feláldozzák maroknyi gazdag profitjaiért.

Hogyan válaszolnak a nép e felháborító megcsúfolására eszereink és mensevikjeink? Talán a munkásokhoz és parasztokhoz fordulnak azzal a felhívással, hogy Kerenszkijnek és kollégáinak ezek után a börtönben a helye?

Isten ments! Az eszerek és a mensevikek az ő kezükben lévő „Gazdasági Osztály" nevében arra szorítkoztak, hogy a már említett fenyegető határozatot hozták! Ebben

a határozatban kijelentik, hogy a gabonaáraknak a Kerenszkij-kormány által elrendelt felemelése „*végzetes* rendszabály, mely mind a közélelmezésre, mind az ország egész gazdasági életére *súlyos csapást mér*", és hogy ezeket a végzetes rendszabályokat a törvény nyilt „*megszegésével*" hajtották végre!!

Ezek a paktáló politikának, a Kerenszkijjel való kacérkodás politikájának, és a Kerenszkijt „kímélni" akaró politikának az eredményei!

A kormány megszegi a törvényt, s a gazdagok, a földesurak és kapitalisták kedvéért olyan rendszabályt vezet be, amely teljesen *meghiúsítja* az ellenőrzést, az élelmezést és a végsőkig zilált pénzügyek rendezését — az eszerek és a mensevikek pedig tovább is a kereskedelmi és ipari körökkel való megegyezésről értekeznek, tovább is tanácskoznak Tyerescsenkóval, kímélik Kerenszkijt és egy tiltakozó papiros-határozatra szorítkoznak, melyet a kormány nyugodtan az íróasztalfiókba süllyeszt!!

Itt nyilvánul meg különös szemléletességgel az az igazság, hogy az eszerek és a mensevikek elárulták a népet és a forradalmat, és hogy a tömegek valódi vezérévé, *még* az eszer és a mensevik tömegek vezérévé is, a bolsevikok válnak.

Mert csakis azzal, hogy a proletariátus a bolsevikok pártjával az élén meghódítja a hatalmat, csakis ezzel lehetne véget vetni Kerenszkij és Társai botrányos üzelmeinek és *helyreállítani* a demokratikus élelmezési, ellátási stb. szervezetek működését, — melyet Kerenszkij és kormánya *meghiúsít*.

A bolsevikok — a felhozott példán ez teljesen világosan látható — az ***egész*** nép érdekeinek képviselőiként, a közélelmezés és közellátás biztosításának érdekében, a munkások *és* a *parasztok* legégetőbb szükségletei kielégítésének érdekében lépnek fel az eszerek és a mensevikek ingadozó, határozatlan, valóban áruló politikájával szemben, amely az országra olyan gyalázatot hozott, mint a gabonaáraknak ez a felemelése!

A PÉNZÜGYI ÖSSZEOMLÁS ÉS RENDSZABÁLYOK ANNAK LEKÜZDÉSÉRE

A maximált gabonaárak emelésének van egy másik oldala is. Ez az áremelés a papírpénz-kibocsátás új, kaotikus növekedését jelenti, újabb lépés a drágaság növekedésének útján, fokozza a pénzügyek ziláltságát és közelebb hozza a pénzügyi összeomlást. Mindenki elismeri, hogy a papírpénz-kibocsátás a kényszerkölcsön legrosszabb fajtája, hogy leginkább éppen a munkások, a lakosság legszegényebb részének helyzetét rosszabbítja, hogy a pénzügyi zűrzavarnak ez a legfőbb rákfenéje.

S az eszerek és a mensevikek támogatta Kerenszkij-kormány éppen ehhez a rendszabályhoz folyamodik!

A pénzügyek ziláltsága és az elkerülhetetlen pénzügyi összeomlás elleni komoly harcnak nincs más útja, mint forradalmi szakítás a tőke érdekeivel és a valóban demokratikus, azaz „alulról" jövő ellenőrzés megszervezése, annak megszervezése, hogy a munkások és szegényparasztok ellenőrizzék a tőkéseket — az az út, amelyről egész korábbi fejtegetésünkben szó van.

A nyakló nélküli papírpénz-kibocsátás elősegíti a spekulációt, lehetővé teszi a kapitalistáknak, hogy a spekuláción milliókat zsebeljenek be, és óriási akadályokat gördít a termelés annyira szükséges kiterjesztése elé, mert a nyersanyag, a gépek stb. drágasága fokozódik és ugrásszerűen emelkedik. Hogyan segíthetünk ezen, ha eltitkolják, hogy a gazdagok milyen összegeket kerestek a spekulációval?

Be lehet vezetni egy olyan jövedelemadót, hogy a nagy és legnagyobb jövedelmekre progresszív és igen magas adókulcsot állapítanak meg. A többi imperialista kormányt követve, a mi kormányunk is bevezetett ilyen jövedelemadót. De ez az adó jelentős mértékben fikció, holt betű marad, mert először, a pénz értéke egyre gyorsabban esik; másodszor pedig, a jövedelmek eltitkolása annál nagyobb arányokat ölt, minél inkább spekulációs forrásból származik és minél biztosabban védik az üzleti titkot.

Hogy az adó valóságos és ne csak fiktív adó legyen, valóságos ellenőrzésre van szükség, nempedig olyanra,

mely csak papíron van meg. A tőkések ellenőrzése pedig lehetetlen, ha az ellenőrzés bürokratikus marad, mert a bürokráciát, a hivatalnokseregét magát ezer szál fűzi és köti a burzsoáziához. Ezért a nyugateurópai imperialista államokban, akár monarchiák, akár köztársaságok, a pénzügyek rendezését csakis olyan „munkakötelezettség" bevezetése útján valósítják meg, amely *katonai kényszermunkát* vagy *katonai rabszolgaságot* teremt a munkások számára.

Reakciós-bürokratikus ellenőrzés — ez az egyetlen eszköz, amelyet az imperialista államok — s itt a demokratikus köztársasági Franciaország és Amerika sem kivétel — alkalmaznak abból a célból, hogy a háború terheit a proletariátusra és a dolgozó tömegekre hárítsák.

Kormányunk politikájának alapvető ellentmondása éppen az, hogy a kormánynak — hogy ne vesszen össze a burzsoáziával és ne bontsa fel a vele kötött „koalíciót" — reakciós-bürokratikus ellenőrzést kell bevezetnie, s ezt „forradalmi-demokratikus" ellenőrzésnek nevezi, léptennyomon becsapja a népet, ingerli és elkeseríti a tömegeket, amelyek csak imént döntötték meg a cárizmust.

Holott éppen a forradalmi-demokratikus rendszabályok tennék lehetővé *a gazdagok* leghatékonyabb ellenőrzését és a legsikeresebb harcot a jövedelmek eltitkolása ellen, mégpedig azzal, hogy éppen az elnyomott osztályokat, a munkásokat és a parasztokat, éppen a tömeget egyesítik szövetségekbe.

A túlságosan nagyméretű papírpénz-kibocsátás elleni harc céljából igyekeznek ösztökélni a csekkforgalmat. A szegényeket ez a rendszabály nem érinti, mert a szegényember úgyis egyik napról a másikra él, úgyis hetenként lezárja „gazdasági körforgását" és visszaadja a kapitalistáknak azokat a sovány garasokat, melyeket sikerült megkeresnie. A gazdagok számára a csekkforgalomnak óriási jelentősége lehetne, lehetővé tenné az államnak, különösen az olyan intézkedésekkel kapcsolatban, mint a bankok államosítása és az üzleti titok megszüntetése, azt, hogy a kapitalisták jövedelmét *valóban ellenőrizze*, hogy valóban megadóztassa őket, hogy a pénzügyet valóban „demokratizálja" (és egyszersmind rendbehozza).

Ennek azonban éppen az az akadálya, hogy nem

mernek hozzányúlni a burzsoázia kiváltságaihoz, nem merik felbontani a burzsoáziával kötött „koalíciót". Mert a kapitalisták valóban forradalmi rendszabályok nélkül, komoly kényszer nélkül semmiféle ellenőrzésnek nem vetik alá magukat, költségvetésüket nem tárják fel és papírpénz-tartalékaikat nem adják oda „elszámolásra" a demokratikus államnak.

Abban az esetben, ha a bankokat államosítanák, ha törvényt hoznának a gazdagokra nézve kötelező csekkforgalom bevezetéséről, ha az üzleti titkot megszüntetnék, ha a jövedelem eltitkolását vagyonelkobzással büntetnék stb., a szövetségekbe egyesített munkások és parasztok egészen könnyűszerrel hatékonnyá is, egyetemessé is tehetnék az ellenőrzést, a gazdagok feletti ellenőrzéssé tehetnék, olyan ellenőrzéssé, amelynek révén *visszatérülne a kincstárba* az általa kibocsátott papírpénz *azoktól*, akiknek van pénzük, *azoktól*, akik azt rejtegetik.

Ehhez a demokrácia forradalmi diktatúrája kell, melynek élén a forradalmi proletariátus áll, vagyis az kell, hogy ez a demokrácia *valóban* forradalmivá váljék. Ez a dolog veleje. Ez az, amit nem akarnak eszereink és menszevikjeink, akik a „forradalmi demokrácia" *zászlajával* becsapják a népet, s a valóságban a burzsoázia reakciós-bürokratikus politikáját támogatják, annak a burzsoáziának a politikáját, melyet mint mindig, most is az az elv vezérel: „après nous le déluge" — utánunk az özönvíz!

Rendszerint még csak észre sem vesszük, hogy milyen mélyen belénkrögződtek a polgári tulajdon „szentségére" vonatkozó antidemokratikus szokások és előítéletek. Amikor a mérnök vagy a bankár a munkás bevételeit és kiadásait közli, amikor adatokat közöl a munkások munkabéréről és munkájuk termelékenységéről, ez teljesen törvényes és igazságos eljárásnak számít. Senkinek eszébe sem jut ebben azt látni, hogy merényletet követnek el a munkás „magánélete" ellen, hogy a mérnök „spicli vagy besúgó". A polgári társadalom a bérmunkások munkáját és bérét *saját* nyitott könyvének tekinti, amelybe minden burzsoának mindenkor joga van betekintenie, hogy a munkás életében bármikor valamiféle „fényűzést" vagy valamilyen állítólagos „lustaságot" stb. fedezzen fel.

Nos, és a megfordított ellenőrzés? Mi lenne, ha a *demokratikus* állam felszólítaná a hivatalnokok, az irodai alkalmazottak, a *cselédek* szakszervezeteit, hogy vizsgálják felül a kapitalisták bevételeit és kiadásait, hozzák nyilvánosságra az erre vonatkozó adatokat, segítsenek a kormánynak a jövedelem eltitkolása ellen folytatott harcában?

Micsoda vad üvöltést csapna a burzsoázia a „spiclikedés", a „besúgás" miatt! Amikor az „uraságok" a cselédeket, a tőkések a munkásokat ellenőrzik — az emberek úgy vélik, hogy ez a dolog rendje, a dolgozók és kizsákmányoltak magánéletét *nem* tekintik sérthetetlennek, a burzsoáziának joga van minden „bérrabszolgájától" számadást követelni, bevételeit és kiadásait bármikor nyilvánosságra hozni. Ami viszont az elnyomottaknak azokat a próbálkozásait illeti, hogy ők ellenőrizzék az elnyomókat, *az ő* bevételeiket és kiadásaikat napvilágra hozzák, *az ő* fényűző életmódjukat feltárják, még háború idején is, amikor ez a fényűzés egyenesen éhínséget idéz elő és a fronton a hadseregek pusztulására vezet — óh nem, a burzsoázia nem tűr „spiclikedést" és „besúgást"!

A kérdés megintcsak ugyanarra lyukad ki: a burzsoázia uralma *nem egyeztethető össze* a valóban forradalmi valódi demokráciával. A XX. században, kapitalista országban, nem lehet forradalmi demokrata az, *aki nem mer* a szocializmus felé haladni.

LEHET-E ELŐBBRE JUTNI, HA NEM MERÜNK A SZOCIALIZMUS FELÉ HALADNI?

Az eszerek és a mensevikek közkeletű opportunista eszméin nevelkedett olvasóban eddigi fejtegetéseink könnyen a következő ellenvetést válthatják ki: az itt vázolt rendszabályok nagyrésze lényegében nem demokratikus, hanem *már* szocialista rendszabály!

Ez a közkeletű ellenvetés, mellyel (ilyen vagy olyan formában) a polgári, az eszer és a mensevik sajtóban úton-útfélen találkozunk, nem más, mint a maradi kapitalizmus reakciós védelme, sztruvista mezbe öltöztetett

védelme. Nem vagyunk elég érettek, úgymond, a szocializmusra, még korai a szocializmust „bevezetni", forradalmunk polgári forradalom, ezért legyünk a burzsoázia szolgái (bár Franciaország nagy polgári forradalmárai 125 esztendővel ezelőtt azzal tették naggyá forradalmukat, hogy *terrort* alkalmaztak minden elnyomó ellen, a földesurak ellen is, a kapitalisták ellen is!).

A burzsoázia szolgálatában álló gyászmarxisták, akikhez az eszerek is átpártoltak és akik így gondolkodnak, nem értik (ha felfogásuk elméleti alapjait vizsgáljuk), hogy mi is az imperializmus? mik is a kapitalista monopóliumok? mi az állam? mi a forradalmi demokrácia? Mert aki ezt megérti, annak okvetlenül el kell ismernie, hogy nem lehet előbbre jutni, ha nem a szocializmus felé haladunk.

Mindenki imperializmusról beszél. De az imperializmus nem más, mint monopolkapitalizmus.

Hogy a kapitalizmus Oroszországban szintén monopolkapitalizmussá vált, azt elég meggyőzően tanusítja a „Produgol", a „Prodamet", a cukorszindikátus stb. Ugyanaz a cukorszindikátus szembetűnően mutatja, miként nő át a monopolkapitalizmus monopolista államkapitalizmusba.

És mi az állam? Az uralkodóosztály szervezete — például Németországban a junkereké és kapitalistáké. Ezért az, amit a német Plehanovok (Scheidemann, Lensch stb.) „hadiszocializmusnak" neveznek, a valóságban nem más, mint monopolista hadi államkapitalizmus vagy egyszerűbben és világosabban: katonai kényszermunka a munkások számára, a kapitalisták profitjainak katonai védelme.

Nos, próbáljanak csak a junker-kapitalista, a földesúri kapitalista állam *helyébe forradalmi-demokratikus* államot tenni, vagyis olyan államot, amely *minden* kiváltságot forradalmi módon megszüntet és nem fél attól, hogy forradalmi úton megvalósítsa a legteljesebb demokráciát. Meglátják, hogy a valóban forradalmi-demokratikus államban a monopolista államkapitalizmus feltétlenül, elkerülhetetlenül egy lépés, sőt több lépés a szocializmus felé!

Mert ha egy kapitalista óriásvállalat monopóliummá

válik, ez azt jelenti, hogy az ilyen vállalat az egész népet kiszolgálja. Ha pedig állami monopóliummá vált, akkor ez azt jelenti, hogy az állam (vagyis — ha *forradalmi* demokrácia van — a lakosság, s elsősorban a munkások és parasztok felfegyverzett szervezete) vezeti az egész vállalatot — de kinek az érdekében?

— vagy a földesurak és a tőkések érdekében; akkor ez nem forradalmi-demokratikus állam, hanem reakciós-bürokratikus állam, imperialista köztársaság;

— vagy a forradalmi demokrácia érdekében; akkor *ez éppen egy lépés a szocializmus felé.*

Mert a szocializmus nem egyéb, mint az állam-kapitalista monopólium után következő lépés előre. Vagy másszóval: a szocializmus nem más, mint állam-kapitalista monopólium, *mely az egész nép javát szolgálja* és ennyiben már *meg is szűnt* kapitalista monopólium lenni.

Itt nincs középút. A fejlődés objektív menete az, hogy a *monopóliumoktól* (amelyek számát, szerepét és jelentőségét megtízszerezte a háború) *nem lehet* előremenni anélkül, hogy ne a szocializmus felé haladnánk.

Vagy valóban forradalmi demokraták vagyunk, s akkor nem szabad félnünk a szocializmushoz vezető lépésektől.

Vagy félünk a szocializmushoz vezető lépésektől, Plehanov módjára, Dan módjára, Csernov módjára elítéljük ezeket a lépéseket olyasféle érvekkel, hogy forradalmunk polgári forradalom, hogy a szocializmust nem lehet „bevezetni" stb. — és akkor feltartóztathatatlanul Kerenszkijhez, Miljukovhoz és Kornyilovhoz süllyedünk le, azaz a munkás- és paraszttömegek „forradalmi-demokratikus" törekvéseit *reakciós-bürokratikus* módon elnyomjuk.

Középút nincs.

És ez forradalmunk alapvető ellentmondása.

Egyhelyben állni nem lehet a történelemben általában, s különösen nem lehet háború idején. Vagy előre kell menni, vagy hátrafelé. A XX. század Oroszországában, amely forradalmi úton kivívta a köztársaságot és a demokráciát, *lehetetlen* előbbre jutni anélkül, hogy ne *haladnánk* a szocializmus felé, anélkül, hogy ne tennénk

lépéseket a szocializmus felé (olyan lépéseket, amelyeket a technika és a kultúra színvonala szab meg és határoz meg: a parasztgazdaságban nem lehet „bevezetni" a gépesített nagyüzemű gazdaságot, a cukortermelésben viszont nem lehet azt megszüntetni).

Ha viszont nem merünk előrehaladni, *ez azt jelenti*, hogy visszafelé megyünk, mint ahogy azt a Kerenszkijek meg is teszik a Miljukovok és Plehanovok örömére és a Ceretelik és Csernovok ostoba segédletével.

A történelemnek éppen az a dialektikája, hogy a háború, amely rendkívül meggyorsította a monopolkapitalizmusnak monopolista államkapitalizmussá való átalakulását, éppen *ezáltal* rendkívül közel juttatta az emberiséget a szocializmushoz.

Az imperialista háború a szocialista forradalom előestéje. Mégpedig nemcsak azért, mert a háború szörnyűségei proletárfelkelést idéznek elő — semmiféle felkelés nem hozza meg a szocializmust, ha az gazdaságilag nem érett meg —, hanem azért, mert a monopolista államkapitalizmus a szocializmus legteljesebb *anyagi* előkészítése, a szocializmus *előcsarnoka*, az a történelmi lépcsőfok, amelyet a szocializmusnak nevezett faktól *semmiféle közbülső lépcsőfokok nem választanak el.*

* * *

Eszereink és mensevikjeink doktrinér módon, egy bemagolt és rosszul megértett doktrina szempontjából vizsgálják a szocializmus kérdését. A szocializmust valami távoli, ismeretlen, homálybatűnő jövőnek látják.

Márpedig a szocializmus most a modern kapitalizmus valamennyi ablakán át ránktekint, a szocializmus körvonalai közvetlenül, a *gyakorlatban* bontakoznak ki minden olyan nagyméretű rendszabályban, amely ennek a legmodernebb kapitalizmusnak alapján egy lépést jelent előre.

Mi az általános munkakötelezettség?

Ez egy lépés előre a legmodernebb monopolkapitalizmus talaján, lépés az egész gazdasági élet bizonyos általános terv szerinti szabályozása felé, lépés a nép munkájá-

val való takarékosság felé, a kapitalizmus által űzött esztelen munkaerőtékozlás megakadályozása felé.

Németországban a junkerek (földbirtokosok) és a tőkések bevezetik az általános munkakötelezettséget, s ez akkor elkerülhetetlenül katonai kényszermunkává válik a munkások számára.

De vegyük ugyanezt az intézményt és gondoljuk végig, mi a jelentősége egy forradalmi-demokratikus államban. A Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei által bevezetett, szabályozott és irányított általános munkakötelezettség *még nem* szocializmus, de *már nem* kapitalizmus. Ez óriási *lépés* a szocializmus *felé*, olyan lépés, amelytől a teljes demokrácia fennmaradása esetén a tömegekkel szemben alkalmazott hallatlan erőszak nélkül már lehetetlen lenne visszafelé menni a kapitalizmushoz.

HARC A GAZDASÁGI BOMLÁS ELLEN ÉS A HÁBORÚ

A közeledő katasztrófa elleni harci rendszabályok kérdése egy másik, igen fontos kérdés megvilágításához vezet el bennünket: a bel- és külpolitika összefüggésének kérdéséhez, vagy másszóval: a hódító, imperialista háború és a forradalmi, proletár háború, a bűnös rablóháború és az igazságos demokratikus háború közötti viszony kérdéséhez.

A katasztrófa elleni harc fentebb leírt rendszabályai, mint már megállapítottuk, rendkívüli mértékben fokoznák az ország védelmi képességét vagy másszóval: katonai erejét. Egyrészt ez. Másrészt viszont, ezek a rendszabályok nem valósíthatók meg anélkül, hogy a hódító háborút ne változtatnók igazságos háborúvá, hogy a kapitalisták által, a kapitalizmus érdekében viselt háborút ne változtatnók a proletariátus által valamennyi dolgozó és kizsákmányolt érdekében viselt háborúvá.

Valóban. A bankok és szindikátusok államosítása, az üzleti titok megszüntetésével és a tőkések felett gyakorolt munkásellenőrzéssel együtt, nemcsak roppant megtakarítást jelentene a nép munkájában, nemcsak az erők és anyagi eszközök megtakarítását tenné lehetővé, hanem a lakosság dolgozó *tömegeinek*, a lakosság többségének

helyzetét is megjavítaná. A modern háborúban, mint ismeretes, a gazdasági szervezetnek döntő jelentősége van. Oroszországnak van elég gabonája, szene, ásványolaja, vasa — e tekintetben a mi helyzetünk jobb, mint bármely más európai hadviselő országé. Ha pedig az említett eszközök felhasználásával harcot folytatnánk a gazdasági leromlás ellen, ha mozgósítanók e harcra a tömegek öntevékenységét, ha megjavítanók helyzetüket, ha államosítanók a bankokat és szindikátusokat, Oroszország a maga forradalmát és demokráciáját felhasználná arra, hogy az egész országot a gazdasági szervezettségnek az eddiginél mérhetetlenül magasabb fokára emelje.

Ha az eszerek és mensevikek áprilisban az ellenőrzési rendszabályokat akadályozó és a termelést szabotáló burzsoáziával való „koalíció" helyett megvalósították volna azt, hogy a hatalom a Szovjetek kezébe menjen át, és erejüket nem a „miniszteri váltófutásra" fordították volna, nem arra, hogy a kadetok mellett bürokraták módjára a miniszteri, miniszterhelyettesi stb. stb. székeket koptassák, hanem arra, hogy vezessék a munkásokat és parasztokat az ellenőrzésben, amelyet *ők* gyakorolnak a kapitalisták *felett*, a kapitalisták *ellen* folytatott *háborújukban*, — akkor Oroszország ma olyan ország volna, amelyben teljes gazdasági átalakulás megy végbe, amelyben a föld a paraszté, a bankok államosítva vannak, vagyis Oroszország *ennyiben* (s ezek a mai élet rendkívül fontos gazdasági alapjai) *felette* állna valamennyi többi kapitalista országnak.

Egy olyan országnak, ahol a bankok államosítva vannak, védelmi képessége, katonai ereje *nagyobb*, mint az olyan országé, ahol a bankok magánkézben maradnak. Egy olyan paraszti ország katonai ereje, ahol a föld a parasztbizottságok kezén van, *nagyobb*, mint az olyan országé, ahol a föld a földesurak birtokában van.

Állandóan a franciák 1792—1793-as hősies hazafiasságára és katonai vitézségük csodáira hivatkoznak. De megfeledkeznek azokról az anyagi, történelmi és gazdasági előfeltételekről, melyek tulajdonképpen lehetségessé tették ezeket a csodákat. Valóban forradalmi leszámolás az idejétmúlt feudalizmussal, az egész ország áttérése — mégpedig

igazán forradalmi-demokratikus gyorsasággal, határozottsággal, eréllyel és odaadással — fejlettebb termelési módra, a szabad paraszti földbirtoklásra — ezek azok az anyagi, gazdasági feltételek, amelyek „csodálatos" gyorsasággal megmentették Franciaországot, mert *teljesen átalakították, újjáteremtették* gazdasági alapját.

Franciaország példája egyről és csakis egyről tanuskodik: ahhoz, hogy Oroszországot képessé tegyük a védelemre, hogy Oroszországban is elérjük a tömeghősiesség „csodáit", „jakobinus" könyörtelenséggel el kell söpörnünk mindent, ami régi, *gazdasági tekintetben* meg kell újítanunk, új életre kell keltenünk Oroszországot. Ezt pedig a XX. században nem tehetjük meg, ha csupán a cárizmust söpörjük el (Franciaország 125 évvel ezelőtt nem szorítkozott erre). Sőt, ehhez még az sem elegendő, ha forradalmi módon megsemmisítjük a földesúri földbirtoklást (mi még ezt sem tettük meg, mert az eszerek és mensevikek elárulták a parasztságot!), ha a földet átadjuk a parasztságnak. Hiszen a XX. században élünk, és ha uralkodunk a föld felett, de *nem uralkodunk a bankok felett*, nem tudunk teljes átalakulást, megújulást vinni a nép életébe.

Franciaország anyagi, termelési megújhodása a XVIII. század végén együttjárt a politikai és szellemi megújhodással, a forradalmi demokrácia és a forradalmi proletariátus diktatúrájával (a demokrácia még nem vált külön a proletariátustól és még majdnem egészen egybe volt vele forrva), együttjárt azzal, hogy könyörtelenül hadat üzentek mindennek, ami reakciós volt. Az egész népet és különösen a tömegeket, vagyis az *elnyomott* osztályokat, határtalan forradalmi lelkesedés töltötte el; a háborút *mindenki* igazságos, védelmi háborúnak tartotta, s *valóban* az is *volt*. A forradalmi Franciaország védekezett a reakciós és monarchista Európával szemben. Nem 1792—1793-ban változtak át a háborúk Franciaország részéről védelmi háborúkból hódító háborúkká, hanem sok évvel később, a reakciónak az országon belül aratott győzelme *után*, Napóleon ellenforradalmi diktatúrája változtatta őket azzá.

És Oroszországban? Mi továbbra is imperialista háborút folytatunk a kapitalisták érdekében, szövetségben

az imperialistákkal, azoknak a titkos szerződéseknek értelmében, amelyeket a *cár* kötött Anglia és más országok tőkéseivel, s amelyekben az orosz kapitalistáknak megígérték, hogy kirabolhatnak idegen országokat, megígérték Konstantinápolyt, Lvovot, Örményországot stb.

A háború Oroszország részéről igazságtalan, reakciós, hódító háború marad mindaddig, amíg Oroszország igazságos békét nem javasol és nem szakít az imperializmussal. A háború szociális jellegét, igazi jelentőségét nem az határozza meg, hogy hol állnak az ellenséges csapatok (ahogy az eszerek és a mensevikek gondolják, akik olyan vulgárisan gondolkodnak, mint egy tudatlan paraszt). Ezt a jelleget az határozza meg, hogy *milyen politika* folytatása a háború („a háború a politika folytatása"), hogy *melyik osztály* és milyen céllal visel háborút.

Nem lehet a tömegeket titkos szerződések értelmében rablóháborúba vinni, s ugyanakkor lelkesedésükre számítani. A forradalmi Oroszország élenjáró osztálya, a proletariátus egyre világosabban felismeri a háború bűnös voltát s a burzsoázia nemcsak hogy nem tudta a tömegeket ettől a meggyőződésüktől eltéríteni, hanem éppen ellenkezőleg, egyre erősödik annak a tudata, hogy ez a háború bűnös háború. Oroszország *mindkét fővárosának* proletariátusa végleg internacionalistává lett!

Hogy is beszélhetnénk itt arról, hogy a tömegek lelkesednek a háborúért!

Az egyik elválaszthatatlanul egybe van kapcsolva a másikkal, elválaszthatatlanul egybe van kapcsolva a belpolitika és a külpolitika. Nem lehet az országot védelemre képessé tenni nagy hősiességre képes nép nélkül, amely merészen, erélyesen hajtja végre a nagy gazdasági átalakításokat. És nem lehet a tömegeket hősiességre serkenteni, ha nem szakítunk az imperializmussal, ha nem ajánljuk fel minden népnek a demokratikus békét és nem változtatjuk át ilymódon a háborút hódító, rabló, bűnös háborúból igazságos, védelmi, forradalmi háborúvá.

Forradalmunkat és az imperializmus vasfogójába szorított országunkat csak úgy menthetjük meg, ha mind a belpolitikában, mind a külpolitikában eltökélten és következetesen szakítunk a tőkésekkel.

A FORRADALMI DEMOKRÁCIA ÉS A FORRADALMI PROLETARIÁTUS

Ha a mai Oroszország demokráciája valóban forradalmi demokrácia akar lenni, akkor a proletariátussal a legszorosabb szövetségben kell haladnia, támogatnia kell a proletariátus, az egyetlen következetesen forradalmi osztály harcát.

Ehhez a következtetéshez vezetett el bennünket annak a kérdésnek vizsgálata, hogy milyen eszközökkel kell küzdenünk a hihetetlen méretű, elkerülhetetlen katasztrófa ellen.

A háború olyan felmérhetetlen válságot idézett elő, annyira túlfeszítette a nép anyagi és erkölcsi erőit, olyan súlyos csapásokat mért az egész mai társadalmi szervezetre, hogy az emberiségnek választania kellett: vagy elpusztul, vagypedig a legforradalmibb osztályra bízza sorsát, hogy a leggyorsabb és legradikálisabb úton áttérhessen egy fejlettebb termelési módra.

Számos történelmi oknál fogva — Oroszország nagyobb elmaradottsága, különleges háborús nehézségei, a cárizmus rendkívüli korhadtsága, az 1905-ös év hagyományainak rendkívüli elevensége következtében — Oroszországban előbb tört ki a forradalom, mint más országokban. A forradalom eredménye az, hogy Oroszország *politikai* rendje tekintetében néhány hónap alatt utólérte az előrehaladott országokat.

De ez kevés. A háború könyörtelen, a háború kíméletlenül élesen veti fel a kérdést: vagy elpusztulunk, vagy *gazdaságilag is* utólérjük és túlszárnyaljuk az előrehaladott országokat.

Ez lehetséges, mert számos előrehaladott ország kész tapasztalatai, technikájuk és kultúrájuk kész eredményei rendelkezésünkre állanak. Erkölcsi támaszunk az egyre növekvő tiltakozás a háború ellen Európában, az érlelődő munkás-világforradalom légköre. Ösztönöz és sarkal bennünket az imperialista háború idején rendkívül ritka forradalmi-demokratikus szabadság.

Elpusztulni, vagy teljes gőzzel előreiramodni. Így tette fel a kérdést a történelem.

S a proletariátusnak a parasztsághoz való viszonya az adott helyzetben megerősíti — megfelelő módosításokkal — a régi bolsevik álláspontot: ki kell ragadni a parasztságot a burzsoázia befolyása alól. Csakis ez lehet a forradalom megmentésének záloga.

A parasztság ugyanis az egész kispolgári tömegnek számbelileg legerősebb képviselője.

Eszereink és mensevikjeink reakciós szerepet vállaltak magukra: a parasztságot továbbra is a burzsoázia befolyása alatt akarják tartani, a parasztságot a burzsoáziával, nempedig a proletariátussal való koalíció felé akarják vezetni.

A forradalom tapasztalatai gyorsan tanítják a tömegeket. S az eszerek és a mensevikek reakciós politikája hajótörést szenved: mindkét főváros Szovjetjeiben alulmaradtak[89]. Mindkét kispolgári-demokrata pártban nő a „baloldali" ellenzék. Petrográdban 1917 szeptember 10-én az eszerek városi értekezletén a küldöttek kétharmada a *baloldali* eszerek mellett szavazott, akik a proletariátussal való szövetség felé hajlanak és visszautasítják a burzsoáziával való szövetséget (koalíciót).

Az eszerek és a mensevikek a burzsoázia kedvelt szembeállítását ismételgetik: burzsoázia és demokrácia. Ez a szembeállítás azonban lényegében éppoly értelmetlen, mintha a fontot a rőffel hasonlítanók össze.

Van demokratikus burzsoázia és van burzsoá demokrácia: ezt csak az tagadhatja, aki teljesen járatlan mind a történelem, mind a politikai gazdaságtan terén.

Az eszereknek és mensevikeknek azért volt szükségük erre a helytelen szembeállításra, hogy *elleplezzék* az elvitathatatlan tényt: a burzsoázia és a proletariátus között ott áll a *kispolgárság*. A kispolgárság, gazdasági osztályhelyzete folytán, elkerülhetetlenül a burzsoázia és a proletariátus között ingadozik.

Az eszerek és a mensevikek a kispolgárságot a burzsoáziával való szövetség felé vonják. Ez a lényege egész „koalíciójuknak", egész koalíciós kormányuknak, Kerenszkij, e tipikus félkadet, egész politikájának. A forradalom félesztendeje alatt ez a politika teljesen csődöt mondott.

A kadetok kárörvendenek: a forradalom, mondják,

csődbe jutott, a forradalom *nem* birkózott meg sem a háborúval, sem a gazdasági zűrzavarral.

Nem igaz. A *kadetok* és az *eszerek-mensevikek* jutottak csődbe, mert ez a blokk (szövetség) egy fél évig kormányozta Oroszországot, és e fél év alatt fokozta a gazdasági zűrzavart, összekuszálta és súlyosbította a katonai helyzetet.

Minél teljesebben csődbe jutott a burzsoáziának az *eszerekkel és a mensevikekkel* kötött *szövetsége*, annál gyorsabban *tanul* a nép. Annál könnyebben találja meg a *helyes* kivezető utat: a szegényparasztságnak, vagyis a parasztság többségének szövetségét a proletariátussal.

1917 szeptember 10—14.

A FORRADALOM EGYIK ALAPVETŐ KÉRDÉSE

Kétségtelen, hogy minden forradalom legfőbb kérdése az államhatalom kérdése. Melyik osztály kezében van a hatalom — ez dönt el mindent. S ha Oroszország fő kormányzó pártjának a lapja, a „Gyelo Naroda", nemrégen azon panaszkodott (147. sz.), hogy a hatalom kérdésében felmerülő viták miatt feledésbe merül az Alkotmányozó Gyűlés kérdése is, meg a gabonakérdés is, akkor azt kellene válaszolni az eszereknek: panaszkodjanak saját-magukra. Hiszen éppen az *önök* pártjának ingadozása, határozatlansága a leginkább hibás abban is, hogy még mindig tart a „miniszteri váltófutás", abban is, hogy végnélkül halogatják az Alkotmányozó Gyűlés összehívását, abban is, hogy a tőkések meghiúsítják a gabonamonopóliummal és az ország gabonaellátásának biztosításával kapcsolatban elfogadott és tervezett rendszabályokat.

A hatalom kérdését nem lehet sem megkerülni, sem elhalasztani, mert éppen ez az az alapvető kérdés, amely *mindent* meghatároz a forradalom fejlődésében, kül- és belpolitikájában. Hogy forradalmunk egy fél esztendőt „elfecsérelt" a hatalom berendezésével kapcsolatos ingadozásokra, az vitathatatlan tény, ez a tény az eszerek és a mensevikek ingadozó politikájának szükségszerű következménye. Ezeknek a pártoknak a politikáját pedig végeredményben a kispolgárság osztályhelyzete, a tőke és a munka közötti harcban tanusított gazdasági labilitása határozza meg.

A kérdés mármost az, hogy tanult-e valamit a kispolgári demokrácia e nagy, tartalomban rendkívül gazdag félesztendő alatt, vagy sem. Ha nem, a forradalom elve-

szett, s csak a proletariátus győzelmes felkelése mentheti meg. Ha igen, egy szilárd, ingadozások nélküli hatalom azonnali megteremtésével kell kezdeni. A népforradalom idején, vagyis egy olyan forradalom idején, amely életre keltette a tömegeket, a munkás és paraszt többséget, csak olyan hatalom lehet szilárd, amely valóban és feltétlenül a lakosság *többségére* támaszkodik. Az államhatalom Oroszországban *ténylegesen* mindeddig megmaradt a *burzsoázia* kezében, amely csupán részleges engedményekre kényszerül (úgy, hogy már másnap kezdi visszavonni ezeket), ígéretek osztogatására (azért, hogy ne teljesítse őket), uralmának mindenféle úton-módon való elleplezésére (azért, hogy a „becsületes koalíció" látszatával félrevezesse a népet) stb. stb. Ez a kormány szavakban népi, demokratikus, forradalmi kormány, valójában népellenes, antidemokratikus, ellenforradalmi, burzsoá kormány — ez az az ellentmondás, amely mindeddig megvolt és amely forrása volt a hatalom teljes labilitásának és ingadozásának, annak az egész „miniszteri váltófutásnak", amellyel az eszer és mensevik urak oly sajnálatos (a nép szempontjából sajnálatos) buzgalommal foglalkoztak.

Vagy a Szovjetek szétkergetése és dicstelen halála, vagy minden hatalmat a Szovjeteknek — ezt mondottam 1917 június elején, a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusán*, s július és augusztus története rendkívül meggyőzően bebizonyította e szavak helyességét. Csakis a Szovjetek hatalma lehet szilárd, csakis ez támaszkodhat valóban a nép többségére, — akármit hazudnak is a burzsoázia lakájai, Potreszov, Plehanov és mások, akik a hatalom „bázisa kiszélesítésének" nevezik azt, amikor a hatalmat ténylegesen a nép jelentéktelen kisebbségének, a burzsoáziának, a kizsákmányolóknak a kezébe adják át.

Csak a Szovjethatalom lehetne szilárd, csak ez lenne olyan hatalom, amelyet még a legviharosabb forradalom legviharosabb pillanataiban sem lehetne megdönteni, csak az ilyen hatalom biztosíthatná a forradalom állandó,

* Lásd ebben a kötetben 3—5. old. — *Szerk.*

széleskörű fejlődését, a pártok békés harcát a Szovjeteken belül. Amíg nem jön létre egy ilyen hatalom, elkerülhetetlen a hatalom határozatlansága, labilitása, ingadozása, elkerülhetetlenek a végnélküli „hatalmi válságok", a miniszteri váltófutás kilátástalan komédiája, a kirobbanások jobbról is, balról is.

Ámde „a hatalmat a Szovjeteknek" jelszót igen gyakran, sőt talán a legtöbb esetben, teljesen helytelenül úgy fogják fel, hogy „a Szovjetek többségi pártjaiból alakult kormányt" követelünk, s erre a teljesen hibás véleményre szeretnénk részletesebben kitérni.

„A Szovjetek többségi pártjaiból alakult kormány" — ez azt jelenti, hogy a kormányban személyi változások történnek, de érintetlen marad a kormányhatalom egész régi apparátusa, ez a teljesen bürokratikus, velejéig antidemokratikus apparátus, amely képtelen arra, hogy komoly reformokat hajtson végre, olyan reformokat, amilyenek még az eszerek és a mensevikek programjában is szerepelnek.

„A hatalmat a Szovjeteknek" — ez azt jelenti, hogy az egész régi államgépezetet, ezt a bürokratikus, minden demokratikus intézkedést gátló gépezetet radikálisan átalakítjuk, ezt az apparátust eltávolítjuk és a Szovjeteknek, azaz a nép, a munkások, katonák és parasztok szervezett és felfegyverzett többségének új, népi, vagyis valóban demokratikus apparátusával váltjuk fel, hogy a nép többségének nemcsak a képviselőválasztásoknál, hanem az állam kormányzásában, a reformok és átalakítások megvalósításában is kezdeményezési lehetőséget és önállóságot biztosítunk.

Hogy ezt a különbséget világosabbá és szemléletesebbé tegyük, emlékeztetünk egy értékes beismerésre, amelyet nem is olyan régen az egyik kormányzó pártnak, az eszerek pártjának a lapjában, a „Gyelo Narodá"-ban olvashattunk. Még azokban a minisztériumokban is — írta ez a lap —, amelyeket szocialista miniszteréknek adtak át (ezt a kadetokkal való hirhedt koalíció idején írták, amikor a mensevikek és az eszerek miniszterek voltak), *még* ezekben a minisztériumokban *is* megmaradt az egész régi igazgatási apparátus, és gátolja az egész munkát.

Ez érthető is. A polgári parlamentáris, és jelentős mértékben a polgári alkotmányos országok egész története azt mutatja, hogy a miniszterek változása igen keveset jelent, mert a kormányzás tényleges munkáját a hivatalnokok óriási serege végzi. Márpedig ezt a sereget teljesen átitatja az antidemokratikus szellem, ezernyi és milliónyi szál fűzi a földesurakhoz és a burzsoáziához, mindenféleképpen függ tőlük. Ezt a sereget a burzsoá viszonyok levegője veszi körül, csak ezt a levegőt szívja, megdermedt, meggémberedett, megcsontosodott, nem tud kitörni ebből a légkörből, csak a régi módon tud gondolkodni, érezni, cselekedni. Ezt a sereget megköti a hivatali hierarchia, kötik az „állami" szolgálat bizonyos előjogai, ennek a seregnek felső rétegei pedig részvények és bankok útján teljesen oda vannak láncolva a finánctőkéhez, bizonyos mértékig maguk is a finánctőke ügyvivői, annak érdekeit képviselik és befolyását közvetítik.

Ennek az államgépezetnek a segítségével megkísérelni olyan átalakítások végrehajtását, mint a földesúri földtulajdon megváltás nélküli megszüntetése vagy a gabonamonopólium stb. — a legnagyobb illúzió, a legnagyobbfokú önámítás és népámítás. Ez a gépezet kiszolgál*hatja* a köztársaságpárti burzsoáziát azáltal, hogy „császár nélküli császárság" formájában köztársaságot hoz létre, mint például a harmadik köztársaság Franciaországban, de arra, hogy reformokat hajtson végre, amelyek, ha nem is szüntetik meg a tőke jogait, a „szent magántulajdon" jogait, de legalább alaposan megnyirbálják vagy korlátozzák ezeket, erre egy ilyen államgépezet teljesen képtelen. Éppen ez az oka annak, hogy bármely „koalíciós" kormányban, amelyben „szocialisták" részt vesznek, ezeknek a szocialistáknak, még ha egyesek közülük teljesen józándékú emberek is, a gyakorlatban mindig csak az a szerepük, hogy szépítgessék és takargassák a burzsoá kormányt, hogy a kormány villámhárítói legyenek a nép haragjával szemben, hogy segítsenek ennek a kormánynak a tömegek félrevezetésében. Így volt ez 1848-ban Louis Blanc-nál, így volt ez azóta is jónéhány esetben Angliában és Franciaországban, amikor szocialisták részt vettek a kormányban, így volt ez a Csernovokkal és a Ceretelikkel 1917-ben, így

volt és így lesz mindaddig, amíg fennmarad a burzsoá rendszer és érintetlenül megőrzik a régi, burzsoá, bürokratikus államgépezetet.

A Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei éppen azért különösen értékesek, mert az államgépezetnek egy új, mérhetetlenül fejlettebb, hasonlíthatatlanul demokratikusabb *típusát* alkotják. Az eszerek és a mensevikek mindent elkövettek, minden lehetőt és lehetetlent, hogy a Szovjeteket (különösen a petrográdit és az összoroszországit, vagyis a Központi Végrehajtó Bizottságot) semmirekellő fecsegő gyülekezetekké változtassák, amelyek az „ellenőrzés" ürügyén meddő határozatok és kívánságok előterjesztésével foglalkoztak, melyeket a kormány a legudvariasabb és a legnyájasabb mosollyal az íróasztalfiókba süllyesztett. De a Kornyilov-lázadás komoly vihart ígérő „friss szellője" is elegendő volt ahhoz, hogy minden, ami a Szovjetben korhadt volt, egy időre eltűnjön, és hogy nagyszerű, hatalmas, legyőzhetetlen erőként kezdjen kibontakozni a forradalmi tömegek kezdeményezése.

Tanuljanak a kishitűek ezen a történelmi példán. Szégyenkezzenek azok, akik azt mondják: „nekünk nincs olyan apparátusunk, amellyel felválthatnók a régi, elkerülhetetlenül a burzsoázia védelmére hajló apparátust." Mert ilyen apparátus igenis *van*. Éppen ilyen apparátus a Szovjetek. Ne féljetek a tömegek kezdeményezésétől és önállóságától, bízzatok a tömegek forradalmi szervezeteiben — s az állami élet *minden* területén meglátjátok a munkásoknak és a parasztoknak ugyanazt az erejét, magasztosságát, győzhetetlenségét, amelyről akkor tettek tanúbizonyságot, amikor a Kornyilov-lázadás ellen egyesültek és rohamra indultak.

Az eszer és a mensevik vezéreknek az volt a legnagyobb bűnük, hogy nem hittek a tömegekben, féltek a tömegek kezdeményezésétől, féltek önállóságuktól, rettegtek forradalmi energiájuktól, ahelyett hogy minden tekintetben feltétlenül támogatták volna őket. Ez egyik legmélyebb gyökere határozatlanságuknak, ingadozásaiknak, végnélküli és végtelenül meddő kísérleteiknek, hogy új bort öntsenek a bürokratikus államgépezet régi tömlőibe.

Nézzük csak meg a hadsereg demokratizálódásának

történetét az 1917-es orosz forradalomban, Csernov miniszterségének történetét, Palcsinszkij „uralkodásának" történetét, Pesehonov lemondásának történetét — s léptennyomon a fentebb mondottak legszemléltetőbb igazolására bukkanunk. Mivel nem volt meg a teljes bizalom a választott katonai szervek iránt, mivel nem valósították meg következetesen azt az elvet, amelynek értelmében a parancsnokokat a katonák választják, bekövetkezett az, hogy Kornyilovok, Kalegyinok és ellenforradalmi tisztek kerültek a hadsereg élére. Ez tény. És aki nem akar szántszándékkal szemet húnyni fölötte, annak okvetlenül látnia kell, hogy a Kornyilov-lázadás *után* Kerenszkij kormánya mindent *meghagy a régiben*, hogy *valójában visszaállítja a Kornyilov-rendszert.* Alekszejev kinevezése, a Klembovszkijokkal, Gagarinokkal, Bagratyionokkal és más kornyilovistákkal kötött „béke", az enyhe bánásmód magával Kornyilovval és Kalegyinnal — mindez a napnál világosabban bizonyítja, hogy Kerenszkij valójában visszaállítja a Kornyilov-rendszert.

Középút nincsen. A tapasztalat megmutatta, hogy nincsen középút. Vagy minden hatalom átmegy a Szovjetek kezébe és teljesen demokratizálják a hadsereget, vagy Kornyilov-rendszer.

Hát Csernov miniszterségének története? Vajjon ez nem bizonyította-e be, hogy minden valamelyest komoly lépés a parasztok szükségleteinek tényleges kielégítése érdekében, minden lépés, amely arról tanúskodott, hogy bizalommal vannak iránt uk, az ő tömegszervezeteik és akcióik iránt, óriási lelkesedést keltett az egész parasztságban. Csernovnak pedig csaknem négy hónapig kellett „alkudoznia" és „alkudoznia" a kadetokkal és a hivatalnokokkal, akik végnélküli halogatásaikkal és fondorlataikkal végülis lemondásra kényszerítették, mielőtt még bármit is csinált volna. A földbirtokosok és a tőkések erre a négy hónapra és e négy hónap alatt „megnyerték a játékot", megvédték a földesúri földtulajdont, elodázták az Alkotmányozó Gyűlést, sőt mindenféle megtorló intézkedéseket kezdtek foganatosítani a földbizottságok ellen.

Középút nincsen. A tapasztalat azt mutatta, hogy nincsen középút. Vagy minden hatalom átmegy a Szovje-

tek kezébe mind a központban, mind vidéken, minden föld *azonnal*, még az Alkotmányozó Gyűlés határozata előtt, átmegy a parasztok kezébe, vagypedig a földbirtokosok és a tőkések mindent elgáncsolnak, visszaállítják a földesúri hatalmat, felbőszítik a parasztokat és odáig viszik a dolgot, hogy végtelenül bősz parasztfelkelés tör ki.

Pontosan ugyanígy áll a dolog azzal, hogy a tőkések (Palcsinszkij segítségével) meghiúsították a termelés minden valamelyest is komoly ellenőrzését, hogy a kereskedők meghiúsították a gabonamonopóliumot és azt, hogy Pesehonov *megkezdje* a gabona és a termékek szabályozott, demokratikus elosztását.

Oroszországban most egyáltalán nem arról van szó, hogy „új reformokat" találjanak fel, hogy holmi „mindent átfogó" átalakításokra vonatkozó „tervekkel" foglalkozzunk. Szó sincs róla. Így tüntetik fel a dolgot — szándékosan hamisan tüntetik fel a dolgot a tőkések, a Potreszovok, a Plehanovok, akik üvöltve tiltakoznak a „szocializmus bevezetése", a „proletariátus diktatúrája" ellen. A valóságban Oroszországban az a helyzet, hogy a háború hihetetlen nehézségei és a velejáró hihetetlen bajok, az összeomlás és az éhínség hallatlan és borzalmas veszélye már egymagukban is megmutatták a kivezető utat, már egymagukban megjelölték, és nemcsak megjelölték, hanem mint teljesen halaszthatatlan reformokat és átalakításokat már napirendre is tűzték a gabonamonopóliumot, a termelés és az elosztás ellenőrzését, a papírpénz-kibocsátás korlátozását, a gabona és az iparcikkek helyes cseréjét stb.

Mindenki elismeri, hogy az ilyen rendszabályok, éppen ebben az irányban, elkerülhetetlenek, sokhelyütt, a legkülönbözőbb oldalról meg is kezdték bevezetésüket. *Már megkezdték*, de mindenütt gáncsolja és megakadályozta bevezetésüket a földbirtokosok és a tőkések ellenállása, az az ellenállás, amely a Kerenszkij-kormány útján (amely *valójában* teljesen burzsoá és bonapartista kormány), a régi állam hivatalnoki gépezete útján, az orosz és a „szövetséges" finánctőke közvetlen és közvetett nyomása útján valósul meg.

Nem is olyan régen I. Prilezsajev, Pesehonov lemondásán és a maximált árak meghiúsulásán, a gabona-

monopólium meghiúsulásán siránkozva, a következőket írta a „Gyelo Narodá"-ban (147. sz.):

„Bátorság és határozottság — ez az, ami mindegyik kormányunkból hiányzott ... A forradalmi demokráciának nem szabad várnia, neki magának kell kezdeményeznie és tervszerűen be kell avatkoznia a gazdasági zűrzavarba ... Ha valahol, akkor éppen itt van a leginkább szükség következetes irányvonalra és határozott hatalomra."

Ami igaz, az igaz. Aranyat érő szavak. A szerző csak arról feledkezett meg, hogy a következetes irányvonal kérdése, a bátorság és a határozottság kérdése nem személyi kérdés, hanem annak a kérdése, hogy melyik *osztály* képes bátorságról és határozottságról tanúbizonyságot tenni. Az egyetlen ilyen osztály — a proletariátus. A hatalom bátorsága és határozottsága, következetes irányvonala — nem egyéb, mint a proletariátus és a szegényparasztság diktatúrája. I. Prilezsajev, anélkül hogy ennek tudatában volna, *ez után a diktatúra után* sóvárog.

Merthiszen mit is jelentene a gyakorlatban egy ilyen diktatúra? Semmi egyebet, mint azt, hogy Kornyilov híveinek ellenállását megtörnék, hogy visszaállítanák és befejeznék a hadsereg teljes demokratizálását. A hadsereg kilencvenkilenc százaléka az ilyen diktatúra lelkes hívévé válna két nappal ennek megteremtése után. Ez a diktatúra földet adna a parasztoknak és korlátlan hatalmat a helyi paraszti bizottságoknak; akinek nem ment el az esze, az hogy is kételkedhetne abban, hogy a parasztok támogatnák ezt a diktatúrát? Azt, amit Pesehonov csak *megígért* („a tőkések ellenállása megtört" — szó szerint így mondta Pesehonov a Szovjetek kongresszusán, híres beszédében),[1] azt megvalósítaná, valóra váltaná ez a diktatúra, s a legkisebb mértékben sem számolná fel a már kialakulóban levő élelmezési, ellenőrzési és egyéb demokratikus szervezeteket, hanem ellenkezőleg, támogatná, fejlesztené őket és eltávolítaná útjukból mindazt, ami munkájukat gátolja.

Csak a proletárok és a szegényparasztok diktatúrája képes megtörni a kapitalisták ellenállását, csak ez képes a hatalom nagyszerűen merész és erélyes gyakorlására,

csak ez képes biztosítani magának mind a hadseregben, mind a parasztság körében a tömegek lelkes, önfeláldozó, valóban hősies támogatását.

A hatalmat a Szovjeteknek — ez az egyetlen mód arra, hogy a további fejlődést fokozatossá, békéssé, nyugodttá tegyük, csak ez felelne meg teljesen annak a színvonalnak, amelyen a néptömegek többségének tudata és határozottsága, a néptömegek többségének tapasztalatai mozognak. A hatalmat a Szovjeteknek — ez azt jelenti, hogy az ország igazgatása és gazdaságának ellenőrzése teljesen a munkások és a parasztok kezébe megy át, akiknek *senki* nem merne ellenszegülni és akik *gyorsan megtanulnák*, a tapasztalatból, saját gyakorlatuk alapján megtanulnák, hogyan kell helyesen elosztani a földet, a termékeket és a kenyeret.

„Rabocsij Puty" 10. sz.
1917 szeptember 27. (14.)
Aláírás: N. Lenin.

HOGYAN BIZTOSÍTHATÓ AZ ALKOTMÁNYOZÓ GYŰLÉS SIKERE

(A SAJTÓSZABADSÁGRÓL)

Április elején, amikor kifejtettem a bolsevikok álláspontját abban a kérdésben, hogy össze kell-e hívni az Alkotmányozó Gyűlést, a következőket írtam:

„Kell, mégpedig mielőbb. De sikerének és összehívásának egy biztosítéka van: a Munkás-, Katona-, Parasztstb. Küldöttek Szovjetjei számának növelése és *erejének* fokozása; a munkástömegek megszervezése és *felfegyverzése* az egyetlen biztosíték" („Oroszország politikai pártjai és a proletariátus feladatai". A „Zsizny i Znanyije" Olcsó Könyvtára. III. könyv. 9. és 29. old.)*.

Azóta öt hónap telt el és ezeknek a szavaknak a helyességét igazolta az, hogy az Alkotmányozó Gyűlés összehívását a kadetok kedvéért állandóan halogatták és többször elhalasztották, igazolta végül, mégpedig kitűnően igazolta, a Kornyilov-lázadás.

Most, azzal kapcsolatban, hogy szeptember 12-re összehívták a Demokratikus Tanácskozást, szeretnék kitérni a dolognak egy másik oldalára.

Mind a mensevikek „Rabocsaja Gazetá"-ja, mind a „Gyelo Naroda" sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy olyan keveset tesznek a parasztok körében folytatandó agitáció, az orosz nép ez igazi *tömegének*, igazi többségének felvilágosítása érdekében. Mindenki felismeri és elismeri, hogy a parasztok felvilágosításától függ az Alkotmányozó Gyűlés sikere, de ennek érdekében nevetségesen keveset

* Lásd *Lenin* Művei. 24. köt. 1952. 86. old. — *Szerk.*

tesznek. A parasztokat félrevezeti, elbolondítja, megfélemlíti a velejéig hazug és ellenforradalmi burzsoá és „sárga" sajtó, amelyhez képest a mensevikek és az eszerek sajtója (a bolsevik sajtóról már nem is szólva) igen-igen gyenge.

Mi az oka ennek?

Éppen az, hogy az eszerek és a mensevikek kormányzó pártja gyenge, határozatlan, tétlen, hogy ezek a pártok, amelyek nem egyeznek bele abba, hogy a Szovjetek vegyék kézbe az egész hatalmat, tudatlanságban hagyják a parasztságot, elhanyagolják, „martalékul dobják oda" a tőkéseknek és az *ő* sajtójuknak, az *ő* agitációjuknak.

A mensevikek és az eszerek kérkedve nagy forradalomnak nevezik forradalmunkat, jobbra-balra hangzatos, fellengős frázisokat üvöltöznek „forradalmi demokráciáról", *valójában* azonban meghagyják Oroszországot a leghétköznapibb, legkispolgáribb forradalom helyzetében, amely, miután megbuktatta a cárt, mindent a régiben hagy és semmi, az égvilágon semmi komolyat nem tesz a parasztok politikai felvilágosítása érdekében, annak érdekében, hogy véget vessen a paraszti tudatlanságnak, ennek az *utolsó* (és legerősebb) fellegvárnak, a kizsákmányolók és elnyomók *fellegvárának*.

Éppen most helyénvaló, hogy emlékeztessünk erre. Éppen most, a Demokratikus Tanácskozás színe előtt, két hónappal az Alkotmányozó Gyűlés „kitűzött" (hogy ismét el lehessen halasztani) összehívása előtt helyénvaló rámutatni arra, milyen könnyen jóvá lehetne tenni a dolgot, milyen sokat lehetne tenni a parasztok politikai felvilágosítása érdekében, ha . . . ha — a mi, idézőjelben „forradalmi demokráciánk" valóban forradalmi volna, vagyis képes volna forradalmi módon cselekedni, és valóban demokrácia volna, vagyis a nép többségének akaratával és érdekeivel számolna, nempedig a tőkés kisebbség akaratával és érdekeivel, amely továbbra is kezében tartja a hatalmat (Kerenszkij-kormány) és amellyel — ha nem közvetlenül, akkor közvetve, ha nem a régi formában, akkor új formában — még mindig „paktálgatni" akarnak az eszerek és a mensevikek.

A tőkések (s nyomukban, értetlenségből vagy meg-

szokásból, sok eszer és mensevik is) azt az állapotot nevezik „sajtószabadságnak", amikor nincs cenzúra és minden párt tetszés szerint kiadhat bármilyen ujságot.

Valójában ez nem sajtószabadság, hanem a gazdagok, a burzsoázia szabadsága arra, hogy a nép elnyomott és kizsákmányolt tömegeit félrevezessék.

Nézzük csak. Vegyük akár a petrográdi és a moszkvai lapokat. Azonnal megállapítható, hogy a példányszám tekintetében óriási túlsúlyban vannak a polgári lapok: a „Recs", a „Birzsovka", a „Novoje Vremja", a „Russzkoje Szlovo"[90] stb. stb. (mert igen sok ilyen ujság van). Mi az alapja ennek a túlsúlynak? Korántsem a többség akarata, mert a választások azt mutatják, hogy a többség (mégpedig óriási többség) mindkét fővárosban a demokrácia, vagyis az eszerek, a mensevikek és a bolsevikok oldalán van. Ez a három párt kapta a szavazatok háromnegyed-négyötöd részét, lapjaik példányszáma viszont valószínűleg alig egynegyede vagy csak egyötöde az egész burzsoá sajtó példányszámának (s ez a sajtó, mint most már tudjuk és látjuk, közvetlenül és közvetve védte a Kornyilov-lázadást).

Mi az oka ennek?

Mindenki kitűnően tudja, hogy mi az oka. Az, hogy az ujságkiadás jövedelmező és nagyméretű kapitalista vállalkozás, amelybe a gazdagok sokmillió rubelt fektetnek be. A polgári társadalom „sajtószabadsága" a *gazdagok* szabadságjoga arra, hogy rendszeresen, állandóan, naponta sok millió példányban megjelenő lapjaikban félrevezessék, zülleszszék, elbolondítsák a nép kizsákmányolt és elnyomott tömegeit, a szegényeket.

Ez az az egyszerű, közismert, nyilvánvaló igazság, amelyet mindenki észrevesz, mindenki tud, de „csaknem mindenki" „szégyenkezve" elhallgat, félénken megkerül.

Felmerül a kérdés, hogy lehet-e ilyen égbekiáltó baj ellen harcolni, és hogyan kell ellene harcolni?

Mindenekelőtt van egy rendkívül egyszerű, nagyszerű és törvényes eszköz, amelyre a „Pravdá"-ban régen felhívtam a figyelmet, amelyre különösen időszerű emlékeztetni ma, szeptember 12-e előtt, és amelyet mindig szem előtt kell tartaniok a munkásoknak, mert nélküle aligha

lehetnek meg, amikor majd kivívják a politikai hatalmat*.

Ez az eszköz — a magán-ujsághirdetések állami monopóliuma.

Nézzük csak meg a „Russzkoje Szlovó"-t, a „Novoje Vremjá"-t, a „Birzsovká"-t, a „Recs"-et stb. — töménteIen magánhirdetést látunk bennük, amelyek óriási jövedelmi forrást jelentenek a lapokat kiadó tőkések számára, sőt, legfőbb jövedelmi forrásuk. A polgári lapok világszerte így gazdálkodnak, így gazdagodnak, így *kereskednek a népet megmételyező méreggel.*

Európában vannak lapok, amelyeknek a példányszáma eléri az adott város lélekszámának egyharmadát (például 12 000 példány egy 40 000 lakosú városban), s amelyeket *ingyen* hordanak ki *minden* lakásba, s amelyek amellett szép jövedelmet biztosítanak kiadójuknak. Az ilyen ujságok a hirdetésekből élnek, amelyekért magánszemélyek fizetnek, s e hirdetések elterjesztését legjobban az biztosítja, ha az ujságot ingyen juttatják el minden lakásba.

Felmerül a kérdés, hogy a magát forradalminak nevező demokrácia miért ne foganatosíthatna egy olyan intézkedést, mint a magán-ujsághirdetések állami monopóliummá nyilvánítása? Miért ne tilthatná meg, hogy hirdetéseket közöljenek bárhol *másutt*, mint azokban az ujságokban, amelyeket vidéken és a városokban a Szovjetek adnak ki; Petrográdban pedig egész Oroszország számára a *központi Szovjet.* Miért köteles a „forradalmi" demokrácia tűrni, hogy a gazdagok, Kornyilov hívei, azok, akik hazugságokat és rágalmakat terjesztenek a Szovjetek ellen, magánhirdetéseken gazdagodjanak?

Ez a rendszabály feltétlenül igazságos rendszabály volna. Óriási előnyöket biztosítana mind azoknak, akik magánhirdetéseket adnak fel, mind az egész népnek, különösen pedig a leginkább elnyomott és tudatlan parasztságnak, amely potom áron, sőt esetleg ingyen parasztmellékkelttel ellátott *szovjet* ujságokhoz juthatna.

---

* Lásd ebben a kötetben 91—92. old. — *Szerk.*

Miért ne lehetne ezt megvalósítani? Csupán azért, mert a tőkés urak magántulajdona és örökösödési joga (a hirdetésekből befolyó jövedelmekre) szent. De elismerheti-e „szentnek" ezt a jogot a második orosz forradalomban olyan ember, aki a XX. század forradalmi demokratájának nevezi magát?!

Azt mondják majd: csakhogy ez a sajtószabadság megsértése.

Nem igaz. Ez a sajtószabadság kiterjesztése és helyreállítása volna. Mert a sajtószabadság azt jelenti, hogy *minden* polgár minden véleményét szabadon nyilvánosságra lehet hozni.

És most? Most *csak* a gazdagok rendelkeznek ezzel a monopóliummal, meg a nagy pártok. Ha ellenben nagy *szovjet* lapokat adnánk ki, amelyekben minden hirdetés összpontosul, feltétlenül megvalósítható volna, hogy sokkal több állampolgár számára biztosítsuk véleménye nyilvánításának lehetőségét, mondjuk minden olyan csoportnak, amely bizonyos számú aláírást gyűjtött. A sajtószabadság *valójában* sokkal demokratikusabb, sokkal teljesebb lenne egy ilyen reform esetén.

De erre majd azt mondják: honnan vegyünk nyomdákat és papírt?

Itt a bökkenő!!! Nem a „sajtószabadságon" múlik, hanem azon, hogy a kizsákmányolók szent magántulajdonában vannak a nyomdák és a papírkészletek, amelyeket a kezükbe kaparintottak!!!

Miért kellene nekünk, munkásoknak és parasztoknak, elismernünk ezt a szent jogot? Mennyivel jobb ez a hamis hírek terjesztésére való „jog", mint a jobbágyparasztok birtoklásának „joga"?

Mi az oka annak, hogy háború idején mindenféle rekvirálás megengedhető és mindenütt sor is kerül házak, lakások, fogatok, lovak, gabona, fém rekvirálására, a nyomdák és a papír rekvirálása pedig megengedhetetlen?

Nem, a munkásokat és a parasztokat lehet ideig-óráig félrevezetni olymódon, hogy ezeket a rendszabályokat igazságtalan vagy nehezen megvalósítható rendszabályoknak tüntetik fel előttük, de végül mégis győz az igazság.

Az államhatalom, a Szovjetek formájában, kezébe

veszi *valamennyi* nyomdát és az *egész* papírkészletet és *igazságosan* elosztja: az első helyen van az állam, amely a nép többségének, a szegények többségének, különösen a parasztok többségének érdekeit képviseli, akiket a földesurak és a tőkések évszázadokon át gyötörtek, megfélemlítettek és butítottak.

A második helyen vannak a nagy pártok, amelyek a két fővárosban körülbelül száz- vagy kétszázezer szavazatot gyüjtöttek.

A harmadik helyen vannak a kisebb pártok és aztán a polgárok bármely csoportja, amely egy bizonyos taglétszámot ért el vagy meghatározott számú aláírást gyüjtött.

Így volna igazságos a papír és a nyomdák elosztása, és ha a hatalom a Szovjetek kezében volna, ez minden nehézség nélkül megvalósítható is volna.

Akkor két hónappal az Alkotmányozó Gyűlés előtt tényleges segítséget nyujthatnánk a parasztoknak, biztosíthatnók azt, hogy *minden* nagy párt *milliós* példányszámban juttasson el *minden* faluba tucatnyi brosúrát (vagy ujságszámot, vagy külön mellékletet).

Ez volna az alkotmányozógyűlési választások *„forradalmi-demokratikus"* előkészítése, ezzel valóban segítséget nyujtanának az élenjáró munkások és katonák a falunak, ezzel az állam valóban a nép felvilágosítását, nempedig elbutítását és félrevezetését mozdítaná elő, ez volna az igazi sajtószabadság *mindenki számára*, nempedig a gazdagok számára, ezzel szakítanánk azzal az átkozott, szolgai multtal, amely arra kényszerít, hogy tűrjük, hogy a gazdagok tartsák kezükben a parasztok tájékoztatásának és oktatásának nagy ügyét.

„Rabocsij Puty" 11. sz.
1917 szeptember 28. (15.)
Aláírás: N. Lenin.

ÁLLAM ÉS FORRADALOM

A MARXIZMUS TANÍTÁSA AZ ÁLLAMRÓL ÉS A PROLETARIÁTUS FELADATAI A FORRADALOMBAN [91]

A megírás ideje: 1917 augusztus—szeptember
Megjelent 1918-ban, a „Zsizny i Znanyije" kiadásában, külön brosúra formájában.

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ

Az állam kérdése jelenleg különös jelentőségre tesz szert mind elméleti, mind gyakorlati-politikai szempontból. Az imperialista háború rendkívül meggyorsította és kiélezte azt a folyamatot, amelynek során a monopolkapitalizmus állammonopolista kapitalizmussá alakul át. A dolgozó tömegeket egyre szörnyűségesebben nyomja el az állam, amely mind szorosabban olvad egybe a kapitalisták mindenható egyesüléseivel. A legelőrehaladottabb országok — ez országok „hátországáról" beszélünk — katonai fegyházakká válnak a munkások számára.

Az elhúzódó háború hallatlan borzalmai és nyomora elviselhetetlenné teszik a tömegek helyzetét, fokozzák felháborodásukat. Szemmelláthatóan érlelődik a nemzetközi proletárforradalom. Az államhoz való viszonyának kérdése gyakorlati jelentőségre tesz szert.

Az opportunizmusnak a viszonylag békés fejlődés évtizedei folyamán felhalmozódott elemei megteremtették a szociálsovinizmus áramlatát, amely az egész világ hivatalos szocialista pártjaiban uralkodik. Ezt az áramlatot (Plehanov, Potreszov, Breskovszkaja, Rubanovics, azután némileg leplezett formában Cereteli, Csernov úrék és társaik Oroszországban; Scheidemann, Legien, David stb. Németországban; Renaudel, Guesde, Vandervelde Franciaországban és Belgiumban; Hyndman és a fábiánusok[92] Angliában stb. stb.), amely szavakban szocializmus, valójában sovinizmus, az jellemzi, hogy a „szocializmus vezérei" aljas talpnyaló módon alkalmazkodnak nemcsak „saját" nemzeti burzsoáziájuk, hanem éppen „saját" államuk érdekeihez, hiszen az úgynevezett nagyhatalmak

többsége már régóta számos kicsi és gyenge népet kizsákmányol és leigáz. Az imperialista háború pedig éppen az ilyenfajta zsákmány felosztásáért és újrafelosztásáért folyó háború. Lehetetlen harcolni a dolgozó tömegeknek általában a burzsoázia, és különösen az imperialista burzsoázia befolyása alól való felszabadításáért, ha nem harcolunk az „állammal" kapcsolatos opportunista előítéletek ellen.

Először megvizsgáljuk Marx és Engels tanítását az államról, és különösen részletesen foglalkozunk e tanítás elfelejtett vagy opportunista módon elferdített részeivel. Azután külön foglalkozunk majd ezeknek a ferdítéseknek legfőbb képviselőjével, Karl Kautskyval, annak a II. Internacionálénak (1889—1914) legismertebb vezérével, amely a most folyó háború idején olyan siralmasan csődöt mondott. Végül összegezni fogjuk az 1905-ös és különösen az 1917-es orosz forradalom tapasztalatainak legfőbb eredményeit. Ez utóbbi ezidőszerint (1917 augusztus elején) nyilván befejezi fejlődésének első szakaszát, de ez az egész forradalom általában csak úgy érthető meg, mint az imperialista háború által előidézett szocialista proletárforradalmak láncolatának egyik láncszeme. Ilymódon az a kérdés, hogy milyen a proletariátus szocialista forradalmának viszonya az államhoz, nemcsak gyakorlati-politikai jelentőségre tesz szert, hanem a legaktuálisabb jelentőségre is, mert arról van itt szó, hogy megmagyarázzuk a tömegeknek, mit kell tenniök a legközelebbi jövőben, hogy felszabaduljanak a tőke igája alól.

1917 augusztus.

A szerző

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ

A mostani második kiadás csaknem minden változtatás nélkül kerül sajtó alá. Csupán a II. fejezetet bővítettem ki a 3. paragrafussal.

Moszkva, 1918 december 17.

A szerző

I. FEJEZET

OSZTÁLYTÁRSADALOM ÉS ÁLLAM

1. AZ ÁLLAM — AZ OSZTÁLYELLENTÉTEK KIBÉKÍTHETETLENSÉGÉNEK TERMÉKE

Marx tanításával most ugyanaz történik, ami nemegyszer megtörtént már a történelemben a forradalmi gondolkodóknak és az elnyomott osztályok által vívott szabadságharc vezéreinek tanításaival. A nagy forradalmároknak, amíg éltek, az elnyomó osztályok állandó üldözéssel fizettek, tanításaikat a legvadabb dühvel, a legtajtékzóbb gyűlölettel, a hazugság és rágalom legféktelenebb áradatával fogadták. Haláluk után megkísérlik, hogy ártalmatlan szentképekké változtassák, úgyszólván szentté avassák őket, *nevüket* az elnyomott osztályok „vígasztalására" és ámítására bizonyos dicsőséggel övezik, s ugyanakkor kiherélik forradalmi tanításuk *tartalmát*, kicsorbítják forradalmi élét, elsekélyesítik. Egyfelől a burzsoázia és másfelől a munkásmozgalom opportunistái ma összetalálkoznak a marxizmus ilyen „megmunkálásában". Elfelejtik, elhomályosítják, eltorzítják a tanítás forradalmi oldalát, forradalmi lelkét. Előtérbe tolják és dicsőítik azt, amit a burzsoázia elfogadhat vagy elfogadhatónak tart. Ma minden szocialsoviniszta „marxista" — ez nem tréfa! S német polgári tudósok, akik tegnap még a marxizmus kiirtásának a specialistái voltak, mind gyakrabban „német nemzeti" Marxról beszélnek, aki — szerintük — felnevelte a rablóháború viselésére oly nagyszerűen megszervezett munkásegyesületeket!

Ilyen körülmények között, amikor a marxizmus elferdítése ilyen hallatlanul elterjedt, feladatunk elsősorban abban áll, hogy *helyreállítsuk* Marxnak az államról szóló igazi tanítását. Ehhez számos hosszú részletet kell idéznünk Marx és Engels műveiből. A hosszú idézetek természetesen

nehézkessé teszik a kérdés tárgyalását és egy cseppet sem fogják elősegíteni közérthetőségét. De semmiképpen sem lehetünk meg nélkülük. Feltétlenül és lehetőleg csonkítatlanul idéznünk kell Marx és Engels műveiből az állam kérdésére vonatkozó minden, vagy legalábbis minden döntő jelentőségű helyet, hogy az olvasó önállóan fogalmat alkothasson magának a tudományos szocializmus alapítói által vallott nézetek összességéről és e nézetek fejlődéséről, továbbá, hogy okmányokkal bizonyítsuk be és szemléltetően mutassuk meg, hogyan ferdítette el ezeket a nézeteket a ma uralkodó „kautskyzmus".

Kezdjük Engels Frigyes legelterjedtebb művével, „A család, a magántulajdon és az állam eredete" című munkájával, amely 1894-ben Stuttgartban már hatodik kiadásban jelent meg. Az idézeteket le kell fordítanunk a német eredetiből, mert az orosz fordítások, bármilyen sok van is belőlük, nagyobbrészt vagy hiányosak, vagy egyáltalán nem kielégítőek.

> „Az állam — mondja Engels, történelmi elemzését összefoglalva — tehát semmiesetre sem olyan hatalom, amelyet kívülről kényszerítenek rá a társadalomra; éppoly kevéssé «az erkölcsi eszme valósága» vagy «az értelem képe és valósága», mint Hegel állítja. Az állam, ellenkezőleg, a társadalom terméke a társadalom bizonyos fejlettségi fokán; annak bevallása, hogy ez a társadalom megoldhatatlan ellentmondásba bonyolódott önmagával, kibékíthetetlen ellentétekre hasadt, amelyeknek leküzdésére képtelen. Hogy azonban ezek az ellentétek, az ellentétes gazdasági érdekű osztályok ne semmisítsék meg egymást és a társadalmat meddő küzdelemben, olyan hatalom vált szükségessé, amely látszólag a társadalom fölött áll, az összeütközést tompítja és a «rend» határain belül tartja; és ez a hatalom, amely a társadalomból keletkezett, de fölébe helyezi magát, s mindjobban eliidegenedik tőle: az állam" (6. német kiadás, 177—178. old.)[93].

Itt egészen világosan kifejezésre jut, hogy mi a marxizmus alapgondolata az állam történeti szerepének

és jelentőségének kérdéséről. Az állam az osztályellentétek *kibékíthetetlenségének* terméke és megnyilvánulása. Állam ott, akkor és annyiban jön létre, ahol, amikor és amennyiben objektíve *lehetetlen* az osztályellentétek kibékítése. És fordítva: az állam léte bizonyítja, hogy az osztályellentétek kibékíthetetlenek.

Éppen ennél a legfontosabb és alapvető pontnál kezdődik a marxizmus elferdítése, amely két fő irányban halad.

Egyrészt, a polgári és főleg a kispolgári ideológusok — akik kétségtelen történeti tények nyomására kénytelenek elismerni, hogy állam csak ott van, ahol osztályellentétek és osztályharc van — úgy „helyesbítik" Marxot, hogy az állam az osztályok *kibékítésének* szerve. Marx szerint az állam nem keletkezhetett volna és nem maradhatott volna fenn, ha az osztályok kibékítése lehetséges volna. A kispolgári és nyárspolgári professzorok és publicisták szerint — akik emellett gyakran jóindulatúan Marxra hivatkoznak! — az állam, ellenkezőleg, kibékíti az osztályokat. Marx szerint az állam az osztály*uralom* szerve, az egyik osztály szerve a másik *elnyomására*, egy olyan „rendnek" a megteremtése, amely az osztályok közötti összeütközéseket mérsékelve, ezt az elnyomást törvényesíti és tartóssá teszi. A kispolgári politikusok véleménye szerint a rend éppen az osztályok kibékítése, nempedig az egyik osztály elnyomása a másik által; az összeütközések mérséklése szerintük kibékítést jelent és nem azt, hogy az elnyomott osztályokat megfosztják bizonyos harci eszközöktől és módszerektől, amelyekkel lerázhatnák magukról elnyomóikat.

Az 1917-es forradalomban például, éppen amikor az állam jelentőségének és szerepének kérdése teljes nagyságában merült fel, a gyakorlatban merült fel, mint a rögtöni cselekvés, mégpedig a tömegcselekvés kérdése, valamennyi eszer (szociálforradalmár) és mensevik tüstént és teljesen lecsúszott annak a kispolgári elméletnek az álláspontjára, amely az „állam" szerepét az osztályok „kibékítésében" látja. E két párt politikusainak számtalan határozatát és cikkét teljesen átitatja a „kibékítésnek" ez a kispolgári és nyárspolgári elmélete. A kispolgári demokrácia sohasem

tudja megérteni, hogy az állam egy meghatározott osztály hatalmi szerve, amely osztályt *nem lehet* kibékíteni ellenlábasával (a vele szemben álló osztállyal). Eszereinknek és mensevikjeinknek az államhoz való viszonya — egyik legszemléltetőbb megnyilvánulása annak, hogy ők egyáltalán nem szocialisták (amit mi, bolsevikok, mindig is állítottunk), hanem majdnem-szocialista frazeológiát használó kispolgári demokraták.

Másrészt, a „kautskysták" sokkal finomabb formában forgatják ki a marxizmust. „Elméletileg" sem azt nem tagadják, hogy az állam az osztályuralom szerve, sem azt, hogy az osztályellentétek kibékíthetetlenek. De figyelmen kívül hagyják vagy elkódosítik a következőt: ha az állam az osztályellentétek kibékíthetetlenségének terméke, ha olyan hatalom, amely a társadalom *felett* áll, s *„mindjobban elidegenedik* a társadalomtól", akkor nyilvánvaló, hogy az elnyomott osztály felszabadítása nemcsak hogy erőszakos forradalom nélkül lehetetlen, *hanem* lehetetlen annak az államhatalmi gépezetnek *megsemmisítése nélkül is*, amelyet az uralkodóosztály teremtett és amelyben ez az „elidegenedés" megtestesül. Marx ezt az elméletileg önmagában is világos következtetést, mint később látni fogjuk, a forradalom feladatainak konkrét történelmi elemzése alapján, a legteljesebb határozottsággal vonta le. És éppen ezt a következtetést ... „felejtette el" és forgatta ki Kautsky — amint azt további fejtegetéseinkben részletesen ki fogjuk mutatni.

2. FELFEGYVERZETT EMBEREK KÜLÖN ALAKULATAI, BÖRTÖNÖK STB.

„... A régi nemzetségi szervezettel szemben az államot — folytatja Engels — elsősorban az állampolgárok terület szerinti beosztása jellemzi ..."

Nekünk ez a beosztás „természetesnek" látszik, holott az a régi nemzetségi vagy törzsi szervezettel folytatott hosszú küzdelem eredménye.

„... Az állam második jellegzetessége olyan közhatalom létesítése, amely már nem közvetlenül azonos az önmagát fegyveres hatalomként megszer-

vező lakossággal. Ez a külön hatalom, ez a közhatalom azért szükséges, mert a lakosság öntevékeny fegyveres szervezete a lakosság osztályokra szakadása óta lehetetlenné vált... Ez a közhatalom minden államban megvan; nemcsak felfegyverzett emberekből áll, hanem dologi tartozékokból is, börtönökből és mindenféle kényszer-intézményekből, amelyekről a nemzetségi társadalom mitsem tudott..."

Engels az államnak nevezett „hatalom" fogalmát fejtegeti, annak a hatalomnak a fogalmát, amely a társadalomból fakadt, de föléje helyezkedett és tőle mind jobban és jobban elidegenedik. Miből áll elsősorban ez a hatalom? Felfegyverzett emberek külön alakulataiból, amelyeknek börtönök stb. állnak rendelkezésükre.

Jogunk van felfegyverzett emberek külön alakulatairól beszélni, mert a minden állam lényegéhez tartozó közhatalom „már nem közvetlenül azonos" a fegyveres lakossággal, a lakosság „öntevékeny fegyveres szervezetével".

Mint minden nagy forradalmi gondolkodó, Engels is éppen arra akarja ráterelni az öntudatos munkások figyelmét, ami az uralkodó nyárspolgári szellem számára a legkevésbbé figyelemreméltó, a legmegszokottabb, s amit nemcsak szívós, de mondhatnók megkövesedett előítéletek szentesítettek. Az állandó hadsereg és a rendőrség az államhatalom erejének legfőbb eszközei, de — vajjon lehet-e ez másképpen?

Azoknak a XIX. századvégi európaiaknak hatalmas többsége szempontjából, akikhez Engels fordult és akik nem éltek át és nem figyeltek meg közelről egyetlen nagy forradalmat sem, ez nem is lehet másképpen. Az ő számukra teljesen érthetetlen, hogy mi is az a „lakosság öntevékeny fegyveres szervezete"? Arra a kérdésre, hogy miért váltak szükségessé külön, a társadalom fölé helyezett és a társadalomtól elidegenedett fegyveres alakulatok (rendőrség, állandó hadsereg), a nyugateurópai és az orosz nyárspolgár hajlandó néhány Spencertől vagy Mihajlovszkijtól kölcsönvett frázissal, a társadalmi élet fokozódott bonyolultságára, a funkciók differenciálódására stb. való utalással felelni.

Az ilyen utalás „tudományosnak“ látszik és nagyszerűen álomba ringatja a nyárspolgárt, mert éppen azt homályosítja el, ami a legfőbb és alapvető: azt a tényt, hogy a társadalom kibékíthetetlenül ellenséges osztályokra szakad.

Ha ez a szakadás nem volna, akkor a „lakosság öntevékeny fegyveres szervezete“ csak bonyolultságával, technikájának fejlettségével stb. különböznék a dorongot ragadó majomhorda, vagypedig az ősemberek, vagy a nemzetségi társadalomban egyesült emberek primitív szervezetétől, de az ilyen szervezet lehetséges volna.

Ez a szervezet azért lehetetlen, mert a civilizált társadalom egymással szemben ellenséges, mégpedig kibékíthetetlenül ellenséges osztályokra szakad, amelyeknek „öntevékeny“ felfegyverkezése egymásközti fegyveres harcra vezetne. Létrejön az állam, külön hatalom alakul, megalakulnak a felfegyverzett emberek külön alakulatai; és minden forradalom, amikor szétrombolja az államgépezetet, szemléltetően mutatja, miképpen igyekszik az uralkodóosztály felújítani a felfegyverzett emberek *őt* szolgáló külön alakulatait, miképpen törekszik az elnyomott osztály hasonló, új szervezetet létrehozni, amely alkalmas arra, hogy a kizsákmányoltakat és ne a kizsákmányolókat szolgálja.

Engels az idézett fejtegetésben elméletileg veti fel ugyanazt a kérdést, amelyet minden nagy forradalom felvet a gyakorlatban, szemléltetően, mégpedig a tömegcselekvés méreteiben, nevezetesen azt a kérdést, hogy hogyan viszonylanak egymáshoz a felfegyverzett emberek „külön“ alakulatai és a „lakosság öntevékeny fegyveres szervezete“. Látni fogjuk, hogyan világítják meg konkrétan ezt a kérdést az európai forradalmak és az orosz forradalmak tapasztalatai.

De térjünk vissza Engels fejtegetéséhez.

Engels rámutat arra, hogy néha, például Észak-Amerika egyes vidékein ez a közhatalom gyenge (itt a tőkés társadalom szempontjából ritka kivételről van szó és az imperializmuselőtti korszak Észak-Amerikájának azokról a részeiről, ahol a szabad telepes volt túlsúlyban), általában azonban erősödik:

„... De [a közhatalom] olyan mértékben erősödik, amilyen mértékben az osztályellentétek az államon belül kiéleződnek és amilyen mértékben az egymással határos államok nőnek és népességben gyarapodnak, — csak mai Európánkat kell megnézni, ahol az osztályharc és a hódítási verseny a közhatalmat olyan magas fokra emelte, amelyen az egész társadalmat, sőt az államot is elnyeléssel fenyegeti ..."

Ezt Engels legkésőbb a mult század 90-es éveinek elején írta. Utolsó előszavának kelte 1891 június 16-a. Akkor az imperializmusba való átmenet — mind a trösztök teljhatalma, mind a nagybankok mindenhatósága, mind a nagyszabású gyarmatpolitika stb. tekintetében — Franciaországban éppen csak megkezdődött, még gyengébb volt Észak-Amerikában és Németországban. Azóta a „hódítási verseny" óriási lépést tett előre, annál is inkább, mert a földteke a XX. század második évtizedének kezdetén véglegesen fel volt osztva e „versengő hódítók", azaz a nagy rablóhatalmak között. Azóta a szárazföldi és a tengeri fegyverzet hihetetlen mértékben megnövekedett, és az Anglia vagy Németország világuralmáért, a zsákmány felosztásáért folyó 1914—1917-es rablóháború következtében, a rabló államhatalom olyan nagy mértékben „nyeli el" a társadalom minden erejét, hogy ez teljes katasztrófát idéz elő.

Engels már 1891-ben rá tudott mutatni a „hódítási versenyre" mint a nagyhatalmak külpolitikájának egyik legfontosabb jellemző vonására, a szociálsoviniszta gazfickók azonban az 1914—1917-es években, amikor ez a sokszorosan kiéleződött verseny előidézte az imperialista háborút, „saját" burzsoáziájuk rabló érdekeinek megvédését a „haza védelméről", a „köztársaság és a forradalom oltalmazásáról" stb. szóló frázisokkal takargatják!

3. AZ ÁLLAM — AZ ELNYOMOTT OSZTÁLY KIZSÁKMÁNYOLÁSÁNAK ESZKÖZE

Egy, a társadalom felett álló külön közhatalom fenntartására adók és államkölcsönök kellenek.

„A közhatalom és az adóbehajtás jogának birtokában — írja Engels — a hivatalnokok most már a társadalomnak a társadalom *fölött* álló szerveivé váltak. A szabad, önkéntes tisztelet, amellyel a nemzetségi társadalom övezte szerveit, őket már nem elégíti ki, még ha meg is kaphatnák azt . . .“ Kivételes törvényeket hoznak a hivatalnokok szentségéről és sérthetetlenségéről. „A leghitványabb rendőrszolgának“ nagyobb a „tekintélye“, mint a nemzetség képviselőinek, de a civilizált állam katonai hatalmának feje is megirigyelheti a nemzetségfőt azért „a kényszertől mentes tiszteletért“, amellyel a társadalom körülveszi.

Itt Engels felveti a hivatalnokok, mint az államhatalom szervei, kiváltságos helyzetének kérdését. Lényegesként azt emeli ki, hogy mi helyezi őket a társadalom *fölé?* Látni fogjuk, hogy ezt az elméleti kérdést hogyan oldotta meg a gyakorlatban a Párizsi Kommün 1871-ben és milyen reakciósan elködösítette Kautsky 1912-ben.

„Minthogy az állam abból a szükségből keletkezett, hogy az osztályellentéteket fékentartsa, de minthogy ugyanakkor ez osztályok összeütközésének közepette keletkezett, ezért az állam rendszerint a leghatalmasabb, gazdaságilag uralkodó osztály állama, amely osztály általa politikailag is uralkodó osztállyá válik és így az elnyomott osztály fékentartásának és kizsákmányolásának új eszközeire tesz szert . . .“ Nemcsak az ókori és a feudális állam volt a rabszolgák és a jobbágyok kizsákmányolásának szerve, hanem a „modern képviseleti állam is a tőke eszköze a bérmunka kizsákmányolására. Kivételesen azonban olyan korszakok is előfordulnak, amelyekben az egymással küzdő osztályok majdnem annyira egyensúlyban tartják egymást, hogy az államhatalom, mint látszólagos közvetítő, pillanatnyilag bizonyos önállóságra tesz szert mindkét féllel szemben . . .“ Ilyen a XVII. és XVIII. század abszolút monarchiája, ilyen az első és második császárság bonapartizmusa Franciaországban, ilyen Bismarck Németországban.

Ilyen — tesszük mi hozzá — a köztársasági Oroszország Kerenszkij-kormánya, amióta áttért a forradalmi proletariátus üldözésére, abban az időpontban, amikor a Szovjetek a kispolgári demokraták vezetése következtében *már* erőtlenek, a burzsoázia azonban *még* nem elég erős ahhoz, hogy egyszerűen szétkergesse őket.

A demokratikus köztársaságban — folytatja Engels — „a vagyon közvetve, de annál biztosabban gyakorolja hatalmát", mégpedig először is „a hivatalnokok közvetlen megvesztegetése" (Amerika), másodszor „a kormány és a tőzsde szövetsége" (Franciaország és Amerika) útján.

Jelenleg az imperializmus és a bankok uralma rendkívüli művészetté „fejlesztette" ezt a két módszert, amellyel bármely demokratikus köztársaságban védik és érvényesítik a vagyon mindenhatóságát. Ha például Oroszországban Palcsinszkij úr már a demokratikus köztársaság első hónapjaiban — mondhatnók annak a házasságnak mézesheteiben, amelyet a koalíciós kormányban a „szocialista" eszerek és mensevikek a burzsoáziával kötöttek — elszabotált minden rendszabályt, amelynek az volt a célja, hogy megzabolázza a tőkéseket és megakadályozza fosztogatásaikat, megakadályozza azt, hogy a hadiszállításokkal megrabolják az államkincstárt, és ha azután a kapitalisták a kormányukból kivált Palcsinszkij urat (akit természetesen egy másik, de teljesen ugyanolyan Palcsinszkij váltott fel) 120 000 rubel évi fizetéssel járó állásocskával „jutalmazták meg" — akkor mi ez? közvetlen vagy közvetett vesztegetés? a kormány és a szindikátusok szövetsége vagy „csak" baráti kapcsolat? Milyen szerepük van a Csernovoknak és Cereteliknek, Avkszentyeveknek és Szkobeleveknek? — „Közvetlen" vagy csak közvetett szövetségesei-e az államkincstárt megrabló milliomosoknak?

A „vagyon" mindenhatósága azért *biztosítottabb* a demokratikus köztársaságban, mert nem függ a kapitalizmus rossz politikai burkától. A demokratikus köztársaság a kapitalizmus lehető legjobb politikai burka és ezért a tőke, miután (a Palcsinszkijok, Csernovok, Ceretelik és

társaik révén) birtokába vetette ezt a legjobb burkot, olyan biztosan és szilárdan alapozza meg hatalmát, hogy ezt a hatalmat a burzsoá-demokratikus köztársaságban a személyeknek, intézményeknek, pártoknak *semmiféle* változása sem ingatja meg.

Meg kell még jegyeznünk, hogy Engels az általános választójogot a leghatározottabban a burzsoá uralom eszközének nevezi. Az általános választójog — mondja Engels, nyilvánvalóan számot vetve a német szociáldemokrácia hosszú időn át szerzett tapasztalataival — nem egyéb, mint

> „a munkásosztály érettségének fokmérője. A mai államban ennél több soha nem lehet és nem is lesz."

A mi eszereinkhez és mensevikjeinkhez hasonló kispolgári demokraták, s ugyanúgy édestestvéreik, Nyugat-Európa szociálsovinisztái és opportunistái, éppen hogy „többet" várnak az általános választójogtól. Maguk is azt a hamis nézetet vallják és a néppel is elhitetik, hogy az általános választójog a „*mai* államban" valóban ki tudja fejezni a dolgozók többségének akaratát és biztosítani tudja ennek az akaratnak megvalósítását.

Mi ezt a ferde nézetet itt csak megemlíthetjük, csak utalhatunk arra, hogy Engels teljesen világos, pontos és konkrét kijelentését a „hivatalos" (azaz opportunista) szocialista pártok propagandájukban és agitációjukban lépten-nyomon elferdítik. Hogy mennyire ferde ez a nézet, amelyet Engels itt elvet, azt részletesen megvilágítjuk majd további fejtegetéseinkben, amikor Marxnak és Engelsnek a „*mai*" államról vallott nézetével fogunk foglalkozni.

Idevágó nézeteit Engels legnépszerűbb művében a következő szavakban foglalja össze:

> „Az állam tehát nem öröktől fogva való. Voltak társadalmak, amelyek megvoltak nélküle is, amelyeknek államról és államhatalomról sejtelmük sem volt. A gazdasági fejlődés bizonyos fokán, amellyel szükségszerűen velejárt a társadalom osztályokra szakadása, e szakadás következtében az állam szükségességgé

vált. Most gyors léptekkel közeledünk a termelés fejlődésének olyan fokához, amelyen ezeknek az osztályoknak a léte nemcsak nem szükségszerűség többé, hanem a termelés határozott akadályává válik. Eltűnésük tehát ugyanolyan elkerülhetetlen, amilyen egykor keletkezésük volt. Velük együtt elkerülhetetlenül eltűnik az állam. A társadalom, amely a termelést a termelők szabad és egyenlő társulása alapján újjászervezi, az egész államgépezetet oda helyezi, ahová akkor való lesz: a régiségek múzeumába, a rokka és a bronzbalta mellé."

A mai szociáldemokrácia propaganda- és agitációs irodalmában nem valami gyakran találkozunk ezzel az idézettel. De még akkor is, ha találkozunk vele, legtöbbször úgy idézik, mintha szentkép előtt hajlonganának, azaz csak azért, hogy hivatalosan kifejezésre juttassák Engels iránti tiszteletüket, és nem is próbálják elképzelni, hogy a forradalomnak milyen hatalmas erejű lendülete szükséges ahhoz, hogy „az egész államgépezetet a régiségek múzeumába helyezzük". Többnyire még azt sem látjuk, hogy megértenék, mit is nevez Engels államgépezetnek.

4. AZ ÁLLAM „ELHALÁSA" ÉS AZ ERŐSZAKOS FORRADALOM

Engelsnek az állam „elhalásáról" szóló szavai olyan közismertek, olyan gyakran idézik őket és olyan szemléltetően mutatják a lényegét annak a megszokott hamisításnak, amellyel a marxizmust opportunizmussá gyúrják át, hogy behatóan kell velük foglalkozni. Idézzük itt az egész fejtegetést, amelyből ezek a szavak valók:

„A proletariátus megragadja az államhatalmat és a termelési eszközöket egyelőre állami tulajdonná változtatja. Ezzel azonban megszünteti önmagát mint proletariátust, ezzel megszüntet minden osztálykülönbséget és osztályellentétet, s ezzel megszünteti az államot is mint államot. Az eddigi, osztályellentétekben mozgó társadalomnak szüksége volt az államra,

vagyis a mindenkori kizsákmányoló osztály ama szervezetére, amely a termelés külső feltételeinek fenntartására, nevezetesen tehát arra szolgált, hogy a kizsákmányolt osztályt az elnyomatásnak a fennálló termelési mód által megadott feltételei között (rabszolgaság, jobbágyság vagy féljobbágyság, bérmunka) erőszakkal fékentartsa. Az állam az egész társadalom hivatalos képviselője, látható testületben való összefoglalása volt, de csak annyiban volt ez, amennyiben annak az osztálynak állama volt, amely a maga idejében maga képviselte az egész társadalmat: az ókorban a rabszolgatartó állampolgárok állama, a középkorban a feudális nemesség, korunkban a burzsoázia állama. Azzal, hogy végre ténylegesen az egész társadalom képviselőjévé lesz, feleslegessé teszi önmagát. Mihelyt nem lesz többé elnyomandó társadalmi osztály, mihelyt az osztályuralommal együtt és a termelés eddigi anarchiájában gyökerező, az egyéni létért folytatott küzdelemmel együtt az ezekből fakadó összeütközések és erőszakosságok is megszűnnek, nem lesz mit elnyomni többé, ami külön elnyomó hatalmat, államot tenne szükségessé. Az első ténykedés, amelyben az állam valóban az egész társadalom képviselőjeként lép fel — a termelési eszközök birtokbavétele a társadalom nevében —, egyszersmind utolsó önálló ténykedése mint államnak. Valamely államhatalomnak társadalmi viszonyokba való beavatkozása fokozatosan minden téren fölöslegessé lesz, s azután magától elalszik. A személyek feletti kormányzás helyébe dolgok igazgatása és termelési folyamatok vezetése lép. Az államot nem «törlik el», *az állam elhal*. Ennek alapján kell megítélni a «szabad népállam» frázisát, melynek agitációs szempontból időlegesen lehet létjogosultsága, de tudományos szempontból végső soron nem helytálló; szintúgy az úgynevezett anarchistáknak azt a követelését, hogy az államot máról holnapra töröljék el" („Anti-Dühring. Hogyan «forradalmasítja» Eugen Dühring úr a tudományt?" 3. német kiadás, Stuttgart 1894. 301—303. old.)[94].

Semmiesetre sem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy Engelsnek ebből a gondolatokban csodálatosan gazdag fejtegetéséből a mai szocialista pártokban a szocialista gondolkodás valódi közkincsévé csak az lett, hogy Marx szerint az állam „elhal", ellentétben az állam „eltörléséről" szóló anarchista tanítással. A marxizmus ilyen megnyírbálása nem egyéb, mint opportunizmussá való alacsonyítása, mert az ilyen „értelmezés" esetén csak valami zavaros elképzelés marad meg egy lassú, egyenletes, fokozatos változásról, amely mentes az ugrásoktól és viharoktól, mentes a forradalomtól. Az állam „elhalása" a köznapi, általánosan elterjedt értelemben, mondhatnók tömegértelemben, kétségtelenül a forradalom elködösítését, ha ugyan nem tagadását jelenti.

Márpedig az ilyen „értelmezés" nem egyéb, mint a marxizmus legdurvább, csak a burzsoáziának előnyös elferdítése, amely elméletileg azon alapszik, hogy megfeledkeznek azokról a legfontosabb körülményekről és megfontolásokról, amelyekre pedig Engels már az általunk teljes egészében idézett „összefoglaló" fejtegetésében is rámutat.

Először. Ennek a fejtegetésnek a legelején azt mondja Engels, hogy a proletariátus az államhatalom megragadásával „megszünteti* az államot mint államot". Hogy ez mit jelent, azon „nem szokás" gondolkodni. Erről rendszerint egyáltalán nem vesznek tudomást, vagy Engels holmi „hegelista gyengéjének" tekintik. Valójában ezek a szavak röviden összefoglalják az egyik legnagyobb proletárforradalomnak, az 1871-es Párizsi Komműnnek a tapasztalatait, amiről a megfelelő helyen még bővebben fogunk beszélni. Valójában Engels itt a *burzsoázia* államának a proletárforradalom útján történő „megszüntetéséről" beszél, az elhalásról szóló szavak pedig a szocialista forradalom *után* keletkezett *proletár*állam maradványaira vonatkoznak. A burzsoá állam Engels szerint nem „hal el", hanem a proletariátus a forradalomban „*megszünteti*". Ami e forradalom után elhal, ez a proletárállam vagy félállam.

* Engelsnél németül: hebt auf. — *Ford.*

Másodszor. Az állam „külön elnyomó hatalom". Engels ezt a nagyszerű és csodálatosan mély meghatározást itt a lehető legvilágosabban fogalmazta meg. Ebből pedig az következik, hogy azt a „külön elnyomó hatalmat", amellyel a burzsoázia a proletariátust, a maroknyi gazdag a dolgozók millióit elnyomja, fel kell hogy váltsa egy olyan „külön elnyomó hatalom", amellyel a proletariátus elnyomja a burzsoáziát (a proletariatus diktatúrája). Éppen ebben áll az „államnak mint államnak a megszüntetése". Éppen ebben áll az a „tényked*és", amellyel a társadalom nevében birtokba veszik a termelési eszközöket. És magától értetődik, hogy az egyik (a burzsoá) „külön hatalomnak" *ilyen* felváltása a másik (a proletár) „külön hatalom" által — semmiképpen sem mehet végbe „elhalás" formájában.

Harmadszor. Az „elhalásról" és — ami még kifejezőbb és színesebb — az „elalvásról" Engels egész világosan és határozottan arra a korszakra vonatkozólag beszél, amely az *után* következik be, hogy „az állam az egész társadalom nevében birtokba vette a termelési eszközöket", vagyis a szocialista forradalom *utáni* korszakra vonatkozólag. Mindnyájan tudjuk, hogy az „állam" politikai formája ebben az időben a legteljesebb demokrácia. De az opportunisták közül, akik a marxizmust szemérmetlenül elferdítik, egyetlen egynek sem jut eszébe, hogy Engelsnél itt tehát a *demokrácia* „elalvásáról" és „elhalásáról" van szó. Ez első pillanatra nagyon különösnek tűnik. De csak annak „érthetetlen", aki nem gondolkodott azon, hogy a demokrácia *szintén* állam és hogy következésképpen a demokrácia is eltűnik, amikor eltűnik az állam. A burzsoá államot csak forradalom „szüntetheti meg". Az állam általában, azaz a legteljesebb demokrácia, csak „elhalhat".

Negyedszer. Amikor Engels felállítja azt a híres tételét, hogy „az állam elhal", azonnal konkrétan megmagyarázza, hogy ez a tétel mind az opportunisták, mind az anarchisták ellen irányul. Emellett Engels az „állam elhalásáról" szóló tételének éppen azt a következtetését teszi első helyre, amely az opportunisták ellen irányul.

Fogadni mernék, hogy 10 000 ember közül, akik olvastak vagy hallottak az állam „elhalásáról", 9 990 egyáltalán

nem tudja vagy nem emlékszik arra, hogy Engels az ebből a tételből folyó következtetéseit *nem csak* az anarchisták ellen fordította. A fennmaradó tíz ember közül pedig kilenc bizonyára nem tudja, mi az a „szabad népállam" és hogy miért jelent az ez ellen a jelszó ellen intézett támadás — támadást az opportunisták ellen. Így írják a történelmet! Így hamisítanak meg észrevétlenül egy nagyszerű forradalmi tanítást az uralkodó nyárspolgárok szájaíze szerint. Az anarchisták ellen irányuló következtetést ezerszer elismételték, ellaposították, nagyon leegyszerűsítve beleverték az emberek fejébe, és előítéletté kövesedett. Az opportunisták elleni következtetést azonban agyonhallgatták és „elfelejtették"!

A „szabad népállam" a 70-es évek német szociáldemokratáinak programkövetelése és közkeletű jelszava volt. Ebben a jelszóban a demokrácia fogalmának kispolgárian dagályos körülírásán kívül semmiféle politikai tartalom nincs. Amennyiben ezzel a jelszóval legálisan a demokratikus köztársaságra céloztak, annyiban Engels hajlandó volt ezt a jelszót „időlegesen" agitációs szempontból „helyeselni". De ez a jelszó opportunista jelszó volt, mert nemcsak a burzsoá demokrácia szépítgetését fejezte ki, hanem azt is, hogy nem értették meg az általában minden államra vonatkozó szocialista kritikát. Mi a demokratikus köztársaság hívei vagyunk, mert ez a proletariátus számára a kapitalizmusban a legjobb államforma, de nincs jogunk elfeledni, hogy a legdemokratikusabb burzsoá köztársaságban is bérrabszolgaság a nép sorsa. Továbbá. Minden állam „külön elnyomó hatalom" az elnyomott osztály elnyomására. Ezért *minden* állam *nem*-szabad és *nem*-népállam. Marx és Engels a 70-es években nemegyszer magyarázták ezt elvtársaiknak.

Ötödször. Engelsnek ugyanabban a művében, amelynek az állam elhalásáról szóló fejtegetésére mindenki emlékszik, az erőszakos forradalom jelentőségéről is találunk egy fejtegetést. Szerepének történelmi értékelése Engelsnél az erőszakos forradalom valóságos dicshimnuszává válik. Erre „senki nem emlékszik", ennek a gondolatnak jelentőségéről a mai szocialista pártokban nem szokás beszélni, sőt erre még csak gondolni sem szoktak, a tömegek között

folytatott mindennapos propagandában és agitációban ezeknek a gondolatoknak semmi szerepük nincsen. Márpedig ezek a gondolatok az állam „elhalásával" elválaszthatatlan, harmonikus egységgé forrtak össze.

Engelsnek ez a fejtegetése így hangzik:

„... Hogy azonban az erőszak még egy más szerepet" (nemcsak az abszolút gonoszét), „mégpedig forradalmi szerepet is játszik a történelemben, hogy, Marx szavai szerint, bábája minden régi társadalomnak, amely egy új társadalommal terhes, hogy az erőszak az az eszköz, amelynek segítségével a társadalmi haladás utat tör magának és megmerevült, elhalt politikai formákat összezúz — minderről egyetlen szó sem esik Dühring úrnál! Csak sóhajtozva és nyögdécselve engedi meg annak a lehetőségét, hogy a kizsákmányolás rendszerének megdöntéséhez talán erőszakra lesz majd szükség — sajnos! merthogy az erőszak minden alkalmazása demoralizálja azt, aki alkalmazza. És ezt annak a magas erkölcsi és szellemi fellendülésnek ellenére mondja, amely minden győzelmes forradalom következménye volt! És ezt Németországban mondja, ahol egy erőszakos összeütközés — hiszen azt rákényszeríthetik a népre —, legalábbis azzal az előnnyel járna, hogy kiirtaná a harmincéves háború megaláztatásából a nemzeti tudatba behatolt szolgalelkűséget. És ez a zavaros, ványadt és erőtlen prédikátori gondolkodásmód szeretné magát ráerőszakolni a legforradalmibb pártra, amelyet a történelem valaha is ismert?" (3. német kiadás, 193. old. II. rész, 4. fejezetének vége.)

Hogyan lehet az erőszakos forradalomnak ezt a dicshimnuszát, amelyet Engels a német szociáldemokratáknak 1878-tól 1894-ig, vagyis haláláig, állhatatosan hirdetett, az állam „elhalásáról" szóló elmélettel egy tanításban egyesíteni?

Rendszerint az eklekticizmus segítségével egyeztetik össze, elvtelenül vagy szofista módon, önkényesen (vagy hogy megnyerjék a hatalmon levők tetszését) hol az egyik, hol a másik álláspontot ragadva ki, és száz eset közül

kilencvenkilencben, ha ugyan nem még gyakrabban, éppen az „elhalást" tolják előtérbe. A dialektikát eklekticizmussal helyettesítik: ez a mai hivatalos szociáldemokrata irodalomban a legmegszokottabb és legelterjedtebb jelenség a marxizmus terén. Az ilyen helyettesítés persze nem újdonság, hiszen már a klasszikus görög filozófia történetében is megfigyelhető. Amikor a marxizmust opportunizmussá hamisítják, éppen a dialektikának eklekticizmussá hamisítása téveszti meg legkönnyebben a tömegeket, látszatra kielégít, látszatra figyelembe veszi a folyamatnak minden oldalát, a fejlődés valamennyi irányát, valamennyi ellentétes befolyást és így tovább, holott a valóságban a társadalmi fejlődés folyamatának semilyen egységes és forradalmi felfogását nem adja.

Már fentebb beszéltünk arról és további fejtegetésünk során részletesebben megmutatjuk még, hogy Marxnak és Engelsnek az erőszakos forradalom elkerülhetetlenségéről szóló tanítása a burzsoá államra vonatkozik. Ez utóbbit a proletárállam (proletárdiktatúra) *nem* vált*hatja* fel „elhalás" útján, hanem rendszerint csak erőszakos forradalom útján. A dicshimnusz, amelyet Engels az erőszakos forradalomról zeng és amely teljesen megfelel Marx ismételt kijelentéseinek — (emlékezzünk „A filozófia nyomora"[95] és a „Kommunista Kiáltvány"[96] végére, ahol büszkén és nyiltan beszél az erőszakos forradalom elkerülhetetlenségéről; emlékezzünk a majdnem 30 évvel később, 1875-ben írt munkájára, a gothai program kritikájára[97], amelyben Marx kíméletlenül ostorozza e programnak opportunizmusát) —, ez a dicshimnusz semmiképpen sem „rajongás, semmiképpen sem szavalás, nem polemikus kirohanás. Az, hogy az erőszakos forradalmat illetőleg a tömegeknek *ilyen*, éppen ilyen nézetekre való rendszeres nevelése elengedhetetlenül szükséges — Marx és Engels *egész* tanításának alapja. Az a tény, hogy a ma uralkodó szociálsoviniszta és kautskysta irányzatok Marx és Engels tanát elárulják, különösen szemléletesen abban jut kifejezésre, hogy az egyik is, a másik is megfeledkezik az *ilyen* propagandáról, az ilyen agitációról.

A burzsoá államot a proletárállam nem válthatja fel erőszakos forradalom nélkül. A proletárállam megszűnése,

azaz mindenféle állam megszűnése, nem mehet végbe másképp, csak „elhalás“ útján.

Ezeket a nézeteket Marx és Engels részletesen és konkrétan kifejtették olymódon, hogy minden egyes forradalmi helyzetet megvizsgáltak és levonták minden egyes forradalom tapasztalatainak tanulságait. Most rátérünk tanításuk e kétségkívül legfontosabb részére.

II. FEJEZET

ÁLLAM ÉS FORRADALOM. AZ 1848—1851-ES ÉVEK TAPASZTALATAI

1. A FORRADALOM ELŐESTÉJE

Az érett marxizmus első művei, „A filozófia nyomora“ és a „Kommunista Kiáltvány“, közvetlenül az 1848-as forradalom előtt jelentek meg. Ennek következtében ezekben a művekben a marxizmus általános alapelveinek kifejtése mellett megkapjuk bizonyos fokig az akkori konkrét forradalmi helyzet képét is, s ezért talán célszerűbb lesz, ha azt nézzük meg, mit mondanak ezeknek a műveknek a szerzői az államról, közvetlenül az 1848—1851-es évek tapasztalataiból folyó következtetések levonása előtt.

„. . . A munkásosztály a fejlődés folyamán — írja Marx „A filozófia nyomorában“ — a régi polgári társadalom helyébe olyan társulást fog állítani, amely kizárja az osztályokat és ellentétüket, és akkor nem lesz többé szoros értelemben vett politikai hatalom, mert a politikai hatalom nem más, mint a polgári társadalomban meglevő osztályellentét hivatalos kifejezése“ (1885. évi német kiadás, 182. old.)[98].

Tanulságos dolog annak a gondolatnak az általános kifejtését, hogy az osztályok megszűnése után az állam is eltűnik, egybevetni Marxnak és Engelsnek a néhány hónappal később — 1847 novemberében — írt „Kommunista Kiáltványban“ található fejtegetésével:

„. . . Amikor megrajzoltuk a proletariátus fejlődésének legáltalánosabb fokozatait, nyomon követtük

a fennálló társadalmon belül folyó többé-kevésbbé burkolt polgárháborút addig a pontig, ahol nyilt forradalomban tör ki és a proletariátus a burzsoázia erőszakos megbuktatásával uralmát megalapítja . . ."

„. . . Előbb már láttuk, hogy a munkásforradalom első lépése az, hogy a proletariátust uralkodóosztállyá emeli, a demokráciát kivívja."

„A proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy a burzsoáziát fokról fokra megfossza minden tőkéjétől, hogy minden termelési eszközt az állam, azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson és a termelőerők tömegét a lehető leggyorsabban növelje" (7. német kiadás, 1906. 31. és 37. old.)[99].

Ezek az idézetek tartalmazzák az állam kérdésével kapcsolatos egyik legjelentősebb és legfontosabb marxista eszmének, mégpedig a „proletárdiktatúra" (ahogy Marx és Engels a Párizsi Kommün után kezdték nevezni) eszméjének megfogalmazását, továbbá az államnak egy rendkívül érdekes meghatározását, amely szintén a marxizmus „elfelejtett szavai" közé tartozik: „*Az állam, azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátus*".

A hivatalos szociáldemokrata pártok uralkodó propaganda- és agitációs irodalma sohasem magyarázta meg az államnak ezt a meghatározását. Mi több. Megfeledkeztek róla, mert ez a meghatározás teljesen összeegyeztethetetlen a reformizmussal, mert arculcsapja a „demokrácia békés fejlődésére" vonatkozó megszokott opportunista előítéleteket és kispolgári illúziókat.

A proletariátusnak szüksége van az államra — ezt hajtogatja valamennyi opportunista, szociálsoviniszta és kautskysta, s bizonygatják, hogy ez Marx tanítása, de „*elfelejtik*" hozzáfűzni, hogy először is, Marx szerint a proletariátusnak csak elhaló államra van szüksége, azaz olyan államra, mely úgy van berendezve, hogy azonnal kezdjen elhalni s hogy okvetlenül el is kelljen halnia. Másodszor pedig, a dolgozóknak szükségük van „államra", „azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátusra".

Az állam különleges hatalmi szervezet, valamely

osztály elnyomására szolgáló erőszakszervezet. De melyik osztályt kell elnyomnia a proletariátusnak? Természetesen csakis a kizsákmányoló osztályt, vagyis a burzsoáziát. A dolgozóknak csak arra kell az állam, hogy a kizsákmányolók ellenállását elnyomja, ezt az elnyomást vezetni és végrehajtani azonban csak a proletariátus tudja, mint az egyetlen mindvégig forradalmi osztály, az egyetlen osztály, amely egyesíteni tud minden dolgozót és kizsákmányoltat a burzsoázia elleni küzdelemre, a burzsoázia teljes elsöprésére.

A kizsákmányoló osztályoknak arra kell a politikai uralom, hogy a kizsákmányolást fenntartsák, azaz, hogy megvédjék az elenyésző kisebbség önző érdekeit a nép túlnyomó többségével szemben. A kizsákmányolt osztályoknak a politikai uralom minden kizsákmányolás teljes megszüntetésére kell, azaz a nép túlnyomó többsége érdekében, az elenyésző kisebbség: a modern rabszolgatartók, vagyis a földbirtokosok és a kapitalisták ellen.

A kispolgári demokratáknak, ezeknek az állítólagos szocialistáknak, akik az osztályharcot az osztálybékéről szőtt ábrándokkal helyettesítették, a szocialista átalakulásról is ábrándos elképzelésük volt, — nem a kizsákmányoló osztály uralmának megdöntése formájában képzelték el, hanem úgy, hogy a kisebbség békésen aláveti magát a feladata tudatára ébredt többségnek. Ez a kispolgári utópia, amely elválaszthatatlanul összefügg az osztályok felett álló állam elismerésével, a gyakorlatban a dolgozó osztályok érdekeinek elárulására vezetett, amint ezt például az 1848-as és az 1871-es francia forradalom története is megmutatta, amint ezt megmutatták a „szocialisták" polgári kormányokban való részvételének tapasztalatai Angliában, Franciaországban, Olaszországban és más országokban a XIX. század végén és a XX. század elején.

Marx egész életében harcolt ez ellen a kispolgári szocializmus ellen, amelyet ma Oroszországban az eszer párt és a mensevik párt új életre támasztott. Marx az osztályharcról szóló tanítást következetesen kifejlesztette a politikai hatalomról, az államról szóló tanításig.

A burzsoázia uralmát csak a proletariátus döntheti

meg, mint olyan sajátos osztály, amelyet gazdasági létfeltételei előkészítenek a burzsoá uralom megdöntésére, lehetőséget és erőt adnak neki ahhoz, hogy ezt végrehajthassa. A burzsoázia a parasztságot és az összes kispolgári rétegeket szétforgácsolja és szétporlasztja, a proletariátust viszont tömöríti, egyesíti és szervezi. Csak a proletariátus tud — a nagyiparban betöltött gazdasági szerepe következtében — az *egész* dolgozó és kizsákmányolt tömeg vezérévé lenni, annak a tömegnek vezérévé, amelyet a burzsoázia sokszor nem kisebb mértékben, hanem még jobban kizsákmányol, leigáz és elnyom, mint a proletariátust, de amely felszabadulásáért nem tud *önállóan* harcolni.

Az osztályharc tana, amelyet Marx az állam és a szocialista forradalom kérdésére alkalmaz, szükségszerűen a proletariátus *politikai uralmának*, diktatúrájának elismeréséhez vezet, azaz egy senkivel meg nem osztott és közvetlenül a tömegek fegyveres erejére támaszkodó uralom elismeréséhez. A burzsoázia megdöntése csak úgy valósítható meg, ha a proletariátus *uralkodóosztállyá* válik, amely meg tudja törni a burzsoázia elkerülhetetlen, kétségbeesett ellenállását, és a dolgozók és kizsákmányoltak *egész* tömegét meg tudja szervezni egy új gazdasági forma megteremtésére.

A proletariátusnak szüksége van az államhatalomra, a hatalom központosított szervezetére, az erőszak szervezetére — azért is, hogy a kizsákmányolók ellenállását elnyomja, és azért is, hogy a lakosság hatalmas tömegeit, a parasztságot, a kispolgárságot és a félproletárokat *vezethesse* a szocialista gazdaság „berendezésében".

A marxizmus, amikor a munkáspártot neveli, a proletariátus élcsapatát neveli, amely a hatalmat meg tudja ragadni és *az egész népet* el tudja *vezetni* a szocializmushoz, tudja az új rendet irányítani és szervezni, valamennyi dolgozó és kizsákmányolt tanítója, vezetője és vezére tud lenni abban, hogy társadalmi életüket a burzsoázia nélkül és a burzsoázia ellenére berendezzék. Ezzel szemben a ma uralkodó opportunizmus a munkáspártból a jobban fizetett munkásoknak a tömegektől elszakadó képviselőit neveli ki, akik a kapitalizmus alatt tűrhetően

„berendezkednek" és egy tál lencséért eladják elsőszülöttségi jogukat, azaz lemondanak arról a szerepről, hogy a nép forradalmi vezérei legyenek a burzsoázia ellen.

„Az állam, azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátus" — Marxnak ez az elmélete elválaszthatatlanul egybeforrott a proletariátusnak a történelemben betöltött forradalmi szerepéről szóló egész tanításával. Ennek a szerepnek a betetőzése a proletárdiktatúra, a proletariátus politikai uralma.

De ha a proletariátusnak az államra szüksége van, mint *külön* erőszakszervezetre a burzsoázia *ellen*, akkor önmagától felvetődik a kérdés, elgondolható-e egy ilyen szervezet megalakítása annak az államgépezetnek előzetes megsemmisítése, szétrombolása nélkül, amelyet a burzsoázia *magának* teremtett? Közvetlenül ehhez a következtetéshez vezet el a „Kommunista Kiáltvány", és erről a következtetésről beszél Marx, amikor az 1848—1851-es forradalom tapasztalatait összegezi.

2. A FORRADALOM EREDMÉNYEI

Az állam bennünket érdeklő kérdésére vonatkozólag Marx az 1848—1851-es esztendők forradalmainak eredményeit „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája" című munkájának következő fejtegetéseiben összegezi:

> „De a forradalom alapos. Most még csak a tisztítótűzön visz keresztül az útja. Dolgát módszeresen végzi. 1851 december 2-ig" (Louis Bonaparte államcsínyének napjáig) „előkészületének egyik felét végezte el, most másik felét végzi. Előbb tökéletesítette a parlamenti hatalmat, hogy megdönthesse azt. Most, hogy ezt elérte, tökéletesíti a *végrehajtóhatalmat*, visszavezeti legtisztább kifejezésére, elszigeteli, egyetlen célként azt tűzi maga elé, *hogy a rombolás minden erejét ellene összpontosítsa*" (az én kiemelésem). „S ha előmunkálatának ezt a másik felét is elvégezte, Európa felugrik majd ültéből és ujjongva kiáltja: Jól túrtál, vén vakondok!

Ez a végrehajtóhatalom, óriási bürokratikus és katonai szervezetével, messze elágazó mesterséges államgépezetével, félmilliós hivatalnoksereggel másik félmilliós hadsereg mellett, ez a rettenetes élősdi test, amely hálóként fonja be a francia társadalom testét és minden pórusát eltömi, az abszolút monarchia idején keletkezett, a feudalizmus hanyatlásakor, amelyet siettetett." Az első francia forradalom kifejlesztette a központosítást, „de ugyanakkor tovább kellett fejlesztenie a kormányhatalom terjedelmét, tartozékait és személyzetét is. Napoleon tökéletessé tette ezt az államgépezetet." A legitim monarchia és a júliusi monarchia „semmit sem tett hozzá, csak nagyobb munkamegosztást vezetett be . . ."

„. . . A parlamenti köztársaság végül a forradalommal vívott harcában arra kényszerült, hogy a megtorló intézkedésekkel együtt az államhatalom eszközeit és központosítását is erősítse. *Ezt a gépezetet minden forradalmi átalakulás tökéletesítette, ahelyett hogy összetörte volna*" (az én kiemelésem). „A pártok, melyek felváltva harcoltak az uralomért, ennek az óriási államépületnek birtokbavételét a győztes legfőbb zsákmányának tekintették" („Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája", 98—99. old. 4. kiad. Hamburg 1907)[100].

Ebben a nagyszerű fejtegetésben a marxizmus a „Kommunista Kiáltványhoz" képest óriási lépést tesz előre. Ott az állam kérdése még nagyon elvontan, csak a legáltalánosabb fogalmakban és kifejezésekben van felvetve. Ez a fejtegetés a kérdést konkrétan veti fel, a következtetést pedig rendkívül pontosan, határozottan, gyakorlatilag és megfoghatóan vonja le: valamennyi előbbi forradalom tökéletesítette az államgépezetet, holott ezt össze kell törni, szét kell zúzni.

Ez a következtetés a leglényegesebb és legalapvetőbb a marxizmusnak az államról szóló tanításában. És éppen ezt az alapvető tételt nemcsak hogy teljesen *elfelejtették* az uralkodó hivatalos szociáldemokrata pártok, hanem

(mint később látni fogjuk) a II. Internacionále legtekintélyesebb teoretikusa, K. Kautsky, éppenséggel *meg is hamisította.*

A „Kommunista Kiáltvány" összefoglalja a történelem általános tanulságait, amelyek arra késztetnek, hogy az államban az osztályuralom szervét lássuk, és arra az elkerülhetetlen következtetésre vezetnek, hogy a proletariátus nem döntheti meg a burzsoáziát, ha előbb nem hódítja meg a politikai hatalmat, ha nem szerzi meg a politikai uralmat, ha az államot nem alakítja át az „uralkodóosztállyá szervezett proletariátussá", továbbá, hogy ez a proletárállam, alighogy győzött, azonnal kezd majd elhalni, mert az osztályellentétek nélküli társadalomban az állam szükségtelen és lehetetlen. Itt nincs felvetve az a kérdés, hogy — a történelmi fejlődés szempontjából — hogyan kell a proletárállamnak a burzsoá államot felváltania.

Éppen ezt a kérdést veti fel és oldja meg Marx 1852-ben. Filozófiájához, a dialektikus materializmushoz híven, Marx az 1848—1851-es nagy forradalmi évek történeti tapasztalatait veszi alapul. Marx tanítása itt is, mint mindig, a *tapasztalatoknak* mély filozófiai világnézettel és gazdag történelmi ismeretekkel megvilágított *összegezése.*

Az állam kérdése konkrétan van felvetve: hogyan keletkezett történelmileg a burzsoá állam, a burzsoázia uralma számára nélkülözhetetlen államgépezet? milyen változásokon ment át, milyen fejlődésének menete a polgári forradalmak során és akkor, amikor az elnyomott osztályok önállóan lépnek fel? melyek a proletariátus feladatai ezzel az államgépezettel kapcsolatban?

A burzsoá társadalomra jellemző központosított államhatalom az abszolutizmus hanyatlásának korában keletkezett. Ezt az államgépezetet két intézmény jellemzi a legjobban: a hivatalnoksereg és az állandó hadsereg. Marx és Engels gyakorta beszélnek műveikben arról, hogy ezeket az intézményeket hogyan fűzi ezernyi szál éppen a burzsoáziához. Minden munkás személyes tapasztalatai rendkívül szemléltetően és behatóan megvilágítják ezt a kapcsolatot. A munkásosztály a saját bőrén ismeri meg ezt a kapcsolatot, ezért fogja fel olyan könnyen és ezért

sajátítja el olyan alaposan azt a tudományt, amely ennek a kapcsolatnak elkerülhetetlenségéről szól, azt a tudományt, amelyet a kispolgári demokraták vagy tudatlanul és könnyelműen tagadnak, vagy még könnyelműbben „általában" ugyan elismernek, de elfelejtik belőle levonni a megfelelő gyakorlati következtetéseket.

A hivatalnoksereg és az állandó hadsereg — „élősdi" a burzsoá társadalom testén, élősdi, amely a burzsoá társadalmat szétszaggató belső ellentmondásokból keletkezett, a szó szoros értelmében vett élősdi, amely „eltömi" az életpórusokat. Azt az álláspontot, amely az államot *élősdi testnek* tekinti, a hivatalos szociáldemokrácián belül ma uralkodó kautskysta opportunizmus az anarchizmus különleges és kizárólagos tartozékának tartja. Magától értetődik, hogy a marxizmusnak ez a meghamisítása rendkívül előnyös azoknak a kispolgároknak a számára, akik a szocializmust az imperialista háború igazolásának és szépítgetésének hallatlan gyalázatáig süllyesztették, amikor erre a háborúra a „haza védelme" fogalmát alkalmazták, de ez mégis — feltétlenül hamisítás.

Ennek a hivatalnoki és katonai apparátusnak kifejlesztése, tökéletesítése és erősítése folytatódik valamennyi forradalom során, s Európa nagyon sok ilyen forradalmat élt át a feudalizmus bukása óta. Különösen éppen a kispolgárságot vonják a nagyburzsoázia oldalára és rendelik alá a nagyburzsoáziának, jelentős mértékben ennek az apparátusnak a segítségével, amely a parasztság, a kisiparosok, a kereskedők stb. felső rétegeinek aránylag kényelmes, nyugodt és megtisztelő állásokat juttat, amelyek betöltőiket a nép *fölé* helyezik. Nézzük meg, mi történt Oroszországban az 1917 február 27-e óta eltelt fél év alatt: azok a hivatalnoki állások, amelyeket azelőtt főleg a feketeszázak embereinek adtak, a kadetok, mensevikek és eszerek zsákmányává lettek. Alapjában véve nem gondoltak semmi komolyabb reformra, igyekeztek a reformokat „az Alkotmányozó Gyűlésig" kitolni, az Alkotmányozó Gyűlést pedig igyekeztek lassacskán kitolni a háború végéig! A zsákmány felosztásával a miniszteri, miniszterhelyettesi, főkormányzói stb. stb. tisztségek betöltésével bezzeg nem késedelmeskedtek, és nem vártak

semmiféle Alkotmányozó Gyűlésig! A kormány összetételére vonatkozó kombinációk játéka alapjában véve csak annak a „zsákmány"-elosztásnak és újraelosztásnak volt a kifejezése, amely fent és lent, az egész országban, minden központi és helyi közigazgatási szervben végbement. Az 1917 február 27-től augusztus 27-ig terjedő fél év eredménye, objektív eredménye kétségtelenül megállapítható: a reformokat elnapolták, a hivatalnoki állások szétosztása megtörtént és a szétosztás „hibáit" néhány újraelosztással javították ki.

De minél sűrűbben ismétlődik a hivatalnoki apparátusnak ez az „újraelosztása" a különböző polgári és kispolgári pártok között (ha az orosz példát vesszük — a kadetok, a mensevikek és az eszerek között), annál világosabbá válik az elnyomott osztályok, és ezeknek élén a proletariátus előtt, hogy ők az *egész* polgári társadalomnak engesztelhetetlen ellenségei. Ennek következtében valamennyi, még a legdemokratikusabb, leginkább „forradalmi-demokratikus" burzsoá párt számára is szükségessé válik, hogy fokozza a forradalmi proletariátussal szemben alkalmazott megtorló intézkedéseket, erősítse a megtorló apparátust, vagyis éppen az államgépezetet. Az eseményeknek ez a menete arra kényszeríti a forradalmat, hogy az államhatalom ellen *„a rombolás minden erejét összpontosítsa"*, arra kényszeríti, hogy ne az államgépezet megjavítását, hanem *szétrombolását*, *megsemmisítését* tűzze ki feladatául.

Nem logikai meggondolások, hanem az események tényleges fejlődése, az 1848—1851-es évek élő tapasztalatai vezettek ennek a feladatnak kitűzésére. Hogy Marx mennyire szorosan ragaszkodik a történeti tapasztalatok ténybeli bázisához, az látható abból, hogy 1852-ben még nem veti fel konkrétan azt a kérdést, hogy *mivel* helyettesítsük ezt az államgépezetet, amelyet meg fogunk semmisíteni. A tapasztalat akkor még nem szolgáltatott anyagot ehhez a kérdéshez, amelyet a történelem csak később, 1871-ben tűzött napirendre. 1852-ben a természettudományos megfigyelés pontosságával csupán azt lehetett megállapítani, hogy a proletárforradalom *elérkezett* ahhoz a feladathoz, hogy „a rombolás minden erejét" az

államhatalom ellen „összpontosítsa", ahhoz a feladathoz, hogy „összetörje" az államgépezetet.

Itt az a kérdés merülhet fel, hogy helyes-e Marx tapasztalatait, megfigyeléseit és végkövetkeztetéseit általánosítani, helyes-e őket szélesebb körre is kiterjeszteni mint a francia történelem három évére, 1848—1851-re? Ennek a kérdésnek megvizsgálásánál először is Engels egy megjegyzésére emlékeztetünk, s azután rátérünk magukra a tényekre.

„. . . Franciaország — írta Engels a „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája" 3. kiadásának előszavában — az az ország, amelyben a történelmi osztályharcokat, inkább mint bárhol másutt, mindig a döntésig végigharcolták, ahol tehát a váltakozó politikai formák is, amelyek között ezek lejátszódnak és amelyekben eredményeik összefoglalódnak, a legélesebb körvonalakban domborodnak ki. Franciaország, amely a középkorban a feudalizmus központja, a reneszánsz óta az egységes rendi monarchia mintaországa volt, a nagy forradalomban összezúzta a feudalizmust, s a burzsoázia tiszta uralmát oly klasszikus módon honosította meg, mint egyetlen más európai ország sem. S a feltörekvő proletariátus harca az uralkodó burzsoázia ellen itt szintén oly éles formában lép fel, amely másutt ismeretlen . . ." (1907. évi kiad. 4. old.).

Az utóbbi megjegyzés elavult, minthogy 1871 óta a francia proletariátus forradalmi harcában szünet állott be, bár ez a szünet, akármeddig tart is, egyáltalán nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy az elkövetkező proletárforradalomban Franciaország az osztályharc klasszikus országának fog mutatkozni, ahol a küzdelmet a döntésig vívják végig.

Vessünk azonban egy futó pillantást a legelőrehaladottabb országok XIX. századvégi és a XX. századeleji történetére. Azt látjuk, hogy ugyanaz a folyamat játszódott le mindenütt, csak lassabban, változatosabban és sokkal nagyobb területen: egyrészt a „parlamentáris uralom" kiépítése mind a köztársasági országokban (Franciaország, Amerika, Svájc), mind a monarchiákban (Anglia, bizonyos fokig Németország, Olaszország, a skandináv államok stb.),

másrészt a harc a hatalomért a különböző polgári és kispolgári pártok között, amelyek a hivatalnoki állásokat, a „zsákmányt" egymás közt folyton elosztották és újraelosztották, de emellett változatlanul hagyták a burzsoá rend alapjait, s végül a „végrehajtóhatalomnak", hivatalnoki és katonai apparátusának tökéletesítése és megszilárdítása.

Kétségtelen, hogy mindez általában valamennyi kapitalista állam egész legújabb fejlődésének közös vonása. Három év alatt, 1848—1851 között, Franciaország gyors, éles, sűrített formában megmutatta a fejlődésnek ugyanazokat a folyamatait amelyek az egész kapitalista világra jellemzőek.

De különösen az imperializmus, a banktőke kora, az óriási kapitalista monopóliumok kora, az a kor, amelyben a monopolkapitalizmus átnő az állammonopolista kapitalizmusba, mutatja az „államgépezet" rendkívüli megerősödését, hivatalnoki és katonai apparátusának hallatlan megnövekedését és ezzel együtt a proletariátus elleni megtorlások fokozódását mind a monarchiákban, mind a legszabadabb, a köztársasági országokban.

A világtörténelem most — kétségkívül hasonlíthatatlanul nagyobb méretekben mint 1852-ben — oda vezet, hogy a proletárforradalom „minden erejét összpontosítják" az államgépezet „szétrombolására".

Arra vonatkozólag, hogy mivel váltja fel ezt az államgépezetet a proletariátus, a Párizsi Kommün nyujtott nagyon tanulságos anyagot.

3. HOGYAN TETTE FEL A KÉRDÉST MARX 1852-BEN*

1907-ben Mehring, a „Neue Zeit"[101] című folyóiratban (XXV. évf., 2. köt. 164. old.) kivonatokat közölt Marxnak 1852 március 5-én Weydemeyerhez intézett leveléből. Ez a levél többek között a következő jelentős fejtegetést tartalmazza:

* Kiegészítés a második kiadáshoz.

„Ami mármost engem illet, nem az én érdemem sem a modern társadalomban levő osztályok létezésének, sem ezek egymás között folyó harcának a felfedezése. Polgári történetírók jóval előttem leírták az osztályok e harcának történelmi fejlődését, polgári közgazdászok pedig — az osztályok gazdasági anatómiáját. Ami újat én cselekedtem, az az volt, hogy bebizonyítottam: 1) hogy az osztályok létezése csak a termelés fejlődésének meghatározott történelmi szakaszaihoz (historische Entwicklungsphasen der Produktion), van kötve, 2) hogy az osztályharc szükségszerűen a proletariátus diktatúrájához vezet, 3) hogy maga ez a diktatúra csak átmenet valamennyi osztály megszüntetéséhez és az osztálynélküli társadalomhoz . . ."[102]

Ezekben a szavakban Marxnak sikerült csodálatos szemléletességgel kifejeznie először is azt, hogy mi a legfőbb és leggyökeresebb különbség az ő tanítása és a burzsoázia legelőrehaladottabb és legmélyebb gondolkodóinak tanítása között, és másodszor, hogy mi az ő államról szóló tanításának lényege.

Marx tanításában a legfontosabb az osztályharc. Ezt nagyon sokszor így mondják és írják. De ez helytelen. És éppen ebből a helytelen felfogásból fakad lépten-nyomon a marxizmus opportunista elferdítése, olyan szellemben való meghamisítása, amely a burzsoázia számára elfogadhatóvá teszi. Az osztályharcról szóló tanítást ugyanis *nem* Marx, *hanem* már Marx *előtt* a burzsoázia alkotta meg, és az a burzsoázia számára általában *elfogadható*. Aki *csak* az osztályharcot ismeri el, az még nem marxista, az még megmaradhat a burzsoá gondolkodás és a burzsoá politika keretein belül. A marxizmust az osztályharc tanítására korlátozni annyi, mint a marxizmust megnyírbálni, meghamisítani, arra leszűkíteni, ami a burzsoázia számára elfogadható. Marxista csak az, aki az osztályharc elismerését *kiterjeszti a proletárdiktatúra* elismeréséig. Ez a leglényegesebb különbség a marxista és az átlagos kisburzsoá (és nagyburzsoá) között. Ez a marxizmus *valóságos* megértésének és elismerésének próbaköve. És nem csoda, hogy amikor Európa történelme a munkásosztályt *gyakorlatilag* ez elé a

kérdés elé állította, akkor nemcsak valamennyi opportunista és reformista, hanem minden „kautskysta" is (a reformizmus és marxizmus között ingadozó emberek) szánalmas nyárspolgárnak és kispolgári demokratának bizonyult, aki *tagadja* a proletariátus diktatúráját. Kautskynak „A proletariátus diktatúrája" című brosúrája, amely 1918 augusztusában, azaz jóval e könyvem első kiadása után jelent meg, mintaképe a marxizmus nyárspolgári elferdítésének és annak az aljas magatartásnak, amikor a *gyakorlatban* megtagadják a marxizmust, *szavakban* pedig képmutatóan elismerik (lásd „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" című brosúrámat. Petrográd és Moszkva 1918).

A mai opportunizmusra — legfőbb képviselőjének, Karl Kautskynak, az egykori marxistának személyében — teljesen ráillik Marxnak a *burzsoá* álláspontra vonatkozó fenti jellemzése, mert ez az opportunizmus az osztályharc elismerésének területét a burzsoá viszonyok területére korlátozza. (Ezen a területen belül, annak keretein belül, egyetlen művelt liberális sem fog elzárkózni attól, hogy „elvileg" elismerje az osztályharcot!) Az opportunizmus az osztályharc elismerését éppen a legfőbb pontra *nem terjeszti ki*, tudniillik a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* időszakára, a burzsoázia *megdöntésének* és teljes *felszámolásának* a korszakára. A valóságban ez a korszak elkerülhetetlenül a példátlanul elkeseredett osztályharc korszaka, amikor ez az osztályharc eddig nem tapasztalt éles formát ölt, következésképpen elkerülhetetlenül e korszak államának is *új módon* (a proletárok és általában a nincstelenek érdekében) demokratikus államnak kell lennie és *új módon* diktatórikusnak (a burzsoázia ellen).

Továbbá. A marxista államelmélet lényegét csak az sajátította el, aki megértette, hogy *egy* osztály diktatúrájára szüksége van nemcsak általában minden osztálytársadalomnak, nemcsak a burzsoáziát megdöntő *proletariátusnak*, hanem annak az egész *történelmi korszaknak* is, amely a kapitalizmust az „osztálynélküli társadalomtól", a kommunizmustól elválasztja. A polgári államformák rendkívül változatosak, de lényegük egy: mindezek az államok így vagy amúgy, de végeredményben feltétlenül *burzsoá*

diktatúrák. Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba természetesen okvetlenül létrehozza a politikai formák óriási gazdagságát és változatosságát, de a lényeg emellett elkerülhetetlenül ugyanegy lesz: a *proletariátus diktatúrája.*

III. FEJEZET

ÁLLAM ÉS FORRADALOM. AZ 1871-ES PÁRIZSI KOMMŰN TAPASZTALATAI. MARX ELEMZÉSE

1. MIBEN ÁLL A KOMMŰNÁROK KÍSÉRLETÉNEK HŐSIESSÉGE?

Mint tudjuk, Marx 1870 őszén, néhány hónappal a Komműn előtt, figyelmeztette a párizsi munkásokat és igyekezett bebizonyítani, hogy a kormány megdöntésének kísérlete kétségbeesésből elkövetett ostobaság volna. De amikor 1871 márciusában a munkásokat *rákényszerítették* a döntő küzdelemre és azok a harcot felvették, amikor a felkelés ténnyé vált, Marx, noha az előjelek kedvezőtlenek voltak, a legnagyobb lelkesedéssel üdvözölte a proletárforradalmat. Marx nem helyezkedett mereven az „időszerűtlen" mozgalom vaskalapos elítélésének álláspontjára, mint a marxizmus szomorú hírnevű orosz renegátja, Plehanov, aki 1905 novemberében a munkások és parasztok harcának buzdítása szellemében írt, 1905 decembere után pedig liberális módjára harsogta: „nem kellett volna fegyvert fogni."

Marx azonban nemcsak lelkesedett az „eget ostromló" — hogy az ő kifejezésével éljünk — kommünárok hősiességéért. A forradalmi tömegmozgalomban, jóllehet az nem érte el célját, rendkívül fontos történelmi kísérletet látott, a proletár világforradalom bizonyos lépését előre, gyakorlati lépést, amely fontosabb a programok és fejtegetések százainál. Ezt a kísérletet elemezni, levonni belőle a taktikai tanulságokat, ennek a kísérletnek az alapján felülvizsgálni saját elméletét — ezt a feladatot tűzte maga elé Marx.

Marx az egyetlen „helyesbítést", amelyet a „Kommunista Kiáltványon" végrehajtani szükségesnek látott, a

párizsi kommünárok forradalmi tapasztalatai alapján hajtotta végre.

A „Kommunista Kiáltvány" új német kiadásának utolsó előszava, amelyet mindkét szerző aláírt, 1872 június 24-én kelt. Ebben az előszóban a szerzők, Marx Károly és Engels Frigyes, azt mondják, hogy a „Kommunista Kiáltvány" programja „helyenként elavult".

> „. . . *Különösen a Kommün tett arról bizonyságot — folytatják a szerzők —, hogy a «munkásosztály nem veheti egyszerűen birtokba a kész államgépezetet, hogy azt saját céljaira működésbe hozza»* . . ."[103]

Ennek az idézetnek kettős idézőjelbe foglalt részét a szerzők Marx „A polgárháború Franciaországban" című munkájából vették át.

Így tehát Marx és Engels a Párizsi Kommün egyik alapvető és fő tanulságának olyan óriási fontosságot tulajdonítottak, hogy mint lényegbevágó módosítást beiktatták a „Kommunista Kiáltványba".

Rendkívül jellemző az, hogy az opportunisták éppen ezt a lényegbevágó módosítást ferdítették el, és az, hogy a módosítás értelme a „Kommunista Kiáltvány" olvasóinak kilenctizede, ha ugyan nem kilencvenkilenc százaléka előtt bizonyára ismeretlen. Ezzel a ferdítéssel részletesebben lejjebb, egy külön a ferdítéseknek szentelt fejezetben fogunk foglalkozni. Egyelőre elég megjegyeznünk, hogy Marx fent idézett híres kijelentésének közkeletű, vulgáris „értelmezése" szerint Marx itt a lassú fejlődés eszméjét hangsúlyozza, szemben a hatalom megragadásával stb.

A valóságban *éppen fordítva* áll a dolog. Marx gondolata az, hogy a munkásosztálynak *szét kell zúznia, össze kell törnie* a „kész államgépezetet" és nem szorítkozhat pusztán arra, hogy azt birtokba vegye.

1871 április 12-én, tehát éppen a Kommün alatt, Marx a következőket írta Kugelmann-nak:

> „Ha «Brumaire tizennyolcadikája» c. munkám utolsó fejezetében utánanézel, látni fogod, hogy szerintem a legközelebbi francia forradalomnak nem azt kell

megkísérelnie, amit eddig cselekedett, hogy a bürokratikus-katonai gépezetet egyik kézből a másikba adja át, hanem hogy azt *összetörje*" (Marx kiemelése; az eredetiben a zerbrechen szó szerepel), „s hogy ez minden valóban népi forradalom előfeltétele a kontinensen. Ezt kísérelték meg a mi hős párizsi elvtársaink is" („Die Neue Zeit" XX. évf. 1901—1902. 1. köt. 709. old.)[104]. (Marx Kugelmannhoz intézett leveleit kétízben is kiadták oroszul, az egyiket én rendeztem sajtó alá és én írtam hozzá előszót*.)

A „bürokratikus-katonai államgépezetet összetörni" — ezek a szavak fejezik ki röviden azt a legfőbb tanulságot, melyet a marxizmus levon a proletariátus ama feladatait illetően, amelyek a forradalomban az állammal kapcsolatban reáhárulnak. És éppen ez volt az a tanulság, melyet nemcsak hogy elfelejtett, hanem egyenesen meghamisított a marxizmus uralkodó, kautskysta „értelmezése"!

Ami Marxnak a „Brumaire tizennyolcadikára" való utalását illeti, a megfelelő helyet fentebb teljes egészében idéztük.

Marx idézett fejtegetéséből két pontot érdekes külön kiemelnünk. Először, Marx végkövetkeztetését a kontinensre korlátozza. Ez érthető volt 1871-ben, amikor Anglia még mintaképe volt a teljesen kapitalista, de militarizmustól, és jelentős mértékben bürokratizmustól mentes országnak. Marx tehát kivételt tett Angliával, ahol akkor a forradalom, sőt a népforradalom is a „kész államgépezet" szétrombolásának előfeltétele *nélkül* is lehetségesnek látszott és lehetséges volt.

Most, 1917-ben, az első nagy imperialista háború korában, Marxnak ez a korlátozása elesik. Anglia is, Amerika is, az angolszász „szabadságnak" — a militarizmus és bürokratizmus hiányának értelmében vett „szabadságnak" — ezek a legnagyobb és az egész földkerekségen legutolsó képviselői, egészen elmerültek a szennyes és véres

* Lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 1949. 163—170. old. — *Szerk.*

általános európai mocsárban, a mindent maguk alá gyűrő, mindent elnyomó bürokratikus-katonai intézmények mocsarában. Most Angliában is, Amerikában is „minden valóban népi forradalom előfeltétele" a „kész" (ott 1914—1917-ben „európai", általános imperialista tökéletességig kiépített) „államgépezet" *összetörése, szétrombolása.*

Másodszor, különös figyelmet érdemel Marx rendkívül mélyértelmű megjegyzése, hogy a bürokratikus-katonai államgépezet szétrombolása „minden valóban *népi* forradalom előfeltétele". A „népi" forradalom fogalma furcsán hangzik Marx szájából, s az orosz plehanovisták és mensevikek, ezek a Sztruve-követők, akik szeretnének marxistaszámba menni, Marxnak ezt a kifejezését még „nyelvbotlásnak" nyilváníthatnák. Ők a marxizmust olyan siralmas liberális torzképpé zsugorították, hogy a polgári- és a proletárforradalom szembeállításán kívül semmit sem ismernek, s még ezt a szembeállítást is a lehető legmerevebben fogják fel.

Ha a XX. század forradalmait vesszük példának, akkor természetesen el kell ismernünk, hogy mind a portugál, mind a török forradalom polgári forradalom volt. De sem az egyik, sem a másik nem „népi" forradalom, mert a nép tömege, a nép óriási többsége sem az egyikben, sem a másikban tevékenyen, önállóan, saját gazdasági és politikai követeléseivel nem vesz észrevehetően részt. Az 1905—1907-es orosz polgári forradalom viszont, ámbár nem mutathatott fel olyan „fényes" sikereket, mint időnként a portugál és a török forradalom, kétségtelenül „valóban népi" forradalom volt, mert a nép tömege, a nép többsége, az elnyomással és kizsákmányolással elfojtott „legalsó" társadalmi rétegek önállóan felkeltek és a forradalom egész menetére rányomták *saját* követeléseiknek, *saját* kísérleteiknek bélyegét, amelyek arra irányultak, hogy a régi, szétrombolandó társadalom helyébe a maguk módján felépítsék az új társadalmat.

1871-ben Európában a kontinens egyetlen országában sem volt a proletariátus a nép többsége. „Népi" forradalom, amely valóban a többséget sodorja a mozgalomba, csak az a forradalom lehetett, mely a proletariátust is, a paraszt-

ságot is felöleli. Ez a két osztály alkotta akkor a „népet". Ezt a két osztályt az egyesíti, hogy a „bürokratikus-katonai államgépezet" leigázza, elnyomja, kizsákmányolja őket. *Szétzúzni* ezt a gépezetet, *összetörni* ezt a gépezetet, — ez az igazi érdeke a „népnek", a nép többségének, a munkásoknak és a parasztok többségének, ez az „előfeltétele" a szegényparasztok és a proletárok szabad szövetségének, s az ilyen szövetség nélkül nem tartós a demokrácia és lehetetlen a szocialista átalakulás.

Tudvalevően éppen ilyen szövetséghez igyekezett utat törni magának a Párizsi Kommün, amely azonban több belső és külső oknál fogva nem érte el célját.

Következésképpen, amikor Marx „valóban népi forradalomról" beszélt, anélkül hogy a legkisebb mértékben is megfeledkezett volna a kispolgárság sajátosságairól (ezekről sokat és gyakran beszélt), pontosan számot vetett az 1871-es Európa kontinentális államainak többségében akkor fennálló tényleges osztályviszonyokkal. Másrészt pedig megállapította, hogy mind a munkások, mind a parasztok érdekei megkövetelik az államgépezet „szétzúzását", hogy ez egyesíti őket és azt a közös feladatot tűzi eléjük, hogy az „élősdit" eltegyék az útból és valami újjal pótolják.

De vajjon mivel?

2. MIVEL KELL HELYETTESÍTENI A SZÉTZÚZOTT ÁLLAMGÉPEZETET?

Erre a kérdésre Marx 1847-ben a „Kommunista Kiáltványban" még egészen elvont feleletet adott, helyesebben olyat, amely rámutat ugyan a feladatokra, de nem a megoldás eszközeire. A „Kommunista Kiáltvány" felelete az volt, hogy az államgépezetet a „proletariátus uralkodóosztállyá szervezésével", a „demokrácia kivívásával" kell pótolni.

Marx nem bocsátkozott utópiákba és a tömegmozgalom *tapasztalataitól* várt feleletet arra a kérdésre, hogy milyen konkrét formákat fog ölteni a proletariátusnak mint uralkodóosztálynak ez a szervezete és hogyan kapcsolódik

majd össze ez a szervezet a „demokrácia" legteljesebb és legkövetkezetesebb „kivívásával".

A Komműn tapasztalatait, bármily gyérek voltak is, Marx a „Polgárháború Franciaországban" című művében a legfigyelmesebb elemzésnek veti alá. Ennek a műnek legfontosabb részeit az alábbiakban idézzük:

> A XIX. században kifejlődött a középkorból származó „központosított államhatalom, mindenütt jelenlevő szerveivel: állandó hadsereggel, rendőrséggel, bürokráciával, papsággal, bírói karral". A tőke és a munka közötti osztályellentét fejlődésével „az államhatalom mindinkább a munkásosztály elnyomására szolgáló közhatalomnak, az osztályuralom gépezetének jellegét öltötte. Minden forradalom után, amely az osztályharc bizonyos előrehaladását jelzi, egyre élesebben bontakozik ki az államhatalom merőben elnyomó jellege." Az 1848—1849-es forradalom után az államhatalom „a tőke nemzeti harci fegyverévé" válik „a munka ellen". A második császárság még jobban megszilárdítja ezt az állapotot.
>
> „A császárság szöges ellentéte volt a Komműn." „A Komműn határozott formája volt" „egy olyan köztársaságnak, amelynek feladata nemcsak az, hogy az osztályuralom monarchikus formáját, hanem hogy magát az osztályuralmat is felszámolja..."

Miben állott a proletár szocialista köztársaságnak ez a „határozott" formája? Milyen volt az az állam, melynek kialakítását a Komműn megkezdte?

> „...A Komműn első határozata... az volt, hogy megszüntette az állandó hadsereget és helyébe a felfegyverzett népet állította..."

Ez a követelés ma megvan minden párt programjában, amely magát szocialistának akarja nevezni. De hogy mennyit érnek programjaik, azt mindennél világosabban eszereink és mensevikjeink viselkedéséből láthatjuk, akik éppen a február 27-i forradalom után lemondtak ennek a követelésnek gyakorlati valóraváltásáról!

„... A Kommün általános választójog alapján Párizs különböző kerületeiben megválasztott városi tanácsnokokból alakult. Ezek felelősek és bármikor elmozdíthatók voltak. Többségük természetszerűleg munkásokból vagy a munkásosztály elismert képviselőiből állott ...“

„... A rendőrséget, amely eddig a központi kormány eszköze volt, azonnal megfosztották minden politikai jellegétől és a Kommün felelős, bármikor elmozdítható eszközévé változtatták ... Ugyanez történt a közigazgatás valamennyi más ágának hivatalnokaival is ... Kezdve a Kommün tagjain, felülről lefelé, a közszolgálatot mindenkinek *munkásmunkabérért* kellett ellátnia. A magas állami méltóságok szerzett előjogai és reprezentációs költségei ezekkel a magas méltóságokkal együtt eltűntek ... Mihelyt az állandó hadsereget és a rendőrséget, a régi kormányzat anyagi hatalmának eszközeit már eltávolította, a Kommün azonnal hozzálátott, hogy a szellemi elnyomás eszközét, a papok hatalmát megtörje ... A bírósági tisztviselőket megfosztották látszólagos függetlenségüktől ... a jövőben választották volna őket, s felelősek és elmozdíthatók lettek volna ...“[105]

A Kommün tehát az összetört államgépezetet látszólag „csak“ teljesebb demokráciával pótolta: megszüntette az állandó hadsereget, választhatóvá és elmozdíthatóvá tett minden hivatalos személyt. A valóságban azonban ez a „csak“ annyit jelent, hogy bizonyos fajtájú intézményeket óriási mértékben felváltottak elvileg másfajta intézményekkel. Éppen itt figyelhetünk meg egy olyan esetet, amikor „a mennyiség minőségbe csap át“: a demokrácia, amelyet az elképzelhető legnagyobb tökéletességgel és következetességgel hajtanak végre, burzsoá demokráciából proletárdemokráciává változik át, államból (azaz egy bizonyos osztály elnyomására szolgáló külön hatalomból) olyasvalamivé lesz, ami tulajdonképpen már nem állam.

A burzsoáziának és a burzsoázia ellenállásának elnyomására még mindig szükség van. Különösen szükséges volt ez a Kommün számára, és bukásának egyik oka éppen

az, hogy ezt nem elég határozottan tette. De az elnyomó szerv itt már a lakosság többsége és nem a kisebbség, mint eddig mindenkor — a rabszolgaság, a jobbágyság és a bérrabszolgaság idejében egyaránt. Mihelyt azonban a nép többsége *maga* nyomja el elnyomóit, akkor *már nincs szükség* az elnyomáshoz „külön hatalomra"! Ebben az értelemben az állam *kezd elhalni*. A kiváltságos kisebbség külön intézményei (kiváltságos hivatalnokok, az állandó hadsereg parancsnoksága) helyett maga a többség közvetlenül hajthatja végre az elnyomást, és minél inkább vesz részt az egész nép az államhatalom teendőinek gyakorlásában, annál kevésbbé lesz szükség erre a hatalomra.

Ebből a szempontból különösen figyelemreméltó a Komműn következő rendelkezése, amelyet Marx kiemelt: a mindenféle reprezentációs pénzek kiutalásának és a hivatalnokok mindenfajta pénzbeli kiváltságainak megszüntetése, *valamennyi* köztisztviselő fizetésének leszállítása a *„munkás-munkabér"* színvonalára. Éppen itt nyilvánul meg legszembetűnőbben a *fordulat* — a burzsoá demokráciától a proletárdemokráciához, az elnyomók demokráciájától az elnyomott osztályok demokráciájához, az államtól, mint bizonyos osztály elnyomására szolgáló *„külön hatalomtól"*, ahhoz, hogy a nép többségének, a munkásoknak és parasztoknak *közös hatalmával* nyomják el az elnyomókat. És Marx tanításainak éppen ezt a különösen szemléltető, az állam kérdésében talán legfontosabb pontját felejtették el a legjobban! A népszerű kommentárokban — melyeknek se szeri, se száma — erről nem beszélnek. A „szokás" az, hogy erről hallgatnak, mintha valami idejétmúlt „naivitásról" volna szó, körülbelül úgy, mint ahogy a keresztények, miután a kereszténység államvallássá lett, „megfeledkeztek" a demokratikus forradalmi szellemtől áthatott őskereszténység „naivitásáról".

A legmagasabb állami tisztviselők fizetésének csökkentése „egyszerűen" a naív és primitív demokrácia követelésének látszik. A legújabb opportunizmus egyik „megalapítója", Eduard Bernstein, egykori szociáldemokrata, nemegyszer gyakorolta magát a „primitív" demokratizmust csipkedő lapos burzsoá gúnyolódások szajkózásában,

Mint minden opportunista, mint a mostani kautskysták is, egyáltalán nem értette meg, hogy először is, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet *lehetetlen* anélkül, hogy bizonyos fokig „vissza" ne térnénk a „primitív" demokratizmushoz (máskülönben hogyan lehetne áttérni arra, hogy az állami funkciókat a lakosság többsége, sőt kivétel nélkül az egész lakosság gyakorolja?), másodszor pedig, hogy a kapitalizmus és a kapitalista kultúra fölé épített „primitív demokratizmus" nem azonos az ősidők, vagy a kapitalizmuselőtti idők primitív demokratizmusával. A kapitalista kultúra *megteremtette* a nagyüzemeket, a gyárakat, a vasutakat, a postát, a telefont stb., s *ezen az alapon* a régi „államhatalom" funkcióinak túlnyomó többsége annyira leegyszerűsödött és a nyilvántartás, bejegyzés, ellenőrzés olyan egyszerű műveleteire redukálható, hogy ezeket a funkciókat minden írni-olvasni tudó ember elvégezheti, hogy ezeket a funkciókat feltétlenül el lehet végezni közönséges „munkás-munkabérért", és hogy ezektől a funkcióktól teljesen el lehet (és el is kell) venni a kiváltságos, a „főnökösködési" jellegnek még az árnyékát is.

A köztisztviselők teljes választhatósága, az, hogy *bármikor* kivétel nélkül valamennyien elmozdíthatók, hogy fizetésüket a közönséges „munkás-munkabér" színvonalára szállítják le — ezek azok az egyszerű és „magától értetődő" demokratikus rendszabályok, amelyek teljesen összekapcsolják a munkásoknak és a parasztok többségének érdekeit, egyben hidat vernek a kapitalizmustól a szocializmushoz. Ezek a rendszabályok a társadalomnak állami, tisztán politikai átépítésére vonatkoznak, de teljes értelmükhöz és jelentőségükhöz természetesen csak a „kisajátítók kisajátításának" megvalósításával vagy előkészítésével kapcsolatban jutnak, azaz akkor, ha a termelési eszközök kapitalista magántulajdonból társadalmi tulajdonba mennek át.

> „A Kommün — írta Marx — valóra váltotta minden burzsoá forradalom jelszavát — az olcsó kormányzatot — azáltal, hogy megszüntette a két legnagyobb kiadási forrást, az állandó hadsereget és a hivatalnoki kart."

A parasztságnak éppúgy, mint a kispolgárság többi rétegének is, csak elenyésző kisebbsége „emelkedik fel", „viszi valamire" a szó polgári értelmében, azaz válik vagy jómódú emberré, burzsoává, vagy jólkereső és kiváltságos helyzetben levő hivatalnokká. A parasztság óriási többségét minden olyan kapitalista államban, ahol egyáltalán van parasztság (és ilyen a kapitalista országok többsége), a kormány elnyomja, ezért vágyakozik a parasztság a kormány megdöntésére, ezért sóvárog „olcsó" kormány után. Ezt *csak* a proletariátus valósíthatja meg, és azzal, hogy megvalósítja, egy lépéssel közeledik az állam szocialista átalakítása felé.

3. A PARLAMENTARIZMUS MEGSEMMISÍTÉSE

„. . . A Komműnt — írta Marx — nem parlamentáris, hanem dolgozó testületnek szánták, amely egyidejűleg végrehajtó és törvényhozó testület . . ."

„. . . Az általános választójognak, ahelyett, hogy három- vagy hatévenként egyszer eldöntse, hogy a parlamentben az uralkodóosztálynak melyik tagja képviselje és nyomja el (ver- und zertreten) a népet, a komműnökben megszervezett népet kellett volna szolgálnia úgy, mint ahogy az egyéni választójog minden más munkáltatónak arra szolgál, hogy kiválassza vállalatába a munkásokat, felügyelőket és könyvelőket."

A parlamentarizmusnak ez az 1871-ből származó nagyszerű kritikája ma, a szociálsovinizmus és opportunizmus uralma következtében, szintén a marxizmus „elfelejtett szavai" közé tartozik. Napjainkban a miniszterek és a hivatásos parlamenti képviselők, a proletariátus árulói és a „praktikus" szocialisták, a parlamentarizmus bírálatát teljesen átengedték az anarchistáknak és ezen a csodálatosan észszerű alapon a parlamentarizmus *minden* bírálatát „anarchizmusnak" nyilvánították!! Nincs azon semmi csodálni való, hogy az „élenjáró" parlamentáris országok proletariátusa megundorodott az olyan „szocialisták" láttára, mint a Scheidemannok, Davidok, Legie-

nek, Sembat-k, Renaudelek, Hendersonok, Vanderveldek, Stauningok, Brantingok, Bissolatik és társaik, és mind nagyobb vonzalommal fordult az anarcho-szindikalizmus felé, noha ez édestestvére volt az opportunizmusnak.

Ámde Marx számára a forradalmi dialektika sohasem volt az az üres divatszólam, az a játékkereplő, amivé Plehanov, Kautsky és mások tették. Marx tudott könyörtelenül szakítani az anarchizmussal, mert az nem értette meg, hogy még a burzsoá-parlamentariznius „istállóját" is ki kell használni, főként, amikor nyilvánvalóan nincs forradalmi helyzet, de egyben értette a módját, hogy megadja a parlamentarizmusnak valóban forradalmi-proletár bírálatát is.

Néhány esztendőnként egyszer eldönteni, hogy a parlamentben az uralkodóosztálynak melyik tagja fogja a népet elnyomni és eltiporni — ez a burzsoá-parlamentarizmus valódi lényege, nemcsak a parlamentáris alkotmányos monarchiákban, hanem a legdemokratikusabb köztársaságokban is.

De ha felvetjük az állam kérdését, ha a parlamentarizmust mint az állam egyik intézményét abból a szempontból vizsgáljuk, hogy melyek a proletariátus feladatai *ezen* a téren, akkor hol a kivezető út a parlamentarizmusból? hogyan lehet nélküle meglenni?

Újra meg újra azt kell mondanunk: Marxnak a Kommün tanulmányozásán alapuló tanításai annyira feledésbe merültek, hogy napjaink „szociáldemokratái" (értsd: a szocializmus mai árulói) a parlamentarizmusnak más mint anarchista vagy reakciós bírálatát egyszerűen meg sem értik.

A parlamentarizmusból való kivezető utat természetesen nem a képviseleti testületek és a választás megsemmisítésében kell keresni, hanem abban, hogy a képviseleti intézmények fecsegő gyülekezetekből „dolgozó" testületekké változzanak. „A Kommünt nem parlamentáris, hanem dolgozó testületnek szánták, amely egyidejűleg végrehajtó és törvényhozó testület."

„Nem parlamentáris, hanem dolgozó" testület — ezzel Marx igazán elevenére tapint a mai parlamenti politikusoknak és a szociáldemokrácia parlamenti „ölebeinek"! Néz-

zünk csak meg bármely parlamenti országot, Amerikától Svájcig, Franciaországtól Angliáig, Norvégiáig stb.: az igazi „állami" munkát a színfalak mögött végzik és a különböző minisztériumok, irodák és vezérkarok intézik. A parlamentben csak fecsegnek, azzal a határozott céllal, hogy a „népséget" becsapják. Ez annyira igaz, hogy még az orosz köztársaságban is, ebben a burzsoá-demokratikus köztársaságban, mielőtt még sikerült volna egy igazi parlamentet megteremteni, máris megmutatkoztak a parlamentarizmusnak ezek a bűnei. A rothadt nyárspolgáriság olyan hőseinek, mint a Szkobelevek és Ceretelik, Csernovok és Avkszentyevek, sikerült a Szovjeteket a leggyalázatosabb burzsoá-parlamentarizmus mintájára elcsúfítani és semmittevő fecsegő gyülekezetekké változtatni. A Szovjetekben a „szocialista" miniszter urak a hiszékeny parasztokat frázisokkal és határozati javaslatokkal bolondítják. A kormányban szakadatlanul lejtik a francia négyest, egyrészt azért, hogy sorjában minél több eszert és menseviket juttassanak jövedelmező és tisztes állások „húsosfazekához", másrészt azért, hogy „lekössék a nép figyelmét". Az irodákban és vezérkarokban pedig „végzik" az „állami" munkát!

A „Gyelo Naroda", a „szociálforradalmárok" kormányzó pártjának lapja, nemrégen vezércikkben ismerte be — az olyan „jótársaságból" való emberek példátlan nyiltságával, amelyben „mindenki" politikai prostitúcióval foglalkozik —, hogy még azokban a minisztériumokban is, amelyek élén (tisztesség ne essék szólván) „szocialisták" állanak, az egész hivatalnoki kar lényegében a régi maradt, a régi módon működik tovább és a forradalmi kezdeményezéseket teljesen „szabadon" szabotálja! De még ha nem állana is rendelkezésünkre ez a beismerés, nem elég bizonyíték-e erre az eszerek és mensevikek kormányban való részvételének tényleges története? Jellemző itt csak az, hogy a kadetokkal egy kormányban ülő Csernov, Ruszanov, Zenzinov urak és a „Gyelo Naroda" többi szerkesztője annyira elvesztett minden szégyenérzetet, hogy nem átallnak nyilvánosan, pirulás nélkül, mint valami csekélységről, arról beszélni, hogy „náluk" a minisztériumokban minden a régiben maradt!! Forradalmi-demokratikus frázisok

a falusi jánosok félrevezetésére, és bürokratikus huzavona a kapitalisták „kielégítésére" — ez a *lényege* a „becsületes" koalíciónak.

A polgári társadalom megvásárolható és rothadt parlamentarizmusát a Kommün olyan intézményekkel helyettesíti, amelyekben a szabad állásfoglalás és tanácskozás joga nem fajul csalássá, mert a képviselők maguk is kötelesek dolgozni, törvényeiket önmaguknak kell végrehajtaniok, önmaguk ellenőrzik, hogyan festenek ezek a törvények az életben és közvetlenül viselik a felelősséget választóik előtt. A képviseleti intézmények megmaradnak, de *nem* marad meg a parlamentarizmus mint külön rendszer, mint a törvényhozó és végrehajtó tevékenység különválasztása, mint a képviselők kiváltságos helyzete. Képviseleti intézmények nélkül nem képzelhetjük el a demokráciát, még a proletárdemokráciát sem, de parlamentarizmus nélkül elképzelhetjük és el is *kell* képzelnünk, hacsak a polgári társadalom bírálata nem üres szó számunkra, ha a burzsoázia uralmának megdöntésére irányuló törekvésünk komoly és őszinte törekvés, és nem „választási" frázis a munkások szavazatainak megnyerésére, mint a mensevikeknél és az eszereknél, mint a Scheidemannoknál és Legieneknél, a Sembat-knál és Vanderveldéknél.

Rendkívül tanulságos, hogy Marx, amikor *annak* a hivatalnoki karnak a tevékenységéről beszél, amelyre a Kommünnek is, a proletárdemokráciának is szüksége van, hasonlatképpen „minden más munkáltató" alkalmazottaira utal, vagyis közönséges kapitalista vállalatra, annak „munkásaival, felügyelőivel és könyvelőivel".

Marxnál nyoma sincs utópizmusnak abban az értelemben, hogy ki akarja agyalni vagy meg akarja álmodni az „új" társadalmat. Nem, ő természeti folyamatként tanulmányozza az új társadalomnak a régiből való *megszületését*, az átmeneti formákat, amelyek a régi*b ő l* az újba vezetnek át. A proletár tömegmozgalom tényleges tapasztalatait veszi alapul és belőlük igyekszik levonni a gyakorlati tanulságokat. „Tanul" a Kommüntől, mint ahogyan egyetlenegy nagy forradalmi gondolkodó sem átallott tanulni az elnyomott osztály nagy mozgalmainak tapasztalataiból, s sohasem tartott vaskalapos „erkölcsprédikációkat" (mint

Plehanov teszi: „nem kellett volna fegyvert fogni", vagy Cereteli: „az osztálynak önmagát kell korlátoznia").

Arról, hogy a hivatalnokstereget egyszerre, mindenütt és végleg megszüntessék, szó sem lehet. Ez utópia. De a régi hivatalnokgépezetet egycsapásra *szétzúzni* és ugyanakkor azonnal megkezdeni olyan új gépezet kiépítését, amely módot ad arra, hogy fokozatosan megszüntessünk mindenféle hivatalnokstereget, ez *nem* utópia, ez a Kommün tapasztalata, ez a forradalmi proletariátus közvetlen, soronlevő feladata.

A kapitalizmus leegyszerűsíti az „állami" igazgatás műveleteit, lehetővé teszi a „főnökösködés" kiküszöbölését és az egész államigazgatás lecsökkentését a proletariátus (mint uralkodóosztály) olyan szervezetére, amely az egész társadalom nevében alkalmaz „munkásokat, felügyelőket és könyvelőket".

Nem vagyunk utópisták. Nem „álmodozunk" arról, hogy hogyan lehetne *egyszerre* minden igazgatás, minden alárendeltség nélkül meglenni; ezeknek az anarchista álmodozásoknak, amelyek a proletárdiktatúra feladatainak megnemértésén alapszanak, semmi közük sincs a marxizmushoz és valójában csupán azt a célt szolgálják, hogy elodázzák a szocialista forradalmat akkorra, mikor az emberek majd mások lesznek. Nem, mi a szocialista forradalmat olyan emberekkel akarjuk, amilyenek ma vannak, akik alárendeltség és ellenőrzés, „felügyelők és könyvelők" nélkül nem tudnak meglenni.

De csak minden kizsákmányolt és dolgozó felfegyverzett élcsapatának, a proletariátusnak rendeljük alá magunkat. Azonnal, máról holnapra meg lehet és meg is kell kezdeni az állami hivatalnokok sajátos „főnökösködésének" felváltását a „felügyelők és könyvelők" egyszerű műveleteivel, olyan műveletekkel, amilyeneket a városi lakosok, fejlődésük mai színvonalán általában már feltétlenül el tudnak végezni és amelyek „munkás-munkabérért" feltétlenül elvégezhetők.

Szervezzük meg mi *magunk*, munkások, a nagyüzemet, kiindulva abból, amit a kapitalizmus már megteremtett, támaszkodjunk saját munkástapasztalatainkra és szervezzük meg a felfegyverzett munkások államhatalma által

támogatott legszigorúbb vasfegyelmet, tegyük az államhivatalnokokat megbízásaink egyszerű végrehajtóivá, felelős, mindenkor leváltható és szerényfizetésű felügyelőkké és könyvelőkké" (természetesen a minden rendű és rangú műszaki személyzettel együtt) — ez a *mi* proletárfeladatunk, ezzel lehet, ezzel kell *megkezdeni* a proletárforradalom végrehajtását. Ez a kezdet, a nagyüzem alapján, magától elvezet ahhoz, hogy mindenféle hivatalnoki kar fokozatosan „elhal" és létrejön egy olyan rend — idézőjel nélküli rend, amely teljesen elüt a bérrabszolgaságtól —, egy olyan rend, amelyben sorban mindenki elvégzi a felügyelet és a számadás mindjobban leegyszerűsödő funkcióit, azután ezek szokássá válnak, és végül, mint egy külön emberréteg *külön* funkciói, meg fognak szűnni.

A mult század hetvenes éveinek egyik szellemes német szociáldemokratája a *postát* nevezte a szocialista gazdálkodás mintaképének. Ez nagyon igaz. A posta ma egy állam-*kapitalista* monopólium mintájára szervezett gazdaság. Az imperializmus fokról fokra minden trösztöt ilyen típusú szervezetté változtat. A munkával agyonterhelt és éhező „egyszerű" dolgozók felett mindenütt ott terpeszkedik ugyanaz a burzsoá bürokrácia. A társadalmi gazdálkodás mechanizmusa azonban itt már ki van építve. Ha megdöntöttük a kapitalistákat, ha a felfegyverzett munkások vasöklével letörtük a kizsákmányolók ellenállását, szétzúztuk a mai állam bürokrata gépezetét, akkor előttünk áll az „élősditől" megszabadított, tökéletes technikával felszerelt gépezet, amelyet maguk az egyesült munkások egészen jól mozgásba tudnak hozni úgy, hogy műszaki személyzetet, felügyelőket és könyvelőket alkalmaznak, *mindnyájuk* munkáját úgy fizetik, mint általában *valamennyi* „állami" hivatalnokét — munkás-munkabérrel. Ez egy konkrét, gyakorlati, minden trösztben azonnal megvalósítható feladat, amely megszabadítja a dolgozókat a kizsákmányolástól és számbaveszi a Kommün által a gyakorlatban (főleg az államépítés terén) már megkezdett kísérletet.

Az *egész* népgazdaságot át kell szerveznünk a posta mintájára, mégpedig úgy, hogy a technikusok, felügyelők, könyvelők és általában az *összes* hivatalos személyek a

„munkás-munkabérnél" magasabb fizetést ne kapjanak és a felfegyverzett proletariátus ellenőrzése és vezetése alatt álljanak — ez a mi legközelebbi célunk. Ilyen az az állam, ilyen az államnak az a gazdasági alapja, amelyre nekünk szükségünk van. Ezt érjük majd el a parlamentarizmus megsemmisítése és a képviseleti intézmények megtartása révén, ez menti majd meg a dolgozó osztályokat attól, hogy a burzsoázia ezeket az intézményeket prostituálhassa.

4. A NEMZETI EGYSÉG MEGSZERVEZÉSE

„. . . A nemzeti szervezet egy rövid vázlatában, amelyet a Komműnnek már nem volt ideje részletesebben kidolgozni, határozottan az áll, hogy még a legkisebb falu politikai formája is a Komműn legyen..." A komműnök választották volna a Párizsban székelő „Nemzeti Delegációt" is.

„. . . Azt a kevés, de fontos funkciót, amely még a központi kormány számára fennmarad, nem akarták megszüntetni, mint azt tudatos hamisítással állították, hanem kommunális, vagyis szigorúan felelős hivatalnokokra bízni . . ."

„. . . A nemzet egységét a kommunális alkotmánnyal nem megbontani, hanem ellenkezőleg, megszervezni akarták; meg akarták valósítani annak az államhatalomnak a megsemmisítése útján, amely ez egység megtestesítőjének tüntette fel magát, de a nemzettől független és a nemzet fölött álló akart lenni, holott csak élősdi kinövés volt a nemzet testén. . ." „Azt tűzték ki célul, hogy a régi kormányhatalom kizárólag elnyomó szerveit lenyesik, jogos funkcióit viszont annak a hatalomnak a kezéből, amely igényt tartott arra, hogy a társadalom fölött álljon, kiragadják, és a társadalom felelős alkalmazottainak adják át."

Hogy a mai szociáldemokrácia opportunistái mennyire nem értették — illetve talán helyesebb lenne azt mondani: nem akarták megérteni — Marxnak e fejtegetéseit, azt

mindennél jobban mutatja a renegát Bernstein herosztratoszi hírességű könyve: „A szocializmus előfeltételei és a szociáldemokrácia feladatai". Éppen Marx idézett szavaira való utalással írta Bernstein azt, hogy ez a program „politikai tartalmának minden lényeges vonásában feltűnő hasonlatosságot mutat — a proudhoni föderalizmussal . . . Bármennyire elütnek is egymástól Marx és a «kispolgár» Proudhon" (itt Bernstein a „kispolgár" szót idézőjelbe teszi és azt hiszi, hogy ezzel iróniát fejez ki), „ezekben a pontokban gondolatmenetük a lehető legközelebb jár egymáshoz." A községi testületek jelentősége — folytatja Bernstein — persze nő, de „hogy a demokráciának az az első feladata, hogy a mai államot eltörölje (Auflösung, betű szerint feloszlatás, feloldás) és annak szervezetét teljesen megváltoztassa (Umwandlung, átváltoztatás), ahogyan azt Marx és Proudhon képzelik — a nemzetgyűlést a tartományi, illetve kerületi gyűlések küldötteiből alakítják, amelyekbe viszont a kommünök küldik a követeket —, úgyhogy tehát a nemzeti képviseletek eddigi formája egészen eltűnne, abban kételkedem." (Bernstein. „A szocializmus előfeltételei". 1899-es német kiadás, 134. és 136. old.)

Ez már valósággal szörnyűséges: Marxnak az „élősdi — az államhatalom megsemmisítésére" vonatkozó nézeteit egy kalap alá veszi Proudhon föderalizmusával! Mindez azonban nem véletlen, mert hiszen az opportunistának eszébe sem jut, hogy Marx itt egyáltalában nem a centralizmussal szembeállított föderalizmusról beszél, hanem a minden burzsoá országban fennálló régi burzsoá államgépezet szétzúzásáról.

Az opportunistának csak az jut az eszébe, amit maga körül, a kisburzsoá nyárspolgáriság és a „reformista" tespedés környezetében lát, vagyis csak a „községi önkormányzat"! Az opportunista már leszokott arról, hogy a proletariátus forradalmára még csak gondoljon is.

Ez nevetséges. De jellemző, hogy erre a pontra vonatkozólag nem szálltak vitába Bernsteinnel. Sokan cáfolták Bernsteint — különösen Plehanov az orosz irodalomban, Kautsky az európaiban, de sem az egyik, sem a másik *nem* beszélt *arról*, hogy itt Bernstein elferdítette Marxot.

Az opportunista annyira leszokott arról, hogy forra-

dalmi módon gondolkodjék és a forradalomról elmélkedjék, hogy „föderalizmust" lát Marx szavaiban és összetéveszti őt az anarchizmus megalapítójával, Proudhonnal. Kautsky és Plehanov pedig, akik ortodox marxistáknak szeretnének látszani és állítólag a forradalmi marxizmus tanítását akarják védeni, hallgatnak erről! Itt van az egyik gyökere annak, hogy a marxizmus és az anarchizmus közti különbségre vonatkozó nézeteket teljesen elsekélyesítik, ami egyaránt jellemző a kautskystákra és az opportunistákra és amiről még bővebben kell majd beszélnünk.

Marxnak a Kommün tapasztalatairól szóló idézett fejtegetéseiben nyoma sincs a föderalizmusnak. Marx éppen abban egyezik meg Proudhonnal, amit az opportunista Bernstein nem lát meg. Marx éppen abban tér el Proudhontól, amiben Bernstein hasonlóságot lát.

Marx abban egyezik meg Proudhonnal, hogy mind a ketten a mai államgépezet „szétzúzása" mellett foglalnak állást. A marxizmusnak ezt a megegyezését az anarchizmussal (mind Proudhonnal, mind Bakuninnal) sem az opportunisták, sem a kautskysták nem akarják meglátni, mert ezen a ponton letértek a marxizmusról.

Marx éppen a föderalizmus kérdésében tér el Proudhontól is, Bakunintól is (hogy a proletariátus diktatúrájáról ne is beszéljünk). A föderalizmus elvileg következik az anarchizmus kispolgári nézeteiből. Marx centralista. És itt idézett fejtegetésében semmiben sem tér el a centralizmustól. Csak olyan emberek tarthatják a burzsoá gépezet megsemmisítését a centralizmus megsemmisítésének, akik telve vannak az államba vetett kispolgári „babonás hittel"!

Nos, és ha a proletariátus és a szegényparasztság kezébe veszi az államhatalmat, ha teljesen szabadon kommünönként megszervezkednek és valamennyi kommün működését *egyesítik* arra, hogy közös csapásokat mérjenek a tőkére, hogy leverjék a kapitalisták ellenállását, hogy az *egész* nemzet, az egész társadalom tulajdonába adják át a magántulajdonban levő vasutakat, gyárakat, földeket stb., ez talán nem lesz centralizmus? nem a legkövetkezetesebb demokratikus centralizmus lesz-e ez? mégpedig proletár centralizmus?

Bernsteinnek egyszerűen nem fér a fejébe, hogy ön-

kéntes centralizmus is lehetséges, hogy a kommünök önkéntesen nemzetté egyesülhetnek, hogy a proletár kommünök önként egybeolvadhatnak a burzsoá uralom és a burzsoá államgépezet szétrombolásának művében. Bernstein, mint minden nyárspolgár, olyasvalaminek képzeli a centralizmust, ami csakis felülről jöhet, amit csakis a hivatalnoki kar és a hadsereg erőszakolhat ki és biztosíthat.

Marx, mintha csak előre látta volna nézetei meghamisításának lehetőségét, külön hangsúlyozza, hogy tudatos hamisítás az a Kommün ellen felhozott vád, hogy a Kommün meg akarta bontani a nemzet egységét és el akarta törölni a központi hatalmat. Marx szándékosan használja a „nemzeti egység megszervezése" kifejezést, hogy így az öntudatos, demokratikus, proletár centralizmust szembeállítsa a polgárival, a katonaival, a bürokratikussal.

De... a süketnél is rosszabb az, aki nem akar hallani. A mai szociáldemokrácia opportunistái pedig hallani sem akarnak az államhatalom megsemmisítéséről, az élősdi kinövés lenyeséséről.

5. AZ ÁLLAM-ÉLŐSDI MEGSEMMISÍTÉSE

Már idéztük Marx erre vonatkozó szavait, most csak ki kell egészítenünk azokat:

„... Új történeti alkotásoknak rendszerint az a sorsuk — írta Marx —, hogy azokat a társadalmi élet olyan régebbi, sőt túlélt formái megismétlődésének tartják, amelyekhez valamelyest hasonlítanak. Így ebben az új Kommünben, amely a modern államhatalmat megtöri (bricht = összetöri), a középkori kommünök újjáélesztését látták... kis államok szövetségének (Montesquieu, girondisták)... a mértéktelen központosítás elleni régi harc egy túlzott formájának tartották..."

„... A kommunális alkotmány, éppen ellenkezőleg, visszaadta volna a társadalmi testnek mindazt az erőt, amelyet eddig a társadalomból táplálkozó és azt szabad mozgásában gátló élősdi kinövés, az

«állam» felemésztett. Ez a cselekedet önmagában elegendő lett volna arra, hogy Franciaország újjáéledését elindítsa . . .“

„. . . A kommunális alkotmány a vidéki termelőket a kerületi székhelyek szellemi vezetése alá helyezte volna és ott, a városi munkások személyében, biztosította volna számukra érdekeik természetes képviselőit. A Kommün puszta léte természetszerűleg magával hozta a helyi önkormányzatot, de többé már nem a most fölöslegessé vált államhatalom ellensúlyozására . . .“

„Az államhatalom megsemmisítése“, „élősdi kinövés“, ennek „lenyesése“, „szétrombolása“, „most feleslegessé vált az államhatalom“ — ilyen kifejezéseket használt Marx az állammal kapcsolatban, amikor a Kommün tapasztalatait felmérte és elemezte.

Mindezt mintegy fél évszázaddal ezelőtt írta és ma szinte ásatásokat kell végeznünk ahhoz, hogy a hamisítatlan marxizmust bevigyük a nagy tömegek tudatába. Azokat a következtetéseket, amelyeket Marx az általa végigélt utolsó nagy forradalmon végzett megfigyeléseiből vont le, éppen akkor felejtették el, mikor a következő nagy proletárforradalmak ideje elérkezett.

„. . . A Kommün értelmezésének sokfélesége és a Kommünben kifejezésre jutott érdekek sokfélesége azt bizonyítja, hogy a Kommün a legnagyobb mértékben rugalmas politikai forma volt, valamennyi előbbi kormányforma viszont lényegileg elnyomó volt. Valódi titka a következő: lényegileg a *munkásosztály kormánya* volt, annak a harcnak eredménye, melyet a termelő osztály a kisajátító osztály ellen vív, — az a végre felfedezett politikai forma, amelyben a munka gazdasági felszabadítása végbemehetett . . .“

„Ez utóbbi feltétel nélkül a kommunális alkotmány lehetetlenség és ámítás lett volna . . .“

Az utópisták olyan politikai formák „felfedezésével“ foglalkoztak, amelyekben a társadalom szocialista átalakulásának végbe kellene mennie. Az anarchisták a

politikai formák kérdését egyáltalán figyelemre sem méltatták. A mai szociáldemokrácia opportunistái a demokratikus parlamenti állam burzsoá politikai formáit fogadták el annak a határnak, amelyet átlépni nem lehet, és homlokukkal a földet verve imádták ezt a „mintaképet", s anarchizmusnak nyilvánítottak minden olyan törekvést, amely e formák *összetörésére* irányul.

Marx a szocializmus és a politikai harc egész történetéből arra az eredményre jutott, hogy az államnak el kell majd tűnnie és hogy eltűnésének átmeneti formája (az államtól az államnélküliségbe való átmenet) az „uralkodóosztállyá szervezett proletariátus" lesz. De arra, hogy *felfedezze* a jövő politikai *formáit*, Marx nem vállalkozott. Megelégedett a francia történelem pontos megfigyelésével, elemzésével és azzal a következtetéssel, amelyre az 1851-es év vezetett: a burzsoá államgépezet *szétrombolása* közeleg.

És amikor a proletariátus forradalmi tömegmozgalma kirobbant, Marx, e mozgalom sikertelensége ellenére, rövid tartama és szembeszökő gyengéi ellenére, elkezdte tanulmányozni, hogy milyen formákat *tárt fel* ez a mozgalom.

A Kommün — az a proletárforradalom által „végre felfedezett" forma, amelyben a munka gazdasági felszabadítása végbemehet.

A Kommün — a proletárforradalom első kísérlete arra, hogy *szétzúzza* a burzsoá államgépezetet, és az a „végre felfedezett" politikai forma, amellyel a szétzúzott formát lehet is, kell is *pótolni*.

A további fejtegetés során meglátjuk, hogy az 1905-ös és 1917-es orosz forradalmak más körülmények között, más feltételek mellett folytatják a Kommün művét és igazolják Marx zseniális történelmi elemzését.

IV. FEJEZET

FOLYTATÁS. ENGELS KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATAI

Marx megadta az alapot annak a kérdésnek megítéléséhez, hogy mi a Kommün jelentősége. Engels ismételten visszatért erre a tárgyra, magyarázta Marx elem-

zését és következtetéseit, s helyenként olyan erővel és olyan szemléltetően világította meg a kérdés *más* oldalait, hogy ezekkel a magyarázatokkal külön kell foglalkoznunk.

1. „A LAKÁSKÉRDÉSHEZ"

Engels a lakáskérdéssel foglalkozó művében (1872) már értékesíti a Kommün tapasztalatait és ismételten rátér a forradalomnak az állammal kapcsolatos feladataira. Érdekes, hogy ennél a konkrét témánál szemléletesen megmutatkoznak egyrészt a proletárállam és a mai állam közös vonásai — amelyek megengedik, hogy mindkét esetben államról beszéljünk —, másrészt a megkülönböztető sajátságok, vagyis az átmenet az állam megszüntetésére.

„Hogyan kell megoldani a lakáskérdést? A mai társadalomban ugyanúgy oldják meg, mint minden más társadalmi kérdést: a kereslet és kínálat fokozatos gazdasági kiegyenlítődése útján, ez pedig olyan megoldás, amely a kérdést mindig ujra felszínre veti, szóval nem megoldás. Hogy a szociális forradalom hogyan oldaná meg ezt a kérdést, az nemcsak a mindenkori körülményektől függ, hanem sokkal messzebbmenő kérdésekkel is kapcsolatos, amelyek közül egyik legfontosabb a város és a falu közötti ellentét megszüntetésének kérdése. Minthogy nem az a feladatunk, hogy a jövő társadalom berendezését előíró utópikus rendszereket dolgozzunk ki, teljesen felesleges ezzel a kérdéssel foglalkoznunk. Annyi azonban bizonyos, hogy a nagyvárosokban már most elég lakóház van ahhoz, hogy ezek észszerű felhasználásával azonnal segíthessünk minden valódi lakásínségen. Ez természetesen csak a mai tulajdonosok kisajátítása útján valósítható meg, illetőleg olymódon, hogy házaikba hajléktalan vagy eddig túlzsúfolt lakásokban élő munkásokat költöztetünk be. Mihelyt a proletariátus meghódította a politikai hatalmat, ilyen, a közérdeket szolgáló rendszabály éppoly

könnyen lesz megvalósítható, mint amily könnyen valósítja meg a mai állam egyébfajta kisajátításait és beszállásolásait" (1887-es német kiadás, 22. old.)[106].

Engels itt nem tárgyalja az államhatalom formájának megváltozását, hanem csak tevékenységének tartalmát vizsgálja. Lakáskisajátítások és lefoglalások a mai állam rendelkezésére is történnek. A proletárállam, formai szempontból nézve, szintén „elrendeli" a lakások lefoglalását és a házak kisajátítását. De világos, hogy a régi végrehajtó apparátus, a burzsoáziával egybeforrott hivatalnoki kar, a proletárállam rendelkezéseinek végrehajtására egyszerűen alkalmatlan lenne.

„. . . Meg kell állapítanunk, hogy minden munkaeszköz tényleges birtokbavétele, az egész ipar birtokbavétele a dolgozó nép által, szöges ellentéte a proudhoni «megváltásnak». Az utóbbinál az egyes munkás lesz a lakás, a parasztbirtok, a munkaeszköz tulajdonosa; az előbbinél a házak, gyárak és munkaeszközök közös tulajdonosa a «dolgozó nép» marad, és azok használatát, legalábbis egy átmeneti időben, aligha fogja a költségek megtérítése nélkül egyeseknek vagy társaságoknak átengedni. Ugyanúgy, ahogy a földtulajdon megszüntetése nem jelenti a földjáradék megszüntetését, hanem annak átvitelét a társadalomra, habár megváltozott formában. Minden munkaeszköz tényleges birtokbavétele a dolgozó nép által tehát semmiképpen sem zárja ki a bérleti viszony fenntartását" (68. old.).

Az ebben a fejtegetésben érintett kérdést, nevezetesen az államelhalás gazdasági alapjainak kérdését a következő fejezetben fogjuk vizsgálni. Engels rendkívül óvatosan fejezi ki magát, amikor arról beszél, hogy a proletárállam „aligha" ad majd ingyen lakást, „legalábbis egy átmeneti időben". Az, hogy az egész nép birtokában levő lakásokat bérért engedik át egyes családoknak, feltételezi a lakbér beszedését, bizonyos ellenőrzést és a lakások elosztásának ilyen vagy olyan szabályozását. Mindez megköveteli az államnak bizonyos formáját, de semmiképpen sem követel meg külön katonai és bürokratikus apparátust, külön

kiváltságos helyzetű hivatalos személyekkel. S az áttérés a dolgok olyan rendjére, amikor a lakásokat majd ingyen lehet átengedni, az állam teljes „elhalásával" kapcsolatos.

Ahol Engels arról beszél, hogy a blanquisták a Kommün után a Kommün tapasztalatainak hatása alatt a marxizmus elvi álláspontjára tértek át, ezt az álláspontot közbevetőleg a következőképpen fogalmazza meg:

> „... A proletariátus politikai akciójának és diktatúrájának szükségszerűsége mint átmenet az osztályok és velük együtt az állam megszüntetéséhez ..." (55. old.)

A szőrszálhasogató kritika némely híve, vagy a polgári „marxista-falók" talán ellentmondást fognak felfedezni az „állam megszüntetésének" *elismerése* és az olyan formula elvetése között, mint amilyen az anarchistáké, az „Anti-Dühring" előbb idézett részében. Nem volna meglepő, ha az opportunisták Engelst is az „anarchisták" közé sorolnák, hiszen mostanában mindjobban elterjed a szociálsoviniszták között az a szokás, hogy az internacionalistákat anarchizmussal vádolják.

A marxizmus mindig azt tanította, hogy az osztályok megszűnésével együtt bekövetkezik az állam megszűnése is. Az „Anti-Dühring"-nek az „állam elhalásáról" szóló közismert helye nem egyszerűen azzal vádolja az anarchistákat, hogy az állam megszüntetése mellett foglalnak állást, hanem azzal, hogy azt hirdetik, hogy az államot „máról holnapra" meg lehet szüntetni.

Minthogy a most uralkodó „szociáldemokrata" elmélet teljesen meghamisította azt az álláspontot, amelyet a marxizmus az anarchizmussal szemben az állam megszüntetése kérdésében vallott, különösen hasznos lesz, ha emlékeztetünk egy vitára, amelyet Marx és Engels az anarchistákkal folytatott.

2. VITA AZ ANARCHISTÁKKAL

Ez a vita 1873-ban folyt le. Marx és Engels egy olasz szocialista évkönyvbe cikkeket írtak a proudhonisták, az „önrendelkezés hívei" vagy „tekintélyellenzők" ellen, s

ezek a cikkek csak 1913-ban jelentek meg német fordításban, a „Neue Zeit"-ben[107].

„... Ha a munkásosztály politikai harca — írta Marx, az anarchistákon és politikaellenes állásfoglalásukon gúnyolódva — forradalmi formákat ölt, ha a munkások a burzsoázia diktatúrája helyébe saját forradalmi diktatúrájukat állítják, akkor ezzel az elvek megsértésének szörnyű bűnét követik el, mert abból a célból, hogy kielégítsék kicsinyes, közönséges, mindennapi szükségleteiket, hogy megtörjék a burzsoázia ellenállását, forradalmi és átmeneti formát adnak az államnak, ahelyett hogy letennék a fegyvert és megszüntetnék az államot ..." („Die Neue Zeit" XXXII. évf. 1913—1914. 1. köt. 40. old.)

Marx tehát az államnak csakis ilyen „megszüntetése" ellen szállt síkra, amikor az anarchistákat cáfolta! Egyáltalán nem az ellen lép fel, hogy az osztályok eltűnésével eltűnik majd az állam is, vagy hogy az osztályok megszűnésével megszűnik az állam is, hanem az ellen, hogy a munkások lemondjanak a fegyver használatáról, a szervezett erőszakról, *vagyis az államról*, amelynek arra kell szolgálnia, hogy „megtörje a burzsoázia ellenállását".

Marx — nehogy elferdítsék az anarchizmus ellen folytatott harcának igazi értelmét — külön hangsúlyozza a proletariátus számára szükséges állam „forradalmi és *átmeneti* formáját". A proletariátusnak csak ideiglenesen van szüksége államra. Az állam megszüntetésének mint *célnak* kérdésében egyáltalán nincsenek nézeteltéréseink az anarchistákkal. Azt állítjuk, hogy ennek a célnak az elérésére az államhatalom fegyvereinek, eszközeinek, módszereinek ideiglenes kihasználása a kizsákmányolók *ellen* éppoly elkerülhetetlenül szükséges, mint ahogy az elnyomott osztály ideiglenes diktatúrája szükséges az osztályok megszüntetéséhez. Marx az anarchistákkal szemben a legélesebb és legvilágosabb formában veti fel a kérdést: ha a munkások lerázzák a tőkések igáját, kötelesek „letenni a fegyvert", vagypedig fel kell azt használniok a tőkések ellen, arra, hogy ellenállásukat megtörjék? Márpedig ha az egyik osztály rendszeresen fegyvert használ a másik

ellen — mi egyéb ez, ha nem az állam „átmeneti formája"?

Minden szociáldemokrata kérdezze meg önmagától, vajjon *így* tette-e fel az állam kérdését az anarchistákkal folytatott vitában? vajjon a II. Internacionále hivatalos szocialista pártjainak óriási többsége *így* tette-e fel a kérdést?

Engels ezeket a gondolatokat még sokkal részletesebben és népszerűbben fejti ki. Mindenekelőtt a proudhonisták zavaros gondolkodását gúnyolja ki, akik „tekintélyellenzőknek" nevezték magukat, vagyis elleneztek minden tekintélyt, minden alárendeltséget, minden hatalmat. Vegyünk egy gyárat, vasutat, hajót a nyílt tengeren — mondja Engels —, vajjon nem világos, hogy bizonyos alárendeltség, vagyis bizonyos tekintély vagy hatalom nélkül lehetetlen volna akármelyik ilyen bonyolult technikai üzem működése, amely gépek alkalmazásán és sok személy tervszerű együttműködésén alapul?

„... Ha ezeket az érveket nekiszegezem a legdühösebb tekintélyellenzőknek — írja Engels —, csak a következőket tudják válaszolni: «Ó, ez igaz, de itt nem tekintélyről van szó, amelyet a meghatalmazottaknak adunk, *hanem megbízásról*». Ezek az emberek azt hiszik, hogy megváltoztathatnak egy dolgot, ha nevét megváltoztatják ..."

Miután Engels így megmutatta, hogy a tekintély és az önkormányzat — viszonylagos fogalmak, hogy alkalmazásuk területe a társadalmi fejlődés különböző szakaszaiban változik és hogy képtelenség őket abszolút érvényűeknek tekinteni, s miután hozzáfűzte még, hogy a gépek és a nagyüzem alkalmazásának területe mindjobban szélesedik, áttér a tekintélyről szóló általános fejtegetésről az állami kérdésére.

„Ha az önrendelkezés hívei — írja Engels — megelégednének azzal a kijelentéssel, hogy a jövő társadalmi szervezetében a tekintélynek csak azok között a határok között van helye, amelyeket a termelési viszonyok elkerülhetetlenül megszabnak, akkor megérthetnénk egymást; de ők vakok minden olyan

ténnyel szemben, amely a tekintélyt szükségessé teszi és szenvedélyesen harcolnak a szó ellen.

Miért nem szorítkoznak a tekintély ellenzői arra, hogy a politikai tekintély, az állam ellen kiabáljanak? Minden szocialista egyetért abban, hogy a politikai állam és vele a politikai tekintély az eljövendő szociális forradalom következtében el fog tűnni; azaz a közösségi funkciók elvesztik politikai jellegüket és a társadalom érdekein őrködő, egyszerű igazgatási funkciókká változnak. A tekintély ellenzői azonban azt követelik, hogy egycsapásra töröljék el a politikai államot, még mielőtt megszüntetnék az azt létrehozó társadalmi viszonyokat. Azt követelik, hogy a szociális forradalom első cselekedete a tekintély eltörlése legyen.

Láttak ezek az urak valaha is forradalmat? A forradalom minden bizonnyal a legtekintélyesebb dolog a világon, olyan cselekedet, amellyel a lakosság egyik része puskák, szuronyok és ágyúk segítségével — amelyek mind igen tekintélyt parancsoló eszközök — rákényszeríti akaratát a másik részre; s a győztes pártnak uralmát annak a félelemnek a segítségével kell fenntartania, amelyet fegyverei a reakciósokban keltenek. Ha a Párizsi Kommün nem támaszkodott volna a burzsoáziával szemben a felfegyverzett nép tekintélyére, vajjon tarthatta volna-e magát egy napnál tovább? Ellenkezőleg, nem azt vethetjük-e szemére, hogy túl kevéssé élt ezzel a tekintéllyel? Tehát vagy-vagy: a tekintély ellenzői vagy maguk sem tudják, mit beszélnek, s ebben az esetben csak zavart keltenek, vagy tudják, s ebben az esetben árulói a proletariátus ügyének. De mindkét esetben csak a reakciót szolgálják" (39. old.).

Ebben a fejtegetésében Engels olyan kérdéseket érint, amelyeket akkor kell majd megvizsgálnunk, amikor azt a kérdést fogjuk tárgyalni, hogy mi a politika és gazdaság kölcsönös viszonya az állam elhalása során (ennek a kérdésnek fogjuk szentelni a következő fejezetet). Ilyen kérdések: a társadalmi funkcióknak politikai funkciókból egy-

szerű adminisztratív funkciókká válása, és a „politikai állam" kérdése. Ez az utóbbi kifejezés, amely különösen alkalmas arra, hogy félreértéseket idézzen elő, az állam elhalásának folyamatára utal: az elhaló állam, elhalásának bizonyos fokán, már nem-politikai államnak nevezhető.

Engelsnek ebben a fejtegetésében a legfigyelemreméltóbb megint az, hogy miképpen veti fel benne a kérdést az anarchistákkal szemben. A szociáldemokraták, akik Engels tanítványainak vallják magukat, 1873 óta milliószor vitatkoztak már az anarchistákkal, de éppen *n e m* úgy, ahogyan marxistáknak lehet és kell vitatkozniok. Az állam eltörlésének anarchista elképzelése zavaros és *nem forradalmi* — így vetette fel Engels a kérdést. Az anarchisták éppen a forradalmat nem akarják meglátni, a forradalmat a maga keletkezésében és fejlődésében, az erőszakkal, a tekintéllyel, a hatalommal, az állammal kapcsolatos különleges feladataival.

Az anarchizmus szokásos kritikája, úgy, ahogy azt a mai szociáldemokraták gyakorolják, a legtisztább kispolgári közhellyé sekélyesedett: „mi elismerjük az államot, az anarchisták pedig nem!" Világos, hogy az ilyenfajta közhelytől megundorodik minden valamennyire is gondolkodó és forradalmi érzésű munkás. Engels egészen mást mond: minden szocialista elismeri — hangsúlyozza Engels —, hogy a szocialista forradalom következtében az állam el fog tűnni. Azután pedig konkrétan teszi fel a forradalom kérdését, éppen azt a kérdést, amelyet a szociáldemokraták opportunizmusból rendszerint kikerülnek és amelynek „kidolgozását" úgyszólván kizárólag az anarchistáknak engedik át. És amikor Engels ezt a kérdést felveti, rátapint a dolog elevenére: nem kellett volna-e a Komműnnek *jobban* kihasználnia az *állam*, vagyis a felfegyverzett, uralkodóosztállyá szervezett proletariátus *forradalmi* hatalmát?

Az uralkodó hivatalos szociáldemokrácia azt a kérdést, hogy melyek a proletariátus konkrét feladatai a forradalomban, rendszerint vagy a nyárspolgár gúnyos mosolyával, vagypedig, a legjobb esetben, azzal a kitérő szofisztikával szokta elintézni, hogy „majd meglátjuk". Így aztán az anarchistáknak joguk volt az ilyen szociál-

demokráciával szemben azt mondani, hogy elárulja a munkások forradalmi nevelésének ügyét. Engels az utolsó proletárforradalom tapasztalatait éppen annak legkonkrétabb tanulmányozására használja fel, hogy a proletariátusnak mit és hogyan kell cselekednie a bankokkal kapcsolatban és az állammal kapcsolatban.

3. LEVÉL BEBELHEZ

Marx és Engels műveiben az állam kérdésével kapcsolatban egyik legfigyelemreméltóbb, sőt talán a legfigyelemreméltóbb fejtegetés az alant következő részlet Engelsnek 1875 március 18—28-án Bebelhez írott leveléből. Ezt a levelet, mellesleg megjegyezve, tudomásunk szerint Bebel közölte először emlékiratainak („Életemből") II. kötetében, amely 1911-ben, tehát 36 évvel a levél megírása és elküldése után jelent meg nyomtatásban.

Engels ebben a levélben ugyanazt a gothai programtervezetet bírálta, amelyet Marx is bírált Brackéhoz írt nevezetes levelében, és külön az állami kérdését érintve, a következőket írta Bebelnek:

„... A szabad népállam szabad állammá változott át. A szó nyelvtani értelmében véve a szabad állam olyan állam, amely polgáraival szemben szabad, tehát zsarnoki kormányzatú állam. Sutba kellene végre dobni az államról szóló egész locsogást, különösen a Kommün után, amely már nem is volt állam a szó szoros értelmében. A «népállamot» az anarchisták unos-untalan a fejünkhöz vágták, noha már Marx Proudhon elleni munkája és utána a «Kommunista Kiáltvány» is határozottan megmondja, hogy a szocialista társadalmi rend megvalósításával az állam önmagától feloszlik (sich auflöst) és eltűnik. Minthogy az állam csupán átmeneti intézmény, amelyet a harcban, a forradalomban használunk fel abból a célból, hogy ellenfeleinket erőszakkal elnyomjuk, ezért szabad népállamról beszélni merő értelmetlenség; amíg a proletariátusnak még *szüksége van* az államra, nem a szabadság érdekében használja fel, hanem arra,

hogy ellenfeleit elnyomja, és mihelyt szó lehet szabadságról, az állam mint olyan megszűnik. Ezért tehát mi azt javasolnánk, hogy az *állam* szót mindenütt a «közösség» („Gemeinwesen") szóval helyettesítsük, ezzel a régi jó német szóval, mely igen jól megfelel a francia «commune» szónak" (a német kiadásban 332. old.)[108].

Szem előtt kell tartanunk azt, hogy ez a levél arra a pártprogramra vonatkozik, amelyet Marx alig néhány héttel később (1875 május 5-én) keltezett levelében bírált meg, s hogy Engels akkoriban Marx-szal együtt Londonban élt. Ha tehát az utolsó mondatban azt mondja: „mi", kétségtelenül saját és Marx nevében ajánlja a német munkáspárt vezetőjének, hogy az „állam" szót *törölje a programból* és helyettesítse a *„közösség"* szóval.

Micsoda „anarchizmus" ez, üvöltözték volna az opportunisták szájaíze szerint meghamisított mai „marxizmus" főkolomposai, ha a programnak ilyen kijavítását ajánlották volna nekik!

Hadd üvöltözzenek. A burzsoázia megdícséri őket érte.

Mi pedig továbbra is végezzük a magunk dolgát. Pártunk programjának felülvizsgálásánál Marx és Engels tanácsát feltétlenül tekintetbe kell vennünk, hogy az igazságot jobban megközelítsük, hogy a marxizmust, a ferdítésektől megtisztítva, helyreállítsuk, hogy biztosabban irányítsuk a munkásosztály harcát felszabadulásáért. A bolsevikok között bizonyára nem akadnak olyanok, akik elleneznék Marx és Engels tanácsát. Az egyetlen nehézséget alkalmasint a szó megválasztása okozhatja. A németben két kifejezés van az orosz „obscsiná"-ra, amelyek közül Engels azt választotta, amely *nem* az egyes közösséget, hanem a közösségek összességét, a közösségek rendszerét jelenti. Az oroszban nincs ilyen szó és lehetséges, hogy majd a francia „commune" szót kell elfogadnunk, habár ennek is megvannak a maga hátrányai.

„A Kommün már nem volt állam a szó szoros értelmében" — ez Engels legfontosabb elméleti megállapítása. A fenti fejtegetések után ez az állítás teljesen érthető.

A Kommün *megszűnt* állam lenni, minthogy többé már nem a lakosság többségét, hanem kisebbségét (a kizsákmányolókat) kellett elnyomnia; a burzsoá államgépezetet szétzúzta; a *külön* elnyomó hatalom helyett maga a lakosság lépett a színre. Mindez eltávolodás a szó szoros értelmében vett államtól. És ha a Kommün megerősödött volna, akkor az állam nyomai önmaguktól „elhaltak" volna benne, intézményeit nem kellett volna „megszüntetnie", olyan mértékben szűntek volna meg működni, amilyen mértékben nem lett volna teendőjük.

„Az anarchisták a fejünkhöz vágják a «népállamot»", mondja Engels, s főként Bakuninra és a német szociáldemokraták elleni kirohanásaira gondol. Engels ezeket a támadásokat *annyiban* ismeri el helytállóknak, amennyiben a „népállam" ugyanolyan képtelenség és ugyanolyan eltávolodás a szocializmustól, mint a „szabad népállam". Engels arra törekszik, hogy a német szociáldemokratáknak az anarchisták ellen folytatott harcát kijavítsa, hogy ezt a harcot elvileg helyes alapokra fektesse és megtisztítsa az „államhoz" tapadó opportunista előítéletektől. De sajnos! Engels levelét 36 évig véka alatt tartották. Az alábbiakban meglátjuk, hogy Kautsky a levél közzététele után is makacsul ismétli lényegében ugyanazokat a hibákat, amelyektől Engels óva intett.

Bebel 1875 szeptember 21-én kelt levelében válaszolt Engelsnek és egyebek között kifejtette, hogy a programtervezet megítélésében „teljesen egyetért" vele és hogy Liebknechtnek szemére lobbantotta engedékenységét. (Bebel emlékiratai német kiadása, II. köt. 304. old.) De ha a kezünkbe vesszük Bebel „Céljaink" című brosúráját, abban teljesen helytelen fejtegetéseket találunk az államról.

„Az államot *osztályuralmon* alapuló államból *népállammá* kell átalakítani" („Unsere Ziele", 1886. évi kiadás, 14. old., németül).

Ez olvasható Bebel brosúrájának *9-ik* (kilencedik!) kiadásában! Nem csoda, hogy az államról szóló, oly csökönyösen ismételt opportunista elmélkedéseket a német szociáldemokrácia magábaszívta, különösen, mikor Engels forradalmi magyarázatait elsüllyesztették, és az életkörül-

mények hosszú időre „elszoktatták" az embereket a forradalomtól.

4. AZ ERFURTI PROGRAMTERVEZET BÍRÁLATA

Az erfurti programtervezet[109] bírálatát, amelyet Engels 1891 június 29-én küldött el Kautskynak, de amelyet csak tíz évvel később közöltek a „Neue Zeit"-ben, nem mellőzhetjük a marxizmus államelméletének tanulmányozásánál, mert ez főként éppen a szociáldemokráciának az *államszervezet* kérdésében vallott *opportunista* nézetei ellen irányul.

Mellékesen megjegyezzük, hogy Engels a gazdasági kérdésekre vonatkozóan is ad egy igen értékes útmutatást, amiből látható, hogy milyen elmélyült figyelemmel kísérte éppen a legújabb kapitalizmus változásait és ezért hogyan tudta imperialista korunk feladatait bizonyos fokig előrelátni. Ez az útmutatás a következő: a „tervszerűtlenség" (Planlosigkeit) szóra vonatkozólag, amelyet a programtervezetben a kapitalizmus jellemzésére használtak, ezt írja Engels:

> „... Ha a részvénytársaságok után a trösztöket vesszük szemügyre, amelyek egész iparágakat uralmuk alatt tartanak és monopolizálnak, azt látjuk, hogy itt nemcsak a magántermelés szűnik meg, hanem a tervszerűtlenség is" („Die Neue Zeit" XX. évf. 1901—1902. 1. köt. 8. old.).

Itt Engels éppen azt ragadja ki, ami a legújabb kapitalizmusnak, vagyis az imperializmusnak elméleti megítélésében alapvetően fontos, tudniillik azt a tényt, hogy a kapitalizmus monopol*kapitalizmussá* változik át. A „kapitalizmus" szót alá kell húznunk, mert a legelterjedtebb tévedés az a polgári-reformista állítás, hogy a monopolkapitalizmus vagy állammonopolista kapitalizmus *már nem* kapitalizmus, már „államszocializmusnak" vagy ehhez hasonlónak nevezhető. A teljes tervszerűséget természetesen a trösztök nem hozták létre, ezt ma sem biztosítják és nem is biztosíthatják. De ha hoznak is létre tervszerűséget, ha számon tartják is a tőke mágnásai nemzeti

vagy akár nemzetközi méretekben a termelés terjedelmét és ha tervszerűen szabályozzák is a termelést, mégis *kapitalizmusban* maradunk, még ha a kapitalizmus új szakaszában is, de azért kétségkívül kapitalizmusban. Az *ilyen* kapitalizmus „közelsége" a szocializmushoz — érv a proletariátus igazi képviselői számára a szocialista forradalom közelsége, könnyűsége, megvalósíthatósága, halaszthatatlansága mellett, de semmiképpen sem érv amellett, hogy ennek a forradalomnak megtagadását és a kapitalizmus szépítgetését, amivel a reformisták foglalkoznak, türelmesen elnézzék.

De térjünk vissza az állam kérdéséhez. Itt Engels háromféle rendkívül értékes útmutatást ad ezzel kapcsolatban: először, a köztársaság kérdésében; másodszor, a nemzeti kérdés és az államszervezet összefüggésére vonatkozóan; harmadszor, a helyi önkormányzat kérdésében.

Ami a köztársaságot illeti, Engels ezt tette meg az erfurti programtervezet bírálatának súlypontjává. És ha visszagondolunk arra, hogy milyen jelentőségre tett szert az erfurti program az egész nemzetközi szociáldemokráciában, arra, hogy mintaképül szolgált az egész II. Internacionále számára, akkor túlzás nélkül mondhatjuk, hogy Engels itt az egész II. Internacionále opportunizmusát bírálta.

> „A tervezet politikai követeléseinek — írja Engels — egy nagy hibája van. Az, amit tulajdonképpen meg kellene mondani, *hiányzik belőle*" (Engels kiemelése).

Engels ezután kifejti, hogy a németországi alkotmány alapjában véve a szertelenül reakciós 1850-es alkotmány hasonmása, hogy a birodalmi gyűlés — Wilhelm Liebknecht kifejezésével élve — csupán az „abszolutizmus fügefalevele", és hogy arra gondolni, hogy ennek a kisállamokat és a német kisállamok szövetségét szentesítő alkotmánynak alapján megvalósítható „minden munkaeszköz társadalmi tulajdonba vétele" — „nyilvánvaló értelmetlenség".

> „De ehhez a témához nyúlni veszélyes" — teszi hozzá Engels, aki nagyon jól tudja, hogy Németországban a köztársaság követelését nem lehet legálisan

a programba felvenni. Engels azonban nem nyugszik bele egyszerűen ebbe a kézenfekvő megfontolásba, amely „mindenkit" kielégít. Így folytatja: „És mégis, így vagy úgy, hozzá kell fogni a dologhoz. Hogy mennyire szükséges ez, bizonyítja a szociáldemokrata sajtó nagy részét éppen most elárasztó (einreissende) opportunizmus. Mivel rettegnek a szocialistaellenes törvény visszaállításától, s mivel visszaemlékeznek némely elhamarkodott nyilatkozatra, amelyet e törvény uralma idején tettek, most egyszerre felfedezik, hogy Németország mai törvényes rendje elég a pártnak ahhoz, hogy minden követelését békés úton megvalósítsa . . ."

Azt az alapvető tényt, hogy a németországi szociáldemokraták magatartását egy új kivételes törvénytől való félelem határozta meg, Engels különösen kiemeli, s ezt kertelés nélkül opportunizmusnak nevezi, és, éppen mert Németországban nincs köztársaság és nincs szabadság, kijelenti, hogy a „békés" útról szőtt álmok teljesen értelmetlenek. Engels eléggé elővigyázatos ahhoz, hogy ne kösse meg a kezét. Elismeri, hogy köztársaságokban vagy nagy szabadsággal rendelkező országokban „elképzelhető" (de csak „elképzelhető!") a szocializmushoz vezető békés fejlődés, de Németországban, mondja ismételten,

„ . . . Németországban, ahol a kormány majdnem mindenható, és sem a birodalmi gyűlésnek, sem a többi képviseleti testületnek nincs valóságos hatalma, Németországban ilyesminek a proklamálása, mégpedig anélkül, hogy erre bármi szükség volna, annyit jelent, hogy leszedik a fügefalevelet az abszolutizmusról és a saját testükkel takarják el annak meztelenségét . . ."

A németországi szociáldemokrata párt hivatalos vezetőinek óriási többsége valóban takargatta az abszolutizmust és „véka alá" rejtette ezeket az útmutatásokat.

„ . . . Ez a politika végeredményben csak saját pártunkat vezetheti tévútra. Általános, elvont poli-

tikai kérdéseket tolnak előtérbe és ilymódon eltakarják a legközelebbi konkrét kérdéseket, azokat a kérdéseket, amelyek az első nagy események, az első válság alkalmával önmaguk tűzik magukat napirendre. Mi más adódhatik ebből, mint az, hogy a párt a döntő pillanatban egyszerre tanácstalannak bizonyul, hogy a legdöntőbb kérdések tekintetében teljes a homály és az egység hiánya, mert ezeket a kérdéseket sohasem vitatták meg...

A nagy főszempontoknak ez az elfeledése pillanatnyi napi érdekek miatt, a pillanatnyi sikereknek ez az erőltetett hajhászása tekintet nélkül a további következményekre, a mozgalom jövőjének ez a feláldozása a mozgalom jelene kedvéért talán «becsületes» szándékokkal történik, de ez opportunizmus, és opportunizmus is marad, s a «becsületes» opportunizmus talán valamennyi közül a legveszedelmesebb...

Ha valamihez nem fér kétség, akkor az az, hogy pártunk és a munkásosztály csak a demokratikus köztársaság formájában juthat uralomra. Sőt ez a specifikus forma a proletariátus diktatúrája számára, ahogy azt már a nagy francia forradalom megmutatta..."

Engels itt különösen plasztikus formában ismétli meg azt az alapgondolatot, amely vörös fonalként húzódik végig Marx minden munkáján, nevezetesen azt, hogy a demokratikus köztársaság a proletariátus diktatúrájához legközelebb vezető út. Mert az ilyen köztársaság, amely egyáltalán nem vet véget a tőke uralmának, s következésképpen a tömegek leigázásának és az osztályharcnak sem, elkerülhetetlenül e harc olyan kiszélesítésére, kibontakozására, feltárására és kiéleződésére vezet, hogy, mihelyt egyszer megnyílik a lehetőség az elnyomott tömegek alapvető érdekeinek kielégítésére, ez a lehetőség elkerülhetetlenül és csakis a proletariátus diktatúrájában valósul meg, abban, hogy a proletariátus vezeti ezeket a tömegeket. Az egész II. Internacionále számára ezek szintén a marxizmus „elfelejtett szavai", s hogy mennyire feledésbe mentek, az rendkívül élesen megnyilvánult

a mensevik párt történetében az 1917-es orosz forradalom első félesztendeje alatt.

A föderatív köztársaság kérdéséről a lakosság nemzeti összetételével kapcsolatban Engels ezt írta:

„Mi lépjen a jelenlegi Németország helyére?" (amelynek reakciós monarchista alkotmánya van és nem kevésbbé reakciós módon kisállamokra szakad, ami a sajátos „poroszságot" örökéletűvé teszi, ahelyett hogy Németország egészében feloldaná). „Nézetem szerint a proletariátus csak az egységes és oszthatatlan köztársaságnak a formáját használhatja. A föderatív köztársaság az Egyesült Államok óriási területének egészén ma még szükségszerűség, habár keleti részén már akadállyá válik. Haladást jelentene ez Angliában, ahol a két szigeten négy nemzet él és ahol — noha egyetlen parlamentjük van — már most is a törvények háromféle rendszere áll fenn egymás mellett. Már régen akadállyá vált a kicsiny Svájcban, s ott csupán azért elviselhető még, mert Svájc megelégszik az európai államrendszer teljesen passzív tagjának szerepével. Németország számára a föderalista elsvájciasodás óriási visszafejlődést jelentene. Két pontban különbözik a szövetségi állam az egységes államtól: az egyik az, hogy a szövetséghez tartozó minden egyes külön államnak, minden kantonnak megvan a maga külön polgári és büntetőjogi törvényhozása, a maga külön bírói szervezete, a másik pedig az, hogy a népképviseleti kamarán kívül még államképviseleti kamara is van, ahol minden kanton mint ilyen szavaz, tekintet nélkül arra, hogy nagy-e vagy kicsiny." Németországban a szövetségi állam átmenet a teljesen egységes államhoz, és az 1866-os és 1870-es „felülről végrehajtott forradalmat" nem visszafejleszteni kell, hanem „alulról jövő mozgalommal" kiegészíteni.

Engelsnek nemcsak nem közömbös az államforma kérdése, hanem ellenkezőleg, rendkívül pontosan igyekszik elemezni éppen az átmeneti formákat, hogy minden egyes

eset konkrét történeti sajátosságainak megfelelően állapítsa meg, *miről mire* átmenet az adott átmeneti forma.

Engels, éppen úgy mint Marx, a proletariátus és a proletárforradalom szempontjából a demokratikus centralizmus, az egységes és oszthatatlan köztársaság mellett száll síkra. A föderatív köztársaságot vagy kivételnek és a fejlődés akadályának, vagypedig a monarchiától a centralisztikus köztársasághoz való átmenetnek, „haladásnak" tekinti, de csak bizonyos különleges feltételek mellett. És e különleges feltételek között a nemzeti kérdés áll előtérben.

Engelsnél, valamint Marxnál is, noha könyörtelenül bírálják a kisállamok reakciós mivoltát és azt, hogy ezt a reakciós mivoltukat bizonyos konkrét esetekben a nemzeti kérdéssel leplezgetik, sehol sincs meg még az árnyéka sem annak a törekvésnek, hogy megkerüljék a nemzeti kérdést, — annak a törekvésnek, amelynek hibájába gyakran beleesnek a holland és lengyel marxisták, akik a „maguk" kis államainak nyárspolgárian szűk nacionalizmusa elleni teljesen jogos harcból indulnak ki.

Még Angliában is, ahol a földrajzi helyzet, a közös nyelv, és sok évszázad története mintha „végzett" volna Anglia egyes apró részeinek nemzeti kérdésével, Engels még itt is számol azzal a kétségtelen ténnyel, hogy a nemzeti kérdés még nem szűnt meg és ezért „haladásnak" ismeri el a föderatív köztársaságot. Magától értetődik, hogy ezzel Engels egyáltalában nem mondott le a föderatív köztársaság fogyatékosságainak bírálatáról és az egységes, centralisztikus demokratikus köztársaság egészen határozott propagandájáról és az érte folyó harcról.

A demokratikus centralizmust azonban Engels korántsem abban a bürokratikus értelemben fogja fel, amelyben ezt a fogalmat a polgári és a kispolgári ideológusok, az utóbbiak sorában az anarchisták is használják. A centralizmus Engels szemében egyáltalán nem zár ki olyan széleskörű helyi önkormányzatot, amely, amellett hogy a „kommünök" és a kerületek önként megvédik az állam egységét, feltétlenül megszüntet mindenféle bürokratizmust és mindenfajta felülről való „parancsnoklást".

„... Tehát egységes köztársaság — írja Engels, amikor a marxizmusnak az államra vonatkozó, programbavágó nézeteit fejtegeti —, de nem a jelenlegi francia köztársaság értelmében, amely nem egyéb, mint az 1798-ban létesített császárság császár nélkül. 1792-től 1798-ig minden francia département, minden község (Gemeinde) amerikai mintára teljes önkormányzattal rendelkezett, és ennek így kell lennie nálunk is. Hogy hogyan kell megszervezni az önkormányzatot és hogyan lehet boldogulni bürokrácia nélkül, ezt megmutatta és bebizonyította nekünk Amerika és az első francia köztársaság, s még ma is bizonyítja Kanada, Ausztrália és a többi angol gyarmat. S az ilyen megyei (területi) és községi önkormányzat sokkal szabadabb, mint például a svájci föderalizmus, ahol a kanton ugyan nagyon független a szövetségtől" (azaz a föderatív államtól a maga egészében) „de független a járástól (Bezirk) és a községtől is. A kantonális kormányok kineveznek járási helytartókat (Statthalter) és prefektusokat, aminek nyoma sincs az angol nyelven beszélő országokban, és akiket a jövőben nálunk is éppen olyan határozottan el kell távolítanunk, mint a porosz Landratokat és Regierungsratokat" (biztosokat, járási rendőrfőnököket, kormányzókat, általában felülről kinevezett hivatalnokokat). Engels ennek megfelelően azt javasolja, hogy az önkormányzatról szóló programpontot a következőképpen fogalmazzák meg: „Teljes önkormányzat a megyében" (kormányzóságban, illetőleg területen), „járásban és községben az általános választójog alapján megválasztott tisztviselők útján; az állami kinevezéshez kötött összes helyi és megyei hatóságok megszüntetése."

A Kerenszkij és más „szocialista" miniszterek kormánya által betiltott „Pravdá"-ban (68. sz. 1917 május 28)* már volt alkalmam rámutatni arra, milyen égbekiáltó módon

* Lásd *Lenin* Művei. 24. köt. 1952. 557—559. old. — *Szerk.*

eltértek ebben a pontban — persze korántsem csak ebben — az állítólag forradalmi állítólagos demokrácia állítólagos szocialista képviselői a *demokratizmustól*. Érthető, hogy olyan embereknél, akik megkötötték magukat az imperialista burzsoáziával való „koalícióval", süket fülekre találtak ezek az utalások.

Rendkívül fontos megjegyeznünk, hogy Engels tényekkel, a legpontosabb példa alapján megcáfolja azt a különösen a kispolgári demokrácia soraiban rendkívül elterjedt előítéletet, hogy a föderatív köztársaság feltétlenül több szabadságot jelent, mint a centralisztikus. Ez nem igaz. Azok a tények, amelyeket Engels az 1792—1798-as centralizált francia köztársaságra és a föderatív svájci köztársaságra vonatkozólag felhozott, ezt megcáfolják. A valóban demokratikus centralisztikus köztársaság *több* szabadságot biztosított, mint a föderatív. Vagyis: a történelemben ismert *legnagyobb* helyi, területi stb. szabadságot a *centralisztikus*, nempedig a föderatív köztársaság biztosította.

Erre a tényre, valamint általában a föderatív és centralisztikus köztársaság és a helyi önkormányzat egész kérdésére, pártpropagandánkban és agitációnkban nem fordítottak és nem fordítanak elegendő figyelmet.

5. MARX „A POLGÁRHÁBORÚ FRANCIAORSZÁGBAN" CÍMŰ MŰVÉNEK 1891-ES ELŐSZAVA

„A polgárháború Franciaországban" harmadik kiadásának előszavában — ez az előszó 1891 március 18-áról keltezett és eredetileg a „Neue Zeit" című folyóiratban jelent meg — Engels, az államhoz való viszony kérdésével kapcsolatos mellékesen odavetett érdekes megjegyzéseken kívül, rendkívül szemléltetően összefoglalja a Komműn tanulságait[110]. Ez az összefoglalás, amelyet elmélyítettek a szerzőt a Kommüntől elválasztó húszéves időszak tapasztalatai, s amely éppen a Németországban elterjedt „babonás államtisztelet" ellen irányult, joggal nevezhető a marxizmus *legújabb megállapításának* a szóbanforgó kérdésben.

Franciaországban, jegyzi meg Engels, a munkások minden forradalom után fel voltak fegyverkezve; „így tehát az állam kormánykerekénél álló burzsoák legelső feladatuknak a munkások lefegyverzését tekintették. Ezért következik minden a munkások által kiharcolt forradalom után egy újabb harc, mely a munkások vereségével ér véget . . .“

A polgári forradalmak tapasztalatainak mérlege rövid de velős. A dolog lényegét — mellesleg az állam kérdésében is *(van-e az elnyomott osztályoknak fegyverük?)* — kitűnően fogja meg. Éppen ezt a lényegét kerülik meg rendszerint a polgári ideológia befolyása alatt álló professzorok éppúgy, mint a kispolgári demokraták. Az 1917-es orosz forradalomban a „mensevik“ és „szintén-marxista“ Ceretelit az a tisztesség (cavaignaci tisztesség) érte, hogy a polgári forradalmaknak ezt a titkát kifecsegje. Június 11-i „történelmi jelentőségű“ beszédében Cereteli kikotyogta, hogy a burzsoázia el van szánva arra, hogy lefegyverzi a petrográdi munkásokat, de, persze, Cereteli ezt az elhatározást sajátjának, s általában „állami“ szükségszerűségnek tüntette fel!

Cereteli június 11-i történelmi jelentőségű beszéde természetesen az 1917-es forradalom minden történetírója számára egyik legszemléltetőbb illusztrációja lesz annak, hogy miképpen állt át az eszerek és mensevikek Cereteli úr vezette blokkja a burzsoázia oldalára a forradalmi proletariátussal *szemben.*

Engels másik odavetett megjegyzése, amely szintén az állam kérdésével függ össze, a vallásra vonatkozik. Köztudomású, hogy minél jobban rothadt és minél opportunistább lett a német szociáldemokrácia, mind gyakrabban és gyakrabban süllyedt le odáig, hogy azt az ismert tételt, amelynek értelmében „a vallást magánügynek kell nyilvánítani“, nyárspolgári módon félremagyarázta. Vagyis: ezt a tételt úgy magyarázták, hogy a vallás kérdése a forradalmi proletariátus *pártja szempontjából is* magánügy!! A proletariátus forradalmi programjának ezzel a teljes elárulásával fordult szembe Engels, aki 1891-ben az opportunizmusnak még csak *igen gyenge* csíráit vette észre

pártjában és ezért a lehető legóvatosabban fejezte ki magát:

„Minthogy a Kommünben csaknem kizárólag munkások vagy a munkások elismert képviselői ültek, határozataik is teljesen proletárjellegűek voltak. Vagy olyan reformokat hoztak, amelyeket a republikánus burzsoázia csak gyávaságból hanyagolt el, de amelyek a munkásosztály szabad cselekvésének szükséges alapjai voltak, például annak a tételnek a megvalósítása, hogy a vallás *az állam szempontjából* tisztára magánügy; vagy közvetlenül a munkásosztály érdekében hoztak határozatokat, amelyek részben mélyen a régi társadalmi rend elevenébe vágtak . . ."

Engels szándékosan emelte ki e szavakat: „az állam szempontjából", s ezzel elevenére tapintott a német opportunizmusnak, amely a vallást *a párt szempontjából is* magánügynek nyilvánította és ezzel a forradalmi proletariátus pártját lesüllyesztette a legsekélyebb „szabadgondolkodó" filiszterség színvonalára, amely hajlandó megtűrni a felekezetenkívüliséget, de lemondott arról a *párt*feladatról, hogy a népet butító vallásos ópium ellen harcoljon.

A német szociáldemokrácia jövendő történetírója, amikor majd kutatni fogja e szociáldemokrácia 1914-ben bekövetkezett gyalázatos összeomlásának gyökereit, erre a kérdésre vonatkozólag sok érdekes anyagra fog bukkanni, kezdve azokon a tétovázó, a kapukat az opportunizmus előtt szélesen kitáró kijelentéseken, amelyek a párt szellemi vezérének, Kautskynak cikkeiben találhatók, és végezve a pártnak 1913-ban a „Los-von-der-Kirche-Bewegung" (az egyháztól való elszakadás mozgalma) irányában tanusított magatartásán.

De térjünk át arra, hogyan összegezi Engels húsz év multával a Kommün tanulságait a harcoló proletariátus számára.

Engels különösen a következő tanulságokat emelte ki:

„. . . Az eddigi központosított kormány elnyomó hatalma — hadsereg, politikai rendőrség, bürokrácia —, amelyet Napóleon 1798-ban megteremtett és

amelyet azóta minden új kormány szívesen fogadott eszközként átvett és ellenfeleivel szemben felhasznált, éppen ez a hatalom kellett hogy mindenütt elbukjon, mint ahogy Párizsban már elbukott.

A Komműnnek már kezdettől fel kellett ismernie, hogy az uralomra jutott munkásosztály nem használhatja tovább a régi államgépezetet; hogy ennek a munkásosztálynak ahhoz, hogy saját, csak imént meghódított uralmát ismét el ne veszítse, egyrészt el kell távolítania minden régi, eddig ellene felhasznált elnyomó gépezetet, másrészt pedig biztosítania kell magát saját képviselőivel és hivatalnokaival szemben azáltal, hogy őket kivétel nélkül bármikor elmozdíthatóknak nyilvánítja . . .“

Engels újra meg újra hangsúlyozza, hogy az állam nemcsak a monarchiában, hanem a *demokratikus köztársaságban is* állam marad, azaz megtartja legfőbb megkülönböztető vonását: a tisztviselőket, a „társadalom szolgáit“, a társadalom szerveit a társadalom *uraivá* teszi.

„. . . Ez ellen a minden eddigi államban elkerülhetetlen átváltozás ellen, mely az államot és az állami szerveket a társadalom szolgáiból a társadalom uraivá tette, a Komműn két csalhatatlan szert alkalmazott. Először is, minden közigazgatási, bíráskodási és közoktatási állást az érdekeltek általános szavazati jogán alapuló választás útján töltött be, mégpedig úgy, hogy ugyanezek az érdekeltek választottjukat mindenkor visszahívhatják. Másodszor pedig, minden szolgálatért, a magasabbrendűért és az alacsonyabbrendűért egyaránt, csak olyan bért fizetett, amilyent a többi munkás kapott. A legmagasabb fizetés, amelyet egyáltalán megadott, 6 000 frank volt*. Ezzel biztos gátat vetett az álláshajhászásnak és a könyöklésnek,

* Névértékben ez körülbelül 2 400 rubel, a jelenlegi árfolyamon körülbelül 6 000 rubel. Teljesen megbocsáthatatlanul járnak el azok a bolsevikok, akik például a városi dumákban 9 000 rubel fizetést javasolnak és nem azt indítványozzák, hogy *az egész államban* maximálisan 6 000 rubelt vezessünk be, ami elég nagy összeg.

a képviselőtestületekbe kiküldöttek kötött mandátuma nélkül is, amit még ráadásul szintén bevezettek...“

Engels itt ahhoz az érdekes határhoz közeledik, ahol a következetes demokrácia egyrészt szocializmusba *csap át*, másrészt *megköveteli* a szocializmust. Mert az állam megszüntetéséhez az szükséges, hogy az állami szolgálat funkciói az ellenőrzés és a nyilvántartás olyan egyszerű műveleteivé változzanak, amelyeket a lakosság óriási többsége és később kivétel nélkül az egész lakosság is el tud végezni. A karrierizmus teljes kiküszöbölése pedig megköveteli, hogy a „tiszteletbeli“, fizetéssel nem járó állami hivatal *ne* lehessen ugródeszka a bankok és részvénytársaságok jövedelmező állásaiba, mint ahogy az minden, még a legszabadabb kapitalista országban is *állandóan* előfordul.

Engels azonban nem követi el azt a hibát, amelyet például a nemzetek önrendelkezési jogának kérdésében bizonyos marxisták elkövetnek, akik azt mondják, hogy a kapitalizmusban ez az önrendelkezés lehetetlen, a szocializmusban pedig felesleges. Az ilyen látszatra szellemes, de valójában ferde okoskodást *akármelyik* demokrata intézményre is lehetne alkalmazni, többek között a hivatalnokok szerény fizetésére is, mert végig következetes demokrácia a kapitalizmusban lehetetlen, a szocializmusban viszont minden demokrácia *elhal.*

Ez szofizma, amely arra a régi tréfás kérdésre emlékeztet, hogy kopaszodik-e az az ember, akinek kihull egy hajaszála?

A demokrácia *mindvégig* való kifejlesztése, e kifejlesztés *formáinak* megkeresése, a *gyakorlatban* való kipróbálása stb., mindez a szociális forradalomért folytatott harc egyik szerves feladata. Önmagában véve semmiféle demokratizmus sem hozza meg a szocializmust, az életben azonban a demokratizmus sohasem „önmagában véve“ jelenik meg, hanem más jelenségekkel „együttvéve“, befolyást gyakorol a gazdaságra is, előbbre viszi *annak* átalakítását és maga is változik a gazdasági fejlődés hatására stb. Ez az élő történelem dialektikája.

Engels így folytatja:

„... Az eddigi államhatalomnak ezt a szétrobbantását (Sprengung) és egy új, valóban demokratikus államhatalommal való helyettesítését behatóan tárgyalja a «Polgárháború» harmadik része. Szükséges volt azonban ennek a helyettesítésnek néhány vonására itt mégegyszer röviden visszatérnünk, mert éppen Németországban az államba vetett babonás hit a filozófiából átment a burzsoázia, sőt sok munkás tudatába is. A filozófiai elgondolás szerint az állam az «eszme megvalósulása», vagy a filozófiai nyelvre lefordított mennyország a földön, az a terület, ahol az örök igazság és igazságosság megvalósul vagy meg kell hogy valósuljon. Ennek a következménye azután a babonás államtisztelet és mindannak babonás tisztelete, ami az állammal összefügg, és ez a babonás tisztelet annál is könnyebben létrejön, mert az emberek kora gyermekségüktől megszokták, hogy azt képzeljék: nem is lehet másképpen ellátni az egész társadalom közös ügyeit és érdekeit, mint ahogyan eddig ellátták, t. i. az állam és annak jól fizetett hatóságai segítsége útján. És azt hiszik, hogy már rendkívül merész lépést tettek, ha megszabadultak az örökletes monarchiába vetett hittől és a demokratikus köztársaságra esküsznek. Valójában azonban az állam nem egyéb, mint arra való gépezet, hogy egyik osztály elnyomja a másikat, mégpedig a demokratikus köztársaságban semmivel sem kevésbbé, mint a monarchiában; és a legjobb esetben egy olyan rossz, melyet az osztályuralomért folyó harcban győztes proletariátus örököl, és amelynek legrosszabb oldalait kénytelen lesz ugyanúgy, mint a Kommün, azonnal minél jobban megnyírbálni, amíg egy új, szabad társadalmi viszonyok között felnőtt nemzedék nem lesz képes arra, hogy az egész állam-limlomot sutba dobja."

Engels figyelmeztette a németeket arra, hogy amikor majd a monarchiát köztársasággal helyettesítik, ne feledkezzenek meg a szocializmusnak általában az állam kérdésére vonatkozó alapelveiről. Figyelmeztetései ma úgy

hatnak, mintha egyenesen Cereteli és Csernov uraknak szóló leckék lennének, akik „koalíciós" gyakorlatukban az államba vetett babonás hitükről, babonás államtiszteletükről tettek tanúbizonyságot!

Még két megjegyzést: 1) Ha Engels azt mondja, hogy az állam a demokratikus köztársaságban „semmivel sem kevésbbé" mint a monarchiában, továbbra is „arra való gépezet, hogy egyik osztály elnyomja a másikat", akkor ez egyáltalában nem azt jelenti, hogy az elnyomás *formája* közömbös a proletariátus számára, mint ahogy ezt egyes anarchisták „tanítják". Az osztályharc és az osztályelnyomás szélesebb, szabadabb, nyiltabb *formája* óriási mértékben megkönnyíti a proletariátusnak az osztályok megszüntetéséért vívott harcot általában.

2) Az a kérdés, hogy miért lesz csak egy új nemzedék képes arra, hogy ezt az egész állam-limlomot sutba dobja, összefügg a demokrácia túlhaladásának kérdésével, amelyre most rátérünk.

6. ENGELS A DEMOKRÁCIA TÚLHALADÁSÁRÓL

Engels történetesen a „szociáldemokrata" elnevezés *tudományos* helytelenségének kérdésével kapcsolatban nyilatkozott erről a kérdésről.

Az 1870-es években írott különböző, főleg „nemzetközi" tárgyú cikkei gyűjteményes kiadásának („Internationales aus dem Volksstaat"*) 1894 január 3-án kelt előszavában, melyet tehát másfél évvel halála előtt írt, Engels azt mondja, hogy minden cikkben a „kommunista", *nempedig* a „szociáldemokrata" szót használja, mert akkoriban Franciaországban a proudhonisták, Németországban a lassallisták nevezték magukat szociáldemokratáknak.

> „... Teljesen lehetetlen volt tehát — folytatja Engels — Marx számára is, az én számomra is, hogy külön álláspontunk megjelölésére ilyen tágítható kifejezést használjunk. Ma már más a helyzet, és

* „Nemzetközi kérdésekről a «Volksstaat»-ból". — *Szerk.*

így ez a szó („szociáldemokrata") talán elfogadható (mag passieren), bármennyire nem illő is (unpassend, nem megfelelő) olyan párt számára, amelynek gazdasági programja nemcsak általában szocialista, hanem határozottan kommunista, és amelynek politikai végcélja az egész állam túlhaladása, tehát a demokráciáé is. *Valóságos* (Engels kiemelése) politikai pártok elnevezése azonban sohasem felel meg teljesen a pártoknak; a párt fejlődik, a név megmarad"[111].

Engels, a dialektikus, élete alkonyán is hű maradt a dialektikához. Volt nekünk Marx-szal — mondja — egy nagyszerű, tudományosan pontos elnevezésünk a párt számára, de nem volt valóságos pártunk, azaz proletár tömegpártunk. Most (a XIX. század végén) van valóságos pártunk, amelynek elnevezése azonban tudományosan helytelen. Nem baj, „elfogadható", az a fontos, hogy a párt *fejlődjék*, hogy elnevezésének tudományos pontatlansága ne maradjon előtte titokban és ne gátolja abban, hogy a helyes irányban fejlődjék!

Akadhat majd olyan tréfacsináló, aki bennünket, bolsevikokat is, Engels módjára akarna megvigasztalni: van valóságos pártunk, kitűnően fejlődik; tehát „elfogadható" ez az értelmetlen és torz „bolsevik" szó is, mely egyáltalán semmit sem fejez ki, azon a tisztára véletlen körülményen kívül, hogy az 1903-as brüsszel-londoni kongresszuson többségben voltunk... Most talán, amikor a köztársaságiaknak és a „forradalmi" kispolgári demokráciának pártunk ellen indított júliusi és augusztusi hajszája után a „bolsevik" szó kivívta az egész nép tiszteletét, most, miután ezek az üldöztetések ezenkívül pártunk *valóságos* fejlődése terén ilyen óriási történelmi haladást jeleznek — most talán én is ingadoznék, hogy ragaszkodjam-e a párt elnevezésének megváltoztatására vonatkozó áprilisi javaslatomhoz. Lehetséges, hogy „kompromisszumot" ajánlanék elvtársaimnak: nevezzük magunkat kommunista pártnak, de zárójelben hagyjuk meg a bolsevik szót...

De a pártelnevezés kérdését fontosság dolgában össze sem lehet hasonlítani azzal a kérdéssel, hogy mi a forradalmi proletariátus viszonya az államhoz.

Az államra vonatkozó szokásos fejtegetésekben állandóan elkövetik azt a hibát, amelytől Engels óv itt bennünket és amelyet előző fejtegetéseinkben futólag már érintettünk. Mindig elfelejtik ugyanis, hogy az állam megszüntetése egyszersmind a demokrácia megszüntetése, hogy az állam elhalása a demokrácia elhalása.

Ez az állítás első pillantásra rendkívül különösnek és érthetetlennek látszik, némelyekben még olyan kétségek is támadhatnak, hogy nem várjuk-e mi egy olyan társadalmi rend elkövetkezését, amelyben nem fogják követni azt az elvet, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek, mert hiszen a demokrácia éppen ennek az elvnek az elismerése?

Nem. A demokrácia *n e m* azonos azzal, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek. A demokrácia — *állam*, mely elismeri a kisebbség alárendeltségét a többségnek, vagyis olyan szervezet, amely arra szolgál, hogy egyik osztály a másik ellen, a lakosság egyik része a másik ellen rendszeres *erőszakot* alkalmazzon.

Mi végcélként az állam megszüntetését tűzzük ki, azaz minden szervezett és rendszeres erőszaknak, általában minden, embereken elkövetett erőszaknak a megszüntetését. Mi nem várjuk egy olyan társadalmi rend eljövetelét, amelyben nem tartják majd tiszteletben azt az elvet, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek. De amikor a szocializmus felé törekszünk, meg vagyunk győződve arról, hogy ez át fog nőni a kommunizmusba, s ezzel kapcsolatban általában megszűnik majd annak a szükségessége, hogy emberekkel szemben erőszakot alkalmazzunk, hogy az egyik embert a másiknak, hogy a lakosság egyik részét a másiknak *alávessük*, mert az emberek *meg fogják szokni*, hogy a társadalmi együttélés elemi feltételeit *erőszak és alárendelés nélkül* tiszteletben tartsák.

Engels éppen azért, hogy a megszokásnak ezt az elemét kiemelje, új *nemzedékről* beszél, „új, szabad társadalmi viszonyok között felnőtt nemzedékről, amely képes arra, hogy az egész állam-limlomot sutba dobja", — minden állam-limlomot, a demokrata köztársasági állam-limlomot is.

Hogy ezt megvilágíthassuk, meg kell vizsgálnunk

azt a kérdést, melyek az állam elhalásának gazdasági alapjai.

V. FEJEZET

AZ ÁLLAM ELHALÁSÁNAK GAZDASÁGI ALAPJAI

Marx ezt a kérdést a legrészletesebben „A gothai program kritikájá"-ban magyarázza meg (Brackéhoz 1875 május 5-én írt levél, amelyet csak 1891-ben tettek közzé a „Neue Zeit"-ben, IX. évf. 1. köt., s amely orosz nyelven külön kiadványként jelent meg.). Ennek a nagyszerű munkának polemikus része, mely a lassallizmus bírálatát tartalmazza, úgyszólván háttérbe szorította pozitív részét, mégpedig: a kommunizmus kifejlődése és az állam elhalása közötti összefüggés elemzését.

1. HOGYAN VETETTE FEL A KÉRDÉST MARX

Ha felületesen hasonlítjuk össze Marx 1875 május 5-én Brackéhoz írt levelét Engels fentebb tárgyalt, 1875 március 28-án Bebelhez írt levelével, olyan benyomásunk keletkezhet, hogy Marx sokkal inkább „állampárti", mint Engels, és hogy a két írónak az államra vonatkozó nézetei között nagyon jelentős eltérés áll fenn.

Engels azt ajánlja Bebelnek, hogy az államról szóló fecsegést hagyják teljesen abba, az állam szót távolítsák el egészen a programból és helyettesítsék a „közösség" szóval; sőt Engels még azt is kijelenti, hogy a Kommün már nem volt a szó szoros értelmében vett állam. Marx viszont még a „kommunista társadalom jövendő államiságáról" is beszél, azaz mintegy elismeri, hogy az államra a kommunizmusban is szükség van.

Az ilyen vélemény azonban teljesen téves volna. Tüzetesebb vizsgálat azt mutatja, hogy Marx és Engels nézetei az államról és az állam elhalásáról teljesen fedik egymást, Marx idézett kifejezése pedig éppen erre az *elhaló* államiságra vonatkozik.

Világos, hogy szó sem lehet arról, hogy meghatározzuk

az *eljövendő* „elhalás" pillanatát, annál is kevésbbé, mert ez nyilvánvalóan hosszú folyamat lesz. A Marx és Engels közötti látszólagos különbségnek az a magyarázata, hogy különböző tárgyról írtak, különböző feladatot tűztek maguk elé. Engels azt a feladatot vállalta, hogy szemléltetően, élesen, nagy vonalakban megmutatja Bebelnek, mennyire képtelenek az államra vonatkozó közkeletű előítéletek (melyekben Lassalle jelentős mértékben osztozott). Marx *ezt* a kérdést csak futólag érinti, őt más tárgy érdekli: a kommunista társadalom *fejlődése.*

Marx egész elmélete a fejlődéselméletnek — ez elmélet legkövetkezetesebb, legteljesebb, legátgondoltabb és tartalomban leggazdagabb formájának — alkalmazása a modern kapitalizmusra. Természetes, hogy Marx előtt felmerült az a kérdés, hogy ezt az elméletet a kapitalizmus *bekövetkezendő* csődjére és a *jövendő* kommunizmus *jövendő* fejlődésére is alkalmazza.

De milyen *adatok* alapján lehet a jövendő kommunizmus jövendő fejlődésének kérdését felvetni?

Annak az alapján, hogy a jövendő kommunizmus a kapitalizmusból *ered*, történelmileg a kapitalizmusból fejlődik ki és olyan társadalmi erő működésének eredménye, amelyet a kapitalizmus *szült.* Marxnál nyoma sincs afféle kísérletnek, hogy utópiákat agyaljon ki, hogy hasztalanul találgassa azt, amit nem lehet tudni. Marx úgy teszi fel a kommunizmus kérdését, ahogy egy természettudós tenné fel egy új, mondjuk biológiai fajta kifejlődésének kérdését, ha tudná, hogy az így meg így keletkezett és ebben vagy abban a meghatározott irányban módosul.

Marx mindenekelőtt azt a zűrzavart oszlatja el, amelyet a gothai program az állam és a társadalom kölcsönös viszonyának kérdésében támasztott.

> „... A mai társadalom — írja — tőkés társadalom, mely minden kultúrországban fennáll, többé vagy kevésbbé megszabadulva a középkori maradványoktól, többé vagy kevésbbé módosítva minden ország sajátos történelmi fejlődése által, többé vagy kevésbbé fejlett formában. Ellenben a «mai állam» minden országban más. Más a porosz-német biroda-

lomban mint Svájcban, más Angliában mint az Egyesült Államokban. Tehát a «mai állam» csak fikció.

Mindazonáltal a különböző kultúrországok különböző államainak a formák tarka különfélesége ellenére közös sajátossága, hogy valamennyi a modern polgári társadalom alapján áll, csakhogy az egyik egy jobban, a másik egy kevésbbé kifejlődött kapitalizmusú modern polgári társadalomén. Ezért vannak bizonyos lényeges közös jellemvonásaik is. Ilyen értelemben beszélhetünk a «mai államiságról», szemben a jövendővel, amikor mai gyökere, a polgári társadalom már elhalt.

Kérdezhetjük aztán: milyen változásokon megy át az államiság a kommunista társadalomban? Vagy más szavakkal: milyen társadalmi funkciók maradnak meg abban, amelyek hasonlók a mai állam funkcióihoz? E kérdésre csak tudományosan lehet megfelelni s nem közelítjük meg a problémát egy bolhaugrásnyival sem, ha ezerszer tesszük is össze e két szót: «nép» és «állam»...“[112]

Miután így kigúnyolta a „népállamról“ szóló üres szóbeszédet, Marx felveti a kérdést és mintegy figyelmeztet arra, hogy ha tudományos feleletet akarunk rá adni, csak tudományosan jól megalapozott adatokkal dolgozhatunk.

Az első, amit az egész fejlődéselmélet s általában az egész tudomány a legpontosabban megállapít — és amiről az utópisták megfeledkeztek, amit elfelejtenek a mai opportunisták is, akik félnek a szocialista forradalomtól —, az az a körülmény, hogy történelmileg kétségtelenül lennie kell a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* egy külön stádiumának vagy külön szakaszának.

2. ÁTMENET A KAPITALIZMUSBÓL A KOMMUNIZMUSBA

„... A kapitalista és a kommunista társadalom között — folytatja Marx — van egy időszak, melyben az első forradalmi úton a másodikká alakul át. Ennek megfelel egy politikai átmeneti időszak is, amelynek az állama nem lehet egyéb, mint a *proletariátus forradalmi diktatúrája* ...“

Ez a következtetés Marxnál annak a szerepnek az elemzésén alapszik, amelyet a proletariátus a jelenlegi kapitalista társadalomban betölt, továbbá a kapitalista társadalom fejlődésére vonatkozó adatokon és azon a tényen, hogy a proletariátus és a burzsoázia ellentétes érdekei kibékíthetetlenek.

Azelőtt így vetették fel a kérdést: ahhoz, hogy a proletariátus kivívja felszabadulását, meg kell döntenie a burzsoáziát, meg kell hódítania a politikai hatalmat és meg kell teremtenie forradalmi diktatúráját.

Most kissé másképpen teszik fel a kérdést: a kommunizmus irányában fejlődő kapitalista társadalomból lehetetlen az átmenet a kommunista társadalomba „politikai átmeneti időszak" nélkül és ennek az átmeneti időszaknak állama csakis a proletariátus diktatúrája lehet.

De vajjon mi ennek a diktatúrának viszonya a demokráciához?

Láttuk, hogy a „Kommunista Kiáltvány" egyszerűen két fogalmat állít egymás mellé: „a proletariátusnak uralkodóosztállyá emelését" és a „demokrácia kivívását". A fent kifejtettek alapján pontosan meghatározhatjuk, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet folyamán hogyan változik a demokrácia.

A kapitalista társadalomban, annak lehető legelőnyösebb fejlődési feltételei mellett, többé-kevésbbé teljes demokráciát találunk a demokratikus köztársaságban. De ez a demokratizmus mindig a kapitalista kizsákmányolás szűk keretei közé van szorítva és ezért — lényegében — mindig csak a kisebbség, csak a vagyonos osztály, csak a gazdagok számára demokratizmus. A kapitalista társadalomban a szabadság nagyjában mindig ugyanolyan marad, mint amilyen a régi görög köztársaságokban volt: szabadság a rabszolgatartók számára. A mai bérrabszolgákat a kapitalista kizsákmányolás feltételei következtében annyira nyomja a nyomorúság és a szegénység, hogy „nem demokrácián jár az eszük" és „nem politikán jár az eszük", hogy az események megszokott, békés folyása mellett a lakosság többsége ki van rekesztve a társadalmi és politikai életben való részvételből.

Ennek az állításnak a helyessége talán Németország-

ban igazolódik be a legszemléltetőbben, mégpedig azért, mert ebben az államban az alkotmányos legalitás bámulatosan hosszú ideig és szilárdan, majdnem egy fél évszázadig (1871—1914) tartotta fenn magát, s a szociáldemokrácia ez alatt az idő alatt sokkal jobban értette a módját a „legalitás kihasználásának", mint bármely más országban, és a munkásoknak olyan nagy részét szervezte be politikai pártba, mint sehol másutt az egész világon.

Mármost mekkora a politikailag öntudatos és tevékeny bérrabszolgáknak ez a hányada, amelynél nagyobbat a kapitalista társadalomban eddig sehol nem ismertek? Egymillió szociáldemokrata párttag — 15 millió bérmunkásból! Hárommillió szakszervezeti tag — 15 millióból!

Elenyésző kisebbség demokráciája, a gazdagok demokráciája — ez a kapitalista társadalom demokratizmusa. Ha a kapitalista demokrácia gépezetét jobban szemügyre vesszük, mindenütt, de mindenütt, mind a választójog „jelentéktelen", állítólag jelentéktelen részleteiben (az egyhelybenlakás feltétele, nők kizárása stb.), mind a képviseleti intézmények technikájában, mind a gyülekezési jog tényleges akadályaiban (a középületek nem a „koldusoknak" épültek!), mind a napisajtó teljesen kapitalista szervezetében stb. stb. — újra meg újra a demokratizmus korlátozását látjuk. Ezek a korlátozások, mellőzések, kivételek és megszorítások, amelyek a szegényekkel szemben érvényesülnek, jelentéktelenek látszanak, különösen olyasvalaki szemében, aki maga sohasem látott szükséget és nem jutott az elnyomott osztályok tömegéletével érintkezésbe (s ez a polgári publicisták és politikusok kilenctizedrészénél, ha nem kilencvenkilenc százalékánál így van), — de mindezek a korlátozások együttvéve mégis kizárják, kiszorítják a szegényeket a politikából, a demokráciában való aktív részvételből.

Marx nagyszerűen megragadta a kapitalista demokráciának ezt a *lényegét*, amikor a Kommün tapasztalatainak elemzésénél azt írta, hogy az elnyomottaknak néhány évenként egyszer megengedik annak eldöntését, hogy az elnyomó osztályok melyik képviselője képviselje és nyomja el őket a parlamentben!

De ebből a kapitalista demokráciából, amely elkerül-

hetetlenül szűk, amely a szegényeket alattomban félrelöki és ezért keresztül-kasul kétszínű és hazug, a továbbfejlődés nem halad egyszerűen, egyenesen és simán a „mind nagyobb és nagyobb demokrácia" felé, ahogy a liberális professzorok és a kispolgári opportunisták elképzelik. Nem. A további fejlődés, vagyis a kommunizmushoz való fejlődés, a proletariátus diktatúráján keresztül visz és nem is vihet más úton, mert a proletariátuson kívül senki sem képes arra, hogy a kapitalista kizsákmányolók *ellenállását letörje*, s más úton ezt nem lehet megvalósítani.

De a proletariátus diktatúrája, azaz az elnyomottak élcsapatának uralkodóosztállyá szervezése az elnyomók elnyomására, nem vezethet egyszerűen és pusztán a demokrácia kiszélesedésére. *Ugyanakkor*, amikor óriási mértékben kiszélesedik a demokrácia, amely *először* lesz a szegények, a nép demokráciája, nempedig a gazdagok demokráciája, a proletariátus diktatúrája számos szabadságkorlátozást jelent a kizsákmányolók, az elnyomók, a kapitalisták számára. Ahhoz, hogy az emberiséget a bérrabszolgaságtól megszabadítsuk, ezeket el kell nyomnunk, ellenállásukat erőszakkal le kell törnünk — világos, hogy ott, ahol elnyomás, erőszak van, nincs szabadság, nincs demokrácia.

Engels nagyszerűen fejezte ki ezt Bebelhez írt levelében, ahol, mint az olvasó bizonyára emlékszik, azt mondja, hogy „amíg a proletariátusnak még szüksége van az államra, nem a szabadság érdekében használja fel, hanem arra, hogy ellenfeleit elnyomja, és mihelyt szó lehet szabadságról, az állam mint olyan megszűnik".

Demokrácia a nép óriási többsége számára, és a kizsákmányolóknak, a nép elnyomóinak erőszakos elnyomása, azaz kizárása a demokráciából, — így módosul a demokrácia a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* idején.

Csakis a kommunista társadalomban, amikor a kapitalisták ellenállását már végleg megtörték, amikor a kapitalisták eltűntek, amikor nincsenek osztályok (vagyis nincs különbség a társadalom tagjai között a társadalmi termelési eszközökhöz való viszonyuk tekintetében) —, *csakis* akkor „szűnik meg az állam és *lehet szó szabadságról*". Csak akkor lesz lehetséges és akkor valósul meg az igazán

teljes, igazán minden kivételtől mentes demokrácia. És csak akkor kezd majd *elhalni* a demokrácia, egyszerűen azért, mert a kapitalista rabságtól, a kapitalista kizsákmányolás megszámlálhatatlan borzalmaitól, brutalitásaitól, esztelenségeitől és aljasságaitól megszabadult emberek fokozatosan *hozzászoknak* majd ahhoz, hogy megtartsák a társadalmi együttélés legelemibb, ősidők óta ismert és évezredek óta minden intelemben ismételt szabályait, erőszak nélkül, kényszer nélkül, alárendeltség nélkül, *a nélkül a külön* kényszerítő *apparátus nélkül*, amelyet államnak neveznek.

Az „állam *elhal*" kifejezés igen szerencsésen van megválasztva, mert ez a kifejezés a folyamat fokozatosságára is, ösztönös voltára is rámutat. Csak a megszokás hathat és hat majd kétségtelenül így, mert milliószor megfigyelhetjük magunk körül, hogy milyen könnyen megszokják az emberek, hogy megtartsák a társadalmi együttélés számukra nélkülözhetetlen szabályait, ha nincs kizsákmányolás, ha nincs semmi olyasmi, ami felháborít, ami tiltakozást és lázadást kelt, ami szükségessé teszi az *elnyomást*.

Tehát: a kapitalista társadalomban csak megnyírbált, szánalmas, meghamisított demokrácia van, csak a gazdagok, csak a kisebbség számára van demokrácia. A proletariátus diktatúrája, a kommunizmusba való átmenet időszaka, először adja majd meg a demokráciát a nép, a többség számára, és egyben szükségképpen elnyomja a kisebbséget, a kizsákmányolókat. Csak a kommunizmus képes valóban teljes demokráciát biztosítani, és minél teljesebb lesz a demokrácia, annál hamarabb válik majd feleslegessé és hal el magától.

Másszóval: a kapitalizmusban a szó tulajdonképpeni értelmében vett állammal van dolgunk, olyan külön gépezettel, amely arra való, hogy egyik osztály elnyomja a másikat, mégpedig a kisebbség a többséget. Olyan ügynek a sikeréhez, mint amilyen a kizsákmányoltakból álló többség rendszeres elnyomása a kizsákmányolókból álló kisebbség által, természetesen rendkívül vad és kegyetlen elnyomásra, tengernyi vérre van szükség, ezeken keresztül visz az emberiség útja a rabszolgaság, a jobbágyság, a bérrabszolgaság korszakában.

Továbbá, a kapitalizmusból a kommunizmusba való *átmenet* idején az elnyomás *még* szükséges, de itt már a kizsákmányolókból álló kisebbséget nyomja el a kizsákmányoltakból álló többség. Az elnyomás céljaira *még* szükség van külön apparátusra, külön gépezetre, az „államra", de ez már átmeneti állam, nem állam a szó tulajdonképpeni értelmében, mert a kizsákmányoló kisebbség elnyomása a *tegnapi* bérrabszolgákból álló többség által aránylag olyan könnyű, olyan egyszerű és természetes dolog, hogy sokkal kevesebb vért fog követelni, mint a rabszolgák, jobbágyok és bérmunkások lázadásainak elnyomása, hogy sokkal kevesebb áldozatába fog kerülni az emberiségnek. S ez az elnyomás összeegyeztethető azzal, hogy a demokráciát a lakosság olyan óriási többségére terjesszék ki, hogy fokozatosan feleslegessé válik az elnyomásra szolgáló *külön gépezet*. A kizsákmányolók természetesen nem tudják a népet elnyomni, ha ennek a feladatnak teljesítéséhez nincs egy nagyon bonyolult gépezetük, a *nép* ellenben el tudja nyomni a kizsákmányolókat igen egyszerű „gépezettel", majdnem „gépezet" nélkül, külön apparátus nélkül, egyszerűen azzal, hogy megteremti a *fegyveres tömegek szervezetét* (olyan szervezetét, mint a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei — jegyezzük meg jóelőre).

Végül, csakis a kommunizmus teremt olyan viszonyokat, amelyek közt az állam teljesen feleslegessé válik, mert *nem lesz* már *kit* elnyomni, „nem lesz kit" elnyomni abban az értelemben, hogy nem lesz *osztály*, nem lesz rendszeres harc a lakosság egy meghatározott része ellen. Nem vagyunk utópisták és semmiképpen sem tagadjuk annak lehetőségét, sőt kikerülhetetlenségét, hogy lesznek *egyes személyek*, akik kihágásokat fognak elkövetni, és hogy az *ilyen* kihágásokat el kell majd nyomni. De, először is, ehhez nem lesz szükség külön gépezetre, külön elnyomó apparátusra, ezt maga a fegyveres nép fogja elvégezni, olyan könnyen és olyan egyszerűen, ahogyan a civilizált emberek bármely csoportja már a mai társadalomban is szétválasztja a verekedőket vagy megakadályozza, hogy nőkön erőszakot kövessenek el. Másodszor, tudjuk, hogy a társadalmi együttélés szabályainak

megsértésében álló kihágások eredendő társadalmi oka a tömegek kizsákmányolása, nyomora és szegénysége. Ennek a fő oknak kiküszöbölésével a kihágások is okvetlenül kezdenek majd „*elhalni*". Nem tudjuk, milyen gyorsan és milyen fokozatosan fog ez bekövetkezni, de mindenesetre tudjuk, hogy el fognak halni. A kihágások elhalásával együtt *elhal* az állam is.

Marx, anélkül hogy utópiákba bocsátkozott volna, részletesebben meghatározta azt, amit erre a jövendőre vonatkozóan *már ma* meg lehet állapítani, mégpedig a kommunista társadalom alsóbb és felsőbb fázisa (foka, szakasza) közti különbséget.

3. A KOMMUNISTA TÁRSADALOM ELSŐ FOKA

„A gothai program kritikájá"-ban Marx részletesen megcáfolja Lassalle-nak azt a gondolatát, hogy a munkás a szocializmusban „levonás nélküli", vagyis „teljes munkahozadékot" fog kapni. Marx kimutatja, hogy az egész társadalom társadalmi összmunkájából le kell vonni mind a tartalékalapot, mind a termelés bővítésére, az „elhasznált" gépek pótlására szolgáló alapot stb., azonkívül a fogyasztási cikkekből az igazgatási költségek fedezésére, az iskolák, kórházak, aggok menhelyei stb. fenntartására szolgáló alapokat.

Lassalle ködös, zavaros, általánosságokban mozgó közhelyei helyett („a teljes munkahozadékot a munkásnak"), Marx józanul számot vet azzal, hogyan lesz kénytelen a szocialista társadalom gazdálkodni. Marx *konkrétan* elemzi egy olyan társadalom életfeltételeit, melyben nem lesz többé kapitalizmus, és a következőket mondja:

> „Nekünk itt" (a munkáspárt programjának megvitatásánál) „nem olyan kommunista társadalommal van dolgunk, amely a saját alapján *kifejlődött*, hanem ellenkezőleg, olyannal, amely a tőkés társadalomból most *bújik ki*, amely tehát minden tekintetben, gazdaságilag, erkölcsében, szellemében, még magán viseli a régi társadalom anyajegyét, melynek méhéből származik."

S ezt a kommunista társadalmat, mely a kapitalizmus méhéből csak most jött napvilágra, mely még minden tekintetben magán viseli a régi társadalom nyomait, ezt nevezi Marx a kommunista társadalom „első" vagy alsó fokának.

A termelési eszközök már kikerültek az egyes személyek magántulajdonából. A termelési eszközök az egész társadalom birtokában vannak. A társadalom minden egyes tagja elvégzi a társadalmilag szükséges munka bizonyos hányadát és igazolványt kap a társadalomtól arról, hogy bizonyos mennyiségű munkát elvégzett. Erre az igazolványra a fogyasztási cikkek társadalmi raktáraiból megfelelő mennyiségű terméket kap. Minden munkás tehát, annak a munkamennyiségnek a levonása után, amely a társadalmi alapba kerül, ugyanannyit kap a társadalomtól, amennyit adott neki.

Mintha tehát „egyenlőség" uralkodnék.

De amikor Lassalle egy ilyen társadalmi rendre gondolva (amelyet rendszerint szocializmusnak neveznek, s amelyet Marx a kommunizmus első fokának nevez) azt mondja, hogy ez „igazságos elosztás", hogy ez „mindenkinek egyenlő joga az egyenlő munkahozadékra", akkor Lassalle téved, s Marx feltárja tévedését.

„Egyenlő jog" — mondja Marx — itt valóban van, de ez *még* a „polgári jog", amely, mint minden jog, *egyenlőtlenséget tételez fel.* Minden jog annyit jelent, hogy *egyenlő* mértéket alkalmazok *különböző* emberekre, akik a valóságban nem egyformák, nem egyenlők; ezért az „egyenlő jog" az egyenlőség megsértése és igazságtalanság. Valóban, mindenki, aki a társadalmi munkából másokkal egyenlő mennyiséget végzett el, egyenlő részt fog kapni a társadalmi termékekből (az említett levonások után).

Az egyes emberek azonban nem egyenlőek, az egyik erősebb, a másik gyengébb; az egyik nős, a másik nőtlen, az egyiknek több gyermeke van, a másiknak kevesebb stb.

„... Egyenlő munkateljesítmény s ennek alapján a társadalmi fogyasztási alapból való egyenlő részesedés mellett — fejti ki Marx — az egyik a valóság-

ban többet kap tehát mint a másik, az egyik gazdagabb mint a másik stb. Hogy mindezeket a visszásságokat elkerülhessük, a jognak nem egyenlőnek, hanem egyenlőtlennek kellene lennie . . ."

Igazságot és egyenlőséget a kommunizmus első foka tehát még nem biztosíthat: a gazdagság tekintetében a különbségek megmaradnak és e különbségek igazságtalanok, de lehetetlenné válik az ember ember által való *kizsákmányolása*, mert nem lesz mód arra, hogy valaki *termelési eszközöket*, gyárakat, gépeket, földet stb. magántulajdonba kaparintson meg magának. Marx szétzúzza Lassalle kispolgári homályos szólamait az „egyenlőségről" és „igazságról" *általában*, és megmutatja, *hogyan fejlődik* majd a kommunista társadalom, amely *kénytelen* eleinte *csak* azt az „igazságtalanságot" megszüntetni, hogy a termelési eszközök egyes személyek birtokában vannak, és amely *nem képes* egycsapásra megszüntetni azt a további igazságtalanságot is, hogy a fogyasztási cikkek elosztása „a munka szerint" (nem pedig szükségletek szerint) történik.

A vulgáris közgazdászok, köztük a burzsoá professzorok, köztük a „mi" Tuganunk is, a szocialistáknak állandóan azt vetik szemükre, hogy megfeledkeznek az emberek egyenlőtlenségéről és ennek az egyenlőtlenségnek a kiküszöböléséről „ábrándoznak". Ez a szemrehányás, mint látjuk, csupán a burzsoá ideológus urak rendkívüli tudatlanságát bizonyítja.

Marx nemcsak a legpontosabban számbaveszi az emberek elkerülhetetlen egyenlőtlenségét, hanem számbaveszi azt is, hogy a termelési eszközöknek az egész társadalom közös tulajdonába való átmenetele („szocializmus" a szó szokásos értelmében) magában véve még *nem szünteti meg* az elosztás fogyatékosságait és a „polgári jog" egyenlőtlenségét, amely *továbbra is érvényben marad*, minthogy a fogyasztási cikkeket a „munka szerint" osztják el.

„. . . Ám ezek a visszásságok — folytatja Marx — a kommunista társadalom első fokán, ahogy ez a

tőkés társadalomból hosszú vajúdás után éppenhogy megszületett, elkerülhetetlenek. A jog sohasem lehet magasabb fokon, mint a gazdasági rend és a társadalomnak általa meghatározott kulturális fejlettsége."

Így a kommunista társadalom első fokán (amelyet általában szocializmusnak neveznek) a „polgári jog" *n e m* szűnik meg teljesen, hanem csak részben, csupán a már elért gazdasági átalakulás arányában, vagyis csupán a termelési eszközök tekintetében. A „polgári jog" ezeket egyes személyek magántulajdonának ismeri el. A szocializmus *közös* tulajdonná teszi őket. *Ennyiben* — és csakis ennyiben — szűnik meg a „polgári jog".

De másik részében még megmarad és szabályozza (meghatározza) a termékek elosztását és a munka elosztását a társadalom tagjai között. „Aki nem dolgozik, ne is egyék", ez a szocialista elv *már* megvalósult; „egyenlő mennyiségű munkáért egyenlő mennyiségű termék" — ez a szocialista elv is *már* megvalósult. De ez még nem kommunizmus, még nem küszöböli ki a „polgári jogot", amely nem egyenlő egyéneknek nem egyenlő (a valóságban nem egyenlő) mennyiségű munkáért egyenlő mennyiségű terméket juttat.

Ez „visszásság" — mondja Marx —, de olyan visszásság, amely a kommunizmus első fokán elkerülhetetlen, mert ha nem akarunk utópizmusba esni, nem szabad azt képzelnünk, hogy az emberek, miután megdöntötték a kapitalizmust, egycsapásra megtanulnak a társadalom érdekében dolgozni *minden jogszabály nélkül*, azonfelül a kapitalizmus megszüntetése az *ilyen* változás gazdasági előfeltételeit *sem teremti meg egycsapásra*.

Más szabályok pedig, mint a „polgári jog", nincsenek. És ennyiben szükség van még az államra, amelynek a termelési eszközök köztulajdonának megvédése mellett meg kell védenie a munka egyenlőségét és a termékek elosztásának egyenlőségét.

Az állam elhal, amennyiben nincsenek többé tőkések, nincsenek többé osztályok, s ezért *elnyomni* semmiféle *osztályt* nem lehet.

De az állam még nem halt el egészen, mert megmarad

még a „polgári jog" védelme, amely a tényleges egyenlőtlenséget szentesíti. Hogy az állam teljesen elhaljon, ahhoz a teljes kommunizmusra van szükség.

4. A KOMMUNISTA TÁRSADALOM FELSŐBB FOKA

Marx így folytatja:

„... A kommunista társadalom felsőbb fokán, miután az egyének már nincsenek szolgaian alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és testi munka ellentéte is megszűnt; miután a munka nemcsak a megélhetés eszköze, de maga lett a legfőbb életszükségletté; miután az egyének mindenirányú fejlettségével a termelőerők is növekedtek és a kollektív gazdagság minden forrása bővebben buzog — csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni és csak akkor írhatja zászlajára a társadalom: «Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!»"

Csak most látjuk, mennyire helyesek Engels megjegyzései, amelyekkel könyörtelenül kigúnyolja e két szó: „szabadság" és „állam" egybekapcsolásának képtelenségét. Amíg állam van, nincs szabadság. Amikor szabadság lesz, nem lesz állam.

Az állam teljes elhalásának gazdasági alapja a kommunizmus olyan magas fejlettsége, amelynél eltűnik a szellemi és fizikai munka közötti ellentét, eltűnik következésképpen a mai *társadalmi* egyenlőtlenség egyik legfontosabb forrása, mégpedig olyan forrása, amelyet csupán a termelési eszközök társadalmi tulajdonba vételével, csupán a kapitalisták kisajátításával semmiképpen sem lehet egyszerre megszüntetni.

Ez a kisajátítás biztosítani fogja a termelőerők óriási fejlődésének *lehetőségét*. És amikor látjuk, hogy a kapitalizmus már most milyen hihetetlen mértékben *hátráltatja* ezt a fejlődést, milyen sok mindent lehetne a mai, már elért technika alapján továbbfejleszteni, akkor jogunk van teljes meggyőződéssel azt mondani, hogy a kapitalisták kisajátítása szükségszerűen az emberi társadalom

termelőerőinek óriási fejlődését hozza magával. De azt, hogy milyen gyorsan halad majd ez a fejlődés előre, milyen gyorsan fog eljutni a munkamegosztás megszüntetéséhez, a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetéséhez, ahhoz, hogy a munka a „legfőbb életszükségletté" váljék, ezt nem tudjuk és *nem* tud*hatjuk*.

Éppen ezért csupán az állam elkerülhetetlen elhalásáról van jogunk beszélni, hangsúlyozva ennek a folyamatnak hosszú tartamát, hangsúlyozva, hogy ez attól függ, milyen gyorsan fejlődik a kommunizmus *felsőbb foka*, és teljesen nyitva hagyva az elhalás határidőinek vagy konkrét formáinak kérdését, minthogy e kérdések megoldására anyaggal *nem* rendelkezünk.

Az állam akkor halhat majd el teljesen, amikor a társadalom megvalósítja majd ezt a szabályt: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint", vagyis amikor az emberek annyira hozzászoknak majd az együttélés alapvető szabályainak megtartásához és amikor munkájuk annyira termelékeny lesz, hogy önkéntesen fognak *képességeik szerint* dolgozni. A „polgári jog szűk látóhatárát", amely arra kényszerít bennünket, hogy shylocki könyörtelenséggel kiszámítsuk, vajjon nem dolgozunk-e egy félórával is többet, mint a másik, nem kapunk-e kevesebb bért, mint a másik, — ezt a szűk látóhatárt akkor átléptük. A termékek elosztása akkor nem követeli majd, hogy a társadalom állapítsa meg, ki-ki mennyi terméket kap; mindenki szabadon vesz majd „szükségletei szerint".

Polgári szempontból könnyű az ilyen társadalmi rendet „merő utópiának" nyilvánítani és vigyorogni azon, hogy a szocialisták azt ígérik, hogy mindenkinek joga lesz a társadalomtól bármily mennyiségű ínyencfalatot, gépkocsit, zongorát stb. kapni, anélkül hogy az egyes polgárok munkáját bármiképpen is ellenőriznék. Ilyen vigyorgással intézi el a kérdést ma is a burzsoá „tudósok" többsége, akik ezzel elárulják tudatlanságukat és azt, hogy önzésből védik a kapitalizmust.

Tudatlanság ez — minthogy egyetlen szocialistának sem jutott eszébe „megígérni", hogy a kommunizmus fejlődésének felső foka be fog következni, a nagy szocialis-

táknak az az *előrelátása* pedig, hogy ez a szakasz be fog következni, más munkatermelékenységet tételez fel, mint a jelenlegi, és *más* embert, mint a *mostani* nyárspolgár, aki képes, akárcsak Pomjalovszkij szeminaristái, „tréfából" rongálni a társadalmi vagyont és lehetetlent követelni.

Addig, amíg a kommunizmus „felsőbb" foka be nem következik, a szocialisták azt követelik, hogy a társadalom és az *állam* a *legszigorúbban* ellenőrizze a munka mértékét és a fogyasztás mértékét, csakhogy ezt az ellenőrzést azzal kell *kezdeni*, hogy a kapitalistákat kisajátítják, hogy a munkások ellenőrzik a kapitalistákat, s ezt az ellenőrzést nem a bürokraták államának, hanem a *felfegyverzett munkások* államának kell végrehajtania.

A kapitalizmus önző védelme a burzsoá ideológusok (és ezek uszályhordozói, például Cereteli, Csernov úrék és társaik) részéről éppen abban áll, hogy a távoli jövőre vonatkozó vitákkal és szóbeszéddel *cserélik fel* a *mai* politika égető és aktuális kérdését: a kapitalisták kisajátítását, *minden* polgárnak *egy* nagy „szindikátus", nevezetesen az egész állam munkásává és alkalmazottjává való átváltoztatását s az egész szindikátus egész munkájának alárendelését egy valóban demokratikus államnak, a *Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei államának.*

Amikor a tudós professzor, nyomában pedig a nyárspolgár, ennek nyomában pedig Cereteli és Csernov úrék, oktalan utópiákról, a bolsevikok demagóg ígéreteiről, a szocializmus „bevezetésének" lehetetlenségéről beszélnek, akkor tulajdonképpen éppen a kommunizmus felsőbb szakaszára vagy fokára gondolnak, melynek „bevezetését" senki nem ígérte meg, de még csak nem is gondolt arra, hogy megígérje, mert azt „bevezetni" egyáltalán nem lehet.

És itt jutottunk el a szocializmus és kommunizmus közti tudományos különbségnek ahhoz a kérdéséhez, amelyet Engels érintett a „szociáldemokrata" elnevezés helytelenségéről szóló fentebb idézett fejtegetésében. Politikai tekintetben a kommunizmus első vagy alsóbb és felsőbb foka közti különbség az idők folyamán valószínűleg óriási lesz, most azonban, a kapitalizmus idején, nevetséges volna, ha ezt a különbséget hangsúlyoznók,

és legfeljebb egyes anarchisták tolhatják előtérbe (ha ugyan maradt még az anarchisták között olyan, aki semmit sem tanult abból, hogy a Kropotkinok, Grave-ok, Cornelissenek és az anarchizmus más „csillagai" Plehanov „nyomán" szociálsovinisztákká vagy lövészárok-anarchistákká váltak, ahogy Ge mondotta, ama kevés anarchisták egyike, akik megőrizték becsületüket és lelkiismeretüket).

A szocializmus és kommunizmus közti tudományos különbség azonban világos. Azt, amit szocializmusnak szokás nevezni, Marx a kommunista társadalom „első" vagy alsóbb fokának nevezte. Amennyiben a termelési eszközök *közös* tulajdonná válnak, annyiban a „kommunizmus" szó itt is alkalmazható, de nem szabad elfelejtenünk, hogy ez *nem* teljes kommunizmus. Marx magyarázatainak nagy jelentősége abban rejlik, hogy itt is következetesen alkalmazza a materialista dialektikát, a fejlődésről szóló tanítást, s a kommunizmust, mint a kapitalizmus*ból* kifejlődő valamit vizsgálja. Skolasztikusan kigondolt, „kiagyalt" meghatározásokon és szavakon folyó terméketlen viták helyett (mi a szocializmus, mi a kommunizmus) Marx azt elemzi, amit a kommunizmus gazdasági érettsége fokainak lehetne nevezni.

Első szakaszában, első fokán, a kommunizmus *nem* lehet még gazdasági tekintetben teljesen érett, teljesen mentes a kapitalizmus hagyományaitól vagy nyomaitól. Ebből adódik az az érdekes jelenség, hogy a kommunizmus első fokán nem lépik át a *„burzsoá* jog szűk látóhatárát". A polgári jog a *fogyasztási* cikkek elosztása tekintetében természetesen elkerülhetetlenül feltételezi a *polgári államot* is, minthogy a jog olyan apparátus nélkül, mely *kényszeríteni* tud a jogszabályok betartására — semmi.

Kiderül, hogy a kommunizmusban bizonyos ideig nemcsak a polgári jog marad meg, hanem a burzsoá állam is — burzsoázia nélkül!

Ez paradoxonnak vagy egyszerű dialektikai elmejátéknak látszhat, amivel gyakran vádolják a marxizmust olyanok, akik egy cseppet sem fáradoztak azon, hogy tanulmányozzák rendkívül mély tartalmát.

A valóságban viszont az élet lépten-nyomon mutatja nekünk a régi maradványait az újban, a természetben és

a társadalomban egyaránt. És Marx nem önkényesen dugott egy darab „polgári" jogot a kommunizmusba, hanem azt vette, ami gazdasági és politikai tekintetben elkerülhetetlen egy olyan társadalomban, amely a kapitalizmus *méhéből* került ki.

Abban a harcban, amelyet a munkásosztály a kapitalisták ellen felszabadulásáért folytat, a demokráciának óriási jelentősége van. A demokrácia azonban korántsem átléphetetlen határ, hanem csupán egyik fejlődési szakasz a feudalizmustól a kapitalizmushoz és a kapitalizmustól a kommunizmushoz vezető úton.

A demokrácia egyenlőséget jelent. Érthető, hogy milyen nagy jelentősége van a proletariátus egyenlőségért vívott harcának és az egyenlőség jelszavának, ha helyesen, az *osztályok* megszüntetése értelmében fogjuk fel. A demokrácia azonban csak *formális* egyenlőséget jelent. És nyomban azután, hogy megvalósul a társadalom összes tagjainak egyenlősége a termelési eszközök birtoklása *tekintetében*, vagyis a munka egyenlősége, a munkabér egyenlősége, — az emberiség előtt múlhatatlanul felmerül az a kérdés, hogy tovább kell menni, a formális egyenlőségről a ténylegeshez, vagyis ennek a szabálynak a megvalósításához: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint." Azt, hogy milyen szakaszokon át, milyen gyakorlati intézkedések útján jut el az emberiség ehhez a magasabb célhoz, nem tudjuk és nem tudhatjuk. De fontos, hogy tisztázzuk magunk előtt, milyen végtelenül hazug az az elterjedt polgári felfogás, hogy a szocializmus holt, megdermedt, egyszersmindenkorra adott valami, holott a valóságban *csupán* a szocializmussal kezdődik majd a gyors, igazi, valóban tömegeket átfogó, a lakosság *többségének*, azután pedig az egész lakosságnak a részvételével végbemenő haladás a társadalmi és az egyéni élet minden területén.

A demokrácia — államforma, az állam egyik válfaja. Következésképpen, mint minden állam, nem más, mint az erőszak szervezett, rendszeres alkalmazása emberekkel szemben. Ez a dolog egyik oldala. Másrészt azonban a demokrácia a polgárok közötti egyenlőség formális elismerése, annak elismerése, hogy mindenkinek egy-

formán joga van az állam berendezésének és igazgatásának meghatározására. Ez viszont azzal függ össze, hogy a demokrácia, fejlődésének bizonyos fokán, először tömöríti a kapitalizmussal szemben forradalmi osztályt, a proletariátust, és lehetővé teszi számára, hogy összetörje, pozdorjává zúzza, a föld színéről elsöpörje a burzsoá államgépezetet, még a köztársasági-burzsoá államgépezetet is, az állandó hadsereget, a rendőrséget, a hivatalnokseregét, hogy azokat *demokratikusabb*, de még mindig állami gépezettel váltsa fel a felfegyverzett munkástömegek formájában, amelyek azután áttérnek arra, hogy az egész nép részt vesz a milíciában.

Itt „a mennyiség átcsap minőségbe": a demokratizmus *ilyen* foka összefügg azzal, hogy áttörjük a polgári társadalom kereteit, megkezdjük a társadalom szocialista átszervezését. Ha valóban *mindenki* részt vesz az állam igazgatásában, akkor a kapitalizmus már nem tarthatja magát. A kapitalizmus fejlődése viszont megteremti az *előfeltételeit* annak, hogy az állam igazgatásában valóban „mindenkinek" *módjában álljon* részt venni. Ilyen előfeltétel az általános írni-olvasni tudás, amelyet a legfejlettebb kapitalista országok közül már több megvalósított, továbbá a munkások millióinak „betanítása és fegyelmezése" a posta, a vasutak, a nagyüzemek, a nagykereskedelem, a banküg stb. stb. nagy, bonyolult, társadalmasított apparátusa által.

Ilyen *gazdasági* előfeltételek mellett feltétlenül azonnal, máról holnapra át lehet térni arra, hogy a tőkéseket és a hivatalnokokat megdöntsük, s azután a felfegyverzett munkásokkal, az egész felfegyverzett néppel váltsuk fel őket a termelés és elosztás *ellenőrzésében*, a munka és a termékek *nyilvántartásában*. (Az ellenőrzés és nyilvántartás kérdését nem kell összetéveszteni a tudományosan képzett mérnöki, agronómus stb. személyzet kérdésével: ezek az urak ma a kapitalistáknak engedelmeskedve dolgoznak, még jobban dolgoznak majd holnap, amikor a fegyveres munkásoknak fognak engedelmeskedni.)

Nyilvántartás és ellenőrzés — ez a *legfontosabb*, ami a kommunista társadalom *első fokának* „elindításához", helyes működéséhez kell. *Minden* polgár fizetett alkal-

mazottja lesz az államnak, melyet a felfegyverzett munkásság alkot. *Minden* polgár *egy*, az egész népre kiterjedő állami „szindikátus" alkalmazottjává és munkásává válik. A fő az, hogy azonos mérték szerint dolgozzanak, helyesen betartsák a munka mértékét és azonos mérték szerint kapjanak fizetést. Ennek számbavételét, ellenőrzését a kapitalizmus rendkívül *leegyszerűsítette*, rendkívül egyszerű, minden írni-olvasni tudó ember által elvégezhető felügyeleti és feljegyzési műveletekre, a négy számtani alapművelet ismeretére és megfelelő elismervények kiadására*.

Mikor a nép *többsége* kezd majd önállóan és mindenütt ilyen nyilvántartást, ilyen ellenőrzést gyakorolni a (most alkalmazottakká változott) kapitalisták és a kapitalista szokásokat megőrzött intellektuel urak felett, akkor ez az ellenőrzés valóban egyetemessé, általánossá, az egész népre kiterjedővé válik, akkor nem lehet majd alóla sehogyse kibújni, „nem lesz hová szökni" előle.

Az egész társadalom egy iroda és egy gyár lesz, ahol egyenlő a munka és egyenlő a fizetés.

Ez a „gyári" fegyelem azonban, amelyet a proletariátus — miután a kapitalistákat legyőzte, a kizsákmányolókat megdöntötte — az egész társadalomra ki fog terjeszteni, egyáltalán nem ideálunk és nem végső célunk, hanem csupán *lépcsőfok*, amely szükséges ahhoz, hogy a társadalom radikálisan megtisztuljon a kapitalista kizsákmányolás szennyétől és aljasságaitól, *és tovább* haladhasson előre.

Attól a pillanattól, amikor a társadalom valamennyi tagja, vagy legalábbis óriási többsége, *maga* megtanulta már az államot vezetni, maga vette kezébe ezt az ügyet, „megszervezte" az ellenőrzést a kapitalisták elenyésző kisebbsége, a kapitalista szokásokhoz ragaszkodó uracskák,

---

* Mikor az állam, funkcióinak legfontosabb részében, ilyen nyilvántartásra és ellenőrzésre redukálódik, amelyet maguk a munkások végeznek, akkor az állam többé már nem „politikai állam", akkor „a közösségi funkciók politikaiakból egyszerű igazgatási funkciókká változnak" (v. ö. fentebb IV. fejezet, 2. §, Engels vitája az anarchistákkal).

a kapitalizmus által teljesen megrontott munkások felett, — ettől a pillanattól kezd majd eltűnni általában minden kormányzás szükségessége. Minél teljesebb a demokrácia, annál közelebb van az az időpont, amikor feleslegessé válik. Minél demokratikusabb az „állam", amely fegyveres munkásokból áll, s „már nem is állam a szó szoros értelmében", annál gyorsabban kezd elhalni *mindenfajta* állam.

Mert amikor majd *mindenki* megtanulta a vezetést és valóban önállóan fogja vezetni a társadalmi termelést, önállóan fogja nyilvántartani és ellenőrizni a semmittevőket, úri csemetéket, csalókat és a „kapitalista hagyományok" egyéb ilyen „őrzőit", akkor olyan hihetetlenül nehéz lesz kibújni ez alól az egész nép gyakorolta nyilvántartás és ellenőrzés alól, ez olyan ritka kivétel lesz, valószínűleg olyan gyors és komoly büntetéssel jár majd (mert a fegyveres munkások — gyakorlati emberek, nempedig érzelgős intellektuelek és aligha hagynak majd magukkal tréfálni), hogy a minden társadalmi együtt-éléshez szükséges egyszerű, alapvető szabályok megtartásának *szükségszerűsége* nagyon hamar *szokássá* fog válni.

És akkor szélesre kitárul előttünk a kapu, és a kommunista társadalom első fokáról áttérhetünk annak felsőbb fokára, s ezzel együtt teljesen elhalhat az állam.

VI. FEJEZET

A MARXIZMUS OPPORTUNISTA ELSEKÉLYESÍTÉSE

Az a kérdés, hogy mi a viszonya az államnak a szociális forradalomhoz és a szociális forradalomnak az államhoz, valamint általában a forradalom kérdése, nagyon kevéssé foglalkoztatta a II. Internacionále (1889—1914) legtekintélyesebb teoretikusait és közíróit. De az opportunizmus fokozódó növekedésének abban a folyamatában, amely 1914-ben a II. Internacionále csődjéhez vezetett, az a legjellemzőbb, hogy még akkor is, amikor szinte beleütköztek ebbe a kérdésbe, *igyekeztek azt megkerülni*, vagypedig észre se vették.

Nagyjában és egészében azt mondhatjuk, hogy annak

a kérdésnek a *kerülgetése*, hogy mi a proletárforradalom viszonya az államhoz, ez a kerülgetés, amely az opportunizmusnak kedvezett és az opportunizmust táplálta, a marxizmus *meghamisítására* és teljes elsekélyesítésére vezetett.

Hogy ezt a szomorú folyamatot legalább röviden jellemezzük, vegyük szemügyre a marxizmus legtekintélyesebb teoretikusait, Plehanovot és Kautskyt.

1. PLEHANOV VITÁJA AZ ANARCHISTÁKKAL

Plehanov az anarchizmus és a szocializmus viszonyának kérdésével külön brosúrában foglalkozott, amely 1894-ben jelent meg németül „Anarchizmus és szocializmus" címmel.

Plehanovnak sikerült ezt a kérdést úgy tárgyalnia, hogy teljesen megkerülte az anarchizmus elleni harc legaktuálisabb, legégetőbb és politikai tekintetben leglényegesebb kérdését, nevezetesen a forradalomnak az államhoz való viszonyát és általában az állam kérdését! Brosúrájában két rész emelkedik ki, az egyik történelmi és irodalmi rész, Stirner, Proudhon stb. eszméinek történetére vonatkozó értékes anyaggal. A másik ízetlen filiszteri elmefuttatás arról, hogy az anarchistát nem lehet megkülönböztetni a banditától.

Ez felettébb sajátságos témakapcsolás és felettébb jellemző Plehanovnak közvetlenül az oroszországi forradalom előtt és az egész forradalmi időszak folyamán kifejtett egész működésére: Plehanov 1905—1917 között csakugyan félig doktrinérnek, félig filiszternek bizonyult, aki politikailag a burzsoázia uszályában kullogott.

Láttuk, hogy Marx és Engels az anarchistákkal folytatott vitájukban a legrészletesebben kifejtették a forradalomnak az államhoz való viszonyára vonatkozó nézeteiket. Engels, amikor 1891-ben kiadta Marxnak „A gothai program kritikája" című munkáját, azt írta, hogy: „mi (t. i. Engels és Marx) akkoriban, alig két évvel az (első) Internacionále hágai kongresszusa[118] után, a leghevesebb harcban állottunk Bakuninnal és anarchistáival".

Az anarchisták ugyanis a Párizsi Komműnt valóság-

gal „sajátjuknak" akarták nyilvánítani, mint tanaik igazolását, s egyáltalán nem értették meg sem a Komműn tanulságait, sem e tanulságok marxi elemzését. Az anarchizmus nem adott semmiféle, az igazságot csak félig-meddig is megközelítő feleletet arra a konkrét politikai kérdésre, hogy *össze* kell-e *zúzni* a régi államgépezetet? s ha igen, *mivel* kell pótolni?

De „anarchizmusról és szocializmusról" beszélni és ugyanakkor teljesen megkerülni az állam kérdését, *észre nem venni* a marxizmus egész fejlődését a Komműn előtt és a Komműn után, ez az opportunizmusba való elkerülhetetlen lecsúszást jelentette. Mert az opportunizmusnak leginkább arra van szüksége, hogy ez a két imént említett kérdés egyáltalában *ne* merüljön fel. *Már* ez maga az opportunizmus győzelme.

2. KAUTSKY VITÁJA AZ OPPORTUNISTÁKKAL

Kautsky művei közül kétségtelenül sokkal többet fordítottak le oroszra, mint bármely más nyelvre. Nem ok nélkül jegyzik meg tréfásan egyes német szociáldemokraták, hogy Kautskyt többen olvassák Oroszországban, mint Németországban (zárójelben megjegyzem, ebben a tréfában sokkal mélyebb történelmi tartalom rejlik, mint azt a tréfa szárnyrabocsátói sejtik; az orosz munkások ugyanis azáltal, hogy 1905-ben valósággal rávetették magukat a világ legjobb szociáldemokrata irodalmának legjobb műveire, s hogy nekik ezekből más országokban elképzelhetetlen mennyiségű fordítás és kiadás állott rendelkezésükre, gyorsított ütemben vitték át proletármozgalmunk fiatal talajába a szomszédos, haladottabb ország óriási tapasztalatait).

Kautsky, a marxizmust népszerűsítő művein kívül, különösen ismert nálunk az opportunisták és vezérük, Bernstein ellen folytatott vitáiról. De majdnem ismeretlen egy tény, amelyet pedig nem szabad elhallgatnunk, ha azt tűztük ki célunkul, hogy nyomon követjük, hogyan süllyedt le Kautsky az 1914—1915-ös évek súlyos válsága idején hihetetlenül szégyenletes tanácstalanságba és a szociálsovinizmus védelméig. S ez a tény az, hogy Kautsky,

mielőtt az opportunizmus legtekintélyesebb franciaországi (Millerand és Jaurès) és németországi képviselői (Bernstein) ellen fellépett volna, felettébb ingadozó álláspontot foglalt el. A marxista „Zarja"[114], amely 1901—1902-ben Stuttgartban jelent meg és a forradalmi proletariátus álláspontját képviselte, kénytelen volt *vitába bocsátkozni* Kautskyval, „kaucsukszerűnek" nevezte 1900-ban a párizsi nemzetközi szocialista kongresszuson[115] benyujtott felemás, ingadozó és az opportunisták irányában békülékeny határozati javaslatát. A német sajtóban leveleket közöltek Kautskytól, melyekből kitűnik, hogy ugyanígy ingadozott, mielőtt hadba szállt Bernstein ellen.

Hasonlíthatatlanul nagyobb jelentősége van azonban annak a körülménynek, hogy még az opportunisták ellen folytatott vitájában is, abban, ahogyan a kérdést felteszi és tárgyalja, most, amikor annak a legújabb árulásnak *történetét* tanulmányozzuk, amelyet Kautsky a marxizmus ellen elkövetett, rendszeres elhajlást látunk az opportunizmus felé, mégpedig éppen az állam kérdésében.

Vegyük elő Kautsky első nagyobb munkáját, amelyet az opportunisták ellen írt, „Bernstein és a szociáldemokrata program" című könyvét. Itt Kautsky részletesen megcáfolja Bernsteint. De jellemző a következő.

Bernstein „A szocializmus előfeltételei" című heroszstratoszi hírességű könyvében a marxizmust *„blanquizmussal"* vádolja (ezt a vádat azóta az oroszországi opportunisták és liberális burzsoák ezerszer megismételték a forradalmi marxizmus képviselői, a bolsevikok ellen). Bernstein emellett külön foglalkozik Marx „A polgárháború Franciaországban" című munkájával és — mint láttuk, teljesen sikertelenül — Marxnak a Komműn tanulságain alapuló álláspontját Proudhon álláspontjával próbálja azonosítani. Bernstein különös figyelmét főleg Marxnak az a következtetése vonja magára, amelyet Marx a „Kommunista Kiáltvány" 1872-es előszavában hangsúlyoz, s amely a következőképpen hangzik: „a munkásosztály nem veheti egyszerűen birtokba a kész államgépezetet, hogy azt saját céljaira mozgásba hozza."

Bernsteinnek annyira „megtetszett" ez a kijelentés, hogy könyvében nem kevesebb, mint háromszor ismétli

és teljesen meghamisítva, opportunista értelemben magyarázza.

Mint láttuk, Marx azt akarja mondani, hogy a munkásosztálynak *szét kell zúznia, össze kell törnie, fel kell robbantania* (Engels a „Sprengung" = robbantás szót használja) az egész államgépezetet. Bernstein viszont azt hozza ki belőle, hogy Marx ezekkel a szavakkal óva intette a munkásosztályt *attól*, hogy a hatalom megragadásánál túlságosan forradalmi legyen.

Marx gondolatának durvább és szemérmetlenebb meghamisítása el sem képzelhető.

Hogyan járt el Kautsky, amikor igen részletesen cáfolta a bernsteinizmust?

Kitért az elől, hogy ezen a ponton teljes mélységében feltárja a marxizmus opportunista meghamisítását. Hivatkozott arra a mondatra, melyet Engelsnek Marx „Polgárháború"-jához írt előszavából fentebb idéztünk, és kijelentette, hogy Marx szerint a munkásosztály nem veheti *egyszerűen* birtokba a *kész* államgépezetet, de általában *átveheti*, s ez minden. Arról, hogy Bernstein Marx valódi gondolatának *éppen az ellenkezőjét* tulajdonította Marxnak, hogy Marx 1852 óta a proletárforradalom feladatául az államgépezet „szétzúzását" tűzte ki, mindenről Kautskynál egyetlen szó sincsen.

Az történt, hogy a leglényegesebb különbséget, amely a proletárforradalom feladatának kérdésében a marxizmus és az opportunizmus között fennáll, Kautsky elkente!

„A proletárdiktatúra problémájának eldöntését — írta Kautsky Bernstein *„ellen"* — egész nyugodtan a jövőre bízhatjuk" (német kiadás 172. old.).

Ez nem polémia Bernstein *ellen*, hanem lényegében *engedmény* neki, hadállások feladása az opportunizmussal szemben, hiszen az opportunistáknak egyelőre nem is kell egyéb, mint az, hogy „egész nyugodtan a jövőre bízzuk" a proletárforradalom feladataival kapcsolatos alapvető kérdéseket.

Marx és Engels 1852-től 1891-ig, negyven éven át arra tanította a proletariátust, hogy szét kell zúznia az állam-

gépezetet. Kautsky pedig 1899-ben, amikor látta, hogy az opportunisták ezen a ponton teljesen elárulták a marxizmust, azt a kérdést, hogy szét kell-e zúzni ezt a gépezetet, azzal a kérdéssel *helyettesíti*, hogy milyenek lesznek ennek a szétzúzásnak a konkrét formái, és az alá a „vitathatatlan" (és meddő) filiszterigazságnak a védőszárnyai alá menekül, hogy a konkrét formákat nem ismerhetjük előre!!

Kautskyt szakadék választja el Marxtól abban a kérdésben, hogy mi a proletárpárt feladata a munkásosztálynak a forradalomra való előkészítése körül.

Vegyük Kautsky következő, érettebb művét, amelyet jelentékeny mértékben szintén az opportunizmus tévedései megcáfolásának szentelt. Ez „Szociális forradalom" című brosúrája. A szerző itt különösen a „proletárforradalom" és a „proletáruralom" kérdését tárgyalja. Nagyon sok rendkívül értékes megállapítása van, de éppen az állam kérdését *megkerülte*. A brosúrában mindenütt az államhatalom meghódításáról van szó, és csakis erről, vagyis a szerző olyan fogalmazást választott, amely engedmény az opportunistákkal szemben, mert *megengedi* annak a lehetőségét, hogy a hatalom meghódítása az államgépezet szétrombolása *nélkül* megy végbe. Kautsky 1902-ben éppen azt *támasztja fel*, amit Marx 1872-ben a „Kommunista Kiáltvány" programjában „elavultnak" nyilvánított.

Kautsky e brosúrájában van egy külön fejezet, amelynek tárgya „A szociális forradalom formái és fegyverei". Itt szó esik a politikai tömegsztrájkról, a polgárháborúról, „a mai nagy államok olyan hatalmi eszközeiről, mint a hivatalnokseregés a hadsereg", de egy árva szó sincs arról, amire a munkásokat a Kommün már megtanította. Engels nyilván nem ok nélkül óvta, különösen a német szocialistákat, az állam „babonás tiszteletétől".

Kautsky így fejti ki a kérdést: a győzelmes proletariátus „meg fogja valósítani a demokratikus programot", s elmagyarázza ennek a programnak a pontjait. Arról azonban, hogy mi újat hozott 1871 abban a kérdésben, hogy a polgári demokráciát proletárdemokrácia váltja fel, egy szó sincsen. Kautsky beéri ilyen „szolídan" hangzó közhelyekkel:

„Magától értetődik, hogy a mai viszonyok között nem jutunk uralomra. Maga a forradalom hosszú és mélyreható harcokat tételez fel, amelyek már meg fogják változtatni jelenlegi politikai és szociális szerkezetünket."

Kétségtelen, hogy ez éppúgy „magától értetődik", mint az, hogy a ló zabot eszik és hogy a Volga a Kaszpi-tengerbe ömlik. Csak az a kár, hogy a „mélyreható" harc üres és felfújt frázisával Kautsky *megkerüli* azt a forradalmi proletariátus számára égető kérdést, hogy *miben* áll az *ő* forradalmának „mélysége" az állammal kapcsolatban, a demokráciával kapcsolatban, az előző, nem-proletár forradalmakkal ellentétben.

Amikor Kautsky ezt a kérdést megkerüli, *valójában* ezen a leglényegesebb ponton tesz engedményt az opportunizmusnak, bár *szavakban* rettenetes háborút üzen neki, bár hangsúlyozza a „forradalom eszméjének" jelentőségét (vajjon sokat ér-e ez az „eszme", ha nem merjük terjeszteni a munkások között a forradalom konkrét tanulságait?), vagy azt mondja, hogy a „forradalmi idealizmus a legfontosabb", vagy kijelenti, hogy az angol munkás ma „vajmi kevéssé különbözik a kispolgártól".

„A szocialista társadalomban — írja Kautsky — egymás mellett fennállhatnak... a legkülönbözőbb formájú üzemek: bürokratikus (??), szakszervezeti, szövetkezeti és magánüzemek..." „Vannak például olyan üzemek, amelyek nem lehetnek meg bürokratikus (??) szervezet nélkül, ilyenek a vasutak. Itt a demokratikus szervezet olyan formát ölthet, hogy a munkások küldötteket választanak, akik valami parlamentfélét alakítanak, s ez a parlament megállapítja a munkarendet és ellenőrzi a bürokratikus apparátus vezetését. Más üzemeket át lehet majd adni a szakszervezeteknek, ismét másokat pedig szövetkezeti alapon lehet megszervezni" (lásd az orosz fordítás 148. és 115. old., 1903. évi genfi kiadás).

Ez a fejtegetés téves és visszafejlődést jelent azzal szemben, amit Marx és Engels a hetvenes években a Kommün tanulságai alapján kifejtett.

A vasutak semmiben a világon nem különböznek az állítólag nélkülözhetetlen „bürokratikus" szervezet szem-

pontjából bármilyen egyéb, gépekkel dolgozó nagyipari üzemtől, bármely gyártól vagy áruháztól, vagy nagykapitalista mezőgazdasági üzemtől. Minden ilyen üzemben a technika kétségtelenül a legszigorúbb fegyelmet követeli meg, a legnagyobb pontosságot az egyes munkás részére kijelölt részmunka végrehajtásánál, mert különben megáll az egész üzem, megrongálódik a mechanizmus, elromlik a munkatermék. Minden ilyen üzemben a munkások természetesen „küldötteket választanak, akik *valami parlamentfélét* alakítanak".

De a dolognak éppen az a lényege, hogy ez a „valami parlamentféle" *nem* lesz parlament a burzsoá parlamentáris intézmények értelmében. Éppen az a lényege, hogy ez a „valami parlamentféle" *nem* csak „megállapítja a munkarendet és ellenőrzi a bürokratikus apparátus vezetését", ahogyan ezt Kautsky elképzeli, akinek képzelete nem lépi át a polgári parlamentarizmus kereteit. A szocialista társadalomban ez a munkásképviselőkből álló „valami parlamentféle" természetesen „megállapítja a munkarendet és ellenőrzi" „az apparátus vezetését", *de* ez a szervezet *nem* lesz „bürokratikus". A munkások, miután meghódították a politikai hatalmat, szét fogják zúzni a régi bürokratikus apparátust, teljesen összetörik majd, úgyhogy kő kövön nem marad belőle és újjal fogják pótolni, amely ugyanazokból a munkásokból és alkalmazottakból áll majd, akiknek elbürokratásodása *ellen* azonnal foganatosítják a Marx és Engels által részletesen tárgyalt rendszabályokat: 1) nemcsak választottság, de elmozdíthatóság is bármely pillanatban; 2) a munkás fizetésénél nem magasabb fizetés; 3) azonnali átmenet arra, hogy *mindenki* végezze az ellenőrzés és felügyelet funkcióját, hogy *mindenki* „bürokratává" legyen egy időre és hogy ilymódon *senkise* válhassék „bürokratává".

Kautsky egyáltalában nem gondolta végig Marx következő szavait: „A Komműnt nem parlamentáris, hanem dolgozó testületnek szánták, amely végrehajtó és egyszersmind törvényhozó is."

Kautsky egyáltalán nem értette meg, hogy miben különbözik a polgári parlamentarizmus, amely a *(nem a nép számára való)* demokráciát egyesíti a *(nép*

ellen irányuló) bürokratizmussal, a proletárdemokráciától, amely azonnal megtesz majd minden lépést annak érdekében, hogy gyökerestől kiirtsa a bürokratizmust s amely képes lesz arra, hogy ezeket az intézkedéseket véghezvigye egészen a bürokratizmus teljes megsemmisítéséig, a nép demokráciájának teljes meghonosításáig.

Kautsky itt is az állam „babonás tiszteletéről", a bürokratizmusba vetett „babonás hitről" tett tanuságot.

Térjünk át Kautskynak az opportunisták ellen írt utolsó és legjobb művére, „A hatalomhoz vezető út" című brosúrájára (melyet, ha jól tudom, nem adtak ki oroszul, mert 1909-ben jelent meg, amikor nálunk javában tombolt a reakció). Ez a brosúra nagy lépés előre, mert nem általában a forradalmi programról van benne szó, mint az 1899-ben Bernstein ellen írott munkában, nem is a szociális forradalom feladatairól függetlenül a forradalom kitörésének időpontjától, mint az 1902-ben írott „Szociális forradalom" című brosúrában, hanem azokról a konkrét feltételekről, melyek annak elismerésére kényszerítenek bennünket, hogy a „forradalmak kora" *közeledik.*

A szerző határozottan rámutat az osztályellentétek kiélesedésére általában és az imperializmusra, amely ebben a vonatkozásban különösen fontos szerepet tölt be. Nyugat-Európa „1789—1871-es forradalmi korszaka" után 1905-ben hasonló korszak kezdődött meg a Kelet számára. A világháború fenyegető gyorsasággal közeledik. „A proletariátus már nem beszélhet időelőtti forradalomról." „Forradalmi időszakba léptünk." „Kezdődik a forradalmak kora."

Ezek a kijelentések teljesen világosak. Kautskynak ez a brosúrája mértékül szolgálhat ahhoz, hogy lássuk, minek *igérkezett* a német szociáldemokrácia az imperialista háború előtt és milyen mélyre süllyedt (Kautskyval együtt) a háború kitörésekor. „A jelenlegi helyzet — írja Kautsky a szóbanforgó brosúrában — azt a veszedelmet rejti magában, hogy mi (t. i. a németországi szociáldemokrácia) könnyen «mérsékeltebbeknek» mutatkozunk, mint amilyenek valójában vagyunk." Kiderült azonban, hogy a valóságban a németországi szociáldemokrata párt sokkal

mérsékeltebb és opportunistább, mint amilyennek mutatkozott!

Annál jellemzőbb, hogy Kautsky, noha a már megkezdődött forradalmi korszakról ennyire határozott kijelentést tesz, ebben a brosúrában is, amelyet saját szavai szerint éppen a „*politikai* forradalom" elemzésének szánt, megintcsak teljesen megkerülte az állam kérdését.

A kérdés ilyen megkerülésének, ezeknek az elhallgatásoknak és köntörfalazásoknak összessége elkerülhetetlenül éppen azt az opportunizmushoz való teljes átpártolást eredményezte, amelyről most beszélnünk kell.

A németországi szociáldemokrácia, Kautsky személyében, mintegy a következőket jelentette ki: kitartok forradalmi nézeteim mellett (1899). Különösképpen elismerem a proletariátus szociális forradalmának elkerülhetetlenségét (1902). Elismerem, hogy az új forradalmi korszak elkezdődött (1909). De azért mégis visszafelé megyek azzal szemben, amit Marx már 1852-ben mondott, mihelyt azt a kérdést vetik fel, hogy melyek a proletárforradalom feladatai az állammal kapcsolatban (1912).

Pontosan erről a kérdésről volt szó abban a vitában, amelyet Kautsky Pannekoekkal folytatott.

3. KAUTSKY VITÁJA PANNEKOEKKAL

Pannekoek annak a „baloldali radikális" áramlatnak a képviselőjeként lépett fel Kautsky ellen, melynek soraiban ott voltak Rosa Luxemburg, Karl Radek és mások, amely a forradalmi taktika mellett szállt síkra és megegyezett abban a meggyőződésben, hogy Kautsky áttér a marxizmus és az opportunizmus közt elvtelenül ingadozó „centrum" álláspontjára. A háború teljesen igazolta ennek a nézetnek a helyességét, amikor a (tévesen marxistának nevezett) „centrum" áramlata, vagyis a „kautskyzmus", a maga egész visszataszító siralmasságában megmutatkozott.

Pannekoek az állam kérdését érintő „Tömegakciók és forradalom" („Die Neue Zeit" XXX. évf. 1912. 2.) című cikkében Kautsky állásfoglalását úgy jellemzi, mint a „passzív radikalizmus" álláspontját, a „tétlen várakozás

elméletét". „Kautsky nem akarja meglátni a forradalom folyamatát" (616. old.). A kérdés ilyen feltevésével Pannekoek áttért a bennünket érdeklő tárgyra, arra, hogy melyek a proletárforradalom feladatai az állammal kapcsolatban.

„A proletariátus harca — írta Pannekoek — nem egyszerűen harc a burzsoázia ellen az államhatalom*ért*, hanem harc az államhatalom *ellen* ... Ennek a forradalomnak tartalma az állam hatalmi eszközeinek megsemmisítése és kiszorítása (szószerint feloszlatása — Auflösung) a proletariátus hatalmi eszközeinek segítségével ... A harc csak akkor szűnik meg, ha végeredményképpen bekövetkezik az államszervezet teljes szétrombolása. A többség szervezete akkor azzal bizonyította be fölényét, hogy megsemmisítette az uralkodó kisebbség szervezetét" (548. old.).

Pannekoek gondolatainak megfogalmazása nagyon hiányos. De a gondolat maga mégis világos, — és érdekes, *hogyan* cáfolta ezt a gondolatot Kautsky.

„Eddig — írja Kautsky — a szociáldemokraták és az anarchisták közötti ellentét abban állott, hogy az előbbiek meghódítani akarták az államhatalmat, az utóbbiak pedig szétrombolni. Pannekoek mindkettőt akarja" (724. old.).

Pannekoek fejtegetése nem eléggé szabatos és nem eléggé konkrét (nem beszélve cikkének egyéb hiányairól, amelyek nem érintik a szóbanforgó kérdést), de Kautsky éppen a dolognak Pannekoek által érintett *elvi* lényegét ragadta ki, és ebben a *sarkalatos elvi* kérdésben teljesen cserbenhagyta a marxizmus álláspontját és egészen átpártolt az opportunizmushoz. A szociáldemokraták és anarchisták közötti különbséget egészen helytelenül határozza meg, a marxizmust végkép elferdíti és elsekélyesíti.

A marxisták és az anarchisták között az a különbség, hogy: 1) a marxisták, amikor az állam teljes megszüntetését tűzik ki célul, azt tartják, hogy ez a cél csak akkor valósítható majd meg, amikor a szocialista forradalom már megszüntette az osztályokat, vagyis mint annak az eredménye, hogy megvalósult a szocializmus, amely az állam elhalásához vezet; az anarchisták viszont máról holnapra akarják

az állam teljes megszüntetését és nem értik meg e megszüntetés megvalósíthatóságának feltételeit; 2) a marxisták feltétlenül szükségesnek tartják, hogy a proletariátus, miután a politikai hatalmat meghódította, teljesen elpusztítsa a régi államgépezetet és a Kommün mintájára megalkotott olyan új államgépezettel pótolja, amely a felfegyverzett munkások szervezetéből áll; az anarchistáknak pedig, amikor az államgépezet szétrombolása mellett törnek lándzsát, egészen zavaros elképzeléseik vannak arról, hogy a proletariátus *mivel* helyettesíti majd és *hogyan* használja fel a forradalmi hatalmat; sőt, az anarchisták ellenzik, hogy a forradalmi proletariátus felhasználja az államhatalmat, ellenzik a proletariátus forradalmi diktatúráját; 3) a marxisták azt követelik, hogy a proletariátus a mai állam felhasználásával készüljön fel a forradalomra; az anarchisták ezt elvetik.

Ebben a vitában Kautskyval szemben Pannekoek képviseli a marxizmust, hiszen éppen Marx tanította, hogy a proletariátus nem hódíthatja meg egyszerűen az államhatalmat olyan értelemben, hogy a régi államgépezet új kézbe megy át, hanem hogy ezt a gépezetet szét kell zúznia, össze kell törnie és újjal kell pótolnia.

Kautsky cserbenhagyja a marxizmust és átpártol az opportunistákhoz, mert az államgépezetnek éppen ez a szétrombolása, amely az opportunisták számára teljesen elfogadhatatlan, nála teljesen eltűnik, s az opportunisták számára marad egy kibúvó abban az értelemben, hogy a „meghódítást" egyszerű többségre jutásnak magyarázzák.

Kautsky, hogy a marxizmus meghamisítását elpalástolja, betűrágó módjára jár el: előhozakodik egy magától Marxtól vett „idézettel". 1850-ben Marx arról ír, hogy szükséges „az erők leghatározottabb centralizálása az államhatalom kezében". És Kautsky diadalmasan kérdezi: vajjon Pannekoek szét akarja-e rombolni a „centralizmust"?

Ez már közönséges szemfényvesztés, olyan, mint Bernsteinnél a marxizmus és a proudhoniznus azonosítása a centralizmusnak föderalizmussal való helyettesítése kérdésében.

Ezt az „idézetet" Kautsky a hajánál fogva rángatta elő. A centralizmus megvalósítható mind a régi, mind az új államgépezettel. Ha a munkások önként egyesítik majd fegyveres erejüket, ez centralizmus lesz, de a centralizált államapparátus, az állandó hadsereg, a rendőrség és a bürokrácia „teljes szétrombolásán" alapuló centralizmus. Kautsky csaló módjára viselkedik, amikor megkerüli Marx és Engels nagyon jól ismert fejtegetéseit a Kommünről, és olyan idézetet ráncigál elő, melynek a kérdéshez semmi köze.

„... Pannekoek talán meg akarja semmisíteni a hivatalnokok állami funkcióit? — folytatja Kautsky. — De hiszen még a pártban és a szakszervezetekben sem tudunk meglenni hivatalnokok nélkül, hogy az államigazgatásról ne is beszéljünk. Programunk nem az állami hivatalnokok megszüntetését követeli, hanem azt, hogy a hatóságokat a nép válassza" ... „Nálunk most nem arról van szó, hogy milyen formát ölt majd a közigazgatási apparátus a «jövő államában», hanem arról, hogy politikai harcunk megszünteti-e (szószerint: feloszlatja — auflöst) az államhatalmat, *mielőtt még meghódítottuk volna* (Kautsky kiemelése). Melyik minisztériumot lehetne hivatalnokaival együtt megszüntetni?" Következik a közoktatásügy-igazságügy-, pénzügy-, hadügyminisztérium felsorolása. „Nem. A kormány elleni politikai harcunk a mostani minisztériumok egyikét sem fogja eltávolítani ... Félreértések elkerülése végett ismétlem: most nem arról van szó, hogy a győzelmes szociáldemokrácia «a jövő államának» milyen formát fog adni, hanem arról, hogyan alakítja át mint ellenzék a mai államot" (725. old.).

Ez nyilvánvaló ferdítés. Pannekoek a kérdést éppen a *forradalomra* vonatkozóan tette fel. Ez világosan kitűnik mind cikke címéből, mind az idézett részekből. Kautsky azzal, hogy az „ellenzék" kérdésére ugrik át, felcseréli a forradalmi álláspontot opportunista álláspontal. Nála ez sül ki a dologból: ma ellenzék vagyunk, a hatalom megragadása *után* majd beszélünk a dologról. A *forradalom elsikkad!* És éppen ez az, ami az opportunistáknak kellett.

Nem ellenzékről és nem politikai harcról általában van itt szó, hanem éppen a *forradalomról*. A forradalom abban áll, hogy a proletariátus *szétrombolja* a

„közigazgatási apparátust", sőt az *egész* államapparátust, és újjal pótolja, amely felfegyverzett munkásokból áll. Kautsky „babonás tiszteletet" tanusít a „minisztériumok" iránt, de miért ne lehetne ezeket, mondjuk, a teljes és korlátlan hatalommal bíró Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei mellett működő szakember-bizottságokkal felváltani?

A dolog lényege egyáltalán nem az, hogy megmaradnak-e a „minisztériumok", lesznek-e „szakember-bizottságok" vagy más ilyen intézmények — ez egyáltalán nem fontos. A dolog lényege az, hogy megmarad-e a régi (ezerféle szállal a burzsoáziával összefonódott, maradi és megcsontosodott szokásokkal teli) államgépezet, vagypedig *szétromboljuk* és *újjal* pótoljuk-e? A forradalomnak nem szabad abban állnia, hogy egy új osztály a *régi* államgépezet segítségével vezényeljen és kormányozzon, hanem abban kell állnia, hogy *szétzúzza* ezt a gépezetet és *új* gépezet segítségével vezényeljen és kormányozzon — a marxizmusnak ezt az *alapvető* gondolatát Kautsky elkeni, vagypedig egyáltalán meg sem értette.

A hivatalnokokra vonatkozó kérdése szemléltetően mutatja, hogy nem értette meg a Komműn tanulságait és Marx tanítását. „A pártban és a szakszervezetekben sem tudunk meglenni hivatalnokok nélkül..."

A *kapitalizmusban, a burzsoázia uralma* alatt nem tudunk meglenni hivatalnokok nélkül. A kapitalizmus elnyomja a proletariátust, rabszolgasorban tartja a dolgozó tömegeket. A kapitalizmusban a bérrabszolgaság, a tömegek ínsége és nyomora által teremtett helyzet megszűkíti és összezsugorítja, megnyirbálja és eltorzítja a demokratizmust. Ezért és csakis ezért korrumpálják a kapitalizmus körülményei politikai szervezeteink és szakszervezeteink tisztviselőit (azaz pontosabban, ezért mutatkoznak ezeknél a korrumpálás tendenciái), ezért hajlamosak arra, hogy bürokratákká, vagyis a tömegektől elszakadt, a tömegek *fölött* álló, kiváltságos egyénekké váljanak.

Ez a bürokratizmus *lényege*, és mindaddig, amíg a tőkéseket nem sajátítjuk ki, amíg a burzsoázia uralmát nem döntjük meg, elkerülhetetlen, hogy *még*

a proletár tisztviselők is bizonyos mértékig el ne „bürokratásodjanak".

Kautskynál a dolog így fest: ha megmaradnak a választott tisztviselők, akkor a szocializmusban is megmaradnak a hivatalnokok, megmarad a bürokrácia! És éppen ez az, ami nem igaz. Éppen a Kommün példáján mutatta meg Marx, hogy a szocializmusban a tisztviselők megszűnnek „bürokraták", „hivatalnokok" lenni, mégpedig abban a mértékben, *amilyen mértékben* a választási elv mellett bevezetjük *azt is*, hogy a tisztviselők bármikor visszahívhatók, *emellett* fizetésüket a munkás átlagbérére csökkentjük, *s emellett* a parlamentáris testületeket „dolgozó testületekkel" helyettesítjük, vagyis olyan testületekkel, „amelyek végrehajtó és egyszersmind törvényhozó" testületek.

Kautsky egész érvelése Pannekoekkal szemben, és különösen az a nagyszerű érve, hogy a szakszervezetekben és pártszervezetekben sem tudunk meglenni hivatalnokok nélkül, lényegében azt mutatja, hogy Kautsky Bernsteinnek általában a marxizmus ellen irányuló régi „érveit" ismétli. Bernstein „A szocializmus előfeltételei" című renegát könyvében a „primitív" demokrácia eszméje ellen hadakozik, az ellen, amit ő „doktrinér demokratizmusnak" nevez: a kötött mandátumok, a javadalmazás nélküli tisztviselők, az erőtlen központi képviselet stb. ellen. A „primitív" demokratizmus tarthatatlanságának bizonyítására Bernstein az angol trade-unionok tapasztalataira hivatkozik, úgy, ahogy azokat a Webb-házaspár magyarázza. Hetvenéves fejlődésük folyamán, úgymond, mégpedig állítólag „teljes szabadságban" végbement fejlődésük folyamán (német kiadás 137. old.) a trade-unionok meggyőződtek éppen a primitív demokratizmus teljes használhatatlanságáról és a megszokott módszerrel helyettesítették: a bürokratizmussal párosult parlamentarizmussal.

A valóságban a trade-unionok nem „teljes szabadságban", hanem *teljes kapitalista rabságban* fejlődtek, s ilyen viszonyok között „nem lehetnek meg" anélkül, hogy számos engedményt ne tegyenek az uralkodó rossznak, erőszaknak és hazugságnak, hogy meg ne engedjék a szegények

kizárását a „felsőbb" igazgatásból. A szocializmusban elkerülhetetlenül újra feléled a „primitív" demokráciák sok eleme, mert a civilizált társadalmak történetében először emelkedik fel a lakosság *tömege* odáig, hogy *önállóan* részt vegyen nemcsak szavazásokban és választásokban, *hanem a mindennapi igazgatásban is.* A szocializmusban sorra *mindenki* részt vesz majd az igazgatásban és hamarosan megszokja majd azt, hogy senki se igazgasson.

Marx zseniális bíráló, elemző elméjével meglátta a Kommün gyakorlati rendszabályaiban azt a *fordulópontot*, melytől az opportunisták félnek s amelyet nem akarnak elismerni, mert gyávák és mert nem óhajtanak véglegesen szakítani a burzsoáziával, és amelyet nem akarnak meglátni az anarchisták vagy azért, mert hebehurgyák, vagypedig azért, mert nem értik meg a tömegekre kiterjedő szociális változások körülményeit általában. „A régi államgépezet szétrombolására gondolnunk sem szabad; hogyan boldogulnánk minisztériumok és hivatalnokok nélkül?" — így gondolkodik az opportunista, aki velejéig nyárspolgár és aki alapjában véve nemcsak nem hisz a forradalomban, a forradalom teremtő erejében, de halálosan fél is a forradalomtól (mint ahogy félnek tőle a mi mensevikjeink és eszereink).

„*Csak* a régi államgépezet szétrombolására kell gondolnunk, felesleges az elmúlt proletárforradalmak *konkrét* tanulságainak vizsgálatába belemélyedni és azt elemezni, *hogyan* és *mivel* pótoljuk a szétromboltat" — így elmélkedik az anarchista (természetesen az anarchisták legjava, és nem az olyan, aki Kropotkin és Társai példájára a burzsoázia mögött kullog); ez az anarchistáknál a *kétségbeesés* taktikájára vezet és nem a konkrét feladatokkal számotvető, forradalmi munkára, amely könyörtelenül merész és egyben figyelembe veszi a tömegmozgalom gyakorlati körülményeit is.

Marx arra tanít bennünket, hogy mindkét hibát kerülnünk kell, megtanít arra, hogy rettenthetetlen bátorsággal el kell pusztítanunk az egész régi államgépezetet, de ugyanakkor arra is tanít, hogy a kérdést konkrétan tegyük fel: a Kommün képes volt arra, hogy néhány hét alatt ilyen meg ilyen formában *megkezdje* az *új*, proletár

államgépezet kiépítését, és megtegye az említett lépéseket a demokratizmus fokozása és a bürokratizmus kiirtása érdekében. Tanuljunk a kommünároktól forradalmi bátorságot, tekintsük gyakorlati rendszabályaikat a gyakorlatban nélkülözhetetlen és azonnal megvalósítható rendszabályok *felvázolásának* és akkor, *ha ezen az úton haladunk*, el fogunk jutni a bürokratizmus teljes szétrombolásáig.

E szétrombolás lehetőségét biztosítja az, hogy a szocializmus megrövidíti a munkanapot, a *tömegeket* egy új élet magaslatára emeli, a lakosság *többsége* számára olyan viszonyokat teremt, amelyek lehetővé teszik kivétel nélkül *mindenkinek* az „állami funkciók" gyakorlását, ez pedig elvezet általában minden állam *teljes elhalásához.*

„... A tömegsztrájk feladata — folytatja Kautsky — nem lehet az, hogy *szétrombolja* az államhatalmat, hanem csupán az, hogy a kormányt valamely meghatározott kérdésben engedékenységre bírja, vagy hogy egy, a proletariátussal szemben ellenséges kormányt egy vele szemben előzékeny (entgegenkommend) kormánnyal váltson fel... De soha és semilyen körülmények között nem vezethet ez" (vagyis a proletariátus győzelme egy ellenséges kormány felett) „az államhatalom *szétrombolásához*, hanem csak az erőviszonyok bizonyosfokú *eltolódásához* (Verschiebung) az *államhatalmon belül*... És politikai harcunk célja, ugyanúgy mint eddig, az marad, hogy az államhatalmat parlamenti többség útján hódítsuk meg, és hogy a parlamentet a kormány urává tegyük" (726, 727, 732. old.).

Ez már a legtisztább és legútszélibb opportunizmus, amely valójában lemond a forradalomról, habár szavakban elismeri. Kautsky gondolata nem haladja túl a „proletariátussal szemben előzékeny kormány" gondolatát, — ez egy lépés vissza a nyárspolgáriasság felé 1847-hez viszonyítva, amikor a „Kommunista Kiáltvány" a „proletariátusnak uralkodó osztállyá emelését" tűzte ki célul.

Kautskynak nem marad más választása, mint hogy megteremtse az általa annyira imádott „egységet" a Scheidemannokkal, Plehanovokkal, Vanderveldékkel, akik mindannyian hajlandók egy „a proletariátussal szemben előzékeny" kormányért küzdeni.

Mi ellenben szakítunk a szocializmusnak ezekkel az árulóival, és harcolni fogunk az egész régi államgépezet szétrombolásáért úgy, hogy a felfegyverzett proletariátus maga *legyen kormánnyá*. Ez „két homlokegyenest ellenkező dolog".

Kautskynak nem marad más választása, mint hogy a Legienek és Davidok, Plehanovok, Potreszovok, Ceretelik, Csernovok kellemes társaságát élvezze, akik mindannyian hajlandók harcolni „az erőviszonyok eltolódásáért az államhatalmon belül", „a parlamenti többségért" és azért, hogy a „parlament a kormány urává legyen" — ezekért a felette nemes célokért, amelyek mind teljesen elfogadhatók az opportunisták számára, amelyek mind megmaradnak a burzsoá-parlamentáris köztársaság keretein belül.

Mi ellenben szakítunk az opportunistákkal; s az egész öntudatos proletariátus velünk lesz abban a harcban, amely nem az „erőviszonyok eltolódásáért", hanem a *burzsoázia megdöntéséért*, a burzsoá parlamentarizmus szétrombolásáért, a Kommün típusú demokrata köztársaságért, illetve a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei köztársaságáért, a proletariátus forradalmi diktatúrájáért folyik.

* *
*

A nemzetközi szocializmus táborában Kautskynál is jobboldalibbak az olyanfajta irányzatok, mint a „Sozialistische Monatshefte"[116] Németországban (Legien, David, Kolb és sokan mások, ideszámítva a skandináv Stauningot és Brantingot), mint a jaurèsisták és Vandervelde Franciaországban és Belgiumban, mint Turati, Treves és az olasz párt jobbszárnyának többi képviselője, mint a fábiánusok és a „függetlenek" (a „független munkáspárt", amely a valóságban mindig függött a liberálisoktól) Angliában[117] stb. Mindezek az urak, akik a párt parlamenti munkájában és sajtójában igen nagy, sőt gyakran vezetőszerepet játszanak, kereken elvetik a proletariátus diktatúráját és mindannyian leplezetlenül opportunisták. Ezeknek az uraknak a szemében a proletárdiktatúra „ellentmond"

a demokráciának!! Ezek lényegében semmiben sem különböznek komolyan a kispolgári demokratáktól.

Ha ezt a körülményt tekintetbe vesszük, akkor joggal vonjuk le azt a következtetést, hogy a II. Internacionále hivatalos képviselőinek túlnyomó többsége teljesen lesüllyedt az opportunizmusba. A Kommün tapasztalatait nemcsak elfelejtették, de meg is hamisították. Nemcsak nem vésték a munkástömegek tudatába azt, hogy közeledik az idő, amikor ki kell állniok, szét kell zúzniok a régi államgépezetet és azt újjal kell pótolniok, s hogy ilyen módon politikai uralmukat a társadalom szocialista átalakításának alapjává kell tenniök, — éppen az ellenkezőjét verték a tömegek fejébe s a „hatalom meghódítását" úgy állították be, hogy az opportunizmus számára ezer kibúvó maradt.

Annak a kérdésnek a meghamisítása és elhallgatása, hogy mi a proletárforradalom viszonya az államhoz, óriási szerepet kellett hogy betöltsön akkor, amikor az államok az imperialista versengés következtében megerősített katonai gépezetükkel háborús szörnyetegekké lettek, amelyek emberek millióit irtják ki azért, hogy eldöntsék a vitát: Anglia vagy Németország, az egyik vagy a másik finánctőke uralkodjék-e a világon*.

---

* A kéziratban ez következik:

„VII. FEJEZET

AZ 1905-ÖS ÉS AZ 1917-ES OROSZ FORRADALOM TAPASZTALATAI

A téma, amelyet a fejezet címe jelez, olyan végtelenül nagy, hogy köteteket lehetne és kellene írni róla. Ebben a brosúrában természetesen csak e tapasztalat legfőbb tanulságaira szorítkozhatunk, melyek közvetlenül arra vonatkoznak, hogy a forradalomban melyek a proletariátus feladatai az államhatalommal kapcsolatban." (Itt a kézirat félbeszakad.) — *Szerk.*

UTÓSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ

Ezt a füzetet 1917 augusztusában és szeptemberében írtam. A következő, a VII. fejezet: „Az 1905-ös és az 1917-es orosz forradalom tapasztalatai" terve már készen is volt. De a címen kívül egyetlen sort sem tudtam belőle megírni: „megzavart" a politikai válság, az 1917-es Októberi Forradalom előestéje. Az ilyen „megzavarásnak" csak örülni lehet. De a brosúra második része (amely „Az 1905-ös és az 1917-es forradalom tapasztalatai"-ról szól majd) talán sokáig várat még magára; kellemesebb és hasznosabb dolog „a forradalom tapasztalatait" végigcsinálni, mint írni róluk.

Petrográd, 1917 november 30.

A szerző

JEGYZETEK

[1] *A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek Első Összoroszországi Kongresszusa* Petrográdban 1917 június 3-a és 24-e (június 16-a és július 7-e) között zajlott le. A kongresszuson több mint 1 000 küldött vett részt. A bolsevikoknak, akik abban az időben kisebbségben voltak a Szovjetekben, 105 küldöttjük volt. A többség az eszereké és mensevikeké volt. A kongresszus napirendjén a következő kérdések szerepeltek: az Ideiglenes Kormányhoz való viszony, a háború, az Alkotmányozó Gyűlés előkészítésének kérdése stb. Lenin a kongresszuson beszédet mondott az Ideiglenes Kormányhoz való viszonyról és a háborúról. A bolsevikok valamennyi fő kérdésben határozati javaslatokat nyujtottak be. Leleplezték a háború imperialista jellegét, a burzsoáziával való paktálás végzetes voltát, és követelték, hogy minden hatalom a Szovjetek kezébe menjen át. A kongresszus határozataiban az Ideiglenes Kormány támogatásának álláspontját képviselte, jóváhagyta az orosz csapatok offenzíváját, amelyet az Ideiglenes Kormány előkészített, és állást foglalt az ellen, hogy a hatalom a Szovjetek kezébe menjen át. — *1*

[2] „*Rabocsaja Gazeta*" („Munkás Ujság") — a mensevikek központi lapja; naponta jelent meg Petrográdban, 1917 márciustól novemberig. — *6*

[3] Engels levele F. A. Sorgéhoz. 1886 november 29. Engels levele F. Kelley-Wischnewetzkynéhez. 1886 december 28. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 462. és 466. old. — *6*

[4] Lenin az OSzD(b)MP Hetedik (Áprilisi) Összoroszországi Konferenciájára gondol, amely Petrográdban 1917 április

24-e és 29-e (május 7-e és 12-e) között folyt le (lásd „A SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 224—239. old., oroszul). — *7*

[5] *Ljahov, V. P.* — a cári hadsereg ezredese; parancsnoka volt azoknak az orosz csapatoknak, amelyek Perzsiában 1908-ban elnyomták a burzsoá forradalmat. Lenin, amikor Ljahovféle politikáról beszél, a forradalmi és nemzeti-felszabadító mozgalomnak a cári kormány által való elnyomására gondol. — *8*

[6] *„Izvesztyija Petrogradszkovo Szovjeta Rabocsih i Szoldatszkih Gyeputatov"* („A Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének Hírei") — napilap; 1917 február 28-án (március 13-án) jelent meg először. Miután az I. Összoroszországi Szovjetkongresszuson megalakult a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek Központi Végrehajtó Bizottsága, az ujság a Központi Végrehajtó Bizottság lapja lett és 1917 augusztus 1-től (14-től) (a 132. számtól) kezdve „Izvesztyija Centralnovo Iszpolnyityelnovo Komityeta i Petrogradszkovo Szovjeta Rabocsih i Szoldatszkih Gyeputatov" („A Központi Végrehajtó Bizottságnak és a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének Hírei") címmel jelent meg. Ebben az időszakban az ujság a mensevikek és eszerek kezében volt és elkeseredett harcot folytatott a bolsevik párt ellen. 1917 október 27-től (november 9-től) a II. Összoroszországi Szovjetkongresszus után, az „Izvesztyija" a Szovjethatalom hivatalos lapjává lett. 1918 márciusban, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság és a Népbiztosok Tanácsa átköltözése folytán, az ujság kiadási helyét Petrográdból Moszkvába tették át. — *9*

[7] *A Parasztküldöttek Első Összoroszországi Kongresszusa* Petrográdban tanácskozott 1917 május 4-e és 28-a (május 17-e és június 10-e) között. A kongresszuson 1 115 küldött vett részt a kormányzóságok és a katonai alakulatok képviseletében. A bolsevikok tevékenyen részt vettek a kongresszus munkájában, leleplezték a burzsoá Ideiglenes Kormány imperialista politikáját, valamint a mensevikek és eszerek paktálását. Az agrárkérdéssel kapcsolatban a kongresszuson Lenin mondott beszédet. Követelte a földesúri földek haladéktalan elkobzását, a parasztbizottságoknak való átadását, és minden föld nacionalizálását. Az eszerek szám-

beli fölénye rányomta bélyegét a kongresszus határozataira. A kongresszus jóváhagyta a burzsoá Ideiglenes Kormány politikáját és a „szocialisták" belépését az Ideiglenes Kormányba, állást foglalt amellett, hogy „a győzelmes befejezésig" folytassák a háborút és hogy a fronton offenzívát indítsanak. A kongresszus állást foglalt az ellen, hogy a földesúri földeket haladéktalanul átadják a parasztoknak; a földkérdés megoldását elhalasztotta az Alkotmányozó Gyűlésig. — *9*

[8] „*Novaja Zsizny*" („Új Élet") — mensevik irányzatú napilap, az úgynevezett „internacionalista" szociáldemokrata csoport lapja. Ebben a csoportban Martov mensevik hívei és egyes félmensevik irányzatú értelmiségiek egyesültek. A „Novaja Zsizny" csoport állandóan ingadozott a megalkuvók és a bolsevikok között.

A „Novaja Zsizny" Petrográdban jelent meg 1917 áprilisától; az Októberi Forradalom után ellenséges álláspontra helyezkedett a Szovjethatalommal szemben. 1918 júliusában betiltották. — *11*

[9] Lenin arra céloz, hogy az angol kormány útlevelet adott Ramsay MacDonaldnak, az Angliai Független Munkáspárt vezérének, aki Oroszországba akart utazni. Ramsay MacDonaldnak a mensevik vezérek meghívására kellett volna Oroszországba utaznia. Az utazásra nem került sor. — *11*

[10] *A Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének felhívását „A világ népeihez"* a Szovjet 1917 március 14-i (27-i) ülésén fogadták el és másnap nyilvánosságra hozták a központi lapokban. Az eszer-mensevik vezérek kénytelenek voltak a háború befejezését követelő forradalmi tömegek nyomására elfogadni a Kiáltványra vonatkozó határozatot.

A kiáltvány felszólította a hadviselő országok dolgozóit, hogy álljanak ki a béke érdekében. Nem leplezte le azonban a háború hódító jellegét, nem jelölte meg a békéért folyó harc gyakorlati rendszabályait és lényegében igazolni próbálta azt, hogy a burzsoá Ideiglenes Kormány folytatja az imperialista háborút. — *12*

[11] 1917 május—júniusban Olaszország megszállta Albániát, Görögországban a francia és angol csapatok számos várost foglaltak el. Az első imperialista világháború idején (1914—

1918) Perzsia északi és középső részét az orosz, déli részét pedig az angol csapatok tartották megszállás alatt. — *13*

[12] A bolsevik frakció vezetőségének és az egyesült internacionalista szociáldemokraták vezetőségének az I. Összoroszországi Szovjetkongresszuson tett nyilatkozatáról van szó, amelyben azt követelték, hogy a kongresszuson elsőrendű kérdésként szerepeljen az Ideiglenes Kormány által előkészített offenzíva kérdése. Ebből a nyilatkozatból kitűnik, hogy az offenzívát a szövetséges imperializmus mágnásai diktálták, hogy Oroszország ellenforradalmi körei ilyen módon akarták összpontosítani a hatalmat a katonai-diplomata és kapitalista csoportok kezében, és így akartak csapást mérni a békéért folyó forradalmi harcra és az orosz demokrácia által meghódított állásokra. A nyilatkozat figyelmeztette a munkásosztályt, a hadsereget és a parasztságot az országot fenyegető veszélyre és felhívta a kongresszust, hogy haladéktalanul szálljon szembe az ellenforradalmi nyomással. — *13*

[13] „*Gyelo Naroda*" („A Nép Ügye") — az eszer párt napilapja; 1917 márciustól 1918 júniusig jelent meg Petrográdban, címét többször változtatta. A lapot újra megindították 1918 októberben Szamárában (három számát adták ki), majd 1919 márciusban Moszkvában (tíz száma jelent meg). Ekkor az ujságot ellenforradalmi tevékenysége miatt ismét betiltották. — *13*

[14] A háborúról szóló *Bázeli Kiáltványt* 1912-ben a II. Internacionále bázeli rendkívüli kongresszusán fogadták el (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 202—212. és 310. old.). — *23*

[15] A *Kiaocsou* területet (Észak-Kínában, Santung tartományban), és néhány *csendesóceáni szigetet:* a Karolina-szigeteket, a Mariana-szigeteket és a Marshall-szigeteket, amelyek 1914-ig Németország birtokában voltak, az imperialista világháború alatt (1914—1918) Japán hódította meg. — *25*

[16] Arról van szó, hogy Kerenszkij, az Ideiglenes Kormány hadügyminisztere betiltotta az ukrán nagygyűlést; a kongresszust a tilalom ellenére 1917 júniusában Kievben mégis megtartották.

Lenin élesen bírálta az Ideiglenes Kormánynak, vala-

mint a mensevik és eszer pártnak Ukrajnával szemben folytatott ellenforradalmi politikáját „Ukrajna" és „Ukrajna, és az oroszországi kormánypártok veresége" c. cikkeiben (lásd ebben a kötetben 84—86. és 93—96. old.). — *25*

[17] Az 1905—1907-es oroszországi forradalom a keleti népek között forradalmi mozgalmat idézett elő. 1908-ban burzsoá forradalom játszódott le Törökországban. Perzsiában 1906-ban tört ki a burzsoá forradalom, s ez 1909-ben a perzsa sah uralmának megdöntésére vezetett. 1910-ben Kínában forradalmi mozgalom lángolt fel a kínai feudálisok és a külföldi imperialisták ellen, amely a kínai forradalomra és 1911 decemberében a burzsoá köztársaság megalakulására vezetett. — *29*

[18] „*Szocial-Demokrat*" („A Szociáldemokrata") — napilap, a bolsevik párt Moszkva-területi Irodájának, Moszkvai Bizottságának, később emellett Moszkva-kerületi Bizottságának lapja; 1917 márciustól 1918 márciusig jelent meg. Amikor a párt Központi Bizottsága átköltözött Moszkvába, az ujság egybeolvadt a „Pravdá"-val. — *31*

[19] „*Pravda*" („Igazság") — legális bolsevik napilap; Pétervárott jelent meg; Lenin útmutatásai szerint és Sztálin kezdeményezésére alapították 1912 áprilisában.

„Az 1912-es «Pravda» — a bolsevizmus 1917-es győzelmének alapkőletétele" *(Sztálin)*.

Az első szám megjelenését (1912 április 22 (május 5)) követő két év alatt a cári kormány nyolcszor tiltotta be a „Pravdá"-t, de a lap más-más címmel továbbra is megjelent. Az imperialista háború előestéjén, 1914 június 8-án (21-én), az ujságot betiltották.

A „Pravda" kiadását a februári forradalom után 1917 március 5-én (18-án) újra megkezdték. Az ujság ettől kezdve mint a bolsevik párt Központi Lapja jelent meg.

Március 15-én (28-án), az OSzD(b)MP Központi Bizottsága irodájának kibővített ülésén, a „Pravda" szerkesztőbizottságába beküldték Sztálint. Oroszországba való visszatérése után, 1917 áprilisában, Lenin vette át a „Pravda" vezetését. 1917 július 5-én (18-án) hadapródiskolások és kozákok szétrombolták a „Pravda" szerkesztőségét. A júliusi napok után, amikor Leninnek illegalitásba kellett vonulnia, Sztálin lett a párt Központi Lapjának felelős szerkesztője.

1917 július—októberben az Ideiglenes Kormány által

üldözött „Pravda" többízben is megváltoztatta címét és „Lisztok «Pravdi»", „Proletarij", „Rabocsij", „Rabocsij Puty" címmel jelent meg. Október 27-től (november 9-től) az ujság ismét régi címével — „Pravda" — jelent meg. — *31*

[20] *Az üzemi bizottságok konferenciája* Petrográdban zajlott le 1917 május 30-a és június 3-a (június 12-e és 16-a) között. A konferencián a petrográdi üzemi bizottságok és szakszervezeti titkárságok 568 küldöttje vett részt. Lenin határozati javaslatot irt a konferencia számára: „Határozat az összeomlás elleni harc gazdasági rendszabályairól" (lásd Lenin Művei 24. köt. 1952. 537—539. old.), amelyet a bolsevik párt Központi Bizottsága nevében 1917 május 25-én (június 7-én) a „Szocial-Demokrat" c. moszkvai bolsevik ujságban tettek közzé, majd június 2-án (15-én) a „Pravda" 71. számában, mint olyan határozati javaslatot, amelyet a konferencia összehívásával megbízott szervező iroda nyujtott be. A konferencia napirendjén a következő kérdések szerepeltek: a termelés ellenőrzése és szabályozása, az üzemi bizottságok feladatai, az üzemi bizottságok szerepe a szakszervezeti mozgalomban. A konferencián Lenin is felszólalt. Élesen bírálta Avilovnak, a „Novaja Zsizny" c. ujság képviselőjének, forradalomellenes felszólalását és a termelés ellenőrzése és szabályozása tárgyában beterjesztett határozati javaslatát. A konferencia hatalmas többséggel a Lenin által irt „Határozat az összeomlás elleni harc gazdasági rendszabályairól" c. határozatot fogadta el. — *32*

[21] *„Recs"* („A Szó") — napilap, a kadet párt központi lapja; 1906 februártól jelent meg Pétervárott; a Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága 1917 október 26-án (november 8-án) betiltotta a lapot; más címekkel 1918 augusztusáig jelent meg. — *33*

[22] *„Jegyinsztvo"* („Egység") — napilap, Petrográdban jelent meg 1917 márciustól novemberig, majd — más címmel — 1917 december—1918 januárban; G. V. Plehanov szerkesztette. A „honvédő" mensevikek szélsőjobboldali szárnyát egyesítette és fenntartás nélkül támogatta a burzsoá ideiglenes Kormányt; elkeseredett harcot folytatott a bolsevik párt ellen. — *33*

[23] *„Vorwärts"* („Előre") — a német szociáldemokrácia központi napilapja; 1876-tól jelent meg W. Liebknecht szer-

kesztésében. A lap hasábjain Engels harcot folytatott az opportunizmus mindennemű megnyilvánulása ellen. A 90-es évek második felétől, Engels halála után, a „Vorwärts" rendszeresen közölte a német szociáldemokráciában és a II. Internacionáléban uralkodó opportunisták cikkeit. Az imperialista világháború éveiben (1914—1918) a „Vorwärts" szociálsoviniszta álláspontra helyezkedett. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a „Vorwärts" a szovjetellenes propaganda egyik központja lett; megjelent Berlinben 1933-ig.

1946 áprilisától a „Vorwärts" újra megjelenik Berlinben, a Német Szocialista Egységpárt berlini szervezetének kiadásában. — *36*

[24] A földbirtokosoknak és kapitalistáknak, a IV. Állami Duma tagjainak tanácskozásáról van szó, amely 1917 június 3-án (16-án) zajlott le Petrográdban. A februári forradalom után az Ideiglenes Kormány hivatalosan nem oszlatta fel az Állami Dumát. A duma tagjai, a földbirtokosok és kapitalisták, továbbra is összeültek tanácskozásokra, amelyek az ellenforradalom fészkei voltak. Az Ideiglenes Kormány a duma feloszlatására csak 1917 október 6-án (19-én) hozott határozatot. — *38*

[25] „*Volja Naroda*" („Népakarat") — az eszer párt jobbszárnyának napilapja; Petrográdban jelent meg 1917-ben; 1917 novemberében betiltották; később más címekkel újra megjelent; végleg 1918 februárjában tiltották be. — *44*

[26] „*Novoje Vremja*" („Új Kor") — a reakciós nemesi és hivatalnoki körök napilapja; Pétervárott jelent meg 1868-tól; 1905-től a feketeszázak egyik szócsövévé lett. Lenin a megvásárolható lapok prototípusának nevezte. A februári forradalom után a „Novoje Vremja" teljes erővel támogatta a burzsoá Ideiglenes Kormány ellenforradalmi politikáját és veszett hajszát folytatott a bolsevikok ellen. A Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága 1917 október 26-án (november 8-án) az ujságot betiltotta. — *49*

[27] *Az első koalíciós kormányt* május 5-én (18-án) alakították meg. Tagjainak névsorát 1917 május 6-án (19-én) hozták nyilvánosságra. A koalíciós kormány tagjai közé tartoztak a burzsoázia képviselői mellett az eszerek részéről Kerenszkij

és Csernov, az eszerekhez közelálló Pereverzev, a mensevikek részéről Szkobelev és Cereteli, és a „népi szocialista" Pesehonov. — *50*

[28] Arról a beszédről van szó, amelyet Szkobelev mensevik, az Ideiglenes Kormány munkaügyi minisztere, a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének 1917 május 13-i (26-i) ülésén mondott és amelyben kijelentette, hogy a vagyonos osztályok adóját fel kell emelni „100 százalékra". — *56*

[29] Lenin az I. Összoroszországi Szovjetkongresszusnak arra a határozatára gondol, amely a bolsevik párt Központi Bizottsága által 1917 június 10-re (23-ra) kitűzött tüntetést betiltotta. A tüntetésnek meg kellett volna mutatnia a Szovjetek kongresszusának, hogy mit akarnak a petrográdi munkások és katonák, akiknek az volt a követelésük, hogy az egész államhatalmat a Szovjeteknek adják át. A mensevikek és az eszerek ellenezték a tervezett tüntetést. A Szovjetkongresszus június 9-i (22-i) ülésén határozatot fogadtattak el a tüntetés betiltására vonatkozólag. A bolsevik párt Központi Bizottsága alávetette magát a Szovjetkongresszus határozatának és lefújta a tüntetést. Megtartását június 18-ra (július 1-re) halasztották el, — arra a napra, amelyet maga a Szovjetkongresszus jelölt ki a tüntetésre. A mensevikek és az eszerek arra számítottak, hogy a tüntetést bolsevikellenes jelszavakkal folytatják le. Június 18-án (július 1-én) körülbelül 500 000 petrográdi munkás és katona vett részt a tüntetésen. A tüntetők óriási többsége a bolsevik párt forradalmi jelszavaival vonult fel. Csak kis csoportok tűzték zászlajukra a megalkuvó pártok jelszavait, amelyek bizalmat szavaztak az Ideiglenes Kormánynak. A tüntetés megmutatta a tömegek növekvő forradalmiságát és a bolsevik párt befolyásának és tekintélyének hatalmas növekedését. Egyidejűleg azt is megmutatta, hogy a fővárosban teljesen megbuktak a kispolgári megalkuvó pártok és megbukott az Ideiglenes Kormány. (A júniusi tüntetésről lásd e kötet 106—108. old. és Sztálin Művei. 3. köt. 1950. 109—113. old.) — *63*

[30] 1917 június 7-én (20-án) az Ideiglenes Kormány elrendelte az anarchistáknak Durnovo, volt cári miniszter villájából való kiköltöztetését. Ez a rendelet valójában a vörösgárdista osztagok és a szakszervezetek ellen irányult, mert ezek

foglalták el a villa nagyobb részét. Petrográd munkásai tiltakoztak; számos üzem sztrájkolt. Az Ideiglenes Kormány kénytelen volt engedni. Később, a június 19-re (július 2-re) virradó éjjel azonban az Ideiglenes Kormány a kozákok és katonák egy fegyveres osztagát küldte ki, s ez szétrombolta a villát. A rajtaütés felháborodást váltott ki a petrográdi munkások körében. — *63*

[31] *Catilina, Lucius Sergius* — ismert római politikus és hadvezér; i. e. 63-ban összeesküvést szervezett, hogy államcsínnyel Rómában véget vessen a köztársaságnak és bevezesse a katonai diktatúrát. — *66*

[32] Ennek a tervezetnek alaptételei beletartoztak az OSzD(b)MP Központi Bizottságának és az I. Összoroszországi Szovjetkongresszus bolsevik frakciója vezetőségének nyilatkozatába, amely azzal függött össze, hogy a kongresszus betiltotta a bolsevik párt által június 10-re (23-ra) kitűzött békés tüntetést.

Lenin Művei második és harmadik kiadásának XX. kötetében ez az okmány a következő szerkesztőségi címmel jelent meg: „A Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeiről szóló cikk vázlata". Lenin Műveinek 4. kiadásában a cím az okmány tartalmának megfelelően megváltozott. — *70*

[33] Lenin az Ideiglenes Kormány miniszterének, a mensevik Ceretelinek a beszédére gondol, amelyet 1917 június 11-én (24-én) az I. Összoroszországi Szovjetkongresszus elnökségének, a Petrográdi Szovjet Végrehajtó Bizottságának, a Parasztküldöttek Szovjetje Végrehajtó Bizottságának és a kongresszus valamennyi frakciója vezetőségének együttes ülésén mondott. Az ülést a bolsevikok által június 10-re (23-ra) kijelölt tüntetéssel kapcsolatban hívták össze. A bolsevikok tiltakoztak Cereteli beszéde ellen, s a tiltakozás jeléül elhagyták az ülést. — *72*

[34] *Cavaignac, Louis-Eugène* — francia tábornok, az 1848-as februári forradalom után Franciaország Ideiglenes Kormányának hadügyminisztere; 1848-ban a júniusi napokban Cavaignac vezette a párizsi munkások felkelésének elfojtását. — *76*

[35] Az OSzD(b)MP Központi Bizottságának és az I. Összorosz-

országi Szovjetkongresszus bolsevik frakciója vezetőségének nyilatkozatáról van szó, amelyet azzal kapcsolatban adtak ki, hogy a kongresszus betiltotta a bolsevik párt által 1917 június 10-re (23-ra) kitűzött békés tüntetést. A bolsevikok a nyilatkozatban leleplezték a Szovjetkongresszus mensevik-eszer vezéreinek, akik betiltották a békés tüntetést, provokációs cselekedeteit, leleplezték az ideiglenes Kormány ellenforradalmi politikáját; figyelmeztettek arra, hogy a forradalom veszélyben van, és állhatatosságra és éberségre szólították fel a munkásosztályt. A nyilatkozatot június 11-én (24-én) hirdették ki a Szovjetkongresszus elnökségének és a Petrográdi Szovjet Végrehajtó Bizottságának, a Parasztküldöttek Szovjetje Végrehajtó Bizottságának és a kongresszus valamennyi frakciója vezetőségének együttes ülésén. A bolsevikok közhírré akarták tenni ezt a nyilatkozatot a Szovjetkongresszus június 12-i (25-i) ülésén, de az ülés elnöke megvonta a szót a bolsevikok képviselőjétől. A nyilatkozatot beterjesztették a Szovjetkongresszus elnökségének. A kongresszus ugyanazon az ülésen, noha a bolsevikok lefújták a tüntetést, a bolsevik pártot elítélő határozatot hozott. — *81*

[36] „*Malenykaja Gazeta*" („Kis Ujság") — burzsoá napilap; Petrográdban adták ki 1914 szeptembertől 1917 júliusig. — *92*

[37] „*Russzkaja Volja*" („Orosz Akarat") — burzsoá napilap; nagybankok pénzén alapították és tartották fenn; pogromagitációt folytatott a bolsevikok ellen. Lenin az egyik legaljasabb burzsoá ujságnak nevezte. Petrográdban jelent meg 1916 decembertől 1917 októberig. — *92*

[38] Dzsunkovszkij, a cári kormány belügyminiszterhelyettese, tudomást szerzett arról, hogy Malinovszkij, a IV. Állami Duma képviselője — provokátor. Dzsunkovszkij ugyanabban az időben „becsületszóra" közölte ezt Rodzjankóval, a IV. Állami Duma elnökével. Közösen elhatározták, hogy Malinovszkijt eltávolítják a dumából, de úgy, hogy „ne származzék ebből botrany sem a dumára, sem a miniszterekre nézve". Malinovszkij visszaadta képviselői megbízását és a rendőri ügyosztály segítségével külföldre utazott. Malinovszkijt csak 1917-ben leplezték le a rendőri ügyosztály irattárának anyaga alapján. 1918-ban a szovjet kormány Malinovszkijt bíróság elé állította és a forradalmi bíróság ítélete alapján főbelőtték. — *97*

[39] „*Gyeny*" („A Nap") — liberális-burzsoá irányzatú napilap; Pétervárott adták ki 1912-től a bankok pénzén és a likvidátor mensevikek részvételével. 1917 februárja után a lap teljesen az ő kezükbe került. A lapot a Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága 1917 október 26-án (november 8-án) betiltotta; a lap ezután más címekkel 1918 májusig jelent meg. — *98*

[40] 1917 június 16-án (29-én) a „Gyeny", a „Novaja Zsizny", a „Birzsevije Vedomosztyi" c. ujságokban megjelent az Ideiglenes Kormány által a cári kormány bűntetteinek kivizsgálására kiküldött rendkívüli vizsgálóbizottság szakvéleménye. A szakvéleményben kerültek először nyilvánosságra a provokátor Malinovszkij ügyével kapcsolatos anyagok. — *98*

[41] „*Birzsovka*" — „*Birzsevije Vedomosztyi*" („Tőzsdei Tudósítások") — burzsoá napilap, Pétervárott jelent meg 1880-tól. A „Birzsovka" elnevezés az elvtelen és megvásárolható burzsoá sajtó jelzőjévé lett. 1917 október végén a Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága betiltotta. — *98*

[42] Azefnek, az eszer párt központi bizottsága tagjának provokátorságáról van szó, aki hosszú éveken át a rendőri ügyosztály ügynöke volt. 1908-ban leleplezték és külföldre szökött. — *98*

[43] Az orosz csapatok offenzívájáról van szó, amelyet az Ideiglenes Kormány a mensevikek és eszerek beleegyezésével 1917 június 18-án (július 1-én) indított meg. — *109*

[44] *A szakszervezetek összoroszországi konferenciája* Petrográdban zajlott le 1917 június 21-e és 28-a (július 4-e és 11-e) között. A konferenciának 211 részvevője volt: 73 bolsevik, a többi mensevik, eszer, bundista és egy részük pártonkívüli. A napirenden a következő kérdések szerepeltek: a szakszervezeti mozgalom feladatai, a szakszervezeti építés, a gazdasági harc stb. A bolsevikoknak minden fontosabb kérdésben saját határozati javaslataik vagy módosításaik voltak. A konferencia jelentéktelen — 10—12 szavazat — többséggel a mensevik „honvédők" által beterjesztett határozatokat fogadta el. A konferencia megválasztotta az ideiglenes Központi Szakszervezeti Tanácsot. — *120*

[45] J. K. Bresko-Breskovszkaja jobboldali eszerről van szó. Megtagadta, hogy belépjen az eszer párt központi bizottságába; ezzel tiltakozott az ellen, hogy az eszer párt III. kongresszusa (amelyet 1917 május végén — június elején tartottak Moszkvában) nem választotta be Kerenszkijt a központi bizottságba. — *126*

[46] „*Zemlja i Volja*" („Föld és Szabadság") — az eszerek lapja; Moszkvában jelent meg 1917 márciustól 1918 májusig. — *127*

[47] Singarjov, Manujlov, Sahovszkoj kadet miniszterek 1917 július 2-án (15-én) kiléptek az Ideiglenes Kormányból. Lenin „*Mire számíthattak a kadetok, amikor kiléptek a kormányból?*" c. cikke először aláírás nélkül jelent meg 1917 július 15-én (28-án) a „Proletarszkoje Gyelo" c. ujságban.

„*Proletarszkoje Gyelo*" („Proletár Ügy") — a Munkás- és Katonaküldöttek Kronstadti Szovjetje bolsevik frakciójának napilapja, amely 1917-ben jelent meg az Ideiglenes Kormány által a júliusi napokban betiltott „Golosz Pravdi" c. bolsevik ujság helyett. — *153*

[48] Lenin a Petrográdban 1917 július 3—4-én (16—17-én) lezajlott tüntetésre gondol. Július 3-án (16-án) a viborgi kerületben ösztönös tüntetések kezdődtek az Ideiglenes Kormány ellen. Először az 1. géppuskás ezred kezdett tüntetni. Hozzájuk csatlakoztak más katonai alakulatok, valamint a gyárak és üzemek munkásai. Az a veszély fenyegetett, hogy a tüntetés az Ideiglenes Kormány elleni fegyveres felkelésbe nő át.

A bolsevik párt akkor a fegyveres felkelés ellen volt, mivel azt tartotta, hogy a forradalmi válság még nem érett meg, hogy a hadsereg és a vidék nem támogatná a főváros felkelését. A Központi Bizottság ülésén, amelyet július 3-án (16-án) délután 4 órára hívtak össze az OSzD(b)MP Petrográdi Bizottságával és Katonai Szervezetével együtt, elhatározták, hogy tartózkodnak a felkeléstől. Ugyanilyen határozatot fogadott el a bolsevikok akkoriban tartott második Petrográd Városi Konferenciája. A konferencia küldöttei elindultak az üzemekbe és a kerületekbe, hogy visszatartsák a tömegeket a felkeléstől. De a felkelés mégis megkezdődött és semmiképpen sem lehetett megállítani.

Figyelembevéve a tömegek hangulatát, a Központi Bizottság a Petrográdi Bizottsággal és a Katonai Szerve-

zettel együtt július 3-án (16-án) késő este határozatot fogadott el, amely szerint részt vesznek a tüntetésben, hogy biztosítsák békés és szervezett jellegét. Lenin ebben az időben nem volt Petrográdban. Amikor értesítették az eseményekről, július 4-én (17-én) reggel Petrográdba utazott. A július 4-i (17-i) tüntetésben több mint 500 000 ember vett részt. A tüntetés a bolsevikok alapvető jelszava: a „Minden hatalmat a Szovjeteknek!" jelszó jegyében zajlott le.

A békésen tüntető munkások és katonák ellen a mensevik-eszer Központi Végrehajtó Bizottság tudtával és beleegyezésével hadapródokból és tisztekből álló osztagokat vetettek be. Tüzet nyitottak a tüntetőkre. A frontról ellenforradalmi katonai egységeket rendeltek vissza, hogy leverjék a forradalmi mozgalmat.

A bolsevikok Központi Bizottsága július 4-én (17-én) éjjel határozatot fogadott el a tüntetés beszüntetésére vonatkozólag. Lenin késő éjjel bement a „Pravda" szerkesztőségébe, hogy átnézze az ujság másnapi számát; távozása után egy fél órával hadapródok és kozákok osztaga szétrombolta a szerkesztőséget. A mensevikek és eszerek voltaképpen részt vettek az ellenforradalom hóhérmunkájában és előmozdították ezt. Miután szétverték a tüntetést, a burzsoáziával együtt rávetették magukat a bolsevik pártra. Az Ideiglenes Kormány betiltotta a bolsevik ujságokat: a „Pravdá"-t, a „Szoldatszkaja Pravdá"-t és más lapokat. Tömeges letartóztatások, házkutatások és üldözések kezdődtek. A petrográdi helyőrség forradalmi egységeit eltávolították a fővárosból és a frontra irányították.

A júliusi napok után az országban a hatalom teljesen az ellenforradalmi Ideiglenes Kormány kezébe ment át. A Szovjetek ennek csak erőtlen függvényeivé váltak. A kettőshatalomnak végeszakadt. Befejeződött a forradalom békés időszaka. A bolsevikoknak most már az volt a feladatuk, hogy az Ideiglenes Kormány megdöntése céljából fegyveres felkelést készítsenek elő. — *157*

[49] „*Zsivoje Szlovo*" („Élő Szó") — feketeszázas bulvárlap; Petrográdban jelent meg 1916-tól; 1917-ben pogrom-agitációt folytatott a bolsevikok ellen; az Októberi Forradalomig jelent meg. — *158*

[50] „*Ukrajna Felszabadításának Szövetsége*" — burzsoá-nacionalista szervezet; 1914-ben, az imperialista világháború ele-

jén alakult meg. A szövetség arra számított, hogy Németország szétveri a cári Oroszországot, s azt tűzte ki feladatául, hogy Ukrajnát elválasztja Oroszországtól és német protektorátus alatt burzsoá-földesúri ukrán monarchiát hoz létre. Ez azt jelentette volna, hogy Ukrajna a német imperializmus gyarmatává válik. — *159*

[81] *Dreyfus-ügy* — provokációs célzatú per, melyet 1894-ben a francia katonai klikk reakciós-monarchista körei szerveztek Dreyfus zsidó vezérkari tiszt ellen, akit hazug módon kémkedéssel és hazaárulással vádoltak. A hadbíróság Dreyfust életfogytiglani szabadságvesztésre ítélte. A Dreyfus-per újrafelvétele érdekében kibontakozott franciaországi társadalmi mozgalom kiélezte a köztársaságpártiak és monarchisták harcát, s elérte, hogy Dreyfust 1906-ban felmentették.

Lenin azt mondta, hogy a Dreyfus-ügy „a reakciós katonai klikk sokezer becstelen csalásának egyike". — *168*

[82] *„Szocial-Demokrat"* („A Szociáldemokrata") — az OSzDMP illegális Központi Lapja, megjelent 1908 februártól 1917 januárig; 58 számát adták ki. A lap első száma Oroszországban jelent meg, a többit külföldön, előbb Párizsban, azután Genfben adták ki. A Központi Lap szerkesztősége az OSzDMP Központi Bizottságának határozata értelmében a bolsevikok, a mensevikek és a lengyel szociáldemokraták képviselőiből állott. A „Szocial-Demokrat" c. ujságban Leninnek több mint 80 kisebb-nagyobb cikke jelent meg. A lap szerkesztőségében Lenin a következetes bolsevik vonalért harcolt. A szerkesztőség egy része (Kamenyev és Zinovjev) békítgető álláspontra helyezkedett a likvidátorokkal szemben, meg akarták hiúsítani a lenini irányvonal megvalósítását. Martov és Dan, a szerkesztőség mensevik tagjai, szabotálták a Központi Lap szerkesztőségi munkáját és ugyanakkor a „Golosz Szocial-Demokrata" c. frakciós ujságjukban nyiltan védelmezték a likvidátorságot. Leninnek a likvidátorok ellen folytatott engesztelhetetlen harca arra vezetett, hogy Martov és Dan 1911 júniusában kivált a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségéből. 1911 decembere óta Lenin szerkesztette a „Szocial-Demokrat"-ot. Az ujságban Sztálinnak számos cikke jelent meg. — *172*

[83] Az ünnepi ülést 1917 április 13-án a svéd baloldali szocialisták szervezték Lenin tiszteletére, aki egy napot

Stockholmban töltött, amikor Svájcból Oroszországba utazott. — *172*

[54] Lenin *„Három válság"* c. cikke először 1917-ben jelent meg a „Rabotnyica" c. folyóirat 7. számában.

A *„Rabotnyica"* („Munkásnő") c. folyóirat — a bolsevik párt Központi Bizottságának lapja; legálisan jelent meg Pétervárott 1914 februártól júniusig. Ezután kiadása félbeszakadt, s csak 1917 májusban jelent meg újra. A folyóirat 1918 januárban megszűnt. — *175*

[55] A júliusi tüntetés szétverése után az Ideiglenes Kormány 1917 július 7-én (20-án) Lenin ellen letartóztatási parancsot adott ki. Trockij, Kamenyev, Rikov Leninnek az ellenforradalmi Ideiglenes Kormány bírósága előtt való megjelenése mellett foglaltak állást. Sztálin határozottan ellenezte javaslatukat. Sztálin sürgetésére július 7-én (20-án) este a Sz. J. Allilujev lakásán tartott tanácskozáson Lenin jelenlétében elhatározták, hogy Lenin ne jelenjen meg a bíróság előtt. Ennek a határozatnak köszönhető, hogy Lenin életben maradt. Amint később kiderült, a hadapródiskolások a kormánytól azt az utasítást kapták, hogy tartóztassák le és útközben öljék meg Lenint. Lenin Sztálin segítségével illegalitásba vonult és onnan vezette tovább a bolsevik pártot. — *181*

[56] *„A politikai helyzet"* c. cikk először 1917 augusztus 2-án (július 20-án) a „Proletarszkoje Gyelo" c. kronstadti bolsevik ujság 6. számában jelent meg, „Politikai hangulat" címmel.

Hogy az Ideiglenes Kormány ne tiltsa be a lapot, a cikk közlésekor a „fegyveres felkelés" szavakat a szerkesztőség a „döntő harc" szavakkal cserélte fel. A cikket a kézirat alapján közöljük. — *183*

[57] A *„Pravda" bulletinje* német nyelven jelent meg Stockholmban 1917 júniustól novemberig „Russische Korrespondenz «Prawda»" („«Pravda» orosz bulletin") címmel. Az OSzD(b)MP Központi Bizottságának külföldi képviselete adta ki. A bulletin francia nyelven is megjelent. — *188*

[58] *Bejlisz-ügy* — provokációs per, amelyet a cári kormány szervezett 1913-ban Kievben a zsidó Bejlisz ellen, aki ellen azt a koholt vádat emelték, hogy rituális célból megölt egy Juscsinszkij nevű keresztény kisfiút (valójában a gyilkos-

ságot a feketeszázak szervezték). Ennek a pernek a megrendezésével a cári kormány igyekezett szítani az antiszemitizmust és zsidópogromokat provokálni abból a célból, hogy elvonja a tömeget a forradalmi mozgalomtól, amely nőttön-nőtt az országban. A per erős közfelháborodást váltott ki; számos városban a munkások tiltakozó tüntetéseket rendeztek. Bejliszt a bíróság felmentette. — *190*

[59] Engels. A család, a magántulajdon és az állam eredete. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 315. old. — *196*

[60] „*Az alkotmányos illúziókról*" c. cikk először 1917-ben jelent meg a „Rabocsij i Szoldat" c. ujságban, később külön brosúra formájában „A jelenlegi helyzethez" címmel látott napvilágot. Hogy megóvják az ujságot a betiltástól és titokban tartsák azt, hogy a bolsevik párt fegyveres felkelésre készül, a nyomtatott szövegben a „fegyveres harcot" szavakat a cikk közzétételekor a szerkesztőség „a harc döntő formáit" szavakkal cserélte fel. A cikk a kézirat alapján jelenik meg. — *204*

[61] Lenin a frankfurti parlamentre gondol — arra a nemzetgyűlésre, amelyet a márciusi forradalom után 1848 májusában hívtak össze Németországban. A gyűlés többsége a liberális burzsoáziához tartozott, amely alkotmánytervezetről fecsegett, valójában pedig a király kezében hagyta a hatalmat. — *208*

[62] Lenin Marx „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája" c. munkájára céloz (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 221—320. old.). — *209*

[63] Lásd Engels. A német parasztháború. Szikra 1949. — *212*

[64] *Kanosszát járni* — azt jelenti, hogy valaki bármilyen engedményre és megalázkodásra kapható.

1077-ben IV. Henrik német király elment Canossába (vár Észak-Olaszországban) VII. Gergely pápához. Bűnbocsánatot akart kikönyörögni a pápától, aki ellen harcot folytatott, s aki kiátkozta az egyházból és megfosztotta királyi hatalmától. IV. Henrik három napig vezeklő bűnös öltözékében állt a vár kapujánál és könyörgött a pápának, hogy fogadja, míg végülis a pápa fogadta. — *218*

[65] Az Ideiglenes Kormány által előkészített Állami Tanácskozásról van szó. Moszkvában 1917 augusztus 12-én (25-én) hívták össze. A tanácskozás részvevőinek többsége a földbirtokosok, a burzsoázia, a tábornokok, a tisztikar és a kozákság képviseletében jelent meg. A Szovjetek küldöttsége mensevikekből és eszerekből állt. A tanácskozás célja az volt, hogy mozgósítsa a burzsoázia és a földbirtokosok ellenforradalmi erőit a forradalom szétverésére. A tanácskozáson Kornyilov, Alekszejev, Kalegyin és mások a forradalom elfojtásának programjával léptek fel. Kerenszkij beszédében azzal fenyegetőzött, hogy elfojtja a forradalmi mozgalmat és megakadályozza a parasztoknak a földesúri földek elfoglalására irányuló kísérleteit. A bolsevik párt Központi Bizottsága Sztálin elvtárs által megfogalmazott kiáltványában arra szólította fel a proletariátust, hogy tiltakozzék a moszkvai Állami Tanácskozás ellen. Moszkvában a bolsevikok a tanácskozás megnyitása napján egynapos általános sztrájkot szerveztek, amelyben több mint 400 000 ember vett részt. Tiltakozó gyűlések és sztrájkok voltak számos más városban is. (Az Állami Tanácskozásról lásd Sztálin Művei. 3. köt. 1950. 212—215, 220—225, 231—238. old.) — *218*

[66] „*Die Glocke*" („A Harang") — folyóirat, Münchenben, majd Berlinben adta ki Parvus (Helphand), a német szociáldemokrata párt tagja, szociálsoviniszta, a német imperializmus ügynöke; a folyóirat 1915—1925-ben jelent meg. — *230*

[67] *A koalíciós Ideiglenes Kormány*, amelynek tagjai Kerenszkij, Nyekraszov, Avkszentyev és mások voltak, 1917 július 24-én (augusztus 6-án) alakult. A kormány tagjai közt voltak kadetok, mensevikek, eszerek, „népi szocialisták" és a kadetokhoz közelálló pártonkívüliek. Az új kormány a kadetok kezében volt. — *233*

[68] Az Ideiglenes Kormány 1917 július 8-i (21-i) deklarációjáról van szó. Számos demagóg ígéretet tartalmazott, amelyekkel az Ideiglenes Kormány, az eszerek és mensevikek, a júliusi napok után meg akarták nyugtatni a tömegeket. Az Ideiglenes Kormány, amely felhívást adott ki az imperialista háború folytatására, ígéretet tett arra, hogy a kitűzött időpontban — szeptember 17-én (30-án) — megtartja az alkotmányozógyűlési választásokat és törvénytervezetet

dolgoz ki a nyolcórás munkanapra, a társadalombiztosításra stb. vonatkozólag. — *233*

[69] Az *„összekötő bizottságot"* a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének mensevik-eszer Végrehajtó Bizottsága küldte ki 1917 március 8-án (21-én), hogy megteremtse a kapcsolatot az Ideiglenes Kormánnyal, hogy „befolyást gyakoroljon" rá és „ellenőrizze" tevékenységét. Valójában az „összekötő bizottság" segítette az Ideiglenes Kormány burzsoá politikájának megvalósítását, és igyekezett visszatartani a munkástömegeket attól, hogy aktív forradalmi harcot folytassanak azért, hogy a Szovjetek kezébe adják a hatalmat. Az „összekötő bizottság" tagjai Csheidze, Sztyeklov, Szuhanov, Filippovszkij és Szkobelev voltak (később bekerült Csernov és Cereteli). Az „összekötő bizottság" 1917 májusig állott fenn, amikor a mensevikek és eszerek képviselői közvetlenül beléptek a burzsoá Ideiglenes Kormányba. — *247*

[70] A stockholmi konferencia kérdése 1917 áprilisában merült fel. Borgbjerg dán szociáldemokrata elment Petrográdba, és Dánia, Norvégia, Svédország munkáspártjainak Egyesült Bizottsága nevében meghívta Oroszország szocialista pártjait, hogy vegyenek részt a stockholmi konferencián, amely a békekötés kérdését fogja megvitatni. Az eszer-mensevik végrehajtó bizottság, továbbá a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetje elhatározta, hogy részt vesz a stockholmi konferencián és vállalja egybehívásának kezdeményezését. A bolsevikok Hetedik (Áprilisi) Összoroszországi Konferenciája, figyelembe véve, hogy a konferencián a szociálsovinisták gyültek volna össze, határozottan a stockholmi konferencián való részvétel ellen foglalt állást és leleplezte a tervezett konferencia imperialista jellegét. Augusztus 6-án (19-én) a Központi Végrehajtó Bizottság ülésén, amikor a stockholmi konferencia kérdését tárgyalták, Kamenyev felszólalt a konferencián való részvétel mellett. A Központi Végrehajtó Bizottság bolsevik frakciója elhatárolta magát Kamenyev felszólalásától, a párt Központi Bizottsága elítélte Kamenyev opportunista vonalát, és elrendelte, hogy a Központi Lap világítsa meg a párt e kérdéssel kapcsolatos nézeteit. Augusztus 9-én (22-én) a „Rabocsij i Szoldat" közölte Sztálin „Mégegyszer Stockholmról" c. cikkét (lásd Sztálin Művei 3. köt. 1950. 216—219. old.), a „Proletarij" augusztus 16-i (29-i) számában

pedig megjelent Lenin levele „Kamenyevnek a Központi Végrehajtó Bizottságban a stockholmi konferenciával kapcsolatban mondott beszédéről" címmel. A stockholmi konferencia nem ült össze. — *257*

[71] Lenin a „Párt egyesítéséről" szóló határozatra gondol, amelyet a bolsevik párt VI. kongresszusa fogadott el. A határozat leleplezte a mensevikeknek az ellenforradalmi burzsoáziával való szövetségét, s felhívta a szociáldemokrácia valamennyi forradalmi elemét, hogy tömörüljön a bolsevik párt köré.

A bolsevik párt VI. kongresszusát Petrográdban tartották 1917 július 26-a és augusztus 3-a (augusztus 8-a és 16-a) között. A kongresszus illegális feltételek közt zajlott le. Lenin az illegalitásból vezette a kongresszus munkáját fegyvertársai: Sztálin, Szverdlov, Molotov, Ordzsonikidze útján. A kongresszus közvetlen vezetője Sztálin volt. A kongresszuson részt vett 157 szavazati és 128 tanácskozási joggal bíró küldött, akik a párt 240 000 tagját képviselték.

A kongresszus napirendjén a következő kérdések voltak: 1) a Szervező Iroda beszámolója; 2) az OSzD(b)MP Központi Bizottságának beszámolója; 3) helyi szervezetek jelentései; 4) a jelenlegi helyzet: *a)* a háború és a nemzetközi helyzet, *b)* a politikai és a gazdasági helyzet; 5) a program felülvizsgálása; 6) a szervezeti kérdés; 7) az alkotmányozógyűlési választások; 8) az Internacionále; 9) a párt egyesítése; 10) a szakszervezeti mozgalom; 11) választások; 12) különféle. Ezenkívül a kongresszuson megvitatták azt a kérdést, hogy Lenin köteles-e megjelenni a bíróság előtt.

A kongresszus fő kérdése a Központi Bizottság beszámolója és a politikai helyzetről szóló beszámoló volt. Ezekről a kérdésekről Sztálin mondott előadói beszédet. Sztálin ezekben a beszédekben pontosan meghatározta a párt taktikai vonalát a szocialista forradalomért vívott harcban, és rámutatott arra, hogy a forradalom békés időszaka befejeződött, hogy most az Ideiglenes Kormány megdöntése a feladat, hogy megkezdődött az összecsapások és robbanások időszaka. Sztálin ragyogóan síkra szállt Leninnek azért az elméletéért, amely szerint a szocializmus győzelme lehetséges először *egy*, egymagában vett, országban. A trockisták a kongresszuson a pártnak a szocialista forradalomra vett irányát a nyugati proletárforradalmaktól próbálták függővé tenni. Sztálin a trockisták kirohanásaira válaszolva kijelentette: „Nincs kizárva az a lehetőség, hogy

éppen Oroszország lesz az az ország, amely utat tör a szocializmushoz" *(Sztálin)*. A kongresszus elfogadta a bolsevik párt gazdasági platformját és jóváhagyta a párt új szervezeti szabályzatát. Ordzsonikidze előadói beszéde alapján határozatot hoztak, amelynek értelmében Leninnek nem kell megjelennie a bíróság előtt. A párt VI. kongresszusának minden határozata a proletariátusnak és a szegényparasztságnak az Ideiglenes Kormány elleni fegyveres felkelésre való előkészítésére, a szocialista forradalomért folyó harcra irányult. A pártkongresszus által kibocsátott kiáltvány felhívta a munkásokat, a katonákat, a parasztokat arra, hogy gyüjtsék erőiket és a bolsevik párt zászlaja alatt készüljenek fel a burzsoáziával való döntő összecsapásra. A kongresszus megválasztotta a Központi Bizottságot a következő összetételben: Lenin, Sztálin, Szverdlov, Dzerzsinszkij, Saumjan, Artyom (Szergejev) és mások. — *264*

[72] „*Proletarij*" („A Proletár") — a bolsevik párt Központi Lapja, napilap; 1917 augusztus 13-tól (26-tól) augusztus 24-ig (szeptember 6-ig) jelent meg az Ideiglenes Kormány által betiltott „Pravda" helyett. 10 számát adták ki. — *264*

[73] Lenin N. A. Nyekraszov „Áldott a lágyszavú . . ." c. versét idézi. Lásd Nyekraszov Válogatott Költeményei. Franklin 1950. 21. old. — *276*

[74] „*Németországi Független Szociáldemokrata Párt*" — centrista párt, amelyet 1917 áprilisban alapítottak. A párt zömét a „Munkaközösség" nevű kautskysta szervezet alkotta. A „függetlenek" egységet hirdettek a nyílt szociálsovinisztákkal, igazolták, védték őket és az osztályharcról való lemondást követelték.

1920 októberben a Független Szociáldemokrata Párt hallei kongresszusán a párt kettészakadt. 1920 decemberében a párt jelentős része egyesült a Németországi Kommunista Párttal. A jobboldali elemek önálló pártot alapítottak és felvették a régi — Független Szociáldemokrata Párt — nevet. A párt 1922-ig állott fenn. — *287*

[75] „*Izvesztyija Vszerosszijszkovo Szovjeta Kresztyanszkih Gyeputatov*" („A Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetjének Hírei") — napilap, a Parasztküldöttek Szovjetjének hivatalos lapja. Petrográdban adták ki 1917 májustól decemberig; az eszerek jobbszárnyának nézeteit tükrözte. — *294*

[76] Lenin Engelsnek „A parasztkérdés Franciaországban és Németországban" c. munkájára gondol (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 431—434. old.) — *301*

[77] *„Rabocsij"* („A Munkás") — a bolsevik párt Központi Lapja, napilap; 1917 augusztus 25-től szeptember 2-ig (szeptember 7-től 15-ig) jelent meg az Ideiglenes Kormány által betiltott „Pravda" helyett. 12 száma jelent meg. A „Rabocsij" első számaiban megjelent vezércikkek: „A sárgák szövetsége", „Követeljük", „Az összeesküvés folytatódik" és a „Vagy — vagy" c. cikkek Sztálin tollából származnak (lásd Sztálin Művei. 3. köt. 1950. 273—292. old.). — *310*

[78] A mensevikek *„egyesítő" kongresszusa* Petrográdban 1917 augusztus 19-e és 26-a (szeptember 1-e és 8-a) között zajlott le. Azzal a céllal hívták össze, hogy a különálló mensevik csoportokat egy egységes pártba tömörítsék. A kongresszuson részt vettek a „honvédő" mensevikek (plehanovisták, potreszovisták), az „internacionalista" mensevikek (Martov hívei) és a „Novaja Zsizny" c. ujság képviselői. A kongresszus bizalmat szavazott az Ideiglenes Kormánynak és állást foglalt amellett, hogy az imperialista háborút a győzelmes befejezésig folytassák. A kongresszus munkája folyamán a részvevők között a teljes bomlás jelei mutatkoztak és az egyesítést nem lehetett megvalósítani. — *312*

[79] Lenin az 1907 június 3-i (16-i) államcsínyre gondol. A június harmadiki államcsínnyel kezdődött a sztolipini reakció, amely „június harmadiki rendszer" néven ismeretes. — *317*

[80] A Petrográd kerületi dumaválasztásokon, amelyek 1917 május 27-e és június 5-e (június 9-e és 18-a) között zajlottak le, a bolsevikok a szavazatoknak körülbelül 20 százalékát kapták. A Petrográd városi dumaválasztásokon 1917 augusztus 20-án (szeptember 2-án) a bolsevikokra leadott szavazatok száma 33 százalékra emelkedett. — *319*

[81] *„Szpartak"* — az OSzD(b)MP Moszkva-területi Irodájának, Moszkvai Bizottságának és (a 2. számtól) Moszkva-kerületi Bizottságának folyóirata; 1917 május 20-tól október 29-ig (június 2-től november 11-ig) jelent meg. — *323*

[82] Lenin az 1917 augusztus 25-én (szeptember 7-én) a Petro-

grádi Szovjet katonai szekciója által a Szovjetek újjáválasztása tárgyában hozott határozatra gondol. A szekció amellett foglalt állást, hogy a katonáknak joguk legyen minden század és minden egység részéről küldöttet választani a Szovjetbe, holott ugyanakkor a munkások ezer választó után 1 küldöttet választottak. A katonai szekció határozata sértette az egyenlő választójog elvét és lehetőséget adott a katonáknak arra, hogy nagyobb számú küldöttjük legyen a Szovjetekben, mint a munkásoknak. — *326*

[83] Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 40—46. old. — *328*

[84] Engels levele Ph. Turatihoz. 1894 január 26. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 550. old. — *328*

[85] A Kornyilov-lázadás szétverése után, amikor felmerült az Ideiglenes Kormány újraalakításának kérdése, a mensevikek és az eszerek határozatot hoztak, amelynek értelmében nem alakítanak a kadetokkal közös kormányt. A kormányválságot 5 tagból álló direktórium (Kerenszkij, Tyerescsenko, Verhovszkij, Vergyerevszkij, Nyikityin) alakításával oldották meg. Bár a direktóriumban nem voltak a kadetoknak hivatalos képviselői, mégis a kadetokkal kötött titkos megegyezés eredményeképpen jött létre. A mensevikek és eszerek az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1917 szeptember 2-i (15-i) ülésén határozatot hoztak, amely szerint támogatják a direktóriumot, s ezzel segítettek a földbirtokosoknak és tőkéseknek abban, hogy továbbra is kezükben tartsák a hatalmat. Lásd Sztálin. „A válság és a direktórium". Sztálin Művei. 3. köt. 1950. 295—298. old. — *334*

[86] *„Határozati javaslat a jelenlegi politikai helyzetről"* — ezt a tervezetet Lenin a bolsevik párt Központi Bizottságának teljes ülése elé akarta terjeszteni, amelyet a Központi Bizottság 1917 szeptember 3-ra (16-ra) tűzött ki. A kitűzött napon összehívták a Központi Bizottság szűkkörű ülését, amelyen ezt a javaslatot nem vitatták meg. Az OSzD(b)MP Központi Bizottságának ebből az időszakból fennmaradt és nyilvánosságra hozott jegyzőkönyveiben nincsenek utalások arra, hogy ezt a javaslatot a Központi Bizottság plénuma megvitatta volna. — *335*

[87] *Az Összoroszországi Demokratikus Tanácskozás*, amelyet az eszerek és a mensevikek abból a célból hívtak össze, hogy gyengítsék az egyre növekvő forradalmi fellendülést, Petrográdban folyt le 1917 szeptember 14-e és 22-e (szeptember 27-e és október 5-e) között. A gyűlésen jelen voltak a kispolgári pártok, a megalkuvó szovjetek, szakszervezetek, zemsztvók, kereskedő- és ipari körök és katonai alakulatok képviselői.

A Demokratikus Tanácskozás Előparlamentet (Ideiglenes Köztársasági Tanácsot) alakított, amelynek segítségével a mensevikek és eszerek az országot a szovjet forradalom útjáról a burzsoá-alkotmányos fejlődés útjára szerették volna terelni. A bolsevik párt Központi Bizottsága elhatározta, hogy bojkottálja az Előparlamentet; csak a kapitulánsok — Kamenyev, Zinovjev, akik igyekeztek elvonni a proletariátust a felkelés előkészítésétől — védelmezték az Előparlamentben való részvételt. A bolsevikok leleplezték az Előparlament áruló tevékenységét és előkészítették a tömegeket a fegyveres felkelésre. — *351*

[88] *„Szvobodnaja Zsizny"* („Szabad Élet") — mensevik napilap. Petrográdban jelent meg 1917 szeptember 2-tól 8-ig (15-től 21-ig) az ideiglenesen betiltott „Novaja Zsizny" c. ujság helyett. — *377*

[89] Arról van szó, hogy a Szovjetek átmentek a bolsevikok kezébe: Petrográdban 1917 augusztus 31-én (szeptember 13-án) és Moszkvában szeptember 5-én (18-án). — *392*

[90] *„Russzkoje Szlovo"* („Orosz Szó") — liberális burzsoá napilap; Moszkvában jelent meg 1895-től; 1917 novemberben tiltották be. — *405*

[91] Az *„Állam és forradalom"* c. könyvet Lenin illegalitásban írta 1917 augusztus—szeptemberben. Azt a gondolatot, hogy az állam kérdését elméletileg ki kell dolgozni, Lenin 1916 második felében vetette fel. Ugyanakkor megírta „Az Ifjúsági Internacionále" c. cikkét (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 171—175. old.), amelyben Buharinnak az állam kérdésében elfoglalt antimarxista álláspontját bírálta, és megígérte, hogy részletes cikket ír a marxizmusnak az államhoz való viszonyáról. Lenin 1917 február 17-én A. M. Kollontajhoz intézett levelében közölte, hogy csaknem teljesen elkészítette az anyagot az állammal kapcsolatos marxista

álláspont tisztázásához. Ezt az anyagot Lenin apróbetűs sűrű kézírással egy kékfedelű füzetbe írta s a füzetnek a következő címet adta: „A marxizmus az államról". A füzetben össze voltak gyüjtve Marx és Engels műveiből vett idézetek, továbbá részletek Kautsky, Pannekoek és Bernstein könyveiből Lenin kritikai megjegyzéseivel, következtetéseivel és általánosításaival.

A kitűzött tervnek megfelelően, az „Állam és forradalom" c. könyvnek hét fejezetből kellett volna állnia, de az utolsó, a hetedik, „Az 1905-ös és az 1917-es orosz forradalom tapasztalatai" c. fejezetet Lenin nem írta meg; ennek a fejezetnek csak részletesen kidolgozott terve maradt fenn. (Lásd Leninszkij Szbornyik. XXI. köt. 1933. 25—26. old., oroszul.) A könyv kiadásával kapcsolatban Lenin a kiadóhoz intézett levelében azt írta, hogy ha „túlságosan elkésnék ennek a VII. fejezetnek a befejezésével, vagy ha az túlságosan felduzzadna, akkor az első hat fejezetet ki kell adni külön, mint *első részt*..."

A könyv szerzője a kézirat első oldalán „F. F. Ivanovszkij" álnéven szerepel. Lenin ezen az álnéven akarta kiadni könyvét, mert különben az Ideiglenes Kormány elkobozta volna azt. A könyvet csak 1918-ban adták ki, s ekkor már nem volt szükség erre az álnévre. A könyv második kiadása, amelybe Lenin „Hogyan tette fel a kérdést Marx 1852-ben" címmel egy új pontot iktatott be a második fejezetbe, 1919-ben jelent meg. — *409*

92 *Fábiánusok* — a reformista, szélsőséges opportunista „Fábián us Társaság" tagjai; ezt a társaságot az angol polgári értelmiség egy csoportja alapította 1884-ben. A Társaságot Fabius Cunctator (a „Halogató") római hadvezérről nevezték el; ez a hadvezér kivárási taktikájáról volt nevezetes, arról, hogy kitért a döntő harcok elől. A Fábiánus Társaság — Lenin kifejezése szerint — „az opportunizmus és a liberális munkáspolitika legtökéletesebb kifejezője". A fábiánusok elvonták a proletariátust az osztályharctól, azt hirdették, hogy a kapitalizmusból reformok útján lehetséges a békés, fokozatos átmenet a szocializmusba. Az imperialista világháború idején (1914—1918) a fábiánusok szociálsoviniszta álláspontot képviseltek. A fábiánusok jellemzését lásd Lenin következő műveiben: „Előszó a «J. Ph. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx és mások levelei F. A. Sorgéhoz és másokhoz» c. könyv orosz kiadásához" (Lenin Művei. 4. kiad. 12. köt. 330—331 old., oroszul); „A szociáldemokrácia agrár-

programja az orosz forradalomban" (Lenin Művei. 4. kiad. 15. köt. 154. old., oroszul.); „Az angol pacifizmus és az angol idegenkedés az elmélettől" (Lenin Művei. 21. köt. 1951. 258—264. old.) stb. — *411*

[93] Engels. A család, a magántulajdon és az állam eredete. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 314. old.
Lejjebb, a kötet 416—417, 419—423. oldalán Lenin Engelsnek ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 314—318. old.). — *414*

[94] Lásd Engels. Anti-Dühring. 1950. 289—290. old.
Lejjebb, a kötet 428. oldalán Lenin Engelsnek ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 189. old.). — *424*

[95] Lásd Marx. A filozófia nyomora. Francia kiadás: Editions Sociales, Párizs 1947. Német kiadás: Dietz Verlag, Berlin 1952. — *429*

[96] Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 3—42. old. — *429*

[97] Marx. A gothai program kritikája. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 7—42. old.
A *gothai program* — a Németországi Szocialista Munkáspárt programja, amelyet 1875-ben fogadtak el a gothai kongresszuson, amikor az addig külön működő két német szocialista párt — az eisenachiak és lassallisták — egyesültek. A program keresztül-kasul opportunista volt, mivel az eisenachiak minden fontosabb kérdésben engedményeket tettek a lassallistáknak és elfogadták a lassallista megfogalmazásokat. Marx és Engels megsemmisítő bírálat alá vették a gothai programot. — *429*

[98] Lásd Karl Marx. Das Elend der Philosophie. Dietz Verlag, Berlin 1952. 194. old. — *430*

[99] Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 21, 29. old. — *431*

[100] Marx. Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 308—309. old.

Lejjebb, a 439. oldalon Lenin Engelsnek e mű harmadik kiadásához írt előszavát idézi (lásd ugyanott 223—224. old.). — *435*

[101] „*Die Neue Zeit*" („Uj Idő") — a német szociáldemokrácia folyóirata; Stuttgartban jelent meg 1883-tól 1923-ig. Az 1885—1895-ös években a „Neue Zeit" közölte Engels néhány cikkét. Engels gyakran adott útmutatásokat a folyóirat szerkesztőségének, amelyet élesen bírált a marxizmustól való eltérései miatt. A 90-es évek második felétől kezdve, Engels halála után, a folyóirat rendszeresen közölte a revizionisták cikkeit. Az imperialista világháború éveiben (1914—1918) a folyóirat centrista, kautskysta álláspontra helyezkedett; a szociálsovinisztákat támogatta. — *440*

[102] Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 76. old. — *441*

[103] Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 4. old. — *444*

[104] Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 308. old. — *445*

[105] Marx. A polgárháború Franciaországban. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 501—502. old.
Lejjebb, a kötet 451, 452, 458, 461—462. oldalán Lenin Marxnak ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 502—505. old.). — *449*

[106] Engels. A lakáskérdéshez. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 553—554. old.
Lejjebb, a kötet 465, 466. oldalán Lenin Engelsnek ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 611, 595. old.). — *465*

[107] Lenin Marxnak „A politika iránti közömbösség" (lásd Marx—Engels Művei. XV. köt. 1935. 88—95. old., oroszul) és Engelsnek „A tekintélyről" (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 617—620. old.) c. cikkeire gondol.
Lejjebb, a kötet 467, 468—469. oldalán Lenin ugyanezeket a műveket idézi (lásd ugyanott 88—91. old., oroszul; és ugyanott 619, 620. old.). — *467*

[108] Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 348. old. — *472*

[109] A németországi szociáldemokrácia *erfurti programját* 1891 októberben fogadták el az 1875-ös gothai program helyébe. Az erfurti program hibáit Engels „az 1891-es szociáldemokrata programtervezet kritikájához" c. munkájában bírálta (lásd Karl Marx. Kritik des Gothaer Programms. Berlin 1946. Melléklet. 68—80. old.).

Lejjebb, a kötet 474—481. oldalán Lenin Engelsnek ugyanezt a művét idézi (lásd 71—78. old.). — *474*

[110] Engelsnek Marx „A polgárháború Franciaországban" c. munkájához írt bevezetéséről van szó. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 454—466. old.

Lejjebb, a kötet 482, 483—486. oldalán Lenin Engelsnek ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 456, 460, 464—466. old.). — *481*

[111] F. Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 6—7. old. (Előszó, 1894 január 3). — *488*

[112] Marx. „A gothai program kritikája". Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 25. old.

Lejjebb, a kötet 492, 498, 499—502. oldalán Lenin Marxnak ugyanezt a művét idézi (lásd ugyanott 25, 16, 17—18. old.). — *492*

[113] *Az I. Internacionále hágai kongresszusát* 1872 szeptember 2—7-én tartották. A kongresszuson részt vett Marx és Engels. A kongresszuson 65 küldött volt. A napirenden a következő kérdések szerepeltek: 1) a Főtanács jogai; 2) a proletariátus politikai tevékenysége stb. A kongresszus egész munkája a bakunisták elleni éles harc jegyében zajlott le. A kongresszus határozatot hozott a Főtanács jogkörének kiszélesítéséről. „A proletariátus politikai tevékenységének" kérdésével kapcsolatban a kongresszus határozata kimondta, hogy a proletariátusnak meg kell szerveznie saját politikai pártját, hogy biztosítsa a szociális forradalom győzelmét, s hogy a proletariátus nagy feladata a politikai hatalom meghódítása. Ezen a kongresszuson kizárták az Internacionáléból Bakunint és Guillaume-ot mint dezorganizátorokat és egy új, proletárellenes párt megalapítóit. — *510*

[114] „*Zarja*" („Hajnal") — marxista tudományos politikai folyóirat; az „Iszkra" szerkesztősége adta ki Stuttgartban az

1901—1902-es években. 4 száma — három kötete — jelent meg. A „Zarjá"-ban jelentek meg Lenin következő cikkei: „Alkalmi feljegyzések", „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai", „Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»" c. munka első négy fejezete („A «kritikusok» az agrárkérdésről" címmel), „Belföldi szemle" és „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja". — *512*

[115] A II. Internacionále ötödik nemzetközi szocialista kongresszusáról van szó, amelyet Párizsban 1900 szeptember 23-a és 27-e között tartottak. A kongresszuson 791 küldött vett részt. Az orosz küldöttségnek 23 tagja volt. A fő kérdésben — abban a kérdésben, hogy a proletariátusnak meg kell-e hódítania a politikai hatalmat — a kongresszus szótöbbséggel elfogadta a Lenin által említett, „az opportunisták irányában békülékeny" javaslatot, amelyet Kautsky terjesztett elő. A többi határozat között volt a kongresszusnak egy olyan határozata, amelynek értelmében valamennyi ország szocialista pártjainak képviselőiből Nemzetközi Szocialista Irodát kellett létesíteni. Az Iroda titkárságának székhelyéül Brüsszelt jelölték ki. — *512*

[116] „*Sozialistische Monatshefte*" („Szocialista Havifüzetek") — folyóirat; a német opportunista szociáldemokraták fő sajtószerve és a nemzetközi opportunizmus egyik folyóirata. Az imperialista világháború idején (1914—1918) szociálsoviniszta álláspontot foglalt el; megjelent Berlinben 1897-től 1933-ig. — *526*

[117] Az *Angol Független Munkáspártot* (Independent Labour Party) 1893-ban alapították. A párt élén James Keir Hardie, R. MacDonald és mások álltak. A Független Munkáspárt, mely fennen hangoztatta a polgári pártoktól való politikai függetlenségét, valójában „független volt a szocializmustól, de függött a liberalizmustól" *(Lenin)*. Az imperialista világháború (1914—1918) elején (1914 augusztus 13-án) a Független Munkáspárt háborúellenes kiáltványt adott ki. Később, 1915 februárjában, az antant-országok szocialistáinak londoni konferenciáján a függetlenek a konferencián elfogadott szociálsoviniszta határozathoz csatlakoztak. Ettől kezdve a függetlenek vezérei, pacifista frázisok leple alatt, szociálsoviniszta álláspontra helyezkedtek. A Komintern megalakulása után, 1919-ben, a Független Munkáspárt

vezetői a balra tolódó párttömegek nyomására elhatározták, hogy kilépnek a II. Internacionáléból. 1921-ben a függetlenek beléptek az úgynevezett kétésfeles Internacionáléba, ennek felbomlása után pedig a II. Internacionáléhoz csatlakoztak. — *526*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1917 június—szeptember)

1917

Június 3—24 (június 16—július 7). Lenin részt vesz a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei I. Összoroszországi Kongresszusának munkájában.

Június 4 (17). Lenin a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek I. Összoroszországi Kongresszusán beszédet mond az Ideiglenes Kormányhoz való viszonyról.

Lenin „A gazdasági bomlás és hogyan harcoljunk ellene proletár módon" és „A tőkések ezeregyedik hazugsága" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 73. számában.

Június 6 (19). Lenin „Június harmadika «hősei» az azonnali offenzíva hívei", „Szövetség a forradalom feltartóztatására" és „Köszönet" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 74. számában.

Lenin részt vesz a párt Központi Bizottságának kibővített plénumán és javaslatot terjeszt be a munkások és katonák békés tüntetésének szervezésére vonatkozólag. Sztálin támogatja Lenin javaslatát.

Június 7 (20). Lenin „Van-e olyan út, amely igazságos békéhez vezet?", „A nép ellenségeiről" és „Glossza" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 75. számában.

Június 8 (21). Lenin „A «nagy visszavonulás»", „Az érdemleges vita hasznosságáról", „Hiszékenységi járvány" és „Ma egy veréb vagy holnap egy túzok" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 76. számában.

Június 9 (22). Lenin „A szocializmus bevezetése vagy az államkincstár meglopásának leleplezése?" c. cikke megjelenik a „Pravda" 77. számában.

Lenin a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek I. Összoroszországi Kongresszusán beszédet mond a háborúról.

Június 9-ről 10-re (22-ről 23-ra) virradó éjjel. Lenin részt vesz az I. Összoroszországi Szovjetkongresszus bolsevik frakciójának ülésén, majd az OSzD(b)MP Központi Bizottságának ülésén. A KB Lenin és Sztálin javaslatára határozatot hoz a június 10-re (23-ra) kitűzött tüntetés lefújására vonatkozólag.

Lenin és Sztálin késő éjjel előkészítik a „Pravda" anyagát és a Központi Bizottságnak a tüntetés lefújására vonatkozó határozatával kapcsolatos utasításait.

Június 11 (24). Lenin „Akik megzavarodtak és megrémültek", „Célzások", „«A lakosságot izgató híresztelések»" és „Találós kérdés" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 79. számában.

Lenin megírja „Az OSzD(b)MP Központi Bizottságának és a bolsevik frakció vezetőségének beadványa a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusához a tüntetés betiltásával kapcsolatban. Tervezet" c. munkáját.

Lenin az OSzD(b)MP Petrográdi Bizottságának ülésén beszédet mond a tüntetés elmaradásával kapcsolatban.

Június 13 (26). Lenin „Fordulóponthoz értünk" és „Levél a szerkesztőséghez" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 80. számában.

Június 14 (27). Lenin „Az orosz forradalom külpolitikája" és „Ellentmondásos álláspont" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 81. számában.

Június 15 (28). Lenin „Ukrajna" c. cikke megjelenik a „Pravda" 82. számában.

Június 16 (29). Lenin „Milyen osztályforrásból jönnek és «fognak jönni» a Cavaignacok?" c. cikke megjelenik a „Pravda" 83. számában.

Június 16—23 (június 29—július 6). Lenin részt vesz az OSzD(b)MP Front- és Hátországi Katonai Szervezetei Összoroszországi Konferenciájának munkájában és irányítja e konferencia munkáját. Lenint beválasztják az elnökségbe.

Június 17 (30). Lenin levelet ír Stockholmba az OSzD(b)MP Központi Bizottsága Külföldi Irodájának.

Lenin „Hogyan harcoljunk az ellenforradalom ellen", „Ukrajna, és az oroszországi kormánypártok veresége", „Bíróság elé Rodzjankót és Dzsunkovszkijt egy provokátor pártfogolásáért!", „Furcsa idézetelferdítés" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 84. számában.

Június 18 (július 1). Lenin vezeti az OSzD(b)MP Központi Bizottságának a június 18-i (július 1-i) tüntetés eredményeivel foglalkozó magántanácskozását.

Lenin „Kormányzó és felelős pártok" és „Még egy bizottság" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 85. számában.

Június 20 (július 3). Lenin „Június tizennyolcadika" c. cikke megjelenik a „Pravda" 86. számában.

Lenin az OSzD(b)MP Front- és Hátországi Szervezeteinek Összoroszországi Konferenciáján előadói beszédet mond a politikai helyzetről.

Leninț a Szovjetek I. Összoroszországi Kongresszusa a Központi Végrehajtó Bizottság tagjává választja.

Június 20 és 23 (július 3 és 6) között. Lenin az OSzD(b)MP Front- és Hátországi Katonai Szervezeteinek Összoroszországi Konferenciáján előadói beszédet mond az agrárkérdésről.

Június 21 (július 4). Lenin „A forradalom, az offenzíva és pártunk", „Miben különböznek önök Plehanovtól, eszer és mensevik urak?" és „Hogyan mentegetőzik Rodzjanko" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 87. számában.

Június 22 (július 5). Lenin „Hová juttatták a forradalmat az eszerek és a mensevikek?" c. cikke megjelenik a „Pravda" 88. számában.

Június 24 (július 7). Lenin „Lehet-e a munkásosztályt a «jakobinizmussal» megrémíteni?" és „Az oroszországi mezőgazdasági munkások szövetsége megalakításának szükségességéről (első cikk)" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 90. számában.

Június 25 (július 8). Lenin „Az oroszországi mezőgazdasági munkások szövetsége megalakításának szükségességéről (második cikk)" és „Szétzüllött forradalom" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 91. számában.

Június 27 (július 10). Lenin „Osztályeltolódás" és „A forradalmi energia csodái" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 92. számában.

Június 29 (július 12). Lenin „Frázisok és tények" és „Hogyan rejtik el nyereségeiket a tőkés urak. (Az ellenőrzés kérdéseihez)" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 94. számában.

Június 29—július 4 (július 12—17). Lenin betegsége miatt néhány napot Mustamaki állomás közelében Neivola faluban (Finnország) tölt.

Június 30 (július 13). Lenin „Közeledik a válság, fokozódik a gazdasági bomlás" és „Hogy is lehetne ezt nyélbeütni?" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 95. számában.

Július 1 (14). Lenin „Hogyan és miért csapták be a parasztokat?" és „Ki a felelős?" c. cikkei megjelennek a „Pravda" 96. számában.

Július 3 (16). Lenin cikket ír „Mire számíthattak a kadetok, amikor kiléptek a kormányból?" címmel.

Legkésőbb július 4 (17). Lenin cikket ír „Minden hatalmat a Szovjeteknek!" címmel. A cikk megjelenik a „Pravda" július 18-i (5-i) 99. számában.

Július 4 (17). Lenin beszédet mond a tüntetők előtt a Kseszinszkaja-palota erkélyéről.

Július 4-ről 5-re (17-ről 18-ra) virradó éjjel. Lenin részt vesz az OSzD(b)MP Központi Bizottságának ülésén, amely elfogadta a júliusi tüntetés beszüntetésére vonatkozó felhívást.

Július 5 (18). Lenin illegális lakásba költözik át.

Lenin megírja a következő cikkeket: „Hol van a hatalom és hol az ellenforradalom?", „A feketeszázas ujságok és Alekszinszkij aljas rágalmai", „Rágalom és tények", „Közel jár a lényeghez" és „Új Dreyfus-ügy?". A cikkek megjelennek a „Lisztok «Pravdi»" július 19-i (6-i) számában.

Július 6 (19). Lenin vezeti az OSzD(b)MP Központi Bizottságának a júliusi eseményekkel foglalkozó szűkkörű tanácskozását.

Lenin részt vesz az OSzD(b)MP Petrográdi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának tanácskozásán, amely a Renault-gyár (ma „Krasznij Oktyabr" leningrádi állami üzem) őrházában zajlott le.

Lenin megírja „Az Oroszországi Szociáldemokrata (bolsevik) Munkáspárt Petrográdi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának felhívásá"-t.

Július 6—7 (19—20). Lenin megírja „Dreyfusiáda" c. cikkét.

Július 6—11 (19—24). Lenin Sz. J. Allilujev munkás lakásán rejtőzik el.

Július 7 (20). Az Ideiglenes Kormány elrendeli Lenin letartóztatását.

Lenin megírja „A sötét híresztelések megcáfolására" és „Három válság" c. cikkeit.

Lenin levelet ír a Munkás- és Katonaküldöttek Összoroszországi Szovjetje Központi Végrehajtó Bizottsága Irodájának s ebben a levélben tiltakozik a lakásán megejtett házkutatás ellen.

Lenin tanácskozik Sztálinnal, Ordzsonikidzével és másokkal az Ideiglenes Kormány bírósága előtt való megjelenés kérdésében.

Július 8 (21). Lenin megírja „Megjelenjenek-e a bolsevik vezetők a bíróság előtt?" c. cikkét.

Július 10 (23). Lenin megírja „A politikai helyzet" c. cikkét. A cikk megjelent augusztus 2-án (július 20-án) a „Proletarszkoje Gyelo" 6. számában.

Július 11 (24). Leninnek a „Novaja Zsizny" szerkesztőségéhez intézett levele megjelenik a „Novaja Zsizny" 71. számában.

Július 11-ről 12-re (24-ről 25-re) virradó éjjel. Lenin Sztálin segítségével elutazik egy Razliv állomás közelében levő kis falucskába. Néhány nappal később Lenin a Razliv tavon túl egy kis kunyhóban telepedik le.

Július 15 (28). Lenin „Mire számíthattak a kadetok, amikor kiléptek a kormányból?" és „Levél a «Proletarszkoje Gyelo» szerkesztőségéhez" c. cikkei megjelennek a „Proletarszkoje Gyelo" 2. számában.

Július közepe. Lenin megírja „A jelszavakról" c. cikkét. A cikk megjelenik 1917-ben külön brosúra formájában az OSzD(b)MP Kronstadti Bizottságának kiadásában.

Július 19 (augusztus 1). Lenin „Köszönet G. J. Lvov hercegnek" c. cikke megjelenik a „Proletarszkoje Gyelo" 5. számában.

Lenin „Három válság" c. cikke megjelenik a „Rabotnyica" c. folyóirat 7. számában.

Július 26 (augusztus 8). Lenin megírja „Az alkotmányos illúziókról" c. cikkét.

Július 26 és 27 (augusztus 8 és 9). Lenin „Válasz" c. cikke megjelenik a „Rabocsij i Szoldat" c. lap 3. és 4. számában.

Július 26—augusztus 3 (augusztus 8—16). Lenin az illegalitásból vezeti az OSzD(b)MP VI. kongresszusát. A kongresszus tiszteletbeli elnöknek választja meg Lenint és megküldi Leninnek üdvözletét.

Július 29 (augusztus 11). Az OSzD(b)MP VI. kongresszusa Lenint megválasztja a Központi Bizottság tagjává.

Lenin „A bonapartizmus kezdete" c. cikke megjelenik a „Rabocsij i Szoldat" 6. számában.

Július vége. Lenin megírja „A forradalom tanulságai" c. cikkét. A cikk szeptember 12-én és 13-án (augusztus 30-án és 31-én) a „Rabocsij" 8. és 9. számában jelent meg.

Július—augusztus. Lenin Razlivban kétízben találkozik Sztálinnal.

Augusztus 3 (16). Lenint a VI. pártkongresszus alkotmányozógyűlési képviselőnek jelöli.

Augusztus 4 és 5 (17 és 18). Lenin „Az alkotmányos illúziókról" c. cikke megjelenik a „Rabocsij i Szoldat" 11. és 12. számában.

Augusztus 16 (29). Lenin „Kamenyevnek a Központi Végrehajtó Bizottságban a stockholmi konferenciával kapcsolatban mondott beszédéről" szóló levele megjelenik a „Proletarij" 3. számában.

Augusztus 17—25 (augusztus 30—szeptember 7).	Lenin levelet ír az OSzD(b)MP Központi Bizottsága Külföldi Irodájának.
Augusztus 18—19 (augusztus 31—szeptember 1).	Lenin megírja „Hírek egy összeesküvésről" c. cikkét.
Augusztus 19 (szeptember 1).	Lenin „A fáktól nem látják az erdőt" c. cikke megjelenik a „Proletarij" 6. számában.
Augusztus 21 és 22 (szeptember 3 és 4).	Lenin Razlivből átmegy Ugyelnaja állomásra és onnan illegálisan, mint fűtő egy mozdonyon, átlépi a finn határt.
Augusztus 22—szeptember 17 (szeptember 4—30).	Lenin elrejtőzik Finnországban Jalkala faluban, Terioki állomás közelében, később Lahti városban, 130 kilométerre Helsingforstól, majd Helsingforsban.
Augusztus 24 (szeptember 6).	Lenin „Politikai zsarolás" c. cikke megjelenik a „Proletarij" 10. számában.
Augusztus 26 (szeptember 8).	Lenin „Papiros-határozatok" és „A stockholmi konferenciáról" c. cikkei megjelennek a „Rabocsij" 2. számában.
Augusztus 29 (szeptember 11).	Lenin „Egy publicista naplójából. Parasztok és munkások" c. cikke megjelenik a „Rabocsij" 6. számában.
Augusztus 30 (szeptember 12).	Lenin „A rágalmazókról" c. cikke megjelenik a „Rabocsij" 8. számában.
	Lenin levelet ír „Az OSzDMP Központi Bizottságának".
Augusztus—szeptember.	Lenin megírja „Állam és forradalom. A marxizmus tanítása az államról és a proletariátus feladatai a forradalomban" c. könyvét.
Szeptember 1 (14).	Lenin „Egy publicista naplójából" c. cikke megjelenik a „Rabocsij" 10. számában.

Szeptember első fele. Lenin megírja a következő leveleket: „A pártprogram kérdéséhez", „Zimmerwald kérdéséhez" és „A demokrácia megsértése a tömegszervezetekben".

Szeptember 1—3 (14—16). Lenin megírja „A kompromisszumokról" c. cikkét. A cikk megjelenik szeptember 19-én (6-án) a „Rabocsij Puty" 3. számában.

Legkésőbb szeptember 3 (16). Lenin megírja „Határozati javaslat a jelenlegi politikai helyzetről" c. munkáját.

Szeptember 6 (19). Lenint az OSzD(b)MP Központi Bizottságának ülésén küldöttnek jelölik a Demokratikus Tanácskozásra.

Szeptember 10—14 (23—27). Lenin megírja „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene" c. brosúráját.

Szeptember 11 (24). Lenint a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetje megválasztja küldöttnek a Demokratikus Tanácskozásra.

Szeptember 14 (27). Lenin „A forradalom egyik alapvető kérdése" c. cikke megjelenik a „Rabocsij Puty" 10. számában.

Szeptember 15 (28). Lenin „Hogyan biztosítható az Alkotmányozó Gyűlés sikere (A sajtószabadságról)" c. cikke megjelenik a „Rabocsij Puty" 11. számában.

TARTALOM

Előszó VII

1917 június — szeptember

A MUNKÁS- ÉS KATONAKÜLDÖTTEK SZOVJETJEINEK I. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSA. 1917 JÚNIUS 3—24 (JÚNIUS 16—JÚLIUS 7) ..... 1—31

1. Beszéd az Ideiglenes Kormányhoz való viszonyról. 1917 június 4 (17) 3
2. Beszéd a háborúról. Június 9 (22) 16

A GAZDASÁGI BOMLÁS ÉS HOGYAN HARCOLJUNK ELLENE PROLETÁR MÓDON ..... 32—35

A TŐKÉSEK EZEREGYEDIK HAZUGSÁGA ..... 36—37

JÚNIUS HARMADIKA „HŐSEI" AZ AZONNALI OFFENZÍVA HÍVEI ..... 38—40

SZÖVETSÉG A FORRADALOM FELTARTÓZTATÁSÁRA ..... 41—43

KÖSZÖNET 44

VAN-E OLYAN ÚT, AMELY IGAZSÁGOS BÉKÉHEZ VEZET? ..... 45—46

A NÉP ELLENSÉGEIRŐL ..... 47—48

GLOSSZA 49

A „NAGY VISSZAVONULÁS" ..... 50—53

AZ ÉRDEMLEGES VITA HASZNOSSÁGÁRÓL ..... 54—55

HISZÉKENYSÉGI JÁRVÁNY ..... 56—58
MA EGY VERÉB VAGY HOLNAP EGY TÚZOK 59
A SZOCIALIZMUS BEVEZETÉSE VAGY AZ ÁLLAMKINCSTÁR MEGLOPÁSÁNAK LELEPLEZÉSE .. 60—62
AKIK MEGZAVARODTAK ÉS MEGRÉMÜLTEK ... 63—65
CÉLZÁSOK ..... 66—67
„A LAKOSSÁGOT IZGATÓ HÍRESZTELÉSEK" 68
TALÁLÓS KÉRDÉS 69
AZ OSzD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A BOLSEVIK FRAKCIÓ VEZETŐSÉGÉNEK BEADVÁNYA A SZOVJETEK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁHOZ A TÜNTETÉS BETILTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN. TERVEZET ..... 70—71
BESZÉD AZ OSzD(b)MP PETROGRÁDI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉN 1917 JÚNIUS 11-ÉN (24-ÉN) A TÜNTETÉS ELMARADÁSÁVAL KAPCSOLATBAN 72—74
FORDULÓPONTHOZ ÉRTÜNK ..... 75—76
LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ 77
AZ OROSZ FORRADALOM KÜLPOLITIKÁJA ..... 78—80
ELLENTMONDÁSOS ÁLLÁSPONT ..... 81—83
UKRAJNA ..... 84—86
MILYEN OSZTÁLYFORRÁSBÓL JÖNNEK ÉS „FOGNAK JÖNNI" A CAVAIGNACOK? ..... 87—90
HOGYAN HARCOLJUNK AZ ELLENFORRADALOM ELLEN ..... 91—92
UKRAJNA, ÉS AZ OROSZORSZÁGI KORMÁNYPÁRTOK VERESÉGE ..... 93—96
BÍRÓSÁG ELÉ RODZJANKÓT ÉS DZSUNKOVSZKIJT EGY PROVOKÁTOR PÁRTFOGOLÁSÁÉRT! ... 97
FURCSA IDÉZETELFERDÍTÉS ..... 98—99
KORMÁNYZÓ ÉS FELELŐS PÁRTOK .....100—103
MÉG EGY BIZOTTSÁG .....104—105
JÚNIUS TIZENNYOLCADIKA .....106—108
A FORRADALOM, AZ OFFENZÍVA ÉS PÁRTUNK ..109—111

MIBEN KÜLÖNBÖZNEK ÖNÖK PLEHANOVTÓL, ESZER ÉS MENSEVIK URAK? 112
HOGYAN MENTEGETŐZIK RODZJANKO 113
HOVÁ JUTTATTÁK A FORRADALMAT AZ ESZEREK ÉS A MENSEVIKEK? ..... 114—116
LEHET-E A MUNKÁSOSZTÁLYT A „JAKOBINIZMUSSAL" MEGRÉMÍTENI? ..... 117—119
AZ OROSZORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK SZÖVETSÉGE MEGALAKÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL ..... 120—124
Első cikk 120
Második cikk 122
SZÉTZÚLLÖTT FORRADALOM ..... 125—128
OSZTÁLYELTOLÓDÁS ..... 129—131
A FORRADALMI ENERGIA CSODÁI ..... 132—134
FRÁZISOK ÉS TÉNYEK ..... 135—137
HOGYAN REJTIK EL NYERESÉGEIKET A TŐKÉS URAK. *(Az ellenőrzés kérdéséhez)* ..... 138—140
KÖZELEDIK A VÁLSÁG, FOKOZÓDIK A GAZDASÁGI BOMLÁS ..... 141—143
HOGY IS LEHETNE EZT NYÉLBEÜTNI? ..... 144—146
HOGYAN ÉS MIÉRT CSAPTÁK BE A PARASZTOKAT? 147—150
KI A FELELŐS? ..... 151—152
MIRE SZÁMÍTHATTAK A KADETOK, AMIKOR KILÉPTEK A KORMÁNYBÓL? ..... 153—154
MINDEN HATALMAT A SZOVJETEKNEK! ..... 155—156
HOL VAN A HATALOM ÉS HOL AZ ELLENFORRADALOM? ..... 157—162
A FEKETESZÁZAS UJSÁGOK ÉS ALEKSZINSZKIJ ALJAS RÁGALMAI 163
RÁGALOM ÉS TÉNYEK ..... 164—165
KÖZEL JÁR A LÉNYEGHEZ ..... 166—167

ÚJ DREYFUS-ÜGY? ..... 168—169
AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA (BOLSEVIK) MUNKÁSPÁRT PETROGRÁDI BIZOTTSÁGA VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA . 170
DREYFUSIÁDA ..... 171—173
A SÖTÉT HÍRESZTELÉSEK MEGCÁFOLÁSÁRA ... 174
HÁROM VÁLSÁG ..... 175—180
MEGJELENJENEK-E A BOLSEVIK VEZETŐK A BÍRÓSÁG ELŐTT? ..... 181—182
A POLITIKAI HELYZET ..... 183—186
LEVÉL A „NOVAJA ZSIZNY" SZERKESZTŐSÉGÉHEZ ..... 187—189
LEVÉL A „PROLETARSZKOJE GYELO" SZERKESZTŐSÉGÉHEZ ..... 190—191
A JELSZAVAKRÓL ..... 192—200
KÖSZÖNET G. J. LVOV HERCEGNEK ..... 201—203
AZ ALKOTMÁNYOS ILLÚZIÓKRÓL ..... 204—219
I. 205
II. 209
III. 212
VÁLASZ ..... 220—232
I. 220
II. 229
III. 231
A BONAPARTIZMUS KEZDETE ..... 233—237
A FORRADALOM TANULSÁGAI ..... 239—256
I. 241
II. 244
III. 244
IV. 247
V. 247
VI. 249
VII. 252
VIII. 254
IX. 255
Utószó 256

KAMENYEVNEK A KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGBAN A STOCKHOLMI KONFERENCIÁVAL KAPCSOLATBAN MONDOTT BESZÉDÉRŐL ..... 257—259

HÍREK EGY ÖSSZEESKÜVÉSRŐL ..... 260—268

A FÁKTÓL NEM LÁTJÁK AZ ERDŐT ..... 269—275

POLITIKAI ZSAROLÁS ..... 276—279

PAPIROS-HATÁROZATOK ..... 280—283

A STOCKHOLMI KONFERENCIÁRÓL ..... 284—293

EGY PUBLICISTA NAPLÓJÁBÓL. *Parasztok és munkások* ..... 294—303

A RÁGALMAZÓKRÓL ..... 303—304

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ..... 305—310

EGY PUBLICISTA NAPLÓJÁBÓL ..... 311—322

1. A baj gyökere 311
2. Robot és szocializmus 320

A PÁRTPROGRAM KÉRDÉSÉHEZ ..... 323—324

ZIMMERWALD KÉRDÉSÉHEZ 325

A DEMOKRÁCIA MEGSÉRTÉSE A TÖMEGSZERVEZETEKBEN ..... 326—327

A KOMPROMISSZUMOKRÓL ..... 328—334

HATÁROZATI JAVASLAT A JELENLEGI POLITIKAI HELYZETRŐL ..... 335—341

A FENYEGETŐ KATASZTRÓFA ÉS HOGYAN HARCOLJUNK ELLENE ..... 343—393

Közeledik az éhínség 347
A kormány teljes tétlensége 349
Az ellenőrzési rendszabályok közismertek és könnyen bevezethetők 351
A bankok államosítása 354
A szindikátusok államosítása 360
Az üzleti titok megszüntetése 363

A vállalatok kényszeregyesítése szövetségekben 368
A fogyasztás szabályozása 372
A kormány szétrombolja a demokratikus szervezetek munkáját 375
A pénzügyi összeomlás és rendszabályok annak leküzdésére 380
Lehet-e előbbre jutni, ha nem merünk a szocializmus felé haladni? 383
Harc a gazdasági bomlás ellen és a háború ... 387
A forradalmi demokrácia és a forradalmi proletariátus 391

A FORRADALOM EGYIK ALAPVETŐ KÉRDÉSE ..394—402

HOGYAN BIZTOSÍTHATÓ AZ ALKOTMÁNYOZÓ GYŰLÉS SIKERE. *(A sajtószabadságról)* .....403—408

ÁLLAM ÉS FORRADALOM. *A marxizmus tanítása az államról és a proletariátus feladatai a forradalomban* .....409—528

Előszó az első kiadáshoz 411

Előszó a második kiadáshoz 412

I. Fejezet. Osztálytársadalom és állam 413

1. Az állam — az osztályellentétek kibékíthetetlenségének terméke 413
2. Felfegyverzett emberek külön alakulatai, börtönök stb. 416
3. Az állam — az elnyomott osztály kizsákmányolásának eszköze 419
4. Az állam „elhalása" és az erőszakos forradalom 423

II. Fejezet. Állam és forradalom. Az 1848—1851-es évek tapasztalatai 430

1. A forradalom előestéje 430
2. A forradalom eredményei 434
3. Hogyan tette fel a kérdést Marx 1852-ben 440

III. Fejezet. Állam és forradalom. Az 1871-es Párizsi Kommün tapasztalatai. Marx elemzése 443
1. Miben áll a kommünárok kísérletének hősiessége? 443
2. Mivel kell helyettesíteni a szétzúzott államgépezetet? 447
3. A parlamentarizmus megsemmisítése 452
4. A nemzeti egység megszervezése 458
5. Az állam-élősdi megsemmisítése 461

IV. Fejezet. Folytatás. Engels kiegészítő magyarázatai 463
1. „A lakáskérdéshez" 464
2. Vita az anarchistákkal 466
3. Levél Bebelhez 471
4. Az erfurti programtervezet bírálata 474
5. Marx „A polgárháború Franciaországban" című művének 1891-es előszava..... 481
6. Engels a demokrácia túlhaladásáról ... 487

V. Fejezet. Az állam elhalásának gazdasági alapjai 490
1. Hogyan vetette fel a kérdést Marx 490
2. Átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba 492
3. A kommunista társadalom első foka 498
4. A kommunista társadalom felsőbb foka ... 502

VI. Fejezet. A marxizmus opportunista elsekélyesítése..... 509
1. Plehanov vitája az anarchistákkal 510
2. Kautsky vitája az opportunistákkal 511
3. Kautsky vitája Pannekoekkal 518

Utószó az első kiadáshoz 528

Jegyzetek 529

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1917 június—szeptember) 561

KÉPMELLÉKLETEK

Lenin „Hírek egy összeesküvésről" c. cikke kéziratának első oldala. — 1917 augusztus 261

Lenin levele az OSzDMP Központi Bizottságához 1917 augusztus 30-án (szeptember 12-én). A levél első oldala 307

Lenin „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene" c. műve kéziratának első oldala. — 1917 szeptember 10—14 (23—27) 345

Lenin „Állam és forradalom" c. műve kéziratának első oldala. — 1917 augusztus—szeptember .....410—411

4568. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.